

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій
Полтавської обласної військової адміністрації
Полтавська торгово-промислова палата
Університет Флорида (США)
“1 DECEMBRIE 1918” University of Alba Iulia (Румунія)
Білостоцький технологічний університет (Польща)
Вільнюський університет прикладних наук (VIKO) (Литва)
London Metropolitan University (Велика Британія)
Словацький технологічний університет (Словаччина)
Рада молодих вчених Національної академії наук України
Рада молодих вчених Національного університету «Запорізька політехніка»
Рада молодих вчених Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
Рада молодих вчених Національного університету «Чернігівська політехніка»
Рада молодих вчених Національного університету «Одеська політехніка»
Рада молодих вчених Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
Рада молодих вчених Ізмаїльського державного гуманітарного університету
Рада молодих вчених Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
Рада молодих вчених Сумського національного аграрного університету
Рада молодих вчених Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Рада молодих вчених Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Рада молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Наукове товариство студентів та молодих вчених Хмельницького національного університету
Рада молодих вчених Київського національного університету будівництва та архітектури
Рада молодих вчених Херсонського державного аграрно-економічного університету

МОЛОДІЖНА НАУКА: ІННОВАЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ

Міжнародної науково-практичної конференції студентів,
аспірантів та молодих вчених

Полтава, 06 листопада 2024 року

УДК 378.1: 001.89(06)

Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики // Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених – Полтава: НУПП імені Юрія Кондратюка, 2024. – 785 с.

У збірнику тез опубліковані результати наукових досліджень студентів, аспірантів та молодих учених, які були включені в програму Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики» (06 листопада 2024 року, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»). Тези подано в авторському оригіналі українською чи англійською мовами. Відповідальність за точність, достовірність і зміст поданих матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія

МАСЛІЙ Олександра – голова ради молодих вчених Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», к.е.н., доцент;

ЧАЙКІНА Аліна – голова ради навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права, к.е.н., доцент;

ПАЛІЙ Катерина – голова ради молодих вчених факультету філології, психології та педагогіки, к.ф.н., доцент кафедри;

КРАВЧЕНКО Михайло – голова ради факультету фізичної культури та спорту, асистент кафедри;

ГАСЕНКО Антон – голова ради молодих вчених навчально-наукового інституту архітектури, будівництва та землеустрою, д.т.н., професор кафедри;

БОРЯК Богдан – голова ради молодих вчених навчально-наукового інституту інформаційних технологій та робототехніки, к.т.н., доцент кафедри;

ЛЕВЧЕНКО Ірина – доцент кафедри міжнародних економічних відносин та туризму, доктор філософії;

МАКСЮТА Наталія – начальниця відділу аналізу інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, доктор філософії;

ЛЕВЧЕНКО Валерій – Президент Студентського парламенту університету;

БУРЯК Альона – доцент кафедри міжнародних економічних відносин та туризму, к.е.н., доцент;

УСЕНКО Дмитро – доцент кафедри хімії та фізики, магістр фізики, доктор філософії;

ЙОПА Тетяна – старший викладач кафедри фізичної культури та спорту, кандидат в майстри спорту України з дзю-до;

РІЗНИК Юлія – старший викладач кафедри загального мовознавства та іноземних мов;

ЛАКТИОНОВ Олександр – доцент кафедри автоматичної електроніки та телекомунікацій, к.т.н., доцент кафедри.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ №1. ГЛОБАЛЬНІ ТRENДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН 38

Avramenko Maksym

Filey Yuriy

USAGE OF AI IN ATTORNEY'S PRACTICE..... 38

Андрушкевич Наталія Віталіївна

ІННОВАЦІЙНІ ТRENДИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ..... 40

Андрущенко Олеся Сергіївна

Веслогузова Злата Геннадіївна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ
СТИМУЛЮВАННЯ ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ..... 42

Андрущенко Олеся Сергіївна

Мінаєв Павло Вікторович

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОГО» ЗРОСТАННЯ..... 44

Бабій Владислав Миколайович

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ МАЛИМ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ 46

Безугла Людмила Сергіївна

МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ
МОЖЛИВОСТЯМИ: ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ..... 48

Бехтер Олександр Сергійович

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ДЛЯ
ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ 50

Біланенко Олександр Миколайович

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ
ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 51

Bobro Natalia Serhiivna

DIGITAL UNIVERSITY AS A RESPONSE TO THE REQUIREMENTS OF
THE MODERN ECONOMY..... 53

Бондаренко Катерина Сергіївна

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ У ФОРМУВАННІ
ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА..... 55

Бондаренко Людмила Анатоліївна

АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ТА МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПОПИТУ НА
ТУРИСТИЧНІ ПОСЛУГИ 57

<i>Бокоч Олена Олександрівна</i> <i>Міхеєва Людмила Василівна</i>	
РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	59
<i>Bugazianus Serhii Mykolaiovych</i>	
PUBLIC ADMINISTRATION AND MECHANISMS FOR ENSURING UKRAINE'S ENERGY SECURITY	61
<i>Buriak Alona</i>	
ACTUAL THREATS FOR INVESTMENT SECURITY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW	64
<i>Васильєва Анна В'ячеславівна</i> <i>Дерій Жанна Володимирівна</i>	
РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ДОНОРІВ У ВІДБУДОВІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	66
<i>Ваврашко Віктор Антонович</i> <i>Міхеєва Людмила Василівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	68
<i>Vaskiv Stanislav Volodymyrovych</i>	
ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF ELECTRONIC COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE.....	70
<i>Vegera Tamila</i>	
COUNTERING DISINFORMATION AND PROPAGANDA IN UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS	72
<i>Verbytska Anna</i>	
THE ROADMAP FOR DEVELOPING AN SMM STRATEGY.....	74
<i>Вітрук Ігор Віталійович</i>	
ВИКЛИКИ ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	76
<i>Вовк Ольга Миколаївна</i>	
МАКРОЕКОНОМІЧНІ РЕГУЛЯТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	78
<i>Вовк Павло Петрович</i>	
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	80

<i>Гайдаш Олександр Сергійович</i> КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	82
<i>Головатенко Оксана Віталіївна</i> ВПЛИВ СТИЛІВ І МЕТОДІВ КЕРІВНИЦТВА НА ОРГАНІЗАЦІЙНУ ПОВЕДІНКУ СПІВРОБІТНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	84
<i>Головецький Денис Ігорьович</i> ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ДРАЙВЕР ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	85
<i>Головко Альона</i> <i>Косяченко Ксенія Едуардівна</i> ПОДАТКОВА ДИСЦИПЛІНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	87
<i>Hrabovych Ihor</i> EVOLUTION OF DIGITAL MARKETING TOOLS IN BANKS: FROM TRADITIONAL TO INNOVATIVE STRATEGIES	89
<i>Гуцалюк Ксенія Михайлівна</i> МЕРЧАНДАЙЗИНГ ЯК СКЛАДОВА МАРКЕТИНГУ	91
<i>Данилюк Катерина Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	93
<i>Дементов Володимир Олександрович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДИНАМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ	95
<i>Дмитренко Тетяна Олегівна</i> ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ВІДКРИТОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАРУБІЖНОГО (ЄВРОПЕЙСЬКОГО) ДОСВІДУ	97
<i>Дорош Валерія Володимирівна</i> ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС.....	99
<i>Доценко Кіра Андріївна</i> <i>Вовченко Оксана Сергіївна</i> НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	101

<i>Дубина Максим Вікторович</i> <i>Поцелуйко Ігор Володимирович</i> <i>Швець Максим Андрійович</i>	КАСТОМІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	103
<i>Душко Віталій Сергійович</i> <i>Міхеєва Людмила Василівна</i>	КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ.....	105
<i>Дьяченко Ольга Володимирівна,</i> <i>Лисий Віталій Іванович</i>	ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ	107
<i>Єрмак Галина Іванівна</i>	МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ	109
<i>Жаворонок Артур Віталійович</i>	ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ	111
<i>Жмуренко Віталій Геннадійович</i>	ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ.....	113
<i>Журбей Артем Валентинович</i> <i>Савіцький Роман Святославович</i>	МОДЕЛЮВАННЯ РИЗИКІВ ТА ДОХІДНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ САРМ.....	115
<i>Зарва Аліна Олександрівна</i> <i>Штанова Альона Леонідівна</i>	ТРЕНДИ КОМУНІКАЦІЙ В СИСТЕМІ МАРКЕТИНГУ МАРКЕТИНГУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	117
<i>Зута Катерина</i>	DEVELOPMENT OF THE JURY SYSTEM IN UKRAINE	119
<i>Івахненко Ірина Сергіївна</i> <i>Іванко Вікторія Олександрівна</i>	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	122
<i>Кандзюба Інга Володимирівна</i> <i>Гупик Анна Олексіївна</i>	СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ІННОВАЦІЙ	124

<i>Кандзюба Інга Володимирівна</i> <i>Гупик Яна Олексіївна</i>	
ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ	126
<i>Кандзюба Інга Володимирівна</i> <i>Чичкало-Кондрацька Ірина Борисівна</i>	
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ІННОВАЦІЙ	128
<i>Карпінець Анатолій Олександрович</i>	
ФУНКЦІЇ ПОДАТКІВ	131
<i>Коваленко Поліна Миколаївна</i>	
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	133
<i>Козлова Вікторія Сергіївна</i> <i>Чубур Наталія Володимирівна</i>	
ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА РОЗВИТОК ДЕМОКРАТІЇ	135
<i>Комаровський Іван Вікторович</i>	
ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ ТЕОРІЇ «СЛАБКІХ СИГНАЛІВ» В СИСТЕМІ ПЛАНУВАННЯ.....	137
<i>Корпало Олег Андрійович</i>	
ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	139
<i>Kinareikin Yakiv</i>	
MANAGEMENT OF MARKETING COMPETITIVENESS OF THE RESTAURANT COMPLEX	140
<i>Кравець Вероніка Миколаївна</i> <i>Косяченко Ксенія Едуардівна</i>	
ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ.....	142
<i>Кравченко Владислав Валерійович</i> <i>Сухорукова Анна Леонідівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	144
<i>Крючкова Валерія Валеріївна</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ.....	146
<i>Кудінова Аліна Олександрівна</i>	
СУЧАСНІ КОМПЛЕКСНІ СПОСОБИ УПРАВЛІННЯ СТРЕСОМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА.....	148

<i>Kudinova Alina</i> <i>Pikalov Oleksii</i> <i>Kuchka Daiana</i> MANAGEMENT OF ENTERPRISE INFORMATION SECURITY IN MODERN BUSINESS CONDITIONS	151
<i>Кулешова Олена Віталіївна</i> <i>Крицький Юрій Миколайович</i> НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ	154
<i>Кулешова Олена Віталіївна</i> <i>Росолович Олексій Володимирович</i> САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ.....	156
<i>Кульбаба Вікторія Вікторівна</i> ОФШОРНІ ЦЕНТРИ І ПРОБЛЕМИ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ	158
<i>Кутузова Анна Андріївна</i> ЕЛЕКТРОННЕ РЕЗИДЕНСТВО – НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	160
<i>Kurnosenko Larisa Volodymyrivna</i> <i>Zaslavsky Dmytro Yuriyovych</i> STATE REGULATION OF ELECTRONIC TRANSFORMATIONS IN THE HEALTHCARE SECTOR.....	162
<i>Лагода Дар'я Дмитрівна</i> <i>Матвієнко Марія Григорівна</i> ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КАТЕГОРИЗАЦІЇ ТОВАРІВ У РИТЕЙЛІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ	164
<i>Ламах Назарій Юрійович</i> ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ПЛАНУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	166
<i>Лапчук Ярослав Степанович</i> <i>Дуб Микола Григорович</i> ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	167
<i>Левченко Ірина Василівна</i> КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ.....	169
<i>Левченко Микола Віталійович</i> ОСОБЛИВОСТІ СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ	171

<i>Лисогор Ігор Сергійович</i> ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	173
<i>Лобко Олег Миколайович</i> СУТНІСТЬ СИСТЕМИ КРЕДИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ	175
<i>Lunyakiv Mykhailo</i> COMMUNICATION POLICY OF A GLOBAL HOTEL COMPANY AS A STRATEGIC DIRECTION OF ITS TERRITORIAL MARKETING.....	177
<i>Макаренко Анастасія Сергіївна</i> <i>Комаровський Іван Вікторович</i> ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ НА ТРАДИЦІЙНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ: ЯК АДАПТУВАТИСЯ ДО ЗМІН У ЦИФРОВУ ЕПОХУ	179
<i>Maliuha Arina</i> THE ROLE OF MNES IN GENDER INEQUALITY: PARENTHOOD AND OUTSOURCING PENALTIES	181
<i>Малиш Володимир Володимирович</i> ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	185
<i>Маслій Олександра Анатоліївна</i> СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	187
<i>Matviienko Yaroslav</i> INNOVATIVE MODEL OF HOSPITALITY IN TOURIST SERVICE FOR FOREIGN TOURISTS	189
<i>Маховка Вікторія Михайлівна</i> ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	191
<i>Mokhir Danylo</i> A MECHANISM FOR INCREASE IN THE EFFICIENCY OF MARKETING ACTIVITIES OF HOTEL INDUSTRY COMPANIES	193
<i>Мотякін Ігор Владиславович</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БРЕНДУ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	195
<i>Науменко Олександр Андрійович</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	197

<i>Нестерова Вікторія Ігорівна</i> <i>Комаровський Іван Вікторович</i>	
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА.....	199
<i>Нукононюк Андрій</i>	
EUROPEAN EXPERIENCE IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SPORTS FACILITIES CONSTRUCTION: CHALLENGES AND PROSPECTS.....	201
<i>Novosad Roman Volodymyrovych</i>	
PUBLIC ADMINISTRATION IN THE ERA OF DIGITAL TRANSFORMATIONS: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE.....	203
<i>Носенко Костянтин Євгенійович</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ЕЛЕКТРОМОБІЛЕЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН.....	205
<i>Олексієнко Дмитро Володимирович</i>	
НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	207
<i>Osadchyi Oleksandr Oleksandrovych</i>	
EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF UKRAINIAN PUBLIC AUTHORITIES IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION: THEORETICAL FOUNDATIONS.....	209
<i>Osadchyi Oleksandr Leonidovych</i>	
ADAPTATION OF FOREIGN EXPERIENCE OF STRATEGIC STATE DEVELOPMENT PLANNING AS A KEY BASIS OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION.....	212
<i>Олійник Олена Олександрівна</i> <i>Лагута Катерина Максимівна</i> <i>Царук Ольга Сергіївна</i>	
ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО В БІЗНЕСІ: ВПЛИВ ВІЙНИ.....	215
<i>Плисенко Галина Павлівна</i>	
ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ІНВЕСТУВАННЯ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	217
<i>Popelo Olha</i>	
REGULATORY POLICY OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE.....	219
<i>Погорілець Анна Володимирівна</i>	
АДАПТАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВІЙНИ.....	221

<i>Pozdnyak Viktor</i> IMPROVEMENT OF MOTIVATION MECHANISMS IN THE CONTEXT OF ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT OF A HOTEL ENTERPRISE	223
<i>Ратушина Олеся Вячеславівна</i> <i>Чубур Наталія Володимирівна</i> ПОПУЛІЗМ ЯК ФЕНОМЕН ПОЛІТИКИ: ВИКЛИК СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ	225
<i>Ремболович Владислав Дмитрович</i> СТРАТЕГІЇ СПРИЯННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	227
<i>Розя Олексій Владиславович</i> <i>Пістун Іван Ігорович</i> СТРАТЕГІЧНІ СЦЕНАРІЇ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ	229
<i>Saloid Hanna Stanislavivna</i> BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES IN FINANCE AND PUBLIC ADMINISTRATION	231
<i>Свириденко Олександр Анатолійович</i> РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	233
<i>Сергієнко Марія Олегівна</i> <i>Максимова Маргарита Костянтинівна</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	235
<i>Сергієнко Марія Олегівна</i> <i>Косяченко Ксенія Едуардівна</i> АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ ДЛЯ ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	237
<i>Скриль Іван Геннадійович</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ.....	240
<i>Сова Артем Вадимович</i> ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ.....	242

<i>Станішевська Анастасія Юріївна</i> <i>Матвієнко Марія Григорівна</i>	
ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ТРЕНДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СПРИЙНЯТТЯ ТОВАРІВ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ.....	244
<i>Степанова Софія Віталіївна</i> <i>Штанова Альона Леонідівна</i>	
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗРОБКУ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ В УКРАЇНІ	246
<i>Таран Ольга Леонідівна</i> <i>Комаровський Іван Вікторович</i>	
ІНТЕРНЕТ АУДИТОРІЯ УКРАЇНИ ТА ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ КОМУНІКАЦІЇ.....	248
<i>Телкова Дарина Геннадіївна</i> <i>Штанова Альона Леонідівна</i>	
ІННОВАЦІЙНІ СТАРТЕГІЇ В МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ РИНКОВИХ РЕАЛІЙ.....	249
<i>Ткаленко Данило Дмитрович</i>	
СУЧАСНІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	252
<i>Ткаченко Діма</i> <i>Косяченко Ксенія Едуардівна</i>	
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	254
<i>Токар Олександр Олександрович</i>	
ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	257
<i>Фуркол Катерина Андріївна</i>	
ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	259
<i>Kholod Mariia</i>	
INTERSECTORAL COOPERATION IN THE SYSTEM OF SUPPORT FOR PEOPLE WITH SEN IN UKRAINE	261
<i>Цехоцький Лев Юрійович</i>	
РИЗИК КОЛАПСУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ США.....	263
<i>Циганок Оксана Анатоліївна</i> <i>Козловська Світлана Григорівна</i>	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: ВИКЛИКИ, ТРЕНДИ ТА СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ	265

<i>Цурканова Ірина Олександрівна</i> ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	267
<i>Цюман Євгенія Сергіївна</i> <i>Воронченко Анастасія Максимівна</i> СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	269
<i>Чайковська Інна Ігорівна</i> ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ УКРАЇНИ ДЛЯ ПЕРЕХОДУ ДО ІНДУСТРІЇ 5.0	272
<i>Черевко Тетяна Дмитрівна</i> ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК РІТЕЙЛУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	273
<i>Чуєнко Катерина Віталіївна</i> ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ СУХОГО МОЛОКА З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	275
<i>Шепітко Олександра Сергіївна</i> <i>Матвієнко Марія Григорівна</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КАТЕГОРИЗАЦІЇ ТОВАРІВ В ОНЛАЙН- МАГАЗИНАХ.....	278
<i>Шумілов Богдан Борисович</i> РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	280
<i>Язіна Вікторія Анатоліївна</i> ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ УКРАЇНИ	282
<i>Яковлева Анна Андріївна</i> <i>Бодирєв Дмитро Анатолійович</i> ЗАСТОСУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОЇ ВИДИМОСТІ.....	283
СЕКЦІЯ №2. ЕКОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ В НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА БУДІВНИЦТВІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	285
<i>Андренко Андрій Іванович</i> <i>Ткаченко Ірина Володимирівна</i> ЗМІНА КОНЦЕНТРАЦІЇ ДІОКСИДУ АЗОТУ ТА ДІОКСИДУ КАРБОНУ В АТМОСФЕРНОМУ ПОВІТРІ ОПШНЯНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	285

<i>Азізова Анна Геннадіївна</i> ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО БЕТОНУ І РОЗЧИНУ ПРИ РЕМОНТІ І ПІДСИЛЕННІ БЕТОННИХ І ЗАЛІЗОБЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ ШЛЯХОМ НАРОЩУВАННЯ ПЕРЕРІЗУ	287
<i>Бессонова Світлана Іванівна</i> <i>Невідомський Олександр Юрійович</i> ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ В БУДІВНИЦТВІ	290
<i>Белошапка Тетяна Василівна</i> МОДЕЛІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	291
<i>Богдан В.С.</i> <i>Дригола Максим Андрійович</i> <i>Судаков Андрій Костянтинівич</i> РОЗРОБЛЕННЯ ЗАСОБІВ ІНЖЕНЕРНОГО ЗАХИСТУ, ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРГАЗВИДОБУВАННЯ ВІД УДАРІВ З ПОВІТРЯ.....	293
<i>Борковських А.В.</i> <i>Луцин Сергій Петрович</i> ЗАСТОСУВАННЯ АЛЮМІНІЙ-ЦИРКОНІЄВОГО ЕКРАНУ В СИЛОВИХ КАБЕЛЯХ 10-40 КВ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ	296
<i>Buriak Alona</i> <i>Turchenko Anastasiya Artemivna</i> RISKS AND THREATS TO THE ENVIRONMENTAL SECURITY OF SOCIETY	298
<i>Вовк Марина Олександрівна</i> ФАКТОРИ ВПЛИВУ БУРІННЯ СВЕРДЛОВИН НА НАДРА НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНО-ХРЕСТИЩЕНСЬКОГО ГАЗОКОНДЕНСАТНОГО РОДОВИЩА.....	300
<i>Войта Михайло Олександрович</i> <i>Пащенко Олександр Анатолійович</i> ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ЕКОЛОГІЧНИМ КАТАСТРОФАМ У НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	302
<i>Ганжа Юрій Васильович</i> <i>Пащенко Олександр Анатолійович</i> АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ БУДІВНИЦТВА В НАФТОГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ	304
<i>Герус Олег Олегович</i> СУЧАСНІ ПРОЄКТИ ІНВЕСТИЦІЙ У НАФТОГАЗОВИДОБУВНУ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ	306

<i>Дмитрук Олег Іванович</i> <i>Пащенко Олександр Анатолійович</i>	
МОНІТОРИНГ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ У НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	308
<i>Доля Ксенія Дмитрівна</i> <i>Матвієнко Марія Григорівна</i>	
ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ТА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО РИТЕЙЛУ	310
<i>Дроботя Анастасія Русланівна</i> <i>Філоненко Олена Іванівна</i>	
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ БУДІВЕЛЬ З ГОРИЩНИМ І БЕЗГОРИЩНИМ ДАХОМ	312
<i>Душкін Станіслав Сергійович</i>	
ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ.....	314
<i>Євтушенко Едуард Олександрович</i>	
РОЗРОБЛЕННЯ ПРИНЦИПОВОЇ СХЕМИ ГЕЛІОУСТАНОВКИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЖИМУ СТАГНАЦІЇ	316
<i>Єльченко-Лобовська Анжела Сергіївна</i>	
ТЕКТОНІЧНА БУДОВА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	318
<i>Захарченко Богдан Ігорович</i> <i>Скрипник Наталія Євгенівна</i>	
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ДРАЙВЕРІВ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗЕЛЕНОГО КУРСУ	320
<i>Ільченко Віра Володимирівна</i> <i>Ільченко Тетяна Миколаївна</i> <i>Семко Олександр Володимирович</i>	
РЕЗУЛЬТАТИ ВІЗУАЛЬНИХ ОБСТЕЖЕНЬ ЦЕГЛЯНИХ СТІН БУДІВЛІ, ПОШКОДЖЕНИХ МОРОЗОБІЙНИМ РУЙНУВАННЯМ	322
<i>Калнауз Юрій Сергійович</i> <i>Нікітенко Марія Петрівна</i>	
ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	324
<i>Karpushyn Andrii</i> <i>Karpushyn Serhii, Dariienko Viktor, Pashynskyi Mykola</i> <i>Slon Viktor</i>	
MODERN TECHNOLOGIES FOR ORGANIZATION OF THE CONSTRUCTION WORK ON THE SITE.....	326
<i>Каспрук Олександр Вікторович</i>	
РОЛЬ ЦЕМЕНТНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У ПОШИРЕННІ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ	328

<i>Кічасов Олексій Сергійович</i> ПОДОВЖЕННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ МЕТАЛЕВИХ СИЛОСІВ ДЛЯ ЗЕРНА ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ГЕОТЕХНІЧНОГО МОНІТОРИНГУ	329
<i>Коптєва Тетяна Сергіївна</i> <i>Лоцман Павло Ігорович</i> ДВОЯРУСНІСТЬ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ТА ЇХ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	331
<i>Коптєва Тетяна Сергіївна</i> РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ПОВЕРХНЕВОГО ЯРУСУ ГІРНИЧОПРОМИСЛОВИХ ЛАНДШАФТІВ КРИВОРІЗЬКОЇ ЛАНДШАФТНО-ТЕХНІЧНОЇ СИСТЕМИ	333
<i>Корнієнко Руслан Іванович</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ГІДРАТНИХ ТЕПЛОАКУМУЛЯТОРІВ.....	335
<i>Кравчук Олександр Андрійович</i> <i>Лаврухіна Катерина Олександрівна</i> <i>Возний Олександр Тарасович</i> ДЖЕРЕЛА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ВІД НАФТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ.....	337
<i>Крижанівський Ярослав Станіславович</i> <i>Гасенко Антон Васильович</i> ПЕРЕДУМОВИ РОЗРАХУНКУ ПОПЕРЕДНЬО НАПРУЖЕНИХ ЗГИНАНИХ СТАЛЕЗАЛІЗОБЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ГЕНЕТИЧНОЇ НЕЛІНІЙНОСТІ.....	339
<i>Kudlay Andriy Oleksandrovych</i> <i>Solod Oleksandra Ihorivna</i> METHODS OF REGULATING THE STRESS-DEFORMATION STATE OF NON-JOINT REINFORCED CONCRETE FLOORS	341
<i>Кучер Андрій Володимирович</i> ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	343
<i>Кухарик Андрій Сергійович</i> ЕКОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ ЗДОРОВ'Ю НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА	345
<i>Кучер Вікторія Олександрівна</i> ПАСИВНЕ БУДІВНИЦТВО – СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ КОМФОРТНИХ УМОВ ПРОЖИВАННЯ ЛЮДИНИ СЬОГОДЕННЯ	347

<i>Лазєбна Юлія Віталіївна</i> ПИТАННЯ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОСТІ РІДИН ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОНИКНОСТІ ЩІЛЬНИХ КОЛЕКТОРІВ	349
<i>Майдебура Петро Ігорович</i> <i>Нікітенко Марія Петрівна</i> ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ: ПЕРСПЕКТИВИ І РЕАЛІ.....	351
<i>Мекушун Микита Романович</i> ДЕЯКІ ВІДОМОСТІ ПРО МАГНІТОГІДРОДИНАМІЧНИЙ ПРИНЦИП РОБОТИ ГІДРОМОНІТОРНОГО БУРУ	353
<i>Mishchenko Roman Romanovych</i> <i>Pinchuk Nataliya Mykhaylivna</i> MAJOR DESTRUCTION OF LOAD-BEARING STRUCTURES OF TRANSPORT STRUCTURES	355
<i>Mytrofanov Pavlo</i> <i>Boyko Igor</i> INTERCONNECTION OF INFORMATION, ELECTRONIC AND MECHATRONIC SYSTEMS: PERSPECTIVES OF ENERGY EFFICIENCY	357
<i>Ніколаєнко Дмитро Миколайович</i> <i>Філоненко Олена Іванівна</i> АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ВПЛИВІВ З УРАХУВАННЯМ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ПІДЗЕМНИХ УКРИТТІВ.....	359
<i>Овсій Дмитро Миколайович</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВТОРИННОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ СКЛА ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА КОНСТРУКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ.....	361
<i>Овсій Олександра Миколаївна</i> ЗАСТОСУВАННЯ ВІДХОДІВ ПОЛІЕТИЛЕНТЕРЕФТАСАТУ (ПЕТ) У ВИРОБНИЦТВІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ	363
<i>Олифіренко Іван Сергійович</i> СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	365
<i>Ошкодъоров Євген Олександрович</i> ОПТИМІЗАЦІЯ SCADA-СИСТЕМ ДЛЯ ВИДОБУВАННЯ ВУГЛЕВОДНІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕХАТРОННИХ СИСТЕМ.....	367

<i>Padun Yuriy Oleksiyovych</i> <i>Bilash Antonina Ihorivna</i> <i>Bibik Mykola Volodymyrovych</i>	RESEARCH OF TYPES OF CELLULAR COMMUNICATION ANTENNA STRUCTURES IN USE.....	369
<i>Petrikey Ihor Ivanovych</i> <i>Avramenko Yuriy Oleksandrovych</i> <i>Mahas Nataliia</i>	DESIGN ASPECTS OF VENTILATED FACADES	371
<i>Попело Олександр Павлович</i>	СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	374
<i>Пушкарь Валентин Вікторович</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ВИТРАТ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ВЕРСТАТОМ НАAS VF-2 ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ.....	375
<i>Постернак Олексій Сергійович</i> <i>Постернак Ірина Михайлівна</i>	ЕКОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ АНТРОПОГЕННОГО ВПЛИВУ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ.....	377
<i>Рахімов Павло Євгенович</i> <i>Чубур Наталія Володимирівна</i>	РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	379
<i>Ремаренко Богдан Юрійович</i>	СТАБІЛІЗАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ АД ПРИ НЕЛІНІЙНИХ НАВАНТАЖЕННЯХ.....	380
<i>Romanenko Dmitrii Borysovych</i> <i>Chegrynets Anna</i>	EXPERIMENTAL STUDYING THE STRESS-STRAIN STATE OF REINFORCED BIMATERIAL CONCRETE BEAMS OF RECTANGULAR CROSS-SECTION.....	382
<i>Самойлович Олександр Ігорович</i>	ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	385
<i>Серга Тетяна Миколаївна</i>	АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ КОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ ДЛЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ СЕЛИЩНОГО Й СІЛЬСЬКОГО ТИПУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	387

<i>Сіробаба Віталій Олексійович</i> <i>Тевіков Вадим Олександрович</i>	
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВІДНОВЛІННЯ ДОРОЖНЬОГО ОДЯГУ В ОБЛАСТЯХ, ЯКІ ВІДНОСЯТЬСЯ ДО МОЖЛИВИХ ТА АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ	389
<i>Синяцик Віталій Федорович</i> <i>Харламова Олена Володимирівна, Безденежних Лілія Андріївна</i>	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЕТИЛЕНТЕРЕФТАЛАТУ У ВИРОБНИЦТВІ СУПЕРКОНДЕНСАТОРІВ	391
<i>Слаута Анастасія Анатоліївна</i> <i>Хоменко Володимир Львович</i> <i>Гоптаревський Сергій Дмитрович</i>	
ЗАХОДИ ДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ САМОВІЛЬНОГО ВИКРИВЛЕННЯ СТОВБУРА СВЕРДЛОВИНИ	393
<i>Степаненко Юлія Олександрівна</i> <i>Осипова Ольга Ігорівна</i>	
ПОРІВНЯННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	395
<i>Уваров Володимир Павлович</i> <i>Нікітенко Марія Петрівна</i>	
ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ЯК СОНЯЧНІ ПАНЕЛІ І БІОГАЗ ЗМІНЮЮТЬ АГРАРНИЙ СЕКТОР	397
<i>Ткаченко Аліна Андріївна</i>	
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛADOVA НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	399
<i>Токар Єлизавета Миколаївна</i> <i>Матвієнко Марія Григорівна</i>	
ЕКО-ЕТИКЕТКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВИБІР ТОВАРІВ У РИТЕЙЛІ.....	401
<i>Токарь Богдан Станіславович</i> <i>Юрченко Ігор Олександрович</i> <i>Філоненко Олена Іванівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ЕВАКУАЦІЙНИХ ВИХОДІВ ПРИ РЕКОНСТРУКЦІЇ СХОВИЩ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ.....	403
<i>Філінець Максим Богданович, Берун Денис Андрійович</i> <i>Сімакіна Наталія Миколаївна</i> <i>Філоненко Олена Іванівна</i>	
ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕПЛО-ВОЛОГІСНОГО РЕЖИМУ ХОЛОДНИХ ГОРИЩ НА ОБ'ЄКТІ, ЯКИЙ ЕКСПЛУАТУЄТЬСЯ.....	405

<i>Фірман Мирон Андрійович</i> ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВИХ РОДОВИЩ УКРАЇНИ.....	408
<i>Халєєв Андрій Сергійович</i> <i>Новицький Олександр Павлович</i> ПЕРЕВАГИ ПЕРЕРОБКИ БУДІВЕЛЬНИХ ВІДХОДІВ.....	410
<i>Чернишов Дмитро Володимирович</i> <i>Хоменко Володимир Львович</i> ЕФЕКТИВНЕ ВТОРИННЕ РОЗКРИТТЯ ПРОДУКТИВНИХ ПЛАСТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРИСТРОЮ STIMTUBE	412
<i>Шумов Андрій Сергійович</i> <i>Судаков Андрій Костянтинівич</i> <i>Передерій Наталія Олексіївна</i> ТЕХНОЛОГІЯ ОБЛАДНАННЯ ГІДРОГЕОЛОГІЧНИХ СВЕРДЛОВИН БЛОКОВИМИ ГРАВІЙНИМИ ФІЛЬТРАМИ	414
СЕКЦІЯ №3. СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ	416
<i>Вакуленко Віталій Вікторович</i> ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРЯННЯ У ЛІКАРІВ ЩО ПРАЦЮЮТЬ З ПОТЕРПІЛИМИ ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ.....	416
<i>Бакун Анастасія Костянтинівна</i> <i>Цурканова Ірина Олександрівна</i> РЕФОРМУВАННЯ ПЕРВИННОЇ ЛАНКИ МЕДИЦИНИ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	418
<i>Висоцький Денис Леонідович</i> ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	419
<i>Вінніченко Олена Миколаївна</i> ЗАГАРТОВУВАННЯ ЯК ЧИННИК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	422
<i>Гулько Тетяна Юріївна</i> РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ, ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ	424
<i>Довнар Олександр Йосипович</i> <i>Бубнова Катерина Анатоліївна</i> РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СУПРОВОДУ ПАЛІАТИВНИХ ПАЦІЄНТІВ ФІЗИЧНИМ ТЕРАПЕВТОМ	426

<i>Zachepilo Ihor Viktorovych</i> <i>Kolomiets Kseniia Olehivna</i> MODERN METHODS OF REHABILITATION AFTER SPORTS INJURIES	429
<i>Звєкова Вікторія Корнійвна</i> ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ДОЗВІЛЛЯ.....	431
<i>Іваницький Назарій Богданович</i> РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ АУДИТОРІЇ ВБОЛІВАЛЬНИКІВ СПОРТИВНОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....	433
<i>Йона Тетяна Володимирівна</i> СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ.....	435
<i>Йона Тетяна Володимирівна</i> <i>Лисенко Юлія Олександрівна</i> ЗНАЧЕННЯ ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	437
<i>Karavan Yevhen Volodymyrovych</i> <i>Balint Glovacs</i> RECOVERY OF FOOTBALL PLAYERS DURING TRAINING CAMPS...	439
<i>Коваль Дмитро Олексійович</i> ГІПОДИНАМІЯ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ..	441
<i>Козловський Дмитро Вадимович</i> <i>Мальцев Максим Миколайович</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	443
<i>Колесник Артем Олександрович</i> ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	445
<i>Kondrashova Iryna Mykolaivna</i> FACTORS INFLUENCING THE QUALITY OF MEDICAL SERVICES IN THE COMMUNITIES OF BEREZOVSKY DISTRICT OF ODESA REGION	448
<i>Кравченко Михайло Віталійович</i> ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	450

<i>Kravchenko Mykhailo Vitaliiiovych</i> <i>Sanda Kotorobai</i> <i>Overchenko Ivan Kostiantynovych</i>	DEVELOPMENT OF POWERLIFTING AS ONE OF THE COMPONENTS OF STUDENT SPORT	452
<i>Матвієнко Марія Григорівна</i> <i>Сбехат Жумана Німер</i>	СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	453
<i>Мешальніков Іван Олександрович</i> <i>Суханова Ганна Петрівна</i>	РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ	456
<i>Москаленко Антон Ігорович</i> <i>Цурканова Ірина Олександрівна</i>	ІНЖЕНЕРІЯ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ НА СИСТЕМУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ	458
<i>Мусіхін Валентин Євгенійович</i> <i>Козловська Світлана Григорівна</i>	ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ.....	460
<i>Левков Анатолій Анатолійович</i> <i>Кулик Ельвіра Андріївна</i> <i>Юрченко Володимир Сергійович</i>	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ	462
<i>Омок Ганна Анатоліївна</i> <i>Курта Євген Олександрович</i> <i>Нікітенко Олексій Володимирович</i>	ВПЛИВ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ СПОРТСМЕНІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ПЛАВАННІ	464
<i>Пастушенко Марина Петрівна</i>	СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ.....	466
<i>Ракін Костянтин Георгійович</i> <i>Лозова Тетяна Петрівна</i>	СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я.....	468

<i>Руденок Алла Іванівна</i> <i>Мігаль Лариса Альбінівна</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	470
<i>Ситник Софія Богданівна</i>	
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	472
<i>Сокол Марія Володимирівна</i>	
ПІДТРИМКА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ЗАКОРДОНОМ.....	474
<i>Стоянов Микола Георгійович</i>	
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ	476
<i>Філіппов Едуард Сергійович</i> <i>Чубур Наталія Володимирівна</i>	
СУЧАСНІ МЕТОДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я В СЬОГОДЕННИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНЦІВ.....	478
<i>Хлус Наталія Олександрівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	480
<i>Хмелик Анастасія Олександрівна</i> <i>Комлик Наталія Юрївна</i>	
АКТИВІЗАЦІЯ УВАГИ УЧНІВ ТА ПІДТРИМКА ІНТЕРЕСУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	482
<i>Мельник Євгеній Олександрович</i>	
ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	483
<i>Челак Володимир Олегович</i>	
РОЛЬ САМОКОНТРОЛЮ СТАНУ ЗДОРОВ'Я НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ТРЕНУВАННЯХ.....	485
<i>Шевченко Єлизавета В'ячеславівна</i>	
ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....	487
<i>Шуть Богдан Ігорович</i>	
ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД УЧНІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З КІОКУШИН КАРАТЕ	489
<i>Шитіков Тимофій Олександрович</i> <i>Кірчева А.</i>	
ПРО ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКУ У ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З НАСЛІДКАМИ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВИХ ТРАВМ.....	491

<i>Юхно Данил Олексійович</i> РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ У УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ БАСКЕТБОЛУ.....	493
СЕКЦІЯ №4. ІНФОРМАЦІЙНІ, ЕЛЕКТРОННІ, ЕНЕРГЕТИЧНІ ТА МЕХАТРОННІ СИСТЕМИ	496
<i>Bikchentayev Mykola Oleksiyovych</i> <i>Zaitseva Mariia</i> ENHANCING COMMUNICATION RELIABILITY WITH SOFTWARE- DEFINED RADIO (SDR) AND FREQUENCY-HOPPING SPREAD SPECTRUM (FHSS).....	496
<i>Бережний Антон Валерійович</i> ОПАНУВАННЯ САТ-СИСТЕМ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ	498
<i>Боряк Богдан Радиславович</i> АРХІТЕКТУРА СИСТЕМ КЕРУВАННЯ НАЗЕМНИМИ БЕЗПІЛОТНИМИ АПАРАТАМИ	500
<i>Вєсков Євген Валерійович</i> <i>Леві Леонід Ісаакович</i> ЗАСТОСУВАННЯ НЕЧІТКОГО РЕГРЕСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЛОГІЧНОГО ВИСНОВКУ ДЛЯ ОРГАНІЗЦІЇ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ	502
<i>В'юн Володимир Валентинович</i> АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА РОЗРОБЛЕННЯ ФОТО-ЕЛЕКТРИЧНОЇ СТАНЦІЇ ДЛЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ЖИВЛЕННЯ КОРПУСУ 7 НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА».....	504
<i>Єрмілов Роман Олександрович</i> <i>Кожушко Григорій Мефодійович</i> ОЦІНКА ПАРАМЕТРІВ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ....	507
<i>Дюдюк Ігор Миколайович</i> <i>Івко Сергій Олександрович</i> <i>Смоляр Віктор Григорович</i> УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ СЕНСОРНОЇ МЕРЕЖІ ЗА ДОПОМОГОЮ КАНАЛІВ ЗВ'ЯЗКУ З ПІДВИЩЕНОЮ ЗАВАДОСТІЙКІСТЮ.....	508
<i>Zhang Wenjun</i> MODELING OF A TECHNICAL DIAGNOSIS SYSTEM OF GENERATOR BASED ON ICE.....	510

<i>Заніздра Єгор Миколайович</i> АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИКИ ДЛЯ ТЕПЛООВОГО ВУЗЛА КОРПУСУ	512
<i>Zakharchenko Ruslan</i> <i>Kryvorot Anatolii</i> THE EFFICIENCY OF USING BIFACIAL SOLAR PANELS.....	514
<i>Звекова Світлана Миколаївна</i> ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ВІРТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	516
<i>Євдоченко Олександр Іванович</i> <i>Шефер Олександр Віталійович</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПОСЛІДОВНОГО ТА ПОРОГОВОГО ДЕКОДУВАННЯ ЗГОРТКОВИХ КОДІВ	518
<i>Лобода Євгеній Володимирович</i> <i>Трет'як Андрій Валерійович</i> РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИКИ ТА СИЛОВОЇ ЕЛЕКТРОНИКИ З ОПТИМІЗАЦІЄЮ ЇЇ ПАРАМЕТРІВ ДЛЯ МАШИНИ КОНТАКТНОГО СТИКОВОГО ЗВАРЮВАННЯ ЧОРНИХ МЕТАЛІВ..	520
<i>Леоценко Сергій Дмитрович</i> БІОІНСПІРОВАНІ МЕХАНІЗМИ ТОНКОГО НАЛАШТУВАННЯ СИНТЕЗУ ДІАГНОСТИЧНИХ НЕЙРОМОДЕЛЕЙ	522
<i>Литвиненко Владислав Сергійович</i> РОЗРОБЛЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕБІЙНОГО ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ ТА ІНФОРМУВАННЯ ДЛЯ ЗУПИНКИ- УКРИТТЯ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ	524
<i>Кислиця Дмитро Вадимович</i> <i>Кожушко Григорій Мефодійович</i> <i>Кислиця Світлана Григорівна</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНУ СЛУЖБИ СВІТЛОДІОДНИХ ЛАМП	526
<i>Куденко Олексій Олександрович</i> <i>Дрючко Олександр Григорович</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ «ЗАВДАННЯ ПРО ПОЛОЖЕННЯ» ДЕЛЬТА-РОБОТА ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ НИМ У ПОТОКОВИХ ВИРОБНИЦТВАХ	528
<i>Михайленко Владислав Юрійович</i> <i>Єрмілова Наталія Василівна</i> ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ЕЛЕКТРОПРИВОДА ПОДАЧІ ЕЛЕКТРОДІВ У ДУГОВУ СТАЛЕПЛАВИЛЬНУ ПІЧ	530

<i>Михайліченко Олексій Валерійович</i> РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УДОСКОНАЛЕННІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗАГРОЗАМ.....	532
<i>Непочатов Станіслав Станіславович</i> <i>Фомін Олександр Сергійович</i> ШИРОКОСМУГОВИЙ ДЕТЕКТОР РАДІОВИПРОМІНЮВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ.....	534
<i>Нехаєва Анастасія Євгенівна</i> <i>Швець Дмитро Валерійович</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНАЛІЗ ПРОГРАМНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ 3D-МОДЕЛЮВАННЯ	535
<i>Панченко Ірина Дмитрівна</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ РОЙОВОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СИНТЕЗУ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ЗАДАЧ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБРАЗІВ	537
<i>Пеліх Євген Павлович</i> <i>Мельников Олександр Юрійович</i> ЗАДАЧА СТВОРЕННЯ «ТЕЛЕГРАМ-БОТА» ДЛЯ СПРОЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	539
<i>Перервенко Володимир Анатолійович</i> <i>Куріцин Андрій Юрійович</i> <i>Ільяшенко Матвій Борисович</i> <i>Куликовська Наталія Анатоліївна</i> РОЗРОБКА АДАПТИВНОГО ПРОТОКОЛУ МАРШРУТИЗАЦІЇ ДЛЯ МАСШТАБОВАНИХ ІОТ-МЕРЕЖ З ВИСОКОЮ ЩІЛЬНІСТЮ ВУЗЛІВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ВЕЛИКИХ ДАНИХ.....	541
<i>Пильгук Олеся Сергіївна</i> <i>Капітон Алла Мирославівна</i> ПОТЕНЦІАЛ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МЕДИЦИНІ.....	543
<i>Плешкань Даніїл Павлович</i> <i>Галай Василь Миколайович</i> РОЗРОБЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ АЛГОРИТМУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СОРТУВАННЯ ПОСИЛОК.....	545
<i>Поклад Дмитро Олександрович</i> <i>Кулько Тетяна Володимирівна</i> ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ РОЗТАШУВАННЯ БІОГАЗОВОЇ УСТАНОВКИ	547

<i>Roy Gwatie</i> <i>Kyslytsia Svitlana</i> DEVELOPMENT AND RESEARCH OF AN ADAPTIVE GRIPPER DRIVE FOR A ROBOT MANIPULATOR ARM	548
<i>Руденко Віталій Віталійович</i> АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПРОТОКОЛУ БЕЗДРОТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ LORA	550
<i>Смоляр Денис Валерійович</i> СИСТЕМИ БЕЗДРОТОВОЇ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ ЄМНІСНОГО ЗВ'ЯЗКУ	552
<i>Сухоребрий Олександр Володимирович</i> <i>Дрючко Олександр Григорович</i> З'ЯСУВАННЯ ВПЛИВУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ФОТОЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ	554
<i>Tkachenko Anton Olehovych</i> DIGITAL TRANSFORMATION AND ELECTRONIC DEMOCRACY FOR ENSURING INCLUSIVE PARTICIPATION	556
<i>Федоров Віталій Анатолійович</i> <i>Шевченко Денис Олександрович</i> <i>Льяшенко Матвій Борисович</i> <i>Куликовська Наталія Анатоліївна</i> СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПОТОКАМИ ПОДІЙ В РЕЖИМІ РЕАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ	558
<i>Фіктянов Андрій Анатолійович</i> <i>Фомін Олександр Сергійович</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	560
<i>Фіктянов Андрій Анатолійович</i> <i>Фомін Олександр Сергійович</i> ШИРОКОСМУГОВИЙ РЕАКТИВНИЙ ДЖАММЕР	562
<i>Царьков Ростислав Михайлович</i> <i>Єрмілова Наталія Василівна</i> ВИКОРИСТАННЯ ШИРОКОСМУГОВИХ ФАПЧ З ВБУДОВАНИМИ ГЕНЕРАТОРАМИ, КЕРОВАНИМИ НАПРУГОЮ.....	563
<i>Штанько Максим Васильович</i> АЛЬТЕРНАТИВНА СОНЯЧНА ЕНЕРГІЯ СЬОГОДЕННЯ.....	565

**СЕКЦІЯ №5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА ПЕДАГОГІКИ 567**

Артишевська Олена Павлівна

Палилюлько Оксана Михайлівна

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ
СЕРЕД СУЧАСНОЇ МОЛОДІ 567

Балухтіна Олена Миколаївна

Танкушина Ліна Віталіївна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОЄКТУ «ПОМІЧНИК ВЕТЕРАНА» У 2024 РОЦІ
..... 569

Бережна Анастасія Вікторівна

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ВИКЛИКИ
СУЧАСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ..... 571

Бережний Антон Валерійович

ОПАНУВАННЯ САТ-СИСТЕМ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ 573

Білай Дмитро Валерійович

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ..... 575

Боденчук Вікторія Вікторівна

Скрипник Анатолій Юрійович

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ ТА СТРАХУ ПЕРЕД ПРИЗОВОМ НА
ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЮНАКІВ 577

Болотніков Сергій Юрійович

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ..... 579

Буряк Альона Анатоліївна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ПОРУШЕНЬ ХАРЧОВОЇ
ПОВЕДІНКИ У ЖІНОК 581

Борисенко Денис Юрійович

МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА
УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ..... 582

Вербська Анастасія Юріївна

Карпова Дарія Євгенівна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КРИЗИ ЕМОЦІЙНОЇ БАЙДУЖОСТІ МІЖ
ШЛЮБНИМИ ПАРТНЕРАМИ 583

<i>Василенко Наталія Миколаївна</i> <i>Шевчук Олександр Володимирович</i> ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ.....	586
<i>Гавриленко Владислав Михайлович</i> ДО ПИТАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ.....	588
<i>Гальчич Ірина Петрівна</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕДИЦІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	592
<i>Грек Ірина Миколаївна</i> ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	593
<i>Гордієнко Оксана Валеріївна</i> <i>Пильгук Олеся Сергіївна</i> СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ	595
<i>Грипич Лілія В'ячеславівна</i> ЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ ЯК ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ РІЗНОЇ СУБ'ЄКТИВНОЇ СКЛАДНОСТІ	596
<i>Грипич Ганна Вячеславівна</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПРИ НАВЧАЛЬНИХ ТРУДНОЩАХ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ	598
<i>Гуаньюнь Мяо</i> АНАЛІЗ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ	600
<i>Гуменюк Ольга Юріївна</i> <i>Шевчук Олександр Володимирович</i> РОЛЬ СІМЕЙНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ТЕРАПІЇ У ПРОЦЕСІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПСИХОЛОГІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ.....	603
<i>Дворянова Тетяна Олександрівна</i> ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ДЛЯ ТРЕНУВАННЯ СЛУХОВОГО СПРИЙНЯТТЯ МОВИ	605
<i>Деркаченко Олександра Михайлівна</i> СТАВЛЕННЯ ДО МЕДИКО-КОСМЕТОЛОГІЧНОГО КОРИГУВАННЯ ЗОВНІШНОСТІ ЯК ВИМІР САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ СУЧАСНИХ ЖІНОК	607

<i>Дідух Віталія Віталіївна</i> ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ:	609
<i>Довгалюк Тетяна Анатоліївна</i> <i>Омок Ганна Анатоліївна</i> <i>Грановський Євген Денисович</i> ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗМІН В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	611
<i>Domarenko Maksym Volodymyrovych</i> <i>Mykyta Larin</i> AN ANALYSIS OF THE APPLICATION OF TEXT-TO-IMAGE GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING ENGLISH IN HEI	613
<i>Dongmei Wei</i> DIAGNOSTICS OF THE FORMATION OF AESTHETIC TASTE BASED ON THE RESULTS OF PEDAGOGICAL INFLUENCES.....	615
<i>Yegorova Daria</i> <i>Komlyk Nataliia Yuriiivna</i> ENGLISH IN THE CONTEXT OF GLOBAL ECONOMIC DEVELOPMENT	617
<i>Єніфанцев Денис Едуардович</i> <i>Непша Олександр Вікторович</i> ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВСТВА В ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ ЯК ЗАСОБУ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ.....	619
<i>Єрошко Ганна Миколаївна</i> <i>Любива Віталіна Вячеславівна</i> ІНКЛЮЗІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	621
<i>Здоренко Марина Сергіївна</i> <i>Тесленко Марина Миколаївна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МОТИВАЦІЇ НА ПРОКРАСТИНАЦІЮ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	623
<i>Зезекало Єлизавета Олександрівна</i> ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	626
<i>Зеленкова В.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙ ЯК ПСИХІЧНОГО ЯВИЩА	628

- Жукова Анна Робертівна*
Кучура Вероніка Миколаївна
ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ..... 631
- Жукова Анна Робертівна*
Матіїв Юлія Василівна
Товарницька Ірена Ростислава
ЕФЕКТИВНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: МЕТОДИЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ..... 633
- Жукова Анна Робертівна*
Целюх Ігор Ігорович
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА: ВІД ЗБЕРЕЖЕННЯ НЕЙТРАЛІТЕТУ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ 635
- Жукова Анна Робертівна*
Яннікова Вероніка Ігорівна
РОЛЬ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА В МІЖНАЦІОНАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС СПІЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ НАВЧАНЬ: ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ 638
- Ісарук Василь Іванович*
МУЗЕЙ ЯК ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ В НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 640
- Ishchenko Tetiana Valeriivna*
CHALLENGES OF INTERCULTURAL COMMUNICATION: WEST VS EAST 642
- Коваленко Артур Ігорович*
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 644
- Ковальова Аліна Ігорівна*
Бодирєв Дмитро Анатолійович
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ 646
- Козельський Віктор Станіславович*
ВПЛИВ СТРЕСОГЕННОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ 648
- Колос Т.Г.*
Павленко Тетяна Валеріївна
СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ 649

- Коптєва Тетяна Сергіївна*
Верхолаз Юлія Олександрівна
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК..... 652
- Корх Галина Іванівна*
ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ 654
- Кулешова Олена Віталіївна*
Крицький Юрій Миколайович
НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ..... 656
- Кучерява Наталія Юріївна*
СТРАХ ЯК ПРОЯВ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ 658
- Краєва Юлія Михайлівна*
РОЛЬ ІГОР У НАВЧАННІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ОСНОВАМ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ..... 660
- Крикун Дмитро Анатолійович*
Палилюлько Оксана Михайлівна
МОДЕЛІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З МІЖНАРОДНИМИ ПРАКТИКАМИ..... 662
- Левицький Назар Ярославович*
СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЧЛЕНІВ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ 664
- Лецишин Олена Андріївна*
РОЛЬ НАУКОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ЗАХИСТІ ІННОВАЦІЙ ВІД ПСЕВДОНАУКИ..... 666
- Lukianenko Nataliia*
TRANSLATION STUDIES: CHALLENGES AND INNOVATIONS IN THE DIGITAL ERA..... 667
- Литовченко Ірина Олександрівна*
Шевчук Олександр Володимирович
ВПЛИВ АРТ-ТЕРАПІЇ НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ 669

<i>Лунков Олексій Михайлович</i> <i>Міхеєва Людмила Василівна</i>	ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	671
<i>Марченко Валерій Валерійович</i>	РОЗВИТОК ОБЧИСЛЮВАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ: АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ	673
<i>Матіїв Юлія Василівна</i> <i>Бережук Аліна Сергіївна</i>	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	676
<i>Матіяш Олеся Володимирівна</i>	ПСЕВДОНАУКА: ЯК ЖИВЕТЬСЯ НЕВИГЛАСАМ ТА ШАХРАЯМ?	678
<i>Матюшенко Людмила Миколаївна</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ЖІНКАМИ КРИЗИ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ	680
<i>Мельник Іларія Володимирівна</i> <i>Палилюцько Оксана Михайлівна</i>	ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	682
<i>Мельник Людмила Миколаївна</i>	ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ СТРАХИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	684
<i>Мещерякова Марія Сергіївна</i> <i>Калюжна Таїсія Миколаївна</i>	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ У МОВНІЙ ОСВІТІ	686
<i>Мизгіна Тамара Іванівна</i> <i>Тур Артур Русланович</i>	ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ БОЙОВИХ ДІЙ.....	688
<i>Minkovska Daria</i> <i>Kostenko Viktoriia</i>	CODE GLOSSES IN DENTISTRY ORIGINAL RESEARCH ARTICLES ..	690
<i>Міськова Вероніка Сергіївна</i>	ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	692
<i>Мірошниченко Юліана Вадимівна</i> <i>Бортун Каріна Олександрівна</i>	ОСНОВИ РИТОРИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ Й ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	694

<i>Мойсеєнко Альберт Володимирович</i> <i>Шандрук Сергій Костянтинівич</i>	
СТРАТЕГІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	697
<i>Моргун Владислав Володимирович</i> <i>Палилюцько Оксана Михайлівна</i>	
ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ АТО: ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПРОГРАМ	699
<i>Моравецький Юрій Ігорович</i>	
ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ВПЛИВУ ЖИТТЄВИХ КРИЗ НА ДИНАМІКУ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН.....	701
<i>Невінчаний Віктор Анатолійович</i> <i>Хоцькіна Світлана Миколаївна</i>	
ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	703
<i>Nikitina Iryna Petrivna</i>	
TECHNOLOGIZATION OF EDUCATION AND THE PROBLEM OF THE DIGITAL DIVIDE	705
<i>Nikolaienko Yuliia</i> <i>Holovachova Yelyzaveta</i> <i>Alina Alieksieieva</i>	
TRANSLATION PECULIARITIES OF ENGLISH ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN THE FIELD OF COMPUTER TECHNOLOGIES	707
<i>Ozernyy Maksym Ivanovych</i>	
BARRIERS TO FEMALE LEADERSHIP IN CORPORATE ENVIRONMENTS	709
<i>Омок Ганна Анатоліївна</i> <i>Шуба Людмила Вікторівна</i> <i>Нікітенко Олексій Володимирович</i>	
ВПЛИВ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА МОТИВАЦІЮ ПРОФЕСІЙНИХ ПЛАВЦІВ ГОТУВАТИСЬ ДО УСПІШНИХ СТАРТІВ.....	712
<i>Офіцинський Олег Ярославович</i>	
ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ШВИДКІСНО-СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	714
<i>Павлюк Олена Михайлівна</i> <i>Назаренко Неллі Олександрівна</i>	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	716

<i>Palii Kateryna</i> <i>Lypai Olha</i> <i>Novak Kateryna</i>	
PECULIARITIES OF TRANSLATING SLANG AND COLLOQUIALISMS IN AUDIOVISUAL CONTENT: STRATEGY CHALLENGES AND	718
<i>Панченко Оксана Олександрівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	720
<i>Петяк Олена Віталіївна</i> <i>Коцюк Олександра Олександрівна</i>	
АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ПОВЕДІНКИ КРИВДНИКА	722
<i>Пісклова Юліана Сергіївна</i> <i>Левін Олег Леонідович</i>	
СТАНОВЛЕННЯ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В ЕПОХУ АНТИЧНОСТІ	724
<i>Pischanetska Krystyna</i> <i>Nikitina Iryna</i>	
AUTHOR'S STYLE AND ARTISTIC TRANSLATION	726
<i>Панкова Алла Юріївна</i>	
ПРОЯВИ ПТСР У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	728
<i>Ряшенцева Євгенія Олександрівна</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	729
<i>Радовенчик Анастасія Ігорівна</i>	
РОЛЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	731
<i>Радченко Лада Андріївна</i> <i>Любива Віталіна Вячеславівна</i>	
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	733
<i>Решітько Анна Дмитрівна</i>	
РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	735
<i>Решітько Кароліна Юріївна</i>	
ВИДИ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	737
<i>Різник Юлія Юріївна</i> <i>Марушка Марина Іванівна</i>	
ГЕРМАНІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	739

<i>Romenska Nataliia Volodymyrivna</i> <i>Yelyzaveta Dubynka</i>	MARKERS OF THE NATIONAL IDENTITY OF THE CRIMEAN TATARS IN THE SHORT STORY "AISHE" BY HULNARA USEINOVA	741
<i>Росенко Дмитро Олегович</i>	РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В ХОРЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ: ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ	743
<i>Руденок Алла Іванівна</i> <i>Войчишин Олександр Володимирович</i>	ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я СІМ'Ї ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ	745
<i>Рушенко Ірина Сергіївна</i>	РОБОТА ПСИХОЛОГА З ТРАВМОВАНИМИ ВІЙНОЮ ДІТЬМИ ЗАСОБОМ ХІБУКІ-ТЕРАПІЄЮ	747
<i>Сінкус Оксана Василівна</i> <i>Палилюлько Оксана Михайлівна</i>	ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ВАЖКОВИХОВУВАНOSTI У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	749
<i>Сема Поліна Сергіївна</i>	ТЕХНОЛОГІЯ MIND MAPPING ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	751
<i>Тесленко Марина Миколаївна</i> <i>Касян Катерина Анатоліївна</i>	РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ТА РОЗВИТОК ЕМПАТІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ПЕРІОД ЮНАЦТВА	755
<i>Тибан Владислав Сергійович</i> <i>Калюжна Таїсія Миколаївна</i>	МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МОВНИХ НАВИЧОК	758
<i>Тулиця Олександр Юрійович</i> <i>Лавренко Дар'я Геннадіївна</i>	ЛОКАЛІЗАЦІЯ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ...	760
<i>Тулиця Олександр Юрійович</i> <i>Манько Поліна Костянтинівна</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ГРАМАТИЧНИХ ФОРМ KONJUNKTIV НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	762
<i>Fastov Ivan Volodymyrovych</i>	SELF-EDUCATIVE ACTIVITIES OF STUDENTS AS AN IMPORTANT ELEMENT OF A CONCEPT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL	764

<i>Федощук Анастасія Олександрівна</i> <i>Міхеєва Людмила Василівна</i> ПОМИЛКИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК АГРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ ПІДЛІТКІВ	766
<i>Філоненко Катерина Вікторівна</i> ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	768
<i>Чередниченко Оксана Сергіївна</i> АНГЛОМОВНА ЛІТЕРАТУРА НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ	770
<i>Чиж Олександра Федорівна</i> КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	771
<i>Чадюк Олександра Миколаївна</i> ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПІД ЧАС ЗМІН	773
<i>Чень Чжанвень</i> <i>Юрченко Артем Олександрович</i> ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛІЗОВАНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ.....	774
<i>Чуга Вікторія Олегівна</i> <i>Палилюлько Оксана Михайлівна</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ДІТЬМИ З СІМЕЙ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	778
<i>Горлова Анна Олександрівна</i> <i>Хоцькіна Світлана Миколаївна</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	780
<i>Чорний Сергій Віталійович</i> <i>Міхеєва Людмила Василівна</i> ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ	782
<i>Шпинковський Олександр Олександрович</i> РОЛЬ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	784

СЕКЦІЯ №1. ГЛОБАЛЬНІ ТRENДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

UDC 004.8

Avramenko Maksym

student of the Faculty of Law, group Y-111

Scientific advisor: Filey Yuriy

candidate of legal sciences, professor

Zaporizhia Polytechnic National University

USAGE OF AI IN ATTORNEY'S PRACTICE

New, publicly available AI tools like ChatGPT, Google Gemini, DALL-E, and Midjourney are playing a transformative role in society. These technologies have garnered significant attention for their potential influence on crucial sectors such as education, democracy, and the labor market. This report examines how artificial intelligence (AI) – defined as systems capable of performing cognitive functions associated with human intelligence, particularly learning and problem-solving – is increasingly utilized to tackle complex social and political challenges.

The integration of AI poses a significant threat to civic debate, with Matthew Kirschenbaum warning of a “Textpocalypse” where AI-generated content overwhelms our ability to analyze information. He predicts this influx could undermine our understanding and lead to societal disruption. However, while concerns about AI's impact on public discourse are valid, technology has always shaped discussions in dual ways. Like the printing press and the internet, AI can enhance our engagement by curating and filtering information, allowing access to credible sources more efficiently. Additionally, AI tools can fact-check and identify misinformation, empowering users to discern truth from falsehood. Rather than viewing AI solely as a threat, we should consider its potential to foster informed public discourse and facilitate deeper engagement in a complex information landscape.

Advocacy professionals and organizations are increasingly calling for the establishment of AI usage guidelines, emphasizing the importance of Responsible AI practices. Several public organizations have created frameworks to support this effort, including UNESCO's Recommendation on the Ethics of AI, the OECD AI Principles, and the Ethics Guidelines for Trustworthy AI. Despite the increase in policy initiatives promoting Responsible AI, a growing Responsible AI Gap exists, referring to the discrepancy between the endorsement of Responsible AI principles and their actual implementation. For instance, only 28% of nonprofits currently utilize AI, yet 89% acknowledge that it improves efficiency [1].

For small advocacy teams, often consisting of just one to three members,

managing all necessary tasks can be challenging due to budget constraints. A recent FiscalNote report indicates that 58 percent of government affairs and advocacy professionals work in such small teams. However, AI tools can significantly enhance advocacy efforts without requiring additional staff. For example, video editing software like Wisecut uses AI to automatically edit videos, add captions, and remove pauses, enabling teams to maximize their limited resources.

ChatGPT, launched by OpenAI, offers various applications for advocacy, including creating press releases, template letters, and blog outlines. It can generate multiple versions of messages for legislators, helping to avoid communication fatigue. Other AI writing tools, such as Jasper and Anyword, improve content visibility and create engaging ad copy. Additionally, AI can generate images and artwork from descriptions, reducing campaign costs. Advocacy platforms like VoterVoice incorporate AI to optimize email communications by suggesting effective copy and scheduling messages for peak engagement. Furthermore, notetaking tools like Notes by Dubber can transcribe meetings in real time, allowing advocates to focus on discussions and later summarize the notes using ChatGPT for easier review [2].

In an era where data is king, AI systems empower advocacy organizations to harness unprecedented volumes of information, unlocking critical insights into their supporters. By analyzing advocate databases, AI can create detailed user profiles, predicting which supporters are most likely to engage with specific campaigns. This capability extends to identifying key influencers and community leaders who can amplify the organization's message, effectively broadening its reach. Furthermore, AI-driven data processing offers real-time insights into the success of advocacy efforts, enabling organizations to pivot swiftly and allocate resources more efficiently. This agility not only enhances the impact of advocacy initiatives but also ensures that strategies remain aligned with supporter engagement and community needs. Ultimately, embracing AI is not just about keeping pace with technological advances; it's about transforming advocacy into a more responsive and effective force for change [3].

References

1. Salzano M., Fung N., Lin A., Marchetta S., Colombo F., Davis K., ... Zhuang W. AI and Advocacy: Maximizing Potential, Minimizing Risk. *School of Communication and Journalism Faculty Publications*. 2024. Vol. 4. URL: <https://commons.library.stonybrook.edu/soj-articles/4/>.
2. AI-Driven Advocacy: How to Leverage Tech to Improve Your Campaigns. *VoterVoice* : website. URL: <https://info.votervoice.net/resources/ai-advocacy-campaigns> (date of access: 18.10.2024).
3. 4 Ways Artificial Intelligence Will Shape Grassroots Advocacy. *Quorum* : website. URL: <https://www.quorum.us/blog/ai-shape-grassroots-advocacy/> (date of access: 18.10.2024).

УДК 330.658

Андрушкевич Наталія Віталіївна

кандидат економічних наук

Черкаська філія приватного вищого навчального закладу

«Європейський університет»

ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розвиток у сфері інновацій є актуальним для різних організацій та підприємств, незалежно від форми власності, розміру та сфери їх діяльності. Тренди, що охопили на сьогоднішній день світовий простір у сфері технологій, що стрімко розвиваються, переходу на цифру і прискорення життєвого циклу товарів, сприяють тому, що багато галузей зазнають великих змін. У минулі роки підприємству достатньо було використовувати один тип інновацій у своїй діяльності, який забезпечував би конкурентну перевагу та успіх на ринку. У наші дні для того, щоб підприємству будь-якої галузі зайняти міцні позиції у своїй ринковій ніші, бути конкурентоспроможним цього недостатньо. У зв'язку з чим виникає потреба в інноваційній діяльності, що стосується і продуктових інновацій, і процесних інновацій, і інновацій у побудові бізнес-моделі. З переходом до Індустрії 4.0 (Industry 4.0) - Четвертий промислової революції, життя людей зміниться докорінно. Ці зміни відіб'ються і на виробничій діяльності, і в економічній сфері, а також вплинуть на повсякденне існування людини. Визначальним чинником формування та розвитку Industry 4.0. є впровадження методології штучного інтелекту в різноманітне обладнання, машини та виробничі цикли. Інформація акумулюється за допомогою застосування хмарних та периферійних обчислень, та вжиття відповідних заходів щодо забезпечення кібербезпеки дає можливість підприємствам цифровізувати свою діяльність. Використання різноманітних видів роботів у діяльності підприємства, оснащення їх відповідним ПЗ, а також його своєчасне оновлення дуже впливають на розвиток Industry 4.0 [1, 2].

Які ж основні тенденції Industry 4.0 внесуть зміни до діяльності - комерційних структур, розвиток усіх секторів економіки країни у найближчій перспективі.

1. Кібербезпека, прозорість та конфіденційність. Поява величезної кількості інформаційних потоків, активізує ризики, зумовлені безпекою, прозорістю та конфіденційністю. Причиною цього послужили виробничі практики, що набувають характеру персоналізації, індивідуальності, а також настроюваності, методи управління інформацією, що використовуються у зовнішніх і внутрішніх виробничих процесах, які вплинуть на привабливість компанії.

2. Туманні та хмарні обчислення. Великі дані, пов'язані з Промисловим Інтернетом Речей (ІоТ), підштовхують до використання

периферійних, туманних та хмарних обчислень в Індустрії 4.0.

3. Штучний інтелект (ШІ) - сприяє інноваційному розвитку, заснований на машинному навчанні. Виявляється у можливості різних систем, проходячи процес самонавчання генерувати і вирішувати неоднозначні проблеми, зокрема і які стосуються виробничої сфери.

4. Фізичний і когнітивний розвиток людини і розширена реальність - включає змішану реальність, доповнену реальність, віртуальну реальність. Дані технології знайшли своє застосування в Industry 4.0, починаючи з етапу проведення досліджень і розробок і закінчуючи виробничою діяльністю.

5. Мережа з розширеним підключенням сприяє розвитку Industry 4.0 - 5G. Вона дозволяє здійснити швидкий обмін інформацією, покращують M2M та НМІ зв'язки, збільшують швидкість, знижують небезпеку і сприяють зростанню ефективності, скорочують витрати на мережне приєднання.

6. Просунута робототехніка.

7. Інтернет всього - це сукупність одержуваної інформації в реальному часі, певні навички людей, сукупність апаратних та програмних засобів ЕОМ, необхідних для взаємодії людини з машиною (інтерфейс), промисловий інтернет речей, системний інтернет, інтернет послуг.

8. Цифровий двійник - це віртуальна копія справжнього пристрою, об'єкта, яка веде себе як реальний об'єкт. З його допомогою можливе управління технологічними та виробничими процесами, експлуатаційними режимами та програвати сценарії без ризику та втручання у виробництво.

9. Адитивне виробництво. Не так давно в SD-технологіях з'явилися інновації - стали використовувати при друку крім пластику ще й метали, що надає виробу міцність, високу якість [3].

Інноваційні технології бізнесу та виробництва, які будуть впроваджені в найближчому майбутньому, визначать майбутнє суспільства та розвиток економіки, оскільки стануть драйверами технологічного прогресу та прискореної перебудови бізнес-моделей.

Список використаних джерел

1. Федорак, В. І. (2019). Сучасні тенденції інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості в умовах глобалізації. Вчені записки Університету «КРОК», (2 (54), 231–236. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-231-236>

2. Соколюк Г.О. Структурно-динамічний аналіз розвитку підприємств промислового сектора економіки України. Економічний простір, 2020. № 156. С. 159-165.

3. Бобиль В.В., Дехтяр С.С. Економічний розвиток промислових підприємств в умовах фінансової нестабільності: європейський досвід та українські реалії. Ефективна економіка. 2021. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8875>

УДК 338.23

Андрущенко Олеся Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент

Веслогузова Злата Геннадіївна

магістр

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

***ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ
СТИМУЛЮВАННЯ ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ***

Безумовно, збалансованість розвитку системи питного водокористування залежить від стабільного розвитку економіки, якості довкілля та соціальних умов життя населення. Глобальні, екологічні, економічні та соціально-політичні виклики сьогодення загострюють проблему обмеженості водних ресурсів. За даними ООН, на сьогодні існує очевидна проблема забезпечення населення водою, оскільки третя частина жителів Землі не мають доступу до питної води високої якості [1].

Згідно з Водним кодексом України, завданням водного законодавства є регулювання правових відносин з метою забезпечення збереження, науково обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їхніх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування [2].

Ощадливе, раціональне і екологічно безпечне ставлення до водних ресурсів передбачає впровадження на державному рівні дієвих стимулюючих інструментів правового, організаційного та економічного спрямування.

Метою роботи є регулювання організаційно-економічного інструментарію стимулювання питного водозабезпечення в Україні.

Згідно законодавства України питне водопостачання – це діяльність, пов'язана з виробництвом, транспортуванням та постачанням питної води споживачам, охороною джерел та систем питного водопостачання. Саме на забезпечення населення чистою питною водою спрямована державна система законодавчих, адміністративних, економічних та технологічних інструментів, яка являє собою організаційно-економічний механізм регулювання питного водозабезпечення. Організаційно-економічний інструментарій регулювання питного водозабезпечення є сукупністю інституційних, фінансових і технологічних елементів, які забезпечують ефективне управління водними ресурсами та відповідають за планування, виконання і моніторинг водозабезпечення.

Організаційно-економічними інструментами, що спрямовані на покращення ситуації у сфері раціонального та екологічнобезпечного водокористування є:

- провадження ефективної екологоорієнтованої політики;
- інвестиції при впровадженні водозберігаючих заходів;
- спонукання до використання екологічнобезпечних та ощадливих технологій водокористування;
- кредитні і податкові пільги громадянам та юридичним особам, що здійснюють за рахунок власних коштів водогосподарські й водоохоронні заходи;
- стимулювання інвестування у водозберігаючі або безводні технології на водомістких підприємствах;
- економічне стимулювання ощадливого водокористування;
- субсидії та субвенції для реалізації водних проєктів;
- екологічне страхування;
- екологічне оподаткування;
- венчурне фінансування;
- використання договорів енергосервісу;
- створення Фонду енергоефективності для промисловості;
- використання договорів державно-приватного партнерства [3].

Таким чином, застосування відповідних стимулів, спрямованих на екологічне регулювання водокористування передбачає комплексний підхід і широке використання зазначених інструментів. Основним завданням державної політики на сьогодні є забезпечення всіх споживачів доступними послугами з питного водопостачання та водовідведення, що надаються на належному рівні, із наближенням їхньої якості до вимог Європейського Союзу. Залучення інвестицій для реконструкції та модернізації систем водопостачання та водовідведення, в подальшій перспективі, покращить ефективність роботи та якість питної води, а також наблизить чинне законодавство до законодавства ЄС.

Список використаних джерел

1. В ООН заявили про серйозний дефіцит питної води на планеті. URL: <https://www.dw.com/uk/v-oon-zaiavyly-pro-serioznyi-defitsyt-bezpechnoi-pytnoi-vody-na-planeti/a-56952151>.
2. Водний Кодекс України від 06.06.1995р №213/95 ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Офіс ефективного регулювання. Зелена книга регулювання ринку водопостачання та водовідведення. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2024/06/13-ZK-Regulyuvannya-rynku-vodopostachannya-i-vodovidvedennya.pdf>

УДК 330.2

Андрущенко Олеся Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент

Мінаєв Павло Вікторович

магістр

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОГО» ЗРОСТАННЯ

В умовах глобалізації екологічних проблем відбувається усвідомлення неадекватності наявної моделі економічного розвитку, яку називають «коричневою» економікою, що є традиційним видом економіки з початку епохи індустріалізації. Негативними наслідками функціонування цієї моделі є: екологічні проблеми (зміна клімату, опустелювання, втрата біорізноманіття), виснаження природного капіталу, неефективне використання ресурсів, бідність широких верств населення, недостатність продовольства, води, енергії, поглиблення соціальної нерівності тощо.

Сьогодні для України є досить важливим створення таких умов, які б дозволяли знизити рівень шкідливих викидів та обсягів використання невідновлюваних ресурсів, поліпшити екологічну ситуацію в країні, а згодом забезпечити стабільний рівень її економічного зростання. Підвищення енергетичної ефективності та створення нових механізмів для фінансування заходів декарбонізації є важливим аспектом зеленого відновлення [1].

«Зелена» економіка – це модель, згідно з якою економічне зростання супроводжується підвищенням енергоефективності, зниженням навантаження на навколишнє середовище та негативного впливу на клімат. Забезпечення сталого розвитку та трансформації сучасної соціально-економічної системи в контексті переходу до принципів та норм «зеленої» економіки неможливо без створення та впровадження спеціальних інноваційних технологій та продуктів – «зелених» інновацій.

Метою дослідження є обґрунтування доцільності впровадження «зелених» інновацій у сфері малого і середнього підприємництва.

Впровадження практики економічного господарювання, що спрямована на мінімізацію шкідливого впливу на довкілля, використання енерго- і ресурсозберезувальних технологій та формування ринку екологічних товарів і послуг є головною відмінністю «зеленого» підприємництва. Зменшення сукупного екологічного збитку та скорочення «вуглеводного» сліду, відбувається з підвищенням енергоефективності та покращенням екологічної складової суб'єктно-об'єктного господарювання.

Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2070 року, поступове

припинення емісії парникових газів та збільшення частки ВДЕ до 70% до 2050 року [2].

Таким чином, саме «зелена» економіка та «зелені» інновації стають основною цифровою платформою для забезпечення економічного зростання та сталого розвитку регіонів та країни у стратегічній перспективі.

«Зелені» інновації – це інноваційні технології та продукти, які спрямовані на зменшення негативного впливу людини на навколишнє середовище та підвищення сталості розвитку [3]. Впровадження «зелених» інновацій передбачає забезпечення екологічної стійкості підприємства та суспільства в цілому, зокрема:

- зменшення використання ресурсів, викидів CO₂ та інших забруднюючих речовин для збереження природних ресурсів та зменшення екологічного впливу;
- економічна вигода шляхом зменшення витрат на ресурси або створення нових ринків для продуктів і послуг;
- співпраця зі стейкхолдерами – технології, урядові органи, бізнес, наука та суспільство;
- довгострокові результати, створення сталого способу життя та розвитку, що сприяють забезпеченню потреб сучасного покоління без шкоди для майбутніх;
- відповідальні практики у виробництві та споживанні, що сприяють вирішенню соціальних проблем, таких як бідність та нерівність.

Загальний успіх впровадження «зелених» інновацій у сфері малого і середнього підприємництва залежить від комплексного підходу до організаційно-економічного забезпечення, урахування конкретних потреб та можливостей самого підприємства. Варто зазначити, що сьогодні компанії у різних країнах світу визнають переваги «зелених» виробничих процесів, завдяки економії матеріалів, енергії та зниження фінансових витрат, пов'язаних із дотриманням природоохоронних вимог.

Список використаних джерел

1. Україна та Європейський зелений курс. URL: <https://dixigroup.org/analytic/ukrayina-ta-yevropejskyj-zelenyj-kurs-richnyj-monitoringovuj-zvit-2023/>

2. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-proekt-koncepciyi-zelenogo-energetichnogo-perehodu-ukrayini-do-2050-roku>

3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. №526 від 10.07.2019р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>

УДК 330.341

Бабій Владислав Миколайович

аспірант

Черкаська філія приватного вищого навчального закладу
«Європейський університет»

***АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ МАЛИМ БІЗНЕСОМ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ***

Антикризове управління є невід'ємною складовою забезпечення стійкості малого бізнесу, особливо в умовах сучасних глобальних економічних викликів, війни в Україні що спричиняють зростання ризиків і непередбачуваність ринку. Малий бізнес стикається з низкою загроз, серед яких швидкі коливання валютних курсів, інфляція, нестабільність на фінансових ринках, а також зростаючий тиск міжнародної конкуренції[1]. Крім того, зростаючі ціни на сировину та енергоносії обмежують фінансові ресурси підприємств і знижують їхню рентабельність[2]. У цьому контексті важливою стає адаптація бізнесу до нових умов через впровадження інноваційних методів антикризового управління, які дозволяють не лише вижити, але й розвиватися в умовах глобальної нестабільності.

Інноваційні підходи до антикризового управління стають ключовими для малого бізнесу, оскільки дозволяють ефективніше адаптуватися до нестабільних умов і швидко реагувати на зміни ринку[3]. Серед таких підходів — цифрова трансформація, яка включає впровадження хмарних технологій, автоматизації та аналітики великих даних (Big Data) для прогнозування ризиків і прийняття обґрунтованих рішень. Інноваційні методи також охоплюють використання гнучких бізнес-моделей, зокрема аутсорсинг і краудсорсинг, що дозволяють знизити витрати і швидко масштабуватися за потреби. Застосування сучасних маркетингових інструментів, таких як соціальні мережі та контент-маркетинг, допомагає малим підприємствам залишатися на зв'язку з клієнтами навіть у періоди кризи. Таким чином, інноваційні рішення сприяють підвищенню стійкості малого бізнесу, оптимізуючи процеси й забезпечуючи готовність до подолання викликів в умовах криз.

Для подолання кризових ситуацій малий бізнес впроваджує різні стратегії та механізми, що дозволяють ефективно протистояти викликам і забезпечувати стабільність. Однією з основних стратегій є оптимізація витрат, яка включає скорочення необов'язкових витрат, перегляд ланцюгів постачання та впровадження ресурсозберігаючих технологій [4]. Диверсифікація діяльності, як-от освоєння нових ринків або продуктів, допомагає знизити ризик, пов'язаний з падінням попиту на основний продукт. Також широко використовується антикризове планування, що

передбачає створення резервних фондів і забезпечення гнучкості операційних процесів. Крім того, важливим інструментом є побудова партнерських відносин, які можуть забезпечити додаткові ресурси або доступ до нових каналів збуту [5]. Використовуючи такі підходи, малий бізнес може зберігати стійкість і готовність до адаптації в умовах економічних та ринкових потрясінь.

Державна підтримка та партнерські ініціативи відіграють важливу роль у забезпеченні стійкості малого бізнесу під час криз. Серед основних форм підтримки — податкові пільги, доступні кредити, грантові програми та консультативна допомога, що сприяють зниженню фінансового навантаження на підприємства [6]. Партнерські ініціативи, такі як співпраця з великим бізнесом, участь у кластерах і об'єднання ресурсів, допомагають малим підприємствам адаптуватися до нових викликів, отримувати доступ до інновацій та розширювати ринки збуту.

Антикризове управління є важливою умовою стійкого розвитку малого бізнесу в умовах сучасних глобальних викликів. Інноваційні підходи, такі як цифровізація, оптимізація витрат і диверсифікація діяльності, допомагають підприємствам ефективно адаптуватися до змін. Державна підтримка та партнерські ініціативи сприяють посиленню стабільності малого бізнесу, забезпечуючи додаткові ресурси та можливості для розвитку. Ці інструменти формують основу для стійкості та конкурентоспроможності підприємств, дозволяючи їм успішно долати кризові ситуації та залишатися конкурентними на ринку.

Список використаних джерел

1. Mitigating risks for foreign investors in Ukraine. December 4, 2023. URL: <https://dlf.ua/en/mitigating-risks-for-foreign-investors-in-ukraine/>
2. Шубалий О. Аналіз поведінки європейських інвесторів під час війни в Україні. Економічний форум. 2023. Випуск 4. С. 50-55/
3. Бреус С.В. Забезпечення економічної безпеки держави: виклики повномасштабної війни. Безпекотворення: питання теорії, практики та правові аспекти : збірник наукових статей за матеріалами XVI Міжнародної науково – практичної конференції, м.Київ. 23 травня 2024. Київ: Видавництво Європейського університету. 2024. С. 16-18.
4. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів : Арал, 2008. 386 с.
5. Оніщенко М. Л., Оніщенко М. Л., Шпіцглюз С.О., Економічна безпека як умова ефективного функціонування підприємства. Вісник СумДУ. 2019. № 1. С. 36-42
6. Державна підтримка бізнесу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/derzhavna-pidtrymka-biznesu>

УДК 338.48:616-056.24:614.253.5(477)

Безугла Людмила Сергіївна

завідувач кафедри туризму та економіки підприємства,
доктор економічних наук, професор

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ: ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Україна активно розвиває інфраструктуру для забезпечення безбар'єрного доступу до медичних закладів, що робить її привабливою для іноземних туристів з інвалідністю.

Одним з головних прикладів є Київський міський центр реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи. Цей центр не лише забезпечує високу якість реабілітаційних послуг, але й адаптований для потреб осіб з обмеженими можливостями. Інфраструктура закладу відповідає міжнародним стандартам безбар'єрності, що дозволяє пацієнтам з різних країн отримувати необхідну допомогу без додаткових труднощів.

Ще одним прикладом є Інститут серця Міністерства охорони здоров'я України. Цей медичний заклад надає високоякісні кардіологічні послуги, зокрема для пацієнтів з обмеженими можливостями. Інститут активно впроваджує новітні технології та методики лікування, що робить його конкурентоспроможним на міжнародному ринку медичних послуг. Завдяки безбар'єрній інфраструктурі, пацієнти з інвалідністю можуть легко отримати доступ до необхідної медичної допомоги.

Сучасні медичні заклади, такі як лікарня «Охматдит» у Києві, також демонструють високий рівень інклюзивності, незважаючи на значні пошкодження спричинені війною. Це один з найбільших дитячих медичних центрів у Східній Європі, який надає широкий спектр медичних послуг, включаючи діагностику та лікування складних захворювань. Лікарня «Охматдит» забезпечує безбар'єрний доступ до всіх своїх підрозділів, що робить її привабливою для міжнародних пацієнтів з обмеженими можливостями.

Інноваційні підходи до розвитку медичного туризму в Україні також включають використання цифрових технологій. Наприклад, платформа «Helix», яка пропонує онлайн-консультації з провідними українськими лікарями, значно полегшує процес вибору та планування лікування для іноземних пацієнтів з інвалідністю. Такий підхід не лише забезпечує доступ до якісних медичних послуг, але й підвищує конкурентоспроможність українських медичних закладів.

За даними Державної служби статистики України, кількість іноземних пацієнтів, що приїжджають до України для отримання медичних послуг, зростає щорічно. Це свідчить про зростаючу довіру до української медичної

системи та її здатність надавати високоякісні послуги. Україна активно розвиває співпрацю з міжнародними організаціями, що дозволяє залучати додаткові ресурси та впроваджувати передові практики у сфері медичного туризму.

Таким чином, Україна має значний потенціал для розвитку медичного туризму для осіб з обмеженими можливостями. Завдяки активній співпраці держави, приватного сектору та міжнародних партнерів, українська медична система стає все більш привабливою для іноземних пацієнтів, забезпечуючи їм високоякісні послуги та безбар'єрний доступ до медичної допомоги.

Розглянемо розвиток медичного туризму: переваги та недоліки для України. До переваг відноситься:

1. Економічний розвиток. Збільшення доходів від медичного туризму сприяє загальному економічному зростанню країни. Це включає податкові надходження, створення робочих місць та розвиток суміжних галузей.

2. Підвищення якості медичних послуг: Конкуренція на міжнародному рівні стимулює медичні заклади до покращення якості послуг, впровадження новітніх технологій та підвищення кваліфікації персоналу.

3. Просування національного бренду. Медичний туризм сприяє популяризації України як привабливого туристичного напрямку/.

До недоліків відноситься:

1. Відтік кваліфікованих кадрів. Розвиток медичного туризму може призвести до відтоку висококваліфікованих медичних працівників за кордон у пошуках кращих умов праці та вищих зарплат.

2. Нерівномірний розвиток регіонів. Медичний туризм може сприяти нерівномірному розвитку медичної інфраструктури, зосереджуючи ресурси та інвестиції у великих містах, залишаючи сільські регіони поза увагою.

3. Можливі етичні та правові проблеми Відсутність чітких законодавчих регулювань у сфері медичного туризму може призвести до виникнення етичних та правових проблем, таких як неналежне лікування або відсутність відповідальності за наслідки медичних втручань.

Для досягнення сталого розвитку сфері медичного туризму необхідно вирішувати проблеми, пов'язані з відтоком кадрів, нерівномірним розвитком регіонів та забезпеченням етичних стандартів.

Список використаних джерел

1. Медичний туризм в Україні: проблеми та перспективи. URL: <https://amnu.gov.ua/medychnyj-turyzm-v-ukrayini-problemy-ta-perspektyvy/>

2. Діденко К.Д., Жученко В.Г. Медичний туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. С. 101-105 URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_16/4/26.pdf

УДК 331.108

Бехтер Олександр Сергійович

аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

***ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ***

У сучасних умовах, що характеризуються економічною нестабільністю та постійними змінами, важливою задачею є вдосконалення системи управління персоналом на підприємствах. Збереження кадрового потенціалу, зокрема здоров'я працівників, стає критичним аспектом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності організацій.

В умовах українського сьогодення, коли працівники стикаються зі стресом, перевантаженням та потребою швидкої адаптації до нових умов, ефективні методи управління персоналом можуть значно знизити негативний вплив таких факторів. Застосування інноваційних технологій та цифрових інструментів, як підкреслюють дослідники [1], дозволяє оптимізувати робочі процеси і підтримувати здоров'я працівників на належному рівні.

Особливу увагу слід приділити впровадженню персоналізованих програм розвитку та підтримки, які враховують індивідуальні потреби працівників і загальні вимоги до їхнього професійного здоров'я та продуктивності. Наприклад, цифрові платформи для навчання та контролю продуктивності праці допомагають підвищити мотивацію персоналу, а також зміцнюють корпоративну культуру і залученість співробітників [2].

Крім того, актуальним є використання програм психологічної підтримки, що спрямовані на зміцнення психоемоційного стану співробітників. В умовах постійних соціально-економічних викликів, такі заходи дозволяють уникнути вигорання та підтримувати високу залученість працівників до виробничих процесів [3].

Окрім впровадження програм підтримки, варто звернути увагу на розвиток командного підходу в управлінні. Встановлення ефективних комунікаційних каналів між керівництвом і працівниками не тільки підвищує рівень довіри всередині колективу, але й сприяє зростанню ефективності командної роботи. Такий підхід забезпечує краще реагування на зовнішні зміни та сприяє адаптації персоналу до нових умов.

На основі досвіду підприємств, які впроваджують подібні програми, можна стверджувати, що такі заходи забезпечують стабільність кадрового складу і сприяють зростанню ефективності роботи навіть у складних умовах. Інноваційний підхід до управління персоналом має бути

комплексним, орієнтованим на збереження здоров'я, добробуту і професійного розвитку працівників, що забезпечить стабільний розвиток підприємств та їхню стійкість до зовнішніх викликів.

Список використаних джерел

1. Коваленко, О. (2021). Управління персоналом у системі підприємств: виклики та перспективи. Науковий журнал управлінських досліджень, 4(3), 8-14.
2. Петров, І. (2022). Інновації в управлінні персоналом на українських підприємствах. Проблеми сучасного менеджменту, 1(2), 22-27.
3. Іванов, С. (2021). Використання цифрових технологій у менеджменті персоналу. Інноваційні підходи в управлінні, 5(4), 40-45.

УДК 658.8:339.17

Біланенко Олександр Миколайович

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

***ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ
ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ***

Формування маркетингової стратегії торговельного підприємства має свої особливості через специфіку торгівлі, характер ринків та поведінку споживачів. Основні аспекти та особливості передбачають [1-3]:

1. *Орієнтацію на споживача*, яка включає фокус на потребах та поведінці покупців, оскільки вважається, що успіх маркетингової стратегії торгового підприємства залежить від глибокого розуміння споживчих потреб та очікувань. Використання інструментів сегментації ринку для визначення основних цільових груп споживачів.

2. *Аналіз ринку і конкурентів* за рахунок регулярного моніторингу ринкових умов: визначення тенденцій, аналіз діяльності нових гравців на ринку, змін у попиті. Дослідження їхніх стратегій, асортименту, цінової політики та маркетингових комунікацій.

3. *Формування унікальної торговельної пропозиції* за рахунок розробки унікальної пропозиції, яка чітко виділяє підприємство серед конкурентів та підкреслює переваги для споживачів.

4. *Вибір ринкової стратегії*, які поділяються на:

- стратегію диференціації, торговельне підприємство може пропонувати унікальні продукти або надавати ексклюзивний сервіс, що відрізняє його від конкурентів;

- стратегію фокусування, яка передбачає орієнтацію на вузький сегмент ринку або специфічну групу споживачів;

- стратегію лідерства за витратами, за якої підприємство може орієнтуватися на зниження витрат для пропозиції конкурентоспроможних цін.

5. *Регулювання асортиментної політики*, оскільки управління асортиментом є важливою складовою маркетингової стратегії. Торгове підприємство повинно пропонувати товари, які відповідають попиту на ринку. Підприємство повинно знаходити баланс між широким асортиментом та вузькою спеціалізацією для досягнення максимальної рентабельності.

6. *Вибір цінової стратегії*, яка залежить від позиціонування підприємства на ринку, цільової аудиторії, конкурентів і загальних економічних умов. У цьому випадку стратегії можуть включати низькі ціни для завоювання ринку (стратегія проникнення), або преміальні ціни для виділення якості продукту (стратегія преміумкласу).

7. *Розвиток маркетингових комунікацій*, вибір комунікаційних інструментів (реклама, PR, просування у соціальних мережах, e-mail маркетинг тощо) для залучення уваги до бренду. Сучасні торгові підприємства активно використовують диджитал-стратегії для комунікації з клієнтами, включаючи соціальні мережі, контент-маркетинг, SEO та інші онлайн-інструменти.

8. *Вимірювання ефективності* на основі оцінки результативності маркетингових заходів за допомогою ключових показників (KPI), таких як зростання продажів, частка ринку, рівень задоволеності клієнтів тощо. Постійне коригування стратегії на основі отриманих результатів для покращення ефективності.

Таким чином, маркетингова стратегія торговельного підприємства базується на глибокому аналізі ринку, споживачів і конкурентів, формуванні унікальної пропозиції, ефективному управлінні асортиментом та ціноутворенням, активному використанні маркетингових комунікацій та інструментів лояльності, що дозволяє підприємству досягти стійкої конкурентної переваги на ринку та підвищити показники прибутковості.

Список використаних джерел

1. Латишев К.О., Пугач А.С., Мороз В.І. Особливості формування маркетингової стратегії торговельного підприємства. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 5. С. 23-27.

2. Попело О. В., Лисогор І. С. Механізм забезпечення ефективного управління маркетингово-логістичною діяльністю підприємств в епоху цифровізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 8. С. 48-52. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1362/1372>.

3. Шульга Л. В., Терещенко І. О., Шарлай О. В. Сучасні маркетингові стратегії управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8192>

УДК 004.41

Bobro Natalia Serhiivna

Ph.D, Doctor of Philosophy,

Director of the digital department of the European University

director of the “NooLab & AI”

scientific laboratory of the European University

Private higher education institution “European University”

***DIGITAL UNIVERSITY AS A RESPONSE
TO THE REQUIREMENTS OF THE MODERN ECONOMY***

Innovative advancements in digital learning and distance education technologies highlight the need for their widespread integration into the educational process. The success of this transformation depends on the adaptability of educational institutions, the professional development of teachers, and strategic support from government agencies.

The main challenge of the university’s digital transformation is its impact on the quality of educational outcomes, as well as the increased motivation of both students and teachers and the effective development of individual educational trajectories [1; 2]. Digital transformation should reshape educational technologies and establish effective methods for utilizing existing information systems to transfer knowledge, competencies, skills, and qualifications, while accounting for the creation of individualized learning paths [3, p. 261].

A modern university should train specialists who not only possess expertise in their field but can also work effectively with big data. Skills in predictive analytics, data interpretation, and scenario assessment are becoming essential for success in the digital age. Therefore, the educational process should focus on developing students’ digital competencies, and the university environment should closely resemble real-world working conditions.

For the purposes of our study, a “digital university” is defined as an educational institution where activities – such as management processes, learning technologies, and services for staff and students – are based on information and telecommunication technologies. Business decisions are made automatically or in an automated manner according to predefined goals and criteria. The primary aim is to analyze the potential of these technologies to reengineer fundamental educational processes, improving both their efficiency and quality.

The retrospective of the “digital university” concept is grounded in the evolution of processes such as computerization, automation, informatization, digitalization, and digital transformation.

Over time, data has become increasingly vital in automation and informatization, serving as a foundation for management decisions in the business environment. This shift has led to the creation of data warehouses and automated information processing systems that support both operational and strategic

decision-making. The integration of data warehouses and decision-making based on the analysis of large datasets has become essential in modern automation projects. However, as the volume of data stored increases and analysis algorithms become more complex, the level of automation achieved also rises. With the development of analytical information systems and the growing amount of data accumulated and processed by universities, data processing becomes more intricate, leading to more powerful and functional information systems.

Considering the aforementioned, the term “digitalization” should be viewed as an activity focused on integrating digital technologies into management decision-making processes. This includes the introduction of digital tools in the university’s educational, financial, economic, and administrative procedures to enhance the quality of education and improve economic indicators. In this context, it is essential to complete the transition from traditional, manual management methods to modern digital alternatives. This shift will lead to the emergence of “digital services”, providing users (students, teachers, administrators) with remote access to essential information, communication resources, environments, and tools for effective work, contemporary education, research, knowledge assessment, and experience accumulation in the digital space.

Additionally, the introduction of digital technologies should positively impact the university’s economic performance. By reducing administrative costs, optimizing resource management processes, and enhancing the efficiency of teaching activities, universities can increase revenues and create new funding sources. Digital universities can also collaborate with business and industrial partners, offering access to educational platforms for employee training or jointly developing innovative projects. This collaboration opens new opportunities for financial support and enhances the university’s reputation in the educational services market.

References

1. Bobro, N. The concept of a digital university. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. 9(37), pp. 804-811. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9\(37\)-804-811](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9(37)-804-811).
2. Lysenko, S., Bobro, N., Korsunova, K., Vasylchyshyn, O., Tatarchenko, Y. The Role of Artificial Intelligence in Cybersecurity: Automation of Protection and Detection of Threats. *Economic Affairs*. 2024. 69, pp. 43-51. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2024.6>.
3. Kubiv, S. I., Bobro, N. S., Lopushnyak, G. S., Lenher, Y. I., & Kozhyna, A. Innovative potential in European countries: analytical and legal aspects. *International Journal of Economics and Business Administration*. 2020. 8(2), p. 250-264. DOI: <https://doi.org/10.35808/ijeba/457>.

УДК 347.238

Бондаренко Катерина Сергіївна

асистентка кафедри публічного управління, адміністрування та права
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка», аспірантка кафедри цивільного права Національний
юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Імідж політичного лідера - це стереотипізований образ, що існує в суспільній свідомості завдяки як стихійному, так і цілеспрямованому його формуванню з метою надання політичного та емоційно-психологічного впливу на громадську думку всередині країни і за кордоном.

Різноманітним теоретичним аспектам вивчення “політичного лідерства” особливу увагу приділяли такі вчені як: В. Бебик, С. Бульбенюк, Д. Видрін, А. Гуцал, В. Королько, М. Михальченко, С. Недбаєвський, В. Полохало, Г. Почепцов, С. Телешун, М. Томенко та багато інших.

Формування іміджу - це процедура, спрямована на створення у людей певного образу об'єкта з певною оцінкою цього образу у вигляді усвідомленої чи неусвідомленої думки про цей образ задля досягнення психологічного привернення уваги аудиторії до певного об'єкта [1, с. 69].

Серед принципів формування позитивного іміджу слід особливо виділити: представлення кандидата кращим ніж він є насправді, максимальне приховування недоліків кандидата, створення умов, за яких виборці самі б домалювали позитивні риси кандидата, яких він не має [2, с. 319].

Слід зазначити, що в масовій свідомості кожного народу існує певний ідеальний стереотипізований образ політичного лідера з гамою «потрібних» рис. Такий еталон формується в різних соціальних групах і відображає звички, пріоритети, потреби та зумовлює груповий вибір того чи іншого політика та може бути умовно «розкладений» на окремі важливі риси, що стануть головними компонентами вибору. Політичний лідер, імідж якого відповідає цьому переліку якостей, має великі шанси стати відомим і впливовим [3, с. 201].

Стосовно природи іміджу, то зустрічається підхід щодо можливості розгляду цього явища не лише в якості стереотипу, але і як міфу, близького до інформаційного повідомлення. Вибудовування сучасних політичних міфів, у тому числі й іміджів політичних діячів - це застосування політичної реклами та PR-технологій. Це може бути міф президента (моделюється як всезнаючий, здатний покарати будь-якого недолугого керівника), боса («рідний батько», без якого все зруйнується), партії (єдина рятувальниця країни) тощо [4, с. 159].

Цікавими є погляди психологів щодо можливості конструювання такої властивості політичного лідера, як харизма. Так, на думку О. Покальчука, харизматичний лідер - антитехнологічний, він приймає рішення миттєво, принаймні ніхто, а часто і він сам, не може пояснити логіку своїх висновків. На противагу цьому, існує підхід науковців, що харизма не є властивістю «обраних», а іноді під харизмою політтехнологи прагнуть приховати невміння створювати оптимальні іміджі політиків. Тобто легше і простіше навіювати харизми й вірити у технології навіювання, ніж формувати достовірний імідж політика.

Для менталітету країн пострадянського простору специфічною рисою є надання переваги сильному моральному лідеру, який здатний вивести певну країну з кризи. Якщо європейці вважають, що правильна побудова суспільства і досконалі закони самі по собі є вирішальним фактором правильної поведінки посадовців, то цьому опонує альтернативний підхід з перевагою моральності лідера у політиці, завдяки чому можна гідно вийти з безлічі пасток і випробувань владою.

Таким чином, політичний імідж в значній мірі є відображенням потреб масової свідомості. Вона формує ідеальний імідж, на відповідність з яким перевіряється реальний кандидат. На процес функціонування людської свідомості завжди впливають емоційно-ціннісні компоненти психіки, які надають значного об'єктивного забарвлення тому, яким бачиться і розуміється світ.

Аналіз емпіричних досліджень з даної проблематики свідчить, що в залежності від вікових, гендерних, соціально-особистісних факторів спостерігається різне сприйняття та формування позитивного іміджу політичного лідера. Для молодшої вікової категорії осіб характерними виступають особистісні та «харизматичні» особливості політичного лідера, прагнення його до здійснення змін та перетворень, формування нового світогляду серед мас населення. Для більш зрілої (вікової) категорії осіб важливішим є сформованість ідеологічних особливостей характеру політичного лідера, наявність достатнього освітнього рівня, попереднього досвіду роботи та участі у політичному житті.

Список використаних джерел

1. Данилов В. Особливості формування політичного іміджу держави. *Політичні інститути і процеси*. 2009. Вип. 2. С. 67-72.

2. Мадрига Т. Імідж політичного лідера: теоретичні і практичні аспекти. *Зб. наук. пр. «Гілея: науковий вісник»*. К. 2016. № 109. С. 316-321.

3. Пілецький В. Соціально-психологічні аспекти формування іміджу політичного лідера. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України*. К. 2012. с. 400.

4. Шурко О. Співвідношення іміджу та психологічного профілю політичного лідера. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. Вип. 4. С. 155-163.

УДК 330.46:338.484

Бондаренко Людмила Анатоліївна

доктор економічних наук, доцент

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

**АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ТА МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ
ПОПИТУ НА ТУРИСТИЧНІ ПОСЛУГИ**

Стимулювання туристичного попиту є складним і багатограним процесом, що вимагає комплексного підходу. У сучасних умовах, коли конкуренція на туристичному ринку зростає, важливо розуміти, які методи і моделі можуть ефективно впливати на рішення споживачів, дослідження яких є причиною розуміння динаміки туристичного ринку та розробки ефективних стратегій, які можуть забезпечити стабільне зростання та розвиток туристичної інфраструктури (табл. 1).

Таблиця 1 (початок)

Основні методи і моделі стимулювання туристичного попиту

Метод/Модель	Опис	Переваги	Недоліки
Цінова політика	Зниження ціни для залучення туристів	Швидкий результат та доступність	Загроза зниження прибутку
Регресійний аналіз	Виокремлення основних факторів впливу на формування туристичного попиту	Побудова прогнозів, оцінка похибки, врахування рівня інфляції	Задовольняє лише великі однорідні часові ряди (від 60 значень)
Маркетингові кампанії	PR, рекламні акції та промоції	Підвищення обізнаності туристів	Значні витрати на рекламу та PR
Гравітаційні моделі та їх модифікації	Аналіз та оцінка туристичної привабливості території	Прогнозування потенційного туристичного потоку, просторовий розподіл процесів урбанізації	Залежність від територіального розташування, не врахування ряду змінних факторів
Пакетні пропозиції	Комбінування туристичних послуг (переліт + готель)	Зручність для туристів, економія	Менша гнучкість у виборі туристичної послуги
Соціальні мережі	Використання інтернет-платформи для просування	Широке охоплення, взаємодія з клієнтами	Ризик негативних відгуків, погіршення репутації
SSA-аналіз	Аналіз та прогноз туристичних потоків на рівні держави й регіону (податки, кількість відвідувачів на об'єкт)	Визначення основних закономірностей туристичних потоків (сезонність, тренди, циклічність)	Задовольняє лише великі однорідні часові ряди (від 60 значень)
Лояльність клієнтів	Програми бонусів і знижок	Підвищення повторних покупок	Можливість постійного інвестування

Таблиця 1 (закінчення)

Метод/Модель	Опис	Переваги	Недоліки
Метод кривих попиту	Оцінка привабливості туристичних регіонів, можливість виявити залежність попиту від територіального розташування	Визначення граничних «цін» на рекреацію в зоні, за яких попит на послуги прямує до нуля, оцінювання кількості відвідувань рекреаційної зони	Ігнорування часового відхилення, (вартість і час поїздки значно впливає на кількість відвідувань)
Спеціальні події	Організація фестивалів, виставок	Привернення уваги та залучення нових туристів	Залежність від сезонності
Інноваційні технології	Використання VR, AR технологій	Сучасний підхід, залучення молоді	Високі витрати на впровадження

Джерело: побудовано на основі [1-2]

Для досягнення успіху в туристичній галузі необхідно розподілити заходи за напрямками впливу, зокрема на зовнішні та внутрішні аспекти. Зовнішні - спрямовані на формування позитивного іміджу країни на світовому туристичному ринку, тоді як внутрішні - на виховання туристичної культури та патріотичного настрою серед населення.

На рівні держави важливим є законодавче регулювання, яке передбачає створення іміджу країни через професійне брендування та детінізація економіки шляхом спрощення оподаткування для малого та середнього бізнесу, що стимулює активність у галузі.

На регіональному рівні важливо використовувати різноманітні інструменти для оцінювання туристичного потенціалу. Розподіл державних коштів від туристичного збору має бути орієнтований на розвиток туризму в регіоні, що включає створення інформаційних центрів та туристичних кластерів.

На рівні фірм важливо впроваджувати якісну анімацію в туристичних продуктах. Держава може підтримувати туристичні фірми, які працюють з соціально незахищеними верствами населення, через спеціальні програми.

Загалом, комплексний підхід до стимулювання попиту на туристичні послуги в Україні, що враховує всі ці аспекти, здатний суттєво підвищити популярність України як туристичного напрямку та сприяти розвитку внутрішнього туризму.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Л.А. Кризовий реінжиніринг бізнес-процесів як сучасний метод забезпеченні якості туристичних послуг. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2024. №1. С. 22-33.
2. Попова О.Ю. Аналіз моделей та методів стимулювання попиту на туристичні послуги в сучасних умовах. *Держава і регіони*. 2015. №1 (82). С.69-74.

УДК 159.955

Бокоч Олена Олександрівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Міхеєва Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Хмельницький національний університет

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Сучасне суспільство перебуває в стані постійного динамічного розвитку, що супроводжується війнами, економічними кризами, соціальними конфліктами, політичними нестабільностями й екологічними катастрофами. Окрім цього, зростає рівень стресу, викликаного швидкими технологічними змінами, інформаційним перевантаженням і кризами особистісного рівня. У таких умовах резильєнтність стає ключовим фактором для успішної адаптації особистості до складних життєвих ситуацій. Резильєнтні люди здатні швидше відновлюватися після стресу, зберігати психологічну стійкість і навіть використовувати кризові ситуації як можливість для особистісного розвитку. У сучасних умовах розвиток резильєнтності стає важливою складовою формування психологічної готовності до непередбачуваних ситуацій, що дозволяє забезпечити стабільність та адаптивність суспільства загалом.

У сучасній науці резильєнтність розглядається за трьома вимірами: 1) властивість особистості, що полягає у здатності долати труднощі (К. Коннор, Дж. Девідсон), 2) процес долаючої поведінки (Г. Річардсон), 3) адаптаційно-захисний механізм (К. Болтон, Р. Ньюман).

Науковці Т. Титаренко та Т. Ларіна розглядають резильєнтність як особистісний потенціал, який дає поштовх ефективному саморозвитку кожній особі у морально важких ситуація, стресових подіях і небезпечних життєвих умовах [2].

А. Ключко у статті «Резильєнтність як ресурс особистості в умовах воєнного стану» описує резильєнтність як здатність людини відновитися після важких кризових подій як на психічному, так і на фізичному рівні, а також прийняти будь-які, навіть негативні, сценарії розвитку подій для власного особистісного зростання [1].

Деякі науковці трактують дане поняття як важливий набір захисних механізмів і факторів, що оберігають особистість від втрати адаптації через вплив стресогенних факторів.

Проаналізувавши психологічну літературу, нами виділено особливості резильєнтності особистості, що включають такі ключові аспекти:

1. Здатність до адаптації: резильєнтна особистість швидко та гнучко пристосовується до нових умов, змін або кризових ситуацій, знаходячи нові способи вирішення проблем і зберігаючи функціональність.

2. Емоційна стійкість: людина з розвинутою резильєнтністю здатна контролювати свої емоції навіть у складних обставинах, не дозволяючи їм повністю впливати на її поведінку чи рішення.

3. Вміння вирішувати проблеми: резильєнтні люди здатні конструктивно підходити до вирішення проблем, оцінюючи ситуацію раціонально та шукаючи ефективні шляхи виходу зі складних обставин.

4. Позитивне мислення: особистість з високим рівнем резильєнтності зосереджується на можливостях, а не на труднощах, що допомагає їй краще справлятися з викликами та знаходити ресурси для подолання криз.

5. Схильність до саморефлексії: резильєнтні люди вміють аналізувати свої емоції, поведінку та досвід, що дозволяє їм вчитися на минулих ситуаціях і зміцнювати внутрішню стійкість.

6. Підтримка соціальних зв'язків: резильєнтні особистості зазвичай мають розвинену мережу підтримки – родину, друзів або колег, що допомагає їм легше переживати складні моменти, покладаючись на допомогу оточення.

7. Здатність до відновлення: резильєнтність передбачає вміння швидко відновлюватися після стресу чи втрат, зберігаючи або навіть зміцнюючи свою психологічну й емоційну стійкість.

8. Особистісний ріст: люди з резильєнтністю часто використовують складні ситуації як можливість для особистісного розвитку, знаходячи нові ресурси та потенціал у собі.

Ці особливості резильєнтності допомагають людині не тільки переживати стресові ситуації, але й активно використовувати їх для самовдосконалення та зміцнення власного психологічного благополуччя.

Таким чином, резильєнтність є одним із найважливіших ресурсів, який дозволяє людині не лише зберегти емоційну рівновагу в умовах нестабільності, але й активно використовувати складні ситуації для власного розвитку.

Список використаних джерел

1. Ключко А.О. Резильєнтність як ресурс особистості в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми права, психології та педагогіки в умовах війни* : матеріали міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. 13-14 квітня 2023 р. С. 192-194.

2. Титарєко Т.М., Ларіна Т.О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека : навч. посіб. Київ: Марич, 2009. 105 с.

UDC 351.303

Bugazianus Serhii Mykolaiovych

PhD student of the Department of Management

Finance and Business Technologies Institute of Public Service and Management

Odesa Polytechnic National University

***PUBLIC ADMINISTRATION AND MECHANISMS
FOR ENSURING UKRAINE'S ENERGY SECURITY***

Public administration of energy security in Ukraine includes many mechanisms and tools that contribute to ensuring the stability and efficiency of the energy sector.

The main mechanisms of state control in this area are:

Development and implementation of energy security strategies and policies: The country establishes national strategies and policies aimed at ensuring the stability of energy supply, the development of renewable energy sources, and the reduction of dependence on imports.

Regulation and supervision: Government regulators set the rules and regulations that energy companies must adhere to. The government also monitors compliance with these rules and regulations.

Energy Market Monitoring and Analysis: Governments and specialized bodies monitor and analyze energy markets to identify potential risks and take steps to avoid them. Introduction of energy-efficient technologies: The authorities promote the implementation of energy-efficient technologies and measures that help reduce energy consumption and improve energy efficiency. Development of alternative energy sources: The government encourages the development of energy systems based on renewable energy sources such as solar, wind, and hydropower.

International cooperation: Ukraine actively cooperates with international organizations and partners to ensure energy security. This includes the signing of contracts, the exchange of experience and technologies, and joint projects. Together, these mechanisms will help ensure Ukraine's energy security, stabilize the energy sector, and increase resilience to potential threats. The process of transformation of the energy supply system through state and local ownership in Ukraine has undergone major changes during the recent period of changing geopolitical dynamics. Given the current geopolitical changes and their impact on energy security, it is important to understand how Ukraine has transformed its energy supply system into state and municipal ownership. In response to the changing geopolitical dynamics and the need to strengthen energy security, Ukraine has embarked on an important process of transforming its state and municipal energy supply system. These processes include diversifying energy sources, integrating renewable energy technologies, strengthening energy efficiency measures, improving infrastructure, and implementing regulations

and policies to ensure a reliable and sustainable energy supply to society. The Ukrainian government has introduced various mechanisms to ensure the country's energy security.

These mechanisms include: creating a transparent and competitive energy market: Ukraine has implemented reforms to increase competition, attract investment, and create a level playing field for energy companies operating in the country.

Strengthening energy diplomacy: Ukraine actively participates in bilateral and multilateral energy cooperation agreements in order to diversify energy sources and reduce dependence on individual suppliers.

Energy Infrastructure Development: Ukraine has invested in the development and modernization of energy infrastructure, such as power plants and electricity transmission and distribution networks, in order to improve its energy sector.

The National Energy Security Agency of Ukraine performs the following functions:

1. Energy Market Regulation: The state has the power to set rules and regulations to control the activities of energy companies and ensure market stability.

2. Development of energy security strategies and policies: Governments have the opportunity to develop strategies and policies aimed at ensuring the stability of energy supply, the use of renewable energy sources, and reducing dependence on imports.

3. Promoting the adoption of energy-efficient technologies: Authorities can provide financial support and promote the implementation of energy-efficient technologies that help reduce energy consumption and reduce negative environmental impacts.

4. Development of alternative energy sources: Governments can promote the development of energy systems based on renewable energy sources, such as solar, wind, and hydropower.

5. International cooperation: Ukraine can cooperate with international organizations and partners, exchange experience, technologies and resources, as well as ensure energy security through joint projects and activities.

6. Monitoring and analysis: States have the ability to monitor and analyze energy markets in order to identify potential risks and take the necessary measures to avoid them. Thanks to these opportunities, public administration will be able to ensure the stability, sustainability and efficiency of Ukraine's energy sector, reduce dependence on external factors and ensure the country's energy security.

The mechanism of state control of Ukraine over ensuring energy security is a combination and development of strategies that contribute to the diversification of energy sources, increase energy efficiency and energy conservation, strengthen the internal potential of energy production and the

sustainability of energy infrastructure Ensures the development and implementation of policies. These governance mechanisms aim to mitigate the risks associated with heavy dependence on imported energy, such as supply disruptions and price fluctuations. In addition, these governance mechanisms also aim to promote coordination and cooperation between different actors in the energy sector. These stakeholders include government agencies, energy companies, regulators, and international partners. Through government regulation and oversight, these mechanisms ensure transparency and accountability in the energy sector. In addition, the State Administration for Energy Security of Ukraine also takes initiatives to combat corruption in the energy sector.

References

1. Regulatory approaches to the implementation of integrated models of state energy supply policy in the domestic competitive environment. Kushlyk R.O., postgraduate student of the Department of Public Management and Administration. Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S.Z. Gzhytsky [<http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2018/1/12.pdf>]
2. Energy Security of Ukraine: Methodology of System Analysis and Strategic Planning. National Institute for Strategic Studies. 2020 [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/sukhodolia_energy_security_sayt-1.pdf]
3. Report on the results of the activities of the National Commission for State Regulation in the Spheres of Energy and Public Utilities in 2015, approved by the Resolution of the National Energy and Utilities Regulatory Commission of March 31, 2016 No. 515 // National Commission for State Regulation in the Spheres of Energy and Public Utilities. 2016. 253 p. [<http://www.nerc.gov.ua/?id=11895>]
4. Biehun S. Threats in the field of energy security and their influence on the state of national security (monitoring of the implementation of the national security strategy): analytical note. Kyiv: NISS, 2015. [<http://www.niss.gov.ua/articlES/1808>.]
5. Sukhodolya, O. M. "Problemy vyznachennia sfera reguluvannia enerhetychnoho bezpeky" [Problems of determining the sphere of regulation of energy security]. Strategic priorities. 2019. № 1. pp. 5–17.

UDC 338:351

Buriak Alona

PhD (Economics), Associate Professor
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

***ACTUAL THREATS FOR INVESTMENT SECURITY OF UKRAINE
IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW***

Despite the challenges posed by the ongoing war, private companies see Ukraine’s great potential and continue to invest actively in its development. Here are some key investment projects [1]:

- Unilever invested 20 million euros in the construction of a new production facility near Kyiv, contributing to local economic development and creating new jobs.

- Nestlé launched a project worth 42.7 million USD to build a production complex in western Ukraine.

- Boreal Light completed the construction of Europe’s largest solar-powered water desalination system in Mykolaiv, enhancing energy and water security in the region.

- Kingspan announced plans to invest over 280 million USD in the production of innovative insulation materials and solutions for district heating systems.

- Kubota and Yanmar Holdings pledged support for the recovery of the agricultural sector by supplying modern agricultural equipment.

These investments not only foster the development of key economic sectors but also highlight the commitment of international companies to support Ukraine during the crisis and throughout the recovery process.

Growth of Investments: BlackRock and JP Morgan Chase are collaborating with the Ukrainian government to attract additional financial resources. Among the active investors are Chicago Atlantic, Horizon Capital, Carlsberg Group, Bayer AG, ArcelorMittal, and Philip Morris International. Governments of other countries are also providing additional contributions.

The Ukrainian government is working on guarantees to protect investments. Investments are essential both during the war and for the future reconstruction of the country. Investors must be confident that their assets are safeguarded from military and political risks [2].

To prevent risks and threats to investments in Ukraine during martial law:

- government tasks: development of a comprehensive set of measures to create a secure investment climate and attract businesses to Ukrainian projects; insurance of investments against war risks;

- investment insurance: a tool for partial compensation of losses in case of asset damage or destruction due to military actions;

- transparency and accountability in reconstruction: establishment of the support to monitor fund usage and evaluate project efficiency, minimization of risks related to corruption and inefficient resource management [3];

- law № 9015: amendments to the law to enable war risk insurance for investments. Granting the Export Credit Agency of Ukraine (ECA) the authority to insure and reinsure investments during the war;

- importance of private investments: the lack of war risk insurance mechanisms is the primary barrier to investment during the war. Large-scale post-war reconstruction is impossible without private capital involvement.

The impact of war on Ukraine's investment climate:

- change in investment protection rules. The war has significantly affected investment protection conditions and investors' approach to capital allocation).

- Ukraine's dependence on investments. Investments have become critically important for the country's economy. Investors fear asset losses due to the war, which has reduced their motivation.

- capital attraction results. Several projects have been implemented to attract and protect both foreign and domestic businesses.

In 2023, the volume of foreign investments exceeded the 2017 level, with further growth projected.

Despite the risks, investors see opportunities in Ukraine not only for selling their products but also as a promising location for production and export. The risks of military actions remain a key barrier to economic development and continue to hinder investments.

References

1. Onyshchenko S.V. Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war / S.V. Onyshchenko, O.A. Masliy, A.A. Buriak // XVII International Scientific Conference "Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment", 7–10 November 2023. – Kyiv, 2023. – Mon23-072. – URL : https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/13700/1/2023_11_Mon23-072.pdf

2. Kravets I., Mykhalchenko H., Buriak A., Davidiuk L., Dubych C. Long-term consequences of capital outflows for transition countries. *International Journal of Management*. vol. 11. Issue 5. Pp. 1017–1026. URL: http://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_5/IJM_11_05_093.pdf DOI: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.5.2020.093>.

3. Буряк А.А. Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС у промисловості: регіональний розріз. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2017. № 25/2017. С. 49 – 53. <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PoltNTU/1662>.

УДК 330.3

Васильєва Анна В'ячеславівна

здобувачка вищої освіти 4 курсу, групи ЕК-211

Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та адміністрування

Науковий керівник: Дерій Жанна Володимирівна

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри економіки, обліку та оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка»

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ДОНОРІВ У ВІДБУДОВІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бойові дії в Чернігівській області розпочалися 24 лютого 2022 року, а 6 квітня 2022 року вся територія була офіційно деокупована. Внаслідок обстрілів та бомбардувань в області пошкоджено більше 11100 об'єктів, з них близько 1000 зруйновано повністю. Крім того, було зруйновано або пошкоджено 1137 об'єктів енергетики, водопостачання та водовідведення. Сьогодні потреба у відбудові регіону та поступовому відновленні економіки є критично важливою та першочерговою. За допомоги донорської та міжнародної підтримки, у регіоні працює проект «FAST RECOVERY PLAN», який спрямований на відновлення критично важливої пошкодженої інфраструктури та житла. [1, 7с.] Наприкінці червня 2023 року у Чернігівській області розпочав функціонувати Регіональний офіс міжнародного співробітництва, який співпрацює та координує роботу вже більше ніж з 300 організаціями-донорами.[2] У зв'язку з обстрілами енергетичної інфраструктури, необхідно спрямовувати донорську підтримку на підготовку до опалювального сезону. Так Чернігівська область отримала технічну допомогу в енергетичному секторі на суму понад 360 мільйонів гривень від Італії, Литви, Азербайджану, Німеччини та Швеції. Це дозволило відновити пошкоджені критично-важливі електромережі та модернізувати енергетичні об'єкти.[3]

Значну частку у відбудові регіону становлять кошти від донорів. Гранти є найпоширенішою формою фінансування від донорських організацій, включаючи міжнародні, державні та приватні організації. Основними групами донорів є міжурядові організації (ООН, ЄС, ПРООН, ЮНІСЕФ, Світовий банк), урядові програми (USAID, CIDA, SIDA), фонди (PHARE, Міжнародний Вишеградський фонд), приватні благодійні фонди (фонд Сороса «Відродження», Фонд Раскоба) та корпоративні донори, які реалізують соціальні проекти від імені великих компаній як Monsanto, Shell. [4] Основною метою міжнародних донорів в Україні є надання допомоги постраждалому населенню, а не вирішення комплексних внутрішніх проблем України. Донори працюють відповідно до міжнародних стандартів і мають чіткі критерії надання допомоги.

Міжнародні донори надають не тільки гуманітарну допомогу постраждалим, а й інвестують у відновлення України та забезпечують її

необхідними матеріалами. Аналізуючи допомогу донорів, ми бачимо, що вони відіграють значну роль у відбудові Чернігівщини, а саме за напрямами:

1. Інфраструктурна реабілітація. Міжнародні проекти спрямовувалися на відновлення та модернізацію об'єктів інфраструктури Чернігівської області, такої як дороги, мости, школи, лікарні. А також можуть сприяти відновленню культурної спадщини, включаючи відновлення музеїв та архітектурних пам'яток. Окрім того, міжнародні організації впроваджують ідеали стабільного розвитку і «зеленої» економіки та відбудови країни, спрямовуючи більшість проектів на «Build Back Better».

2. Медична допомога та психологічна підтримка. Сюди можна віднести благодійні організації, які надають гуманітарну, медичну та психологічну підтримку населенню, яке пережило травматичні події війни.

3. Відновлення економіки. Відновлення інфраструктури міст, допоможе стимулювати підприємницьку діяльність та створить робочі місця. Додаткове фінансування від донорів у бюджет громад допоможе спрямувати кошти на вирішення нагальних потреб населення.

Міжнародні донори переслідують не тільки благодійні, а й корисливі цілі. Благодійний внесок у відбудову України означає, що ім'я компанії буде згадуватися у світових журналах. Це створить позитивну репутацію бренду та залучить нових клієнтів. Крім того, допомога з певним обладнанням збільшить продажі аналогічної продукції в Україні чи надання сервісних послуг з подальшої експлуатації обладнання. Незважаючи на певні корисливі цілі, донорські програми прискорюють відновлення як територій України, так й відновлення економічної й соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Програма економічного і соціального відновлення та розвитку Чернігівської області на 2023 рік. *Чернігівська ОДА*. 28.12.22 №498 7с. URL:https://cg.gov.ua/web_docs/1/2015/10/docs/1.6%20ПРОГРАМА2023.pdf

2. Регіональний офіс міжнародного співробітництва: про роботу на Чернігівщині – із радником заступника керівника Офісу Президента. *Чернігівська ОДА*. 07.07.2023. URL:<https://cg.gov.ua/index.php?id=477723&tp=page>

3. Регіональний офіс міжнародного співробітництва у Чернігівській області зосереджується на підготовці до опалювального сезону та захисті інфраструктури Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України - Конгрес місцевих та регіональних влад. 25.09.2023 URL:<https://www.congress.gov.ua/rehionalnyy-ofis-mizhnarodnoho-spivrobotnytstva-u-chernihivskiy-oblasti-zoseredzhuietsia-na-pidhotovtsi-do-opaliuvalnoho-sezonu-ta-zakhysti-infrastruktury/>

4. Проекти і гранти. Чернігівська громада Запорізької області. URL:<https://chegromada.gov.ua/proekti-i-granti-10-33-21-11-10-2019/>

УДК 378.011.3-051:796]:613.9

Ваврашко Віктор Антонович

здобувач PhD

Міхеєва Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Хмельницький національний університет

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У сучасних умовах, коли рівень фізичної активності населення знижується, а кількість захворювань, пов'язаних із малорухливим способом життя, збільшується, особлива увага приділяється здоров'язбережувальній діяльності. Формування навичок здоров'язбережувальної діяльності у педагогів є необхідним для забезпечення гармонійного розвитку підростаючого покоління, профілактики захворювань та популяризації активного способу життя. Це підвищує не лише ефективність педагогічної діяльності, але й відповідає сучасним вимогам суспільства до освіти, орієнтованої на збереження та зміцнення здоров'я.

Важливими факторами, що впливають на ефективність навчання та виховання молоді, на думку Н. Степякової, є особистість вчителя, його професійна компетентність, соціальна зрілість і духовне багатство. Таким чином, якість професійної підготовки майбутніх педагогів має стати основним критерієм оцінки стану та результативності національної системи освіти [1].

Результати досліджень останніх років свідчать про щорічне погіршення самопочуття учнів. Тому є очевидна потреба в підготовці фахівців, які на високому професійному рівні впроваджуватимуть здоров'язбережувальні підходи, спрямовані на оптимізацію психофізіологічної адаптації школярів до навчального процесу. Як зазначають Н. Карапузова, Є. Починок, учитель повинен забезпечити безпечні, здоров'язбережувальні умови для учнів і виховати в них усвідомлене ставлення до здорового способу життя [1].

П. Джуринський стверджує, що «учитель фізичної культури є помітною фігурою в школі, він найбільш активний і діяльний. Він виступає своєрідним «генератором» руху в буквальному та переносному сенсі, тому до його професійної підготовки слід висувати особливі вимоги» [2].

Теоретичний аналіз літератури дозволив визначити особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури і спорту до здоров'язбережувальної діяльності, що полягають у комплексному підході

до формування їхніх знань, умінь і навичок, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я учнів. Підготовка таких фахівців передбачає оволодіння не лише традиційними знаннями з фізичного виховання, а й сучасними методами здоров'язбережувальної педагогіки, яка включає принципи гармонійного фізичного та психічного розвитку. Майбутні вчителі повинні навчитися застосовувати індивідуальний підхід до кожного учня, враховуючи його фізичний стан, рівень підготовки та особливості здоров'я. Вони повинні навчитися проводити оцінку фізичного стану учнів, щоб адаптувати програми фізичного виховання відповідно до їхніх індивідуальних потреб і можливостей. Важливою складовою є також інтеграція знань з анатомії, фізіології, дієтології та психології, що дозволяє їм створювати безпечні й ефективні програми для підтримки здоров'я учнів, краще розуміти вплив фізичних навантажень на емоційний та психічний стан учнів. Крім того, важливим елементом професійної підготовки є розвиток у майбутніх педагогів навичок роботи з різними віковими категоріями, профілактики травматизму та проведення оздоровчих заходів. Учителі мають вміти пропагувати здоровий спосіб життя, мотивувати дітей до фізичної активності та впроваджувати сучасні підходи до здоров'язбережувальної діяльності як у навчальному процесі, так і в позакласній роботі. Використання інформаційних технологій і нових медіа в навчальному процесі може допомогти вчителям зацікавити учнів і підвищити їхню обізнаність про здоровий спосіб життя. Ще однією особливістю підготовки майбутніх учителів фізичної культури і спорту є здатність адаптувати програми до різних умов. Тобто вчителі повинні вміти адаптувати свої методики викладання в залежності від умов навчання (наприклад, під час пандемії, в умовах нестачі ресурсів тощо), що вимагає креативності та гнучкості.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів фізичної культури і спорту до здоров'язбережувальної діяльності повинна бути багатогранною, охоплювати як теоретичні знання, так і практичні навички, що дозволяють їм впроваджувати здоров'язбережувальні програми в освітній процес. Акцент на здоров'язбережувальну діяльність у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури і спорту є важливим кроком до формування здорового покоління, спроможного до активного і повноцінного життя в умовах сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Безкопильний О.О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с
2. Джуринський П.Б. Вивчення змісту дисциплін професійної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбереження учнів. *Науковий вісник Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського*. 2011. №5/6. С. 93-104.

UDC 35.07

Vaskiv Stanislav Volodymyrovych

Postgraduate student of the Department of State Studies, Law, and European
Integration at the Institute of Public Service and Administration
Odessa Polytechnic National University

***ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF ELECTRONIC
COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF THE INNOVATIVE
DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE***

The organizational and legal aspects of electronic communication in the context of innovative development of public administration in Ukraine are becoming increasingly relevant as digital transformations become an integral part of public life. Effective communication between public authorities, the public, and business requires proper legal regulation and organizational support. One of the key elements is the implementation of electronic services provided by public authorities, which ensures convenient access to government services for citizens.

Electronic communication has become a powerful tool for enhancing transparency and accessibility in public administration. It allows for the prompt provision of information, ensures interaction between government bodies, reduces bureaucratic obstacles, and minimizes corruption risks. However, the development of electronic communication cannot be effective without proper organizational and legal support regulating the processes of digital interaction between public institutions and citizens. At the legislative level, Ukraine has adopted laws governing the provision of electronic services, such as the Law of Ukraine "On Electronic Trust Services" and the Law "On Administrative Services," which outline the general framework for the functioning of e-government.

The innovative development of public administration involves not only technical but also managerial changes. Public institutions are forced to adapt to new conditions, modernizing their organizational structures and processes. The digitalization of management processes requires the training of personnel capable of working with modern technologies, as well as the creation of appropriate infrastructure for the effective implementation of electronic document management and communication. In this context, ensuring cybersecurity and protecting personal data is crucial, especially in light of the rapid development of information technologies.

The digitalization of public administration requires improving legal regulations not only within the framework of e-governance but also in the provision of electronic administrative services. Modern technologies allow optimizing the interaction between government bodies and citizens, reducing bureaucratic barriers and increasing process efficiency. However, for full

implementation, it is necessary to enhance the legal framework, particularly by developing new legislative acts regulating electronic services at all levels of governance [1].

Innovations in public administration must also take into account international experience, as most developed countries have already implemented e-governance, which ensures high-quality public service delivery. Ukraine is in the active phase of adopting these practices but faces several challenges, including insufficient technical infrastructure, the lack of a unified legal framework for all public administration bodies, and imperfect mechanisms for monitoring the implementation of electronic services.

The innovative development of electronic communications in Ukraine is accompanied by the gradual implementation of monitoring mechanisms and legal regulations aimed at ensuring information security and protecting personal data. The adoption of the Law of Ukraine "On Electronic Communications" was an important step towards harmonizing with international standards in the field of digital communication, but further changes are needed to improve procedures for interaction between state institutions, citizens, and businesses [2].

Thus, the organizational and legal aspects of electronic communication in the context of the innovative development of public administration in Ukraine require further improvement. A comprehensive approach is needed, which includes not only the development of relevant legislative acts but also their effective implementation in the organizational practices of public authorities. This will increase citizens' trust in government institutions, improve the quality of public services, and ensure inclusiveness in the relationship between the state and society.

References

1. Tyshchenkova, I. (2021). Some aspects of administrative and legal support of provision of electronic public services by united territorial communities in Ukraine. *Naukovyy Visnyk Dnipropetrovs'kogo Derzhavnogo Universytetu Vnutrishnikh Sprav*. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-1-147-151>.
2. Lazebnyi, V. (2021). Current Aspects of Legal Regulation for Monitoring Electronic Communications and Removal of Information from Electronic Communication Networks in Ukraine. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*. <https://doi.org/10.32631/v.2021.3.10>.

UDC 35:354

Vegera Tamila

PhD Student, Department of State Law and European Integration,
Institute of Public Service and Administration,
Odesa Polytechnic National University

***COUNTERING DISINFORMATION AND PROPAGANDA
IN UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS***

Today, Ukraine faces a serious issue of "disinformation" and "propaganda," which requires a comprehensive approach and effective counteraction mechanisms.

Currently, Ukraine lacks specialized legislation that would, first, define a clear list of entities responsible for these activities, and second, establish a specific regulation for the operations of such entities.

In conclusion, the absence of specialized legislation creates difficulties in organizing and coordinating actions at both higher and lower levels of public authority. This also limits the ability to respond effectively to information threats and fails to clearly delineate the powers of various bodies at different levels. However, attempts have been made to pass a specialized law that would regulate activities related to countering and preventing "disinformation" in Ukraine, though without success. For instance, between 2019 and 2020, the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine (formerly the Ministry of Culture, Youth, and Sports of Ukraine, hereinafter referred to as the Ministry) developed a draft law "On Countering Disinformation" [1]. This draft law proposed the introduction of a clear list of participants in information relations and the creation of two special bodies. According to the draft law, these bodies were to be: the Information Commissioner, endowed with broad and monopolistic powers in the field of information, and the Association of Professional Journalists of Ukraine, a professional network of journalists with accreditation and the right to conduct public events for state authorities. Ultimately, the draft law proposed by the Ministry did not gain support either in parliament or among the public.

Currently, at the general legislative level, there are two entities in Ukraine that directly address countering and preventing "disinformation" and "propaganda":

1. The Center for Countering Disinformation (CCD) under the National Security and Defense Council of Ukraine. The CCD was established in 2021 to monitor and analyze information threats. Its functions include identifying threats to Ukraine's information security and developing conceptual approaches to counter "disinformation" [2].
2. The Center for Strategic Communications and Information Security (CSCIS) under the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine.

The CSCIS is a governmental organization actively working in the field of information security, ensuring strategic communications and conducting information campaigns to shape the national narrative [3].

The CCD and CSCIS actively cooperate by signing memorandums to coordinate efforts in countering "disinformation." For example, the CCD signed an agreement with the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting, emphasizing the importance of coordinated actions between various bodies. In addition to these centers, countering "disinformation" is also carried out by other government agencies, non-governmental organizations, media outlets, and agencies. These entities have powers in the field of information policy, but their activities often remain undefined within the overall mechanism. Currently, the main issues in countering and preventing "disinformation" and "propaganda" are the complex hierarchy among different entities, which complicates coordination, and the presence of an "overinflated" apparatus of state bodies, which can lead to inefficient use of resources and delays in responding to threats and challenges.

In conclusion, to effectively counter "disinformation" and "propaganda," Ukraine needs to take the following steps. First, establish a clear information security model that includes the definition of functions and powers of all participants. Second, provide legislative regulation that clearly distributes responsibilities among entities responsible for information security. Among possible initiatives, it is worth considering the development of a new draft law on countering "disinformation," which would create a structured system for ensuring information security in Ukraine. Improving interaction between state bodies, local self-government bodies, territorial communities, and activating civil society in combating "disinformation" and "propaganda" are also necessary. These steps are essential foundations for strengthening the state's information security. Moreover, current challenges demonstrate that countering and preventing "disinformation" and "propaganda" in Ukraine is a top priority. It is a complex and multifaceted task for the state that requires a comprehensive approach. The absence of clear legislation and problems in interaction between entities create obstacles that need to be overcome to ensure the information security of our country.

References

1. The Ministry of Culture, Youth and Sports of Ukraine presented the draft law "On Countering Disinformation," January 2020. URL: <https://mkip.gov.ua/files/InformPolityka.pdf>.
2. On the establishment of the Center for Countering Disinformation: Decree of the President of Ukraine dated March 19, 2021, No. 106/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106/2021#Text>.
3. Presentation of the Center for Strategic Communications and Information Security. Government Portal. Unified web portal of executive authorities of Ukraine <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-centr-strategichnih>

UDC 658.84:004.77

Verbytska Anna

Chernihiv Polytechnic National University

THE ROADMAP FOR DEVELOPING AN SMM STRATEGY

The influence of social networks on various aspects of modern life is confirmed by current statistics. Thus, the total number of social network users reaches more than 4.2 billion people. The average annual growth rate of the number of users is 13.2%, which corresponds to about 490 million users in absolute terms [1]. Modern users use social networks for many different purposes: for entertainment (watching videos, posts of famous people, etc.), for work (searching for vacancies, clients, etc.), communication, and also for making purchases in a format convenient for them. Regardless of the purpose of using social networks, users constantly interact with advertising offers, which in one way or another affects the formation of consumer behavior. Advertising on social networks is a key component of any SMM strategy.

Social networks help attract customers and retain the target audience, improve the company's image and brand formation, as well as promote goods and services on the market. Among the main tasks of marketing in social networks: informing buyers about the benefits of the product and increasing brand loyalty [2], social networks have obvious advantages for promoting startups, in particular, in the context of building a marketing strategy and lead generation [3; 4].

The benefits that SMM provides for modern companies emphasize the importance of building an effective SMM strategy, the general roadmap of which is presented in the Figure 1.

At the preparatory stage of the strategy development, such important activities as studying the target audience, analyzing competitors and researching of the product take place. Competitor analysis involves identifying the advantages, disadvantages and approaches of companies offering similar products, which has a significant impact on the development of your own strategy. Product research aims to determine the features of the product, identify the needs it satisfies and the problems it solves. Studying the target audience is of particular importance in the context of research, as it contains an analysis of the needs and consumer behavior of consumers who are potential or actual customers of the company.

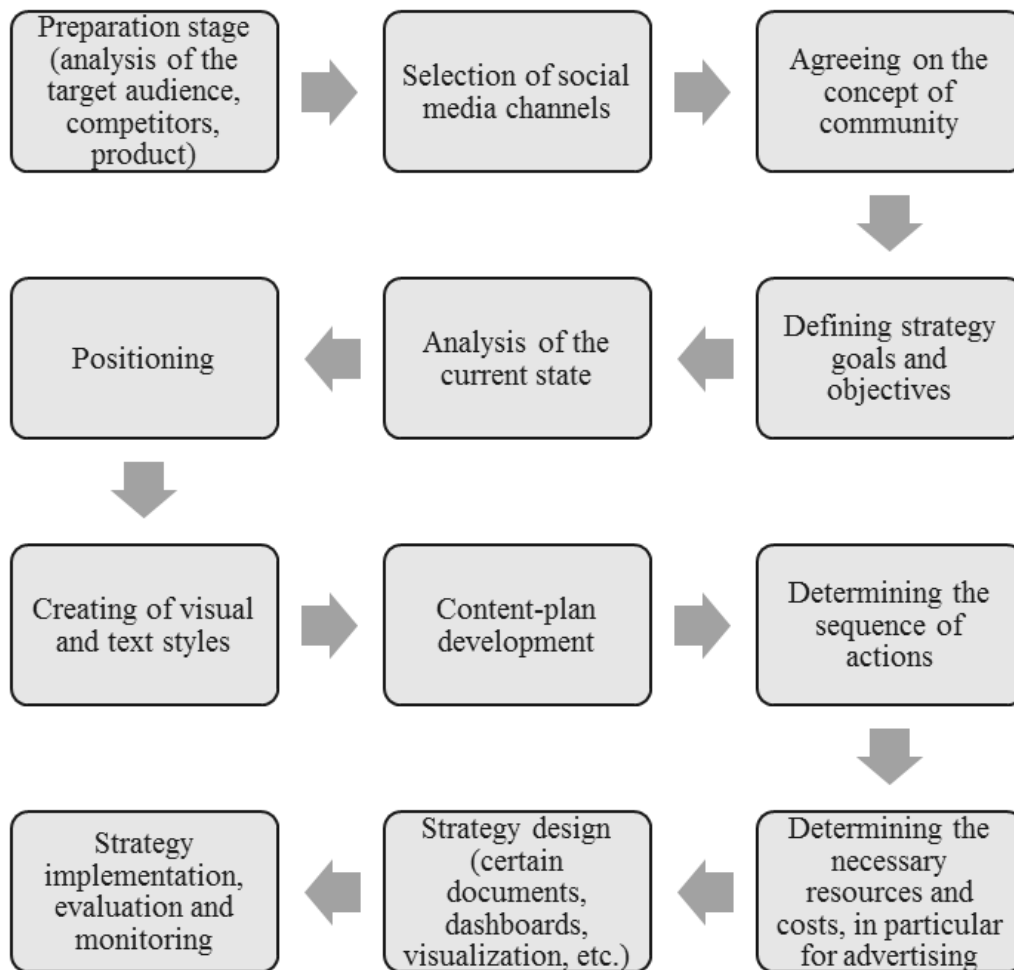

Fig. 1. Roadmap for developing an SMM strategy

Source: summarized by the author based on [5].

References

1. LeelineSourcing. (2024). *Dyvovyzhna statystyka sotsialnykh merezh: shcho vam potribno znaty* [Surprising social media statistics: What you need to know]. Available at: <https://leelinesourcing.com/uk/social-media-statistics/>.
2. Babachenko L., Verbytska A., Holenok B. (2023). Sotsialnyi media marketynh yak skladova marketynhovoї komunikatsiinoї polityky pidpriemstva [Social media marketing as a component of the company's marketing communication policy]. *Economy and Society* (electronic journal), no. 57.
3. Verbytska A. (2022) Advantages of social media marketing as a lead generation channel for startups. *Scientific View: Economics and Management* (electronic journal), no. 2 (78), pp. 72–78.
4. Verbytska A. V., Babachenko L. V., Lysenko I. V. (2023) Rol sotsialnykh merezh v inbaund marketynhovii stratehii dlia startapiv [The role of social networks in inbound marketing strategy for startups]. *Academic Visions* (electronic journal), no. 17.
5. Wezom. (2023) *Shcho take SMM-stratehiia ta yak yii rozrobyty* [What is an SMM strategy and how to develop it]. Available at: <https://wezom.com.ua/ua/blog/smm-strategiya>.

УДК 338.2

Вітрик Ігор Віталійович

здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет
«Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка»

***ВИКЛИКИ ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ***

Війна в Україні спричинила безпрецедентні виклики для енергетичної безпеки. Знищення критичної енергетичної інфраструктури країною-агресором призводять до суттєвого дефіциту енергоресурсів. У цьому контексті питання досягнення стабільності в енергетичному секторі, зміцнення енергетичної безпеки набуває особливої актуальності як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Втім, окрім воєнного стану існують й інші фактори, які деструктивно впливають на функціонування енергетичного сектору України та її енергетичну безпеку. По-перше, це критична залежність від імпорту енергоресурсів. Україна перебуває в умовах значних викликів для забезпечення енергетичної безпеки, оскільки національна економіка значною мірою залежить від імпортних поставок енергоносіїв, зокрема природного газу, вугілля та нафтопродуктів. Попри вагомі зусилля, спрямовані на зменшення залежності від зовнішніх постачань та диверсифікацію енергетичних джерел, війна з росією ускладнює реалізацію цих ініціатив. У відповідь на нові загрози Україна впровадила реверсні поставки природного газу з країн Європейського Союзу та скоротила споживання, що дозволило мінімізувати імпорт газу з Росії. Проте суттєва частка газу все ще надходить ззовні, що робить країну вразливою до коливань цін і динаміки європейського енергетичного ринку.

Крім того, надмірні транзитні потужності, які наявні в Україні, також спричиняють низку проблем для енергетичної безпеки. Оскільки знижують економічну ефективність газотранспортної системи, послаблюють її технічну надійність та підривають стратегічну роль України як ключового транзитера енергоносіїв у регіоні. Для мінімізації таких негативних наслідків необхідно зосередити зусилля на диверсифікації джерел енергії [1], збільшенні обсягів внутрішнього видобутку, модернізації газотранспортної інфраструктури та розширенні партнерських відносин із країнами Європейського Союзу.

Третім деструктивним фактором є низький рівень енергоефективності національної економіки. Високі обсяги споживання енергоресурсів для виробництва одиниці ВВП вказують на те, що економічне зростання супроводжується значними енергетичними витратами. Така ситуація створює суттєві ризики для економіки та енергетичної безпеки держави.

Слід відмітити, що узагальнюючим показником, який характеризує енергоефективність економіки й виступає основним індикатором рівня енергетичної безпеки, є енергоємність ВВП [2]. Останніми роками в Україні спостерігається поступове зниження енергоємності ВВП, проте цей показник залишається високим порівняно з країнами Європейського Союзу, що утримує Україну серед країн з найменш енергоефективними економіками. На світовому рівні зафіксована стабільна тенденція до зменшення енергоємності, і навіть енергетична криза 2022 року, спричинена російською агресією, не порушила загальну динаміку. Це стало можливим завдяки цілеспрямованій енергетичній політиці провідних країн, особливо ЄС, де активні заходи з підвищення енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії дозволили пом'якшити кризові впливи, мінімізуючи їхні наслідки для економік і соціального добробуту [3]. В Україні основними перешкодами для реалізації потенціалу в сфері енергоефективності є недоліки в економічних стимулах, що мотивують до енергоефективного споживання, обмежена інформаційна підтримка щодо раціонального використання енергетичних ресурсів, а також недостатній досвід інвесторів та інвестиційних банків у фінансуванні енергоефективних проєктів [4]. Додатковим фактором є низький рівень конкурентоспроможності національної енерготранспортної системи, обумовлений значним моральним і фізичним зносом її інфраструктури.

Таким чином, питання зміцнення енергетичної безпеки України є першочерговим. Втім, для його вирішення необхідно мінімізувати деструктивний вплив зазначених факторів. Україні необхідно розширювати співпрацю з міжнародними партнерами з метою впровадження передових практик і технологій, що дозволить не тільки знизити залежність від імпортних енергоносіїв, але й посилити стійкість національної економіки перед можливими енергетичними кризами та забезпечити енергетичну безпеку.

Список використаних джерел

1. Багрій І.Д., Онищенко В.О., Євдокимов В.В. Стратегія розвитку та впровадження відновлюваної енергетики в Україні. *Мінеральні ресурси України*. 2024. № (3). С. 3–9.
2. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. *Економіка і регіон*. 2019. № 3(74), С. 13-18. DOI: [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\(74\).1755](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3(74).1755).
3. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Verhal K., Buriak A. The Energy Efficiency of the Digital Economy. *Lecture Notes in Civil Engineering*. Springer, Cham. 2023. Volume 299. P. 761–767.
4. Глушко А.Д. Зміцнення енергетичної безпеки України. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. 2024. № 3(94). С. 157–163.

УДК 330.4: 005.2

Вовк Ольга Миколаївна

професор, доктор економічних наук,
професор кафедри економічної кібернетики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

***МАКРОЕКОНОМІЧНІ РЕГУЛЯТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ***

Міжнародний досвід демонструє, що ключовою передумовою інноваційного розвитку підприємств та ринків в координатах простору національної економіки є державна підтримка, яка реалізується через низку конкретних механізмів розвитку інноваційного потенціалу країни. До основних елементів факторного регулювання інноваційного розвитку зі сторони держави відносять наступні детермінанти:

1. Економічні: наявність фінансових ресурсів; сучасні технології; науково-технічні досягнення та інфраструктура; ефективні механізми матеріальної мотивації для стимулювання інноваційної діяльності.

2. Законодавчі: державне сприяння інноваційному розвитку, яке включає патентування та ліцензування нововведень; надання законодавчих пільг, що стимулюють розвиток інноваційного потенціалу підприємств.

3. Організаційні: адаптивність організаційних структур управління; децентралізація та автономія; створення спеціалізованих робочих груп для цілеспрямованої діяльності.

Макроекономічне регулювання інноваційної діяльності в Україні відіграє важливу роль у стимулюванні розвитку та підтримці інноваційних процесів в економіці країни, оскільки охоплює широкий спектр заходів та політичних рішень, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку інноваційного підприємництва, науково-технічного потенціалу та технологічного прогресу. В даному контексті проаналізуємо щорічний Європейський рейтинг інновацій (European Innovation Scoreboard – EIS), який надає порівняльну оцінку ефективності досліджень та інновацій у державах-членах ЄС та ще ряді окремих країн, у т.ч. й в Україні. Огляд European Innovation Scoreboard 2023 (рис. 1) вказує на погіршення показників України, причинами чого в першу чергу є повномасштабне вторгнення, що зумовило негативний вплив на розвиток інноваційної системи країни, а також такі фактори як недостатні інвестиції у науково-дослідні розробки, обмежений доступ до фінансування для інноваційних підприємств, слабка інтеграція наукових досліджень у практичне застосування та інші проблеми, пов'язані з інноваційною діяльністю.

Відповідно до даних звіту про Global Innovation Index (Глобальний індекс інновацій), в 2018 році Україна займала в рейтингу найвищу позицію за останні декілька років, аж 43 місце, серед представлених у

рейтингу 126 країн світу, піднявшись порівняно з 2017 роком аж на сім сходинок. Проте, вже в 2019 році рейтинг України за рівнем розвитку інноваційної сфери знову знизився на 4 пункти до 47 місця, а з початком повномасштабного вторгнення, що спровокувало обмеження в доступності інвестицій та міграцію висококваліфікованих кадрів з України, значення показника знизилось до 57-55 позицій (рис. 2).

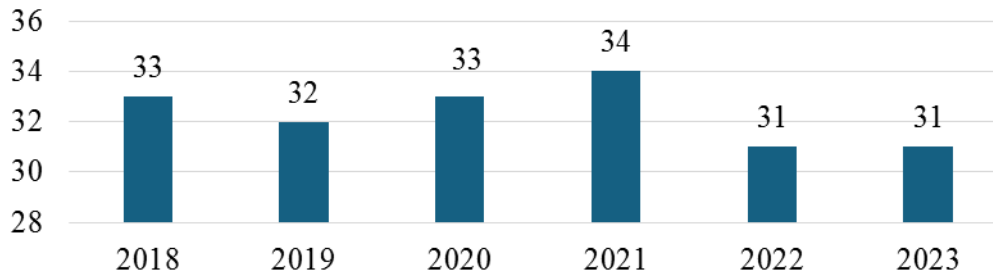

Рис. 1. Зміна показників оцінки інноваційного середовища України за показником European Innovation Scoreboard

Джерело: побудовано автором за даними [4]

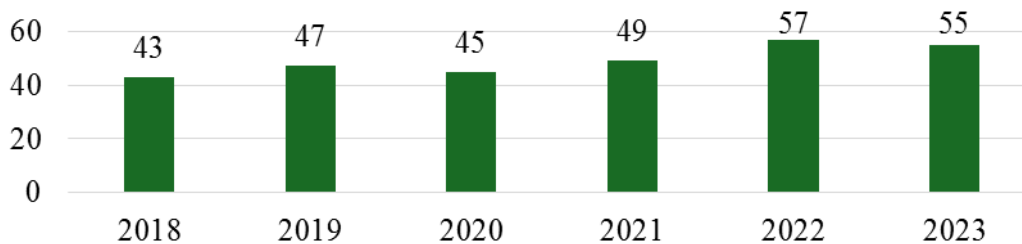

Рис. 2. Зміна позицій України за показником Global Innovation Index.

Джерело: складено автором за даними [5].

Погіршення позицій вимагає комплексного підходу до розробки і реалізації стратегії розвитку інновацій, зумовлює необхідність сприяння створенню сприятливого бізнес-клімату для інноваційного розвитку підприємств, залучати більше інвестицій у дослідження та розвиток, покращувати доступ до фінансування для стартапів та малих підприємств, підтримувати наукові дослідження та трансфер технологій. Отже, для забезпечення інноваційного розвитку важливо не лише впроваджувати державну підтримку через фінансово-економічні, законодавчі та організаційні механізми, але й систематично аналізувати результати цих заходів.

Список використаних джерел

1. European innovation scoreboard. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en#country-profiles-non-eu
2. Global Innovation Index 2023. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2023/ua.pdf

УДК:334:339.13

Вовк Павло Петрович

Національний авіаційний університет, аспірант

***ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ В
КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ***

Динамічність цифровізації шляхом обґрунтування й дифузії інновацій та інтелектуалізації, міжнародна глобалізація ринків та потреби у збереженні стійкості зростання в умовах безпекових загроз спонукають до пошуку джерел забезпечення ефективності управління змінами та адаптації до інновацій. Ринок інжинірингових послуг потребує високотехнологічних, цифрових навичок і компетенції та стійких конкурентних переваг для трансформації економічних систем, які мають підтримувати економічну стійкість та конкурентоспроможність. Діяльність підприємства першочергово спрямована на отримання прибутків, проте шлях досягнення вказаної цілі передбачає необхідність забезпечення не лише стабільного рівня результативності діяльності підприємстві, а і стабільності в розвитку, стратегії відновлення підприємства у визначеному напрямку. Вибір стратегічноорієнтованого напрямку економічного розвитку підприємства зазвичай залежить від зовнішніх чинників – змін на ринку сфери послуг, на якому здійснює діяльність підприємство, в тому числі змін у потребах ринку у зв'язку з появою нових технологій та інновацій. Розвиток підприємства, як усі інші процеси діяльності підприємства, потребує стимулювання, адже відсутність уваги до питання розвитку підприємства призведе до зниження ефективності його діяльності, підвищення собівартості продукції та в цілому зниження рівня його конкурентоспроможності. Питання розвитку підприємства, в тому числі інноваційного розвитку, приділяється увага в наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: Гавловська Н. І., Тарасенко Л. О., Чумак Р. Є., Венгер А. П. [1], Ansoff H. I. [2], Bowman C. [3], Попело, О. П.[4], Сидорчук І. П.[5] та інші. Розвиток підприємства передбачає визначені зміни не лише на окремих рівнях виробництва, а й модернізацію, впровадження інноваційних технологій на всіх рівнях виробництва.

В умовах динамічної цифровізації економічних систем, розвиток підприємства має орієнтуватись на освоєння цифрових інновацій, передбачає оцінювання доцільності впровадження цифрових технологій, вибір та освоєння необхідних інноваційних технологій, що забезпечать стійкість у забезпеченні ефективності та підвищенні рівня конкурентоспроможності. Розглядаючи питання інвестиційного потенціалу, як обґрунтованого ресурсного базису стимулювання розвитку підприємства, в тому числі інжинірингової сфери, в умовах цифровізації

економічних систем потрібно визначити та структурувати його складові (табл. 1).

Таблиця 1

Складові інвестиційного потенціал стимулювання розвитку підприємств

Складова	Характеристика	Шляхи забезпечення
Фінансова стабільність	Забезпечення стабільного фінансового стану для підвищення інвестиційної привабливості.	Досягнення високого рівня ліквідності. Залучення венчурного капіталу. Кредити
Інноваційний потенціал	Забезпечення можливості негайного інноваційних продуктів у діяльність.	Впровадження технологій аналізу великих обсягів даних.
Ресурси інфраструктури	Матеріальні та нематеріальні активи, що необхідні для реалізації інноваційних проєктів та проєктів, що мають високу цифровізацію.	Модернізація матеріальних активів (цифрова та інноваційна модернізація). Впровадження високотехнологічного обладнання.
Кваліфікація працівників	Наявність відповідного рівня кваліфікації персоналу з технологіями та інноваціями, що забезпечать розвиток.	Постійний процес підвищення кваліфікації працівників. Освоєння інновацій та технологій цифровізації
Конкурентоспроможність	Високий рівень інвестиційної привабливості підприємства та інтеграції цифрових технологій на підприємстві.	Прозора звітність діяльності. Високий рівень фінансової стійкості, безпеки діяльності.

Вкладення інвестиційних коштів та реалізація інвестиційного потенціалу в цифровізацію підприємства позитивно впливає на ефективність виробничих процесів на всіх рівнях, їх продуктивність та зменшує рівень операційних витрат. Розвиток підприємства, що здійснюється за допомогою інвестицій в інновації та цифрові технології забезпечує адаптивність й конкурентоспроможність підприємствам інжинірингової сфери.

Список використаних джерел

1. Гавловська Н.І., Тарасенко Л.О., Чумак Р.Є., Венгер А.П. Теоретичні аспекти стратегування у реалізації інноваційного розвитку підприємства. *Development Service Industry Management*. 2024. № 2. С. 26-30.
2. Ansoff H. I. *The New Corporate Strategy*. New York: Wiley, 1988. 241 p.
3. Bowman C. *The Essence of Strategic Management*. New York : Prentice Hall, 1990. 152 p.
4. Попело О. В. Організаційно-економічний механізм формування інноваційної стратегії розвитку підприємств промисловості. *Economic Synergy*. 2024. №1, С.8–19. URL: <https://doi.org/10.53920/ES-2024-1-1>.
5. Сидорчук І. П. Структурологічна модель організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку промислового підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. No 3. Т. 1. С. 240 – 245.

УДК 338.2

Гайдаш Олександр Сергійович

здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет
«Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка»

**КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ**

У сучасних умовах глобальних викликів і загроз, таких як політична нестабільність, економічні кризи та швидкий розвиток технологій, питання кадрової безпеки підприємства стає одним із найважливіших аспектів стійкості організації. Глобалізовані ринки праці вимагають від компаній швидкої адаптації до нових реалій, що потребує ефективного управління кадровими ризиками, захисту людського капіталу та забезпечення стабільної діяльності підприємства [1].

В Україні в умовах воєнного стану питання кадрової безпеки набуває ще більшої актуальності. Підприємства стикаються з новими викликами, такими як мобілізація працівників, зміни у логістиці та зниження доступності кадрів через міграційні процеси або пошкодження інфраструктури. Управління кадровими ризиками полягає у проактивній підготовці до можливих змін на ринку праці, залученні та утриманні кваліфікованих співробітників, а також у забезпеченні безперервності бізнес-процесів у випадках кадрових криз. Захист людського капіталу вимагає забезпечення умов праці, які сприяють мотивації, розвитку та збереженню професійних навичок співробітників, особливо в умовах невизначеності. В контексті визначення пріоритетних напрямів зміцнення кадрової безпеки необхідним є ідентифікація факторів впливу.

Системний підхід дозволив виокремити основні групи факторів, що впливають на рівень кадрової безпеки:

1) безпекові фактори – вимушена зовнішня та внутрішня міграція населення, мобілізаційні процеси, зростання ризиків для фізичної безпеки працівників (загрози життю та здоров'ю) є ключовими факторами впливу на кадровий потенціал підприємств України;

2) економічні фактори – економічні кризи, інфляція, безробіття та інші фактори можуть впливати на мотивацію персоналу, створюючи ризики для кадрової безпеки;

3) соціально-психологічні фактори – підвищення рівня стресу і вигорання серед працівників в умовах постійних змін і глобальної невизначеності, можливі посттравматичні розлади (особливо при розміщенні підприємств близько до зони бойових дій) вимагають формування і впровадження програм психологічної підтримки та реінтеграції кадрів як невід'ємної складової кадрової безпеки;

4) політичні фактори – політична нестабільність, зміни законодавства, війни та конфлікти можуть негативно впливати на роботу підприємств та їх кадровий потенціал;

5) технологічні фактори – розвиток штучного інтелекту та цифрових технологій, автоматизація бізнес-процесів та інші фактори можуть впливати на кадровий склад [2], вимагаючи перенавчання та адаптації персоналу.

В Україні в умовах воєнного стану безпекові фактори є найбільш значущими при формуванні кадрової безпеки. Війна, нестабільність та загрози безпеці змушують багатьох громадян покидати країну або переміщатися в інші регіони в пошуках безпечніших умов праці та життя. В Україні спостерігається значний відтік робочої сили, включно з висококваліфікованими фахівцями. За оцінкою ООН, станом на 19 серпня 2024 року кількість мігрантів з України у світі сягнула 6,739 млн осіб, тоді як у липні ця величина становила 6,58 млн осіб (тобто кількість зросла на 160 тисяч) [3, 4]. Найбільша кількість мігрантів у Німеччині та Польщі. Згідно з інфляційним звітом НБУ, погіршення енергетичної ситуації та повільна нормалізація економічних умов зумовлять більший вплив мігрантів за кордон у 2025 році, ніж раніше очікувалося [5, 6]. Ці фактори створюють додатковий тиск на внутрішній ринок праці та підвищують необхідність зміцнення кадрової безпеки.

Таким чином, кадрова безпека в умовах глобальних викликів стає ключовим фактором у формуванні довготривалої стійкості підприємства, дозволяючи йому оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні зміни, підтримуючи продуктивність і конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

2. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O., Skryl, V. (2023). The Mechanism of Information Security of the National Economy in Cyberspace. Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations, 791–803. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_67

3. World Migration Report 2022. Geneva : International Organization for Migration, 2021. 522 p. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3951157?v=pdf>

4. Офіційний сайт EUROSTAT. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>

5. Національний банк України. Інфляційний звіт. Київ: НБУ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua>

6. Національний банк України. Макроекономічний та монетарний огляд, вересень 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makro-ekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-veresen-2024-roku>

УДК 005.21

Головатенко Оксана Віталіївна

магістрантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВПЛИВ СТИЛІВ І МЕТОДІВ КЕРІВНИЦТВА НА ОРГАНІЗАЦІЙНУ ПОВЕДІНКУ СПІВРОБІТНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Стилї та методи керівництва мають вагомий вплив на організаційну поведінку співробітників, формуючи атмосферу в колективі, рівень мотивації та продуктивність, задоволення роботою та загальну ефективність роботи в команді. Різні стилї керівництва можуть мати різні результати, і розуміння цих впливів є важливим для керівників, які прагнуть покращити робочі процеси та створити сприятливе середовище для розвитку.

Авторитарний стиль керівництва характеризується тим, що керівник приймає рішення самостійно та контролює всі процеси. Для прикладу, на виробництві, де необхідно швидко виконувати завдання, авторитарний керівник може забезпечити чіткий порядок і дисципліну. Однак, такий підхід може знизити мотивацію працівників, оскільки вони не мають можливості висловлювати власні ідеї або пропозиції, що в довгостроковій перспективі може призвести до вигорання. Демократичний стиль керівництва, навпаки, передбачає залучення команди до процесу прийняття рішень. Наприклад, у компанії, що займається розробкою програмного забезпечення, менеджер може обговорювати нові проекти з усією командою, щоб залучити їх до процесу і приймати більш обґрунтовані рішення. Такий підхід підвищує мотивацію співробітників, сприяє розвитку творчого мислення та інновацій, проте може сповільнити процес прийняття рішень. Ліберальний стиль керівництва надає працівникам максимальну свободу в роботі. У креативних агенціях часто використовують цей стиль, дозволяючи дизайнерам та копірайтерам самостійно організовувати свій час і завдання. Це стимулює інноваційність та відповідальність, але може призвести до хаосу [1, 2]. Таким чином, ефективний керівник повинен вміти адаптувати свій стиль управління залежно від ситуації, складу команди та завдань, що стоять перед нею. Використання різних методів керівництва, від контролю до мотивації, дозволяє створювати гармонійне середовище, в якому працівники відчують себе залученими, мотивованими.

Список використаних джерел

1. Makhovka, V. (2012). Protses, metody ta funktsii antykryzovoho upravlinnia na pidpriemstvi [Process, methods and functions of crisis management at the enterprise]. Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriia: Ekonomichni nauky, 1(52), 219-225.

2. Robbins, S.P. (2018). Organizational Behavior. 18th ed. Pearson.

УДК 330

Головецький Денис Ігорьович

аспірант, Національний Університет «Львівська політехніка»

***ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ДРАЙВЕР
ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ***

Цифрові технології сьогодні відіграють ключову роль у розвитку національної економіки, сприяючи її адаптації до глобальних викликів. Цифровий маркетинговий інструментарій став одним із факторів підвищення конкурентоспроможності підприємств, допомагаючи їм ефективно взаємодіяти з клієнтами та оптимізувати бізнес-процеси. Інноваційні цифрові рішення стали рушійною силою для зміцнення позицій підприємств на світових ринках.

Сучасний цифровий маркетинг надає компаніям широкий спектр інструментів для вдосконалення маркетингових процесів та взаємодії з аудиторією. Серед ключових інструментів можна виділити соціальні мережі, які дозволяють охопити значну аудиторію; SEO-оптимізацію, що сприяє видимості бренду в пошукових системах; автоматизацію маркетингу, яка спрощує рутинні завдання, та аналітику великих даних, що допомагає ухвалювати більш обґрунтовані рішення. Штучний інтелект також впроваджується для персоналізації маркетингових пропозицій і точного прогнозування потреб споживачів.

Сучасні тенденції в цифровому маркетингу акцентують увагу на інноваційній інтеграції штучного інтелекту, який дозволяє автоматизувати обробку великих обсягів даних і підвищує рівень персоналізації пропозицій. Завдяки AI підприємства можуть точніше прогнозувати потреби клієнтів, покращувати їхнє обслуговування та знижувати витрати на маркетинг. Водночас поширення омніканального підходу дозволяє взаємодіяти з клієнтами через різні канали, забезпечуючи їм зручний та цілісний досвід [1].

Інтеграція автоматизованих систем і персоналізованих комунікацій через аналіз даних посилюють взаємодію з клієнтами та сприяють побудові довготривалих відносин. Такі інструменти не лише підвищують ефективність маркетингових кампаній, а й дають змогу підприємствам швидко адаптуватися до змінних умов ринку та відповідати на нові споживчі запити.

Цифрові маркетингові інструменти сприяють інноваційній трансформації національних підприємств, надаючи можливість створювати нові бізнес-моделі та вдосконалювати відносини з клієнтами. Використання автоматизованих систем, персоналізації та аналітики даних дозволяє компаніям глибше розуміти потреби клієнтів і пропонувати їм

продукти й послуги, яких вони очікують [2]. Це сприяє поліпшенню клієнтського досвіду, підвищенню лояльності та зміцненню бренду. Крім того, цифрові рішення допомагають оптимізувати ресурси, знижуючи витрати на рутинні операції та підвищуючи ефективність маркетингових кампаній.

Сучасні цифрові інструменти дозволяють підприємствам швидко реагувати на зміни ринку, точніше прогнозувати споживчі тенденції та впроваджувати інноваційні продукти та послуги. Це допомагає їм залишатися конкурентоспроможними на глобальному рівні, зміцнюючи позиції на нових ринках та сприяючи розвитку національної економіки.

Подальший розвиток цифрових маркетингових інструментів відкриває широкі можливості для оптимізації бізнес-процесів та забезпечення стійкої конкурентної переваги. Впровадження передових технологій, таких як штучний інтелект і машинне навчання, дозволяє аналізувати дані ще глибше та ухвалювати більш обґрунтовані рішення, спрямовані на підвищення ефективності маркетингових стратегій. Автоматизація та персоналізація комунікацій також знижують витрати на обслуговування клієнтів і дозволяють швидко реагувати на зміни в споживчих уподобаннях.

Утім, у процесі цифрової трансформації постають певні виклики. Захист даних і конфіденційність залишаються важливими питаннями в умовах зростаючих вимог до регуляції та підвищеної уваги споживачів до безпеки їхніх даних. Крім того, ефективне впровадження цифрових інструментів вимагає інвестицій у підвищення кваліфікації працівників і регулярне оновлення технологій. Ці виклики, попри все, стимулюють компанії до адаптації та підштовхують їх до інноваційного розвитку [3].

Цифрові маркетингові інструменти виступають важливим драйвером інноваційної трансформації національної економіки, забезпечуючи підприємствам можливості для підвищення конкурентоспроможності та розвитку нових бізнес-моделей. Вони не лише оптимізують бізнес-процеси, а й допомагають компаніям адаптуватися до глобальних викликів і сприяють стабільному економічному зростанню.

Список використаних джерел

1. Піжук О. І. Штучний інтелект як один із ключових драйверів цифрової трансформації економіки. Економіка, управління та адміністрування. 2019. №. 3(89). С. 41-46. [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-41-46](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-41-46)

2. Шатілова О.В., Шишук Н.О. Цифрові інструменти інноваційного розвитку бізнес-організації. Проблеми економіки. 2020. №4(46). С.249-255.

3. Македон В. та ін. Організація стратегії цифрового лідерства корпоративними структурами: огляд //Економічні студії. 2022. Вип. 31. №. 8. С. 9-40. URL: https://www.iki.bas.bg/Journals/EconomicStudies/2022/2022-8/02_Nataliya-Krasnikova.pdf

УДК 336.225.6

Головко Альона

здобувачка вищої освіти 2-го курсу ННІПтаЮ

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОДАТКОВА ДИСЦИПЛІНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні, запроваджений у відповідь на повномасштабне вторгнення російської федерації, поставив перед державою нові виклики, що стосуються функціонування економіки та забезпечення податкових надходжень до бюджету. У таких умовах податкова дисципліна набуває особливої важливості, оскільки бюджетні надходження є необхідними для фінансування оборонних заходів, підтримки соціальних програм, а також забезпечення життєдіяльності держави.

Воєнний стан суттєво впливає на податкову дисципліну як на рівні держави, так і на рівні платників податків [1]. Багато підприємств змушені зупинити або значно скоротити свою діяльність, що призводить до зменшення обсягів податкових надходжень. Зокрема, зменшуються надходження від податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість. З іншого боку, громадяни, що втратили роботу або були змушені покинути свої домівки, не в змозі вчасно сплачувати податки та збори.

Попри ці труднощі, держава змогла забезпечити певні умови для підтримки податкової дисципліни. Наприклад, були введені податкові пільги для малого та середнього бізнесу, спрощені процедури сплати податків, а також надані податкові канікули для окремих категорій підприємців. Такий підхід допоміг зберегти баланс між підтримкою бізнесу та забезпеченням надходжень до бюджету.

В умовах воєнного стану уряд України активно використовує різні інструменти для підтримки податкової дисципліни. Один із ключових механізмів — це запровадження тимчасових податкових змін, спрямованих на спрощення податкових процедур [2]. Наприклад, були тимчасово знижені ставки єдиного податку для малого бізнесу, а також запроваджено мораторій на перевірки підприємств. Такі заходи дозволили підприємцям зосередитися на збереженні своїх бізнесів і забезпеченні хоча б мінімальних податкових платежів.

Також важливою складовою є інформаційна підтримка платників податків. Держава активно інформує про зміни у податковому законодавстві та надає консультаційну допомогу для суб'єктів господарювання, що опинилися у складних умовах. Цей підхід сприяє підвищенню рівня обізнаності громадян і підприємств, що допомагає їм краще орієнтуватися в нових умовах та виконувати податкові зобов'язання.

Одним із ключових аспектів податкової дисципліни в умовах воєнного стану є взаємодія між державою та платниками податків. Держава з одного боку надає певні послаблення та пільги, з іншого — очікує відповідального підходу від бізнесу та громадян. Так, багато підприємців, навіть попри складні умови, намагаються дотримуватися податкової дисципліни, розуміючи важливість підтримки державного бюджету під час війни.

Також можна відзначити активність громадянського суспільства у сфері підтримки податкової дисципліни. Благодійні фонди та волонтерські організації також виконують певну роль у підтримці економіки, надаючи допомогу тим, хто опинився у складній ситуації. Це дозволяє зменшити тиск на державний бюджет, водночас допомагаючи тим, хто найбільше постраждав від війни [3].

Воєнний стан приніс із собою низку серйозних викликів для податкової дисципліни. Одним із найбільших є неможливість для багатьох підприємств повноцінно виконувати свої податкові зобов'язання через зруйновану інфраструктуру, зниження купівельної спроможності населення та втрату ринків збуту. Ці фактори призводять до зниження обсягів виробництва, що відповідно зменшує надходження до бюджету. Крім того, існують проблеми з ухиленням від сплати податків. У деяких випадках підприємства використовують складну ситуацію для зменшення податкового навантаження, що підриває економічну стабільність. Державі необхідно забезпечити механізми контролю і запобігання таким практикам, не створюючи тиску на добросовісних платників податків.

Отже, податкова дисципліна в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим фактором для забезпечення стабільності державних фінансів та ефективного функціонування економіки. Незважаючи на численні виклики, Україна продемонструвала здатність адаптувати податкову систему до нових реалій, зберігаючи баланс між підтримкою бізнесу та забезпеченням бюджетних надходжень. Важливо продовжувати розвивати цей напрямок, удосконалюючи податкові механізми, щоб гарантувати податкову дисципліну, яка забезпечить фінансову стійкість країни в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.

Список використаних джерел

1. Гуренко Т. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. Економіка та суспільство. 2022. Вип. № 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index>.
2. Децюра С. Правила оподаткування під час воєнного стану. Бухгалтерія 911. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1064117.html>
3. Кирильчук М. Податкові послаблення на час воєнного стану: що передбачає прийнятий Закон. Ліга Закону. URL: https://buh.ligazakon.net/news/209993_podatkov-poslablennya-na-chas-vonnogo-stanu-shcho-peredbacha-priynyatiy-zakon

UDC 658.8:336.71

Hrabovych Ihor
Postgraduate student
Lviv Polytechnic National University

***EVOLUTION OF DIGITAL MARKETING TOOLS IN BANKS:
FROM TRADITIONAL TO INNOVATIVE STRATEGIES***

In today's world, where technology is rapidly evolving, banks face new challenges and opportunities in the marketing sphere. The evolution of digital marketing tools has become a key factor influencing the ability of financial institutions to attract, serve, and retain customers. From traditional methods such as television advertising and print media to modern strategies that leverage cutting-edge technology, data analytics, and social media, banks are gradually transitioning to contemporary approaches.

The evolution of digital marketing tools in banks has occurred in response to changing technologies, consumer preferences, and the competitive environment. Taking into account the results of research in the scientific literature [1, 2, 3], we have distinguished four stages of this process:

Stage 1. Traditional Strategies. In the early 2000s, banks primarily used traditional marketing channels, such as:

- television and radio advertising: ads in media to promote financial products were common;
- printed advertising: brochures, flyers, and ads in newspapers and magazines;
- direct marketing: sending letters, offers, and informational materials.

Stage 2. Transition to Digital Channels. With the advent of the Internet, banks began to implement digital strategies:

- bank websites: the development of websites that provided access to information about products and services;
- email marketing: utilizing email for communication with customers, sending news, promotions, and personalized offers.

Stage 3. Social Media and Mobile Technologies. In the 2010s, banks actively began using social networks:

- social media: platforms like Facebook, Twitter, and LinkedIn became important for customer engagement, brand building, and communication;
- mobile marketing: the development of mobile apps and SMS campaigns for interacting with customers.

Stage 4. Innovative Strategies. Today, banks are implementing innovative approaches, including:

- data analytics: using analytics to understand customer behavior and personalize offers;

- artificial intelligence: chatbots for customer service and process automation;

- content marketing: creating valuable content (articles, videos, webinars) to enhance engagement and trust with customers;

- CRM systems: utilizing customer relationship management systems to improve service and personalization.

In our opinion, future trends in digital marketing for banks will be:

- blockchain and cryptocurrencies: integration of technologies to improve security and transparency;

- integration with IoT: using the Internet of Things to collect data and new opportunities for marketing;

- personalization through data analytics: identifying patterns of consumer behavior to create individual offers;

- artificial intelligence (AI): use of chatbots and analysis of big data to improve service;

- Virtual and Augmented Reality (VR/AR): using VR/AR to demonstrate products and educate customers.

The evolution of digital marketing tools in banks illustrates how technological advancements and changes in consumer behavior influence strategies for attracting and serving customers. From traditional methods to innovative solutions, banks are adapting their marketing approaches to remain competitive in a dynamic environment. Current trends, such as the use of blockchain technology, data analytics, artificial intelligence, IoT integration, and service personalization, open up new opportunities for enhancing customer interaction.

Thus, banks that invest in digital technologies and adapt their strategies to changing conditions will not only meet customer needs but also establish long-term relationships with them. The successful implementation of innovative marketing approaches will be key to the sustainable development of the banking sector in the future.

References

1. Abdukhililova, L. T. (2024). Effectiveness of Digital Marketing Technologies in Commercial Banks. In *Advances in Science, Technology and Innovation: Vol. Part F2356*.

2. Bekmurodova, G. A. (2019a). Effective use of digital marketing technologies in commercial banks. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*, 9(1), 3152–3155.

3. Kadyan, S., Bhasin, N. K., & Sharma, M. (2022). Fintech: Review of theoretical perspectives and exploring challenges to trust building and retention in improving online Digital Bank Marketing. *Transnational Marketing Journal*, 10(3), 579–592.

УДК 339: 658.8

Гуцалюк Ксенія Михайлівна
студент факультету торгівлі та маркетингу
Державний торговельно-економічний університет

МЕРЧАНДАЙЗИНГ ЯК СКЛАДОВА МАРКЕТИНГУ

Відомо, що маркетинг постійно розвивається. Відкриваються нові напрями та інструменти. Серед них мерчандайзинг – важливий елемент маркетингової діяльності, що безпосередньо впливає на сприйняття товару споживачами в місцях продажів.

Насамперед під цим терміном розуміється комплекс заходів, спрямованих на те, щоб правильно розмістити продукцію на полицях і полегшити покупцям вибір. Це спеціальна техніка, що дає змогу ефективно підготувати місце і товар до продажу, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню попиту на продукт [3].

У свою чергу, мерчандайзинг включає:

1. зручне викладення товарів, коли весь асортимент згрупований за категоріями, брендами і характеристиками;
2. оформлення торгового залу в магазині;
3. проведення акцій і знижок для підвищення лояльності покупців.

Згідно зі звітом ServiceChannel про роздрібну торгівлю, 64 % покупців залишають магазин через непривабливі або неорганізовані вітрини. Охайні полиці, заповнені товарами, можуть здатися дрібницею, але вони мають величезний вплив на загальне враження від покупок [4].

Важливо також розуміти принципи мерчандайзингу, щоб максимально використовувати кожну можливість для вашого бізнесу:

1. товар має перебувати в полі зору покупця;
2. найкраще розміщувати товари в місцях найбільшого скупчення людей (наприклад, на касі або біля входу);
3. важливо, щоб товар був правильно представлений;
4. реклама має бути пов'язана з товаром (наприклад, вивіски, покажчики, спеціальні цінники) [1].

Для того щоб виставляти і продавати товари більш ефективно, необхідно виявити і визначити тип мерчандайзингу, який буде використовуватися більш вигідно.

1. Візуальний мерчандайзинг: основна увага приділяється презентації та зовнішньому вигляду товару [2]. Інструменти – відповідні цінники, чисті полиці та товари, приємна музика, м'яке освітлення, адекватна реклама та відповідний дизайн інтер'єру. Підходить для магазинів одягу, взуття, аксесуарів і косметики [5].

2. Перехресний мерчандайзинг: доповнення товарних груп супутніми товарами. Соуси і спеції поруч із м'ясом, взуття поруч з одягом,

кондиціонер і маски для волосся поруч із шампунем тощо. Це свого роду підказка, що дає змогу покупцям зрозуміти, що їм може знадобитися на додаток [2]. Цей інструмент являє собою доречну і продуману презентацію товарів. Він підходить для продуктових магазинів і ринків [5].

3. Технічний мерчандайзинг: просування товарів за допомогою рекомендацій і запитань касирів та продавців, дегустацій, реклами, банерів тощо, а також забезпечення технічної роботи магазину [2]. Інструменти – технічно справне торгове обладнання, POS-матеріали, актуальна інформаційна підтримка, інвентар, рекламні банери та вивіски. Підходить для продуктових магазинів, магазинів одягу та будівельних матеріалів [5].

Також важливо розуміти роль мерчандайзингу в маркетинговій стратегії. Такі фактори, як доступність продукції, вдале розміщення товару, достатня інформація про нього і лояльна цінова політика, створюють достатню готовність споживачів купувати в місцях продажів. Маркетинг визначає, що і кому продавати, а мерчандайзинг фокусується на тому, як це піднести. І маркетинг, і мерчандайзинг спрямовані на збільшення продажів і підвищення упізнаваності бренду.

Таким чином, мерчандайзинг допомагає перетворити інтерес споживача, викликаний маркетингом, на конкретне рішення про покупку. Правильно організувавши цей інструмент, компанії можуть ефективніше досягати своїх маркетингових цілей, збільшувати продажі та зміцнювати власні бренди. Маркетинг і мерчандайзинг працюють у тісній співпраці, щоб зацікавлені в продукті споживачі могли легко його знайти, отримати про нього гарне враження і прийняти рішення про покупку.

Список використаних джерел

1. Мерчандайзинг в торговельній сфері. *Skynum*. URL: <https://skynum.ua/blog/osnovy-merchandaizinga-dlya-predprinimatelei>.
2. Основи мерчандайзингу для підприємців: усе, що потрібно знати. *Школа бізнесу*. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/osnovi-merchandajzingu-dlya-pidpriemciv-use-shho-potribno-znati>.
3. Принципи мерчандайзингу: види, правила та стандарти | Блог Sun One. *SUN ONE HR-аутсорсинг ✓компанія*. URL: <https://sunone.com.ua/articles-uk/osnovni-pravila-merchandajzingu/>.
4. Принципи мерчандайзингу, які необхідно знати кожному. *PlanoHero.com*. URL: <https://planohero.com/uk/blog/merchandising-principles/>.
5. Що таке мерчандайзинг - SKU MARKETING. *SKU MARKETING*. URL: <https://skumarketing.com.ua/sho-take-merchandajzing/>.

УДК 336.2

Данилюк Катерина Володимирівна

студентка 2 курсу

Одеський національний економічний університет

***ОСОБЛИВОСТІ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ***

Оскільки лише незначна кількість країн не мають державного боргу, він є невід'ємною складовою фінансової системи більшості країн світу. За останній час фінансова система України пережила три системні кризи, що були викликані політичними чинниками у 2014 році, пандемією у 2019 році та, на кінець, початком повномасштабного вторгнення у 2022 році [2, с. 89].

Особливості боргової політики у мирний час та після введення воєнного стану дуже різняться. Через воєнні дії державний борг наразі має не лише фінансове, але і соціально-політичне значення [4, с. 856]. Тривала воєнна агресія та недосконале регулювання боргової політики спричинили накопичення значного обсягу державного боргу та дестабілізації соціально-економічного розвитку країни.

Боргова політика України, створена для мирних часів, є неефективною за кризових станів, які спричиняють дефіцит фінансових ресурсів [2, с. 89]. Бойові дії та пережиті кризи призвели до неможливості країни самостійно, за рахунок власних надходжень, виконувати державні зобов'язання [3, с. 81]. Діюча боргова політика не дає змоги державі розподіляти кошти на фінансування військової та соціальної сфер, які на даний момент є пріоритетними за умови воєнного стану. Крім того фінансування цих сфер відволікає ресурси від розвитку фінансової інфраструктури, що призводить до дисбалансу державного бюджету.

Особливості боргової політики України у період воєнного стану полягають у залученні боргових зобов'язань, які, хоч і надаються на пільгових умовах, не є безповоротними, тому призводять до значного зростання боргового навантаження, крім того, що частка зовнішнього боргу вже перевищує 60% [1, с. 67].

Війна, інфляція, політична нестабільність, високий рівень безробіття, залежність від міжнародних ринків та іноземних інвестицій роблять фінансову систему вразливою та унеможливають відсутність дефіциту бюджету та, відповідно, зменшення боргу. Завдяки фінансовій допомозі країн-партнерів Україна змогла уникнути краху фінансової сфери, проте вищезазначені фактори вказують на загрозу безпеки бюджетної та фінансової систем [3, с. 82].

З огляду на те, що фінансова безпека є важливою складовою не тільки економічної, а й національної безпеки загалом, Україна потребує формування стратегії зміцнення фінансової безпеки [5, с. 139].

Зважаючи на вищесказане, діюча боргова політика не може забезпечити якісний розподіл фінансових ресурсів. Тому Україна повинна вдаватися до певних заходів, таких як реструктуризація існуючих боргів, тісна співпраця з міжнародними партнерами для залучення боргових зобов'язань та безповоротної фінансової допомоги, активізація економічної діяльності всередині країни та залучення інвестицій.

Для покращення ситуації важливо реалізувати збалансовану, прозору та ефективну боргову політику, яка сприятиме стійкості фінансової системи, адже стабільність і захищеність цього сектора є ключовим фактором, що забезпечує фінансову та, відповідно, національну безпеку держави [2, с. 92; 5].

Список використаних джерел

1. Горин В., Юрчишин В. Тенденції формування та проблеми управління державним боргом України в умовах воєнного стану. *Актуальні питання фінансової теорії та практики*: збірн. матер. Десятої заоч.-дистанц. конф. студентів і молодих вчених (м. Тернопіль, 26 квіт. 2023 р.). Ч. 1. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С. 64-68.

2. Лютий І.О., Зайчикова В.В., Кедь В.В. Особливості боргової політики та критерії боргової безпеки в умовах військової. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. 2024. № 32. С. 88-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2024_32_15 (дата звернення 25.10.2024).

3. Маршалок Т., Мискін Ю. Боргова політика України в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2022. № 2. С. 81-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2022_2_6 (дата звернення 25.10.2024).

4. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2022. Pp. 21-27. С. 856-858. URL: <https://sciconf.com.ua/x-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-innovationsand-prospects-of-world-science-25-27-maya-2022-goda-vankuver-kanada-arhiv/>.

5. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 77. № 4. С. 138–147.

УДК 364.42

Дементов Володимир Олександрович

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії
Харківський національний університет внутрішніх справ

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В
УПРАВЛІННІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДИНАМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО
ЧАСУ**

Повномасштабна військова агресія росії проти України зумовила необхідність переформатування багатьох ланок управління та зокрема психолого-управлінських підходів, як на рівні державного (публічного) управління, та місцевого самоврядування, так і на рівні соціально-відповідального бізнесу та соціально-орієнтованих, в першу чергу гуманітарних громадських ініціатив, в тому числі благодійних та волонтерських. Адже в якийсь момент всі ми зрозуміли, що саме від нашої дієвої комунікацій, яка в першу чергу базується на особистих активних ініціативах окремих вмотивованих управлінців-менеджерів (як у владі, так і в бізнесі та громадському секторі), напряму залежить наша загальна життєздатність, а значить життєздатність наших управлінських структур щодо координації гуманітарних, освітніх, медичних, інфраструктурних тощо місій. Отже, саме сталість та дієвість комунікаційних каналів та результативність комунікативних взаємодій на конкретних етапах нашого супротиву агресії ворогу стала визначальною передумовою нашого спільного виживання, відновлення та спроможності до розвитку [1].

З точки зору першочерговості ефективного застосування комунікаційних каналів кризового реагування на потреби населення України, постраждалого від війни, особливо в прикордонних з рф громадах, а також в громадах, які тимчасово перебували від окупацією рф, можна виділити екстрені (швидкого реагування) на нагальні та невідкладні, в першу чергу гуманітарні, потреби постраждалого населення щодо забезпечення продуктами харчування, санітарно-гігієнічними засобами, одягом, матеріальними засобами існування тощо, і до них ми можемо віднести: 1) комунікаційні зв'язки всередині громади (між членами громади – місцевими (постійними) та ВПО (тимчасовими мешканцями громади); 2) між місцевою владою та місцевими мешканцями, в першу чергу щодо визначення найактуальніших запитів екстреного реагування; 3) між місцевою владою та соціально-відповідальним бізнесом, представництвами міжнародних гуманітарних місій, громадськими, благодійними, волонтерськими організаціями (на засадах принципів класичного соціального партнерства). Зазначені рівні

комунікації мають характеризуватись невід'ємною інтенсивністю та мати на меті забезпечення першочергових потреб населення щодо виживання в умовах війни. Щодо подальшого стратегічного планування та забезпечення реалізації умов життєздатності, відновлення та розвитку прикордонних громад та окремих родин та мешканців, є необхідність формування нового рівня комунікаційної взаємодії з потенційними партнерами в гуманітарній сфері, які зокрема, можуть забезпечити наступні стратегічні складові виживання, відновлення та розвитку: по-перше, інфраструктурне відновлення громад (транспортне, соціальне, медичне, бізнесове); по-друге: вирішення питання працевлаштування як місцевого населення так і ВПО (у приймаючих віддалених від кордону громадах); по-третє, сприяння та ініціація розвитку підприємницьких ініціатив населення як альтернативної самозайнятості та можливого працевлаштування місцевих мешканців, а також як потенційного джерела наповнення місцевих бюджетів та запуску економічних процесів відновлення та розвитку на рині окремих громад.

Саме ефективні управлінські комунікації (в першу чергу, особистісно-вмотивовані) були і залишаються визначальними для забезпечення виживання і життєздатності, відновлення і розвитку громад, постраждалих від війни. В умовах невизначеності та непередбачуваності воєнного часу все більшої актуальності набувають саме ефективні горизонтальні комунікації соціальних партнерів на місцях – місцевої влади, соціально-відповідального бізнесу, громадських організацій, представництв міжнародних гуманітарних місій та соціально-активних громадян, в тому числі волонтерів-благодійників, які поступово стають сталими лідерами активної патріотичної громадської позиції, адже саме синергія їх ресурсів та вкладів – організаційних, людських, матеріальних, фінансових, інформаційних тощо може забезпечити життєстійкість, відновлення та сталий розвиток саме в умовах невизначеності воєнного часу та повоєнний час, і роль ефективного конструктивного комуникатора (координатора) відновлювальних процесів має брати не себе місцеве самоврядування, яке є легітимною владою на місцях та максимально-зацікавлене у стрімкому відновленні та розвитку, а значить все більшого вирішального значення набуватиме вмотивована особистість кожного окремого управлінця, його лідерські якості, особистісні психологічні характеристики), його стійкість, самовіддача та патріотизм, почуття боргу та відповідальності перед народом України та державою, готовність до служіння Україні.

Список використаних джерел

1. Джигора О. М., Супрунов І. В. Виклики місцевого економічного розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення // Економіка відновлення міст: збірник матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму (м. Київ, 22–23 березня 2023 р.). Київ : КНЕУ, 2023. С. 51–54.

УДК 347.73

Дмитренко Тетяна Олегівна

здобувач вищої освіти 4 року навчання

Навчально-науковий центр

«Інститут судових експертиз імені заслуженого професора Бокаріуса»

***ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ВІДКРИТОГО БАНКІНГУ В
УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАРУБІЖНОГО
(ЄВРОПЕЙСЬКОГО) ДОСВІДУ***

Законом України «Про платіжні послуги» №1591-XI від 30.06.2021 року [1] закладено нормативне підґрунтя для імплементації стандарту «відкритого банкінгу» в український банківський сектор, адже передбачається, що "надавачі платіжних послуг з обслуговування рахунку зобов'язані у порядку, встановленому Національним банком України, забезпечувати можливість постійного доступу в режимі реального часу до рахунків (крім кореспондентських рахунків банку та розрахункового рахунку надавача платіжних послуг) своїх користувачів банкам та іншим надавачам платіжних послуг, що отримали право на надання нефінансових платіжних послуг» (ч.1 ст. 51). У зв'язку з цим, Національним банком України було розроблено Концепцію відкритого банкінгу [2], якою підкреслено, що запровадження цього концепту продиктоване, передусім, європейською практикою, де імплементація «відкритого банкінгу» стала обов'язковою для всіх учасників ринку з прийняттям Директиви "Про платіжні послуги на внутрішніх ринках" (EU) 2015/2366 (так звана PSD2) [3], ще починаючи з 2015 року.

Після прийняття PSD2, в кожній країні ЄС передбачався перехідний період, в рамках якого мала бути створеною як законодавча база, так і технологічна інфраструктура для якісної та безпечної імплементації нового стандарту. Оскільки в Україні завершення аналогічного перехідного періоду (станом на сьогодні) заплановано лише на серпень 2025 року, важливо враховувати напрацювання та досвід імплементації, що вже мали місце в європейському контексті.

Критично важливим етапом на цьому шляху, окрім власне технічних і організаційних викликів – було усвідомлення учасниками ринку дійсного характеру і сутності змін, що відбуваються. Адже, ідея відкритого банкінгу – трансформувати саму модель надання банківських послуг, сутнісно змінити роль, а отже і розподіл відповідальності - надавачів і споживачів банківських послуг. Як зазначалося в дослідженні Finextra, «...важливо, щоб банки розглядали API концепт, їх API стратегію та їх API технології як бізнес-виклики, бізнес рішення та бізнес архітектури, а не як деякі незрозумілі технологічні проблеми, що мають бути вирішені в надрах IT-департаменту. Цей новий підхід означає перехід до компонентів,

взаємозв'язків і API, що поєднують усе в організації, а не просто додавання API пласту на поверхню користувацького інтерфейсу» [4].

Помилковим було б розглядати «відкритий» банкінг спрощено, як додатковий або альтернативний канал дистрибуції банківських продуктів, чи як лише додатковий функціонал мобільного банкінгу. Адже, таке спрощення може мати наслідком викривлення стратегій ризик-менеджменту для надавачів послуг з одного боку, і неадекватне розуміння кінцевими споживачами змінених засад відносин «банк-клієнт», та надмірне покладання на банк при прийнятті фінансових рішень, незважаючи на якісну зміну парадигми таких відносин, з іншого. Як зазначено в Дослідженні Європейської банківської Асоціації, «...додатковий прибуток та інновації можуть виглядати привабливо, однак можуть тягнути за собою підвищені регулятивні та комплаєнс ризики» [5].

Таким чином, запровадження концепції «відкритого банкінгу» має супроводжуватися, передусім, глибинним переосмисленням принципів змін бізнес – концепцій традиційних банків, та імплементації змін на усіх рівнях організації, не обмежуючись лише певними технологічними адаптаціями задля відповідності формальним вимогам, що висуваються регулятором.

Список використаних джерел

1. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 №1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 27.10.2024)
2. Концепція відкритого банкінгу, прийнята Національним банком України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Open_banking_conception_NBU_2023.pdf?v=9 (дата звернення: 27.10.2024)
3. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council on payment services in the internal market, amending Directives 2002/65/EC, 2009/110/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No1093/2010, and repealing Directive 2007/64/EC [2015] OJ L337, p. 35-127 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L2366> (дата звернення: 27.10.2024)
4. Finextra, PSD2 and XS2A – Regulation or Opportunity? (Report on a Survey, 2015)
5. EBA Working Group on Electronic Alternative Payments, Understanding The Business Relevance of Open APIs and Open Banking for Banks (Information Paper, V.1.0, May 2016).

УДК 330.4:216.2

Дорош Валерія Володимирівна

студентка групи 301-ЕФ

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ В КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС***

Використання торгових відносин як інструмента економічного тиску є глобальним викликом в економічній сфері [1], що зумовлений геополітичним протистоянням країн. Зважаючи на це, в умовах сьогодення важливим елементом забезпечення економічної безпеки на макрорівні є експортно-імпортний контроль, який дозволяє регулювати доступ до стратегічних товарів, технологій та ресурсів.

Експортно-імпортний контроль – це комплекс правових, економічних та адміністративних заходів, спрямованих на регулювання та обмеження міжнародного руху товарів, технологій, послуг з метою забезпечення національної безпеки, економічних інтересів, захисту громадян, підтримки міжнародної стабільності та виконання міжнародних зобов'язань держави [2].

В Стратегії економічної безпеки Європейського Союзу [3] експортно-імпортному контролю відводиться особливе місце, адже він є критично важливими для стабільного функціонування економіки та підтримання конкурентоспроможності європейських виробників. Здійснення ефективного контролю над імпортом обмежує залежність від постачальників, тоді як контроль над експортом дозволяє захищати інноваційні розробки та запобігати витоку чутливої інформації, що може бути використана для створення зброї масового знищення, виробництва заборонених речовин, фінансування тероризму чи генерування інших загроз економічній безпеці ЄС [4, 5].

Європейська комісія підкреслює необхідність регулювання експорту саме товарів подвійного використання з метою підтримки міжнародного миру, безпеки та прав людини. Головною проблемою в напрямі забезпечення дієвого експортно-імпортного контролю ЄС є фрагментація підходів країн-членів ЄС до цього регулювання, що створює суттєві ризики для міжнародної безпеки та підриває єдність Європейського Союзу [3]. Недостатня координація на національному рівні ускладнює впровадження нових контрольних заходів, призводить до відсутності спільної позиції ЄС і збільшує вразливість ЄС до геополітичного тиску. Для вирішення цих проблем Європейська комісія у Білій книзі 2024 року пропонує ряд заходів, які мають на меті посилення співпраці між державами-членами та створення єдиного, ефективного механізму контролю за експортом товарів подвійного використання [6].

Основою експортно-імпортного контролю ЄС є обов'язкова комплексна процедура перевірки та оцінки ризиків в експортно-імпортних операціях, яка передбачає детальний аналіз документації, фізичний огляд товарів та ретельну перевірку джерел фінансування. Разом із цим система експортно-імпортного контролю ЄС постійно розвивається у відповідь на нові виклики та загрози шляхом упровадження цифрових технологій [7, 8], удосконалення законодавства, а також посилення співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну інформацією та досвідом.

Отже, експортно-імпортний контроль відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки Європейського Союзу, зміцнює його здатність протистояти зовнішнім економічним і політичним загрозам, сприяє посиленню стабільності та самозабезпеченості країн-членів ЄС в умовах зростаючих глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С., Онищенко С. В., Маслій О. А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації та міжнародної конкуренції. Безпека та конкурентні стратегії розвитку України в глобальній економіці : монографія / за заг. ред. А. І. Мокія. Запоріжжя-Львів: ФОП Мокшанов В.В., 2019. С. 198–251.

2. Державна служба експортного контролю України. *Державна служба експортного контролю України*. URL: <https://www.dsecu.gov.ua/ua/istorychni-vidomosti>

3. Огляд стратегічних документів Європейського Союзу у сфері економічної безпеки : аналіт. огляд / [Д. С. Покришка]. Київ: НІСД, 2024. 41 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.12>

4. Пугач О.А. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. № 3 (52). С. 103–109.

5. Onyshchenko S., Maslii O. Risks and threats in the context of digitalization: the security aspect. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. Pp. 54–56.

6. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0025>

7. Маслій О.А., Максименко А.П. Діджиталізація як об'єкт економічної безпекології. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 2 (86). С. 19–26.

8. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307–313.

УДК 330.567.2:336:004.738.5

Доценко Кіра Андріївна

студентка групи 201-ЕФ

Науковий керівник: Вовченко Оксана Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ**

Фінансове забезпечення домогосподарств — це сукупність економічних ресурсів, доходів і механізмів, що дозволяють родинам задовольняти свої потреби, накопичувати капітал і досягати економічних цілей. У сучасних умовах діджиталізація фінансових послуг, яка передбачає перехід від традиційних сервісів до електронних технологій, стає важливим інструментом для вдосконалення фінансового сектору. Вона сприяє підвищенню доступності та якості послуг, зниженню їх вартості для клієнтів, а також загальному розвитку фінансової системи, що позитивно впливає на фінансове забезпечення домогосподарств.

Діджиталізація фінансового сектора сприяє значним змінам у фінансовому забезпеченні домогосподарств, відкриваючи нові можливості для отримання послуг і управління фінансами. Використання інноваційних технологій, таких як краудфандинг, P2P кредитування, онлайн-скоринг, онлайн-банкінг, фінансовий блокчейн, майнінг цифрових валют, шерінг, формування цифрових цінних паперів та торгівля фінансовими інструментами, стало запорукою ефективної роботи системи дистанційного обслуговування споживачів [1, с. 589].

Ці технології не тільки підвищують доступність фінансових послуг, але й сприяють більшій ефективності та зниженню витрат для домогосподарств. Наприклад, онлайн-банкінг і P2P кредитування дозволяють отримати фінансові послуги швидко та без зайвих бюрократичних процедур, а блокчейн забезпечує надійність і прозорість фінансових операцій. Торгівля цифровими активами та формування цифрових цінних паперів надають нові можливості для інвестицій, що дозволяє домогосподарствам ефективніше управляти своїми заощадженнями та накопиченнями.

Згідно з дослідженням рівня проникнення онлайн-банкінгу в країнах ЄС та Україні на кінець 2023 – початок 2024 року, спостерігається суттєва різниця у використанні цифрових фінансових послуг. В Україні лише 24% користувачів активно користуються онлайн-банкінгом, що значно менше порівняно з країнами ЄС (наприклад, у Польщі цей показник становить 62%, а у Франції – 58%). Така низька частка користувачів в Україні вказує на необхідність подальшого розвитку цифрової інфраструктури та стимулювання використання онлайн-фінансових послуг. Діаграма нижче ілюструє рівень проникнення онлайн-банкінгу в різних країнах, включно з Україною, на початок 2024 року.

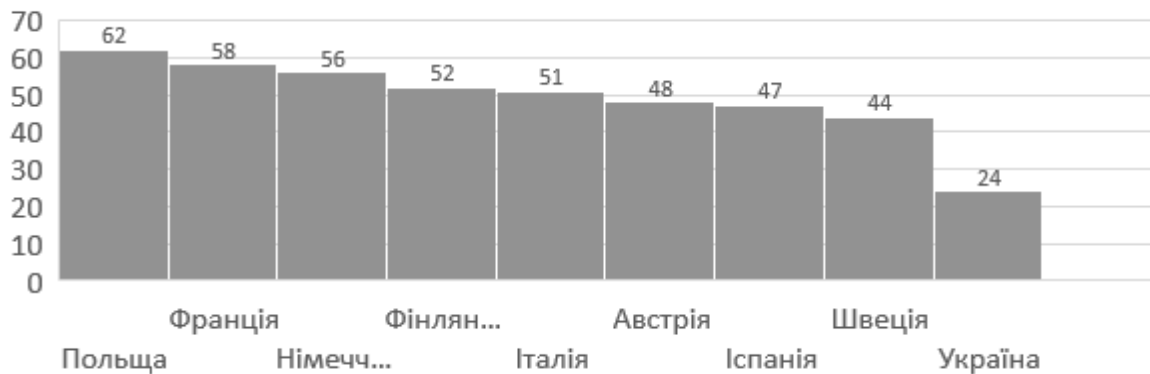

Рис. 1 – Проникнення онлайн-банкінгу у країнах ЄС та в Україні на кін. 2023 – поч. 2024 р., % [2; 3]

Поліпшення фінансового забезпечення домогосподарств в Україні потребує впровадження стратегій, які зосереджуються на розвитку діджиталізації фінансових послуг. По-перше, необхідно посилити кібербезпеку, що включає в себе впровадження нових технологій шифрування та системи багаторівневої аутентифікації. Це дозволить не лише захистити фінансові дані користувачів, але й підвищити довіру до онлайн-сервісів. По-друге, важливо вдосконалити інфраструктуру, зокрема забезпечити доступ до швидкісного інтернету в сільських та віддалених районах, що стане основою для ефективного використання електронних послуг [4]. Крім того, варто розглянути можливість запровадження програми відкритого банкінгу, що дозволить спростити управління фінансами для користувачів, об'єднавши інформацію з різних банків в одному мобільному додатку. Інтеграція інноваційних технологій може значно розширити доступ до фінансових послуг. Також важливим кроком є проведення кампаній з підвищення фінансової грамотності населення, які допоможуть користувачам ефективніше управляти своїми коштами. Додатково, держава та фінансові установи повинні активізувати співпрацю для створення сприятливого регуляторного середовища, що підтримуватиме впровадження нових технологій і інновацій у фінансовому секторі.

Список використаних джерел

1. Черкасова М.В., Гончаренко О.М. Цифрова трансформація фінансового ринку України. Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами: зб. матер. V Всеукр. наук.-пр. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, 17.11.2021, Київ : КНЕУ, 588–590.

2. Banking – Ukraine. Statista. 2024. URL: <https://www.statista.com/outlook/co/digital-connectivity-indicators/banking/ukraine>.

3. Share of bank account holders processing banking matters via online banking (PC or laptop) or mobile banking (smartphone or tablet) worldwide 2023, by country. Statista. 2024.

4. Дубина, М., Тарасенко, А., Тарасенко, О. Напрямки підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств в умовах діджиталізації сфери фінансових послуг. *Економіка та суспільство*. 2023. №56.

УДК 336.73: 33.06

Дубина Максим Вікторович

доктор економічних наук, професор

Поцелуйко Ігор Володимирович

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Швець Максим Андрійович

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка»

КАСТОМІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Одним з важливих трендів подальшого розвитку ринку кредитних послуг є поступова кастомізація таких послуг, що на сьогодні можливо здійснити через активне використання саме інформаційно-комунікаційних технологій фінансовими установами при здійсненні таких фінансових послуг. Саме врахування потреб окремих клієнтів, їхнього фінансового стану, можливостей обслуговувати позики дозволяє банкам у більш гнучкому режимі надавати позики тим економічним суб'єктам, які можуть їх обслуговувати й ефективно використовувати.

Розглянемо детальніше сутність кастомізації та її особливості.

Перше систематизоване дослідження проблеми кастомізації здійснив Джозеф Пайн, який у книзі «Masscustomization: The new frontier in business competition» (1993) надав власну інтерпретацію сутності стратегії «MassCustomization», навів приклади масової індивідуалізації товарів, розглянув такі питання, як розроблення стратегії масової індивідуалізації, зміни, що відбуваються в організаціях, які працюють за умов масової індивідуалізації, конкурентні переваги таких організацій та ін. [1; 6].

Кастомізація сьогодні у переважній більшості наукових праць вивчається в межах сфери послуг, де досліджуються питання адаптації надання таких послуг під індивідуальні потреби клієнтів. У фінансовій сфері про кастомізацію та важливість впровадження цього принципу у діяльність фінансових установ почали говорити недавно, оскільки саме цифрові технології при їх правильному використанні можуть дозволити зазначеним установам використовувати зазначений принцип.

Кастомізація – це практика адаптації досвіду використання послуги конкретним споживачем на основі використанням сторонніх даних, зібраних відповідно про цю особу. Це включає дії на вебсайті або в застосунку, наприклад, фінансової установи [7]. Кастомізація фінансової послуги – це не абсолютно нова тенденція, а переосмислення бізнес-моделей, використання яких дозволяло залучати споживачів до банків до епохи масового маркетингу. Кілька десятиліть тому споживачі відвідували банки, де знали всіх співробітників, які мали можливість підібрати їм

найкращі умови обслуговування з тих, які пропонувалися фінансовою послугою. Сьогоднішній світ набагато більш фрагментований [8].

До специфічних рис кастомізації кредитних послуг належать такі:

- можливість диференціації відсоткових ставок для різних типів клієнтів, враховуючи їхні індивідуальні характерні риси (місце роботи, якість кредитної історії, сімейний стан, поточний фінансовий стан і т. ін.);
- можливість вибору схеми погашення позики, що може надавати можливість клієнтам обирати період виплати основної суми та відсотків, визначати спосіб оплати позики;
- можливість використання клієнтами кредитних ліній, які їм відкриваються фінансовими установами й умови використання яких можуть постійно змінюватися згідно з моделлю кредитної поведінки позичальника (вчасність сплати основної суми та відсотків за позиками, обсяги використання позикових ресурсів, реагування на запити кредитної установи, дзвінки її працівників і т. ін.);
- важливість розробки окремих кредитних продуктів для різних типів клієнтів (споживчі кредити, іпотечні кредити, кредити для постійних клієнтів, кредити для VIP-клієнтів);
- необхідність активного використання цифрових технологій сприяє автоматизації розробки кредитних продуктів з урахуванням індивідуальних потреб клієнтів;
- можливість використання в маркетинговій роботі фінансових установ для продажу не лише кредитних фінансових продуктів та ін. [2; 3; 4; 5].

Список використаних джерел

1. Белікова Н.О., Хомік О.М., Томащук О.Г. Алгоритм створення кастомізованих електронних курсів для підготовки майбутніх фахівців у вищих закладах освіти. *Теорія і методика професійної освіти*. 2017. В. 13.
2. Трусова Н. В., Якушева І. Є., Радченко Н. Г. Діяльність кредитних спілок на ринку фінансових послуг: стан, тенденції, перспективи. *Зб. наук. пр. ТДАТУ імені Д. Моторного (економічні науки)*. 2021. №1(43). С. 67-72.
3. Credit Structuring: How to Design and Customize Credit Solutions and Products for Specific Needs and Objectives. 2024. URL: <http://surl.li/bovema>
4. Customized Lending & Home Financing / Bank of America. URL: <https://www.privatebank.bankofamerica.com/solutions/credit.html>.
5. Magnus Persson, Björn Lantz. Effects of customization and product modularization on financial performance. *Journal of Engineering and Technology Management*. 2022. Vol. 65. Art. 101704. URL: <http://surl.li/veanjx>
6. Pine B.J. Mass customization: The new frontier in business competition. Boston: Harvard Business School Publishing, 1993.
7. The guide to personalization in financial institutions. 2024. URL: <http://surl.li/flmzbu>
8. Personalization in Financial Services: Types and Examples. 2021. URL: <http://surl.li/ndwwmz>

УДК 316.48

Душко Віталій Сергійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Міхеєва Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Хмельницький національний університет

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

На сьогодні, в сучасних умовах постійних соціальних, економічних і політичних змін, актуальною проблемою підготовки фахівців соціономічних професій є формування та розвиток конфліктологічної компетентності. Фахівці соціономічних професій, зокрема соціальні працівники, педагоги, психологи, медики й управлінці, постійно стикаються з конфліктами різної природи – міжособистісними, міжгруповими та організаційними. Вміння ефективно управляти конфліктами, знаходити конструктивні рішення та мінімізувати негативні наслідки конфліктних ситуацій є необхідним для забезпечення стійкості й ефективної роботи у їхній професійній діяльності. Сучасне суспільство вимагає від фахівців цієї сфери не лише високих професійних знань, але й здатності адаптуватися до швидкоплинних змін, працювати в стресових умовах і вирішувати складні соціальні проблеми, що вимагає розвиненої конфліктологічної компетентності.

Конфліктологічна компетентність фахівця, на думку І. Русинки, являє собою сукупність конфліктологічних знань як виду професійних знань про конфлікт і пов'язаних із ним явищ, фактів [2].

Дослідник С. Філь зазначає, що конфліктологічна компетентність передбачає наявність значущої практичної складової, тобто умінь і навичок роботи у полі конфліктних явищ чи ситуацій, а саме прикладне застосування конфліктологічних, психологічних і педагогічних знань щодо стратегій поведінки із конфліктами та у конфліктах, що в реальному житті й професійній діяльності дає змогу фахівцеві якнайкраще вирішити конфліктну ситуацію, врахувавши інтереси всіх задіяних сторін та реалізуючи при цьому стратегію співпраці [3].

Н. Самсонова відносить конфліктологічну компетенцію до інформаційного блоку професійно важливих конфліктогенних якостей фахівця в моделі конфліктологічної культури. Конфліктологічна компетентність фахівця визначається науковицею через систему конфліктологічних вмінь вирішення професійних конфліктологічних завдань з управління конфліктом і виконання перетворюючої функції відносно конфліктогенного професійного середовища [1].

Розглянувши думки різних науковців щодо практичної складової конфліктологічної компетентності фахівців соціономічних професій, до вмінь, що входять до складу конфліктологічної компетентності, ми виокремили такі вміння: здатність виявляти конфліктні ситуації, розпізнавати їхні причини, учасників та динаміку розвитку; уміння проводити глибокий аналіз конфліктних взаємодій, оцінювати їхній потенційний вплив на професійне середовище; володіння техніками активного слухання, невербальної та вербальної комунікації для зменшення напруги та досягнення взаєморозуміння; здатність виступати посередником у конфліктах, знаходити компроміси та створювати умови для конструктивного вирішення ситуацій; уміння контролювати власні емоції та емоційні реакції інших учасників конфлікту, щоб уникати ескалації; здатність передбачати та запобігати виникненню конфліктів шляхом створення сприятливого соціально-психологічного клімату; вміння розробляти та впроваджувати стратегії вирішення конфліктів, враховуючи інтереси всіх сторін та потенційні наслідки; здатність змінювати тактики та підходи залежно від розвитку ситуації та поведінки учасників конфлікту; аналіз ефективності застосованих методів та корекція дій для запобігання майбутнім конфліктам. Ці вміння є ключовими для ефективної роботи в соціономічних професіях, де конфлікти можуть суттєво впливати на якість взаємодії між працівниками та клієнтами.

Отже, конфліктологічна компетентність фахівців соціономічних професій – це сукупність знань, навичок і вмінь, які дозволяють професіоналам ефективно діагностувати, попереджати та вирішувати конфліктні ситуації в процесі їхньої професійної діяльності. Вона включає в себе здатність розуміти природу конфліктів, аналізувати їхні причини, прогнозувати можливий розвиток подій та обирати найбільш відповідні стратегії для їх конструктивного розв'язання. Конфліктологічна компетентність також передбачає володіння емоційним інтелектом, навичками медіації, переговорами та комунікацією, що сприяють зниженню напруги в колективах та серед клієнтів, забезпечуючи соціальну стабільність і ефективність професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Котлова Л.О. Формування конфліктологічної компетентності студентів як чинника їх особистісного розвитку. Наука і освіта. №5, 2014. С. 162-168.
2. Русинка І.І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами. Навчальний посібник. Київ, 2007. 332 с.
3. Філь С.С. Визначення, зміст та структура конфліктологічної компетентності студентів – майбутніх фахівців соціономічних професій. Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Т. 123. С. 20-24.

УДК 336.1

Дьяченко Ольга Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент

Лисий Віталій Іванович

студент 4 курсу факультету фінансів та обліку

Державний торговельно-економічний університет

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Стрімкий розвиток тенденцій глобалізації світової фінансової системи призвів до пов'язаності широкого кола господарських процесів між суб'єктами фінансових відносин. Завдяки широкому доступу домогосподарств, малого та середнього бізнесу до базових фінансових послуг створюються сприятливі умови для розвитку соціально-економічних процесів в державі. Фінансова інклюзія сприяє скороченню рівня бідності, зменшенню нерівності, розширенню ринків фінансових послуг та стимулюванню економіки.

На сьогодні в Україні серед інших держав світу визначають середній рівень фінансової інклюзії, який характеризується обмеженим доступом до банківських послуг, особливо у сільській місцевості. Іншою проблемою є низький розвиток електронних платіжних систем. Основними проблемами, які перешкоджають фінансовій інклюзії є недостатній рівень фінансової грамотності населення, а також нестача довіри до фінансових інституцій, тому основні зусилля держави повинні бути спрямовані на подолання даних бар'єрів [2, с. 138-139].

В умовах глобалізації розвиток технологій та інновацій сприяє розширенню фінансової інклюзії для всіх економічних одиниць. Високий рівень інновацій покращує ефективність, прозорість та швидкість використання фінансових послуг, а також спрощує особливості реалізації адміністративних послуг. Відповідно до Global Innovation Index 2024, який щорічно публікується Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, українська економіка потрапила в четвірку за інноваційністю в групі країн з доходом нижче середнього, в якій перше місце посіла Індія, друге В'єтнам, а третє – Філіппіни. В загальному рейтингу Україна посіла 60 місце із більше ніж 130 країн світу [4].

Нещодавно Національним банком України було представлено план, метою якого є підвищення фінансової інклюзії, який буде реалізовуватися шляхом появи нових фінансових установ – банків фінансової інклюзії (БФІ). Таким чином, акціонерні товариства, які відповідають вимогам та нормативам НБУ, а також подають стратегію банку фінансової інклюзії зможуть отримати на обмежену банківську ліцензію. В умовах повномасштабних військових дій на території України такі установи

допомагатимуть значній кількості населення в доступі до основних банківських послуг, таких як валютні операції, зняття готівки, платежі, кредити тощо. Особливо важливими такі установи будуть для малонаселених пунктів, прифронтових, а також деокупованих регіонів [3].

Завдяки доступності до фінансових ресурсів, фінансова інклюзія сприяє скороченню нерівності та підвищенню загального рівня добробуту. Основними передумовами для фінансової інклюзії є: ефективне регуляторне середовище; фінансова грамотність населення; впровадження фінансових технологій та високий рівень довіри до держави та її інститутів. НБУ у своїй стратегії підвищення фінансової грамотності визначає заходи, спрямовані на підвищення фінансової обізнаності громадян, розвитку безготівкових обмінних операцій шляхом взаємодії регуляторів, провайдерів фінансових послуг та споживачів [1].

Отже, фінансова інклюзія забезпечує основні фінансові потреби для всіх категорій населення, задля функціонування базових економічних процесів у суспільстві. Це сприяє підвищенню добробуту у суспільстві, що у свою чергу забезпечує стає економічне зростання. В Україні виявлено нижчий рівень фінансової інклюзії, ніж у інших високорозвинених країнах, що відображає потребу в розвитку доступності до фінансових послуг. В умовах війни державні заходи, спрямовані на підвищення фінансової інклюзії дозволять забезпечити фінансову безпеку громадян та зберегти нормальну динаміку функціонування національної економіки.

Список використаних джерел

1. Ануфрієва К.В., Шкляр А.І. Фінансова інклюзія як чинник соціоекономічного розвитку. Український соціум. 2019. № 3. С. 59–77. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2019.03.059>
2. Євтушенко Н., Стеценко Д. Фінансова інклюзія в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Grail of Science. 2024. № 40. С. 136–140. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.015>
3. Національний банк України представив плани запровадження нового типу фінансової установи – банку фінансової інклюзії. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-predstaviv-plani-zaprovadjennya-novogo-tipu-finansovoyi-ustanovi--banku-finansovoyi-inklyuziyi>
4. Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2024. GII Innovation Ecosystems & Data Explorer. URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine>

УДК 338.24

Єрмак Галина Іванівна

здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет
«Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка»

**МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ**

Підтримка, стабілізація економіки України у воєнний час та відновлення у повоєнний період залежать від здатності господарюючих суб'єктів успішно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Економічна безпека бізнесу в сучасних умовах перетворюється на одну з основних умов ефективного функціонування суб'єкта господарювання та є передумовою стійкості національної економіки до глобальних ризиків і загроз. Належний рівень економічної безпеки бізнесу досягається здійсненням єдиної державної політики, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без такої політики неможливо домогтися виходу з кризи, примусити працювати механізм управління економічною ситуацією в Україні. У цьому аспекті питання оцінювання ефективності державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу як базису її удосконалення є безперечно актуальним.

Обґрунтування методичного підходу до комплексного оцінювання ефективності державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні є надзвичайно важливим завданням в контексті розуміння ефективності заходів, що впроваджуються на державному рівні для захисту бізнесу від внутрішніх та зовнішніх загроз [1, 2]. Така оцінка включає аналіз законодавчих, інституційних та економічних механізмів, які забезпечують стабільність функціонування бізнесу та економіки в цілому

Пропонований методичний підхід до комплексного оцінювання ефективності державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу включає три блоки: перший – передбачає аналіз інституційної спроможності та ефективності державної політики щодо формування системи економічної безпеки бізнесу; другий – безпосередній аналіз рівня економічної безпеки бізнесу; третій – розроблення стратегічних напрямів підвищення ефективності державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу.

Перший блок передбачає чотири послідовних взаємопов'язаних етапи:
– проведення SWOT-аналізу державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу;

- аналіз нормативно-правової бази, які регулюють питання економічної безпеки бізнесу [3];
- моніторинг інституційної спроможності державних органів;
- оцінювання ефективності державної політики з використанням методу експертних оцінок.

Другий блок передбачає аналіз ризиків економічній безпеці бізнесу, що включає виявлення ключових ризиків для економічної безпеки бізнесу (макроекономічні коливання, ризики для національної валюти, зовнішні торговельні загрози, політичні ризики, корупція та ін.), оцінку впливу ризиків на бізнес через аналіз їх ймовірності та потенційних наслідків. А також оцінювання рівня економічної безпеки бізнесу з використанням індексного методу.

Третій блок передбачає порівняння державної політики України щодо забезпечення економічної безпеки бізнесу з іншими країнами, що дозволить оцінити успішні світові практики державного регулювання, виявити прогалини в українській політиці та визначити напрями для її вдосконалення. Крім того, бенчмаркінг дозволить визначити, як законодавство та державні програми провідних країн світу можуть бути адаптовані до умов української економіки. В рамках цього блоку відбувається розроблення напрямів державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу [4] та оцінювання можливих впливів на її зміцнення на основі методу побудови сценаріїв.

Таким чином, застосування комплексного оцінювання дозволить визначити пріоритетні напрями підвищення ефективності державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу.

Список використаних джерел

1. Глушко А. Д. Оцінка ефективності державної регуляторної політики у сфері внутрішньої торгівлі в Україні. *Економіка і регіон*, 6 (37), 82-89.
2. Onyshchenko S., Hlushko A. Regulatory levers and tools to support business in Ukraine under martial law. *Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: Праці XXII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (2 грудня 2022 р., м. Вінниця). Том 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 237–239.*
3. Онищенко С.В., Ківшик О.П., Єрмак Г.І. Деретуляція підприємницької діяльності як базис підтримки та відновлення національної економіки України. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2022. (4), 124–132. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-16>
4. Глушко А.Д. Моделювання процесу оцінювання ефективності реалізації державної регуляторної політики в Україні. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. Одеса, 2021. Том 26. Вип. 3 (88). с. 19-25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/3-88-3>

УДК 004.8:336.7

Жаворонок Артур Віталійович

кандидат економічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Одним з напрямів розвитку цифрових технологій є застосування технологій штучного інтелекту, які є розвиненими в більшості країнах світу. Технології штучного інтелекту широко застосовуються в усіх сферах суспільного життя. Більшість авторів визначають штучний інтелект як комплекс технологічних рішень, на основі яких імітується когнітивна функція людини, що дозволяє при виконанні певних завдань отримувати результати, які дорівнюють результатам інтелектуальної діяльності людини.

Програми штучного інтелекту складаються з різних модульних компонент, які активуються за потреби залежно від структури конкретного завдання. Якщо розглядати впровадження технологій штучного інтелекту в діяльність фінансових установ, то вперше його застосування було здійснено банком США Citibank, для автоматизації процесів прийняття рішень. Проте на той час впровадження інноваційних технологій потребувало значних фінансових ресурсів, що могли собі дозволити лише окремі фінансові установи. Починаючи з 2017 року провідні японські компанії заявили про готовність фінансувати такі проекти для автоматизації робочих місць [1].

Потреба впровадження технологій штучного інтелекту пояснюється необхідністю підтримки конкурентоспроможності установ на міжнародному рівні, розвитку технологій та систем автоматизації виробничих процесів. Так, до основних напрямів використання технологій штучного інтелекту в діяльності фінансових установ можна віднести: автоматизацію процесів прийняття рішень, удосконалення підходів до аналізу ризиків, покращення обслуговування клієнтів, формування торгових алгоритмів, зменшення витрат, прогнозування трендів тощо.

У сфері діяльності фінансових установ використання технологій штучного інтелекту пов'язане з використанням інтернет продуктів, тому й загрози найчастіше супроводжують користувачів саме через інтернет трафік. Враховуючи досвід країн ЄС у цій сфері, доцільно виокремити такі програмні продукти, що дозволяють виявити загрози та небезпеки, виявити фінансові злочини [2]:

NDR (Network Detection and Response) програмний продукт, який дозволяє виявити атаки на мережевому рівні, що дозволяє швидко реагувати на них та нейтралізувати їх негативний вплив.

EDR (Endpoint Detection and Response) – платформи, які здатні

виявити загрози на серверах та комп'ютерних пристроях з системою швидкого реагування на них та ліквідації негативних наслідків.

UEBA (User and Entity Behavior Analytics) – даний програмний продукт представляє собою систему, яка аналізує поведінку користувачів та інформаційних сутностей, та за нетиповим алгоритмом визначає наявність небажаних програм.

TIP (Threat Intelligence Platform) – платформи, які на основі даних виявляють загрози та небезпеки на ранніх етапах та націлені на встановлення загроз зовнішнього оточення.

SIEM (Security Information and Event Management) – технології, які здійснюють оцінку та моніторинг інформаційних потоків в режимі реального часу, які поступають від різних засобів захисту інформації, що дозволяє встановити загрози безпеці.

SOAR (Security Orchestration and Automated Response) – дана система націлена на встановлення загроз та небезпек за допомогою існуючих накопичених баз даних, проте на відміну від існуючих, технологія штучного інтелекту дозволяє не тільки проводити оцінку загрозам, але й автоматично реагувати на них.

Application Security – додаткові системи захисту даних, які на основі використання штучного інтелекту можуть ідентифікувати загрози, самостійно реагувати на них, виявляти слабкі сторони в інформаційній безпеці, що дозволяє змінювати правила захисту даних.

Antifraud – системи на основі штучного інтелекту, які дозволяють в режимі реального часу виявляти загрози в бізнес процесах та встановлювати відповідні відхилення.

Таким чином, можна зробити висновок, що на сьогодні сфера штучного інтелекту знаходиться на етапі стрімкого розвитку. Найпоширенішими напрямками її використання є захист даних, обробка великих масивів інформації, орієнтація на клієнта. За рахунок впливу світових фінансових систем в частині використання технологій штучного інтелекту буде відбуватися трансформація вітчизняного фінансового сектору. Реалізація таких програм значно підвищить конкурентоспроможність фінансових установ, сприятиме розвитку фінансового співробітництва, підвищить довіру до споживачів фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Fethi M. D., Pasiouras F. Assessing Bank Efficiency and Performance with Operational Research and Artificial intelligence techniques: A survey. *European Journal of Operational Research*. 2010. Vol. 204. Issue 2. P. 189–198
2. Попело, О., Жаворонок, А., Космулезе, К. (2024). Вплив штучного інтелекту на діяльність фінансових установ та безпеку держави. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (1 (37)), 226–239. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-1\(37\)-226-239](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-1(37)-226-239)

УДК 330.3:339.9

Жмуренко Віталій Геннадійович

аспірант, Український державний університет науки і технологій

**ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ
ЯК ІМПАКТ-ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ТОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ**

Масштабні смарт-технологічні метаморфози та структурні зрушення постіндустріалізму, прискорений поступ глобалізації та багатополярна регіоналізація мережі міжнародних відносин відкривають перед Україною нові “коридори” можливостей самоідентифікації та самореалізації в оновленому політико-економічному світоустрої.

Суперечність між необмеженими неперервно зростаючими потребами та обмеженими ресурсами і технологічними можливостями їх задоволення, що є атрибутом та драйвером самовідтворення економічних систем будь-якого рівня агрегації, визначає стрижень державної політики розвитку зовнішньоторговельного потенціалу національної економіки - селективний підхід (таргетування).

Таргетування передбачає концентрацію наявних ресурсів на окремих пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку та на конкретних об'єктах (підприємствах, секторах, міжгалузевих комплексах), підвищення ефективності функціонування яких сприяє динамізації, підвищенню результативності та конкурентоспроможності національної економіки в цілому. Відбір відповідних “локомотивів зростання” відбувається, по-перше, з огляду на національні стратегії розвитку та безпеки, перспективи міжнародного співробітництва та регіональної інтеграції, поточну макроекономічну ситуацію, фактичні виробничі потужності та доступні ресурсні резерви, масштаби присутності та конкурентні позиції країни на зовнішніх ринках, тощо[1]. І, по-друге, що особливо актуальне для відкритих малих національних економік (типовим прикладом яких є Україна), передбачає врахуванням провідних, визначальних для сьогодення та майбутнього тенденцій і імпаکت-факторів розвитку глобальної економіки й її найбільш масштабної та розвиненої складової - міжнародної торгівлі.

В останньому випадку, насамперед, насамперед, про наступні глобальні тренди та метаморфози [2-4]:

- прискорені темпи зростання світового товарообігу порівняно із темпами зростання ВВП світу, подальша регіоналізація, сегментація та диференціація за товарними групами світового ринку, збільшення впливу експорту на економічне зростання національних економік із групи країн із високим та середнім рівнем розвитку;
- посилення конкуренції на світових товарних і ресурсних ринках, змінення ідеології конкурентоспроможності: для суб'єктів конкурентних

відносин вона визначається здатністю перемагати не стільки "на ринку, тут і зараз", скільки успішно змагатися "за ринки майбутнього", заздалегідь планувати власну присутність у глобальних ланцюгах створення вартості, вчасно займати їх прибуткові проміжні чи кінцеві ланки;

- інтелектуалізація та інформатизація економічної діяльності, що супроводжують перехід від індустріальної до постіндустріальної стадії суспільного розвитку, обумовлюють відмову від моделі закритих інновацій, масованій інноваційний краудсорсинг, породжують відповідні асиметричні інновайноємні форми конкурентної боротьби, визначають гіпершвидкісний характер змін глобального конкурентного середовища й умов конкуренції;

- прискорена комерціалізація знань та інформації як об'єкта купівлі-продажу, технологічне ускладнення світового товарообігу, проявом якого є збільшення питомої ваги торгівлі готовими високотехнологічними промисловими виробами, зростання обсягів міжфірмового товарообміну ТНК за трансфертними цінами, поширення франчайзингових мереж як альтернативи традиційному експорту-імпорту тощо.

Врахування вищезазначених трендів при розробці та провадженні національної торгової політики сприятиме підвищенню якості відповідних управлінських рішень. Насамперед, йдеться про наголос на посиленні впливу інноваційного фактору на зміну умов і швидкості глобальної конкуренції, а також на його провідній ролі у формуванні та посиленні міжнародних конкурентних переваг національної економіки, в успішній адаптації її резидентів до неперервних змін конкурентного середовища.

Список використаних джерел

1. Завгородній К.О. Національна політика конкурентоспроможності у контексті провідних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі. *Інформ-ні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXXII міжн. наук.-практ. конф. MicroCAD-2024*, 22-25.05.2024 р. / за ред. Сокола Є.І. Харків: НТУ «ХП». С. 761. URL: <http://science.kpi.kharkov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Zbirnik-tez-MicroCAD-2024.pdf>

2. Смолій Л., Осіпова А., Костюк В. Тенденції трансформації міжнародного бізнесу під впливом глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-6>

3. Сохацька О.М., Завгородня О.О. Інновації та технологічний розвиток у секторі торгівлі в Україні: потенціал та перешкоди. *Актуальні питання економічних наук*, 2024(1). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13297130>

4. Ярмак О.В., Черняєва А.О. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та глобалізації. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2020. Вип. 43. С. 35-38. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/9.pdf

УДК 004.4

Журбей Артем Валентинович

студент

Савіцький Роман Святославович

аспірант

Державний університет «Житомирська політехніка»

МОДЕЛЮВАННЯ РИЗИКІВ ТА ДОХІДНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ CAPM

Сучасна теорія портфелю є фундаментальною концепцією в управлінні інвестиціями, що допомагає інвесторам оптимізувати ризик та доходність своїх портфелів. Одним з ключових концептів теорії є модель оцінки капітальних активів (Capital Asset Pricing Model — CAPM) [1], яка описує взаємозв'язок між очікуваною доходністю активу та ризиком, вираженим через бета-коефіцієнт. CAPM є потужним інструментом для моделювання та аналізу ризиків і доходності інвестиційних портфелів, дозволяючи інвесторам приймати зважені рішення на основі обґрунтованих розрахунків. Модель CAPM відіграє важливу роль у теорії інвестицій і широко застосовується для оцінки ефективності інвестиційних стратегій та прийняття фінансових рішень.

Основна ідея CAPM полягає в тому, що очікувана доходність активу залежить від безризикової ставки доходності, ринкової премії за ризик та бета-коефіцієнта активу. Бета-коефіцієнт вимірює чутливість доходності активу до змін загального ринку. Якщо бета-коефіцієнт більше ніж 1, актив більш чутливий до змін на ринку та несе вищий ризик, ніж ринок загалом. Якщо бета менше за 1, актив є менш ризиковим. Модель CAPM передбачає, що інвестори отримують компенсацію за прийняття систематичного ризику, який неможливо усунути за допомогою диверсифікації.

Основне рівняння моделі CAPM виглядає так:

$$E(R_i) = R_f + \beta_i(E(R_m) - R_f)$$

$E(R_i)$ — очікувана доходність активу i ;

R_f — безризикова ставка доходності;

β_i — бета-коефіцієнт активу i ;

$E(R_m)$ — очікувана доходність ринкового портфеля;

$E(R_m) - R_f$ — ринкова премія за ризик.

Модель CAPM дозволяє інвесторам визначити мінімально прийнятну доходність для активу або портфелю активів із певним рівнем ризику. В рамках сучасної теорії портфелю, інвестори можуть комбінувати різні активи для досягнення оптимальної комбінації ризику та доходності, використовуючи капіталізаційно-зважену ринкову лінію (Capital Market Line — CML) [2] та лінію ринку цінних паперів (Security Market Line —

SML) [3]. Інструменти допомагають візуалізувати співвідношення між ризиком і доходністю, що є критично важливим для прийняття інвестиційних рішень. За допомогою бета-коефіцієнтів інвестори передбачають поведінку активів у відповідь на зміни ринкових умов. Інвестор, який очікує зростання ринку, може обрати активи з високим значенням бета для збільшення потенційної доходності, водночас розуміючи, що активи будуть більш ризикованими.

Однією з головних критичних обмежень CAPM є припущення про ідеальний ринок, де всі інвестори мають однакову інформацію, не існує транзакційних витрат, а всі активи можуть бути куплені або продані без обмежень. У реальному світі умови рідко виконуються, що призводить до певних викривлень у результатах моделі. Крім того, CAPM базується на історичних даних, і хоча вона може бути точною при моделюванні минулих ринкових умов, це не завжди є надійно для передбачення майбутніх подій, особливо під час кризових періодів або нестабільності ринків.

Важливим аспектом є те, що CAPM розглядає лише систематичний ризик, не враховуючи інші фактори, такі як ліквідність активів, поведінкові аспекти інвесторів або макроекономічні зміни. Для більш точного моделювання ризиків та доходностей багато інвесторів використовують додаткові моделі, такі як трьохфакторна модель Фама-Френча [4], яка враховує розмір компанії та вартісну премію. Таким чином, модель CAPM є потужним інструментом для оцінки співвідношення ризику та доходності в інвестиційних портфелях, що дозволяє інвесторам приймати обґрунтовані рішення щодо управління активами.

Список використаних джерел

1. Capital Asset Pricing Model (CAPM): Definition, Formula, and Assumptions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp>
2. Capital Market Line (CML): Definition & Formula [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.freshbooks.com/glossary/financial/capital-market-line>
3. Security Market Line (SML) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/career-map/sell-side/capital-markets/security-market-line-sml/>
4. How Does the Fama French 3 Factor Model Work? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smartasset.com/investing/fama-french-3-factor-model>

УДК 330.4:216.2

Зарва Аліна Олександрівна

здобувач факультету торгівлі та маркетингу

Науковий керівник: **Штанова Альона Леонідівна**

доктор філософії з маркетингу

Державний торговельно-економічний університет

ТРЕНДИ КОМУНІКАЦІЙ В СИСТЕМІ МАРКЕТИНГУ МАРКЕТИНГУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна в Україні вплинула на всі аспекти економіки та суспільного життя. Якщо раніше бренди у своїх комунікаціях орієнтувалися виключно на потреби цільової аудиторії у векторі глобальних маркетингових тенденцій, то тепер їм доводиться адаптувати свою політику просування, з огляду на багато факторів, включаючи поточні умови.

За результатами опитування, проведеного Всеукраїнською рекламною коаліцією, в умовах суттєвого зменшення доходів бізнесу та загальній ситуації невизначеності, компанії переходять на короткострокове планування (74% опитуваних) і коригують стратегію (87% компаній компаній скорегували або кардинально змінили свою бізнесстратегію) [2].

Крім того, ключовими змінами стали: скорочення бюджетів на маркетингову та рекламну активність, перегляд асортименту та пошук нових ринків збуту, загальна оптимізація витрат, скорочення інвестицій, перегляд цінової політики та підходу до ціноутворення.

Головний тренд маркетингових комунікацій українського ринку є очевидним - суттєве збільшення витрат на соціальні проекти та підтримку країни. Компанії виділяють бюджети на гуманітарну допомогу, підтримують благодійні фонди та ЗСУ, сприяють висвітленню подій на міжнародному рівні, беруть участь та організують заходи на підтримку країни [2].

Незважаючи на це, маркетинг-команди стикаються з низкою труднощів у боротьбі за споживачів, серед яких скорочення ринку та зміна споживацької поведінки. Зокрема, споживачі стали більш обережними і чутливими. Вони почали уважніше ставитись до комунікацій брендів. Через що комунікації потребують ретельності та далекоглядності у виборі як основних меседжів, так і візуалу, емоційного забарвлення та каналів комунікації. Бренди мають зважати на зміни у поведінці покупців та зовнішнього середовища в цілому, щоб залишатися конкурентноспроможними.

Наразі в Україні є багато реальних прикладів того, як комунікації відіграють важливу роль у маркетингу.

Спільний проект компанії «Київстар» та Фонду «Повернись живим» під назвою «Нам тут жити» підтримує українських військових і їхні

родини, а також сприяє відновленню та розвитку інфраструктури у постраждалих регіонах України. Бренд активно використовує контент у соцмережах, щоб поділитися реальними історіями [4].

Масштабний проєкт «Міста України» від «Фокстроту» спрямований на популяризацію унікальності українських міст. Компанія співпрацює з місцевими виробниками й брендами. Увага покупців привертається яскравими маркетинговим активностями, які розповідають про життя в різних містах України. «Фокстрот» регулярно проводить різноманітні конкурси, залучає відомих особистостей для просування кампанії [4].

Наразі спостерігаються такі вектори розвитку комунікаційної політики в системі маркетингу підприємств, що працюють на українському ринку: :

- активне висвітлення суспільних тем на ресурсах бренду як загальнонаціональних так і дотичних сфер до бренду; .

- відновлення культурних кодів, української айдентики, переосмислення символів та кольорів у візуальній стилістиці бренду; .

- відображення прозорості та зрозумілої політичної, соціальної, екологічної та культурної позиції, підтримуючи її діями, що приносять користь суспільству (адже 64% споживачів обирають бренди, які займаються соціальними проблемами, а не лише отриманням прибутку).);

- дотримання обіцянок, зроблених у ключовому комунікаційному повідомленні компанії, .

- сприяння гуманізації бренду та відкритості, зосередження уваги на людині, а не тільки на споживачеві; [1, с 28].];

- спрощення процесу споживання продукту та створення нових можливостей, які допоможуть людям адаптувати свій стиль життя в умовах війни та невизначеності.;

- підтримання оптимізму, та використовуючи використання доречний доречного гумору в умовах війни. [3]

Отже, комунікації підприємств на українському ринку в умовах воєнного стану адаптуються до поточних умов. Повномасштабна вВійна змінила життя кожної людини та, й разом з цим, її ставлення до брендів та і споживацьку поведінку. При побудові маркетингової комунікації компанії мають зважати на ці зміни й створювати перш за все людяну, щирю та соціально відповідальну комунікацію, в якій на першому місці завжди стоятимуть загальнолюдські цінності.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л. С. Сутність та сучасні тенденції розвитку маркетингових комунікацій підприємства. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 48-2. С. 27-30.

2. Дослідження Всеукраїнської рекламної коаліції: «Тенденції 2022 в управлінні маркетинговими комунікаціями». URL: <https://vrk.org.ua/news-events/2022/advertisers-research-2022.html>

3. Крючко К. Маркетинг воєнного часу: як змінилася поведінка споживачів під час війни? URL: <https://cases.media/article/marketing-voennogo-chasu-doslidzhennya-havas-village-ukraine>.

4. Палієва К. Комунікації у маркетингу: сучасні тенденції в Україні. URL: <https://zeleni.agency/blog-view/322-ukraine-marketing-communications-trends-2024>

УДК 347.97:340.1(091)

Zyma Kateryna

PhD Student, Department of State Law and European Integration,
Institute of Public Service and Administration
Odesa Polytechnic National University

DEVELOPMENT OF THE JURY SYSTEM IN UKRAINE

The jury system is one of the most important democratic components of the judicial systems in many countries. Its operation involves the direct participation of citizens in administering justice, which enhances public trust in court decisions and ensures transparency and fairness in the process. In Ukraine, the jury system began to take shape in the early 1990s, but its implementation was uneven and accompanied by numerous challenges related to legislative inconsistencies and organizational shortcomings.

The foundation for the establishment of this institution was laid in 1992 with the approval of the Law of Ukraine "On the Judiciary," which recognized the possibility of a jury trial as one form of justice. The provisions of this law were the first step towards introducing mechanisms into the Ukrainian legal system that involved the public in the resolution of legal cases. That same year, the resolution "On the Concept of Judicial-Legal Reform in Ukraine" was adopted, outlining the main direction for the development of the judicial system and setting a course for its democratization and alignment with global standards.

A significant stage in the development of the legal framework for the jury system was the adoption of the Constitution of Ukraine in 1996, which enshrined citizens' rights to directly participate in the administration of justice through the institutions of lay judges and jurors. This provision became the foundation for the further development of the legislative base and outlined the role of citizens in the judicial process. Article 127 of the Constitution states that justice is administered by professional judges, and in cases provided by law, lay judges and jurors may be involved.

However, despite the progressive nature of these provisions, practical difficulties arose with the organizational and legal support for the functioning of juries. These difficulties were manifested in the lack of clear regulation of their status, low levels of social and economic protection, and the absence of security guarantees for individuals serving as jurors.

The further development of the jury system was driven by the adoption of the "Concept of Improving the Judiciary to Ensure Fair Justice in Ukraine in Accordance with European Standards" in 2006. This marked an important stage in judicial reform. The concept introduced several innovations related to the organization of the jury system, particularly its introduction in district criminal courts for complex criminal cases. It also gave defendants the right to choose between a jury trial or a panel of professional judges, and outlined the functional limits of juror participation: jurors were to determine matters of fact, while judges rendered verdicts based on the jury's findings and existing criminal law. This stage was crucial in the development of the jury system as it created a legislative framework for its operation in the criminal justice system.

The 2010 judicial reform aimed to significantly improve Ukraine's legal system. One of its key provisions was the reaffirmation of the jury's role in administering justice at the constitutional level, particularly in Articles 124 and 127 of the Constitution. The Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges," dated July 7, 2010, set general provisions for the establishment and operation of juries, but the law lacked detailed mechanisms for its implementation, leaving many unresolved questions about the legal nature and practical application of this institution. Notably, the functions of jurors and lay judges were not clearly delineated, leading to confusion and difficulties in law enforcement.

The adoption of a new Criminal Procedure Code (CPC) of Ukraine in 2012 was a significant step forward in the development of the jury system. The CPC abolished the institution of lay judges in criminal proceedings and established a new procedure for criminal cases involving juries. The new procedural mechanism defined clear rules for jury participation in the judicial process, their summoning, selection, as well as their rights and obligations. One of the key novelties of this code was the mandatory involvement of juries in cases where the defendant faced life imprisonment. This provision greatly increased citizen involvement in the administration of justice, ensuring the openness and transparency of court proceedings.

To further improve the judicial system, reform strategies were adopted for the periods 2015-2020 and 2021-2023. The 2021-2023 strategy, in particular, prioritized the introduction of juries for cases involving crimes punishable by life imprisonment, with the prospect of expanding its use to other serious crimes. It also proposed procedural guarantees to ensure juror impartiality and a transitional period to adapt the legal system to new requirements.

Despite important strides toward improving the jury system, its implementation is accompanied by numerous problems. One of the main obstacles is insufficient funding, which complicates the proper training of jurors and ensures their safety. There are also challenges in selecting candidates due to the low legal awareness of the population and the lack of mechanisms to encourage citizen participation in court proceedings. Moreover, the limited application of the jury system only to criminal cases involving life imprisonment significantly reduces its potential as a democratic instrument of justice.

The further development of the jury system in Ukraine requires not only legislative reforms but also changes in its implementation. One area of improvement could be the study of international experience with jury systems in countries such as the United States and the United Kingdom, where this institution is an integral part of the justice system in both criminal and civil cases. Adapting the best global practices to Ukrainian realities could help increase the effectiveness of the judicial system and ensure fairness in the administration of justice.

The development of the jury system in Ukraine after gaining independence has passed through several stages, including judicial reforms and legislative initiatives aimed at improving the justice system in line with European standards. Despite the revival of the jury system in 2010 and the adoption of the new CPC in 2012, the implementation of this concept has faced many challenges. From 2015 to 2023, strategies were developed to expand the use of juries, especially in cases involving life imprisonment. However, despite significant efforts by lawmakers, the implementation of the jury system in Ukraine continues to be accompanied by numerous problems. Among the main challenges are the lack of clear legal definitions regarding the role of jurors in the judicial process and the absence of proper organizational mechanisms for their work. Equally important are the issues of social and economic guarantees for jurors, which affect citizen involvement in this process.

References

1. Concept for Improving the Judiciary to Establish a Fair Court in Ukraine in Accordance with European Standards, 2006. On the Concept for Improving the Judiciary. | from 10.05.2006 No. 361/2006 (rada.gov.ua)

2. On the Strategy for Reforming the Judiciary, Legal Proceedings, and Related Legal Institutions for 2015-2020: Presidential Decree of Ukraine dated 20.05.2015 No. 276/2015: as of 15 June 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (accessed: 23.08.2024).

3. On the Strategy for the Development of the Justice System and Constitutional Proceedings for 2021-2023: Presidential Decree of Ukraine dated 11.06.2021 No. 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

УДК 330.341.1

Івахненко Ірина Сергіївна

доктор економічних наук, професор

Іванко Вікторія Олександрівна

здобувачка освіти, магістр

Київський національний університет будівництва і архітектури

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Питання інноваційного розвитку підприємств, на сьогоднішній день є одним із найважливіших факторів, що визначають місце, роль та розвиток підприємства. Глобальна криза яка є результатом пандемії COVID-19 та повномасштабної війни в Україні, змушують вносити зміни в різні сфери діяльності підприємств, у тому числі і щодо проблем управління інноваційним розвитком. Інновації є найважливішою рушійною силою розвитку економіки в цілому країни і підприємства безпосередньо. Крім того, актуальність теми визначена динамікою самого ринку, а також важливістю підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств, які на ньому функціонують. У зв'язку з цим можна констатувати наявність проблеми, пов'язаної з низькою конкурентоспроможністю, спричиненою низьким рівнем інноваційного розвитку сучасних підприємств [1].

Таблиця 1

Найбільш інноваційні країни у 2023 році

Ранг	Країна	Оцінка
1	Швейцарія	67.6
2	Швеція	64.2
3	США	63.5
4	Великобританія	62.4
5	Сінгапур	61.5
6	+ Фінляндія	61.2
7	Нідерланди	60.4
8	Німеччина	58.8
9	Данія	58.7
10	Південна Корея	58.6

За останніми даними, у щорічному рейтингу найбільш інноваційних країн світу «The Global Innovation Index» Україна посіла 55 місце за загальними показниками. У п'ятірку найбільш інноваційних країн увійшли Швейцарія, Швеція, США, Велика Британія, Сінгапур (табл.1) [2].

Проаналізувавши дані «The Global Innovation Index», можемо зробити висновок, що підприємства України потребують змін та запозичення

досвіду іноземних підприємств у сфері активізації інноваційної діяльності. Україна спроможна застосувати деякі з методів покращення інноваційної активності, що дозволить підвищити конкурентоспроможні позиції на світовому ринку. Впровадження управлінських інновацій сприяє поширенню нових ефективних методів та форм управління. В результаті відбувається оновлення всієї системи управління, що в свою чергу призводить до підвищення прибутковості та конкурентоспроможності компанії [3].

У цілому впровадження управлінських інновацій є основним чинником ефективного економічного й інноваційного розвитку, що забезпечить на ринку конкурентні переваги в довгостроковому періоді [4]. Розглянемо декілька країн які найчастіше впроваджують управлінські інновації в будівельну галузь (рис. 2).

Рис. 2 – Країни, які найчастіше впроваджують управлінські інновації в будівельну галузь

Інновації є ключовим рушієм прогресу в будівельній галузі. Це дозволяє розробляти та впроваджувати нові та ефективніші будівельні методи, матеріали та технології, що, у свою чергу, призводить до кращих та екологічніших будівель. Останніми роками в будівельній галузі з'явилася значна кількість інновацій, і очікується, що ця тенденція збережеться й у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Матвєєва Д. В. Інноваційний розвиток підприємств в сучасних умовах господарювання / зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. «Економіка і менеджмент 2023: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (6–7 квітня 2023 року): у 6 т., Дніпро: Видавець Біла К. О. 2023. – 45 с

2. Global Innovation Index 2023 – Innovation in the face of uncertainty (ред. авт.) URL:<https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-section1-en-gii-2023-at-a-glance-global-innovation-index-2023.pdf> (дата звернення: 14.03.2024)

3. Кривов'язюк І. Управлінські інновації в системі рішень сучасного бізнесу. *Економічний форум*. 2022. № 1 (1). 127-134 с.

4. Божанова О., Грицина О. Управлінські інновації: сутність, види, класифікація та етапи впровадження. *Аграрна економіка*. 2021. № 1-2. 49 с.

УДК 005.21:658

Кандзюба Інга Володимирівна

аспірантка, асистент кафедри менеджменту та логістики

Гупик Анна Олексіївна

студентка 2 курсу, групи 201-ЕМ

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ІННОВАЦІЙ

Інновації є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Вони охоплюють різні сфери суспільного життя, такі як: економіку, освіту, охорону здоров'я, технології, культуру тощо. Інновації можуть позитивно чи негативно впливати на соціум.

Розглянемо спершу позитивні наслідки інновацій.

Інновації впливають на розвиток медицини, тобто виникнення нових технологій для лікування, дозволяє проводити складних операцій з більшим відсотком успіху. Застосування інновацій в більшості лікувально-профілактичних закладів і установ є позитивним і прогресивним моментом, що підвищує ефективність роботи, дозволяє оновити та вдосконалити матеріально-технічну базу, підвищити ефективність її використання в лікуванні. Інновації забезпечують швидший доступ до медичних послуг, зменшують час який потрібен на лікування, а також знижують ризики пов'язані з помилками з визначення діагнозу.

Розвиток економіки завдячує інноваціям. Адже впровадження використання інновацій на підприємстві збільшує його ефективність.

Завдяки інноваціям на ринку праці створюються нові професії пов'язані з використанням та контролем технологій.

Також інновації сприяють розвитку соціальних програм, які допомагають вирішувати проблеми бідності, нерівності та доступу до інноваційних ресурсів. Наприклад, мобільні платформи можуть полегшити доступ до фінансових послуг для людей з обмеженими можливостями.

Також інновації посприяли розвитку освіти. Це проявляється в тому, що створення нових платформ, інтерактивних платформ, дистанційних сайтів полегшують доступ до знань, бо більшість цих платформ є безкоштовними. Розвиток інновації залежить від того, наскільки соціально-психологічне середовище потребує нової ідеї.[1]

Сфера екології може бути покращена завдяки інноваціям. Це реалізується ся через впровадження екологічних технологій, це позитивно вплине не навколишнє середовище та призведе до покращення якості життя населення.

Щодо негативних наслідків інновацій.

Нові технології можуть бути недоступні для менш заможних верств населення, що може призвести до збільшення розриву між багатими та бідними, що в свою чергу збільшить відсоток конфліктів.

Позитивна суть інновацій про створення нових професій, також може бути мінусом, адже для опанування нових технологій потрібно більше знань та навичок. Це може призвести до зростання нерівності, оскільки ті, хто має доступ до освіти, з використання технологій, отримують вищі доходи, тоді як інші не маючи можливостей залишаються обрати іншу професію менш прибуткову.

Можуть бути проблеми безпеки, впровадженням нових технологій збільшує ризики кібератак і зловживань даними, що може загрожувати безпеці особистої інформації та національній безпеці.

Проблема залежності також має тут місце.

Проблеми приватності та відповідальності за дії штучного інтелекту є важливими, які потребують уваги з боку розробників, законодавців та суспільства в цілому. Важливо знайти баланс між технологічним прогресом і правами людини, забезпечуючи при цьому довіру та безпеку для всіх користувачів. Однією з основних проблем приватності є масовий збір і обробка персональних даних. Алгоритми штучного інтелекту часто використовують великі обсяги даних. Це підвищує ризик витоку конфіденційної інформації та зловживання даними.[2]

Соціальні наслідки інновацій є багатогранними. Вони можуть підвищити якість життя, сприяти економічному розвитку, але водночас створюють невеликі проблеми, пов'язані з нерівністю, безробіття. Важливо, щоб суспільство активно реагувало на ці зміни.

Список використаних джерел

1. Добасенюк О.А: Інновації в освіті. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13704/1/Дубасенюк%20О.pdf>

2. Ящишина І.В: Соціальні наслідки інноваційного розвитку. URL: https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgibin%2Ffirbis_nbu%2Fcgibirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fznpnudps_2013_1_26.pdf&psig=AOvVaw0GK_OBQ3sW2CPGiQ8UmUIQ&ust=1729005388473000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAYQrpoMahcKEwjAh8TyIY6JAxUAAAAAHQAAAAAQBA

УДК 005.21:658

Кандзюба Інга Володимирівна

аспірантка, асистент кафедри менеджменту та логістики

Гупик Яна Олексіївна

студентка 2 курсу, групи 201-ЕМ

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Сучасний світ швидко змінюється в наслідок розвитку технологій, які впливають на всі сфери життя, зокрема на економічні процеси. Технологічні інновації сприяють різним змінам в промисловості, фінансах, торгівлі та багатьох інших сферах. Розглянемо основні технологічні тренди, що впливають на економіку.

Вплив технологічних трендів на бізнес:

ІТ надають змогу компаніям реалізовувати стратегії, прискорює бізнес-процеси, зменшує операційні витрати і підвищує якість товарів та послуг. ІТ-інструменти надають компаніям багато переваг, що робить бізнес більш гнучким, ефективним та конкурентоспроможним.

Централізоване управління бізнес-процесами: Системи ERP (Enterprise Resource Planning) дають можливість об'єднати різні аспекти бізнесу, включно з фінансами, закупівлями, управлінням поставок, виробництвом, продажами та управлінням персоналом, в одній системі. Це забезпечує централізований доступ до всіх ключових даних і процесів.

Покращення ухвалення рішень: Інтегровані ІТ-системи надають повну картину бізнесу, що допомагає керівництву компанії приймати обгрунтовані рішення. ERP-системи можуть надавати детальні звіти про продажі, запаси та фінансові показники, що дає змогу керівникам адаптувати бізнес до умов ринку й оптимізувати бізнес-стратегії.

Оптимізація бізнес-операцій: Автоматизація повсякденних завдань знижує потребу в ручному опрацюванні даних, що не тільки прискорює виконання операцій, а й зменшує ймовірність помилок. Наприклад, автоматизація процесів обліку та інвентаризації покращує точність даних і прискорює їхнє опрацювання, що важливо для стратегічного планування та управління.

Гнучкість і масштабованість: ІТ- рішення забезпечують гнучкість, необхідну для адаптації до змін у бізнес-середовищі.[1]

Вплив технологій на освіту:

Чим кращий рівень освіти, тим більша кількість технологій може з'явитися. Інтернет та інформаційні технології відкрили нові можливості для освіти й ця сфера зараз перетворюється на прибутковий бізнес. Багато EdTech-проектів, які починали в одній ніші, наприклад, надавали доступ до

курсів з математики, вирости й перетворилися на гігантів із сотнями лекцій з різних дисциплін. Зростання інвестицій у цю галузь тягне за собою й технологічне новаторство в освіті. Вже зараз багато EdTech-проектів інтегрують штучний інтелект у свої платформи, що обробляє дані користувачів та на їх основі видає їм найбільш релевантні рекомендації.[2]

Вплив технологічних трендів на економіку

Економічне зростання: Технології приводять до економічного зростання. Більш продуктивні компанії можуть створювати більше продуктів за меншу ціну, стимулюючи споживчий попит.

Зміни на ринку праці: Одним із найбільших викликів, що постають перед економікою через технологічні зміни, є трансформація робочих місць. Автоматизація може призвести до скорочення робочих місць, але водночас створюють нові можливості для висококваліфікованих фахівців.

Збільшення інвестицій: Інвестори все більше спрямовують свої кошти в технологічні стартапи та інноваційні компанії, що стимулює економічний розвиток.

Глобалізація: Технології призводять до глобалізації економіки, дозволяючи компаніям легко виходити на міжнародні ринки та вести бізнес у глобальному контексті. Це, в свою чергу, підвищує конкуренцію та інноваційність.

Технологічні тренди утворюють сучасну економіку, адаптуючи її до нових умов і викликів. Але технологічні зміни можуть викликати певні ризики, такі як втрата робочих місць та соціальна нерівність, їх позитивні ефекти в більшості випадків перевершують негативні. Важливо забезпечити адаптацію персоналу до нових вимог та сприяти розвитку інновацій, щоб використовувати весь потенціал, який надають нові технології. Тому, Україна, повинна зробити вибір і розвивати вітчизняні високотехнологічні галузі промисловості, освоювати новітню технологічну продукцію та йти в ногу як з часом так і з розвиненими країнами світу.

Список використаних джерел

1. Гончарук М. IT і бізнес: Як технології впливають на розвиток сучасних підприємств. *LEMON*. URL: <https://lemon.school/blog/it-i-biznes-yak-tehnologiyi-vplyvayut-na-rozvytok-suchasnyh-pidpryyemstv>

2. Бойко А. Технології VS освіта: Як технічний прогрес впливає на якість освіти. *interfax*. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/780875.html>

УДК 330.4:216.2

Кандзюба Інга Володимирівна

аспірантка, асистент кафедри менеджменту та логістики, д.е.н.,
Науковий керівник: Чичкало-Кондрацька Ірина Борисівна
професор кафедри міжнародних економічних відносин та туризму
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ІННОВАЦІЙ

Сьогоднішній світ відзначається швидким зростанням інноваційних технологій, які проникають у всі аспекти життя – від економіки до соціальних відносин. Міжнародне співробітництво в інноваційній сфері відіграє важливу роль, допомагаючи країнам долати технологічні перешкоди, розвивати науково-технічний потенціал та зміцнювати свою конкурентоспроможність на глобальному рівні. У контексті глобалізації, активізація міжнародних зв'язків і обмін технологіями стають ключовими елементами національних стратегій розвитку [1, с.320].

Міжнародне співробітництво дозволяє країнам обмінюватися досвідом та інноваційними розробками, сприяючи взаємному збагаченню наукових знань та технологій [2, с.45-50]. Важливу роль у цьому процесі відіграють такі форми взаємодії, як:

- Двосторонні угоди між державами;
- Участь у міжнародних наукових програмах та проєктах;
- Спільна діяльність університетів, наукових інститутів та компаній;
- Участь у глобальних ініціативах з вирішення екологічних та

соціальних викликів [3, с.87-94].

Успішний приклад міжнародної співпраці – програма Європейського Союзу Horizon Europe, яка спрямована на фінансування наукових досліджень та інноваційних проєктів. Завдяки цій програмі країни ЄС отримують доступ до новітніх технологій та можуть вільно обмінюватися науковими досягненнями [4, <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020>].

Попри значний потенціал, міжнародне співробітництво в галузі інновацій стикається з низкою викликів, зокрема:

- Політичні бар'єри. Геополітичні напруженості та санкції можуть негативно впливати на співпрацю в науково-технічній сфері [5, с.72-79].

- Економічні відмінності. Країни з різним рівнем економічного розвитку мають різні можливості фінансування інноваційних проєктів, що створює нерівноправні умови для співпраці [6, с. 345-360].

- Правові та регуляторні бар'єри. Відмінності в законодавстві щодо захисту інтелектуальної власності, стандартизації технологій можуть ускладнювати міжнародне співробітництво [7, с.56-63].

Однак ці виклики можна подолати через укладання багатосторонніх угод, гармонізацію правових норм та створення спільних платформ для обміну досвідом і технологіями [8, с. 199-210].

Наведемо кілька прикладів ефективної співпраці на міжнародному рівні в галузі інновацій:

- CERN — Європейська організація з ядерних досліджень, що об'єднує вчених з усього світу для спільної роботи над фундаментальними дослідженнями [9, <https://home.cern/international-collaboration>].

- Спільні дослідницькі проекти в галузі штучного інтелекту та машинного навчання, які ведуться міжнародними корпораціями, університетами та науковими інститутами, такими як МІТ (США), Технічний університет Мюнхена (Німеччина), Токійський університет (Японія) [10, с. 112-118].

- Міжнародні ініціативи в галузі охорони здоров'я, наприклад, спільні проекти з розробки вакцин проти глобальних загроз, таких як COVID-19 [11, <https://www.who.int/vaccines>].

Для країн, що розвиваються, міжнародне співробітництво відкриває можливості для:

- Підвищення рівня освіти та наукових досліджень;
- Стимулювання економічного зростання через доступ до передових технологій;
- Формування сприятливого інвестиційного клімату;
- Залучення іноземних інвестицій у науково-технічний розвиток [12, с. 34-42].

Наприклад, участь України в міжнародних наукових програмах дозволяє країні інтегруватися в глобальні інноваційні процеси та залучати інвестиції у високотехнологічні галузі [13, с. 220-235].

Для того щоб максимально використати потенціал міжнародного інноваційного співробітництва, країнам необхідно:

- Активно брати участь у міжнародних наукових програмах та форумах;
- Розробляти національні стратегії, спрямовані на підтримку інновацій та залучення міжнародних партнерів;
- Забезпечувати захист інтелектуальної власності та стимулювати комерціалізацію наукових досягнень [14, с.67-72];
- Формувати міжнародні мережі співробітництва між університетами, дослідницькими центрами та бізнесом [15, с. 54-61].

Міжнародне співробітництво в галузі інновацій є ключовим фактором розвитку сучасних національних економік. Взаємний обмін знаннями, технологіями та ресурсами дозволяє державам швидше адаптуватися до нових викликів та впроваджувати передові технології. Успіх міжнародної співпраці залежить від створення сприятливих умов для взаємодії,

гармонізації законодавчих норм та активної участі у глобальних ініціативах [16, с. 45-61].

Список використаних джерел

1. Антонюк Л.Л. Інноваційний розвиток у глобалізованій економіці: проблеми та перспективи. Видавничий дім "КМ Академія", 2018. -320 с.
2. Кваснюк Б.Є. Міжнародне співробітництво в галузі інновацій: проблеми та можливості. Економіка та держава, 2020. — № 12. — С. 45-50.
3. Пухтаєвич Г.П. Трансфер технологій у міжнародному співробітництві. Наукові записки КНТЕУ, 2019. — № 2. — С. 87-94.
4. European Commission. Horizon Europe: Framework Programme for Research and Innovation 2021-2027. Available at: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020>
5. Федоров А.А. Інновації та геополітична конкуренція: виклики та перспективи. Журнал інноваційних досліджень, 2021. — № 3. — С. 72-79.
6. Asheim, B.T. Regional Innovation Systems: The Integration of Local 'Sticky' and Global 'Ubiquitous' Knowledge. The Journal of Technology Transfer, 2019. — Vol. 44, Issue 4. — P. 345-360.
7. Ситник В.М. Правові аспекти інноваційної діяльності в контексті міжнародного співробітництва. Право України, 2018. — № 7. — С. 56-63.
8. Doloreux, D. Understanding Regional Innovation Systems in Developing Countries. International Journal of Innovation, 2020. — Vol. 24, Issue 2. — P. 199-210.
9. CERN. European Organization for Nuclear Research: International Cooperation. Available at: <https://home.cern/international-collaboration>
10. Ємець О.В. Інноваційні дослідження в галузі штучного інтелекту: міжнародний аспект. Інформаційні технології та системи, 2020. — № 4. — С. 112-118.
11. World Health Organization. Global Cooperation in Vaccine Development: Lessons from COVID-19. <https://www.who.int/vaccines>
12. Макаренко І.Г. Міжнародне інноваційне співробітництво як фактор економічного зростання країн, що розвиваються. Економіка України, 2021. — № 5. — С. 34-42.
13. Johnson, D.H. The Role of International Innovation Networks in Economic Development. Journal of Global Economics, 2020. - Vol. 28, Issue 3. - P. 220-235.
14. Барков В.І. Інноваційна політика та міжнародне співробітництво у високотехнологічних галузях. Бізнес Інформ, 2019. - № 11. - С. 67-72.
15. Родіонов А.С. Міжнародна співпраця в галузі нанотехнологій: перспективи та виклики. Вісник наукових досліджень, 2020. № 8. - с. 54-61.
16. O'Donnell, M.P. Fostering International Collaboration in the Era of Disruptive Innovation. International Review of Research Policy, 2019. — Vol. 17, Issue 1. — P. 45-61.

УДК 336.225.6

Карпинець Анатолій Олександрович

студент групи ВФ-231 Національний університет «Одеська Політехніка»

ФУНКЦІЇ ПОДАТКІВ

Податки – це щось, з чим ми всі стикаємося в житті, навіть якщо не завжди помічаємо. Вони допомагають нашій державі працювати, підтримувати школи, лікарні та багато іншого. Але податки – це не просто збір грошей. Вони мають важливу роль у нашому суспільстві: допомагають справедливо розподіляти ресурси, підтримувати економічний розвиток і забезпечувати рівні можливості для всіх. Кожен із нас, сплачуючи податки, робить свій внесок у спільне благо, а держава через податки може краще дбати про нас усіх.

Для початку потрібно визначити, що означає саме слово «податок». Податок – це обов'язковий платіж до державного бюджету, який юридичні та фізичні особи повинні сплачувати на вимогу держави для задоволення її потреб [1]. Він встановлюється законодавчими органами і має бути сплачений у встановлені строки. Податок стягується безоплатно з метою фінансової підтримки функціонування державних органів і реалізації державних програм. Також податки мають свої певні функції, всього їх три: фіскальна; розподільча; регулююча.

Фіскальна функція оподаткування є основною та найдавнішою серед функцій податків. Податки традиційно становлять значну частину державних доходів. Ця функція виконується через податковий контроль і санкції, що допомагають забезпечити максимальний збір податків і запобігають ухилянню від їх сплати. За своєю сутністю, це процес збору податків на користь держави, який дозволяє формувати та мобілізувати фінансові ресурси. Інші функції оподаткування є похідними від фіскальної. Хоча основна мета податків — це фінансове забезпечення держави, податки також можуть мати інші цілі, наприклад економічні або соціальні.

Розподільна функція являє собою своєрідне відображення фіскальної: наповнити скарбницю, аби потім розподілити одержані кошти. Але на стадії розподілу ця функція дуже тісно переплітається з регулюючою, і в одній дії можуть виявлятися обидві функції. Наприклад, непрямі податки, регулюючи споживання, створюють основи для перерозподілу коштів одних платників на користь інших (акцизи на делікатесні види продуктів та ін.). Це дозволяє говорити про існування первинного і вторинного розподілу (перерозподілу) за допомогою податків.

Регулююча функція оподаткування спрямована на вирішення завдань економічної політики держави за допомогою податкових інструментів. Відомий англійський економіст Джон Кейнс вважав, що податки існують саме для регулювання економічних відносин. Ця функція дозволяє стимулювати або обмежувати певні економічні процеси. Стимулювання

економіки за допомогою податків полягає в підтримці розвитку певних галузей через надання пільг та звільнень. Наприклад, чинна система оподаткування передбачає пільги для малих підприємств, підприємств інвалідів, сільськогосподарських виробників, а також для компаній, які інвестують у виробництво чи займаються благодійністю. Дестимулювання економіки, навпаки, полягає в створенні податкових перешкод для розвитку певних процесів, як, наприклад, підвищення акцизних ставок, що зменшує споживання підакцизних товарів.

Залежно від способу нарахування, розрізняють прямі та непрямі податки. Види обов'язкових платежів можуть відрізнятися й залежно від того, куди будуть спрямовані надходження: загальнодержавні; місцеві. До останньої категорії належить туристичний збір, який туристам належить сплатити під час поселення в готель, а також платежі за володіння нерухомістю або земельною ділянкою певної площі. Функції податків однакові, але деякі з них поповнюють загальний бюджет країни, інші – залишаються на місцевому рівні.

Класифікація податків дає можливість більш повно висвітлити сутність і функції податків, показати їх роль у податковій політиці держави, напрям і характер впливу на соціально-економічну сферу. Так, за формою оподаткування податки поділяють на прямі податки – обов'язкові платежі, які напряму сплачуються платником до бюджету держави в залежності від розміру об'єкта оподаткування [2, с.15]. Причому сплата такого податку призводить до вартісного зменшення об'єкта оподаткування (податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плата за землю, фіксований сільськогосподарський податок). Непрямі податки – обов'язкові платежі, які сплачуються платниками опосередковано через цінові механізми. [2, с.16]. В такому випадку сума податку не зменшує об'єкта оподаткування, а збільшує ціну товару (податок на додану вартість, акцизний податок, мито).

Отже, податки виконують кілька важливих функцій, кожна з яких спрямована на досягнення стабільності та процвітання суспільства. Фіскальна функція забезпечує державу фінансовими ресурсами, регулююча функція впливають на економічний розвиток, а розподільча функція сприяє соціальній справедливості. Податки є важливим інструментом в руках держави для регулювання економіки і забезпечення соціального добробуту.

Список використаних джерел

1. Податок. *Вікіпедія*. (дата звернення 16.10.2024) URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Податок#Основні_функції_податків
2. Балашова О.В., Роганова Г.О. Податкова система : посіб. / ДДМА, 2016.
3. Томнюк Т.Л. Податкова система : навч. посіб. / ЧТЕІ ДТЕУ, 2022.
4. Податкове право України. (дата звернення 14.10.2024) URL: http://megalib.com.ua/content/9251_Fynkcii_podatkiv.html

УДК 338.2:330.3

Коваленко Поліна Миколаївна

студентка групи 101-ЕФмс

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасні глобальні тренди інноваційного розвитку національної економіки першочергово пов'язані із цифровими технологіями [1]. Серед них поява та швидка інтеграція штучного інтелекту в усі сфери соціально-економічних відносин беззаперечно має революційний вплив на подальший розвиток світової та національних економік, оскільки його впровадження в різні сфери економічної діяльності сприяє підвищенню продуктивності праці, оптимізації виробничих процесів та інноваційним змінам у бізнес-моделях.

Штучний інтелект (ШІ) суттєво інтегрувався в більшість галузей та сфер соціальної взаємодії, адже він допомагає знаходити дієві рішення та розробляти перспективні плани на майбутнє [2]. Завдяки здатності аналізувати великі обсяги даних та автоматизувати рутинні завдання, ШІ дозволяє підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення, знижувати витрати і збільшувати конкурентоспроможність на глобальному ринку [3, 4].

Утім дієве використання ШІ як головного асистента, генератора ідей та драйвера економічного розвитку потребує дотримання певних правил в роботі з ним [5]. По перше, технічні вимоги, як от чітке формулювання питання, правильне донесення думки, вказування відповідних критеріїв пошуку. По друге, важливий критичний аналіз отриманої інформації, адже не завжди згенеровані ШІ ідеї вдалі та можливі для реалізації. По третє, формулювання чіткого плану чи остаточного висновку має здійснюватися не лише з використанням ідей ШІ, а й на основі власного досвіду.

Широке використання ШІ беззаперечно сприяє зростанню національного обсягу виробництва через прискорення бізнес-процесів та підвищенню зайнятості населення завдяки створенню робочих місць у сферах, пов'язаних з технологіями [6, 7]. Утім, не варто недооцінювати ризики впровадження штучного інтелекту в національну економіку [8], які першочергово включають загрози безпеці даних [9], можливість збільшення безробіття через автоматизацію, а також етичні питання, пов'язані з упередженістю алгоритмів та відсутністю регуляцій у цій сфері.

Отже, штучний інтелект беззаперечно виступає потужним драйвером розвитку національної економіки, а його інтеграція з урахуванням

безпекових аспектів в національні економічні стратегії є важливою умовою забезпечення стійкості та прогресивності економічного розвитку в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307–313.
2. Панухник О. В. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник*. 2023. №5 (84). С. 202–211.
3. Худолій Ю.С., Панарін О.В., Регеда Т.С. Інноваційний розвиток підприємства як складова його сталого розвитку. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 15 черв. 2023 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 173–174.
4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>
5. Khudolii Y., Kosolapenko V. Особливості застосування чат-ботів на основі штучного інтелекту у фінансовій сфері. *Економіка і регіон*. 2023. № 3(90). С. 97–103. [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2023.3\(90\).3036](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2023.3(90).3036)
6. Onyshchenko V., Yehorycheva S., Maslii O., Yurkiv N. Impact of Innovation and Digital Technologies on the Financial Security of the State. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 2022. vol. 181. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85043-2_69
7. Худолій Ю.С., Панарін О.В., Регеда Т.С. Інноваційний розвиток підприємства як складова його сталого розвитку. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 15 черв. 2023 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 173–174.
8. Маслій О. А., Максименко А. П. Ризики та загрози економічній безпеці України у цифровій сфері в умовах війни. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2023. Том 21 № 3(52). С. 179–199. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275802](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275802)
9. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O., Skryl, V. (2023). The Mechanism of Information Security of the National Economy in Cyberspace. *Lecture Notes in Civil Engineering*, vol. 299. Springer, Cham. pp. 791-803. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_67

УДК 007:659.4.001.55:070.486:338.4

Козлова Вікторія Сергіївна

студентка 2-го курсу

Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник: Чубур Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри політичних технологій
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА РОЗВИТОК ДЕМОКРАТІЇ

ЗМІ відіграють роль у забезпеченні суспільної відкритості та гласності. Вони створюють платформу для громадянського обговорення, сприяють обміну інформацією та ідеями, що є важливими елементами для функціонування демократії. Однією з основних функцій ЗМІ в демократичному суспільстві є контроль над владою, забезпечення прозорості її діяльності та підтримка взаємин між державою та громадянським суспільством. Через журналістські розслідування, публікації і дебати у медіа, громадськість отримує доступ до важливої інформації про діяльність уряду та можливі зловживання владою. Наприклад, відомі розслідування корупції, як-от у «Watergate», показали, як ЗМІ можуть впливати на долю державних керівників.

ЗМІ виступають трибуною для обговорення політичних питань, сприяючи обізнаності громадян та їх активній участі у політичному житті. Наприклад, телебачення, газети та соціальні медіа є платформами, де громадяни дізнаються про політичні події, що дозволяє їм брати активну участь у політичній діяльності в країні.

Однак, разом із потенціалом для зміцнення демократії, ЗМІ можуть використовуватися для маніпулювання громадською свідомістю, особливо в умовах контролю з боку держави чи великих медіа-імперій, що ставить під загрозу демократичні процеси. Це може негативно вплинути на громадську думку, оскільки інформація може бути спотворена в інтересах тих, хто володіє ЗМІ. Приклади таких маніпуляцій можна побачити в авторитарних режимах, де медіа використовуються для легітимізації влади і придушення критики.

Свобода слова і незалежність мас-медіа є індикаторами рівня демократичного розвитку країни. ЗМІ повинні бути незалежними від політичного тиску, а також від впливу економічних інтересів, що дозволяє їм вільно висвітлювати події та критично оцінювати діяльність влади. На думку Девіда Вебстера, члена керівної ради Британської радіомовної корпорації «BBC», «рівень свободи і незалежності засобів масової інформації залежить від трьох головних факторів. Перший – це нормативні

акти; другий – наявність талановитих керівників і здатність вижити в ринкових умовах; третій – це рівень професіоналізму та відповідальності...» [1, с. 145-153].

Законодавчі акти, такі як закони про друковані ЗМІ та телебачення, покликані забезпечити незалежність ЗМІ від державних структур. Наприклад, стаття 2 Закону "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" (1992) проголошує: "друковані ЗМІ є вільними"; зі статті 6 Закону України "Про телебачення і радіомовлення" (1993): "Втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, об'єднань громадян, окремих громадян у творчу діяльність телерадіоорганізацій, а також цензура, як контроль за ідеологічним змістом передач, забороняється". [3]. Однак, практика показує, що в деяких країнах, зокрема в Україні, залишаються проблеми з прихованим тиском та впливом на ЗМІ через економічні важелі.

Зростання впливу соціальних мереж створює нові виклики для традиційних медіа. З одного боку, соціальні мережі збільшують можливості для поширення інформації, але з іншого – вони полегшують поширення дезінформації та пропаганди, що може підривати демократичні процеси. В багатьох країнах, в список яких входить і Україна, значна частина ЗМІ належить олігархам або політичним групам, що призводить до упередженого висвітлення подій і цензури, що підриває довіру суспільства до медіа як незалежного джерела інформації.

Отже, у ліберально-демократичних суспільствах засоби масової інформації виконують функції, серед яких: контроль за діяльністю влади, створення суспільного тиску, а також побудова довіри та взаємодії між владою та суспільством. Для демократичного розвитку країни обов'язковим є ефективний обмін інформацією, який забезпечують ЗМІ через збір, аналіз та поширення відомостей про внутрішні та світові події.

Список використаних джерел

1. Вебстер Д. Свобода і незалежність ЗМІ. Лондон: BBC Press, 2017. 200 с.
2. Браун Л. Формування громадської думки в умовах демократії. Нью-Йорк: Democratic Publishers, 2021. 230 с.
3. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу)» від 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

УДК 338.2

Комаровський Іван Вікторович

PhD, старший викладач Кафедри менеджменту, фінансів і бізнес технологій Національно-наукового інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ ТЕОРІЇ «СЛАБКИХ СИГНАЛІВ» В СИСТЕМІ ПЛАНУВАННЯ

Як відомо, невизначеність при плануванні стрімко зростає з ростом нестабільності зовнішнього середовища. Непрогнозовані зміни факторів впливу, які інколи навіть не пов'язані між собою, може привести до катастрофічних змін як у суспільстві, так і економічному становищі території.

Загальноприйнятою концепцією, яка застосовується для аналізу непередбачених випадків, є теорія Ансоффа, або «теорія слабких сигналів» [2]. Рахується що застосування її положень дозволить вирішити завдання щодо планування будь якого процесу за умов невизначеності стану оточуючого середовища.

Основою теорії Ансоффа є концепції «слабких сигналів», яка визначається через певні ознаки можливих змін у майбутньому, які завчасно важко або взагалі неможливо визначити. Але основною проблемою, яка і сьогодні знаходиться в центрі уваги науковців, є якраз визначення таких «слабких сигналів» [3].

Традиційним підходом тут стало одночасне поєднання якісного та кількісного аналізу до інформаційного масиву, який характеризує стан оточуючого середовища. Кожний з них має свої переваги та недоліки, але їх спільне застосування дозволяє врахувати фактор суб'єктивізму при оцінці кількісних даних, який може відігравати значну роль у визначення прикмет та пошуку «слабких сигналів». Якісний підхід має ту перевагу, що його легше зрозуміти як структуру знань, або спосіб отримати думку експертів, які є визнаними фахівцями в дослідницькій галузі. Але тут виникає вже своє питання, скільки експертів мають бути залучені до проведення оцінки, щоб подолати такий недолік експертизи, як упередженість чи суб'єктивна помилка.

Недоліком представленого підходу є те, що він не дає відповідь, а як саме шукати «слабкі сигнали», під якими звичайно пропонується розуміти неточні ознаки якоїсь події, вплив якої у майбутньому може мати вирішальне значення [1].

За таких умов невизначеності, можливим варіантом застосування концепції «слабких сигналів» може стати пропозиція щодо застосування поетапного аналізу, за яким ймовірність виникненні конфліктної ситуацій буде постійно розраховуватися у визначені проміжки часу. Відповідно, це

дозволить збільшити час необхідний для прийняття управлінського рішення.

Як відомо, будь який процес оцінки вхідних сигналів або даних, які надходять від зовнішнього середовища, може бути представлений за трьома послідовними кроками: (1) отримання сигналу; (2) оцінка та розуміння сигналу; (3) прийняття за результатами оцінки відповідних управлінських рішень. Але і за таким підходом, за кроком (2) суб'єктивний характер розуміння того, що є «слабким» сигналом може привести до того, що одне і теж явище різними дослідниками (експертами) буде оцінюватися по різному.

В якості можливого виходу тут може стати пропозиція щодо використання для виконання кроку (2) методології SWOT аналізу або матриці Ансоффа. Поєднуючи методи якісного та кількісного аналізу з додатком експертного судження, вони можуть не тільки допомогти ідентифікувати те, що ми розуміємо як «слабкий сигнал», але і позиціонувати його у контексті системи планування розвитком процесу.

Узагальнюючи викладене, можна запропонувати можливий підхід до побудови динамічної моделі визначення та урахування негативних факторів, прояв яких на певних етапах розвитку процесу є край незначним. Її основою може стати проведення поточного покрокового аналізу, за яким для оцінки та розуміння сигналів, які надходять, будуть використанні інструменти SWOT аналізу або матриці Ансоффа. Результати проведених розрахунків, які мають підлягати потім експертній оцінці, далі повинні розглядатися за двома точками зору: визначення самого «слабкого сигналу» та його оцінка у відповідності до можливого зв'язку з трендом, який склався у розвитку аналізуємого процесу. Якщо такий зв'язок буде визначений, можна робити висновок щодо появи потенційно значущої проблеми, яка може стати критично важливою в майбутньому.

Додатком до запропонованого підходу до визначення «слабких сигналів» може стати застосування концепції системи адаптаційного управління даним процесом. Тут, урахування можливості впливу «слабкого сигналу» може сприяти значному підвищенню ефективності самого адаптаційного управління за рахунок зменшення дестабілізуючого впливу з боку зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Кузьмін О.Є., Адамів М.Є. Метод перспективної діагностики слабких сигналів потенційних явищ за видами діяльності підприємства / О.Є. Кузьмін, М.Є. Адамів // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 69-74.
2. Ansoff, I. H. (1975). Managing strategic surprise by response to weak signals. *California Management Review*, 18 (2), 21–33.
3. Janghyeok, Y. (2012). Detecting weak signals for long-term business opportunities using text mining of web news. *Expert Systems with Applications*, 39, 12543–12550.

УДК 658.5

Корпало Олег Андрійович

аспірант

Національний університет «Львівська політехніка»

**ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Сучасний бізнес працює в умовах стрімких технологічних змін і зростаючої конкуренції, що вимагає від підприємств постійного вдосконалення їхніх бізнес-процесів. Інноваційний розвиток стає ключовим чинником успішного функціонування компаній, що прагнуть залишатися конкурентоспроможними. Оптимізація бізнес-процесів дає можливість створити стійку основу для впровадження інноваційних рішень, підвищення продуктивності та ефективності.

Під оптимізацією бізнес-процесів будемо розуміти аналіз і реорганізацію існуючих процесів з метою підвищення їх ефективності, зниження витрат, мінімізації часу виконання. Зв'язок між оптимізацією бізнес-процесів та інноваційним розвитком проявляється у впровадженні нових технологій та методів управління в бізнес-процеси для покращення їх результативності. Інноваційний розвиток виступає у ролі рушійної сили для оптимізації бізнес-процесів.

Методи оптимізації бізнес-процесів для інноваційного розвитку:

- аналіз поточного стану – виявлення проблемних зон у процесах, таких як дублювання операцій або перевитрата ресурсів;
- lean-підхід – зменшення витрат і підвищення цінності для клієнтів через удосконалення бізнес-процесів;
- шість сигм – методологія для зниження варіативності та поліпшення якості виконання процесів;
- автоматизація бізнес-процесів – впровадження інформаційних систем, ERP-систем та CRM для підвищення точності та швидкості виконання завдань.

Переваги оптимізації бізнес-процесів в контексті інноваційного розвитку: зниження витрат, підвищення продуктивності, поліпшення якості продукту/послуг, швидкість впровадження нових технологій. Виклики оптимізації бізнес-процесів в контексті інноваційного розвитку: опір змінам, значні інвестиції на першому етапі, ризики невдачі інновацій.

Оптимізація бізнес-процесів є важливою умовою для підтримки інноваційного розвитку підприємства, оскільки дозволяє створити гнучку та адаптивну структуру, здатну швидко реагувати на нові виклики та використовувати можливості технологічного прогресу.

УДК 339.137:659.1.012.12

Kinareikin Yakiv

student, bachelor's degree, 4th year, 242 «Tourism and recreation»,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

***MANAGEMENT OF MARKETING COMPETITIVENESS
OF THE RESTAURANT COMPLEX***

The current period of transformation of the economy of Ukraine is characterized by dependence on global processes, a high level of competition, the narrowness of the consumer market for services, an unacceptable level of inflation for development, a decrease in the purchasing power of consumers, and the negative impact of the consequences of the domestic financial-economic and military-political crisis. Low growth rates, lack of working capital, almost complete lack of investment, strict tax policy of the state in many areas of the service sphere do not allow to provide high-quality and competitive services, saturate the consumer market, and provide conditions for the development of companies. A special role in these conditions is given to the catering industry, which does not require high capital intensity, huge capital investments and which has a relatively high turnover of assets. Public catering is one of the largest branches of the economy of any country, both in terms of activity and the number of employed personnel, and the enterprises of this branch are the most massive in the business environment of the state. The methodology of service marketing requires that the services of institutions in this field work as one team to achieve a single goal: improving customer service [1].

Competitive service in the field of catering services should provide for the provision of services of maximum value for the consumer, which, first of all, determines the offer with the maximum value. Perceived value is the difference between the total value of the service to the consumer and its total cost. In this sense, domestic restaurant complexes, the experience and practice of which are based on marketing tools, are a separate category for the provision of valuable services. Many scientists paid attention to the economic problems of the development of restaurant business enterprises and the issue of increasing the level of competitiveness of public catering establishments. However, when studying the level of competitiveness of companies in the restaurant sector of the economy, it should be emphasized that the problems are not considered comprehensively in the conditions of war. In general, from the standpoint of management, the formation of a marketing management system for the competitiveness of a domestic restaurant complex implies the selection of management subsystems: the managing, managed, and support subsystems. The purpose of this system is to form the competitiveness of the outgoing service; it will be achieved by purposefully ensuring the competitiveness of the firm at the entrance to the system and during transformations [2].

According to the forecast of the development of the restaurant services market until 2028, it was concluded that consumers will influence the competitiveness of restaurant enterprises in the following directions: 1) expansion of the product range and diversification of services; 2) increasing the level of product quality and safety; 3) development of a flexible pricing policy in accordance with individual consumer requests; 4) satisfaction of consumer demand during the interaction process; 5) increasing the level of non-restaurant service and customer service; 6) formation of information support and consulting subsystem; 7) adaptation of restaurant products depending on conditions and consumer demand [3]. The factors of the formation of the restaurant's competitive advantage are singled out, namely: 1) a high positive image, based on the widespread opinion among potential customers about: high quality and safety of products and a variety of forms of service, reasonable prices, excellent interior of the premises, the company's participation in charitable actions and sponsorship; 2) the convenience of the location and the favorable appearance of the restaurant, which defines a profitable area of the city for the target segment of visitors; staff professionalism; marketing communications and interesting advertising of services, which creates popularity of the restaurant complex outside its segment; internal atmosphere, design and interior of premises; economic potential and rational management of resources.

In the management of marketing competitiveness, special attention should be paid to the motivation of the employees of the restaurant complex. In order for staff from the beginning of their careers to have the opportunity to develop their potential and perform their functions well, they should be motivated by methods that meet modern requirements. Currently, staff motivation is the most difficult task for managers. The efficiency and quality of the work of employees increases only in those cases when they are sure that: 1) the goals set by the managers are quite achievable, but for this, proper efforts should be made; 2) the solution of the assigned tasks will be appropriately rewarded by the management of the company. Therefore, purposeful work with personnel management should ensure high quality of the customer service process in the restaurant.

References

1. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві: навчальний посібник / С. Цвілій, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.

2. Tsviliy S., Gurova D., Zhuravlova S. Coronavirus priorities in marketing management of microenterprises in the hospital field. *Інфраструктура ринку. Електр. наук.-практ. журнал*. 2021. №52. С. 120-125.

3. Цвілій С.М. Методичний підхід до комплексної оцінки розвитку інвестиційного потенціалу індустрії туризму. *Інтелект XXI. Науковий економічний журнал*. Київ: Національний університет харчових технологій; 2023. №4. С. 53–64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.10>

УДК 340.111.5

Кравець Вероніка Миколаївна

здобувач вищої освіти навчальної групи ЮД-348

Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,

кандидат юридичних наук

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Податкове законодавство є критично важливим елементом правової системи будь-якої держави, оскільки воно регулює процеси формування та використання державних фінансів. В Україні, як і в інших країнах, порушення податкового законодавства може призвести до різних форм відповідальності. Види відповідальності за порушення податкового законодавства в Україні мають на меті забезпечення справедливого і ефективного функціонування податкової системи, а також підтримання економічної стабільності.

Адміністративна відповідальність є основною формою покарання за порушення податкового законодавства, що не є кримінальними правопорушеннями. В Україні адміністративна відповідальність регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та податковим законодавством [1, с.267].

Якщо платник податків не подає декларацію у встановлений термін або подає її з помилками. Якщо платник не сплачує податки або робить це пізніше визначеного терміну. Адміністративна відповідальність включає штрафи, які можуть бути накладені на платників податків або їх представників. Штрафи за адміністративні правопорушення зазвичай є менш суттєвими порівняно з кримінальними санкціями, але їх роль у забезпеченні дотримання податкового законодавства є важливою.

Кримінальна відповідальність передбачена для серйозних порушень податкового законодавства і є більш тяжкою формою покарання. Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування регулюються Кримінальним кодексом України (ККУ) та спеціальними законами, які визначають відповідальність за податкові злочини.

Злочини, пов'язані з навмисним заниженням доходів або завищенням витрат з метою уникнення сплати податків [2, с.77]. Це може включати підробку документів або використання фіктивних підприємств. Підробка податкових декларацій, рахунків-фактур та інших документів, що використовуються для обчислення податків. Неправомірне використання офшорних компаній і рахунків для укріття доходів від оподаткування.

Кримінальна відповідальність може включати значні штрафи, конфіскацію майна, а також покарання у вигляді позбавлення волі. Судові органи здійснюють розгляд кримінальних справ, що пов'язані з податковими злочинами, і визначають міру покарання відповідно до тяжкості правопорушення. Фінансова відповідальність передбачає відшкодування збитків, завданих порушенням податкового законодавства [3, с.380]. Це може бути як у формі штрафів, так і у вигляді конфіскації майна.

Отож види відповідальності за порушення податкового законодавства в Україні включають адміністративну, кримінальну, фінансову відповідальність. Кожна з цих форм має свою специфіку і застосовується залежно від тяжкості правопорушення. Застосування різних форм відповідальності забезпечує ефективне дотримання податкового законодавства, підтримує справедливість у сфері оподаткування та сприяє фінансовій стабільності держави. Важливо, щоб всі учасники податкових відносин були ознайомлені з можливими наслідками порушень і дотримувалися законодавчих вимог для уникнення негативних наслідків.

Відтак, особливістю відповідальності за порушення податкового законодавства є її компенсаційно-каральний характер. Компенсаційний аспект відповідальності полягає у забезпеченні відшкодування збитків, завданих державі та органам місцевого самоврядування через неотримання або отримання податків і зборів не в повному обсязі чи не в установлені терміни.

Каральний аспект полягає в тому, що відповідальність спрямована на примусове виконання податкових зобов'язань конкретними правопорушниками (платниками податків, податковими агентами або іншими суб'єктами, визначеними Податковим кодексом України) і включає необхідність перенесення негативних наслідків за вчинене правопорушення.

Список використаних джерел

1. Смичок Є.М. Теоретичні уявлення про статичність та взаємопов'язаність судових доктрин із вирішення податкових спорів. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 266–270.
2. Податкове право : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти). 2-ге вид., доопр. і доп. Т. Латковська, Т. Голядова, М. Сідор. Одеса. Фенікс. 2023. 84 с.
3. Сідор М.І. Вплив діджиталізації на здійснення фінансового контролю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 379–383.

УДК 330.341.1

Кравченко Владислав Валерійович

студент факультету менеджменту

Науковий керівник: Сухорукова Анна Леонідівна

кандидат наук з державного управління, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Інноваційний розвиток національної економіки України є однією з ключових умов для досягнення стабільного економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності на глобальному рівні. Теперішні виклики, з якими стикається країна, зокрема політична нестабільність, потребують переосмислення підходів до інноваційних процесів та активізації їх впровадження в усіх сферах економіки.

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується значним інтересом до інновацій та їх впливу на економічний прогрес. Згідно з Глобальним індексом інновацій 2023 року, Україна зайняла 55-те місце серед 132 країн світу, демонструючи коливання в рейтингу за період 2018–2023 років, від 43-го місця у 2018 році до 55-го у 2023 році [2, с.4]. Це свідчить про непостійність у розвитку інноваційних процесів, незважаючи на значні досягнення у деяких сферах. Провідні країни, такі як Швейцарія, Швеція, США та Сінгапур, продовжують бути лідерами інновацій, що підкреслює необхідність України оптимізувати власні інноваційні стратегії.

В останні роки спостерігається тісний зв'язок між інноваційністю національної економіки та розвитком інформаційних технологій (ІТ). В Україні ІТ-сектор демонструє динамічність і розширення, що створює позитивний вплив на всі сфери економіки. Ринок ІТ-аутсорсингу в Україні має великий потенціал, а його продукти здатні призвести до структурних змін в економіці.

Однак для досягнення сталого інноваційного розвитку національної економіки необхідно вирішити низку проблем. Політична ситуація в Україні є одним із ключових факторів, що визначають інноваційний клімат. Відсутність нормативно-правової бази, інституційної структури та інноваційної інфраструктури суттєво уповільнює процеси впровадження інновацій. Слабка інноваційна основа для різних галузей економіки не дозволяє розвивати потенціал, що існує, а надмірне завантаження внутрішнього ринку закордонними компаніями веде до відтоку фінансових потоків за межі країни. Зосередженість на розвитку ІТ-аутсорсингу потребує активізації внутрішнього ринку інновацій, щоб уникнути недостатнього використання ресурсів.

Додатковими викликами є втрата трудового та наукового потенціалу через недостатню підтримку наукових інститутів, а також низька активність у впровадженні екологічних інновацій, що гальмує розвиток вітчизняних екологічних продуктів.

Для подолання цих викликів держава застосовує різноманітні засоби та методи формування інноваційних пріоритетів. Зокрема, 10 липня 2019 року Уряд України затвердив Стратегію розвитку інноваційної сфери до 2030 року, яка має на меті створення національної інноваційної екосистеми [1, с.16]. Ця стратегія покликана сприяти швидкому і якісному перетворенню креативних ідей у інноваційні продукти та послуги, підвищуючи загальний рівень інноваційності економіки.

Протягом 2023 року спостерігається значний приріст кількості заявок на об'єкти промислової власності, який склав 44,1% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року [2, с.7]. Ці дані свідчать про те, що українські інноватори не лише пристосовуються до нових умов, але й використовують їх для активного просування ідей та продуктів, що може стати основою для майбутнього економічного зростання країни.

Отже, особливості інноваційного розвитку національної економіки України вимагають комплексного підходу до вирішення існуючих проблем і використання потенціалу, що є в країні.

Список використаних джерел

1. Братусь Г. А., Каліна І. І., Мазур Ю. В. Концептуалізація інноваційного розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2022. № 4 (63). С. 15–22. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/63-2> (дата звернення: 02.10.2024).

2. Ковальчук В. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-33> (дата звернення: 02.10.2024).

3. Poltorak A., Khrystenko O., Sukhorukova A., Moroz T., Sharin O. Development of an integrated Approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. *Eastern-European of Enterprise Technologies*, 2022, 1 (13-115). P. 103-112. URL: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253062> (дата звернення: 02.10.2024).

4. Poltorak Anastasiia, Tyshenko Svitlana, Volosyuk Yuriy, Khrystenko Olha, Sukhorukova Anna, Balitska Anna. Management of the financial and economic security system of the state in conditions of global instability. *Scientific views on the structural construction of regions: monograph*. Opole, 2022. С. 12-20.

УДК 677:628.4:338.45(477)

Крючкова Валерія Валеріївна

аспірантка спеціальності 101 Екологія

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

***ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ***

Текстильна промисловість посідає значну частку на світовому ринку, налічує велику кількість компаній і забезпечує робочі місця для мільйонів людей. Відходи цієї галузі переважно складаються зі зношених предметів одягу та домашнього текстилю, які становлять вагомую частину змішаних побутових відходів. Сектор текстильної промисловості стикається з викликами в контексті циклічного мислення та майбутнього розвитку через домінуючі лінійні уявлення про моду як тенденцію, а не як довгострокове ресурсозбереження.

Управління текстильними відходами, їх вторинна переробка та утилізація мають стратегічне економічне значення і є важливими для національної екологічної безпеки. Від ефективності та дієвості законодавчих норм, принципів, стратегій та програм залежить екологічна безпека суспільства.

У межах Європейського зеленого курсу (ЄЗК) текстильна промисловість визначена як ключовий ресурсоемний сектор економіки, здатний продемонструвати перехід до циркулярної економіки. Стратегія ЄЗК передбачає зниження вуглецевого сліду та обмеження використання природних ресурсів, у той час як текстильний сектор залишається одним із найбільших споживачів води та енергії. Відтак, оптимізація використання матеріалів, запровадження практик повторного використання та ремонту, а також розробка нових технологій для переробки текстильних відходів можуть суттєво знизити екологічний вплив і ресурсозалежність цього сектора. Союз визнає трансформацію текстильного сектора одним із пріоритетів для впровадження циркулярної економіки. [1].

Зокрема, виробники текстильних матеріалів мають використовувати методи еко-дизайну та інші інструменти, що забезпечать перехід до замкнених циклів виробництва і споживання товарів. Це вимовання виробників та споживачів до повторного використання ресурсів і текстильних продуктів.

За даними ЕЕА (2022) [2]., існує чотири основні типи циклічної бізнес-моделі, що підтримують перехід до кругової моделі:

- забезпечення довговічності та витривалості продуктів;
- моделі перераховані на основі доступу (оренда та лізинг);

- збір і перепродаж текстилю;
- ереробка та повторне використання матеріалів.

Це єдиний спосіб створити кліматично сприятливий, крім того, за допомогою цього способу відкриваються нові можливості для нього та місцевих працівників.

У сфері циркулярної економіки очевидними є можливості, що відкриваються в рамках спеціального пріоритету ЄС щодо просування цих питань в рамках політики сусідства. Нова пропозиція Європейської Комісії щодо пріоритетів Східного партнерства безпосередньо вказує, що ЄС буде підтримувати і просувати питання циркулярної економіки в країнах-сусідах з фокусом на енерго-інтенсивних секторах (пластик, текстиль та будівельні матеріали). Щоб ефективно скористатись цими можливостями, Україна має брати проактивну участь у формуванні пріоритетів та бюджетів відповідних тематичних та географічних програм у рамках Європейської політики сусідства .

13 серпня 2020 року Україна передала Єврокомісії позиційний документ щодо участі у Зеленому Курсі. За яким пропонується встановлення регулярного діалогу з ЄС щодо залучення України до розробки та реалізації політик у рамках ЄЗК, а також розробки спільної дорожньої карти [3]. Наразі Україна лише починає свій шлях до впровадження сталих моделей поведження з текстильними відходами. Незважаючи на те, що законодавство вже почало враховувати європейські стандарти, таких як розширена відповідальність виробників (РВВ), рівень переробки текстилю залишається вкрай низьким. Відсутність ефективної інфраструктури для збору й переробки текстильних відходів ускладнює ситуацію, зокрема на деокупованих територіях.

Однак, врахування успішного досвіду та темпи розвитку циркулярної економіки ЄС, а також прийнятий Україною європейський вектор розвитку дасть змогу суттєво пришвидшити процес впровадження циркулярної економіки на теренах держави. Це дозволить не лише зменшити обсяги текстильних відходів, але й суттєво знизити екологічні ризики, забезпечуючи більш стале та економічно вигідне використання ресурсів.

Список використаних джерел

1. European Green Deal. European Council. Council of the European Union : веб-сайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/> (дата звернення 27.10.2024).

2. EEA (2022) Textiles and the environment: the role of design in Europe's circular economy. European Topic Centre Circular Economy and Resource Use.

3. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України. ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і ГО «ДІКСІ ГРУП». Київ. 2020. С.74.

УДК 330.4

Кудінова Аліна Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СУЧАСНІ КОМПЛЕКСНІ СПОСОБИ УПРАВЛІННЯ СТРЕСОМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

У сучасному світі стрес став невід'ємною частиною життя, оскільки швидкий ритм діяльності, постійні зміни призводять до зростання напруження. Оскільки фізичний і психологічний стан людини взаємопов'язані, підвищений рівень стресу негативно позначається на особистості, що, своєю чергою, знижує продуктивність праці та призводить до негативних наслідків для підприємства. Стрес є природною реакцією організму на внутрішні та зовнішні подразники, але він може мати серйозний вплив на працездатність і загальне функціонування людини. Непередбачуваність стресів створює загрозу для підприємства та його персоналу, що може мати серйозні негативні наслідки.

Через це виникає необхідність у розробці та впровадженні ефективних систем стрес-менеджменту, які дозволять своєчасно, якісно та результативно протидіяти, запобігати та долати стресові ситуації. Така система може включати різні підходи, зокрема організацію тренінгів з управління стресом, впровадження програм підтримки здоров'я, забезпечення комфортного робочого середовища та розвиток культури взаємодії в колективі. Ці заходи сприятимуть зниженню рівня стресу серед співробітників, покращенню їхнього самопочуття та підвищенню ефективності роботи, що, в кінцевому підсумку, позитивно позначиться на результатах діяльності підприємства [1].

Теорія та практика боротьби зі стресами передбачає проведення різних тренінгів, які спрямовані на їх подолання. Ще одним із методів вирішення проблеми виникнення стресів є застосування стрес-менеджменту, який допомагає менеджменту та персоналу організації ефективно боротися зі стресами та оперативно знаходити способи подолання негативних наслідків стресу.

При боротьбі зі стресами варто спочатку визначити, які існують види стресів. Так, науковці виділяють наступні:

робочий стрес, який виникає через причини, пов'язані з професією, родом або видом діяльності;

професійний стрес, найбільш часто вдаються до поняття професійного стресу, оскільки воно стосується професійної діяльності фахівців, які працюють в рамках системи «людина-людина». Одним з найбільш типових і широко поширених видів цих професій є діяльність управлінського персоналу або менеджерів різного профілю;

організаційний стрес, який виникає внаслідок негативного впливу на працівника особливостей тієї організації, в якій він працює [2].

Також в залежності від виду і характеру стреси бувають фізіологічними і психологічними.

Фізіологічні стреси виникають під час накопичення критичної маси втоми від стресових ситуацій, результатом появи такого стресу є хвороби (виразка шлунку, мігрень, гіпертонія, болі у серці і спині, артрит, астма та ін.).

Психологічні стреси поділяються на:

інформаційні, які виникають в ситуації інформаційних перевантажень, коли людина не справляється із задачами, не встигає прийняти рішення та ін. Робота менеджера та його підлеглих у стресових ситуаціях може привести до неправильного виконання обов'язків, саме тому HR-менеджер зобов'язаний турбуватися про раціональну організацію праці підлеглих, створення і укріплення морально-психологічного клімату в колективі;

емоційні стреси виникають внаслідок погроз, небезпеки та образ, працівник при цьому стає роздратованим, втрачає апетит, впадає в депресію, знижується зацікавленість до спілкування [3].

Варто зазначити, що стрес, поряд з негативним, може здійснювати і позитивний вплив, який полягає в сприянні мобілізації зусиль людини для виконання роботи.

Причини виникнення стресу можуть бути доволі різноманітними:

підвищена відповідальність за якість роботи підлеглих та результати діяльності організації загалом;

високі вимоги до власної надійності та професіоналізму;

великий обсяг роботи, що призводить до перевантаження. Багато керівників намагаються подолати це, збільшуючи робочий час (працюючи ввечері або на вихідних). Частими наслідками перевантаження є пияцтво, прогули, зниження мотивації та інше;

необхідність прийняття великої кількості рішень;

потреба працювати швидко в умовах обмеженого часу;

відносини на роботі (з керівництвом, підлеглими, клієнтами);

розвиток кар'єри (як повільне, так і надто швидке просування) або ж високий ризик скорочення штату чи звільнення;

позаорганізаційні фактори – ті, що знаходяться поза межами роботи: проблеми в сім'ї, життєві кризи, фінансові труднощі, втрата близьких.

Статистика свідчить, що тривалий стрес або інтенсивний вплив стресових факторів на роботі можуть спричинити серйозні емоційні та фізичні порушення, такі як психосоматичні захворювання, десоціалізація, різні види професійних та особистісних деформацій. Через це важливо вчасно запобігати та коригувати стрес, базуючись на діагностиці його ранніх проявів, а також враховувати індивідуальну схильність людини до

стресу та використовувати відповідні стратегії для подолання його наслідків [4, 6].

У організаціях існує багато факторів, що можуть спричинити стрес, які поділяються на дві основні групи: організаційні та персональні. Організаційні стресори зазвичай пов'язані з робочими умовами та можуть включати:

перевантаження або недовантаження працівників. Часте перевантаження роботою є однією з основних причин стресу, проте хронічне недовантаження також має негативні наслідки. Відчуття непотрібності, яке виникає через неможливість реалізувати свої здібності, призводить до втрати сенсу роботи;

монотонна або нецікава робота. Відсутність викликів і зацікавленості у виконуваних завданнях може викликати почуття нудьги, апатії та емоційного виснаження, що є чинником стресу;

невизначеність ролей. Коли працівник змушений виконувати кілька ролей одночасно, це може спричинити внутрішні конфлікти та психологічний дискомфорт, що провокує стрес;

недостатнє забезпечення ресурсами. Відсутність необхідних інструментів або техніки для виконання роботи створює відчуття неефективності та безпорадності;

відсутність зворотного зв'язку. Менеджер має забезпечити чіткі вказівки та зворотний зв'язок для розвитку команди. Якщо цього бракує, працівники можуть почати сумніватися у своїх діях, що спричиняє невпевненість і стрес;

недостатньо комфортні умови праці. Невідповідне освітлення, надмірний шум або неправильний температурний режим на робочому місці також можуть негативно впливати на емоційний стан працівників. Такий комплекс факторів може суттєво знижувати ефективність роботи й призводити до професійного вигорання [5].

Отже, сьогодні вкрай важливо на підприємстві впроваджувати стрес-менеджмент, що являє собою процес цілеспрямованої дії на персонал організації в цілях адаптації особи до стресової ситуації, усунення джерел стресу й опанування методами їх нейтралізації.

Список використаних джерел

1. Глебова Н.В., Дьякова А.С. Впровадження інструментів стрес-менеджменту в діяльність підприємства під час війни. 2023. URL: <https://dSPACE.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/30668/1/143-145.pdf>

2. Злочевська Л. Стрес-менеджмент або як досягти рівноваги і впевненості. URL: <http://surl.li/lykjkz>

3. Милько І.П., Романюк А.О. Роль системи стрес-менеджменту у діяльності організації. 2023. С. 175. URL: https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2023/conf/1.1/Collection_of_abstracts.pdf#p

age=175

4. Літинський Л.К. Розвиток системи управління конфліктними ситуаціями та стресами у робочому середовищі. 2024. URL: <http://surl.li/rqalpn>

5. Сухоребра М.В. Функціональне призначення стрес-менеджменту на підприємствах. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2020. № 27. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/19.pdf#page=27>

6. Чайкіна Н.О. Психологічні особливості сприйняття ризику життєвих ситуацій під час військових дій в Україні. *In The 10th International scientific and practical conference "Modern methods of applying scientific theories" (March 14–17, 2023) Lisbon, Portugal*. International Science Group. 2023. P. 382.

UDC 330.4

Kudinova Alina

PhD in Economics, Associate Professor

Pikalov Oleksii

Master's Degree student

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

Kuchka Daiana

student

“1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia (Romania)

MANAGEMENT OF ENTERPRISE INFORMATION SECURITY IN MODERN BUSINESS CONDITIONS

The successful functioning of an enterprise depends on making high-quality and timely management decisions based on a thorough analysis of information coming from the internal and external environment. In recent years, with the development of information technologies and the general computerization of socio-economic relations, the importance of information has increased in the economy and society as a whole. Information has become one of the most important management resources and human, financial and material resources. The growing role of information has created an information space that must be protected from unauthorized or unwanted interference at the national, regional, and individual levels. In commercial activities, information protection can bring significant revenue, ensure the conclusion of profitable contracts with counterparties, significantly increase the competitiveness of enterprises, and increase the efficiency of business processes [1, 4].

The purpose of information protection is to preserve the value of information assets for their owners. Based on this, direct protection measures

support certain technologies for creating, processing, storing, searching, and providing information resources to users, not the information sources themselves. Such technologies not only take into account the characteristics of the information to be evaluated but also ensure the effective use of information resources. Therefore, it is desirable to consider the information security system of an enterprise as a model of conducting information warfare under the influence of internal and external environmental factors. The content of the information conflict consists of 2 components associated with various actions that can benefit from the information.

The first element (information attack) is to combat the violation of the integrity of the provision of corporate information by the external environment, including measures aimed at violating the confidentiality of corporate information, providing false information, blocking data reception, information processing, and information exchange (including physical destruction of information carriers) and information support at all stages of disinformation management [5].

Response to information is carried out in several ways, including technical reconnaissance of communication and management systems, as well as interception of information through communication channels.

The second element (information protection) includes corporate information, storage, processing, transmission, and automated measures to protect these processes from external influence, including the definition of information policy, and information dissemination measures necessary to solve administrative tasks (including the protection of information carriers from destruction). dissemination and penetration of disinformation information into corporate management systems [2].

The main goal of the information security system is to ensure the sustainable development of the enterprise, prevent security threats, protect legitimate interests from illegal violations, prevent disclosure, loss, leakage, falsification and destruction of information, as well as ensure the effective operation of all structural divisions of the enterprise. In addition, the system must provide constant risk monitoring for the timely detection of threats.

The structure of the information security system depends on the goals, objectives, methods and means of the enterprise, the nature (quantity, value) of the information itself, the nature of possible threats and the required level of security. A standard corporate information security management system includes all the key components inherent in management systems. Experience in using standardized requirements for such systems helps to identify the main factors that ensure information security in modern enterprises:

information security policies, objectives and measures that reflect the company's business strategy;

an approach to implementing, monitoring, maintaining and improving information security that is consistent with the corporate culture;

support and active participation of management at all levels;
understanding of information security requirements, risk assessment and availability of tools to manage them;
effective measures to increase awareness in the field of information security;
clear guidelines for information security policies and standards;
ensuring adequate funding for information security management activities;
creating an effective process for responding to information security incidents;
assessing the system to increase management effectiveness and provide recommendations for its improvement [3].

Therefore, the management of the enterprise's information security system should cover all elements of the information and communication environment and implement effective measures to protect it. The basis of this management is the definition of goals, objectives, methods, principles, and means of information protection. Maintaining confidentiality, integrity, and availability of data contributes to improving the effectiveness of the enterprise's information security, which allows the protecting of information from internal and external threats, creates favorable conditions for the effective operation of the enterprise, and increases its competitiveness.

Reference

1. Босак А.О., Вержиковський В.П., Калінін І.Є., Максимів І. Д., Приступа Д. А., Ривак О.І. Засади формування інформаційної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2023. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16944126635036.pdf>
2. Маркіна І. А., Дячков Д. В. Основи формування системи менеджменту інформаційної безпеки підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2016. № 3(1). С. 80–88.
3. Смачило Т. В., Кахній М. І. Теоретичні засади управління системою інформаційної безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1(40). С. 969–972.
4. Комеліна О.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення інвестиційного менеджменту в сучасних умовах. *Майбутнє економіки в епоху інформаційного суспільства*. № 81. URL: <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/13060.pdf#page=81>
5. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307–313.

УДК: 159.922

Кулешова Олена Віталіївна

кандидат психологічних наук, доцент

Крицький Юрій Миколайович

здобувач Ph.D.

Хмельницький національний університет

НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Відмінною рисою сучасного суспільства є швидке зростання впливу цифрових технологій на всі сфери життя, зокрема на психологічне благополуччя людини. Цифровізація створює нові можливості для розвитку, освіти, комунікації та роботи, проте одночасно вона стає джерелом значних викликів для психічного здоров'я. Постійний інформаційний потік, вимоги до багатозадачності, зниження рівня міжособистісної комунікації та залежність від соціальних мереж можуть призводити до таких негативних наслідків, як підвищений рівень стресу, емоційне вигорання, тривожні розлади та депресія. Особливо уразливою стає молодь, яка проводить більшу частину свого часу онлайн, що впливає на її емоційну стійкість, самооцінку та здатність до здорової соціалізації [1].

Цифрові технології розглядаються як унікальне явище, яке за останнє десятиліття кардинально змінило спосіб життя кожної людини на планеті. За даними новітніх досліджень, темпи впровадження технологічних інновацій продовжуватимуть зростати з кожним роком. Нині жодна сфера людської діяльності не обходиться без використання сучасних комунікаційних засобів, таких як комп'ютери, телебачення, мобільні телефони тощо. Гаджети допомагають вирішувати безліч завдань, спрощують обробку інформації, відкривають нові можливості для мислення та щоденно надають все більше нових можливостей [2].

Оскільки цифровізація стає невід'ємною частиною сучасного життя, дослідження її наслідків для психічного здоров'я є необхідним для розробки превентивних стратегій, що допоможуть зберегти баланс між використанням цифрових технологій і психічним благополуччям особистості. З одного боку, технології дозволяють швидко отримувати інформацію, підтримувати зв'язок з іншими людьми незалежно від географічних меж, а також розвивати професійні навички через онлайн-освіту та ресурси. Проте, постійний доступ до цифрового контенту негативно впливає на психіку через інформаційне перевантаження, постійний потік новин та необхідність постійно вирішувати багато завдань.

Соціальні мережі, які є важливим компонентом цифрового середовища, можуть викликати почуття тривоги, незадоволеність собою, соціальну ізоляцію та навіть депресію через порівняння з іншими користувачами та створення ідеалізованих образів життя. Також поширеним явищем є «FOMO» (страх пропустити щось важливе), коли постійне підключення до інтернету та великий потік інформації викликає тривожність і стрес через відчуття необхідності бути в курсі всього. Цифрові технології змінюють якість спілкування, оскільки віртуальна комунікація часто знижує емоційну близькість і може поглиблювати відчуття соціальної ізоляції. Тривале перебування за комп'ютером або іншими пристроями призводить до проблем із зором, безсоння і негативно впливає на фізичне здоров'я через малорухомий спосіб життя. Крім того, існує ризик розвитку ігрової залежності, що може призвести до втрати контролю над власним часом і соціальною ізоляцією. Надмірне споживання інформації часто спричиняє розсіяність, зниження концентрації та підвищену втому.

Залежність від цифрових пристроїв може порушувати баланс між роботою та відпочинком, викликати проблеми зі сном та емоційне вигорання. Водночас, цифрові інструменти мають потенціал для підтримки психічного здоров'я, зокрема через застосування для медитацій, психотерапії та емоційної підтримки. Таким чином, актуальним є пошук способів управління впливом цифровізації на психічне здоров'я, зокрема шляхом усвідомленого користування технологіями, формування цифрової гігієни та розробки ефективних стратегій для підтримки емоційного благополуччя в умовах цифрового середовища.

Розуміння цих викликів є необхідним для розробки ефективних стратегій збереження психічного здоров'я в умовах активного використання цифрових технологій. Також важливо розвивати свідоме використання технологій та цифрову грамотність, надаючи освіту та підтримку для здорового і збалансованого використання цифрових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Волошин О. Вплив цифрових технологій на формування здоров'я школярів. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions*. 2019. С. 338-347.

2. Shynkaruk O., Imas E., Denysova L., & Kostykevich V. Influence of Information and Communication Technologies on Physical and Mental Human Health. *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*. 2018. Vol. 2(42). P. 13–24. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-02-13-24>

УДК: 159.922

Кулешова Олена Віталіївна

кандидат психологічних наук, доцент

Росолович Олексій Володимирович

здобувач Ph.D.

Хмельницький національний університет

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Актуальність проблеми саморегуляції як особистісного ресурсу в кризових ситуаціях зумовлена зростаючою кількістю стресових і кризових моментів, які сучасна людина переживає у швидкоплинному і непередбачуваному світі. Кризові ситуації виникають як на особистісному, так і на професійному рівні, включаючи фінансові труднощі, втрату роботи, проблеми в стосунках або навіть глобальні виклики, такі як війна, пандемія чи екологічні катастрофи. У таких умовах здатність людини до саморегуляції стає критичним фактором для підтримки психічної рівноваги, адаптації до змін і прийняття правильних рішень. Саморегуляція дозволяє контролювати свої емоції, поведінку та думки, що дає можливість особистості не лише ефективно впоратися зі стресом, але й зберігати продуктивність та життєві ресурси в умовах тиску. Вона забезпечує стійкість перед зовнішніми викликами, дозволяє зберігати емоційну стабільність та приймати обґрунтовані рішення, які сприяють виходу з кризової ситуації з мінімальними втратами. З огляду на те, що кожна людина регулярно стикається з кризами різного масштабу, розвиток навичок саморегуляції є важливим особистісним ресурсом для покращення якості життя та психічного здоров'я в сучасному світі.

У ситуаціях невизначеності саморегуляція виступає ключовим чинником збереження ідентичності та адаптації до змін. Вона включає як підтримку стабільності особистого «Я» у взаємодії з навколишнім середовищем, так і його стійкість щодо внутрішнього, суб'єктивного світу. Коли неможливо точно оцінювати, прогнозувати або контролювати події, людина змушена спрямовувати свою активність не назовні, а всередину, фокусуючись на своїй внутрішній психічній реальності. Це відбувається шляхом зміни параметрів власного сприйняття світу: масштабу, вимірів, критеріїв оцінки і порівняння. У міру того, як зовнішні орієнтири стають менш чіткими, відбувається переорієнтація на внутрішні цінності та норми, які ґрунтуються на індивідуальному життєвому досвіді. Саме реалізація цих особистих цінностей, що визначають індивідуальний життєвий шлях, допомагає відновити відчуття сенсу, яке могло бути втрачено в умовах невизначеності.

У психологічній літературі саморегуляція особистості розглядається як багаторівневий і складний феномен, що охоплює різноманітні психологічні та психофізіологічні механізми [1]. Для створення комплексної системи психодіагностики цього феномена необхідно розробити теоретичну модель, яка адекватно відобразатиме його структурну організацію. Л. Гримак докладно досліджує загальні механізми саморегуляції та їхню роль у подоланні важких емоційних станів. Він виділяє кілька рівнів саморегуляції, залежно від механізмів її реалізації:

1. Інформаційно-енергетичний рівень – регуляція психічної активності організму за допомогою інформаційно-енергетичного впливу (сюди входять реакції «відреагування», катарсис, зміни в нервовій імпульсації, ритуальні дії).

2. Емоційно-вольовий рівень – це включає механізми самосповіді, самовпевненості, самонаказу, самонавіювання та самопідкріплення.

3. Мотиваційний рівень – регулює мотиваційні компоненти життєдіяльності особистості, які можуть бути як безпосередніми, так і опосередкованими.

4. Особистісний рівень – передбачає самокорекцію особистості, включаючи процеси самоорганізації, самоствердження, самодетермінації, самоактуалізації та самовдосконалення «містичної свідомості».

Основним методом саморегуляції Л. Гримак вважає внутрішній діалог людини із собою, який може відбуватися в умовах недосипу або на тлі змінених станів свідомості [2].

Таким чином, ключовим чинником для забезпечення стійкості особистості та її здатності ефективно діяти в різних життєвих обставинах є самодопомога, головна функція якої полягає в саморегуляції. Психотехнології саморегуляції спрямовані на різні аспекти особистості, і важливо враховувати індивідуальні особливості кожної людини, щоб обирати найоптимальніші підходи. Це свідчить про те, що розвиток навичок саморегуляції важливий для підтримки психічного здоров'я особистості та досягнення нею успіху в умовах складних і непередбачуваних ситуацій.

Список використаної літератури

1. Серета І., Карсканова С. Техніки саморегуляції як психологічний ресурс особистості в кризових умовах. *Věda a perspektivy*. 2023. №2 (21). С. 282-289

2. Дідковська Л. І. Особливості вирішення підлітками складних життєвих ситуацій у зв'язку з їхньою здатністю до саморегуляції. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2019. №1. С. 112-117

УДК 336.221

Кульбаба Вікторія Вікторівна

студентка 3 курсу, Національний університет «Одеська політехніка»

ОФШОРНІ ЦЕНТРИ І ПРОБЛЕМИ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Офшорні центри, їх роль, перспективи і наслідки розвитку в контексті міжнародних економічних процесів належать до найбільш актуальних, складних і суперечливих явищ у світовій економіці. Це пов'язано з масштабами розвитку офшорного сегмента та його впливу на світову економіку.

З усіх застосовуваних способів оптимізації оподаткування суб'єктів господарювання використовується найпростіший і найпоширеніший варіант схеми податкового планування, який полягає у використанні в торгових операціях між взаємозалежними особами певних схем, коли через офшор проводяться угоди з імпорту чи експорту товарів у такий спосіб, коли власник компанії може цілеспрямовано варіювати контрактну ціну угоди, а отже, і регулювати суму сплачуваних податків та мит.

Використання офшорних центрів, як правило, пов'язано з наміром уникати подвійного оподаткування. Фактично договори про уникнення подвійного оподаткування часто слугують для деяких суб'єктів міжнародного бізнесу зручним інструментом втечі від податків. Слід зазначити, що норми, які регулюють порядок функціонування офшорних центрів, а також існуючі правила, спрямовані на запобігання таких дій й посиляються на пункти міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування.

Подвійне оподаткування має довгу історію та давні традиції. Однак у європейських державах воно набуло особливого значення у 1970-х роках, у зв'язку з поширенням трудової міграції за межі кордону країни. Воно «виникає під час обкладання одним і тим же або аналогічним податком одного об'єкта оподаткування окремого платника податків за один і той же проміжок часу» [1, с. 575].

Подвійне оподаткування часто буває пов'язане з прибутковими податками та податками, якими оподатковуються винагорода за працю чи доходи від капіталу. Податковою базою для подвійного оподаткування є перелив через кордон робочої сили чи капіталу. Податкові претензії можуть бути пред'явлені податковими органами країн, які є місцем тимчасового проживання фізичних осіб або резиденцією юридичних осіб, які одержують доходи в країні тимчасового перебування.

Наслідки подвійного оподаткування можуть впливати на фізичних осіб, підприємства, бюджет й економіку країн в цілому. Подвійне оподаткування фізичних осіб та підприємств зменшує їх прибуток. З точки зору інтересів поповнення бюджету воно є джерелом доходу кожної з країн,

що стягують податки. З погляду на економіку в цілому, подвійне оподаткування створює розбіжності у конкурентоспроможності суб'єктів, які підлягають оподаткуванню.

З юридичної точки зору подвійне оподаткування на міжнародному рівні є результатом зіткнення двох або більшої кількості держав. Така колізія виникає тоді, коли той самий суб'єкт виконує вимоги особистої податкової відповідальності одночасно щонайменше у двох державах. Основною причиною колізії є те, що кожна держава в принципі оподатковує доходи фізичних осіб, які мають місце проживання на її території, або перебувають на ній у певний час незалежно від того, чи є джерело оподаткованого доходу на її території чи ні. Додатковою причиною є факт оподаткування державою податками всіх доходів, джерела яких перебувають на його території, незалежно від того, чи перебуває особа, яка одержує дохід, в даний момент на території цієї країни або за кордоном.

Подолання проблеми внутрішнього подвійного оподаткування є прерогативою податкової політики держави. Через укладання укладення міжнародних двосторонніх або багатосторонніх угод ця проблема має своє розв'язання. Україна має податкові конвенції понад 70 країнами світу та активно розширює межі міжнародної співпраці у податковій сфері [2].

На думку Дубовик О. Ю., основним призначенням двосторонніх податкових конвенцій є:

- усунення міжнародного подвійного оподаткування;
- запобігання податкового ухилення і уникнення;
- розподіл податкових прав між державами;
- забезпечення захисту вітчизняних суб'єктів господарювання, що проводять зовнішньоекономічні операції;
- створення сприятливих умов для залучення прямих іноземних інвестицій;
- запобігання податкової дискримінації [3].

Основним бар'єром для поширення подвійного оподаткування має стати інформаційне співробітництво між країнами та запровадження нових правил для трансфертного ціноутворення крупних корпорацій.

Список використаних джерел

1. Городніченко Ю.В. Подвійне оподаткування: його сутність та методи усунення. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 10. С. 574-578.
2. Baker P. L. An Analysis of Double Taxation Treaties and their Effect on Foreign Direct Investment. International Journal of the Economics of Business. 2014. (дата звернення 13.10.2024) URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3001220>.
3. Дубовик О. Ю. Проблеми усунення подвійного оподаткування в Україні. Вісник соціально-економічних досліджень. 2009. № 32. С.190-196.

УДК 338.2

Кутузова Анна Андріївна

здобувач фахової передвищої освіти
Відокремлений структурний підрозділ
«Автотранспортний фаховий коледж
Криворізького національного університету»

ЕЛЕКТРОННЕ РЕЗИДЕНСТВО – НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Міністерство цифрової трансформації України за підтримки Європейського Союзу оголосило про повноцінний запуск програми uResidency - електронного резидентства для іноземців, які хочуть вести бізнес в українській юрисдикції.

uResidency - це спеціальний статус, наданий українським урядом, що дає можливість іноземним фрілансерам, які працюють в ІТ та інших креативних секторах, виділитися серед інших, зареєструвати і вести бізнес в Україні незалежно від місця розташування. Під «бізнесом» в даному випадку мається на увазі мале підприємництво у формі підприємницької діяльності без створення юридичної особи, без права найму працівників з числа громадян або резидентів України [1].

З фокусом на спрощенні адміністративних процесів, сприянні глобальним можливостям для бізнесу та забезпеченні сприятливих податкових умов проект дозволяє віддаленим працівникам процвітати в динамічному та сприятливому середовищі.

Все починається з отримання статусу електронного резидента. Для цього необхідно :

- заповнити анкету та відстежувати статус своєї заявки через особистий обліковий запис;

- після оброблення заявки забронювати візит до консульства України за посиланням, яке буде надіслано на електронну адресу

- завітати до обраного консульства в запланований час і мати при собі проїзний документ, який попередньо надали в заяві.

- завантажити та встановити спеціальний додаток для реєстрації. Якщо верифікація пройде успішно отримати статус е-резидента та електронний підпис, який дійсний протягом 12 місяців з моменту оформлення е-підпису. Для поновлення статусу необхідно буде повторно відвідати консульство України [2].

Деякі фрілансери вже пройшли бета-тестування й тепер користуються перевагами програми:

- сприятлива ставка податку на прибуток, що забезпечує ефективне управління фінансами та підвищення прибутковості;

- раціональний підхід до ведення бізнесу (банк-партнер займається поданням податкових декларацій, бухгалтерським обліком і звітністю, усуваючи бюрократичні складнощі та тягар паперів);

- мобільність і цифрова зручність (користувачі зможуть безперешкодно керувати своїми бізнес-операціями, включаючи віддалене підписання договорів за допомогою електронного підпису);

- учасники програми uResidency отримують доступ до програми та ведуть всю свою підприємницьку діяльність прямо зі свого смартфона;

- бізнес, що не залежить від місця розташування(електронні резиденти працюватимуть з будь-якого місця, зберігаючи професійну перевагу завдяки визнаному правовому статусу uResidency, який підвищує довіру серед клієнтів у всьому світі) [3].

Першим українським банком, що приєднався до програми uResidency, став найбільший державний ПриватБанк. Підприємці із-за кордону тепер можуть відкрити в ПриватБанку спеціальний рахунок і вести бізнес через веб-портал «Приват24 для бізнесу». При цьому бухгалтер не потрібен: замість е-резидентів автоматично заповнювати бухгалтерські документи буде ПриватБанк в якості податкового агента[4].

На сьогоднішній день учасники програми uResidency можуть займатися будь-якими видами діяльності, дозволеними законодавством для українських фізичних осіб-підприємців за 3 групою єдиного податку (крім тих, що потребують ліцензування та додаткових дозволів).

Реалізація проекту дозволить Україні отримати додаткові надходження від податків е-резидентів та нові можливості для залучення інвестицій. На першому етапі очікується долучити близько 1 000 е-резидентів, що за підрахунками Міністерства економіки України може принести в українську економіку близько 1 млн. доларів США[1].

Список використаних джерел

1. Міністерство цифрової трансформації України. URL:<https://thedigital.gov.ua/projects/e-residency> (дата звернення: 18.10.2024).

2. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

3. uResidency Ukraine. *uResidency Ukraine*. URL: <https://e-resident.diia.gov.ua/> (date of access: 18.10.2024).

4. Електронне резиденство (uResidency) в Україні: для кого це так як може допомогти. *finance.ua*. URL: <https://finance.ua/goodtoknow/elektronne-rezydentstvo-uResidency-v-ukraini-dlia-koho-tse-i-yak-mozhe-dopomohy> (дата звернення: 23.10.2024).

UDC 338.46:61

Kurnosenko Larisa Volodymyrivna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Zaslavsky Dmytro Yuriyovych

Postgraduate Student, National University «Odessa Polytechnic»

STATE REGULATION OF ELECTRONIC TRANSFORMATIONS IN THE HEALTHCARE SECTOR

In 2020, the Government of Ukraine adopted the Concept for the Development of E-Health as part of the further steps in healthcare reform [1]. This document defines the goals and key directions for the development of electronic services in healthcare, highlights the main issues of their implementation, and outlines solutions.

The main terms in the field of electronic transformations of the healthcare system, which have gained widespread use following the adoption of the Concept, such as «electronic medical information system», «electronic cabinet», «electronic medical record», are legally enshrined in the Law of Ukraine «On state financial guarantees for healthcare services» [2] and in the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Some issues of the electronic healthcare system». [3].

Recently, electronic medical services have become widespread, serving as a key to the successful implementation of healthcare reform in Ukraine, and to which the state has paid significant attention by establishing the Ministry of Digital Transformation of Ukraine.

The main types of electronic medical services:

1. Telemedicine

- Online consultations: doctors provide consultations to patients via video calls, phone, or chat.
- Remote diagnostics: patients can receive diagnoses based on submitted data (photos, videos, test results).
- Telemonitoring: regular monitoring of patients' health using remote sensors and devices.

2. Electronic Medical Records (EMR)

- Digital patient charts: storage of all medical information about patients in electronic form.
- Information exchange: the ability to quickly share data between different medical facilities and doctors.

3. Health mobile applications:

- Health status monitoring: applications for tracking physical activity, blood sugar levels, blood pressure, etc.
- Medication reminders: automatic reminders for patients about the need to take medications.

4. Online appointment scheduling platforms:

- Convenient appointment scheduling: the ability to book an appointment with a doctor online.
- Doctor selection: patients can choose a doctor based on reviews, specialization, and rating.

5. Virtual clinics:

- Full cycle of medical services online: from consultations and diagnostics to treatment and rehabilitation.
- Integration with laboratories and pharmacies: the ability to receive test results and order medications online.

Electronic medical services allow patients to receive consultations, diagnostic, and treatment services remotely, which is particularly important for individuals living in remote or rural areas. This ensures equal access to quality medical care, regardless of the geographical location of the patients.

The implementation of electronic medical services also contributes to reducing healthcare costs. By utilizing digital technologies, the need for patients' physical presence in medical facilities decreases, which cuts down on the expenses associated with organizing and conducting medical consultations and procedures. This, in turn, allows for the optimization of medical institutions' resources, focusing them on providing more complex and specialized care.

Enhancing the efficiency of medical services is another important aspect of the relevance of electronic medical services. The automation of administrative and clinical processes enables doctors and medical personnel to concentrate on more complex cases, reducing their workload and decreasing patient waiting times. This also facilitates a more effective use of medical staff time and improves the quality of medical service delivery.

Electronic medical services ensure a more accurate and rapid exchange of information between medical institutions, helping to avoid errors related to data duplication or loss. This significantly improves the quality of medical information and communication among various participants in the medical process. Furthermore, electronic medical services support self-monitoring of patients' health. With the help of mobile applications and portable devices, patients can monitor their health status independently, receive reminders about medication intake, and perform basic diagnostic procedures at home. This enables them to be more engaged in their own treatment process and enhances their level of self-management.

At the same time, the implementation of electronic medical services requires addressing several challenges related to data security, technical infrastructure, personnel training, and regulatory issues. In conclusion, electronic medical services contribute to the modernization of the healthcare system, making it more efficient, accessible, and patient-centered. They are an integral part of the future of medical care, meeting the demands of modern society and promoting the improvement of the population's quality of life.

References

1. On approval of the concept for the development of electronic health care. Order of the Cabinet of Ministers dated December 28, 2020. №1671-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1671-2020-%D1%80#Text>
2. On state financial guarantees for medical care for the population. Law of Ukraine dated October 19, 2017. № 2168-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>
3. Some issues of the electronic health care system. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 25, 2018. №411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF#Text>

УДК 339.1: 004.8

Лагода Дар'я Дмитрівна

студентка ФТМ 4 курсу

Науковий керівник: Матвієнко Марія Григорівна

кандидат біологічних наук, доцент

Державний торговельно-економічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КАТЕГОРИЗАЦІЇ ТОВАРІВ У РИТЕЙЛІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ

В умовах стрімкого розвитку технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), з'являються нові можливості для оптимізації процесів у ритейлі. Одним із ключових напрямів застосування ШІ є категоризація товарів, що дозволяє спрощувати управління асортиментом, покращувати логістику та підвищувати ефективність обслуговування клієнтів. Сучасні ритейлери вже активно інтегрують ШІ для автоматизації рутинних процесів, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності на ринку [1, с. 12]. У цій роботі ми розглянемо нові можливості, які відкриває застосування ШІ для категоризації товарів у ритейлі, а також проаналізуємо виклики, пов'язані з його впровадженням.

Категоризація товарів є однією з найбільш трудомістких операцій у ритейлі, оскільки потребує обробки великих обсягів даних. Впровадження ШІ дозволяє автоматизувати цей процес, забезпечуючи швидку та точну класифікацію продукції на основі аналізу характеристик товарів, продажів, уподобань клієнтів та інших факторів [2, с. 56]. ШІ використовує алгоритми машинного навчання для розпізнавання шаблонів у даних та створення моделей категоризації. Наприклад, системи комп'ютерного зору можуть автоматично розпізнавати товари на зображеннях, що дозволяє ритейлерам значно скоротити час на ручну класифікацію [3, с. 34]. Крім того, ШІ здатний враховувати сезонні тренди та регіональні відмінності у споживчих уподобаннях, що допомагає забезпечити точнішу категоризацію. Перевагами застосування ШІ у ритейлі можна виділити наступні складові:

• оптимізація управління асортиментом — за допомогою ШІ ритейлери можуть ефективно аналізувати великі обсяги даних про товари, попит та продажі, що дозволяє оптимізувати управління асортиментом [4, с. 78]. Також це сприяє зниженню витрат на зберігання надлишкових товарів та зменшенню ризику нестачі продукції.

• Персоналізація обслуговування клієнтів — ШІ може аналізувати купівельні вподобання та історію покупок клієнтів, щоб створювати індивідуальні рекомендації.

• Покращення ефективності логістики — автоматизована категоризація товарів також впливає на ефективність логістичних процесів [6, с. 62].

Незважаючи на значний потенціал ШІ, існують певні виклики, пов'язані з його впровадженням у ритейлі. Одним із головних є потреба в інвестиціях у сучасні технології та навчання персоналу. Ритейлери повинні не тільки придбати програмне забезпечення на основі ШІ, але й забезпечити інтеграцію цих рішень із вже наявними системами управління [7, с. 45]. Крім того, дані, на яких навчаються моделі ШІ, повинні бути актуальними та якісними, інакше результати автоматичної категоризації можуть бути недостовірними. Тож застосування штучного інтелекту у категоризації товарів відкриває нові можливості для розвитку ритейлу, дозволяючи ритейлерам підвищити ефективність своїх операцій, покращити обслуговування клієнтів та знизити витрати. Однак успішне впровадження ШІ потребує значних інвестицій та ретельної підготовки, включаючи забезпечення якості даних та дотримання вимог щодо конфіденційності. Попри на ці виклики ШІ залишається потужним інструментом для трансформації ритейлу в цифрову еру.

Список використаних джерел

1. Brown, A. *Artificial Intelligence in Retail: A Game Changer*. New York: Retail Press, 2021. 320 p.
2. Smith, J. *Machine Learning for Product Categorization*. London: Tech Insight, 2020. 280 p.
3. Lee, C. *Computer Vision in Retail Automation*. *Journal of Retail Technology*, 2022. № 3, pp. 32-40.
4. Johnson, M. *Data-Driven Inventory Management in Retail*. New York: Springer, 2023. 400 p.
5. Miller, S. *Personalized Shopping Experience Using AI*. *Journal of Consumer Behavior*, 2021. № 2, pp. 100-110.
6. Green, D. *Logistics Optimization through AI Algorithms*. *Logistics and Supply Chain Journal*, 2020. № 4, pp. 60-70.
7. Patel, R. *Challenges in AI Integration for Retail*. *International Journal of Retail Innovation*, 2021. № 5, pp. 44-50.

УДК 339.1

Ламах Назарій Юрійович

студент

Національний університет «Львівська політехніка»

***ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ПЛАНУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ***

Для підвищення ефективності планування торговельної діяльності підприємств пропонуємо такі інноваційні напрями:

– стратегічне управління ланцюгами постачань – використання технологій для інтеграції ланцюгів постачання, що дозволяє зменшити витрати і підвищити швидкість обслуговування;

– упровадження цифрових технологій – використання великих даних, аналітики та штучного інтелекту для покращення процесів прийняття рішень; запровадження систем автоматизації, які зменшують час обробки замовлень;

– адаптивне планування – розробка гнучких бізнес-моделей, що дозволяють швидко реагувати на зміни ринку та споживчі тенденції; використання сценарного планування для підготовки до можливих змін у зовнішньому середовищі;

– персоналізація – розробка індивідуальних продуктів і послуг на основі даних про покупців; використання систем управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) для глибшого розуміння споживчих потреб;

– стратегія сталого розвитку – впровадження екологічно чистих практик у бізнес-модель, що може залучити свідомих споживачів та застосування принципів економіки замкнутого циклу для зменшення витрат і впливу на навколишнє середовище;

– мультиканальність – інтеграція різних каналів продажу (онлайн та офлайн) для забезпечення безшовного досвіду покупок; використання соціальних медіа для просування товарів і взаємодії з клієнтами;

– інноваційні маркетингові стратегії – використання контент-маркетингу, впливового маркетингу та інших нових форм реклами;

– управління знаннями – створення систем для обміну знаннями між працівниками, що підвищує інноваційність і ефективність процесів;

– участь споживачів у процесі розробки – залучення клієнтів до розробки нових продуктів або послуг через краудсорсинг.

Ці стратегії можуть бути адаптовані залежно від специфіки бізнесу та ринку, на якому він працює. Використання інноваційних підходів у плануванні торговельної діяльності допоможе підприємствам залишатися конкурентоспроможними в умовах постійних змін.

УДК 338.48 : 330.341

Ланчук Ярослав Степанович

кандидат економічних наук, доцент

Дуб Микола Григорович

аспірант

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Цифрові технології проникають у всі сфери життя, змінюючи способи ведення бізнесу, управління процесами, спілкування та взаємодії. У бізнес-середовищі цифровізація дозволяє підприємствам оптимізувати свої операції, знижувати витрати, розширювати доступ до глобальних ринків і підвищувати конкурентоспроможність. Цифровізація сприяє інноваціям і створенню нових бізнес-моделей, таких як електронна комерція, онлайн-платформи та фінтех.

Для споживачів цифровізація забезпечує зручність, доступність та швидкість обслуговування. Сучасні цифрові рішення дозволяють людям отримувати інформацію, послуги та товари в режимі реального часу, незалежно від географічного положення. Зокрема, розвиток мобільних додатків, хмарних технологій, штучного інтелекту та Інтернету речей (IoT) сприяє покращенню якості життя і робить багато процесів більш ефективними.

Особливо важливим є вплив цифровізації в умовах глобальних викликів, таких як пандемії або економічні кризи. Вона забезпечує гнучкість і адаптивність економік, дозволяючи бізнесам продовжувати працювати в умовах обмежень, а суспільству – підтримувати соціальні зв'язки та доступ до необхідних послуг.

Глобальні тренди інноваційного розвитку туризму в умовах цифровізації включають кілька ключових напрямів, які сприяють трансформації галузі, підвищують її ефективність та покращують досвід туристів, зокрема:

– поширення онлайн-платформ для бронювання житла, квитків та турів, таких як Airbnb, Booking, Expedia, забезпечує доступність послуг і полегшує планування подорожей;

– мобільні додатки дозволяють туристам легко бронювати послуги та отримувати інформацію в реальному часі;

– віртуальна та доповнена реальність (VR/AR) створюють можливість для віртуальних подорожей та попереднього огляду туристичних об'єктів, допомагаючи туристам ознайомитися з місцем до відвідування. Музеї та культурні пам'ятки можуть пропонувати інтерактивні екскурсії, покращуючи досвід відвідувачів;

– інтернет речей (IoT) дозволяє створювати «розумні» міста і туристичні зони, де туристи отримують індивідуалізовані послуги, безпечно пересування, оптимізовані маршрути і доступ до корисної інформації через мобільні додатки;

– штучний інтелект і чат-боти допомагають туристам у процесі бронювання, консультують їх з приводу маршрутів або пропонують індивідуальні рекомендації. Штучний інтелект також використовується для прогнозування попиту та персоналізації маркетингових пропозицій;

– використання великих даних (Big Data) дозволяє туристичним компаніям аналізувати поведінку клієнтів, покращувати послуги, персоналізувати пропозиції та підвищувати ефективність маркетингу;

– деякі туристичні компанії починають приймати криптовалюту як засіб оплати, що може спростувати міжнародні транзакції та знижувати витрати, а блокчейн забезпечує прозорість і безпеку платежів, а також використовується для підтвердження права власності або реєстрації турів;

– зростає попит на еко-туризм та використання інноваційних технологій для зменшення впливу туризму на довкілля, що включає застосування відновлюваних джерел енергії в туристичних об'єктах, оптимізацію ресурсів та розвиток сталих практик;

– введення безконтактних та мобільних квитків стало популярним у музеях, на авіарейсах, у громадському транспорті та під час заходів, що полегшує процес пересування туристів і робить його більш безпечним та ефективним.

Ці тенденції сприяють підвищенню якості обслуговування туристів, розширенню можливостей для бізнесу та зміцненню конкурентоспроможності туристичних дестинацій на глобальному рівні.

В Україні використання глобальних трендів інноваційного розвитку сфери туризму є необхідним кроком для підвищення конкурентоспроможності на світовій арені та забезпечення сталого розвитку галузі. З огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій та зростаючі вимоги туристів до якості та доступності послуг, український туристичний сектор потребує активного впровадження сучасних інноваційних рішень. Використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, великі дані, Інтернет речей, віртуальна реальність та мобільні платформи, відкриває нові можливості для створення сучасних, конкурентоспроможних і привабливих туристичних продуктів. Це дозволить підвищити якість туристичних послуг, забезпечити зручність для клієнтів, зміцнити позиції країни на міжнародному туристичному ринку та сприятиме сталому розвитку галузі.

УДК 316.7

Левченко Ірина Василівна

PhD, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Як і в житті кожної людини, так і в бізнесі спілкування та комунікації відіграють особливу роль. Виникнення і розвиток нових комунікаційних структур і процесів, а також проникнення комунікації в усі сфери суспільного життя вимагають постійного і глибокого переосмислення природи, місця і ролі комунікації, а також її основного змісту в соціальному менеджменті. З точки зору державного управління найбільшу увагу привертають соціальні, політичні, масові та маркетингові комунікації. На сьогоднішній день бізнес же орієнтує свою увагу на «особисті комунікації» або ж «цільову комунікацію», що проявляється у конкретній сфері людської діяльності. Комунікація, організована таким чином, базується на інформації, розробленій спеціально для кінцевого одержувача [1].

Для реалізації якісної комунікації необхідно узгодити багато елементів. По-перше, партнери бажають спілкуватися, виявляють і усувають бар'єри та обирають методи, відповідну комбінацію комунікації, вербальних, візуальних і письмових медіа тощо. Комунікативні навички керівника, а саме здатність говорити, слухати, писати та читати, переконувати – це цілий талант. Зокрема, ораторське мистецтво, захоплення журналістикою, викладацькою діяльністю, рекламою, літературою, радіо і телебаченням тощо – у всіх цих сферах діяльності досягають найбільших успіхів саме люди, що не бояться говорити, висловитися та довести свою думку до кінця [2]. З іншого боку, якщо спілкування не працює належним чином, рішення можуть бути неправильними, співробітники не можуть зрозуміти свого керівника, і це спричиняє виникнення конфліктних ситуацій на міжособистісному рівні.

Перешкоди для ефективної комунікації можуть виходити за межі відсутності навичок спілкування. Ефективність спілкування знижується, якщо: повідомлення сформульоване неточно, пояснення нечіткі, переклад поганий, повідомлення втрачено в процесі його передачі, що проявляє неухважність працівника, недостатній час адаптації, передчасну оцінку, хвилювання, відсутність комунікативних навичок тощо. Різне тлумачення одного і того ж поняття також може бути чинником, що знижує ефективність відносин між співробітниками. Така ситуація виникає, коли співробітники мають різний рівень знань, різні емоційні стани, що призводить до спотворення інформації, нерозуміння, повільної обробки інформації тощо. Крім того, слід враховувати, що одержувачі інформації бачать переважно ту інформацію, яку вони очікують або хочуть отримати.

У результаті аудиторія часто ігнорує інформацію, яка суперечить їхнім упередженим думкам [2-4].

Проте, на наш погляд важливо врахувати, що комунікації обов'язково мають забезпечуватися на внутрішньому та зовнішньому рівні, так як обмін інформацією має відбуватися на всіх стадіях прийняття рішень: планування, організації, мотивації та контролю. Якщо ви сформували новий колектив, то маєте звернути увагу на особливості кожного, індивідуальність співробітників, а також комунікативні якості, звісно, що напрямки роботи бувають різні, але робота в команді дуже важлива. Задля того, щоб цей процес налагодити, варто провести заходи спрямовані на знайомство, аналіз один одного та формування позитивного міжособистісного клімату. Якщо ж ви працюєте з колегами уже досить тривалий час і всі ваші ідеї швидко реалізуються, то обов'язково проявіть методи та інструменти мотивації колективу [1-5].

Мотивація працівників – це вроджена потреба працівників ефективно та результативно виконувати свої професійні завдання та створення умов, що дозволяють стимулювати цю потребу. Належна система стимулювання, орієнтована на результат, вимагає поєднання обох типів колективного та індивідуального стимулювання [6].

Мотивація співробітників, це не обов'язково грошова винагорода, інколи достатньо зробити короткий робочий день, або ж взагалі вихідний після клопіткої роботи колективу, або ж, пригостити колектив смаколиками, як винагороду за їх додатково приділений час у важливій справі. У будь-якій справі працюючи в колективі головне проявляти емпатію, розуміння та підтримку і тоді ваша діяльність приречена на успіх!

Список використаних джерел

1. Кіслов Д. В. (2013). Термінологія комунікацій: теоретичний дискурс та його практичне використання. *Державне управління: удосконалення та розвиток № 3, 2013*. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=551>
2. Шульгіна Л.М. (2023). Бізнес-комунікації: навчально-методичний комплекс. *Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023*. 151 с.
3. Чичкало-Кондрацька І.Б. (2018). Дипломатичний і діловий протокол. *Полтава: ПолтНТУ, 2018*. – 117 с. <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/4881>
4. Титаренко Л.М. (2024). Пріоритети корпоративної культури в умовах міжнародних трансформацій. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. – Полтава: НУІП. Т. (1 (92)). С. 79-86. doi: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3312](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3312)
5. Титаренко Л.М. (2022). Соціально відповідальні глобальні компанії в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка. 2022. № 11*. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.40>
6. Doola. (2023). 13 перевірених методів мотивації. <https://www.doola.com/uk/blog/how-to-motivate-your-employees/?nab=1>

УДК 656

Левченко Микола Віталійович

студент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ

Належне технічне обслуговування автомобіля має вирішальне значення не тільки для підтримки його продуктивності та продовження терміну служби, а також може запобігти додатковим витратам на усунення поломки. Обслуговування автомобіля вимагає відповідального підходу та професійного досвіду. Тому, ремонтуючи автомобіль, обирайте тільки перевірений і сертифікований сервісний центр, де вас будуть обслуговувати висококваліфіковані майстри з сучасним обладнанням. Досить важливу роль відіграє не лише якість обслуговування самого автомобіля, а й ефективна комунікація з клієнтами [1].

Власники автомобілів регулярно звертаються до автосервісу за обслуговуванням, ремонтом і технічними консультаціями. Успішні автосервіси розуміють важливість обслуговування і якісного спілкування з клієнтами для задоволення їхніх потреб. Пропонуємо розглянути ключові аспекти, які визначають рівень довіри споживача до сервісного центру обслуговування на вітчизняному прикладі: довіра та репутація: відмінне обслуговування та комунікація важливі для формування довіри клієнтів до сервісного центру; продуктивність і якість роботи: сервіс і якість роботи безпосередньо впливають на безпеку і працездатність автомобіля. Клієнти очікують від автосервісів високоякісного ремонту та послуг, завдяки яким їхні транспортні засоби прослужать довше та краще; чітка та прозора комунікація: в основі задоволеності клієнтів лежить чітка та чесна комунікація. Клієнти часто не розуміють технічних аспектів замовлення, тому важливо пояснити їм необхідний ремонт, надати оцінку витрат і бути реалістичними щодо їхніх очікувань; своєчасний відгук: клієнти очікують актуальної інформації про статус замовлення та очікувану дату доставки. Сповіщення про затримки чи інші збої в роботі можуть допомогти уникнути розчарувань і поділитися важливою інформацією; люди та навички: важливість спілкування та якості обслуговування відображається на навичках працівників. Кваліфіковані співробітники, які знають, як взаємодіяти з клієнтами, відіграють важливу роль у створенні позитивного досвіду; онлайн-спілкування: сучасні технології дозволяють автосервісам покращувати спілкування з клієнтами через веб-сайти, соціальні мережі та електронну пошту. Це забезпечує зручність і доступність для клієнтів [2-6].

Технічне обслуговування автомобіля є важливою частиною забезпечення надійності та безпеки перевезень. При обслуговуванні

автомобіля проводяться різні процедури та послуги. Подробиці про ці послуги допоможуть вам точно знати, що вам потрібно робити, щоб підтримувати свій автомобіль у відмінному стані [1, 2].

До найважливіших послуг відноситься регулярна заміна мастил і фільтрів. Це необхідно для забезпечення належної роботи двигуна та захисту його від забруднення. Крім того, під час технічного обслуговування автомобіля важливо перевіряти стан системи охолодження, гальмівної системи та системи рульового керування. Це забезпечує безпеку під час руху та запобігає можливим поломкам.

Тому, враховуючи наскільки важливим є технічне обслуговування автомобіля, власники сервісних центрів не повинні забувати про репутацію, адже відновити довіру клієнтів не зможе навіть гарантія повторної операції. Успішні автомобільні сервісні центри, розуміють, що важливість якісного обслуговування клієнтів і спілкування з ними визначає їх репутацію, здатність залучати та утримувати клієнтів і, зрештою, їхній успіх на ринку обслуговування автомобілів [1-6].

Враховуючи високий рівень конкуренції на ринку сервісного обслуговування між досвідченими центрами, що випускають брендові автомобілі та звичайним сервісним центром обслуговування авто все ж варто у першу чергу звертати увагу на рівень комунікації з клієнтом.

Список використаних джерел

1. Auto-zone. (2024). Технічне обслуговування автомобіля: перелік послуг та процедур. URL: <https://auto-zone.com.ua/tehnichne-obslugovuvannya-avtomobilya-perelik-poslug-ta-protsedur/>
2. Renault-duster. (2024). Важливість якості та комунікації в автосервісі для задоволення клієнтів. URL: <https://renault-duster.com.ua/articles/klientskiy-servis-ta-komunikatsiya-klyuch-do-uspihu-v-avtoservisi.html>
3. Or-klakson. (2012) Перспективи розвитку автосервісу в Україні. URL: http://or-klakson.blogspot.com/2012/01/blog-post_28.html
4. Кужель В.П., Букша М.В. Розвиток фірмового технічного сервісу на території України. URL: https://atm.vntu.edu.ua/articles/ne_fahovi/34.pdf .
5. Чичкало-Кондрацька І.Б. (2024). THE ROLE OF DOMESTIC TRANSPORT LOGISTICS IN THE WORLDWIDE SERVICEMARKET: CONTEMPORARY CHALLENGES. *Науковий фаховий журнал «Агросвіт»*, №1, 2024. С. 40-45. <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2753>, <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.1.40>
6. Halona I. War as an Influencing Factor on the Logistics Management Processes of Foreign Economic Activity of Enterprises. *Review of Economics and Finance*, 2023, 21, 661-668. Available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a70/>

УДК [658.8:004]:339.17

Лисогор Ігор Сергійович

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

**ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

У сучасних умовах розвитку цифрових технологій та інтернет торгівлі, важливу роль відіграє цифровий маркетинг, оскільки він є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності торговельного підприємства. Цифрові інструменти допомагають підприємствам ефективно залучати та утримувати клієнтів, розширювати ринки збуту та підвищувати лояльність споживачів. За рахунок персоналізації цифровий маркетинг забезпечує персоналізовані пропозиції, які відповідають індивідуальним потребам споживачів. Це збільшує ймовірність конверсії та підвищує рівень задоволення клієнтів. За рахунок аналізу великих даних (Big Data) і поведінковим патернам, підприємства можуть сегментувати свою аудиторію на основі різних параметрів (вік, географія, уподобання, історія покупок) та пропонувати їм релевантні пропозиції, що значно підвищує їх рівень конкурентоспроможності на ринку [1].

На основі впровадження різних каналів комунікації (соціальні мережі, електронна пошта, мобільні додатки, чат-боти) створюється єдиний клієнтський досвід незалежно від того, яким чином споживач взаємодіє з підприємством. Зазначене підвищує лояльність клієнтів та забезпечує постійний зв'язок з ними. Використання омніканальних стратегій продажу допомагають забезпечити зручний і безперервний процес покупки, де споживачі можуть почати покупку онлайн і завершити її в фізичному магазині, або навпаки. В умовах стрімкого розвитку соціальних мереж (Facebook, Instagram, TikTok і LinkedIn) та їх використання в цілях маркетингу дозволяє підприємствам взаємодіяти з цільовою аудиторією, підвищувати впізнаваність бренду, залучати нових клієнтів через рекламні кампанії і взаємодію з підписниками. Популярність в соціальних мережах забезпечується різноманітним та цікавим контентом, орієнтованим на відповідний сегмент клієнтів, що також дозволяє сформувати довіру до бренду [2, 3].

Розвиток цифровізації спрощує процедури автоматизації маркетингових процесів за рахунок використання email-маркетингу, SMS-повідомлень та мобільних пуш-сповіщень, що дозволяє підтримувати регулярний контакт з клієнтами, відправляти персоналізовані пропозиції та налаштовувати автоматичні повідомлення для повторних покупок або акцій. Використання мобільних додатків дозволяє підприємствам постійно

бути на зв'язку зі споживачами, пропонуючи їм персоналізовані знижки, повідомлення про нові продукти тощо. На сьогодні реалізація стратегії Mobile-First дозволяє залучати більшу кількість споживачів через популярність онлайн-покупок. Активне використання цифрових програм лояльності дозволяє підприємствам утримувати клієнтів, пропонуючи їм бонуси, знижки або спеціальні пропозиції для постійних клієнтів. Це створює довготривалі стосунки з клієнтами та стимулює їхню повторну активність.

Великі підприємства використовують у своїй маркетинговій діяльності CRM-системи (Customer Relationship Management) для автоматизації взаємодії з клієнтами, управління даними про клієнтів і персоналізації маркетингових пропозицій. Застосування такого цифрового контенту дозволяє підприємствам отримувати зворотний зв'язок, швидко реагувати на негативні коментарі та відповідно коригувати свою стратегію розвитку бізнесу. Таким чином, цифровий маркетинг став невід'ємним інструментом підвищення конкурентоспроможності торговельного підприємства. Завдяки використанню сучасних цифрових технологій підприємства можуть досягати нових ринкових вершин, підвищувати лояльність клієнтів і ефективність бізнес-процесів, забезпечуючи стабільне зростання та конкурентні переваги.

Список використаних джерел

1. Ковальчук С.В., Ковінько О.М., Лісовський І.В. Роль цифрового маркетингу в активізації міжнародної бізнес-діяльності підприємств. *Маркетинг і цифрові технології*. 2018. № 2 (1). С. 55–73.

2. Попело О. В., Лисогор І. С. Механізм забезпечення ефективного управління маркетингово-логістичною діяльністю підприємств в епоху цифровізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 8. С. 48-52. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1362/1372>

3. Суворова С.Г. Карпенко Ю.М. Вплив цифрового маркетингу на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу. *Економічний простір*. 2023. С. 164-168.

УДК 330.34:502.131.1(477)

Лобко Олег Миколайович

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ КРЕДИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ

Кредитний менеджмент банку відіграє ключову роль у функціонуванні та розвитку загалом системи банківського менеджменту. Саме тому банківські установи приділяють значну увагу побудові ефективної моделі кредитної діяльності, оскільки окрім можливостей отримати підвищені в порівнянні з іншими фінансовими послугами доходи, кредитні послуги є високоризикованими і вимагають, з урахуванням цього, проведення комерційним банком додаткової організаційної роботи.

Розглянемо сутність кредитного менеджменту банку та теоретичні положення забезпечення ефективності його здійснення. Основним завданням кредитного менеджменту банку можна визначити процес формування доходів банківської установи на основі ефективного використання її фінансових ресурсів, тобто надання позик економічним суб'єктам з урахуванням кредитних ризиків та їхнього впливу на фінансову стабільність банківської установи. Кредитна діяльність полягає у видачі кредитів клієнтам комерційного банку із забезпеченням мінімального ризику неповернення таких позик, що потребує врахування значної кількості чинників, які притаманні як потенційним позичальникам, так і загалом макроекономічному середовищі.

Кредитний менеджмент банку за своєю сутністю також являє складну систему, оскільки для організації процесу надання позики у межах банку необхідно побудувати відповідні бізнес-процеси, залучити значну кількість працівників та визначити їхні функції у процесі кредитування економічних суб'єктів. Специфіка економічної діяльності таких суб'єктів відіграє важливу роль у побудові зазначеної системи, оскільки для домогосподарств, суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема малих, середніх підприємств, притаманними є власні особливості їхнього фінансового стану, що безпосередньо впливає і на процес надання їм позикових ресурсів.

До причин доцільності розгляду кредитного менеджменту банку як окремої системи, на наше переконання, доцільно віднести такі:

1) кредитний менеджмент банку – це сукупність процесів організації видачі позик економічним суб'єктам, побудова яких здійснюється на основі прийняття значної кількості управлінських рішень;

2) кредитний менеджмент банку – окрема складова системи фінансового менеджменту банку і загалом банківського менеджменту;

3) кредитний менеджмент банку – сукупність взаємовідносин між окремими структурними підрозділами банківської установи, її топменеджментом, власниками комерційного банку;

4) кредитний менеджмент банку – забезпечує формування єдиного процесу управління всіма процесами видачі позик різним типам економічних суб'єктів, що дозволяє здійснювати аналіз ефективності кредитної діяльності комерційного банку;

5) кредитний менеджмент банку – включає підсистему управління кредитними ризиками, забезпечити ефективне функціонування якої можливо виключно через системний і комплексний підхід до оцінки кредитного ризику банківської установи;

6) кредитний менеджмент банку – здійснюється з урахуванням існуючої нормативно-правової основи для здійснення кредитної діяльності, і саме тому ухвалення рішень, з урахуванням чинного законодавства, доцільно здійснювати на основі аналізу результатів надання позик економічним суб'єктам; оцінка сукупного кредитного ризику є важливою для побудови дієвої системи ризик-менеджменту банківської установи й відіграє одну з ключових ролей у забезпеченні ефективності такої системи та ін. [1; 2; 3].

Використання системного підходу до розгляду сутності кредитного менеджменту дає можливість забезпечити синхронізацію роботи між структурними підрозділами банківської установи, які залучені до процесу надання кредитних послуг, підвищити рівень контролю за такими послугами, сприяти підвищенню ефективності управління кредитним портфелем банківської установи. Усе це є важливим для забезпечення фінансової стабільності комерційного банку, формування його ефективної роботи в довгостроковій перспективі.

Таким чином, враховуючи окреслене зазначимо, що система кредитного менеджменту банку – це цілісний, складний об'єкт дослідження, у межах якого відбувається сукупність управлінських дій, які спрямовані на забезпечення організації процесів розробки, продажу кредитних продуктів, аналітичної та консультативної діяльності, ефективної системи оцінки кредитних ризиків та роботи з кредиторською заборгованістю, які в комплексі сприяють побудові ефективного процесу кредитування економічних суб'єктів з метою отримання доходів.

Список використаних джерел

1. Коваленко В. В. Кредитний менеджмент в системній організації ефективної кредитної діяльності банків / В. В. Коваленко // Економічний форум. – 2014. – № 4. – С. 214-222.

2. Кредитний менеджмент у банку: підручник / С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко і ін.; за ред. С.М. Аржевітіна, Т.П. Остапишин. – Київ : КНЕУ, 2017. – 499, [5] с. – Режим доступу: <http://surl.li/jxxrhx>.

3. Миськів Г. В. Функціонування та розвиток кредитного ринку України [Електронний ресурс] : дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / ДВНЗ «Університет банківської справи». – Київ, 2016. – 539 с. – Режим доступу: <http://surl.li/hcgunm>.

УДК 336.71:658.5

Lunyakin Mykhailo

student, bachelor's degree, 4th year, 242 «Tourism and recreation»,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

***COMMUNICATION POLICY OF A GLOBAL HOTEL COMPANY AS A
STRATEGIC DIRECTION OF ITS TERRITORIAL MARKETING***

The global market economy, which is based on fierce competition, requires more and more efforts from modern hotel enterprises to create strong competitive positions. The dynamics of competition in sub-sectors remains unchanged, namely: competition forces companies to constantly find ways to counteract competitive forces in order to maintain and strengthen their own positions in the market. That is why global hotel companies actively use the concept of communication policy formation as a strategic direction of their territorial marketing, and strive to create sustainable competitive advantages of their brands in the minds of local customers [1].

Many domestic and foreign scientists made a significant contribution to the development of directions and issues of global studies, the organization of marketing activities of hotel companies on global and territorial markets, as well as the development of marketing in segments. In their works, approaches to the implementation of individual means of marketing communications are highlighted, but the issues of analysis of communication policy tools remain open and require further research in the management system of a hotel organization.

For successful activity on the territorial market, the enterprise should have an effective strategy taking into account the specifics of the development and application of marketing elements in the management process. Marketing communication policy is an important part of the management system of a modern enterprise. The communication policy of a global company should be considered as a set of actions aimed at covering all consumer associations related to a hotel product or brand of a global company, namely: feelings, thoughts, ideas, color, sound, room smell, etc. The increase in consumer expectations leads to the development of integrated marketing communications of enterprises, in particular due to the increase in the interactivity of these communications, which will contribute to the growth of loyalty and consumer perception of the offered streams of services in the global information space [2].

The directions and tools of territorial marketing should be understood as a set of means and measures used for researching the marketing potential and target groups of consumers of a separate territory, planning and implementing marketing activities to promote the brand of a global company and services in the territory. The actual implementation of marketing in practice is carried out using the main marketing tools, somewhat adapted to territorial management.

The complex of territorial marketing should be presented through marketing tools (means), (marketing mix): territorial hotel product, price of territorial product, place (localization) of territorial hotel product and its promotion. In order to implement an effective communication policy, a global company should, in addition to the traditional "4P" tools, add two more: supporting the local community and establishing communication with political forces. The process of applying the principles of territorial marketing should begin with a strategic analysis of the territory with the simultaneous construction of the vision and mission of the marketing campaign for the promotion of hotel products. The sequence of application of territory marketing tools should begin with marketing research and strategic planning [3].

Global companies in the field of software and communications are of great importance in the global coordination of information flows and can become partners of hotel enterprises. It is important to expand technological platforms and introduce innovative approaches to the organization of a complex of marketing communications, which will increase the economic efficiency of high-tech firms. The scheme of Internet marketing communications of companies is built on the principles of social and market interaction, functions thanks to the step-by-step organization of information-management relations and helps outline the contours of marketing interaction of global hotel enterprises in the system of territorial information flows while observing the basic principles of socially responsible marketing. At the same time, the movement of information flows is accelerated, and their dialogic orientation towards consumers is strengthened. Prospects for research in this direction are seen in the systematic spread of online integration and marketing tools interacting with consumers of services in the processes of market and social relations of high-tech hotel enterprises.

References

1. Цвілій С.М. Методологічний підхід до оцінювання інноваційних стимулів постконфліктному відновленні індустрії туризму. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. № 3(86). Одеса: ВД «Гельветика», 2023. С. 189-197. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2023.3.26>.
2. Цвілій С.М., Корнієнко О.М. Посткоронавірусне відновлення бізнес-активності мікропідприємств сфери гостинності регіону. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Том 32(71). Київ : ВД «Гельветика», 2021. № 3. С. 73-78.
3. Tsviliy S., Gurova D., Zhuravlova S. Coronavirus priorities in marketing management of microenterprises in the hospital field. *Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал*. Одеса : ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій; ВД «Гельветика», 2021. №52/2021. С. 120-125.

УДК 330.4:216.2

Макаренко Анастасія Сергіївна

студентка 4-курсу

Навчально-наукового інституту публічної служби та управління

Науковий керівник: Комаровський Іван Вікторович

PhD, старший викладач

кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій

Навчально-наукового інституту публічної служби та управління

Національний університет «Одеська політехніка»

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ НА ТРАДИЦІЙНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ: ЯК АДАПТУВАТИСЯ ДО ЗМІН У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Зі зміною реалій сьогодення виникає необхідність переосмислення традиційних підходів до ведення бізнесу. Цифрова революція та електронна комерція кардинально змінили те, як компанії взаємодіють зі споживачами, пропонуючи нові можливості для швидкого доступу до товарів і послуг. У той час, як традиційні компанії звикли до фізичної присутності на ринку, електронна комерція пропонує нові шляхи досягнення клієнтів, знижуючи географічні та фінансові бар'єри. Це змушує компанії адаптуватися до нових умов, впроваджуючи інновації та оптимізуючи свої бізнес-процеси для успішного існування в цифрову епоху.

Електронна комерція дає змогу підприємствам вийти за межі фізичних магазинів і розширити охоплення на глобальний рівень. Завдяки цьому компанії можуть пропонувати свої товари та послуги клієнтам у різних куточках світу, мінімізуючи витрати на оренду приміщень та персонал. Це підвищує цінову конкурентоспроможність, адже витрати на зберігання та логістику можуть бути оптимізовані, що дозволяє пропонувати товари за нижчими цінами. Цифрові платформи також дозволяють малим і середнім підприємствам конкурувати на рівних з великими корпораціями, оскільки в Інтернеті вони можуть мати однаковий доступ до споживачів. Це суттєво змінює умови ринку, де успіх залежить від інноваційних підходів до ведення бізнесу, а не лише від розміру компанії або її історії.

Електронна комерція створює нові можливості для бізнесу, але водночас викликає проблеми, такі як кібербезпека. Зростання кібератак загрожує персональним і фінансовим даним, тому важливо захищати інформацію клієнтів [3]. Для цього компанії впроваджують шифрування, багатофакторну автентифікацію та постійний моніторинг мереж для виявлення загроз. Також необхідно дотримуватись міжнародних стандартів, таких як GDPR, для захисту конфіденційності.

Логістика також залишається викликом, адже потребує оптимізації управління запасами, доставки та повернень [3]. Зростання обсягів

онлайн-продажів створює потребу в більш ефективних рішеннях для управління запасами, оптимізації процесу доставки та обробки повернень. Відсутність фізичних точок продажу вимагає створення складних логістичних ланцюгів, які повинні бути достатньо гнучкими, щоб швидко реагувати на зміни в попиті та зберігати високу швидкість обслуговування клієнтів. Для вирішення цих проблем компанії активно впроваджують технології штучного інтелекту (ШІ) та аналітику великих даних для прогнозування попиту, оптимізації маршрутів доставки та автоматизації складування. ШІ дозволяє скоротити час обробки замовлень і знизити витрати на логістику, забезпечуючи більш ефективну роботу.

Розвиток технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), машинне навчання та доповнена реальність (AR), підвищують якість обслуговування, наприклад, персоналізуючи рекомендації, покращення маркетингових стратегій або дозволяючи клієнтам віртуально приміряти товари. Використання чат-ботів та віртуальних помічників для надання цілодобової підтримки. Такі новітні рішення допомагають бізнесам швидко адаптуватися до змін і покращувати лояльність клієнтів [4].

Крім того, все більше бізнесів замислюється над впровадженням цифрової валюти, подібно до того, як 10 років тому почали приймати електронні платежі [2]. Сьогодні цифрові валюти стають все більш популярними, і підприємці розуміють, що рано чи пізно вони стануть основним способом розрахунку. Це нагадує ситуацію з початком онлайн-банкінгу та використання карток в інтернеті, коли багато хто ще сумнівався в нових технологіях, але з часом вони стали нормою.

Також, адаптація бізнесу до швидкозмінного ринкового середовища, вимагає постійного оновлення інфраструктури та навчання персоналу [1, с. 10]. Бізнесам слід приділяти увагу розвитку технічних навичок співробітників, щоб вони могли впроваджувати та ефективно використовувати новітні технології. Залучені та добре підготовлені працівники з більшою ймовірністю підтримають трансформацію та сприятимуть її успіху.

Технологія блокчейн також змінила підхід до бізнесу, з її децентралізованою та захищеною системою реєстрів, вона трансформує такі сектори, як фінанси, ланцюги поставок та охорона здоров'я [1, с. 5]. Блокчейн забезпечує безпечні та прозорі транзакції завдяки використанню смарт-контрактів, які автоматично виконують умови договору. Платформи децентралізованих фінансів (DeFi), такі як Uniswap і Compound, надають можливість користувачам здійснювати фінансові операції, не звертаючись до банків [5].

Електронна комерція значно трансформувала традиційні бізнес-моделі, змушуючи компанії пристосовуватися до швидко змінного цифрового середовища. Цей вплив проявляється у зниженні бар'єрів входу на ринок, зміні каналів взаємодії з клієнтами та розвитку нових підходів до

монетизації. Водночас з'являються виклики, такі як забезпечення кібербезпеки, оптимізація логістики та необхідність постійного впровадження технологічних інновацій. Попри це, е-комерція відкриває широкі можливості для інновацій, ефективності та виходу на світові ринки. Компанії, які здатні адаптуватися до змін і використовувати сучасні технології, що формують цифрову економіку, можуть досягати значних успіхів у нових ринкових умовах. Завдяки впровадженню технологічних рішень, таких як штучний інтелект і автоматизація, підприємства можуть підвищувати продуктивність і розширювати свій вплив на світовому ринку, забезпечуючи собі конкурентні переваги.

Список використаних джерел

1. Адаптація бізнес-моделей до вимог цифрової економіки. Кузьмук І.Я., Осіпова А.А., Вишнюк В.В. <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1151>
2. 4 тенденції, які змінили е-commerce у 2023 році https://24tv.ua/economy/shho-vplivaye-elektronnu-komertsiyu-yaki-tendentsiyi-viznachayut_n2431963
3. Комерція в епоху цифровізації: роль електронної комерції у сучасному бізнесі Луценко О. <https://alexlutsenko.com/blog/komercziya-v-epohu-cyfrovizacziyi-rol-elektronnoyi-komercziyi-u-suchasnomu-biznesi/>
4. Еволюція електронної комерції: як змінилася галузь у 2024 році <https://www.toptut.com/uk/e-commerce-evolution-how-the-industry-has-transformed-in-2024/>
5. 9 провідних DApp-програм DeFi, які варто спробувати у 2024 році <https://www.okx.com/ua/learn/best-defi-dapps>

UDC 339.9

Maliuha Arina

PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

***THE ROLE OF MNES IN GENDER INEQUALITY:
PARENTHOOD AND OUTSOURCING PENALTIES***

Gender equality and reduced inequalities are prominent objectives within the United Nations Sustainable Development Goals 2030 [1]. One significant manifestation of inequality is reflected in wage disparities based on employees' sex and parental status. Empirical studies have identified two salient phenomena in the workforce: the 'motherhood penalty' and the 'fatherhood bonus' [2]. These terms denote that working mothers typically earn less than their childless female counterparts, while working fathers often receive higher salaries than childless male workers. Statistical analyses indicate that the birth of a child in a

family is consistently associated with changes in parental wages – positively for men and negatively for women [3].

The ‘motherhood penalty’ is attributed to pervasive social biases concerning working mothers. Employers often perceive them as less productive, less motivated, and less devoted to their work [4]. There is a prevailing assumption that mothers will be more inclined to take days off or sick leave, and less willing to work overtime or travel due to familial obligations. Quantitative studies estimate this penalty to range from 4% to 13%, varying by country, sector, and other pertinent variables [5]. Conversely, the ‘fatherhood bonus’ typically ranges from 3% to 10% [6]. This phenomenon is explained by employers’ positive associations related to fathers as breadwinners. Such employees are generally viewed as more reliable, industrious, stable, and loyal. Consequently, fathers often receive more benefits compared to their childless male colleagues, are more likely to receive promotions or pay raises, and are less likely to face criticism for perceived insufficient productivity [7].

The contribution of multinational enterprises (MNEs) to the global economy has increased fivefold over the past three decades, establishing them as significant employers in the international labor market [8]. Employment in an international company typically necessitates enhanced flexibility, adaptability, and frequent business travel. One might hypothesize that MNEs would impose ‘penalties’ on both working fathers and mothers, considering them less adaptable to the demands of international teams operating across multiple time zones. However, empirical evidence suggests that while the ‘motherhood penalty’ in MNEs is comparable to that in local companies, the ‘fatherhood bonus’ is approximately twice as high [6]. This discrepancy is often attributed to psychological factors: the working environment in large corporations is generally perceived as more aggressive, competitive, and masculine, thus favoring men in their traditional role as family providers [9].

Contemporary economic processes increasingly involve international outsourcing, which some scholars characterize as ‘a driver of spreading inequality’ [10]. An analysis of the French labor market demonstrates the existence of an outsourcing penalty: outsourced workers receive lower compensation than their internally employed counterparts. The wage differential is 9.6% for men and 11.8% for women [11]. This gender gap becomes more pronounced among vulnerable social groups, with wage differences of 13.4% for men and 27.7% for women [12]. Interestingly, the outsourcing penalty and gender wage gap tend to diminish at higher career levels, a phenomenon attributed to the enhanced bargaining power of senior outsourced workers who often possess specialized knowledge and expertise [13].

Considering the prevalent use of outsourcing by MNEs, one can theoretically postulate a scenario where parenthood penalties and bonuses, as well as outsourcing penalties, are applied concurrently, resulting in cumulative effects. This could potentially lead to 16-25% lower wages for working

outsourced mothers compared to their childless, non-outsourced female colleagues [14]. In vulnerable social groups, this wage disparity for working mothers could potentially reach 32-41% [15]. While precise measurement of these differences requires further empirical investigation, the theoretical possibility of such cumulative effects warrants serious consideration.

The evidence presented herein underscores the necessity for a comprehensive reevaluation of MNEs' role in perpetuating global gender inequality, with a particular focus on revising their policies and priorities in addressing the gender wage gap. There is a pressing need for more rigorous analysis of MNEs' contribution to gender disparities, both in terms of general wage structures and specific impacts related to parenthood and outsourcing. To address these issues effectively, more proactive collaboration between governments, public organizations, and MNEs is imperative. Such partnerships should aim to develop evidence-based strategies for mitigating these negative effects and progressively eliminating biases against parenthood in the international labor market.

References

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (date of access: 26.10.2024).
2. Glauber R. Trends in the Motherhood Wage Penalty and Fatherhood Wage Premium for Low, Middle, and High Earners. *Demography*. 2018 Oct; 55(5):1663-1680. doi: 10.1007/s13524-018-0712-5. PMID: 30255427.
3. Shelly Lundberg, Elaina Rose, Parenthood and the earnings of married men and women, *Labour Economics*, Volume 7, Issue 6, 2000, Pages 689-710, ISSN 0927-5371, [https://doi.org/10.1016/S0927-5371\(00\)00020-8](https://doi.org/10.1016/S0927-5371(00)00020-8).
4. Budig M. J., England P. The Wage Penalty for Motherhood. *American Sociological Review*. URL: https://inequality.stanford.edu/sites/default/files/media/media/pdf/Reference%20Media/Budig_2001_Lifecourse.pdf (date of access: 26.10.2024).
5. Estimating the wage penalty for maternal leave / B. Buligescu et al. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/profile/Raymond-Montizaan/publication/23525352_Estimating_the_wage_penalty_for_maternal_leave/links/0fcfd509c33de4b094000000/Estimating-the-wage-penalty-for-maternal-leave.pdf?tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uLiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19 (date of access: 26.10.2024).
6. Kleven H., Landais C., Sogaard J. E. Children and Gender Inequality: Evidence from Denmark. *American Economic Journal: Applied Economics*. URL: <https://www.aeaweb.org/articles/pdf/doi/10.1257/app.20180010> (date of access: 26.10.2024).

7. Khadija van der Straaten K., Pisani N., Kolk A. Multinationals could help close parenthood wage gaps. This is how. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2024/06/multinationals-can-close-parenthood-wage-gaps/> (date of access: 26.10.2024).

8. J., Steven, Landefeld., Obie, G., Whichard. (2007). The importance of, and pitfalls in, measuring globalization. Statistical journal of the United Nations economic commission for Europe, 23(2):127-142. doi: 10.3233/SJU-2006-232-304

9. Budig M. J., Hodges M. J. Differences in Disadvantage: Variation in the Motherhood Penalty across White Women's Earnings Distribution. ResearchGate.

URL: https://www.researchgate.net/publication/241644194_Differences_in_Disadvantage_Variation_in_the_Motherhood_Penalty_across_White_Women's_Earnings_Distribution (date of access: 26.10.2024).

10. Pepper S. Outsourcing low paid work disguises true extent of growing inequality. LSE. URL: <https://www.lse.ac.uk/News/Latest-news-from-LSE/2020/L-December/Outsourcing-low-paid-work-disguises-true-extent-of-growing-inequality-within-companies> (date of access: 26.10.2024).

11. Askenazy P. Worker surveillance capital, labour share, and productivity. Oxford Economic Papers. 2021. Vol. 74, no. 1. P. 85–93.

12. Hegewisch A., Liepmann H. Occupational segregation and the gender wage gap in the US. ResearchGate.

URL: https://www.researchgate.net/profile/Ariane-Hegewisch/publication/324975196_Occupational_segregation_and_the_gender_wage_gap_in_the_US/links/5e95c26a92851c2f529f6558/Occupational-segregation-and-the-gender-wage-gap-in-the-US.pdf?tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19 (date of access: 26.10.2024).

13. Fana M., Giangregorio L., Villani D. The Outsourcing Wage Gap: Exploring the Interplay of Gender and Tasks Along the Job Distribution. Springer Link.

URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40797-023-00262-2> (date of access: 26.10.2024).

14. Child Penalties across Countries: Evidence and Explanations / H. Kleven et al. American Economic Association.

URL: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pandp.20191078> (date of access: 26.10.2024).

15. Grimshaw D., Rubery J. The motherhood pay gap: A review of the issues, theory and international evidence. International Labour Organization.

URL: <https://www.ilo.org/publications/motherhood-pay-gap-review-issues-theory-and-international-evidence-1> (date of access: 26.10.2024).

УДК 658.15

Малиш Володимир Володимирович

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення економічної безпеки є підґрунтям стабільного функціонування та стратегічного розвитку промислового підприємства. У сучасних умовах розвитку цифрових технологій та підвищення ролі інтелектуальної праці, важливим напрямом забезпечення економічної безпеки є комерціалізація інновацій. Це важливий інструмент підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства, що сприяє зміцненню його конкурентоспроможності як на національному, так і на міжнародному ринках. Інноваційний розвиток є підґрунтям сталого розвитку підприємства, забезпечення його економічної безпеки та конкурентоспроможності [1, 3].

Інноваційно-інвестиційна складова економічної безпеки промислових підприємств є ключовим фактором, який сприяє стійкості, конкурентоспроможності та розвитку підприємств в умовах сучасної ринкової економіки. Інноваційні та інвестиційні детермінанти формують стратегічні напрями захисту підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, сприяючи його адаптивності та здатності до модернізації.

Розглядаючи управлінські аспекти забезпечення економічної безпеки, слід звернути увагу на такі ключові функціональні елементи [2]:

- оцінка, аналіз та діагностика рівнів і динаміки економічної безпеки;
- планування процесів на різних рівнях (стратегічному, поточному, оперативному), включаючи визначення мети діяльності підприємства, формування стратегії, встановлення цілей, розробка відповідного інструментарію, формування організаційно-економічного механізму, визначення суб'єктів, об'єктів, функцій та етапів забезпечення економічної безпеки;
- розробка організаційно-технічних заходів, включаючи забезпечення матеріальних, фінансових, трудових і інформаційних ресурсів, деталізації та маршрутизації економічних заходів і створення інформаційного ресурсу;
- впровадження обґрунтованих елементів економічної безпеки;
- економічне оцінювання та контроль;
- застосування мотиваційних заходів, таких як фінансове та матеріальне заохочення працівників для досягнення найкращих результатів, визначення конкретних обов'язків, створення позитивного мікроклімату в колективі тощо.

Також доцільно звернути увагу на те, що у сучасних умовах ведення бізнесу невизначеність є ключовим фактором, що впливає на рівень економічної безпеки та визначає конкурентоспроможність підприємств. Невизначеність характерна для будь-якого підприємницького процесу в економіці, особливо в умовах циклічної ринкової економіки. Вона є природним елементом функціонування підприємств і суттєвою складовою підприємницького ризику. За сучасними економічними теоріями, прибуток підприємства формується через його дії в умовах невизначеності. Тому однозначно визначити, чи є невизначеність позитивним або негативним фактором, досить складно. Однак очевидно, що вона є об'єктивною економічною категорією, яка відображає вплив різних чинників: економічних, політичних, соціальних, природних і технологічних.

Невизначеність впливає на результати діяльності підприємства, такі як прибуток, економічна ефективність, зростання ринкової вартості та конкурентоспроможність. Тому, на нашу думку, важливо розглядати конкурентоспроможність підприємства через призму рівня невизначеності в контексті забезпечення його економічної безпеки та розвитку. Успіх підприємства на внутрішньому та міжнародному ринках залежить від адаптованості, інформаційної забезпеченості та інноваційної активності, що створює нові можливості для бізнесу. Підприємства діють як відкриті системи, які підпорядковані загальним економічним законам і проходять через життєвий цикл. Рівень економічної безпеки змінюється на кожному етапі цього циклу, і тому управлінські дії повинні бути спрямовані на ідентифікацію та нівелювання ризиків.

Список використаних джерел

1. Погребняк А. Ю., Кліщ К. А. Інтеграція наукових підходів до оцінювання управління ефективністю використання виробничого потенціалу підприємства з метою підвищення його економічної безпеки. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2023. № 25. С. 49-53.

2. Попело О. В., Малиш В. В. Адаптивне управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств як фактор забезпечення економічної безпеки. *Economic Synergy*. 2023. № 1. С. 48–56.

3. Тульчинська С. О., Чорній Б. П., Салоїд С. В. Механізм оцінювання залучення інвестиційних ресурсів як засіб забезпечення економічної безпеки промислових підприємств: монографія. Київ: Вид-во ФОП Кожуковський І.І., 2018. 170 с.

УДК 338.246.2:368.4

Маслій Олександра Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

**СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Глобальні тренди цифровізації в умовах збройної агресії російської федерації генерують значні ризики фінансовій стійкості бізнесу [1]. Серед усіх ризиків суттєво зростає роль і вплив саме фінансових ризиків (кредитного, інфляційного, валютного), що зумовлено економічною невизначеністю, нестабільністю ринкової кон'юнктури, інтенсивним упровадженням інноваційних фінансових інструментів та розширенням спектра фінансових взаємодій у діяльності підприємств [2]. Це може призвести до втрати доходів, збільшення витрат, втрати активів або неможливості виконання боргових зобов'язань. Тому для збереження фінансової стійкості бізнесу критично важливим є впровадження безпекоорієнтованого управління спрямованого на мінімізацію фінансових ризиків, які здатні суттєво дестабілізувати фінансовий стан підприємств.

Одним із найефективніших інструментів забезпечення фінансової безпеки, підтримання стабільності та безперервності функціонування підприємств в умовах невизначеності є страхування фінансових ризиків, основні види якого наведено на рис. 1.

Рис. 1 – Види страхування фінансових ризиків бізнесу

Страховання є одним із найефективніших методів управління фінансовими ризиками бізнесу в умовах невизначеності [3]. Передача страховику фінансового ризику за певну плату може розглядатися як важливий інструмент зменшення негативного впливу зовнішнього бізнес-середовища на показники діяльності підприємства та захисту від непередбачуваних фінансових втрат, які в умовах високого рівня невизначеності часто перетворюються у реальну загрозу фінансовій безпеці підприємства.

Умови страхування можуть значно відрізнятися в залежності від політики конкретного страховика, а також від типу фінансових ризиків, що страхуються [4]. Підприємство має обирати страхові продукти цього напрямку за принципом економічної ефективності, зважаючи на специфіку своєї виробничо-господарської діяльності.

Наявність страхового захисту від фінансових ризиків дозволяє підприємствам формувати оптимальну структуру капіталу для збереження фінансової стабільності та досягнення стратегічних цілей своєї діяльності. Разом із цим використання підприємством страхування своїх фінансових ризиків досить часто розглядається потенційними інвесторами як маркер ефективного фінансового менеджменту в сучасних умовах. Тому цей інструмент сприяє також залученню інвестицій у бізнес, зростанню фінансових ресурсів підприємства та збереженню його фінансової стійкості в умовах нестабільності.

Отже, в умовах динамічного мінливого та нестабільного економічного середовища страхування фінансових ризиків є ефективним інструментом захисту бізнесу від різноманітних втрат фінансового характеру, який створює можливості для забезпечення стабільності та стійкості підприємства в умовах невизначеності.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. *Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі*: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.

2. Маслій О.А., Буряк А.А. Трансформація загроз економічній безпеці та безпеці інформаційного середовища України в умовах повномасштабної війни. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. № 3 (129). С. 28–32. <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-3-5>

3. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268-281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.48.2023.3976>

4. Громова А. Є., Яковенко К. А. Особливості страхування фінансових ризиків в Україні. *Young scientist*. 2018. № 5. С. 285–288.

УДК 330.341:338.486

Matviienko Yaroslav

student, postgraduate student, 2th year, 242 «Tourism and recreation»,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

***INNOVATIVE MODEL OF HOSPITALITY IN TOURIST SERVICE
FOR FOREIGN TOURISTS***

The situation in the segment of the domestic market of tourist services for consumers is practically uncompetitive in comparison with global trends in tourism: weak material and technical base and unattractive infrastructure facilities, low level of service, almost no modern entertainment industry, unsatisfactory state of historical and cultural monuments, ecological problems [1]. Revival of market development and overcoming negative trends is possible through the introduction of innovations. The use of the innovative factor will lead to the creation of a competitive field of hospitality in the post-war period.

Hospitality, from a scientific point of view, defines the system of activities and the order of their implementation in order to satisfy the domestic, economic and cultural requests of guests of tourist enterprises, their prudent service by providing a number of services. The hospitality industry represents a broad category of industries within the service industry, which includes: accommodation services, food, beverage establishments, event management, amusement parks, transportation, cruise lines, travel, additional industries of the tourism industry. In the conditions of the highly competitive hospitality market, business structures in the field of tourism, when serving domestic and foreign tourists, must ensure not only a high level of accommodation and food comfort, but also constantly raise the level of customer service, offer a wide selection of additional and related services, including informational, household, financial, intermediary, insurance services, business center, leisure organization, others [2]. The urgent problem of introducing modern innovative management models that meet world standards into the management system of domestic tourist enterprises is due to the need to provide high-quality services, reduce costs, coordinate personnel, and conduct marketing research on the services market.

The innovative model of hospitality as a concept for attracting foreign tourists is aimed at meeting their needs for travel and recreation in Ukraine. The goal of hospitality enterprises in the implementation of this concept is expressed by four sub-goals: 1) increasing the level of consumption of tourist products; 2) achieving complete consumer satisfaction of tourists; 3) provision of the most diverse assortment of tourist products; 4) ensuring the latest quality of rest and recreation for tourists. The development of an innovative model of hospitality should be based on the principles of marketing in the field of tourism as a means of increasing the efficiency of the functioning of business structures, which includes the following elements: anticipation and forecasting of demand thanks

to the constant study of foreign tourists from the point of view of their needs; demand management is carried out by encouraging consumers to purchase a hotel product provided by a tourism business enterprise; satisfaction of demand both from the point of view of the functional safety characteristics of the tourist product and high-quality tourist service of foreign customers [3]. The implementation of an innovative model of hospitality for serving foreign tourists is aimed at fulfilling the following tasks of the service sector: substantiating the need to provide tourist services by identifying existing and potential demand for them; organization of research work on the development of project innovation tours or other services that meet the needs of foreign clients; coordination and planning of the organizational marketing strategy for the promotion and sale of tourist products and business activities of domestic entrepreneurial structures; use of innovative methods of marketing strategy and tactics of selling tourist products and promotion on the market; regulation and direction of all activities of tourism companies to achieve strategic goals in the field of tourism.

An innovative model of hospitality should provide foreign tourists with the following advantages: 1) recovery and development of spiritual and physical strength; 2) qualitatively new changes in the tourist product; 3) a guaranteed constant level of quality of tourist service in all market segments and sectors of the tourist sphere in the country; 4) effective functioning of the infrastructure of the tourism market; 5) transparency of the processes of provision, positioning, consumption of tourist services; 6) progressive changes in service factors (reduction of transportation time by using new high-speed modes of transport); 7) raising one's own status due to receiving innovative services.

In general, tourism enterprises that carry out innovations on a significant scale, have high intellectual potential, carry out innovative activities in many directions, implement a large number of innovative projects. At the current stage, when implementing an innovative model of hospitality in serving foreign guests, tourism enterprises must cover the entire range of innovative activities, implementing service, technological, market, marketing and management innovations, etc.

References

1. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві: навчальний посібник / С. Цвілий, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.

2. Трусова Н.В., Цвілий С.М. Безпечний стан інноваційного розвитку туристичної індустрії в економічній системі держави. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-45-75.

3. Цвілий С.М. Аналіз і оцінка інструментів стимулювання розвитку інвестиційного потенціалу туристичної індустрії. *Сталий розвиток економіки*. Хмельницький: Університет економіки та підприємництва. 2023. № 1 (46). С. 149–154. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-46-21>

УДК 338.48

Маховка Вікторія Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Сфера туризму в Україні переживає серйозні виклики через повномасштабну війну, що розпочалася у 2022 році. Руйнування інфраструктури, зменшення туристичних потоків та загроза безпеці відчутно вплинули на розвиток галузі. Проте, після завершення бойових дій вітчизняний туризм та сфера гостинності має потенціал для відродження завдяки патріотичним, екологічним та культурним напрямкам, інвестиціям у відбудову й зростанню внутрішньорегіонального туризму. А відновлення туристичного сектору стане важливою складовою економічного відновлення України. Розглянемо детальніше ключові виклики, можливі перспективи і приклади, як Україна може відновити свою туристичну галузь.

Під час військових дій в Україні основними викликами туризму є:

– руйнування інфраструктури та безпека, адже багато туристичних регіонів і об'єктів зазнали руйнувань через бойові дії. Наприклад, курорти азовського узбережжя стали зоною активних бойових дій, а міста як Маріуполь, які раніше приваблювали туристів своїми пляжами, повністю знищені. Також інші курортні зони, такі як Одеса, хоча й залишаються під контролем України, постійно піддаються обстрілам. Це створює загрозу для туристів і обмежує доступ до багатьох регіонів;

– закриття повітряного простору та зупинка міжнародного авіасполучення. Оскільки з початком війни Україна була вимушена закрити свій повітряний простір для комерційних авіарейсів. Це фактично ізолювало країну від міжнародних туристів. Наприклад, популярні туристичні міста, такі як Київ, Львів та Харків, які раніше мали безліч авіарейсів із Європи, залишилися без доступу через повітряні шляхи;

– зменшення туристичних потоків та економічні втрати – за час війни туристичний потік різко знизився, особливо через відсутність іноземних туристів. Наприклад, до війни Київ щорічно приймав сотні тисяч гостей з інших країн. Сьогодні ж кількість міжнародних туристів зведена до мінімуму, а внутрішній туризм також переживає кризу, оскільки люди або переселилися в інші країни, або перебувають у безпечніших регіонах України;

– зниження доходів у туристичному секторі, через закриття бізнесу, що здійснював свою діяльність в сфері готельного-ресторанного господарства призвело до серйозних економічних втрат у галузі туризму.

Наприклад, у містах, таких як Одеса чи Київ, тисячі працівників туристичної індустрії залишилися без роботи, а багато підприємств закрилося;

– зміна поведінки туристів – замість традиційних подорожей до курортних або культурних центрів, як-от Київ, Чернівці, Кам'янець-Подільський, Чорноморське узбережжя, туристи шукають безпечні місця для відпочинку. Наприклад, багато українців під час літніх відпусток обирають регіони на заході країни, такі як Карпати або Закарпаття, де загроза від військових дій значно менша.

Сфера туризму має значні перспективи для розвитку, адже після закінчення війни значно зросте інтерес до місць, пов'язаних із військовою історією та боротьбою України за незалежність. Наприклад, меморіальні комплекси на місці героїчних оборонних боїв, як-от оборона Києва чи Харкова, можуть стати важливими туристичними локаціями. Відвідування таких місць сприятиме національній самосвідомості та інтересу до історії України серед іноземних туристів. Безпечні регіони, такі як Карпати та західні області, мають значний потенціал для розвитку екологічного туризму. Війна підштовхнула багатьох українців і гостей країни шукати менш популярні та тихі місця для відпочинку на природі. Наприклад, сільський туризм у таких місцях, як Тустань (Львівська область), де поєднуються природні ландшафти і історичні пам'ятки, може стати одним із основних напрямів післявоєнного відновлення туризму.

Після війни Україна потребуватиме масштабних інвестицій у відновлення транспортної та туристичної інфраструктури. Цей процес, хоча і складний, відкриває перспективи для модернізації туристичних об'єктів і підвищення стандартів обслуговування. Наприклад, реконструкція зруйнованих аеропортів та інфраструктури, таких як міжнародний аеропорт в Херсоні, може дати змогу відновити туризм на новому рівні. Внутрішній туризм уже почав демонструвати позитивну динаміку в західних областях, де місцеві курорти і невеликі міста, як-от Мукачєво або Яремче, стають популярними напрямками для сімейного відпочинку. Україна може зацікавити міжнародних туристів своєю історією про стійкість та боротьбу за свободу. Це створює передумови для організації екскурсій, тематичних турів та культурних фестивалів. Україна має активно просувати себе на світовому туристичному ринку, використовуючи платформу таких міжнародних заходів, як виставки, форуми та спортивні події. А державні програми та гранти можуть допомогти малому бізнесу у сфері туризму швидше відновитися після втрат.

Таким чином, попри значні виклики, туризм в Україні має значні перспективи для відродження після завершення війни. Використання стратегічних підходів і міжнародна підтримка допоможуть відновити та розвивати цю важливу для економіки країни галузь.

УДК УДК 339.138

Mokhir Danylo

student, bachelor's degree, 4th year, 242 «Tourism and recreation»,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

***A MECHANISM FOR INCREASE IN THE EFFICIENCY OF
MARKETING ACTIVITIES OF HOTEL INDUSTRY COMPANIES***

In the modern conditions of the transformational economy of Ukraine, increasing the effectiveness of the marketing activities of enterprises in the hotel sector requires faster mastering of global management methods. The study of the problems of functioning and formation of the marketing application mechanism in the company's activity management system became the focus of scientists' attention. This is due to the fact that marketing affects the economic development of the hotel enterprise and determines the direction of its post-war economic growth in general.

The methodical basis of marketing in the company's activity management system is based on general concepts of marketing in the service sector. Some aspects of marketing activities were investigated by leading domestic and foreign figures. However, in the scientific space, there is still not enough methodological work on the study of marketing issues in the hotel sphere [1].

The marketing activity of a hotel company must provide: reliable, reliable, relevant and timely information about the market, the structure and dynamics of specific demand, tastes and preferences of buyers, that is, information about the external conditions of the company's functioning; creation of such an assortment of services (assortments) and a pricing policy for them that more fully meets market requirements; the necessary influence on the consumer, demand and market, which ensures the maximum possible control of the sphere of implementation.

In the hotel company, the question of reorganization of the entire marketing service system is acute. The organization of marketing in a modern company involves reforming the structural division into a marketing and service management with a functional division into departments by types of marketing activities. In the process of implementing the proposal, it will be necessary to review the functions of individual divisions of the hotel company or introduce additional groups into the management structure. Despite the fact that enterprises are gradually coming out of the crisis, this process needs to be accelerated. The basic means of the company's survival in such conditions is the marketing toolkit, which should be based on the timely development and implementation of adequate marketing measures [2].

The development of effective marketing measures in the process of economic activity should be based on: the choice of marketing indicators of the hotel business and their marginal values; development of a methodology for the

formation of an integral marketing indicator aimed at identifying the level of a crisis state of a hotel company; justification of the peculiarity of the calculation of this indicator for the enterprise. Methodological recommendations for the formation and implementation of the sequence of implementation of marketing measures, mechanisms and tools of anti-crisis management will be useful, which will allow to form the directions of effective marketing anti-crisis programs in accordance with the strategy of overcoming the crisis.

When choosing an organizational structure of marketing, the enterprise should adhere to the following basic principles: the presence of clearly formulated goals and objectives; ensuring prompt exchange of information between individual marketing services; absence of double subordination; limiting the number of personnel and management units; clear definition and coordination of tasks of line management and functional services. Adherence to these principles will make it possible to choose the most appropriate organizational structure of marketing management and ensure the effectiveness of its further work.

The main factors of increasing the effectiveness of marketing activities within the competitive position of a hotel company on the market are as follows: the quality of hotel services in relation to competitors is the most important factor that determines success in the long term; market share and profitability are closely related; high intensity of capital investments negatively affects profitability; a significant amount of vertical integration is a good strategy for some enterprises, for others it is the opposite [3].

A comprehensive method of evaluating the effectiveness of marketing activity is proposed, which should be carried out in three stages. At the first, the management of the hotel enterprise formulates quantitative and qualitative marketing goals for a certain period of time and evaluates the degree of achievement in relative terms. In the second step, each goal is weighted so that the sum of the weights of all goals equals one, and the obtained data is presented in the form of a table, which makes it possible to evaluate the effectiveness of the hotel company's marketing activities for each of the goals. On the third, the integral efficiency indicator is calculated.

References

1. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві: навчальний посібник / С. Цвілій, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.
2. Маркетинг в туризмі : навчальний посібник. / С. Цвілій, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 260 с.
3. Tsviliy S., Gurova D., Zhuravlova S. Marketing of the domestic hotel and restaurant enterprise in the international digital space. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Науковий журнал*. Випуск 35. Ужгород : ВД «Гельветика», 2021. №35. С. 74-79.

УДК 339.137.2 +334.012.2(477)

Мотякін Ігор Владиславович

аспірант

Український державний університет науки і технологій

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БРЕНДУ ЯК ОСНОВА
ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

Загальною умовою успішної інтеграції вітчизняного бізнесу у світовий ринок є його конкурентоспроможність як здатність компанії або галузі досягати сталого успіху на ринку через створення унікальних продуктів або послуг та їхнє просування [1]. Конкурентоспроможність базується на володінні рідкісними, незамінними, дорогими для імітації ресурсами, що забезпечують стійку конкурентну перевагу [2]. Серед таких ключовими в сучасних умовах стають нематеріальні активи, тобто елементи бізнесу, які не мають фізичного виміру, але створюють конкурентну перевагу за рахунок інноваційних процесів і відносин з клієнтами [3]. Серед найцінніших елементів в структурі нематеріальних активів, що виступають драйверами зростання вартості в більшості галузей промисловості у всьому світі, є бренди. Сильний бренд символізує не просто продукти або послуги, а й обіцянку якості, унікальності, інноваційності і певного стилю життя, зміцнює довіру, лояльність і високу ціну на продукти та послуги, забезпечуючи конкурентні переваги виробника та зростання вартості бізнесу. Отже, організація створення бренду та управління ним, тобто брендинг, стає частиною політики конкурентоспроможності організації.

Конкурентоспроможність бренду можна визначити, як його здатність порівняно з іншими брендами зберігатись у свідомості потенційного споживача, позитивно оцінюватися порівняно з ними та забезпечувати зростання вартості бізнесу та його конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках.

Конкурентний бренд – це продукт ефективного брендингу, який потребує обов'язкову реалізацію певних етапів. Для вітчизняних підприємств, більшість з яких роблять лише перші кроки просування на міжнародні ринки, принципового значення набуває підготовчий етап, який містить: аналіз ринкової ситуації; проведення медіа-досліджень; розробку концепції та стратегії комунікаційної політики підприємства; підготовку обґрунтування для створення та розвитку бренду (вибір цінового сегмента, цільової аудиторії, визначення стратегічної ролі бренду).

Значення ефективного брендингу для створення конкурентоспроможного бренду проаналізовано на прикладі індустрії моди. Для вітчизняної fashion-індустрії реалістичне визначення пріоритетних напрямків інтеграції у світові ринки моди є

фундаментальною основою просування та найповнішої реалізації його значного потенціалу як інструмента створення національного бренду України.

За результатами SWOT-аналізу на основі урахування сучасного стану та структури світового та вітчизняного модних ринків, прогнозних тенденцій розвитку міжнародної fashion-індустрії [4; 5] визначено найбільш важливі напрямки підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної fashion - індустрії. Серед таких: розвиток міжнародного брендингу; франшиза вітчизняних брендів; створення толінгових підприємств; акцент вітчизняного модного продукту на національну та патріотичну ідентичність; розширення асортименту продукції та її сприйняття споживачем за рахунок впровадження інноваційних технологій виробництва та брендингу; орієнтація на виробництво одягу з урахуванням прогресивних модних тенденцій; розвиток Інтернет-ринку модного продукту; збільшення продажів за рахунок орієнтації випуску на споживачів з різним рівнем доходів та застосування додаткових товарних пропозицій; реалізація державних програм підтримки вітчизняного виробника та імпортозаміщення.

На хвилі становлення та зростання міжнародної суб'єктності України вітчизняна fashion - індустрія активно шукає шляхи та інструменти виходу на міжнародні ринки. Базовою умовою для цього є відповідна конкурентоспроможність бренду.

Список використаних джерел

1. Портер М. Е. Конкурентні переваги країн / М. Е. Портер. – Нью-Йорк: Free Press, 1990. – 426 с.
2. Barney J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage // Journal of Management. – 1991. – Vol. 17, No. 1. – С. 99-120. URL: <https://doi.org/10.1177/014920639101700108> (дата звернення: 27.09.2024).
3. Haskel J., Westlake S. Capitalism Without Capital: The Rise of the Intangible Economy / J. Haskel, S. Westlake. – Princeton : Princeton University Press, 2017. – 288 с.
4. Fashion dna ukraine - British Council Україна. Аналіз потреб екосистеми малого й середнього бізнесу в галузі модного дизайну. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/fashion_dna_research.pdf (дата звернення: 25.09.2024).
5. Легка промисловість України: реалії та перспективи // Uteka. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-legkaya-promyshlennost-ukrainy-realii-i-perspektivy> (дата звернення: 25.09.2024).

УДК 330.4:216.2

Науменко Олександр Андрійович

асистент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

**ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВІЙНИ**

У сучасних умовах успіх підприємств значною мірою залежить від ступеня їх захищеності. Забезпечення належного рівня безпеки підприємств металургійної галузі є однією із фундаментальних засад підтримання економічної безпеки України в умовах динамічного економічного середовища та численних викликів і загроз.

Категорія «економічна безпека» є порівняно новою й розгляд її сутності в економічній літературі України розпочався у дев'яності роки ХХ століття, коли відбулося зростання кризових явищ у економіці країни, формування ринкових відносин, для яких властива висока інтенсивність конкуренції динамічність і непередбачуваність змін.

Економічна безпека підприємства є багатоаспектною категорією, яка передбачає захист суб'єкта від зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення його економічного розвитку та високого потенціалу у майбутньому.

Система економічної безпеки підприємства є багатоаспектним поняттям, вона включає: ринкову, фінансову, силову, інформаційну, інтелектуальну та кадрову, техніко-технологічну та політично-правову безпеки. Фінансова складова вважається провідною і вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінансові ресурси є одним з головних чинників розвитку будь-якої економічної системи [1].

Унаслідок широкомасштабної агресії РФ проти України 24.02.2022 року значно підвищився рівень усіх ризиків, що впливають на стабільність фінансової системи. Втрати ВВП України у 2022 році є суттєвими. За даними Міністерства фінансів України, ВВП у 2022-му році зменшилось на 18,9 % у порівнянні з 2021 роком [2], що було викликано зупинкою або припиненням діяльності підприємств в зоні активних бойових дій та через пошкодження від ракетних обстрілів. Після чого, у 2023 році відбулося зростання на 10,4 %, що викликано відновленням роботи частини підприємств, що було релоковано на більш безпечну місцевість, а також збільшенням допомоги міжнародних партнерів.

Українська металургія страждає від російської окупації вже не перший рік. У 2022 році руйнація «Азовсталі» та «Маріупольського металургійного комбінату» призвела до болючого удару по всій

українській промисловості, оскільки металургійна галузь пов'язана з досить довгим ланцюгом допоміжних секторів, які разом формували потужну додану вартість для економіки країни.

Металургія, насамперед, кольорова має значну залежність від стабільності постачання електроенергії, тому більшості підприємств галузі погодинні графіки не забезпечують можливість дотримання циклу. Через нестабільну роботу українських портів, працюючі підприємства, можуть не мати змоги доставити виготовлену продукцію до замовника, що негативно впливає на їх функціонування.

Також, підприємства у відносно безпечних регіонах, з відомих причин, мають нестачу кадрів.

Можемо виокремити такі нові виклики та перешкоди розвитку металургійної галузі України в результаті повномасштабного вторгнення:

- зупинка виробництва та руйнування промислової інфраструктури;
- дефіцит оборотних коштів, оскільки процедура відшкодування ПДВ експортерам була призупинена і підприємства довелося залучати додаткове фінансування;
- бар'єрами для успішної експортної діяльності стали атаки залізничної інфраструктури, а також блокування портів, що викликали логістичні обмеження.

Загалом, металургійна промисловість є однією з базових галузей для нашої держави. Незважаючи на проблеми, які виникають в українських металургійних підприємств у процесі діяльності, після закінчення війни, а також за допомогою ефективного менеджменту, з урахуванням особливостей сектору діяльності, може забезпечити підвищення їх конкурентоспроможності та формування стійкого попиту на продукцію українських металургійних підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Список використаних джерел

1. Рішення РНБО України «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

УДК 330.4:216.2

Нестерова Вікторія Ігорівна

студентка 4-го курсу

Науковий керівник: Комаровський Іван Вікторович

PhD, старший викладач кафедри менеджменту, фінансів і бізнес технологій

Національний університет «Одеська політехніка»

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Аналіз інноваційного розвитку України слід почати з глобальних чинників, які визначають напрям і пріоритети на світовому та національному рівнях. Важливу роль у цьому процесі відіграють політична нестабільність і військовий конфлікт, що мають суттєвий вплив на економіку країни.

Реалізація інновацій та впровадження новітніх технологій є ключовою умовою інтеграції України до європейського ринку як рівноправного і конкурентоспроможного партнера. Важливим фактором є розвиток наукових досліджень та підтримка інноваційної діяльності для забезпечення тривалої конкурентоспроможності України [1].

Тенденції інноваційної активності підприємств свідчать, що частка інноваційно-активних підприємств у 2016 р. становила 18%, а в 2020 р. – 12%. Зниження інноваційної активності пояснюється економічними труднощами, відсутністю фінансування та стимулів з боку держави.

Малі підприємства демонструють значний інтерес до інновацій, особливо у промисловості (17,3%) та сфері послуг (16,3%). Хоча їх ризики менші, вони швидше адаптуються до нових ідей і змін. Великі підприємства можуть накопичувати більше ресурсів для впровадження нових технологій, забезпечуючи конкурентоспроможність [2].

Україна має затверджену стратегію інноваційного розвитку до 2030 року, яка спрямована на створення національної інноваційної екосистеми. Проте бюджетне фінансування інновацій залишається обмеженим, що уповільнює темпи зростання. Ще є екологічні інновації, що стосуються "зеленої економіки" та "зеленого бізнесу", спрямовані на зменшення впливу виробництва на довкілля.

Також останніми роками прослідковується тісний зв'язок між інноваційністю економіки та розвитком ІТ-сектора. Україна зберігає лідерські позиції у сфері ІТ-аутсорсингу, але політична нестабільність і відсутність належної інновації гальмують перехід до сталого розвитку [3].

Узагальнимо основні проблеми, з якими стикається Україна при впровадженні інновацій:

1. Політична нестабільність - військові конфлікти та політична невизначеність негативно впливають на інноваційний клімат.

2. Відсутність законодавчої бази - нефективні нормативні акти для підтримки інноваційної діяльності.

3. Слабка інноваційна інфраструктура - недостатній розвиток інституцій, що підтримують інновації в різних галузях.

4. Відтік капіталу через аутсорсинг - надмірна залежність від ІТ-аутсорсингу призводить до витоку грошових потоків за кордон.

5. Втрата наукового потенціалу - відсутність стимулювання наукових кадрів та відтік талантів до інших країн.

6. Низька активність у впровадженні екологічних інновацій - недостатня увага до зелених технологій та екологічних стратегій у бізнесі.

Таким чином, інноваційний розвиток України стикається з низкою викликів, серед яких політична нестабільність, недосконала нормативно-правова база та недостатнє фінансування. Попри це, існують позитивні тенденції, зокрема розвиток ІТ-сектору та стартап-екосистеми. Для успішного переходу до інноваційної економіки необхідні подальші інвестиції в наукові дослідження, створення сприятливого бізнес-клімату та посилення державної підтримки інноваційних проєктів.

Список використаних джерел

1. Ворона А. В. Глобальні чинники впливу на інноваційний розвиток національної економіки. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 3/1. С. 32–36.

2. Біла І. С., Посна В. С., Шевченко О.О. Інноваційний розвиток як чинник повоєнної відбудови економіки України. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2023. Том 8. Випуск 1. С. 10–16

3. Кащена Н. Б., Чміль Є. Л. Теоретико-методичні засади аналізу інноваційного розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-56>.

UDC 330

Nykononok Andrii

PhD at the Department of state studies, law, and European integration
Institute of public service and administration
Odesa Polytechnic National University

***EUROPEAN EXPERIENCE IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF SPORTS FACILITIES CONSTRUCTION:
CHALLENGES AND PROSPECTS***

Development of sports infrastructure is a crucial factor for social and economic growth of any country. European experience in the field of innovative construction of sports facilities is particularly valuable as it demonstrates effective management models, investment attraction, and implementation of advanced technologies. However, along with the achievements arise certain challenges, related to adapting these innovations to local conditions and finding optimal ways of project implementation.

One of the main challenges is the high cost of innovative solutions. The use of modern materials and technologies in the construction of sports facilities is often accompanied by significant investments. European countries, such as Germany, France, and the United Kingdom, address this issue through the development of public-private partnerships, allowing private funds to be attracted alongside public investments. However, such management models are not yet fully adapted in developing countries, including Ukraine, where public sector remains the primary source of funding for sports projects.

Another challenge is the lack of adequate regulatory framework for implementing innovative technologies. The European Union has developed a series of regulations and standards that facilitate harmonization of technological innovations in sports facilities construction. This includes energy-efficient technologies, materials with a low carbon footprint, and building sustainability management systems. In Ukraine, similar initiatives still require further development, which complicates the introduction of innovations at the national level.

Despite these challenges, the prospects for innovative development in this field are quite promising. European experience shows that implementation of innovations not only improves the quality of sports facilities but also enhances their economic efficiency. For example, constructing stadiums using renewable energy sources and smart management technologies can significantly reduce operational costs and minimize environmental impact.

Experience of Denmark and Sweden in creating environmentally sustainable sports facilities demonstrates the way to effectively integrate modern technologies into design and construction. The use of recycled materials and introduction of energy-efficient heating and ventilation systems reduce the

maintenance costs of sports complexes, while also increasing comfort for spectators and athletes. Some modern stadiums, such as the Dacia Arena in Italy, actively utilize innovative technologies to minimize carbon emission and reduce energy consumption. By using photovoltaic panels and biomass systems, these facilities not only improve environmental performance but also become a source of renewable energy for the surrounding communities [1].

European countries are also actively pursuing the integration of advanced digital technologies in sports. The use of the Internet of Things (IoT) and artificial intelligence (AI) in the management of sports facilities allows for significant optimization of their operation, real-time monitoring of facility condition, as well as improving safety and operational efficiency. For instance, monitoring systems can track the condition of structures in real-time, optimize energy consumption, and enhance safety. Such solutions reduce operational costs by 20-30%, improving the overall efficiency of the facilities [2].

Conclusions. European experience in the innovative development of sports facility construction can serve as an important reference point for Ukraine and other countries aiming to develop their sports infrastructure. However, to achieve this, it is necessary to address several issues related to funding, regulatory framework, and adaptation of innovations to local conditions. Development prospects in this field are significant, especially considering the potential to use ecological and digital technologies to create modern sports facilities that meet future demands.

References

1. Manni, M., Coccia, V., Nicolini, A., Marseglia, G., & Petrozzi, A. (2018). Towards Zero Energy Stadiums: The Case Study of the Dacia Arena in Udine, Italy. *Energies*. <https://doi.org/10.3390/EN11092396>.
2. Bhatia, M. (2021). Intelligent System of Game-Theory-Based Decision Making in Smart Sports Industry. *ACM Trans. Intell. Syst. Technol.*, 12, 29:1-29:23. <https://doi.org/10.1145/3447986>.

UDC 35:004.94

Novosad Roman Volodymyrovych

Postgraduate student of the Department of State Studies, Law and European
Integration at the Institute of Public Service and Administration
Odessa Polytechnic National University

***PUBLIC ADMINISTRATION IN THE ERA OF DIGITAL
TRANSFORMATIONS: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES
FOR UKRAINE***

Digital transformation has become an integral part of modern societies, bringing profound changes to all spheres of life, including public administration. For Ukraine, striving for integration into the global information space and the development of a digital economy, this phenomenon offers significant opportunities while also presenting numerous challenges. Public administration in the era of digital transformations requires modernization of administrative processes, changes to the legal framework, development of digital skills among civil servants, and the provision of reliable protection of citizens' personal data. One of the key challenges for Ukraine is the lack of infrastructure capable of supporting the full-scale implementation of digital solutions in administrative activities. The absence of broadband internet access in remote regions, insufficient cybersecurity, and limited access to the latest technologies slow down the pace of digitalization in the public sector. This puts at risk the quality of electronic services provided to citizens and complicates efficient interaction between state bodies.

Ukraine is currently undergoing significant transformations in its public administration due to digitalization. As the study by Bondarenko S., Liganenko I., and Mykytenko V. highlights, digital technologies are being implemented as tools for modernizing public administration, leading to more effective government services and operations. However, Ukraine still faces challenges, particularly regarding infrastructure, which limits the full-scale implementation of digital governance, as evidenced by the country's low ranking in global e-governance indices. These limitations underline the need for further development in areas like internet coverage and cybersecurity [1].

However, despite these challenges, digital transformations provide Ukraine with wide opportunities for the development of public administration. One of the most promising directions is the implementation of e-governance, which simplifies the process of providing public services, making it more transparent and accessible to citizens. Ukraine has already made significant strides in this direction by introducing platforms like "Diia" and other electronic services that allow citizens to receive state services online.

The digitalization of public administration in Ukraine also brings with it the potential for new opportunities in governance, particularly in improving

communication and interaction between the government and citizens. Pochenchuk G. and Kuzmuk I. argue that one of the central advantages of digitalization is its ability to foster a more inclusive government, where digital platforms allow for the simplification and accessibility of services. However, they also warn that Ukraine must address the digital divide that exists across different regions of the country to ensure equitable access to these services [2].

Digital transformations also contribute to enhancing the efficiency of public institutions through the automation of administrative processes. The use of artificial intelligence, big data, and blockchain technologies helps reduce bureaucracy, speed up decision-making, and ensure greater transparency in governance processes. This is especially important in the fight against corruption and for ensuring integrity in public administration. In addition, digitalization opens new opportunities for citizen participation in governance. Modern digital platforms enable citizens to participate in discussions of draft laws, submit petitions, monitor the actions of state bodies, and engage in elections through electronic means. This increases the level of democratization and ensures greater transparency in the activities of government.

However, successful digital transformation also requires a revision of the legal framework. The existing legal system must be adapted to new conditions, considering the rapid development of technologies and the need to ensure cybersecurity. It is also important to address issues of privacy and the protection of citizens' personal data, which become especially relevant as the volume of digital transactions grows.

In conclusion, public administration in the era of digital transformations for Ukraine represents a crucial stage of development, bringing both challenges and significant opportunities. The successful implementation of digital technologies in public administration will contribute to more efficient resource management, increased trust in public institutions, and Ukraine's integration into the global digital space.

References

1. Bondarenko S., Liganenko I., Mykytenko V. (2020). Transformation of public administration in digital conditions: world experience, prospects of Ukraine. *Social Development and Security*, 10(2), 76-89. <https://doi.org/10.33445/sds.2020.10.2.9>
2. Pochenchuk, G., Kuzmuk, I. (2022). The public government system transformation in the digital era. *Bulletin of Chernivtsi institute of trade and economics*. <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2022-1.85.03>.

УДК [339.332:656.96]:629.33/36 (043.3)

Носенко Костянтин Євгенійович

студент гр. БТЕ-1912

Національний університет «Запорізька політехніка»

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ РИНКІВ
ЕЛЕКТРОМОБІЛЕЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН**

Важливою інноваційною складовою розвитку багатьох національних ринків автомобільної індустрії провідних країн світу та країн, що розвиваються становить ринок електромобілей, який забезпечує підвищення конкурентоспроможності їх економік на світовій арені. Це пов'язано, в першу чергу, з курсом вище названих суспільств на переведення власних виробництв на випуск екологічно чистого транспорту, який працює з використанням нових електричних та гібридних технологій, які забезпечують менш негативний вплив на навколишнє середовище і здоров'я громадян, а також такими аспектами змін на ринку міжнародного автопрому, як: поширення жорстких екологічних норм, діючих в усьому світі; подорожчання пального для автомобілів у зв'язку із зростанням цін на нафтопродукти та газ через військові дії в Україні та воєнні сутички та конфлікти на інших територіях та континентах; надання субсидій і податкових пільг, наприклад, в Європі, Китаї та інших країнах світу як для виробників, так і покупців різного роду електротранспорту (автомобілів, карів, вантажівок).

У кожній із 27 країн ЄС до цього питання власний підхід. За даними EURACTIV, в Іспанії уряд виділив у 2023 році понад 400 мільйонів євро на стимулювання купівлі електромобілів та встановлення зарядних станцій, в Румунії екологічні бонуси для підтримки купівлі електричного або гібридного автомобіля сягають 10 000 євро, в Австрії субсидія на купівлю електромобіля становить 5000 євро і 2500 євро за гібрид (до речі, австрійський уряд запровадив у цей період план стимулювання споживачів до купівлі електромобілів через субсидіювання розміром у 95 млн євро) [1].

Щодо «зеленого курсу» на поширення екологічно чистого транспорту та намір пересадити громадян на транспортні засоби з нульовим рівнем викидів, відповідно до дослідження Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), лідером використання електромобілів у 2022 році був Китай на який припадало близько 60% світових продажів даного продукту, що взяв на себе зобов'язання здійснити перехід на гібриди та електрокари вже до 2040 року. Серед європейських країн подібні плани та зобов'язання мають більшість країн, про що свідчить обсяг продажів даного виду автотранспорту (кожна п'ята продана в Європі у 2022-2023 рр. машина була електричною) та їх курс повністю відмовитися від двигунів внутрішнього згоряння (ДВЗ), наприклад, у Норвегії до 2025 р., у Німеччині до 2030 р., у Франції та Великій Британії до 2040 р. [2, с. 276].

Не виключенням є і Україна. Український попит на електромобілі та їх гібриди демонструє теж тенденцію до зростання, навіть в умовах війни. Це пов'язане з збільшенням обізнаності про кліматичні зміни, зростаючим незадоволенням забруднення повітря у багатьох українських містах, курсом України до Євроінтеграції, інноваційними досягненнями в автомобільній галузі (постійне удосконалення літієво-іонної батареї, розвиток швидкої зарядної інфраструктури, збільшення запасу ходу електромобілів і т. д.), різноманітними законодавчими заходами уряду для власників електромобілів щодо державних субсидій, знижок на податки, дозвіл користування автомобільними смугами і на безоплатне паркування.

Як результат, підсумок серпня 2024 року показав, що український сегмент електромобілів вийшов на «статистичне плато» продажу, у порівнянні з серпнем 2023 року, коли українці купили сумарно 9,4 тисячі легкових електромобілів, що є абсолютним історичним рекордом для авторинку України і становить +68,5%. Правда цей стрибок відбувся саме для імпортованих електромобілів та завдяки поширенню інформації про ймовірність запровадження 15% податку на першу реєстрацію легковиків та акцизів на пальне наприкінці поточного року. Позитивно вплинуло на обсяг попиту й істотне зниження середніх ринкових цін на електромобілі. На жовтень 2024 року українцями всього було куплено 122,5 тисячі електричних транспортних засобів на батарейній тязі, до числа включено 119,6 тис. легкових електромобілів, 2978 вантажних та 7 електробусів. [3].

Підсумовуючи вище сказане, слід наголосити, що створення та впровадження вітчизняних електромобілів українським суспільством, особливо у післявоєнний період, використовуючи власний досвід і технології національного військового виробництва відкриває в умовах глобальних змін новий етап у розвитку автотранспорту України та робить вагомий внесок у зміну нашого підходу до мобільності та взаємодії з навколишнім середовищем.

Список використаних джерел

1. Боришкевич Володимир Ринок електромобілів зростає, але тенденція під загрозою. Що відбувається в ЄС та світі [Електронний ресурс] // Liga. Tech. 29 грудня 2023. – URL: <https://tech.liga.net/ua/technology/article/rynok-elektromobiliv-zrostaie-ale-tendentsiia-pid-zahrozoiu-shcho-vidbu-vaietsia-v-yes-ta-sviti>

2. Мамедова А.Ф., Пархоменко М.М. Екологічний аспект використання електромобілів: аналіз та його правове регулювання в Україні [Електронний ресурс] Юридичний науковий електронний журнал 2023. № 11. С. 275-278. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/64>

3. Ринок електромобілів у серпні: є рекорд, але є і нюанс [Електронний ресурс] // Ін-т досліджень авторинку. – 2 вересня, 2024. – URL: <https://eauto.org.ua/news/597-rinok-elektromobiliv-u-serpni-ye-rekord-ale-ye-i-nyuans>

УДК 330.4: 005.2

Олексієнко Дмитро Володимирович

здобувач PhD, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Віце-президент з оподаткування, обліку та аудиту

Українського національного комітету Міжнародної торгової палати

**НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ВІДБУДОВИ
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

У контексті необхідності наукового вирішення проблематики проектування та стратегування процесів відновлення національної економіки України після війни, діагностика викликів та загроз є ключовим аспектом для обґрунтованості механізмів сталого економічного зростання і конкурентоспроможності, що дозволить комплексно та структурно дослідити макроекономічні закономірності. Базуючись на сучасних наукових дослідженнях, виокремлено такі основні економічні виклики й загрози [1, 2]: політична нестабільність в Україні, яка відіграє вирішальну роль у формуванні інноваційного середовища; відсутність належної нормативно-правової бази, інституційної структури та інноваційної інфраструктури; недостатньо розвинута інноваційна основа в різних секторах економіки; перенасиченість внутрішнього ринку іноземними компаніями та орієнтація на розвиток ІТ-аутсорсингу, що сприяє відтоку фінансових ресурсів за кордон; нестача умов для розвитку власної інноваційної ІТ-індустрії; втрата наукового потенціалу через неефективну систему стимулювання та підтримки наукових установ та зниження вартості інтелектуального капіталу через значну міграцію висококваліфікованих кадрів; низький рівень активності у впровадженні екологічних інновацій та програм, що уповільнює розвиток вітчизняних екологічних продуктів.

Вирішення цих проблем є ключовим для успішної реалізації інноваційної політики та сталого розвитку національної економіки. Політична стабільність, ефективна нормативно-правова база, підтримка інноваційних процесів у різних галузях економіки та створення сприятливих умов для розвитку власної ІТ-індустрії сприятимуть зміцненню наукового потенціалу країни та її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2025-2027 рр. демонструє необхідність застосування адаптивних макроекономічних моделей, які враховують поточний стан економіки після значних військових втрат (табл. 1). Інтеграція України в європейські структури є критично важливою для відновлення. Ефективне використання міжнародної фінансової допомоги та реалізація реформ, рекомендованих міжнародними партнерами, забезпечить не лише відновлення, а й подальший економічний розвиток [4].

Прогнозується, що економічне відновлення буде підтримуватися за рахунок: відновлення зруйнованої інфраструктури, розширення логістичних можливостей, реалізації державних програм підтримки бізнесу. В сукупності зазначені напрями швидкого відновлення ключових економічних секторів і забезпечення стійкого зростання підкреслюють важливість інтеграції реального сектору національної економіки до процесів інноваційного розвитку європейського економічного простору .

Таблиця 1

Прогнозні макроекономічні показники розвитку України на 2025-2027 рр.

Показник	2025 рік	2026 рік	2027 рік
	(прогноз)		
Валовий внутрішній продукт:			
номінальний, млрд гривень	8466,3	10123,2	11782,8
відсотків до попереднього року	102,7	107,5	106,2
Індекс споживчих цін:			
грудень до грудня попереднього року, відсотків	109,5	110,4	105,9
Рівень безробіття населення у віці 15—70 років за методологією Міжнародної організації праці, відсотків до робочої сили відповідного віку	17,7	17,4	16,5
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн доларів США	-40 675	-27 324	-21 058

Джерело: складено автором за даними [3]

Для успішної відбудови економіки України важливо орієнтуватися на гнучкі та інтеграційні підходи, які забезпечать як швидке відновлення, так і стійкий економічний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В.М. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-33>.

2. Надоленко Г.О., Залізнюк В.П., Вовк О.М. Економічна безпека при відновленні конкурентоспроможності України: монографія. К.:7БЦ. 300 с.

3. Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2025—2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 № 780. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-skhvalennia-osnovnykh-prohnoznykh-makropokaznykiv-ekonomichnoho-i-s780280624>

4. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 роки. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=77059300-efc0-4c61-8a67-3974e0cd27a5&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkraini>

UDC 330.4:216.2

Osadchy Oleksandr Oleksandrovych

Postgraduate student, the Department of Public Administration and Regional Studies, Institute of Public Service and Administration, Odesa Polytechnic National University

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF UKRAINIAN PUBLIC AUTHORITIES IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION: THEORETICAL FOUNDATIONS

The effectiveness of organizations, particularly public authorities, is determined by various factors, as its evaluation is intended to consider different aspects of managerial and organizational activities. This includes indicators of both current and dynamic assessments of the implementation of programs and projects, socio-economic development strategies, the process of developing and making managerial decisions, and providing administrative services to the population. This necessitates a detailed study of all factors influencing public administrative activities under conditions of systemic changes and challenges, particularly from the standpoint of considering development trends and defining priority areas of activity to achieve various goals. It should be noted that, in practice, there is a problem of the absence of a unified approach to evaluating the effectiveness of public authorities, especially in the conditions of post-war reconstruction, when understanding the multidimensional nature of activities is quite unpredictable.

The issues of evaluating the effectiveness of public administration in general and at various levels of public authority have been studied by foreign and domestic scientists such as V. Averyanov, K. Adams, G. Atamanchuk, V. Bakumenko, K. Barnard, K. Weiss, E. Vedung, O. Volska, P. Drucker, R. Kaplan and D. Norton, D. Kaufmann, M. Kruglova, M. Mescon, O. Obolensky, T. Peters, L. Prykhodchenko, I. Rozputenko, D. Sink, R. Waterman, V. Tsvetkov, Yu. Sharov, and others.

The developments of domestic and foreign scientists in studying the problematic issues of evaluating the effectiveness of public authorities' activities include various studies, methodologies, and approaches. The basic principles of this process include:

- *System Approach*: Evaluating the effectiveness of public authorities should consider the interconnections and mutual influence of different spheres of government activity (as subsystems within a system) to obtain a complete picture of its effectiveness [2];

- *Targeted Approach*: In practice, this means predefining specific goals and objectives of the evaluation. For example, goals may include increasing the level of social protection of the population, restoring economic infrastructure, achieving political stability, etc.;

- *Multidisciplinary Approach*: Evaluating the effectiveness of organizations, including public authorities, requires the use of knowledge and methods from various scientific disciplines such as economics, sociology, political science, law, public administration, etc.;

- *Contextual Approach*: Evaluation takes place in a specific historical, socio-cultural, and political context, accompanied by specific development features of the particular country where the evaluation of public authorities' effectiveness is conducted;

- *Application of Criteria and Indicators*: Defining objective criteria and indicators by which the effectiveness of public authorities can be assessed;

- *Stakeholder Participation*: An important principle is the involvement of the public, stakeholders, and experts in the evaluation process, as this ensures objectivity, adherence to the principles of transparency and openness, guarantees democracy, and contributes to a broad review of various aspects of government activities [4].

These principles define the methodology and theory of evaluating the activities of public authorities. Moreover, scientists from various fields such as political science, sociology, economics, public administration, and administration conduct research on evaluating the effectiveness of government in the conditions of post-war reconstruction. These academic studies may include analysis of strategies, costs, social impact, and other aspects of government activity. Modern concepts of efficiency evaluation and the features of their use are based on traditional indicators and generalizing indicators such as profit and profitability. For example, the Balanced Scorecard proposed by Robert Kaplan and David Norton, the idea of which is to ensure a "balance" between financial measures and other measures important for understanding organizational activities (customer orientation, internal business processes, and learning and growth of personnel) (Kaplan & Norton, 1992). By tracking a small number of key measures collectively, one can control a diverse set of important measures, anticipating the achievement of sustainable long-term performance. However, this works well in enterprises or private organizations. Usually, the Balanced Scorecard, business value concept, cash flow concept, etc., are applied. But even with this, implementing these concepts is quite problematic in terms of information support and the lack of unity in evaluation approaches.

A considerable number of scientific studies are devoted to the problems of forming an effective management system in public authorities and searching for ways to improve its evaluation. The accumulated scientific experience helps develop and improve methodologies and tools for evaluating effectiveness. This may involve developing indicators, indices, analytical models, etc. Essentially, it's about evaluation methodologies and tools used to conduct a comparative analysis of evaluation experiences in different countries, which allows identifying best practices and spreading recommendations for improving the evaluation of public authorities' effectiveness in a specific context [1]. At the

same time, it should be noted that scientists actively interact and cooperate with practitioners, where scientific recommendations and research results are used to develop policies and strategies for evaluating the effectiveness of public authorities.

Thus, scientific experience serves as a justified basis for developing and providing recommendations for improving systems for evaluating the effectiveness of organizations' activities, as it takes into account best practices and innovative approaches. In particular, this scientific experience helps to understand the complex aspects of evaluating the effectiveness of public authorities' activities in the conditions of post-war reconstruction and is taken into account in various methodologies and practical applications.

Regarding foreign experience, studies of scientists concerning such aspects will be useful for our country:

- *Research on Post-Conflict Recovery Effectiveness*: In different countries, studies are conducted on recovery after wars and conflicts, which include problematic issues of analyzing costs, results, and impact on society [3];

- *Monitoring of Recovery Programs and Projects*: Includes monitoring and evaluation of programs and projects aimed at post-war recovery to determine their effectiveness and adjust development strategies [5];

- *International Organizations and Expertise*: Organizations such as the UN, the European Union also assess the effectiveness of government activities in the conditions of post-war reconstruction and provide recommendations for improving the situation [6].

This experience helps to understand best practices and approaches to evaluating the effectiveness of public authorities' activities in the conditions of post-war reconstruction and apply them to achieve better results in Ukraine.

References

1. Dzyundzuk V. B., Meltyukhova N. M., Fomitska N. V., et al. (2011). *Public Administration in Ukraine*. Textbook. Edited by V. V. Korzhenko, N. M. Meltyukhova. Kharkiv: Publishing House of KhRI NAPA "Magister". 306 p.

2. Mazepa V. (2007). Methodology of the System Approach in the Organization of Local Self-Government. *Coll. of Sc. Work of National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*. Issue 1. pp. 144-156.

3. Ogorodnik O. Transparent Cities, <https://hmarochos.kiev.ua/2022/12/14/povoyenna-vidbudova-shho-perejmaty-i-chogo-unykaty-ukrayinskym-mistam/>

4. Article from "Economic Pravda" https://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/2024/povoienna_vidbudova/

5. Brinkerhoff D. W. (2005). Rebuilding Governance in Failed States and Post-Conflict Societies: Core Concepts and Cross-Cutting Themes. *Public Administration and Development*, 25(1), pp. 3-14.

6. European Union External Action Service. (2016). EU's Support to Post-Conflict Recovery in Colombia: Lessons Learned. EEAS Report, pp. 23-39.

UDC 330.4:216.2

Osadchyi Oleksandr Leonidovych

Postgraduate student, Department of Public Administration and Regional Studies, Institute of Public Service and Administration
Odesa Polytechnic National University

ADAPTATION OF FOREIGN EXPERIENCE OF STRATEGIC STATE DEVELOPMENT PLANNING AS A KEY BASIS OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

Analysis of the achievement of strategic goals of socio-economic development at both the state and regional levels of Ukraine, which were formulated in concepts, strategies, programs and other strategic documents, remain 100 percent unrealized from year to year. And there are many reasons for this situation, among which the introduction of martial law in our country occupies a prominent place. However, we are talking not only about the last three years, but in general about all over 30 years of independence. First of all, this is due to the fact that the implementation mechanism, as well as the control over their implementation, is not adequate to the objective needs of the development of the regions and our society as a whole. And in combination with the lack of interconnection and coherence of these documents, their continuity, adjustment and strategic vision of further development paths, the adopted strategic planning documents did not become a guide to action. In this regard, the study of foreign experience in strategic planning of the state's development, its adaptation in the context of the European integration of Ukraine, namely in relation to the achievement of balanced and sustainable development of the country in the process of its integration with the European Union, becomes important. Since this includes the analysis and implementation of strategic approaches of other countries adapted to Ukrainian realities, scientists quite often study the theoretical models of strategic planning used in EU countries to determine which of them can be adapted for Ukraine.

Studies can cover the analysis of various strategic frameworks, such as SWOT analysis, PEST analysis, as well as more specific tools used for planning in the education, health, infrastructure, etc. sectors. Thus, researchers analyze how changes in national legislation and policies affect the strategic planning process. This includes an analysis of laws, regulations and political declarations that relate to strategic planning in Ukraine and their compliance with EU standards and requirements. For example, cases of countries that have gone through the process of adapting their strategic plans to EU requirements. In particular, the Baltic countries, which have achieved considerable success in European integration, often serve as a model for analysis. It is important to study how they modified their strategic approaches in the context of new economic, social and political challenges.

Regarding the concept of "adaptation" (adaptation - from Late Latin adaptatio - adjustment), it has a number of different definitions, depending on the context of its use. Let's consider the most used classification. Thus, in biology, adaptation refers to the process in which organisms become better adapted to their environment through changes in genetic characteristics that contribute to survival and reproduction. This can include physical changes, such as darkening the skin to protect from the sun, or behavioral changes, such as migrating to warmer regions during the colder months. In the context of climate change, adaptation means taking steps to reduce vulnerability to the harmful effects of climate change, such as building levees to protect against sea-level rise or developing climate-resilient agricultural practices.

In psychology, adaptation refers to the process by which an individual adapts his or her own thoughts, feelings, and behaviors to better meet the expectations or demands of the outside world. This may include stress management or conflict resolution strategies. In terms of sociology and cultural studies, adaptation can refer to the process by which groups of people or individuals adopt new norms, customs, values, or behaviors that are part of another culture, especially when migrating or integrating into a new society.

In the context of economics, the term "adaptation" is quite often used to describe the process in which businesses or economies as a whole adjust their approaches to changes in technology, market conditions, or regulatory requirements. In technology, the term adaptability can refer to the ability of a system or software to modify or adapt to new conditions or user requirements without changing the underlying code.

Adaptation is the process and result of an individual's adjustment to the requirements of a profession, his assimilation of professional and social norms of behavior necessary for the performance of labor functions. Therefore, in public administration, adaptation is one of the important components of the personnel management system, which aims to help newly appointed civil servants to reveal their professional and personal potential, as well as to socially integrate into the team. That is, adaptation is a dynamic process, thanks to which mobile systems of living organisms, despite the variability of conditions, maintain stability necessary for existence, development and reproduction [1].

At the same time, adaptation is the process of adapting the system to the environment without losing its identity, which enables it to perform very important functions in society. It contributes to the development of society and its subsystems when conditions change, ensures changes, increases the efficiency of people's activities, ensures their social advancement. At the same time, it analyzes the function of preserving sociality. It preserves social identity, norms, traditions, supports heredity and social memory [7].

Each of these contexts demonstrates how adaptation can play a key role in development and survival at different levels, from biological to social to managerial. Therefore, for the effective adaptation of foreign experience of

strategic planning of state development for Ukraine in the context of European integration, it is important to consider the following aspects:

1. Analysis of existing successful models in various countries, especially those that have passed the path of integration into the EU. This may include studying the experience of the countries of the Visegrad Group, the Baltic States, etc.

2. Assessment of the existing strategic infrastructure of Ukraine and identification of needs for modernization and innovation. In particular, it is important to focus on policies that stimulate economic growth, technological development, social stability and environmental security [2].

3. Taking into account the political and cultural context of Ukraine when adapting foreign models. This includes attention to the peculiarities of internal political dynamics, historical aspects and social demands [6].

4. Involving the public and stakeholders in the strategic planning process to ensure greater transparency and accountability. Public participation can help shape more acceptable and effective policies [4].

5. Creation of monitoring and evaluation mechanisms to track progress and adjust strategies according to the obtained results and changes in external and internal conditions [1].

6. Analysis of European models of strategic planning: Spain and Portugal can serve as examples as countries that experienced significant economic and structural changes under the influence of their strategic development plans after joining the EU. These countries focused on modernizing the infrastructure, raising the level of education and supporting innovative industries. Ukraine can study what financing and support tools these countries used to achieve their goals [3]. These recommendations can help Ukraine not only adopt the best foreign experience in strategic planning, but also ensure its effective adaptation and implementation in the context of European integration.

References

1. Fedorenko, V. H. (2017). Monitoring and Evaluation of the Effectiveness of State Policy. *Economy and Management*, 3(25), pp. 53-60.

2. Hrynko, T. V. (2019). Innovative Infrastructure in Ukraine: Problems and Development Prospects. *Economy and State*, 5, pp. 23-27.

3. Santos, M. A., & Garcia, M. C. (2010). The Impact of European Union Structural Funds on the Economic Growth of Spanish Regions. *European Planning Studies*, 18(3), pp. 443-461.

4. Sokolov, V. O. & Palamarchuk, M. M. (2018). Participatory Planning as a Mechanism for Managing Territorial Development. *Economy and State*, 9, pp. 22-27.

5. Sydorenko, S. (2023). Mechanisms of Public Administration of Socio-Communicative Adaptation of Persons with Special Needs in the Barrier-Free Educational Space of Ukraine. *Scientific Works of the Interregional Academy of*

Personnel Management. Political Sciences and Public Administration, 2(68), pp. 132-139. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2\(68\)-19](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2(68)-19).

6. Yakovlev, V. (2020). Political Culture of Ukraine: Traditions and Modern Challenges. *Scientific Notes of the Institute of Political and Ethno-National Studies named after I.F. Kuras of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 2(94), pp. 5-18.

7. Encyclopedia of Public Administration: in 8 volumes / National Academy of Public Administration under the President of Ukraine; Scientific Editorial Board: Yu. V. Kovbasiuk (head) et al. – Kyiv: NAPA, 2011. Vol. 2: *Methodology of Public Administration* / Scientific Editorial Board: Yu. P. Surmin (co-chair), P. I. Nadolishnyi (co-chair) et al. – 2011. – 692 pages.

УДК 316.46

Олійник Олена Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент

Лагута Катерина Максимівна

студ. 2-го курсу за ОПП «Бізнес-аналітика» спеціальності 051 «Економіка»

Царук Ольга Сергіївна

студ. 2-го курсу за ОПП «Бізнес-аналітика» спеціальності 051 «Економіка»

Національний університет водного господарства та природокористування

ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО В БІЗНЕСІ: ВПЛИВ ВІЙНИ

Розвиток лідерських якостей є важливим завданням формування сильної та конкурентоспроможної особистості в сучасних умовах. Лідерські навички входять до ТОП-10 навичок, які будуть найбільш затребуваними в період до 2030 року за версією Forbes [1]. Ефективне лідерство передбачає здатність людини визначати сильні та слабкі сторони задля виявлення людського потенціалу. При цьому прояв лідерських навичок не залежить від розміру проекту, команди, департаменту чи бізнесу, адже в їхній основі лежить набір інших навичок: здатність вирішувати проблеми, емоційний інтелект, креативність тощо. Відтак особи, які володіють та демонструють якості лідера, будуть надзвичайно цінними та затребуваними як керівниками, так і найманими працівниками.

Варто зауважити, що в Україні навіть сьогодні є досить поширеними стереотипи щодо жіночого лідерства. Так, в суспільстві переважає підхід, за яким чоловіка передусім оцінюють за його професійними здобутками, а жінку – за сімейним становищем [2]. Однак в умовах війни роль жінки та її здатність бути лідером, вести за собою, зазнає суттєвої трансформації. Адже попри існуючі труднощі, українки володіють низкою унікальних якостей, які здатні допомогти їм їх подолати. Українки відзначаються високим рівнем емоційного інтелекту, що дозволяє їм ефективно будувати взаємини та комунікації з іншими людьми та зміцнювати партнерські

зв'язки. Також вони дуже адаптивні, що підтверджують міграційні потоки з України. Війна змусила багатьох наших жінок залишити свої домівки та шукати способи адаптуватися в нових умовах. Незалежно від обраної професії чи роботи, українки прагнуть якнайшвидше самостійно освоїтись у новому середовищі, знайти гідну роботи, забезпечувати себе та своїх дітей. Вони відзначаються рішучістю та цілеспрямованістю, готовністю брати на себе відповідальність і швидко приймати ефективні рішення, що є вирішальним фактором у бізнесі.

Відтак голос жінки лунає все голосніше в бізнес-середовищі. Так, понад 43 тисячі фізичних осіб-підприємців в Україні у 2024 році створили саме жінки, що становить більш чим половину від загальної кількості новостворених ФОП за перший квартал 2024 року [3]. Найчастіше жінки – засновниці фізичних осіб-підприємців обирають для своєї бізнес-діяльності сферу роздрібної торгівлі, надання інших індивідуальних послуг та інформаційних послуг (рис. 1).

Водночас жінкам часто важко прийняти свою лідерську ідентичність, оскільки переважна більшість лідерських моделей поведінки визначаються як чоловічі. В цьому аспекті необхідне навчання сучасних жінок-лідерок, розвиток їхніх якостей та лідерського потенціалу.

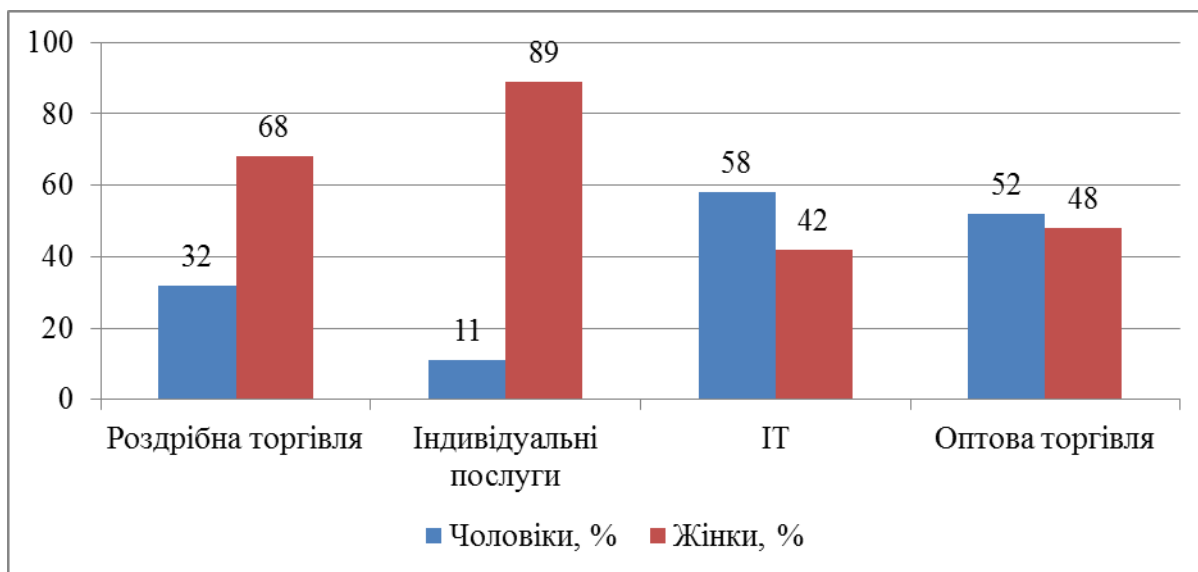

Рис. 1 – Розподіл новостворених ФОП за гендерною ознакою за перший квартал 2024 року (Джерело: складено за даними [3])

Список використаних джерел

1. The Top 10 In-Demand Skills For 2030. Forbes. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf
2. Гендерні аспекти лідерства. URL: Ua.hive-mind. <https://ua.hive-mind.community/blog/404,genderni-aspekti-liderstva>
3. 59% нових фопів в Україні у 2024 році відкрили жінки. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fops-gender-2024-4>

УДК 330

Плисенко Галина Павлівна

кандидат економічних наук

Національний технічний університет України

«Київський Політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ІНВЕСТУВАННЯ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ**

Незважаючи на війну, малий та середній бізнес (МСБ) в Україні демонструє надзвичайну стійкість і здатність адаптуватися до викликів. У 2022 році, через вторгнення, ВВП України скоротився на 30%, а доходи малих підприємств впали на 43%, що призвело до скорочення робочих місць на 22% [1]. Проте вже до кінця 2023 року 82% підприємств, які припинили діяльність на початку війни, частково відновили роботу, і цей тренд продовжує зростати [2]. Попри втрати, бізнеси адаптуються до нових умов, шукаючи шляхи для відновлення та зростання. Державна та міжнародна підтримка стала критично важливою для виживання МСБ під час війни. Програми, такі як «Vision: BDF 2.0», які передбачають фінансову підтримку та кредити для бізнесу, стали рятівним колом для багатьох підприємств [3]. Крім того, міжнародні організації, такі як ООН, активно працюють над розробкою стратегій для покращення доступу до фінансування та розвитку інноваційних рішень для підтримки МСБ [2].

Значну роль у відновленні бізнесу також відіграє технологічна модернізація та інтеграція України до європейського ринку. Це дозволяє українським підприємствам бути більш конкурентоспроможними та гнучкими в умовах постійних змін економічного середовища [4]. Таким чином, малий і середній бізнес, незважаючи на війну, залишається важливою частиною української економіки та демонструє потенціал до відновлення та подальшого розвитку завдяки підтримці держави та міжнародних партнерів та застосовуючи інноваційні форми інвестування, зокрема: венчурний капітал і стартапи, інвестиції в приватні ринки, криптовалюти та блокчейн-технології, соціальні інвестиції та стійке фінансування, інвестування через платформи краудфандингу.

Інноваційні форми інвестування відкривають перед інвесторами численні переваги: високий потенціал прибутку: особливо це стосується інвестування на ранніх стадіях у стартапи та технологічні компанії; диверсифікація портфеля: інвестування у приватні ринки та альтернативні активи допомагає знизити ризики, пов'язані з коливаннями на публічних ринках; підтримка інновацій: інвестори мають можливість підтримувати розвиток нових технологій та бізнес-моделей, які можуть суттєво вплинути на економіку в майбутньому. Проте, існують і суттєві ризики: низька ліквідність: інвестиції в приватні ринки або стартапи можуть бути

неліквідними, що ускладнює вихід з інвестиції у разі потреби; високий рівень ризику: інвестування в нові компанії або технології завжди пов'язане з ризиком невдачі проекту; регуляторні зміни: наприклад, криптовалюти стикаються з посиленням регуляцій у багатьох країнах, що може вплинути на їхню вартість та доступність для інвесторів [5].

Отже, інноваційні форми інвестування пропонують значні можливості для тих, хто готовий до ризиків і шукає нові шляхи для досягнення прибутку. Вони є важливим інструментом для диверсифікації портфелів і підтримки нових технологій, які можуть змінити світ. Проте інвесторам варто ретельно оцінювати всі ризики і зважено підходити до вибору конкретних інструментів для інвестування. Інноваційні форми інвестування значно впливають на розвиток малих і середніх підприємств, надаючи їм необхідний капітал для модернізації, виходу на нові ринки та впровадження інновацій. Через венчурний капітал, краудфандинг, інвестиції у блокчейн і технологічні інновації МСБ мають можливість не лише адаптуватися до нових умов, але й активно зростати та створювати нові робочі місця. У сучасних умовах, коли технології та глобалізація швидко змінюють ринкові правила, інноваційні інвестиції є необхідною умовою для успішного розвитку та виживання МСБ.

Список використаних джерел

1. CSIS. Financing Ukraine's critical small and medium-sized enterprises. URL: <https://www.csis.org/analysis/financing-ukraines-critical-small-and-medium-sized-enterprises>

2. United Nations Development Programme. Представники малого та середнього бізнесу в Україні мають оптимістичні погляди щодо відновлення – нове дослідження UNDP. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/tenacious-ukrainian-small-medium-businesses-optimistic-about-recovery-undp-study-finds>

3. Нові ініціативи підтримки підприємців під час Конференції відновлення України 2024: «Візія: Фонд розвитку підприємництва 2.0» та «Альянс за стійкість малих та середніх підприємств». URL: https://mof.gov.ua/uk/news/novi_initsiativi_pidtrimki_pidpriemtsiv_pid_chas_konferentsii_vidnovlennia_ukraini_2024_viziia_fond_rozvitku_pidpriemnitstva_20_ta_alians_za_stiikist_malikh_ta_serednikh_pidpriemstv-4668

4. Financing SMEs and Entrepreneurs 2024. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/financing-smes-and-entrepreneurs-2024_7f425b1a-en

5. Venture Capital's Role in Financing Innovation: What We Know and How Much We Still Need to Learn. URL: https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/20-131_fc73af76-3719-4b5f-abfc-1084df90747d.pdf

UDC: 004.8

Popelo Olha

Doctor in Economic Sciences, Associate Professor
Chernihiv Polytechnic National University

REGULATORY POLICY OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The development of the national artificial intelligence (AI) sector is under the influence of such challenges as the lack of own production of ready-made final AI products for consumers, technological dependence on the import of software, insufficient development of the information infrastructure, migration of specialists in the AI field and IT technologies, insufficient computing power, lack of motivation to enter the market of highly intelligent products, patent risks, the decrease in the number of startups and the level of investment interest [2, 4].

The effective regulatory policy should take into account problems of the implementation and use of artificial intelligence technologies in various areas of the economy, which we consider appropriate to group as follows [3]:

- production problems – limited implementation of AI projects and cyber security systems in the conditions of financial failure, insufficient level of qualification of personnel, insufficient development of information infrastructure;

- market problems – exogenous problems, which appearance is caused by low level of investment attractiveness and institutional capacity to implement AI projects;

- conjunctural – a set of exogenous problems of enterprises and organizations of the region, caused by low level of investment attractiveness, insufficient level of investments, unsettled legal regulations;

- social problems - lack of awareness of various layers of society regarding the possibilities of AI technology and their use in business processes and daily life.

The appropriate division of the specified groups of problems into macroeconomic and mesoeconomic allows taking into account the implementation level of AI projects in various industries with formation of adequate set of means and tools of influence. Identified groups of problems with which state authorities and business representatives are dealing with provide an opportunity to form a system of potential opportunities for the state's regulatory policy.

One of the obstacles to the implementation of the regulatory policy for the AI use is the limitation of financial resources. Overcoming this requires a balanced policy aimed at providing financial resources to business entities on the basis of credit guarantees, loans, grants, and venture capital. In this context, it is appropriate to pay attention to the experience of Germany, where the state program "Transfer of the results of research activities" was developed as part of

the initiative of the Federal Ministry of Economy and Trade of Germany called "EXIST". The implementation of the Program is aimed at financial support of high-tech small and medium-sized businesses cooperating with research organizations directed to attracting researchers to entrepreneurial activities in the field of the AI technology implementation and commercialization of innovative projects in this sector. The Program is mainly focused on supporting industries that operate within the framework of the fifth and sixth technological frameworks and implement AI technologies, among them are as follows: information and communication, energy, medical, environmental, medical, optical, etc. [1].

Stimulation of the implementation of AI projects by the state eliminates difficulties in attracting relevant qualified specialists in this direction, development and use of modern digital technologies, and commercialization of innovations. The cooperation of the state and business in the AI field is connected with the spread of clustering of priority industries, the development of technology transfer centers, the creation of industrial parks and business incubators, however, in the conditions of modern realities of military aggression, the increased level of riskiness for doing business, these directions require additional guarantees and high level of financial security for investors.

References

1. EU Legislation in Progress. Artificial intelligence act (2023). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EP_RS_BRI\(2021\)698792_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EP_RS_BRI(2021)698792_EN.pdf)
2. Law of Ukraine "On the principles of state regulatory policy in the sphere of economic activity" dated September 11, 2003 No. 1160-IV [Electronic resource] // Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
3. Popelo, O., Zhavoronok, A., Cosmulese, C. G. (2024). Impact of artificial intelligence on the activities of financial institutions and state security. Problems and prospects of economics and management, (1(37)), 226-239. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-1\(37\)-226-239](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-1(37)-226-239)
4. The Artificial Intelligence Index 2023 Annual Report: AI Index Steering Committee (2023). Institute for Human-Centered AI, Stanford University. https://aiindex.stanford.edu/wp-content/uploads/2023/04/HAI_AI-Index-Report_2023.pdf

УДК 338.124

Погорілець Анна Володимирівна

студентка 2 курсу

Одеський національний економічний університет

***АДАПТАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВІЙНИ***

Фінанси суб'єктів господарювання є невід'ємною частиною фінансової системи країни. Вони формують основну частину їх фінансових ресурсів. Стабільної та здорової фінансової системи без ефективно функціонуючих суб'єктів господарювання не існує. Забезпечення розвитку економіки здатні лише успішні суб'єкти господарювання, які формують структуру економіки, заповнюють ринкові ніші, створюють нові робочі місця та наповнюють бюджет країни.

Ця тема є актуальною на сьогодні, адже в сучасному світі (в умовах економічної кризи, війни) суб'єкти господарювання в Україні мають адаптуватися до змін та розвиватися з огляду на нові виклики. Коли порушені традиційні ланцюги постачання, зростають витрати на виробництво, посилена небезпека втрати майна підприємства, а також виникають проблеми з логістикою, доступом до ринків і фінансових ресурсів, бізнес змушує оперативно перебудовувати свої стратегії. У цьому контексті чітке визначення й розуміння фінансів суб'єктів господарювання є важливим для розробки стратегій збереження ліквідності, залучення інвестицій та оптимізації витрат.

Фінанси суб'єктів господарювання створюють основу фінансової системи України, адже саме в цих ланках відбувається створення, основний розподіл та перерозподіл валового внутрішнього продукту. Підприємства є ключовими елементами економічної діяльності, оскільки вони не лише генерують прибутки, але й забезпечують державу податковими надходженнями, які спрямовуються на фінансування соціальних програм, інфраструктурних проєктів, оборонних потреб і тощо.

Для розуміння існуючих тенденцій щодо розвитку вітчизняного бізнес-середовища доцільно проаналізувати динаміку кількості суб'єктів господарювання (таблиця 1).

У суб'єктів господарювання в порівнянні з попереднім роком. Зростання склало 180681 одиниці, або 10,4%. Кількість фізичних осіб-підприємців збільшилася на 114830 одиниць, що склало 9,2%. Зміни у тенденціях в позитивну сторону говорять про швидку адаптацію українських підприємців до мінливих умов. Бізнес повертається в Україну, а компанії прилаштовуються до змін середовища, намагаючись розвиватись з огляду на перспективу.

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання в Україні
та їх темпи зростання у 2019-2023р.р.

Рік	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість діючих суб'єктів господарювання, од.	1941701	1973652	1956320	1732576	1913257
Темпи зростання, %	x	101,6	99,1	88,6	110,4
Фізичні особи-підприємці, од.	1561028	1599755	1585414	1470584	1605341
Темпи зростання, %	x	102,5	99,1	92,8	109,2

Джерело [1]

Як зазначає Муранова Т.О., «більшість підприємств продовжують шукати методи адаптації до нових обставин, залучають резерви для підтримки своєї життєдіяльності, проводять трансформацію чи релокацію своїх об'єктів, ресурсів, виробничих потужностей» [2].

Війна стимулювала інноваційне мислення та розвиток нових ідей. Багато нових підприємців почало працювати в таких галузях, як технології, е-комерція, аграрний сектор, ІТ-сектор. Після руйнувань завданих війною з'явився попит на нові види товарів та послуг. Сфери будівництва та відновлення інфраструктури, логістики. Також війна призвела до появи нових соціальних підприємств, які мають на меті допомагати постраждалому від війни цивільному населенню.

Попри всі виклики, український бізнес продовжує шукати шляхи адаптації. Підприємства, які змогли переміститися або відновити свою діяльність, намагаються розвивати бізнес, опираючись на нові технології, виходити на нові ринки, співпрацювати з міжнародними партнерами.

За таких складних умов держава має максимально підтримувати бізнес, використовуючи такі фіскальні інструменти, як мито й податки, не менш дієвою має стати фінансова підтримка підприємництва європейськими партнерами через реалізацію відповідних програм.

Список використаних джерел

1. Економічна статистика. Розвиток підприємства. Показники діяльності суб'єктів господарювання. Державна служба статистики. веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 24.10.2024)

2. Мурована Т. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2144/2073/> (дата звернення 24.10.2024)

UDC 658.14:338.482.2

Pozdnyak Viktor

student, bachelor's degree, 4th year, 242 «Tourism and recreation»,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

***IMPROVEMENT OF MOTIVATION MECHANISMS IN THE CONTEXT
OF ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT OF A HOTEL ENTERPRISE***

An integral component of the stable economic functioning and development of a hotel enterprise is the formation and improvement of the personnel motivation system. The basis of such development is the achievement of the goals of both the worker and the hotel company. Maintaining the necessary level of technological and functional return, increasing the efficiency of the worker's work is based on the individual's perception and sensitivity to the motivation factors proposed by the company's management. Identification of motivational factors, as well as assessment of the degree of their influence on the worker on a systematic basis increases the efficiency of management of the enterprise's activities and makes it possible to maintain the level of profitability at a sufficient level [1].

The theoretical foundations of the motivation of the staff of the mining enterprise are laid in the fundamental researches of domestic and foreign scientists. However, despite the wide range of existing scientific research in the field of employee motivation, it is advisable to resolve a range of issues related to the clarification of the conceptual and categorical apparatus and the development of methodological support for the formation of an effective system of motivation for the personnel of domestic hotel enterprises [2].

It is known that motivation is a person's desire to perform certain work, conditioned by the satisfaction of a certain need. In the process of researching a large number of different views of scientists regarding the essence of motivation, the expediency of its consideration in four aspect directions was determined: volitional (human activity is guided by willpower); energy-regulatory (regulation of an individual's energy expenditure); process-oriented (motivation is considered as a process of regulating behavior in order to achieve a goal); comprehensive understanding (comprehensive consideration of the influence of internal and external factors that determine actions to stimulate the worker).

In contrast to the existing ones, the above definition is considered as a process controlled by human consciousness, which is based on the processing and analysis of a set of internal motives, external stimuli and is based on the volitional motivational activation of the internal forces of the body on the basis of energy-regulatory, socio-economic adequacy and expediency of the obtained result due to satisfaction needs, achieving the goals of the worker and the enterprise. The personnel motivation system includes interrelated strategies,

policies, processes and procedures for rewarding the employees of the industry. From an organizational point of view, motivation is a voluntary agreement between the employee and the company about the result of work, which must be mandatory and have meters [3].

The conducted study of the essence, forms and methods of personnel motivation allows to build a concept of an effective system of personnel motivation, based on the assessment of motivational factors, the identification of the most influential factors of motivation of workers and the consideration of entropy when assessing the sensitivity to motivational factors of a hotel enterprise to ensure the effectiveness of work in the long term, which will create new conditions for development and increase its competitiveness.

The formation of motivational incentives for competitive work objectively turns into innovative motivation, which can be defined as a system of interconnected and mutually conditioned incentives, motivational levers that should influence employees, encouraging them to activate activities of creative content aimed at creating innovative services, organizational forms and other new consumer values that are in active demand, their implementation, use, commercialization in order to obtain a useful effect and satisfy the needs of the company's customers.

It has been established that an integral element of the motivational mechanism of effective personnel management of hotel firms is the monitoring of motivation processes, with the help of which tracking, correction, and elimination of deviations of dynamic actual indicators of external and internal influence on motivational processes from normative characteristics of incentives and motives are carried out through feedback channels. It is expedient to carry out the monitoring every quarter, by sequentially conducting it during certain stages, starting with the definition of the goal, methods and ending with the evaluation of the results and the adoption of management decisions regarding the activation of motives and incentives for effective actions of the hotel company's staff.

References

1. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві: навч. пос./ С. Цвілій, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.

2. Маркетинг в туризмі : навчальний посібник. / С. Цвілій, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 260 с.

3. Цвілій С.М., Кукліна Т.С., Жилко О.В. Організаційні компоненти в управлінні бізнесом вітчизняного туристичного підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1168> (дата звернення: 23.10.2024).

УДК 321.7:324

Ратушина Олеся Вячеславівна

студентка 2-го курсу

Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник: Чубур Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри політичних технологій Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПОПУЛІЗМ ЯК ФЕНОМЕН ПОЛІТИКИ: ВИКЛИК СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Ми всі живемо зі сформованою думкою, що демократія найкращий вид державного устрою. Проте мало хто з людей, не дотичних до політичних професій, задумуються про неочевидні наслідки даного режиму управління.

Приховані для звичайного суспільства негативні наслідки демократії. Популізм – тіньова сторона демократичного режиму, оскільки виборність та масова участь надають можливість для швидкого просування таких ідей.

Черезмірно майстерна красномовність, вигідне застосування мас медіа або як популізм покроково перетворює громадян на сліпо віруючих виборців.

Найголовніший прояв популізму – ігнорування відкритого, плюралістичного, тривалого обговорення. Використання простих, емоційно заряджених меседжів, що несуть у собі обіцянки вирішення всіх проблема. Апелювання до завжди присутнього почуття несправедливості.

Найефективніше застосування популізму – надання конкретних форм прихованим загальним страхам, посилення відчуття загрози і таким чином встановлення контролю над спільнотою. Ще одна дієва політична перевага – право посилятись на колективну волю або волю більшості, і що важливіше, - право на довільне трактування цієї волі.

На думку провідного дослідника Я. Мюллера «... справжній популізм полягає в тому, що його представники переконані, що тільки вони уособлюють істинний погляд народу, і це вкрай небезпечно для демократії». [1, с. 123]

Конфлікти, кризи, революції – найкращий ґрунт для розвитку популізму. Саме він сприяє поширенню настроїв приреченості, втрати впевненості у завтрашньому дні.

Популістські політики особливо охоче використовують міфи, засновані на жазі помсти, які у свою чергу містять сильний заряд ненависті, зміцнюючи тим самим расистські, імперіалістські настрої. Очевидно, що партії або лідери, які керуються таким способом мислення

та діяльності, говорять про протиріччя не для того, щоб їх регулювати та згладжувати, а для того, щоб їх контролювати та використовувати для власних цілей.

Слід звернути увагу на приклади негативних наслідків популізму у сучасних політичних процесах і відносно недалекому історичному минулому.

Перш за все – це устрій Італії у промовах італійського диктатора Б. Муссоліні. Після Першої світової диктатор експлуатував важке економічне становище середнього класу та зубожіння людей. Офіційно конституція ліберальної держави не була скасована, але Муссоліні створив популістський режим, який спирався на маси та був звернений проти меншин.

Про привабливість популізму у наш час свідчить успіх Д. Трампа на виборах у США в 2016 р. та достатньо сильну підтримку виборців у подальшому.

Однак, на мій погляд, присутність популістів при владі, тим більш з усіма створеними ними прихованими загрозами демократії, дозволяє випробувати надійність наявного устрою. Не можна не погодитись з висловом невідомого автора: «Популізм ніколи не триває довго – але він якимось чином постійно поряд.»

Отже, вирішальне питання нашого часу полягає в тому, чи зможуть популісти розвиватись у напрямі визнання плюралізму або ж вони надалі будуть намагатися дискредитувати політичні інститути, які не висловлюють постулювану ними «народну волю», або чи зможуть естабловані політичні партії сприймати легітимні побажання виборців популістських партій, не перетворившись самі на представників популізму задля всебічної підтримки.

Список використаних джерел

1. Jan-Werner Müller. What is Populism? Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 2017. P. 123
2. Karwat M. O demagogii. Warszawa, 2006. S. 187.
3. Hall S. Populär-demokratischer oder autoritärer Populismus // Populismus und Aufklärung. – Frankfurt a.M., 1986. S. 84–105.

УДК 330.34:338.2:339.9

Ремболович Владислав Дмитрович
аспірант, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СТРАТЕГІЇ СПРИЯННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Інклюзивний розвиток є ключовою концепцією сучасної економічної політики, спрямованою на рівномірний розподіл економічних вигод. В умовах глобалізації національні економіки стикаються з викликами нерівності та обмеженого доступу до ресурсів для вразливих груп. Тому розробка стратегій для інклюзивного розвитку є необхідною для стійкого зростання та соціальної згуртованості. Стратегії включають розвиток людського капіталу, інфраструктури, інновацій, інституційні реформи, а також підтримку малого та середнього бізнесу для довгострокової стабільності [1].

Варто відзначити, що на сьогодні виділяють наступні стратегії сприяння інклюзивного розвитку національної економіки:

1. Освіта та розвиток навичок. Інвестування в програми освіти та розвитку навичок забезпечує, що люди, особливо з незахищених верств населення, отримують інструменти та знання для приєднання до робочої сили і сприяння економічному розвитку.

2. Програми соціального захисту. Впровадження соціальних страхових механізмів, таких як програми грошових переказів, охорона здоров'я та пенсійні плани, може підтримати вразливі групи, знизивши рівень бідності та посилюючи соціальну інклюзивність.

3. Розвиток інфраструктури. Будівництво та покращення інфраструктури, зокрема транспорту, медичних установ і комунальних послуг, підвищує доступність та з'єднує незахищені райони з економічними можливостями, основними послугами та ринками.

4. Сприяння фінансовій інклюзії. Це означає забезпечення доступу людей до фінансових послуг, таких як банківські рахунки та кредити. Це надає можливості індивідуумам та малим підприємствам, сприяє економічній участі та зменшує нерівність.

5. Створення робочих місць та економічна диверсифікація. Політика, що сприяє економічному зростанню та диверсифікації, створює більше робочих місць, особливо в секторах, здатних залучати працівників з різних верств суспільства.

6. Гендерна рівність та розширення прав жінок. Надання жінкам рівного доступу до освіти, роботи та прийняття рішень є важливим для інклюзивного розвитку. Гендерна рівність сприяє створенню сильніших та більш різноманітних економік.

7. Залучення та участь громади. Залучення місцевих громад до процесу прийняття рішень гарантує, що ініціативи розвитку відповідають їхнім потребам, що робить проєкти більш стійкими та релевантними.

8. Права на землю та власність. Забезпечення прав на землю та власність для маргіналізованих громад захищає їх від виселення та закладає основи для економічної стабільності та розвитку.

9. Доступ до охорони здоров'я. Покращення медичної інфраструктури та забезпечення доступності медичних послуг сприяє створенню здоровішого і продуктивнішого населення.

10. Екологічна стійкість. Інтеграція екологічних міркувань у планування розвитку сприяє сталості та забезпечує збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

11. Правові та інституційні реформи. Проведення правових та інституційних реформ, що борються з дискримінацією, корупцією та неефективним управлінням, є необхідним для створення справедливішого та більш справедливого суспільства.

12. Технології та інновації. Використання технологій та інновацій може скоротити розриви в доступі до інформації, освіти та послуг, надаючи нові можливості для інклюзивного розвитку.

13. Моніторинг та оцінка. Створення надійних систем моніторингу та оцінки допомагає оцінювати вплив ініціатив розвитку, дозволяючи коригувати стратегії для досягнення інклюзивних цілей.

14. Міжнародна співпраця. Міжнародні партнерства та співпраця сприяють передачі знань, мобілізації ресурсів та обміну кращими практиками для інклюзивного розвитку.

Отже, варто відзначити, що стратегії сприяння інклюзивного розвитку національної економіки є ключовим елементом для досягнення стійкого економічного зростання, соціальної рівності та загальної стабільності. Впровадження багатовимірних підходів, які включають розвиток людського капіталу, зміцнення інфраструктури, інституційні реформи та фінансову інклюзію, створює можливості для рівномірного розподілу економічних вигод серед усіх верств населення. Такий підхід сприятиме не лише подоланню нерівності, але й забезпеченню економічної стійкості та конкурентоспроможності в умовах євроінтеграції. Тому дослідження та реалізація комплексних стратегій інклюзивного розвитку мають бути пріоритетом для державної політики та економічних реформ.

Список використаних джерел

1. Організаційно-економічне забезпечення функціонування інклюзивної економіки в Україні / Ю. О. Зайцев, Д. А. Петренко // Бізнес Інформ. – 2024. – № 7. – С. 79-85.

УДК 658.016.8

Розя Олексій Владиславович

аспірант

Пістун Іван Ігорович

аспірант

Національний університет «Одеська Політехніка»

***СТРАТЕГІЧНІ СЦЕНАРІЇ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ
В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ***

Сучасні економічні умови характеризуються високим рівнем нестабільності. Нестійкість, що супроводжується невизначеністю, значно підвищує ризиковість усіх процесів, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень та їх реалізацією. З огляду на це потрібні підходи та методи, що дозволяють розробити такі концептуальні моделі, які здатні розкрити механізм адекватного реагування на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища та забезпечити мінімум можливих помилок прийняття невірних рішень.

Соціально-економічні системи для їх виживання, збереження сталого розвитку, цілісності та конкурентних переваг мають вчасно реагувати на зміни довкілля та вносити об'єктивні та адекватні зміни до своєї господарської діяльності. Концепція управління змінами діяльності організації передбачає, що існуюча система управління здатна охопити всі зміни: організаційні, структурні, виробничі. Крім того, вони мають бути запланованими та підконтрольними.

Перші публікації в галузі економіки, в яких автори зверталися до еволюційних змін, були опубліковані в минулому столітті, в хронологічному порядку до них можна віднести роботи Й. А. Шумпетера [3] "Теорія економічного розвитку" (1911), А. Алчіана [1] «Невизначеність, еволюція та економічна теорія» (1950), Р. Нельсона і З. Уінтера «Еволюційна теорія економічних змін» (1982) [2].

По суті «зміни» – це відмінності властивостей та ознак, за якими можна через певний проміжок часу ідентифікувати кінцевий стан системи, що відрізняється від його первісного виду.

У нашому дослідженні під «змінами» в економічній системі розумітимемо ітеративний процес перетворення, що відбувається з часом у діяльності організації, що впливає на стратегію, структуру, корпоративну та цифрову культуру, соціальну поведінку персоналу, що сприяє адаптації системи низового рівня до змін у системах вищого порядку.

На практиці виділяють такі компоненти навколишнього середовища, які істотно впливають на діяльність суб'єктів ринкової економіки і які необхідно враховувати при формуванні концепції управління змінами:

– економічні;

- цифрові технології;
- інституційні;
- природно-екологічні.

Також, серед джерел та причин, що викликають зміни, і потребують обліку їхньої комплексної дії та прояву залежно від фіксування у внутрішньому та/або зовнішньому середовищі, автори виділяють такі фактори: технологічні, політичні, нормативно-правові, економічні, соціальні, психологічні.

Стратегічні сценарії управління змінами: інерційний, модернізаційний, реінжиніринговий, випереджальний. Кожному стратегічному сценарію управління змінами відповідає певний напрямок розвитку:

- інерційний розвиток (не передбачає технологічного прориву, організація залишається у межах зони комфорту, зберігаючи старі взаємини з партнерами, забезпечується за рахунок дотацій, державної підтримки);

- модернізаційний розвиток (орієнтоване на підвищення якості, при цьому організація не зацікавлена у стратегічному зростанні, що забезпечується за рахунок впровадження інноваційних технологій та входження у нові взаємини з партнерами);

- реінжиніринговий розвиток (орієнтовано на технологічне зростання та зміну відносин із зовнішніми споживачами, впровадження технологій, які стануть передумовами змін технологій у партнерів);

- випереджальний розвиток (орієнтовано на технологічний прорив, перехід на цифрові платформи та входження в єдиний цифровий простір, де взаємини з партнерами переходять на якісно новий рівень).

Стратегічні пріоритети змін:

- цілісність (здатність зберігати властивості системи та функціональність всіх її елементів в умовах невизначеності факторів зовнішнього середовища);

- керованість (досягнення очікуваних результатів в умовах невизначеності факторів зовнішнього середовища: підвищення окупності активів, зростання продуктивності праці, зниження соціальної напруженості та фінансового навантаження та ін.).

Список використаних джерел

1. Alchian, A., Allen W. University Economics. 2nd ed. Belmont, CA : Wadsworth, 1967. 512 p.

2. Nelson R.R. An Evolutionary Theory of Economic Change / R.R. Nelson, S.G. Winter. – Harvard University Press, 1982. – 185 p.

3. Schumpeter, J. 1934. The Theory of Economics Development. Harvard University Press, Cambridge, MA; Ibid. 1943. Capitalism, Socialism and Democracy. Harper, New York.

UDC 330.4:216.2

Saloid Hanna Stanislavivna

5th year student

National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

***BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES IN FINANCE
AND PUBLIC ADMINISTRATION***

Blockchain technologies have become one of the most discussed and promising innovative solutions of the last decade. This technology, which is the basis of cryptocurrencies, has the potential to revolutionize many industries, especially the financial sector and public administration [2]. A blockchain is a distributed database that stores information about all transactions of system participants in the form of a “chain of blocks”. Each block is linked to the previous one and contains a set of records. New blocks are always added strictly to the end of the chain [3].

The key characteristics of blockchain are decentralization, transparency, data immutability, and security. These properties make the technology particularly attractive to the financial sector, where trust, security, and efficiency are critical. In banking, blockchain can significantly speed up and reduce the cost of international payments and transfers. Traditional cross-border transfers can take several days and come with high fees, while blockchain allows for almost instantaneous and cost-effective transactions.

In addition, blockchain has the potential to revolutionize customer identification (KYC) and anti-money laundering (AML) processes [1]. The creation of a single, secure and decentralized customer database will allow financial institutions to quickly and efficiently verify the identity of a customer while ensuring a high level of personal data protection. This will not only increase the efficiency of banks, but will also significantly complicate fraud and money laundering.

In the capital markets, blockchain opens up new opportunities through the tokenization of assets. This allows almost any asset (real estate, works of art, intellectual property) to be converted into digital tokens that can be traded on blockchain platforms [2]. This approach can significantly increase market liquidity, reduce barriers to entry, and create new investment opportunities for a wide range of participants.

In the insurance sector, blockchain can automate the processing of insurance claims through smart contracts. This will not only speed up the payment process but also reduce the risk of fraud, as all data on the insured event will be permanently recorded in the blockchain. In addition, the technology opens up opportunities for the creation of new insurance products,

such as parametric insurance, where payments are made automatically upon the occurrence of certain conditions specified in the smart contract.

In public administration, blockchain can become a tool for increasing transparency, efficiency, and public trust in government institutions. One of the most discussed areas of application is electronic voting. Blockchain can ensure the transparency and immutability of voting results while preserving the anonymity of voters. This can significantly increase trust in the electoral process and increase citizen participation in important decision-making [3].

Public registry management is another area where blockchain can bring significant improvements. The creation of immutable and transparent registers of real estate, vehicles, and land plots can greatly simplify the processes of verification and confirmation of property rights, and reduce the risks of fraud and corruption. For example, the introduction of blockchain in land cadastres could solve the problems of double sales and land misappropriation.

In the area of public procurement, blockchain can ensure full transparency of the process, from the announcement of a tender to the execution of a contract. This will significantly reduce the risks of corruption and manipulation, ensure fair competition and efficient use of public funds. Automation of audit and control processes using blockchain can also significantly increase the efficiency of regulatory authorities.

However, despite all the advantages, the introduction of blockchain technologies faces a number of challenges. Technological issues include the scalability and energy efficiency of blockchain systems, as well as their integration with existing IT infrastructures. From a regulatory point of view, it is necessary to develop an appropriate legal framework that would take into account the specifics of blockchain technologies and strike a balance between innovation and consumer protection.

References

1. Кумарик П. Що таке блокчейн і як він працює? | Binance Academy. *Binance Academy*. URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-blockchain-and-how-does-it-work> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Харьков Д. Технологія блокчейн: великі можливості, але не панацея. *Межа медія*. URL: <https://mezha.media/articles/tekhnolohiia-blokcheyn-velyki-mozhlyvosti-ale-ne-panatseia/> (дата звернення: 20.10.2024).
3. Шустер О. Технологія Blockchain: огляд та перспективи. *FreshTech*. URL: <https://freshtech.global/ua/blog/blockchain-technology-overview-and-opportunities> (дата звернення: 19.10.2024).

УДК 658.7:339.17

Свириденко Олександр Анатолійович
аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Розвиток логістичної системи торговельного підприємства в умовах цифровізації є важливою складовою успішного функціонування та забезпечення конкурентних переваг на ринку. Цифрові технології дозволяють значно оптимізувати процеси постачання, складування, транспортування, а також покращити управління ланцюгами постачання. Основні напрями та ключові аспекти розвитку логістичної системи в умовах цифровізації представлено на рисунку 1.

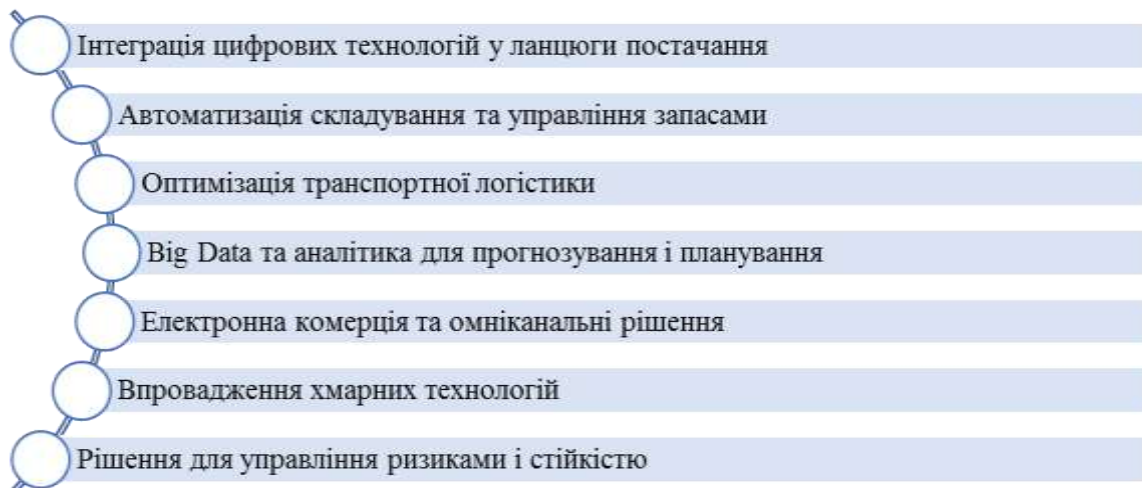

Рис. 1 – Основні напрями розвитку логістичної системи в умовах цифровізації

Впровадження цифрових технологій в ланцюги постачання на основі використання цифрових платформ дозволяють інтегрувати різні етапи логістичного процесу (від постачальників до кінцевих споживачів) у єдину систему. Це забезпечує прозорість, швидкість і точність обміну даними між усіма учасниками. Для автоматизації процесів та обробки великих масивів даних використовується ERP-система (Enterprise Resource Planning), яка дозволяє здійснювати облік запасів, управляти постачанням і складом. Більшість підприємств використовують автоматизацію складування та систему управління запасами, оскільки такі технології дозволяють автоматично керувати прийомом, зберіганням та відправкою товарів, що знижує вірогідність помилки за рахунок мінімізації впливу людського фактору, підвищує швидкість обробки замовлень та оптимізує

використання складських площ. Використання робототехніки і автоматизованих конвеєрів для транспортування товарів всередині складів прискорює процеси відвантаження і прийому товарів. Зазначене є особливо актуальним для великих логістичних систем та транспортування об'ємних вантажів [1].

Оптимізація системи управління транспортом (TMS) дозволяє планувати і контролювати транспортні перевезення в реальному часі, знижуючи витрати на транспортування і оптимізувати маршрути. Дуже зручно використовувати цифрові трекери та GPS-технології, які забезпечують можливість відстежувати транспортні засоби та вантажі в режимі реального часу, що підвищує ефективність доставки та безпеку товарів. Окреслені технології активно запроваджуються в розвиток омніканальної логістики, яка інтегрує різні канали продажу (фізичні магазини, онлайн-магазини, мобільні платформи) у єдину систему, дозволяє забезпечити швидке і безперебійне обслуговування замовлень незалежно від того, як клієнт здійснює покупку.

Хмарні рішення для управління логістикою дозволяють забезпечити доступ до інформації у режимі реального часу з будь-якої точки, що особливо важливо для глобальних ланцюгів постачання. Хмарні платформи спрощують інтеграцію між партнерами та підрядниками, полегшуючи обмін даними й забезпечуючи більшу гнучкість в управлінні ланцюгами постачання [2]. Попри використання цифрових технологій, використання хмарних платформ супроводжується ризиками та загрозами, що вимагає від підприємств запровадження системи захисту даних. Системи моніторингу ризиків використовують цифрові інструменти для прогнозування можливих збоїв у постачанні (затримки в транспорті, перебої в роботі постачальників) і дозволяють оперативно знаходити альтернативні рішення. На сьогодні цифровізація значно підвищує ефективність процесів розвитку логістичної системи торговельного підприємства, сприяє зменшенню витрат, покращує взаємодію з клієнтами та постачальниками, а також дозволяє підприємствам бути гнучкими і стійкими до змін у зовнішньому середовищі. Цифрові технології відкривають нові можливості для оптимізації логістичних операцій та інтеграції ланцюгів постачання, забезпечуючи високий рівень конкурентоспроможності та клієнтоорієнтованості.

Список використаних джерел

1. Желіховська М. Моделювання логістичної системи підприємства в умовах цифрової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 4. С. 50-55.
2. Попело О, Свириденко О. Управління логістичним забезпеченням системи електронної комерції торговельних підприємств в умовах цифровізації. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 1 (28). С. 234–245.

УДК 340.111.5

Сергієнко Марія Олегівна

студентка Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Науковий керівник: Максимова Маргарита Костянтинівна
доктор філософії в галузі права, старший викладач кафедри
адміністративно-правових дисциплін та публічного управління
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ**

Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин відіграє ключову роль у системі правового регулювання, особливо в умовах воєнного стану або збройних конфліктів. Адміністративно-правовий режим воєнного стану можна охарактеризувати як надзвичайний, спеціальний, обмежувальний, загальнодержавний і тимчасовий порядок регулювання, що має на меті забезпечення ефективного публічного управління в умовах підвищеної небезпеки та нестабільності. Це досягається шляхом впровадження особливих адміністративних структур, використання специфічних інструментів та процедур, а також запровадження унікального порядку реалізації прав і свобод громадян, а також захисту законних інтересів юридичних осіб на період дії воєнного стану [2, с.73].

Введення воєнного стану в Україні після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року призвело до значних змін у всіх сферах суспільного життя. Це вимагало негайного та ефективного реагування з боку держави, оскільки звичайні адміністративно-правові механізми не могли повною мірою задовольнити потреби в умовах військової агресії. Адміністративно-правове регулювання в цьому контексті спрямоване на оперативне вирішення проблем, які виникають під час функціонування держави у кризових ситуаціях [5, с.551].

Особливу увагу варто приділити визначенню і правильності використання терміну "адміністративно-правове регулювання", адже він є основою для розуміння сутності правового впливу на суспільні відносини в надзвичайних умовах. Це специфічний вид правового регулювання, який відрізняється своєю спрямованістю на відносини, що підпадають під дію адміністративного права, і особливостями його норм. Основна мета адміністративно-правового регулювання — це створення чітко структурованої системи правил і процедур, які забезпечують функціонування державного апарату та громадянського суспільства, сприяють взаємодії між усіма учасниками суспільних відносин, а також регулюють їхні права, обов'язки та відповідальність.

Згідно з законом України «Про правовий режим воєнного стану», це означає, що в разі загрози незалежності або територіальній цілісності країни державні органи, військово командування та органи місцевого самоврядування отримують необхідні повноваження для захисту національної безпеки. Воєнний стан також передбачає тимчасові обмеження конституційних прав і свобод громадян [1].

Ця ситуація вимагає чіткої мети дослідження, що полягає у вивченні змін в адміністративно-правовому регулюванні суспільних відносин під час війни. Першим важливим аспектом є введення воєнного стану, який передбачає додаткові правила для забезпечення безпеки суспільства в умовах загрози [4, с.254].

Наступним аспектом є обмеження прав і свобод громадян, що може стосуватися свободи слова, зборів, а також приватної власності. Під час воєнного стану держава може запроваджувати мобілізацію ресурсів, що включає використання приватних ресурсів для оборони, а також можливість призову громадян до війська.

Особливе місце займає регулювання пересування та діяльності збройних сил. Влада має право вводити комендантську годину та обмежувати пересування громадян, а також контролювати обіг зброї та небезпечних речовин. [3, с.53].

Крім того, управління воєнним станом може включати створення спеціальних органів для кризового управління, що мають розширені повноваження для ухвалення термінових рішень. У цей період можуть діяти військові суди, що займаються розглядом справ, пов'язаних з воєнним станом. Контроль інформації також є важливим аспектом, адже держава має право регулювати діяльність медіа та інформаційних служб для забезпечення безпеки. Під час війни можуть бути ухвалені спеціальні закони та регуляції, що визначають правила поведінки у конфлікті, порядок мобілізації ресурсів і процедури евакуації [4, с.255].

Отже, особливості механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин в Україні під час воєнного стану вказують на необхідність адаптації правових норм до умов збройної агресії та загрози національній безпеці. Введення воєнного стану передбачає не лише надання розширених повноважень державним органам і військовому командуванню, але й тимчасове обмеження прав і свобод громадян, що є необхідним для забезпечення стабільності та безпеки.

Аналіз основних аспектів, таких як мобілізація ресурсів, регулювання пересування населення, створення спеціальних органів управління та контроль над інформаційною політикою, свідчить про важливість комплексного підходу до управління кризовими ситуаціями. Систематизація і чітке регулювання адміністративних процедур у цей період дозволяють ефективно реагувати на виклики та забезпечити належну організацію суспільних відносин.

Список використаної літератури

1. Закон України Про правовий режим воєнного стану URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Панова, О. О. Адміністративно-правове регулювання статусу осіб, які отримали тимчасовий і політичний притулок на території України. Держава та регіони. Київ: Серія: Право. 2021. № 3 (73). С. 72-76.
3. Синявська, О. Ю. Правовий режим воєнного стану: аналіз законодавства України Академічні Візії. Одеса. 2023. Вип. 17. С. 54
4. Теремецький В. І., С. Г. Кельбья. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні. *Наукові записки. Серія: Право* №16 2024р. 253-259с.
5. Шопіна І. М. Адміністративно-правове забезпечення та адміністративно-правове регулювання: співвідношення понять. *Аналітично-порівняльне правознавство* № 6 2023р. 550-554с.

УДК 340.111.5

Сергієнко Марія Олегівна

студентка Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

***АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ ДЛЯ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ***

Малий та середній бізнес (МСП) є важливим компонентом будь-якої економіки, оскільки до цієї категорії належать підприємства з чисельністю працівників менше 250 осіб. МСП займають понад 98% усіх бізнес-структур у світі, включаючи формальні та неформальні підприємства. Їх розвиток впливає на макроекономічні показники та соціальну стабільність країни. МСП створюють значну кількість робочих місць, що робить їх важливим джерелом доходів для населення і драйвером економічного зростання. Завдяки поєднанню підприємницької діяльності малого та середнього бізнесу забезпечується конкурентний баланс на ринку та сталий економічний розвиток [3].

Однією з ключових переваг МСП є інноваційність: підприємства цього сектору патентують у 16 разів більше розробок на одного зайнятого порівняно з великим бізнесом. Багато досліджень свідчать про позитивний вплив МСП на економіку, адже їхня частка у ВВП розвинених країн становить 50-60%, зокрема у Великій Британії – 51%, у Німеччині – 53%, у Фінляндії – 60%, а у Нідерландах – 63%. В Україні МСП займають 99,98% від загальної кількості підприємств, забезпечуючи роботою 81% робочої сили та генеруючи 65% загального обсягу продажів [2, с.260].

Після економічної кризи 2014 року в Україні спостерігалось зростання зайнятості та доданої вартості серед МСП. Державна політика спрямована на підтримку МСП, зокрема через фінансування та стимулювання розвитку цього сектора, що закріплено у Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва та Плані заходів щодо її реалізації. Основними напрямками фінансування є підтримка підприємств аграрного сектору, інноваційних бізнесів, а також регіональних і міжнародних програм підтримки [5, с. 65].

Податкові стимули є важливим інструментом підтримки МСП у всьому світі. Вони базуються на принципі чистої приведеної вартості (NPV), згідно з яким підприємства інвестують у капітальні активи та дослідження, доки їхня вартість не перевищить витрати. У багатьох країнах МСП є найбільшими роботодавцями, а податкові пільги для інвесторів і підприємств стимулюють розвиток сектора.

Податкові пільги є важливим інструментом державної підтримки малого і середнього бізнесу (МСП) в Україні, оскільки вони стимулюють підприємницьку активність, сприяють підвищенню конкурентоспроможності, створенню нових робочих місць та збільшенню надходжень до державного бюджету. Однак, ефективність податкових пільг значно обмежується через низку проблем, що потребують вирішення [1, с.486].

Однією з основних проблем є складність податкової системи та бюрократія. Складні процедури, надмірна кількість звітів та документообіг створюють додаткові труднощі для підприємців, особливо для невеликих компаній, які не мають достатніх ресурсів для ведення податкового обліку. В результаті, багато підприємств не можуть повністю скористатися податковими пільгами або відмовляються від них через складність оформлення.

Також суттєвою проблемою є обмеженість фінансових ресурсів для підтримки МСП та низька ефективність державних програм. Пільги часто надаються без чіткого обґрунтування та не враховують специфіку галузей, що потребують особливої уваги, таких як інноваційні технології чи зелені ініціативи. Це призводить до нерівномірного розподілу ресурсів та недостатньої підтримки секторів з високим потенціалом розвитку.

Ще однією суттєвою проблемою є низький рівень прозорості та контроль за використанням податкових пільг. Відсутність чітких механізмів моніторингу ефективності використання пільг дозволяє зловживати ними, що негативно впливає на довіру до державної підтримки. Непрозорість процесів часто призводить до ситуацій, коли податкові пільги використовуються не за призначенням або для ухилення від податків [2, с.264].

Незважаючи на зазначені проблеми, існують реальні перспективи підвищення ефективності податкових пільг для МСП. По-перше, необхідно спростити податкову систему, зменшити кількість бюрократичних

процедур та звітності для малого і середнього бізнесу. Це дозволить підприємцям більш ефективно використовувати наявні ресурси та зосередитися на розвитку своєї діяльності.

Держава має забезпечити цільову підтримку підприємств, які займаються інноваціями, технологіями, екологічними проектами та іншими напрямками з високою доданою вартістю. Важливо встановити прозорі критерії та механізми надання пільг, які сприятимуть саме тим галузям, що потребують особливої уваги. Підвищення рівня прозорості та вдосконалення контролю за використанням пільг є ще одним кроком до підвищення їх ефективності. Необхідно створити прозорі механізми моніторингу, регулярно публікувати звіти про використання пільг та результати їх впливу на економіку. Це допоможе уникнути зловживань та забезпечить довіру підприємців до державної підтримки [4, с.378].

Отже, аналіз ефективності податкових пільг для підтримки малого і середнього бізнесу в Україні свідчить про важливість та необхідність цих інструментів у розвитку національної економіки. Податкові пільги відіграють ключову роль у стимулюванні підприємницької активності, сприяють створенню нових робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності бізнесу та загальному економічному зростанню.

Для підвищення ефективності податкових пільг необхідно спростити податкові процедури, зменшити адміністративне навантаження на підприємців та створити сприятливі умови для використання пільг. Важливо забезпечити цільову підтримку перспективних галузей, таких як інновації та зелені технології, що сприятиме не лише зростанню МСП, а й стратегічному розвитку економіки в цілому. Підвищення рівня прозорості, вдосконалення механізмів моніторингу та контролю за використанням пільг є критично важливими для запобігання зловживанням та покращення довіри бізнесу до державної підтримки.

Список використаних джерел

1. Маліков В., Плекан М., Йолтуховська О. Сучасні тенденції у сфері обліку і оподаткування на малих підприємствах. Наукові перспективи. 2024. No 1(43). С. 484-495.
2. Онешко С., Кучінік Н., Гринчук Н. Податкове стимулювання бізнесу в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. Київ. 2022. No 5(23). С. 259-272.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 No 996-XIV Відомості Верховної Ради України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/go/996-14](https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14)
4. Скрипник С. Огляд новацій та перспектив розвитку системи обліку та оподаткування бізнесу. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2024р. 330(3), 377-382.
5. Снігур Є. О. Особливості формування малого та середнього бізнесу в Україні. Наукові перспективи Київ. 2024р. С. 65-66.

УДК 368.91(4)

Скриль Іван Геннадійович

магістр, спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Європейський досвід клієнтоорієнтованого страхування життя характеризується високим рівнем розвитку даного сегмента на ринку. Страхові компанії акцентують увагу на задоволенні потреб клієнтів, впроваджуючи інноваційні продукти та послуги, що враховують індивідуальні запити. Це включає в себе персоналізацію полісів, адаптацію умов страхування відповідно до змінних потреб споживачів, а також високий рівень обслуговування.

Але, як свідчать статистичні дані саме страхувальники життя за останній період стикнувся зі зниженням рівня проникнення на зрілих ринках. Відбулося зниження рівня зацікавленості споживачів в традиційних продуктах страхування життя, і галузь намагається задовольнити нові та складніші очікування клієнтів зі страхування життя, оскільки застарілі технології є основною перешкодою для суттєвих змін.

Аналіз галузі страхування життя у 2023-І пол. 2024 року показав, що лише 5 % страховиків життя в усьому світі забезпечують кількісно своїх клієнтів і досягають статусу «найкращого в своєму класі». Так серед проблем виділяють наступні:

1. Застарілі технології заважають страхувати життя. Страховики життя обтяжені декількома внутрішніми проблемами, які перешкоджають їхній здатності покращувати клієнтський досвід, причому застарілі технології є основною перешкодою для 52% страховиків. Жорсткість застарілих систем також обмежує впровадження передових технологій, перешкоджаючи інноваціям у страхування життя. Крім того, дедалі складніші правила додають ще певні труднощі.

2. Страховики життя намагаються переробити адаптацію, обслуговування та претензії/відмову. Для компаній зі страхування життя, які зосереджені на вдосконаленні СЖ, трансформація основних процесів, таких як адаптація, обслуговування та претензії, є важливою. Більшість страховиків досягли точкової автоматизації бізнес-процесів (рівень 1) шляхом оцифрування завдань, тоді як менша кількість переробила процеси на рівні підприємства (рівень 2) для створення організаційного зв'язку. Лише невелика кількість розробила інтегровані екосистеми (рівень 3), щоб забезпечити безперервний персоналізований досвід (рис.1).

Рис.1 – Рівень редизайну, %

3. Три основні проблеми, з якими стикаються клієнти страхування життя протягом життєвого циклу полісу. Щоб перетворити СЖ із конкурентної відповідальності на стратегічну перевагу, страховики можуть переорієнтуватися на стратегії, орієнтовані на клієнта, у точках дотику:

1. Оптимізація адаптації для клієнтів, які мають проблеми зі складними умовами та незрозумілими перевагами
2. Удосконалення самообслуговування, щоб допомогти клієнтам, розчарованим довгим часом очікування підтримки
3. Створення чуйних і розумних претензій для вирішення проблем страхувальників і бенефіціарів, яким бракує ясності щодо статусу претензій.

Основні висновки показують, що основні страхові компанії, які використовуються страхуванням життя, повинні:

- вирішувати проблеми, незадоволеності страхувальників на кожному етапі шляху клієнта, включаючи пропозицію продуктів, адаптацію, обслуговування, досвід подання претензій;
- скористатися передовими технологіями, щоб модернізувати застарілі системи, оптимізувати керування даними та ввімкнути Gen AI,
- розвивайте таланти та партнерські відносини, щоб розвивати культуру, орієнтовану на клієнта, і підвищувати ефективність у всьому ланцюжку створення вартості.

Отже можна зазначити, що найкращі у своєму класі страхові компанії виходять за рамки розвитку розширених можливостей – вони ефективно перетворюють це на вимірювані бізнес-результати. Вони стабільно перевершують звичайних страховиків, досягаючи більшої задоволеності клієнтів, знижуючи операційні витрати та сприяючи більшому зростанню доходів, ніж у галузі, демонструючи свою здатність перетворювати покращений досвід клієнтів у відчутний бізнес-успіх.

Список використаних джерел

1. World Life Insurance Report 2025.
<https://www.capgemini.com/insights/research-library/world-life-insurance-report/>

УДК 330.34:338.1

Сова Артем Вадимович

студент ФФО

Державний торговельно-економічний університет

***ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ***

У сучасних умовах глобалізації суспільні відносини зазнають істотних трансформацій, а інноваційний розвиток стає ключовим фактором конкурентоспроможності національної економіки на світовій арені. Це є основою для забезпечення сталого економічного зростання та соціальної стабільності. Серед найпомітніших глобальних трендів, які визначають цей розвиток, можна виокремити наступні: цифровізація економіки та суспільства, переорієнтація на екологічні інновації, підвищення ролі штучного інтелекту та автоматизації, розвиток соціального підприємництва і інклюзивні інновації. Водночас, саме цифровізація виступає основною рушійною силою глобальних перетворень.

Розвиток інформаційних систем змінив способи ведення бізнесу, організації праці та соціальної взаємодії. Діджиталізація охопила всі сфери діяльності, включаючи фінанси, виробництво, охорону здоров'я, освіту, управління тощо. Одним із ключових аспектів цього процесу є перехід до цифрової економіки – економічної системи, заснованої на використанні цифрових технологій для досягнення потенціального прогресу [1, с. 226].

Інвестиції в цифрові технології стають важливим елементом розвитку національної економіки, сприяючи розвитку малого і середнього бізнесу та створенню нових робочих місць. Завдяки швидкому розвитку інтернет-технологій і мобільних додатків, торгівля перейшла в онлайн-простір, що дозволило бізнесу охопити нові ринки та знизити бар'єри для виходу на світову арену. Наразі третина населення світу робить покупки в інтернеті, що забезпечує оборот галузі в 6 трлн. дол., які до 2027 року перетворяться на 8 трлн. дол. [2]. Обсяг глобальної електронної комерції зростає щорічно на 10-15%, і Україна не є винятком у цьому процесі.

Цифровізація національної економіки – це процес інтеграції цифрових технологій в усі сфери економіки, що дозволяє підвищити її ефективність, знизити витрати і прискорити процеси прийняття рішень. В Україні цей тренд є особливо актуальним, оскільки країна активно працює над створенням цифрового уряду та впровадженням електронних послуг. Одним із найвдаліших прикладів є платформа «Дія», яка стала флагманом цифровізації державних послуг в Україні. Це лише один з елементів загальної трансформації, що сприяє покращенню взаємодії між державою та громадянами, зменшенню бюрократії та підвищенню прозорості урядових процесів (рис. 1). Україна має Індекс інноваційності 46,4 при

Рис. 1 – Інноваційні вітчизняні цифрові інструменти

Джерело: складено на основі [4].

середньосвітовому значенні 45,2 і наша держава є лідером серед групи країн з низьким рівнем доходу [3].

Хоча цифровізація створює нові можливості, вона також ставить перед економікою та суспільством низку викликів. Одним з найбільш важливих є питання кібербезпеки, оскільки все більше даних і процесів переводиться в онлайн [5, с. 70]. Для забезпечення безпеки цифрової економіки важливо розвивати відповідні технології захисту інформації та підвищувати обізнаність користувачів щодо Інтернет-простору.

Отже, цифровізація є одним із ключових трендів інноваційного розвитку національної економіки та суспільних відносин у сучасному світі. Вона відкриває нові можливості для бізнесу, державного управління та суспільства загалом, дозволяючи підвищити ефективність процесів і створювати нові форми взаємодії.

Список використаних джерел

1. Чуріканова О., Кабаченко Д., Приходченко О. Цифрова економіка. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 330(3). С. 218-226. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-30>
2. Симоненко К. Глобальна електронна комерція. 8.10.2024. *Асоціація ритейлерів України*. URL: <https://rau.ua/novyni/trendi-e-com-2024>
3. Безручко А. Майбутнє належить тим, хто впроваджує інновації. 8.04.2024. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/04/8/712140>
4. Міністерство цифрової трансформації України. 21.10.2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/news>
5. Петруха Н.М., Петруха С.В., Жмаєв А.Ю., Синкевич М.Е. Кібербезпека економіки та державних фінансів. *Бізнес Інформ*. 2024. № 6. С. 64-79. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-64-79>

УДК 658.62:005.52

Станішевська Анастасія Юріївна

студентка 4 курсу 8 групи факультету торгівлі та маркетингу

Науковий керівник: Матвієнко Марія Григорівна

кандидат біологічних наук, доцент кафедри товарознавства і фармації

Державний торговельно-економічний університет

ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ТРЕНДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СПРИЙНЯТТЯ ТОВАРІВ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком технологій і зміною соціальних норм, що суттєво впливають на поведінку споживачів. Люди не просто купують товари за їх функціональними характеристиками, але дедалі частіше орієнтуються на ті продукти, які відображають їхні цінності, етику та соціальні переконання. Український ринок, незважаючи на економічні та політичні виклики, також є частиною цього глобального процесу, що змінює традиційні підходи до споживання. Інноваційні соціальні тренди, що впливають на українських споживачів, виходять з потреб суспільства в адаптації до нових реалій та очікувань. Якщо коротко окреслити тренди, то вони виглядають так: зростання попиту на органічне/натуральне/екологічне; увага до соціальної складової брендів; боротьба за споживача через підвищення якості і сервісу; розвиток онлайн-торгівлі; персоналізація пропозицій і маркетингові рішення на основі великих даних і аналітики [1].

Перш за все, це попит на органічну та натуральну продукцію, що стрімко зростає через підвищену увагу до здорового способу життя. Споживачі не просто обирають продукти для задоволення базових потреб, а надають перевагу тим, що сприяють збереженню довкілля. Згідно з дослідженням Euromonitor International, половина споживачів у всьому світі вважає маркування «Organic» надійним. Згідно з цим же дослідженням, це має особливе значення для батьків маленьких дітей, які частіше шукають органічні інгредієнти на етикетках продуктів харчування та напоїв [2]. Також покупці в Україні стають все більш свідомими, обираючи продукти, які відповідають їхнім соціальним переконанням.

З кожним роком гендерна рівність, бодіпозитив і етичність стають важливими факторами для сучасного споживача. У сучасних маркетингових стратегіях рівноправність у зображенні чоловіків і жінок є критично важливою, а компанії, які мають гендерно-нейтральний маркетинг, дозволяють своїм товарам звертатися до ширшого сегменту аудиторії. Бренди, які інтегрують принципи рівності у свої компанії та операційні процеси - мають більшу довіру та лояльність покупців. Наприклад, компанія Cher17, для своєї реклами запросили співачку Kazka, яка представила нову колекцію Plus Size бренду, через що магазин отримав

велику прихильність серед цільової аудиторії і підвищив відсоток продажів. Не можна забувати і про етичне ведення бізнесу, прозорість та соціальну відповідальність, що також визначає нову споживчу поведінку. Споживачі хочуть бачити, як компанії підтримують соціальні ініціативи, працюють, етично та відповідально ставляться до своїх працівників [3]. Це включає прозорість походження продукції, справедливу оплату праці та підтримку військових донатами та зборами. Впровадження таких політик допомагає бізнесам формувати дужий бренд-імідж, збільшувати лояльність споживачів, заохочуючи до купівлі їх товару, а не продукції конкурентів.

Українські споживачі є досить вибагливими, тому якість товарів та сервісу стає основним фактором вибору бренду. Компанії змушені підвищувати стандарти якості своїх товарів, щоб задовольнити очікування клієнтів. Покращення обслуговування, швидкість доставки, комфортність замовлень, а також наявність додаткових послуг до товару стали ключовими факторами в боротьбі за споживача.

Цифровізація економіки, прискорена пандемією COVID-19, перетворила онлайн-шопінг на невід'ємну частину життя споживачів та став ще більш актуальним в умовах війни. Через руйнування інфраструктури та обмеження доступу до фізичних магазинів, українські споживачі ще більше звертаються до онлайн-ресурсів для забезпечення своїх потреб. Клієнтам стало набагато зручніше купувати товари онлайн і вони надають перевагу саме цьому, оскільки це економить час, забезпечує доступ до широкого асортименту та дозволяє здійснювати покупки в будь-який час і з будь-якого місця.

Отже, соціальні тренди змінюють стратегії компаній, змушуючи їх адаптуватися до нових вимог ринку, адже українські споживачі все більше демонструють прагнення не просто щось купувати, а робити це свідомо, віддаючи перевагу тим компаніям, які пропонують більше, ніж просто товар. Для бізнесу ці зміни відкривають нові можливості, але також ставлять виклики — потрібно швидко адаптуватися до нових реалій, щоб залишатися конкурентоспроможними і здобути довготривалу лояльність споживачів.

Список використаних джерел

1. Дослідження українського ринку FMCGa | Kyivstar Business Hub. Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/doslidzhennya-ukrayinskogo-rynku-fmcga>.

2. Органічна продукція – це модно. Звідки цей тренд і хто основні споживачі? Biz.nv. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/organichna-produkciya-vse-populyarnisha-chomu-i-hto-spozhivachi-doslidzhennya-ostanni-novini-50176438.html>.

3. Modern trends of consumption culture in ukraine high-tech market. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2016/eujem_2016_2_2/13.pdf

УДК 330.4

Степанова Софія Віталіївна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Штанова Альона Леонідівна

доктор філософії з маркетингу, асистент кафедри маркетингу

Державний торговельно-економічний університет

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗРОБКУ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ В УКРАЇНІ

Глобалізація є важливим явищем сучасного світу, що має глибокий вплив на маркетингові стратегії в різних країнах, включаючи Україну. Вона спричинила суттєві зміни у способах, за якими компанії розробляють та реалізують свої маркетингові плани, тож є необхідність адаптації до нових умов світової економіки, впровадження нових технологій та постійного оновлення підходів до цільової аудиторії.

Завдяки глобалізації збільшилась кількість транснаціональних компаній, що виходять на український ринок. Вони пропонують споживачам продукти та послуги, які відповідають світовим стандартам. Це створює жорстку конкуренцію для місцевих виробників, які мають пристосовуватися до нових викликів. Українські бренди, які прагнуть конкурувати на глобальному рівні, також повинні впроваджувати передові маркетингові інструменти, активно задіювати цифровий маркетинг, таргетовану рекламу, використовувати так звані великі дані (Big Data) та маркетингову аналітику.

Розглядаючи питання впливу глобалізації на маркетинг у цілому та на маркетингові стратегії, варто відзначити таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як Ендрю Робертсон (США), який досліджував адаптацію маркетингових стратегій до глобалізації [1], та Ігоря Яновського (Україна), який аналізував роль локалізації у глобальному маркетингу [2].

Головною метою досліджень Яновського є дослідження глобалізації та її впливу на локальні культури. Він прагне зрозуміти, як глобальні процеси взаємодіють з локальними традиціями, що призводить до явища, яке він називає "глокалізацією" — поєднання глобального та локального.

Головною ж метою досліджень Робертсона є вивчення процесів адаптації маркетингових стратегій в умовах глобалізації. Він аналізує, як міжнародні компанії змінюють свої підходи до маркетингу, враховуючи культурні та економічні особливості локальних ринків, зокрема в Україні, і як глобальні тенденції впливають на конкурентоспроможність місцевих брендів.

Для безпосереднього аналізу впливу глобалізації на розробку маркетингових стратегій в Україні були використані вторинні дані, такі як наукові статті, статистичні звіти та кейси успішних глобальних брендів, що працюють в Україні.

Відтак, за даними дослідження GfK Ukraine (2023), 65% українських підприємств, які орієнтуються на міжнародні ринки, зазначають важливість адаптації маркетингових стратегій до вимог глобалізації [3]. Одним з ключових факторів успіху є використання сучасних технологій, таких як CRM-системи, соціальні медіа, а також розробка багатомовних платформ для комунікації з клієнтами.

Українські бренди також активно використовують глобальні маркетингові практики. Наприклад, «Укрпошта» активно впроваджує цифрові інструменти та міжнародні партнерства в умовах глобалізації. Наприклад, компанія запустила співпрацю з міжнародними платформами, такими як Amazon та eBay, що дозволило українським підприємцям здійснювати експорт продукції через їхні платформи. Також «Укрпошта» активно модернізує логістичну систему, пропонуючи електронний документообіг і покращуючи систему відстеження посилок.

Компанія «Розетка», у свою чергу, активно адаптувала маркетингову стратегію до глобальних стандартів електронної комерції. Вона інтегрувала різні платіжні системи, що дає змогу клієнтам використовувати міжнародні платформи для оплати, розширила свої послуги, включивши міжнародну доставку товарів, і запустила маркетингові кампанії з таргетингом на зарубіжні ринки, що дало можливість виходу на нові регіони.

Незважаючи на це, серед викликів, які стоять перед українськими компаніями у контексті глобалізації, можна виділити: високий рівень конкуренції на світовому ринку, необхідність великих інвестицій у маркетингові технології, а також проблеми локалізації контенту та продуктів для різних країн. За словами Анни Сорокіної (експертки у сфері міжнародного маркетингу), українським компаніям варто посилено працювати над розвитком маркетингових інструментів, які допоможуть їм адаптуватися до глобальних змін [4].

Отже, глобалізація є одним з головних чинників, що впливає на розвиток маркетингових стратегій в Україні. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними, українські компанії мають активно впроваджувати передові цифрові інструменти та адаптувати свої стратегії до нових реалій світового ринку.

Список використаних джерел

1. Робертсон Е. Вплив глобалізації на маркетинг: дослідження нових підходів. Журнал міжнародного маркетингу, 2020, С. 45.
2. Яновський І. Локалізація у глобальному маркетингу: досвід українських компаній. Збірник наукових праць, Харків, 2021.
3. GfK Ukraine. Дослідження впливу глобалізації на бізнес в Україні, 2023. URL: <https://www.gfk.com/ukraine/global-impact>
4. Сорокіна А. Адаптація маркетингових стратегій до умов глобалізації. Журнал маркетингових досліджень, 2022, С. 112.

УДК 330.4:216.2

Таран Ольга Леонідівна

студентка 4-го курсу

Науковий керівник: Комаровський Іван Вікторович

PhD, старший викладач Кафедри менеджменту, фінансів і бізнес технологій

Навчально-науковий інститут публічної служби та управління

Національний університет «Одеська політехніка»

ІНТЕРНЕТ АУДИТОРІЯ УКРАЇНИ ТА ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ КОМУНІКАЦІЇ

Інтернет-аудиторія України стрімко зростає, відкриваючи нові можливості для бізнесу та маркетингу. Сьогодні більшість населення країни має доступ до мережі, що робить інтернет ключовим каналом для досягнення різних аудиторій. Згідно з останніми дослідженнями, в Україні понад 70% населення активно використовує інтернет, а це понад 30 мільйонів потенційних споживачів. З них велика частка відвідує соціальні мережі, блоги, онлайн-магазини та інші цифрові платформи [3].

Цифрові маркетингові комунікації стали невід'ємною частиною стратегії просування брендів в Україні. Інтернет-маркетингові комунікації дозволяють швидше, легше й зручніше встановлювати взаємодію з цільовою аудиторією завдяки сучасним технологіям цифрового маркетингу та численним комунікаційним каналам (мобільні телефони, планшети, веб-сайти, блоги, мікросайти, електронна пошта, відеоподкасти, вебінари) та соціальним медіа (Facebook, LinkedIn, Instagram, Twitter, Pinterest, WhatsApp). Маркетологи активно використовують різноманітні інструменти: SEO, контекстну рекламу, SMM, e-mail маркетинг та інфлюенс-маркетинг для залучення цільової аудиторії. Соціальні мережі, такі як Instagram, Facebook та TikTok, стали головними майданчиками для взаємодії з молодіжною аудиторією, тоді як YouTube та LinkedIn мають популярність серед професіоналів і бізнесів. Однак через постійне зростання кількості інструментів різної складності та функціональності важливо забезпечити комплексний та системний підхід до їх використання. [2] Це передбачає ретельне планування комунікацій, розробку стратегії, оцінку ефективності та систематичний контроль ключових показників результативності цих інструментів. [1]

Особливістю української інтернет-аудиторії є висока активність у соціальних мережах, готовність до онлайн-покупок, а також позитивне ставлення до цифрових інновацій. [4] У свою чергу, це спонукає бізнеси до впровадження нових форматів комунікацій: інтерактивної реклами, персоналізованих пропозицій та використання аналітичних даних для більш точного таргетингу. Цифрові маркетингові комунікації в Україні продовжують розвиватися. Бізнесу важливо враховувати інтереси аудиторії і використовувати можливості інтернету для зростання й розвитку.

З огляду на високу активність української інтернет-аудиторії, бізнеси мають чудові можливості для розширення своїх каналів комунікації через цифрові платформи. Важливо приділяти увагу аналізу поведінки користувачів та даних, що дозволить оптимізувати стратегії і підвищити ефективність маркетингових кампаній.[2] в Україні ефективне використання цифрових маркетингових комунікацій є не лише можливістю, а й необхідністю, щоб бути конкурентоспроможними, відповідати потребам сучасної аудиторії [6]

Список використаних джерел

1. Сміт П., Бери К., Палфорд А. Маркетингові комунікації - інтегрований підхід. - М.: Видавничий дім «Вершина», 2006.
2. Плєскач В., Затонацька Т. Електронна комерція: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 535 с. 9.
3. Окландер М.А., Окландер Т.О., Яшкіна О.І. та ін. Цифровий маркетинг – модель маркетингу ХХІ століття: монографія; за ред. М.А. Окландера. Одеса: Астропринт, 2017. 292 с.
4. Савицька Н.Л. 2017 Маркетинг у соціальних мережах: стратегії та інструменти на ринку В2С. Маркетинг і цифрові технології. №1. С.20-33.
5. Мозгова В.Г. Інструменти Internet-маркетингу та їх переваги для сучасних українських підприємств. Ефективна економіка. 2013,10 С.79-86
6. Борисенко О.С., Фінус Ю.В., Ткаченко А.Я., Інструменти маркетингових інтернет-комунікацій як складних механізму управління комунікаційним середовищем підприємства. 2020 С.85-90.

УДК 330.4

Телкова Дарина Геннадіївна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Штанова Альона Леонідівна

доктор філософії з маркетингу, асистент кафедри маркетингу

Державний торговельно-економічний університет

***ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ РИНКОВИХ
РЕАЛІЙ***

Інновації стали ключовим елементом стратегії для успішного ведення бізнесу, оскільки вони дозволяють не тільки збільшувати клієнтську базу, а й утримувати позиції на ринку. В умовах динамічних змін на ринку особливо важливими стають цифрові нововведення, такі як аналіз великих обсягів даних (Big Data), застосування штучного інтелекту, блокчейн-технології, а також доповнена і віртуальна реальність. Ці інструменти підвищують можливості для ефективної взаємодії з клієнтами, дозволяючи бізнесу бути більш гнучким, швидко адаптуватися до нових умов і задовольняти потреби споживачів.

Глобальними викликами в маркетингу є [1]:

1. Зростаюча конкуренція. Глобалізація ринків: зняття торгових бар'єрів та розвиток логістики дозволяють компаніям з різних куточків світу конкурувати на одному ринку. Нішеві продукти та послуги: збільшення кількості гравців на ринку призводить до виникнення все більш вузькоспеціалізованих пропозицій, що ускладнює позиціонування. Швидкий вихід нових гравців на ринок: стартапи та малі підприємства можуть швидко масштабуватися завдяки цифровим технологіям, загрожуючи позиціям великих компаній. Цінова конкуренція: спроби компаній завоювати більшу частку ринку часто призводять до зниження цін, що зменшує маржинальність.

2. Динамічні зміни в поведінці споживачів, а саме орієнтація на індивідуальність: споживачі все більше прагнуть персоналізованого досвіду та продуктів, що відповідають їхнім унікальним потребам.

Ключові напрямки інновацій у маркетингу є [2]:

1. Цифрова трансформація маркетингу. Персоналізація маркетингових кампаній: завдяки аналізу даних, маркетологи можуть створювати персоналізовані пропозиції для кожного клієнта. Це може бути персоналізована реклама, рекомендації продуктів, або навіть створення індивідуальних пропозицій.

2. Маркетинг у соціальних мережах, а саме: створення спільноти: соціальні мережі дозволяють створювати активні спільноти навколо бренду, де клієнти можуть спілкуватися між собою та з представниками компанії. Інфлюенсер-маркетинг: співпраця з лідерами думок дозволяє донести інформацію про продукт або послугу до широкої аудиторії. Соціальна реклама: таргетована реклама в соціальних мережах дозволяє досягти точної аудиторії з мінімальними витратами.

3. Мобільний маркетинг, а саме Мобільні додатки дозволяють забезпечити клієнтам зручний доступ до продуктів і послуг компанії, а також створити додаткові точки контакту.

4. Геолокаційний маркетинг. Використання геоданих для надання персоналізованих пропозицій клієнтам в залежності від їхнього місцезнаходження.

5. Штучний інтелект та машинне навчання: Чат-боти: автоматизація обслуговування клієнтів та надання відповідей на часто задавані питання. Рекомендаційні системи: прогнозування потреб клієнтів та надання їм персоналізованих рекомендацій. Аналіз зображень та відео: автоматизація аналізу візуального контенту для виявлення трендів та настроїв споживачів.

Інноваційними маркетинговими стратегіями є [3]:

1. Персоналізація маркетингу – це індивідуальний підхід до кожного клієнта, що передбачає створення та доставку персоналізованих повідомлень, пропозицій та контенту на основі зібраних даних про його вподобання, поведінку та взаємодію з брендом.

2. Програми лояльності – це стратегія, яка спрямована на створення унікальних та емоційно насичених вражень від взаємодії з брендом, що дозволяє побудувати довгострокові відносини з клієнтами та підвищити їхню лояльність.

3. Соціальний маркетинг – це застосування маркетингових стратегій та інструментів для зміни поведінки людей з метою покращення суспільства та вирішення соціальних проблем.

4. Ко-креація – це інноваційний підхід, який передбачає залучення клієнтів до процесу розробки продуктів або послуг. Це дозволяє створити більш релевантні та цінні пропозиції для споживачів, а також підвищити їхню лояльність до бренду.

Для успішної адаптації до сучасних ринкових умов компаніям варто інвестувати в інновації та розвивати нові компетенції. Постійне навчання персоналу, впровадження передових технологій та вдосконалення підходів допомагають бізнесу відповідати вимогам ринку, реагувати на швидкі зміни та покращувати ефективність. Інноваційний розвиток сприяє підвищенню конкурентоспроможності та дозволяє компаніям оперативно реагувати на виклики та можливості [4].

Крім того, побудова довгострокових відносин із клієнтами є основою для підтримки стабільності в умовах нестабільного ринку. Орієнтація на потреби клієнтів, програми лояльності та клієнтоорієнтовані стратегії зміцнюють довіру до бренду та сприяють утриманню споживачів навіть під час кризових періодів.

Отже, впровадження інноваційних стратегій у маркетингу дає можливість компаніям не лише пристосовуватися до сучасних глобальних змін, а й зберігати свою конкурентоспроможність у нових ринкових умовах. Застосування передових технологій, орієнтація на персоналізовані підходи до клієнтів та активна соціальна відповідальність стають ключовими елементами успішної маркетингової стратегії.

Список використаних джерел

1. iib.com.ua . URL: <https://iib.com.ua/ua/novosti-mib/item/5052>
2. Стаття «МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ» URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5626>
3. Sitniks Стаття «Інноваційні стратегії маркетингу» URL: https://sitniks.ua/blog_post/innovacijni-strategiyi-marketyngu-rozvytok-crm-u-2024-roczy/
4. Theantmedia стаття «Як адаптувати маркетингові стратегії в умовах мінливої поведінки клієнтів?» URL: <https://www.theantmedia.com/post/yak-adaptuvati-marketingovi-strategiyi-v-umovah-minlivogo-spozhyvchogo-seredo-vishcha>

УДК 330.3:339.9

Ткаленко Данило Дмитрович

аспірант

Український державний університет науки і технологій

***СУЧАСНІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ
КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ***

На початку третього тисячоріччя процеси глобалізація охоплюють всю земну кулю і через посередництво майже всюдисутніх мережевих інформаційно-комунікаційних технологій перетворюють людство у спільноту (мегасистему (М.Кастельс), суперорганізм (Е. Янч)), базисні елементи якої мають інституційну, організаційну і технологічну можливість працювати та самовідтворюватися як єдине ціле у реальному часі в планетарному масштабі [1, С.240].

Одним із супутніх ефектів глобалізації є істотні зміни в характері міжнародної конкуренції, а саме формування такого феномена як гіперконкуренція [2]. Змагання економічних суб'єктів за найкращу реалізацію власних інтересів у глобалізованому середовищі має трансграничний характер, охоплює не тільки наявні підсистеми сучасної світової економіки та світового ринку, а й агресивну боротьбу за їх майбутні контури та відповідне чільне місце у цьому майбутньому. Вже загально визнано, що ймовірність успіху країни безпосередньо визначається її міжнародною конкурентоспроможністю, стратегічні підйоми якої в сьогоденні закладаються інтелектуальним капіталом, проривними (авангардними) та адаптивними інноваціями, науково-освітніми й інноваційно-інвестиційними інститутами стратегічного розвитку.

Усвідомлення цих обставин спонукає науковців до активного дослідження феномену конкурентоспроможності в контексті процесів інститутотворення. Зокрема, у роботах макроекономічного напрямку значна увага приділяється дослідженню кластерних форм організації інноваційної діяльності (Ю. Бажал, В. Білоцерківець, М. Брун, М. Войнаренко, О. Завгородня, Н. Краус, Б. Лундвалл, Р. Нельсон, М. Портер, А. Соколенко, К. Фрімен та ін.), ефективність яких на тлі вичерпання екстенсивних резервів зростання (природних ресурсів, географічного становища країни, некваліфікованої робочої сили, тощо) розглядається як критична детермінанта соціально-економічного розвитку. У різноманітті представлених концепцій перевага віддається такому макромеханізму розробки, впровадження та комерціалізації нововведень як національна інноваційна система(НІС).

Слід зазначити, що у теоретичному плані концепція НІС, по-перше, втілює в собі сучасне розуміння інноваційної діяльності як неперервного

процесу створення й комерціалізації інноваційної продукції, інтенсивність якого обумовлюється темпами НТП та гостротою конкуренції, а потужність ефектів і результативність – дією організаційних чинників та регуляторних механізмів; по-друге, - узагальнює новітні досягнення в сфері менеджменту й пропонує погляд на об'єкт управління – НІС як спроможну до самоорганізації відкрити адаптивну систему із мережево-ієрархічною топологією та нелінійною варіативною поведінкою; по-третє, - створює плідну основу для розробки та провадження на державному рівні структурно-промислової, інвестиційної й інноваційної політики.

НІС - це сукупність взаємозалежних організацій (структур) приватного й державного секторів, які індивідуально й у взаємодії один з одним обумовлюють генерацію, втілення, кастомізацію, поширення та трансфер нових знань і технологій. Водночас, НІС - це комплекс суспільних, щовсіляко підтримують інноваційні процеси, мають міцне національне коріння, традиції, політичні й культурні особливості.

Основними задачами НІС є: інноваційна підтримка пріоритетних напрямків стратегічного розвитку країни й її забезпечення; об'єднання інтересів держави й приватного сектора щодо використанні досягнень науки у виробничому процесі; генерація постійного потоку нововведень на ринок; скорочення лагу перетворення інтелектуального продукту у його комерціалізовані форми.

Слід зазначити, що наприкінці ХХ-го сторіччя в розвиток концепції НІС з'явилася концепція національних інноваційних екосистем (розробник - Дж. Ф. Мур). Вона фокусує увагу мережевому підприємницькому співтоваристві, члени якого тісно взаємопов'язані один з одним горизонтальними та діагональними відносинами. Основна ідея - за допомогою співпраці (кооперації, колаборації, партнерства, зокрема приватно-державного), ефектам різноманіття, масштабу та синергії можна домогтися значно більших результатів щодо протистояння зовнішнім конкурентам, ніж витратити зусилля та ресурси, конкуруючи один з одним.

Список використаних джерел

1. Цифровий вимір інноваційно-інформаційної економіки: монографія / за ред. В.М. Тарасевича: Дніпро: ПМП «Економіка», 2021. 448 с.

2. Завгородня О.О. Інноваційний вектор національної політики розвитку: у пошуках відповіді на загрози глобальної конкуренції / Intern. security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. Intern. coll. monograph. Tbilisi. Georgia. Georgian Aviation University, 2023. P. 154-175. DOI 10.5281/zenodo.7825520

3. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: Навч. посіб. для вищих навчальних закладів / За ред. д.е.н., проф. Ю.М. Бажала. К.: Університетське вид-во «Пульсари», 2015. 278 с.

УДК 340.111.5

Ткаченко Діма

студент 2 курсу

навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Кримінальна відповідальність за порушення податкового законодавства в Україні визначається Кримінальним кодексом. Це відповідальність, що накладається на осіб, які вчиняють злочини у сфері оподаткування. Податковими злочинами є дії, які ведуть до ухилення від сплати податків або до подання недостовірної інформації в податкову звітність[1, с. 88].

Ухилення від сплати податків є основним видом правопорушення, що карається. Воно може включати фіктивне підприємництво або нездійснення обліку доходів. За такі дії передбачено кримінальне покарання, яке може включати штрафи та позбавлення волі. Термін покарання за особливо тяжкі злочини може становити від одного до п'яти років.

Досудове розслідування порушень податкового законодавства здійснюється Державною податковою службою України та правоохоронними органами. У процесі розслідування збираються докази, на підставі яких формується обвинувальний акт[2, с. 426].

Кримінальна відповідальність за порушення податкового законодавства в Україні охоплює випадки, коли особи або організації вчиняють дії, що призводять до ухилення від сплати податків. Такі правопорушення регулюються Кримінальним кодексом України, зокрема статтями, що описують податкові злочини.

- Ухилення від сплати податків: Це відбувається, коли платник податків свідомо не сплачує належні податки або подає неправдиві дані в податковій звітності. Наприклад, це може бути заниження доходів або приховування інформації про фінансові операції.

- Фіктивне підприємництво: Цей вид правопорушення передбачає створення фіктивних підприємств або використання підставних компаній для незаконного отримання податкових пільг або ухилення від оподаткування.

Кримінальний кодекс передбачає різні види покарань за податкові злочини. Найпоширеніші з них:

- Штрафи: Вони можуть варіюватися в залежності від суми ухилення і тяжкості правопорушення.

- Позбавлення волі: За серйозні порушення, зокрема у випадках, коли сума ухилення від сплати податків перевищує значні межі, можливо призначення тюремного покарання[3, с. 172].

Процес досудового розслідування проводиться Державною податковою службою разом із правоохоронними органами. В рамках розслідування здійснюється збір доказів, що підтверджують скоєння злочину, а також свідчень осіб, причетних до правопорушення. На основі отриманих даних формується обвинувальний акт, який передається до суду для розгляду.

Однією з основних форм податкових злочинів є ухилення від сплати податків. Це включає умисне не сплачування належних податків, фальсифікацію податкової звітності або надання неправдивих даних до податкових органів. Ухилення може мати різні масштаби — від незначних до серйозних злочинів, що завдають шкоди державним фінансам.

Кримінальна відповідальність за податкові злочини передбачає різні покарання. Основними формами покарання є:

- Штраф: це найбільш розповсюджена форма покарання за податкові правопорушення. Штрафи можуть варіюватися в залежності від суми ухилення та обставин справи.

- Позбавлення волі: за особливо тяжкі злочини, які завдали значної шкоди державі, передбачено позбавлення волі. Термін покарання може коливатися від одного до п'яти років, в залежності від тяжкості злочину.

- Конфіскація майна: у випадках, коли правопорушники отримали прибуток від своїх незаконних дій, держава має право на конфіскацію цього майна.

Досудове розслідування податкових правопорушень зазвичай здійснюється органами Державної податкової служби в співпраці з правоохоронними органами. Процес розслідування включає збір доказів, аналіз фінансових документів, а також допити свідків. На підставі зібраних матеріалів формується обвинувальний акт, який передається до суду.

Поряд із кримінальною відповідальністю, важливою складовою є також превентивна діяльність, яка спрямована на запобігання податковим правопорушенням. Державні органи проводять інформаційні кампанії, які підвищують обізнаність платників податків про їхні права та обов'язки. Освітні програми допомагають усвідомити важливість дотримання податкового законодавства та наслідків, що можуть настати в разі порушення [4, с. 234].

Отже, кримінальна відповідальність за порушення податкового законодавства є необхідною умовою для забезпечення законності в економічній діяльності. Вона покликана захистити інтереси держави, забезпечити рівність платників податків та стимулювати добросовісне

виконання податкових зобов'язань. У результаті реалізації таких норм правопорядок у сфері оподаткування стає більш стабільним, а суспільство – більш свідомим у питаннях дотримання законодавства.

Список використаних джерел

1. Терепя, С. В. Правові підстави відповідальності за порушення податкового законодавства. Ірпінський юридичний часопис №1 (14). 2024. С. 80-88.

2. Жданюк, К., А. Мірошніченко, Л. В. Фокша. Відповідальність за порушення податкового законодавства як складовий елемент фінансової відповідальності: теоретичний аспект. Матеріали IV Міжн. наук.-пр. конф. (м. Полтава). 2021. 426 с.

3. Терещук, С. В., О. М. Герасименко. Відповідальність за порушення податкового законодавства в умовах воєнного стану та під час карантину. 2023. С. 172.

4. Скляр, Н. Ф. Принципи фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства. 2021. С. 234

УДК 338.22

Токар Олександр Олександрович
студент 3-го курсу, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вагомою складовою економічної безпеки держави є енергетична, адже від неї значною мірою залежить стабільність функціонування економічної системи. Саме тому українська енергетика стала однією з ключових цілей російських атак в умовах відкритої військової агресії.

Енергетична незалежність України – це складова енергетичної безпеки не лише України, а й усієї Європи, тому що це запорука ефективної співпраці зі стратегічними партнерами та основа стратегічної автономії в прийнятті політичних і економічних рішень, що особливо важливо в умовах зростаючих геополітичних загроз [1]. Здатність держави самостійно задовольняти свої енергетичні потреби сприяє стабільності цін на енергоносії, захисту національного виробництва від коливань світових ринків, а також підтримці стратегічних галузей економіки, що є основою довгострокового соціально-економічного розвитку [2].

Проблема забезпечення енергетичної незалежності України набула особливої актуальності з початком гібридної війни, розв'язаної російською федерацією. Протягом багатьох десятиліть росія була ключовим постачальником енергоносіїв для України та багатьох європейських країн, а ця залежність мала значний вплив на економіки та політику держав. Для прикладу, обсяг імпорту природного газу в Україну від країни-агресора становив більше 90% від загального імпорту у 2011 році, а в 2012 році ця частка зросла до 99% (рис. 1). Повномасштабне вторгнення росії в Україну в 2022 році стало каталізатором для перегляду енергетичної політики України та багатьох європейських країн, адже країна-терорист почала використовувати енергоносії як зброю, що призвело до кризи в Європі.

Саме тому в умовах євроінтеграції одним із головних завдань є забезпечення енергонезалежності та енергетичної безпеки України [3]. Це включає формування здатності забезпечувати потреби національної економіки та населення енергоресурсами, експортувати їх, спільно з європейськими країнами здійснити «зелений» енергетичний перехід та гарантувати безпечне довкілля для майбутніх поколінь. Для цього першочерговими завданнями є відновлення генерації та системи розподілу, що зазнали вагомих руйнувань внаслідок військових атак агресора, подальша інтеграція енергосистем України та Європи, видобування та зберігання природного газу в достатніх обсягах, а також розвиток малої генерації для децентралізації енергосистеми.

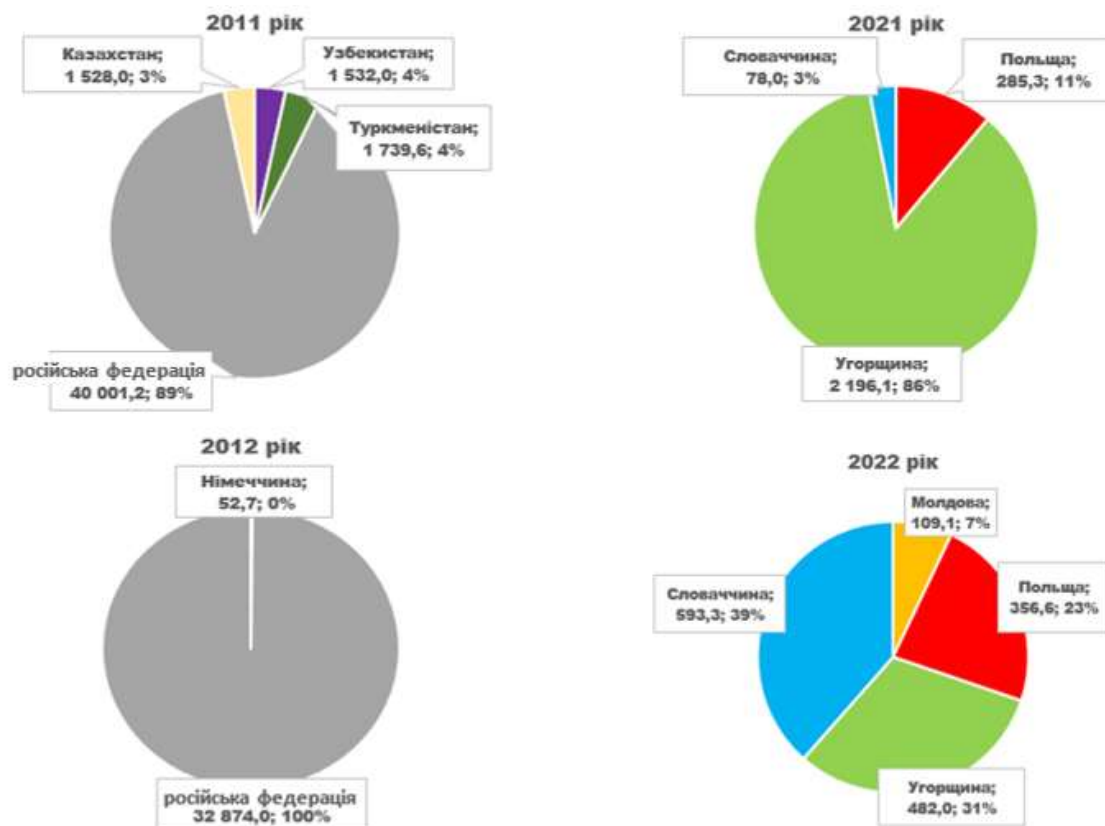

Рис. 1 - Структурна динаміка імпорту природного газу в Україну, млн. куб. м.
Джерело: складено автором за даними [4]

Отже, енергетична незалежність України є ключовим фактором забезпечення економічної безпеки держави, особливо в контексті євроінтеграції. Агресія з боку країни-терориста наочно продемонструвала вразливість України та європейських країн до ризиків енергетичного шантажу й раптових криз через надмірну залежність від російських енергоносіїв. Тому досягнення енергетичної незалежності стало стратегічною метою державної політики не лише України, а і всього європейського товариства.

Список використаних джерел

1. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–29. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>
2. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. *Економіка і регіон*. 2019. № 3(74). С. 13–18.
3. Енергетична незалежність. *Офіційний Урядовий портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/enerhetychna-nezalezhnist>
4. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
5. Онищенко С., Маслій О., Глушко А., Загорулько Т. Виклики та загрози соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2023. № 1(88). С. 135–143. [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2888](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2888)

УДК 336.27

Фуркол Катерина Андріївна

студентка 2-го курсу

Одеський національний економічний університет

**ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТАН,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Доволі тривалий час боргова політика України визначалася неефективною через виникнення суперечностей і проблем в процесі регулювання державним боргом. Починаючи з 24 лютого 2022 року, існуючі проблеми не тільки поглибилися, а й з'явилися нові, пов'язані з недостатністю фінансових ресурсів з метою подолання наслідків воєнного вторгнення.

Для розуміння тенденцій державного боргу в Україні доцільно проаналізувати його динаміку (таблиця 1).

Таблиця 1.

Динаміка державного боргу і ВВП України у 2018-2024 рр. згідно [1]

Роки	Державний борг, млн. грн.	Темп приросту, %	ВВП, млн. грн.	Держборг/ВВП, %
2018	2 168 627,1	1,3%	3 558 706	60,9%
2019	1 998 275,4	-7,9%	3 974 564	50,3%
2020	2 551 935,6	27,7%	4 194 102	60,8%
2021	2 671 827,6	4,7%	5 459 574	48,9%
2022	4 071 683,1	52,4%	5 191 028	78,4%
2023	5 519 483,9	35,6%	6 537 825	84,4%

Як видно з таблиці 1, у 2019 році обсяг державного боргу мав тенденцію до зниження у порівнянні з 2018 р., яке склало – 7,9%. З 2020 року спостерігається зростання державного боргу, що пояснюється проблемами, які виникли в економіці у зв'язку з спалахом пандемії. Проте рівень боргової безпеки у період з 2018-2021 роках лише у 2018 і 2020 роках незначно перевищував порогове значення на 0,9 і 0,8 відсотків відповідно. З початком повномасштабного вторгнення у 2022 р. приріст державного боргу сягнув значення у 52,4% в порівнянні з 2021 р., перевищивши рівень боргової безпеки на 18,4 %, а у 2023 р., не дивлячись на зниження темпів приросту обсягів державного боргу в порівнянні з попереднім на 16,8%, рівень боргової безпеки перевищив порогове значення на 24,4%.

Станом на 31 серпня 2024 року загальний обсяг державного боргу досяг 6371687,6 млн. грн. На початку вересня Україна оголосила про

успішне завершення операції з реструктуризацією боргу та проведення розрахунків за тринадцятьма серіями державних єврооблігацій та гарантованих державою єврооблігацій, випущених Укравтодором. В результаті проведених дій державний та гарантований державою борг України було скорочено на майже на 9 млрд. грн. [2].

За прогнозом МВФ у 2025 році тенденції зростання державного боргу продовжаться, а показник боргової безпеки перевищить 100% ВВП [3].

Якщо аналізувати структурні елементи державного боргу, то в умовах війни за темпами зростання обсяг зовнішньої заборгованості держави значно перевищує обсяг внутрішнього боргу. З одного боку, залучення зовнішніх запозичень дозволить долати існуючі проблеми та суперечності в економіці держави, але з іншого – це спричинить посилення боргового навантаження, викликаючи нові питання в управлінні державним боргом [4, с. 261].

Проведений аналіз показав поглиблення проблематики з нарощення боргової безпеки держави, що потребує розроблення нових підходів до побудови механізму управління державним боргом. Важливо здійснити реструктуризацію боргових зобов'язань щодо зміни терміну сплати платежів, зниження суми або процентної ставки з метою зниження боргового навантаження, що дозволить уряду сконцентруватися на економічному відновленні та підтримці критично важливих галузей економіки під час війни. Інший аспект питань торкається оптимізації державних витрат й підвищенню державних доходів за рахунок посилення податкової складової, що можливо зробити залучаючи запозичені ресурси у нові проєкти й, тим самим, сприяти створенню нових робочих місць.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України / Державний борг URL: <https://mof.gov.ua/> (дата звернення 24.10.2024)
2. Держборг України наступного року перевищить 100% ВВП — МВФ. Мінфін. 2024. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення 24.10.2024)
3. Україна завершила реструктуризацію облігацій на понад \$20 мільярдів. Мінфін. 2024. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення 24.10.2024)
4. Гарбінська-Руденко А.В., Лямзіна О.В. Поняття та значення державного боргу України в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. №4. 2022. с. 259-263. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.47> (дата звернення 24.10.2024).

UDC 351.851:352

Kholod Mariia

*PhD-student of the Department of Social and Humanitarian Sciences ESI of
Public Service and Administration Odesa Polytechnic National University*

Lecturer of the Department of Social and Humanitarian Sciences

Odesa State Agrarian University

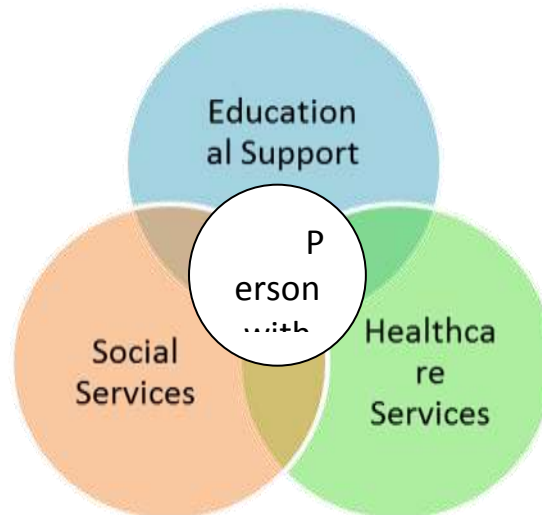
***INTERSECTORAL COOPERATION IN THE SYSTEM OF
SUPPORT FOR PEOPLE WITH SEN IN UKRAINE***

The system of support for people with SEN in Ukraine currently includes a range of services provided by various sectors. These services aim to create an inclusive environment for individuals with SEN and their families, ensuring access to educational, healthcare, and social support [1].

Educational Support: Ukraine's education system is undergoing reforms to become more inclusive. These reforms aim to create a learning environment that caters to the diverse needs of every person, regardless of their abilities or challenges. One of the key components of this reform is the development and implementation of individualized learning plans (ILPs). These plans are tailored to the specific needs and goals of each student with SEN, ensuring that they receive appropriate support. Additionally, the integration of assistive technologies into the classroom has become a priority, empowering students with SEN to overcome barriers and participate fully in the learning process. While significant progress has been made, challenges remain in the implementation of these reforms. The availability of resources and support services can vary across different regions of Ukraine, and there is a need for continued investment in the education system to ensure equitable access for all students [3].

Healthcare Services: Individuals with SEN have access to healthcare services that provide diagnoses, treatment, and rehabilitation support. These services are often provided by specialized hospitals, clinics, and rehabilitation centers. While healthcare services are available, there are challenges in terms of limited accessibility, particularly in rural areas, and a shortage of specialized medical professionals. Additionally, the availability of timely and effective interventions, especially for complex conditions, remains a concern.[2]

Social Services: In addition to educational and healthcare support, social services play a crucial role in supporting individuals with SEN and their families. These services provide financial aid, psychological support, job placement assistance, and advocacy services. Social services aim to create a safety net for families and empower individuals with SEN to lead fulfilling lives. However, social services face limitations in terms of funding, resources, and reach, particularly in areas where the need is greatest. [2]

Graph1. Multifaceted Approach to SEN Support (generalized by the author)

Challenges in the existing system of support include:

- Limited coordination between different sectors can result in fragmented services and inconsistent support.
- Unequal distribution of resources across sectors can lead to gaps in services and inadequate funding for specific needs.
- Limited data sharing and analysis can hinder the development of effective strategies and efficient resource allocation.

Intersectoral cooperation is essential for creating a truly inclusive and supportive system for people with SEN in Ukraine. By fostering collaboration between education, healthcare, and social services, the Ukrainian government can ensure that individuals with SEN receive the necessary support to reach their full potential. It is crucial to invest in training and resources for professionals working with individuals with SEN, ensuring their expertise in intersectoral collaboration. Additionally, establishing clear communication channels and protocols between sectors will facilitate seamless information flow and coordination. It is vital to continuously monitor and evaluate the effectiveness of intersectoral initiatives, identifying areas for improvement and adapting strategies to meet the evolving needs of individuals with SEN in Ukraine.

References

1. UNDP in Ukraine advocates for disability inclusion at UN event. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/undp-ukraine-advocates-disability-inclusion-un-event>
2. UNICEF launched project to support children with disabilities and their families affected by war in Ukraine. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/project-crisis-support-children-disabilities>
3. UKRAINE EDUCATION NEEDS ASSESSMENT SURVEY URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2022/07/07/Pids.zvit.Otsin.potreb.Ukr.u.sferi.osvity-EN-6.05-24.06.22.pdf>

УДК 330.4:216.2

Цехоцький Лев Юрійович

студент факультету ФФБС, 21Ф групи

Одеський національний економічний університет

РИЗИК КОЛАПСУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ США

Однією з найактуальніших тем для обговорення у фінансових колах західних експертів є можлива майбутня фінансова криза, викликана колапсом державного боргу США. На момент написання тез, а саме 26.10.2024, державний борг США складає більше ніж 35 млрд доларів США, що є еквівалентом приблизно 106 тис. доларів США на кожного американця [1].

Основною причиною для хвилювань є те, що нарощення державних витрат повинно відбуватися під час економічного занепаду – рецесії, щоб стимулювати зростання економіки. Те, що наразі під час економічного зростання – експансії, ми бачимо таке швидке зростання видатків державного бюджету США не є позитивним фактором, адже під час рецесії ці видатки лише кратно збільшаться. Це і може бути причиною майбутньої кризи.

Історично, найбільші дефіцити спричинені кризами, ми можемо спостерігати це під час Великої Депресії, Другої Світової війни тощо. У рамках ХХІ століття, зростаючий борг США є наслідком того, що, фактично з 2001 року державні видатки США перевищують над доходами. Ситуація значно погіршувалася у роки криз, як, наприклад, у 2008 році, або у 2019 році, коли державний дефіцит склав 3,1 трильйона доларів, і відповідав 15,2% від ВВП країни. Видатки бюджету зросли на 47,3% в основному через масштабні заходи з підтримки економіки на тлі поширення пандемії коронавірусу. Видатки становили 6,5 трильйона доларів, порівняно з 3,2 трильйона доларів бюджетних надходжень, а дефіцит зумовив пришвидшене зростання державного боргу [2].

Дивлячись на причини зростання державного боргу можна виділити три основні, а саме: перша це демографічна криза, значне старіння населення, очікування щодо збільшення середньої тривалості життя, збільшить кількість пенсіонерів серед населення та зменшить кількість працездатного населення здатного утримати їх. Ці демографічні тенденції створюють значний тиск на федеральний бюджет, зокрема на життєво важливі програми які обслуговують літніх людей, соціальні програми. Друга причина полягає у недосконалому податковому кодексу США, адже податкова система не генерує достатньо доходів для того, щоб виконувати все, що обіцяє влада. Цей зростаючий дисбаланс призводить до більшого дефіциту, як наслідок, зростає обсяг державного боргу США. І до останньої причини можна віднести саме найактуальнішу проблему

стосовно державного боргу. Це занадто висока облікова ставка. У 2022 році вона перевищила рівень 2007 року, що підвищує інтерес інвесторів у закупівлі казначейських облігацій США, але занадто високий рівень безризикової ставки створює значний тиск на державний борг. І вже наразі ми можемо спостерігати, що монетарна політика ФРС спрямована на охолодження економіки, ми побачили перше зниження облікової ставки з лютого 2021 року, що є позитивним сигналом, і спираючись на заяви членів FOMC (Федеральний комітет з відкритого ринку), ми можемо зробити припущення щодо подальшого зниження облікової ставки.

Якщо ми розглянемо поточну ситуацію, то наразі значних причин для занепокоєння немає, адже економіка США є досить сильною, а фондовий ринок оновлює історичні максимуми. Однак, якщо ця економіка похитнеться це може спричинити фінансову кризу світового масштабу.

Найгіршим наслідком фінансової кризи державного боргу для США, може стати дефолт. Це буде означати втрата довіри на міжнародній арені та неплатоспроможність за наявними боргами, а отже і складність отримати нові. Для погашення державного боргу потрібно знаходити гроші, а отже, друкувати їх, що може призвести до зростання інфляції в країні та послаблення долара, як світової валюти.

Надмірний державний борг є нестійким, коли він стає тягарем для продуктивного зростання і призводить економіку до постійного зростання податків, слабшого зростання продуктивності та нижчого зростання реальної заробітної плати. Управління державним боргом є критично важливим для забезпечення економічної стабільності США. Своєчасні заходи, спрямовані на скорочення дефіциту та реформу фіскальної політики, можуть допомогти уникнути кризових ситуацій у майбутньому. Необхідно знайти баланс між економічним зростанням і відповідальним управлінням державними фінансами для забезпечення сталого розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Debt to the Penny | U.S. Treasury Fiscal Data. *U.S. Treasury Fiscal Data*. URL: <https://fiscaldata.treasury.gov/datasets/debt-to-the-penny/debt-to-the-penny/> (date of access: 27.10.2024).

2. бюджету у США перевищив рекордні 3 трильйони доларів, але скорочення видатків не на часі, говорять експерти. *Голос Америки Українською*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/Defitsyt-budzhetu/5625259.html> (дата звернення: 27.10.2024).

УДК 338.4

Циганок Оксана Анатоліївна

здобувач вищої освіти, спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: Козловська Світлана Григорівна

кандидат технічних наук, доцент

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

***КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ:
ВИКЛИКИ, ТРЕНДИ ТА СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ
НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ***

Ринок молочної продукції стає все більш конкурентним, як на національному, так і на міжнародному рівнях. Це пов'язано з тим, що споживачі стають більш вимогливими до якості, безпеки та корисності продуктів, а враховуючи те, що зростає увага до екологічних аспектів виробництва, вони все більше віддають перевагу продукції, виготовленій з дотриманням екологічних стандартів.

І так скрутне становище вітчизняних виробників ускладнюють глобальні економічні умови, коливання цін на сировину та енергетичні ресурси, що в свою чергу впливає на витрати виробництва і, відповідно, на цінову політику. При цьому нові технології в виробництві, упаковці та маркетингу відкривають нові можливості для підвищення якості та ефективності виробництва.

Молочна продукція залишається однією з основних складових агропромислового комплексу. Як зазначено вище, зростає увага до якості продукції. Це спонукає виробників впроваджувати нові технології контролю якості та дотримуватися міжнародних стандартів.

Аналізуючи тенденції вітчизняного ринку молочної продукції, можна зазначити, що споживання молока та молочної продукції в Україні знизилось в середньому на 28%. Причиною того є міграція основних споживачів та зниження купівельної спроможності. Споживачі все більше уваги приділяють здоровому харчуванню. Попит на такі продукти призвів до появи нових трендів, таких як рослинні альтернативи молочним продуктам. Наразі можна спостерігати зростання інтересу до інноваційних продуктів, таких як функціональні молочні продукти, збагачені вітамінами, пробіотиками чи іншими корисними добавками [1].

Такі споживчі вподобання вимагають від виробників гнучкості та адаптивності й впливають на те, що виробники впроваджують екологічні практики, такі як зменшення викидів, енергоефективність та використання екологічно чистих упаковок. Впровадження цифрових технологій у виробництво, управління ланцюгами постачання та маркетинг дозволяє підприємствам підвищувати ефективність й адаптуватися до потреб споживачів.

Крім зростаючої конкуренції та змін у споживчих вподобаннях можна виокремити ще ряд викликів, на яких має бути зосереджена увага виробників [2]:

- зростання цін на сировину та енергію, що може негативно вплинути на витрати виробництва і, відповідно, на цінову політику;

- зміни в законодавстві щодо безпеки харчових продуктів, екологічних норм та інших стандартів вимагають від виробників значних інвестицій для адаптації;

- нові технології, які впроваджуються конкурентами, можуть призвести до підвищення їхньої ефективності та якості продукції, що створює тиск на менш адаптивні підприємства;

- глобальні події такі як пандемії, економічні кризи, конфлікти значно впливають на ланцюги постачання, доступність сировини та загальний стан ринку;

- зміни в кліматі, як показує нинішній рік, можуть впливати на виробництво кормів і здоров'я тварин, що, в свою чергу, позначиться на обсягах та якості молока.

Ці виклики вимагають від виробників молочної продукції адаптації стратегій, інновацій та ефективного управління ризиками, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку.

До факторів, що впливають на конкурентоспроможність молочної продукції, належать якість продукції, ціна, формування іміджу бренду.

Сильний імідж бренду допомагає створити впізнаваність серед споживачів, що збільшує ймовірність вибору продукту в магазині. Клієнти зазвичай обирають знайомі бренди. Хороший імідж асоціюється з якістю та надійністю. Споживачі більше довіряють брендам, які мають позитивну репутацію, що веде до повторних покупок та лояльності.

Сильний імідж бренду може виправдати вищу ціну та дозволяє бренду впроваджувати нові продукти й послуги з більшим успіхом, оскільки споживачі вже мають позитивний досвід з брендом. Отже, формування іміджу бренду впливає на сприйняття споживачами продукції, їхню лояльність та готовність рекомендувати бренд іншим.

Таким чином, дослідження та впровадження стратегій підвищення конкурентоспроможності молочної продукції є надзвичайно важливими для забезпечення успіху та сталого розвитку підприємств у цій галузі.

Список використаних джерел

1. Переробка молока: наслідки війни, світові і вітчизняні тренди. MilkUA.info: вебсайт. <http://milkua.info/uk/post/pererobka-moloka-naslidki-vijni-svitovi-i-vitciznani-trendi>.

2. Глобальний виклик: чому виробляти молоко стає дорожче. АВМ: вебсайт. URL: <https://avm-ua.org/uk/post/globalnij-viklik-comu-viroblati-moloko-stae-dorozce>.

УДК 330.341.1-043.2:[2-444:005.44]

Цурканова Ірина Олександрівна

кандидат політичних наук, доцент

Український державний університет науки і технологій

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні економічні реалії вказують на те, що інноваційний розвиток є ключовим фактором трансформації суспільних відносин в умовах глобалізації у всьому світі. Ефективність та динамізм інноваційної системи значною мірою впливають на економічне зростання та визначення перспектив розвитку як окремих держав, так і міжнародних інтеграційних об'єднань.

Ковальчук В.М. зазначає, що: «Аналізуючи тенденції інноваційного розвитку національної економіки, можна стверджувати, що інновації виявляються невід'ємною частиною сучасного життя, що включає в себе новаторські зміни у різних сферах» [1].

Незважаючи на велику кількість досліджень, існують певні прогалини в теоретичному та методологічному обґрунтуванні поняття інноваційної трансформації суспільних відносин. Це зумовлює потребу впровадження нових наукових категорій, таких як: «інноваційна сила суспільства» та «інноваційний вплив глобальних інтеграційних процесів». На наш погляд, дані категорії дозволяють глибше проаналізувати зміни в економічній та соціальній структурі держав під впливом інноваційних технологій.

Враховуючи сучасні тенденції, можна стверджувати, що успіх та лідерські позиції суб'єктів глобального господарства значною мірою залежать від їхньої здатності адаптуватися до інноваційного розвитку. Інноваційні технології є рушійною силою не лише економічного, але й соціального прогресу, створюючи нові форми суспільних відносин, які відповідають викликам глобалізації.

Шапенко Л.О. наголошує: «основними чинниками, що нині активно впливають на інноваційний розвиток суспільства є інформатизація, яка безпосередньо пов'язана з ідеєю «технологічних інновацій» та характеризується впровадженням комунікацій, необхідних для обміну інформаційними ресурсами зі значною швидкістю і в необмеженому обсязі, а також, глобалізація, яка передбачає взаємопроникнення та взаємодію різних суспільств, держав та недержавних утворень у сферах економіки, політики, культури тощо, а також вироблення загальних стандартів та суперечливий процес локалізації, що неможливий без територіальної і корпоративної концентрації ресурсів» [2, с.56].

Науково-технічний прогрес є рушійною силою, яка безпосередньо впливає на трансформацію суспільних відносин у глобалізованому світі.

Впровадження нових цифрових технологій, таких як 5G, автономний транспорт, віртуальна та доповнена реальність, граничні обчислення та штучний інтелект, сприяє швидкому змінненню соціальних структур і форм соціальної взаємодії. Ці інновації не лише підвищують рівень життя значної частини населення та сприяють економічній складовій, але й створюють нові можливості для суспільної мобільності та доступу до інформації.

Однак впровадження новітніх технологій супроводжується виникненням нових викликів і дисбалансів у суспільстві, особливо, в контексті ринку праці. Технологічна трансформація часто призводить до того, що певні навички стають застарілими, а працівники втрачають свою конкурентоспроможність. Це явище не нове і має свої історичні корені, адже процес автоматизації та механізації почався ще під час промислової революції. Сьогодні ж автоматизація набуває нових масштабів, охоплюючи не тільки фізичні, але й когнітивні рутинні завдання, що впливає на структуру зайнятості та змінює характер праці.

Останні десятиліття відзначаються значним прогресом у галузі інформаційних технологій, що призвело до швидкої зміни суспільних відносин та економічних моделей. Прогрес штучного інтелекту та робототехніки не лише розширив можливості автоматизації, але й трансформував способи взаємодії між людьми, сприяючи створенню нових форм комунікації та співпраці. Це, своєю чергою, вплинуло на соціальну та економічну структуру суспільств, зумовлюючи перегляд традиційних моделей взаємодії на ринку праці та в системі освіти.

Окрім цього, глобалізація, яка супроводжується індустріалізацією країн, що розвиваються, також сприяла значним змінам у суспільних відносинах. Удосконалення транспортних і цифрових технологій сприяло фрагментації глобальних ланцюгів постачання, що, своєю чергою, трансформувало економічні та соціальні зв'язки між країнами. Таким чином, вплив інноваційних технологій виходить далеко за межі суто економічної сфери, змінюючи соціальні відносини та сприяючи формуванню нових моделей взаємодії в контексті глобалізації.

Список використаних джерел

1. Ковальчук, В. (2023). Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка та суспільство*, (58). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-33>
2. Шапенко, Л. (2019). Сутність та зміст інноваційного розвитку суспільства в контексті сучасного праворозуміння. *Юридичний вісник*, 3 (52). С.55-63.

УДК 504.05/06. 620.9:338

Цюман Євгенія Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент

Воронченко Анастасія Максимівна

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»

Національний транспортний університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Енергетичний сектор України є однією з ключових галузей економіки, яка визначає національну безпеку та стале зростання. Однак значна залежність від викопних палив, зокрема вугілля та природного газу, викликає серйозні екологічні проблеми. За даними Міністерства енергетики України, частка викопного палива у виробництві електроенергії становить понад 60% [1, 2]. Це створює значне навантаження на довкілля через викиди парникових газів та інших шкідливих речовин, що сприяє зміні клімату та погіршенню якості життя населення.

Основна проблема енергетичного сектору України полягає в тому, що значна частина електроенергії виробляється за рахунок спалювання вугілля. Це призводить до викидів великої кількості вуглекислого газу (CO₂) та забруднюючих речовин, таких як діоксиди сірки (SO₂) та оксиди азоту (NO_x). Згідно з дослідженнями Європейського енергетичного агентства (ЕЕА), викиди від спалювання вугілля становлять близько 30% всіх промислових викидів CO₂ в Україні [3, 4]. Окрім того, видобуток вугілля спричиняє значну деградацію земельних і водних ресурсів, а також втрату біорізноманіття.

Природний газ, який вважається "чистішим" паливом порівняно з вугіллям, також несе значний ризик для довкілля. Видобуток і транспортування природного газу призводить до витоків метану (CH₄), що є потужним парниковим газом. За оцінками Міжнародного енергетичного агентства (ІЕА), метан має глобальний потенціал потепління в 25 разів вищий за CO₂ на період у 100 років [5]. Це робить виток метану одним із основних факторів, що сприяють зміні клімату.

Дослідження показують, що для зменшення викидів вуглекислого газу та інших шкідливих речовин Україна повинна впроваджувати відновлювані джерела енергії. У 2021 році частка відновлюваної енергії в загальному енергетичному балансі України складала лише 12,4%. Проте цей показник має значний потенціал до зростання завдяки сприятливим природним умовам для розвитку сонячної та вітрової енергетики. За 2023 рік, частка відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) в Україні зросла до приблизно 13% від загального енергетичного балансу. Хоча сектор

відновлювальної енергетики стикається з серйозними труднощами через війну та пошкодження інфраструктури, він все ж демонструє свою стійкість і поступове зростання. Це свідчить про здатність галузі пристосовуватися до нових реалій і продовжувати свій розвиток попри численні виклики [6, 7]. Сонячна енергетика в Україні демонструє високий потенціал, зокрема на півдні країни, де середньорічна кількість сонячних днів сягає 250-300 [8, 9].

Вітрова енергетика також є перспективною, особливо в приморських регіонах. Розвиток цих секторів не лише допоможе знизити викиди, але й сприятиме створенню нових робочих місць та стимулюванню економічного зростання.

Гідроенергетика, хоча і є одним із чистих джерел енергії, має свої екологічні виклики. Будівництво та експлуатація гідроелектростанцій (ГЕС) призводять до змін у водних екосистемах, зокрема до порушення гідрологічного балансу та втрати місць існування багатьох видів флори та фауни. Згідно з дослідженнями Світового банку, ГЕС можуть суттєво впливати на екосистеми річок, що вимагає впровадження комплексних екологічних оцінок перед реалізацією таких проєктів [10, 11].

Перехід до відновлюваних джерел енергії є критичним для зменшення впливу енергетики на довкілля. Україні необхідно збільшити інвестиції в сонячну та вітрову енергетику, що дозволить знизити залежність від викопних палив та суттєво скоротити викиди парникових газів. За оцінками експертів, до 2030 року частка відновлюваних джерел енергії може зрости до 25% за умови активної державної підтримки та інвестування в інфраструктуру [12 – 14].

Окрім розвитку відновлюваної енергетики, важливим є підвищення енергоефективності через модернізацію промислових об'єктів та вдосконалення технологій очищення викидів на ТЕС. Це забезпечить зниження екологічного навантаження та сприятиме створенню екологічно безпечної енергетичної системи. Подальші наукові дослідження та інновації в цій сфері є необхідними для забезпечення сталого розвитку енергетики України та покращення екологічної ситуації в країні.

Список використаних джерел

1. Виробництво електроенергії в Україні. Всеукраїнська Енергетична Асамблея. Новини ПЕК. Ред. від 11 січ. 2022 р. URL: <https://uaea.com.ua/news/pek-news/power-generation-202112.html>
2. Офіційний сайт Міністерства енергетики України. URL: <https://mev.gov.ua/>
3. Механізми зменшення викидів CO₂. Економічна правда. Спецпроект «Економіка без викидів». URL : <https://www.epravda.com.ua/projects/ekonomika-bez-vykydiv/2021/03/31/672462/>

4. European Environment Agency (EEA). URL: <https://climate-energy.eea.europa.eu/topics/energy-1/renewable-energy/intro>
5. World Energy Outlook 2024 Out Now. International Energy Agency (IEA). URL: <https://www.iea.org/>
6. Нові потужності відновлюваних джерел енергії в Україні. Інформаційний ресурс про Європейський зелений курс і Україну «Зелена трансформація України». Ред. від 22 лют. 2022 р. URL: <https://greentransform.org.ua/novi-potuzhnosti-vidnovlyuvanyh-dzherel-energiyi-v-ukrayini/>
7. В. Омельченко. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. Розумов Центр. Ред. від 11 лист. 2022 р. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sector-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny>
8. Перспективи розвитку сонячної енергетики в Україні до 2030 року. Онлайн-видання «Репортер». Ред. від 10 лип. 2024 р. URL: <https://report.if.ua/socium/perspektyvy-rozvytku-sonyachnoyi-energetyky-v-ukrayini-do-2030-roku/>
9. Л. Білозерова Сонячна генерація: змінюються масштаб та географія об'єктів. Незалежне Інтернет-ЗМІ «Українська енергетика ua-energy.org». Ред. від 14 трав. 2024 р. URL : <https://ua-energy.org/uk/posts/tryfonivska-ses-foto-dtek>
10. Звіт Світового банку «Україна: підвищення стійкості до змін клімату в сільському та лісовому господарствах». Світовий банк, World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2022/02/09/new-world-bank-study-analyzes-climate-change-impact-in-ukraine>
11. Сонячні та вітряні електростанції: чи вигідно зараз інвестувати. Finance UA. Ред. від 14 жов. 2024 р. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/soniachni-ta-vitriani-elektrostantsii-chy-vyhidno-zaraz-investuvaty>
12. В. Безус. Яким має бути розвиток ВДЕ України — Національний план дій до 2030 року. 21 лют. 2023 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/21/697267/>
13. В.Омельченко. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. Ред. від 11 лист. 2022 р. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sector-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny>
14. Energy Transition Initiative. URL : <https://energytransition.org/>

УДК 330:004

Чайковська Інна Ігорівна

доктор економічних наук, доцент
Хмельницький національний університет

**ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ УКРАЇНИ
ДЛЯ ПЕРЕХОДУ ДО ІНДУСТРІЇ 5.0**

З 2020 року ми активно говоримо про перехід до Індустрії 5.0. Індустрія 5.0 – це нова виробнича модель, яка зосереджена на співпраці між людьми та машинами. Основними характеристиками Індустрії 5.0 є активне використання тенденцій Індустрії 4.0 (великі дані та аналітика, автономні роботи, моделювання, горизонтальна та вертикальна системна інтеграція, промисловий Інтернет речей, кібербезпека, хмара, адитивне виробництво, доповнена реальність), але у той же час особливий акцент робиться на людиноцентричному підході (більший баланс між людиною та машиною), а також враховується екологічна повага (використання відновлюваних джерел енергії, ефективне використання ресурсів, скорочення викидів та відходів та створення більш стабільних продуктів). Ці характеристики дозволяють зробити висновок про необхідність ефективного поєднання принципів цифрової економіки (DE), економіки знань (KE) та циркулярної економіки (CE), що дозволяє пришвидшити темп переходу до Індустрії 5.0 з урахуванням цілей сталого розвитку. Саме тому актуальним є питання визначення рівня (інтегрального показника) готовності країни до переходу до Індустрії 5.0 з урахуванням тенденцій розвитку DE, KE та CE у їх системному поєднанні.

Визначено основні міжнародні індекси, що характеризують розвиток цих економік у країнах Європи. Пропонується використовувати Глобальний індекс інновацій (GII) для аналізу розвитку DE, Глобальний індекс знань (GKI) для аналізу розвитку KE та Індекс екологічної ефективності (EPI) для аналізу розвитку CE. Проаналізовано динаміку цих показників з 2020 по 2023 рік для України у порівнянні з такими європейськими країнами, як Німеччина, Чехія, Словаччина та Польща. Проведено порівняння складових даних індексів та виявлено проблемні зони для досліджуваних країн. Як рівень готовності до переходу до Індустрії 5.0 (LRI 5.0) пропонується використовувати інтегральний показник, сформований з індексів GII, GKI та EPI. Цей інтегральний показник спрогнозовано на 2024 рік для України, Німеччини, Чехії, Словаччини та Польщі.

Максимальний рівень готовності для переходу до Індустрії 5.0 у Німеччини та Чехії, оскільки значення LRI перевищує 50 (середній рівень). До середнього рівня наближаються Словаччина та Польща. Україна має найнижчий рівень готовності для переходу до Індустрії 5.0 (прогнозне значення на 2024 рік – 41,16 зі 100 максимальних).

УДК 330.4:216.2

Черевко Тетяна Дмитрівна

здобувач вищої освіти

Державний торговельно-економічний університет

***ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК РІТЕЙЛУ
В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ***

Останніми роками цифрові технології стали рушійною силою для ритейл-галузі. Використання онлайн-платформ для торгівлі, мобільних застосунків та інтеграція штучного інтелекту (AI) значно змінили підхід до обслуговування споживачів. Наприклад, автоматизовані системи прогнозування попиту та управління запасами дозволяють підприємствам більш точно планувати постачання товарів, знижуючи витрати і мінімізуючи втрати через непродані товари. Однією з ключових інновацій є впровадження штучного інтелекту у процес аналізу поведінки покупців. Інтеграція чат-ботів у систему обслуговування клієнтів спрощує комунікацію та підвищує рівень лояльності споживачів.

Останнім часом формати роздрібної торгівлі оновлюються через зосередження уваги на запитах споживачів щодо рівня цін, якості обслуговування, доступності та зручності. Так, серед ритейлерів дедалі більшої популярності набирає концепція омніканального ритейлу. Традиційні магазини почали активно впроваджувати омніканальні моделі, що забезпечують клієнтам доступ до товарів через різні канали: фізичні магазини, інтернет-магазини, мобільні застосунки. Це дозволяє покупцям отримувати товари більш зручним для них способом, а ритейлерам — підвищувати ефективність своїх продажів та розширювати аудиторію. Використання технологій, таких як доповнена реальність (AR) та віртуальна реальність (VR), дозволяє покупцям «приміряти» товар або оцінити його у віртуальному середовищі, що підвищує ймовірність покупки. Ще однією новою тенденцією європейських ритейлерів, яка також активно розвивається в Україні, є трансформування формату “місце продажу” у формат “шоу-рум” [1].

Інновації в ритейлі також стосуються змін у форматах магазинів та підходах до обслуговування клієнтів. З'являються такі концепти, як безкасові магазини (cashless stores), які дозволяють покупцям здійснювати покупки без необхідності контакту з продавцями. Ця технологія активно використовується такими міжнародними гігантами, як Amazon Go, і поступово стає доступною в Україні. Роботи-вони допомагають власникам ритейл бізнесу на етапі сортування товару на складах. В магазині ж вони взаємодіють з покупцями та менеджментом, оскільки в їхні “обов'язки” входить моніторинг товару на полицях, доставка необхідних продуктів

клієнтам, а також збір та аналіз даних. Електронні цінники сьогодні тільки починають поширюватися в магазинах самообслуговування [2].

Один із головних трендів сьогодення у ритейлі – колаборації з іншими сферами діяльності. В Україні ці інновації вже активно впроваджуються великими гравцями ринку, такими як "АТБ". Сучасний ритейл значною мірою залежить від даних. Великі масиви інформації (Big Data) дозволяють ритейлерам аналізувати споживчі переваги та ринкові тенденції, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Створена у 2014 році, Competera пропонує рішення для формування оптимальних цін на будь-які товари. Серед клієнтів платформи – «Фокстрот», Leroy Merlin, «Інтертоп», «Космо» та Keller Sports. Нещодавно на ринку з'явився український стартап Revizion – репутаційна платформа і комплексний сервіс зворотного зв'язку та NPS. Він допомагає бізнесам покращувати сервіс і оперативно реагувати на відгуки клієнтів із різних каналів комунікації (QR, Viber, SMD, email, API, кол-центр). Revizion надає кращу систему для роботи зі зворотним зв'язком і NPS, вибудовуючи повний бізнес-процес для залучення, утримання і повернення клієнтів. Використання аналітики в ритейлі дозволяє бізнесам бути більш адаптивними та передбачати зміни на ринку. Для моделювання концепцій використовується український стартап GeoDesign.Info – це аналітичний онлайн-сервіс, що надає інформацію про переваги і ризики відкриття магазину/кафе/перукарні або інших закладів залежно від локації [3].

Інновації є рушійною силою для розвитку ритейлу в Україні. Впровадження новітніх технологій, екологічних рішень, автоматизації та нових форматів торгівлі сприяють підвищенню конкурентоспроможності українських компаній. Це забезпечує зростання економіки та стимулює подальший розвиток галузі.

Список використаних джерел

1. Інноваційний імператив розвитку ритейлу як деактиватор ризиків і загроз соціально-економічній безпеці. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/2745/visnyk2016-61-68.pdf>
2. Вплив інноваційних технологій на розвиток торгівлі. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/93811/1/Shevchenko_Influence.pdf;jsessionid=F6EE94EED41C6E7E31C16A66732F58E8
3. Цифрова трансформація ритейлу під час карантину URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/strimka-didzhitalizacziya-czifrova-transformacziya-ritejlu-pid-chas-karantinu>.

УДК 339.564.2

Чуєнко Катерина Віталіївна

студентка 4 курсу, Державний торговельно-економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ СУХОГО МОЛОКА З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ринок молочної продукції є дуже динамічним та висококонкурентним. Одним із ключових показників його балансу є пропозиція та запаси сухого молока. Цей товар використовується у виробництві кондитерських товарів, напівфабрикатів у молочної промисловості, дитячих молочних сумішей. Саме тому підприємства, які виготовляють цей продукт, є досить популярними на ринку. Дослідження перспектив експорту сухого молока є актуальним наразі, адже продукт є важливим компонентом міжнародної торгівлі.

Попит на цю продукцію є значним, тому щороку зростають показники експорту. Світова експортна вартість сухого молока (код УКТЗЕД – 0402 10 19 00) протягом 2018 – 2023 років зростає з 415 006 до 9 348 315 тис. дол. США. [3,5] Головними виробниками та експортерами сухого молока є США, Нова Зеландія, Німеччина, Франція, Австралія. А ключовими покупцями сухого молока зі зростаючим попитом є Еквадор, Японія, Бразилія, Замбія, Сенегал [5].

У ході аналізу світової кон'юнктури було виявлено, що США наразі активно конкурує з ЄС та Новою Зеландією, збільшуючи свою присутність на ринках Азії [1]. За 2023 рік країна експортувала 809 795 тон, а щорічне зростання кількості експортованого товару у періоді з 2019 по 2023 склало 12%. Перевезення з США є проблемним, що призводить до збільшення вартості продукції. У свою чергу, Нова Зеландія експортує менше, ніж США, але перевагою її товару є близька та дешева логістика до ринків Китаю та Південно-Східної Азії.

Україна входить у двадцятку експортерів сухого молока. Торгівля була обмежена на початку 2022 року через блокування портів російськими військами, а повномасштабне вторгнення спричинило падіння попиту на сухе молоко [1]. Після відкриття торговельних кордонів з ЄС ситуація покращилась. У кількісному розрахунку за 2023 рік було експортовано 20 712 тон продукції, а експортна вартість склала 49 179 тисяч доларів США. Найбільшими імпортерами українського СЗМ є Польща, Нідерланди та Литва [5].

Один із лідерів українських виробників сухого молока є ПРАТ Вінницький молочний завод «ROSHEN», що займає друге місце за величиною експорту сухих молочних продуктів [7]. Основними імпортерами продукції заводу є країни Східної Європи, Азії, Північної Америки та Африки. Проте, для підприємства є можливість збільшити

свою конкурентоспроможність на ринку завдяки розширенню географії експорту.

Українське сухе молоко є конкурентним завдяки своїй якості та привабливій ціні на фоні зростання світових цін на харчові продукти. Підприємство «ROSHEN» має значну репутацію на ринку молочної продукції, тому укладання довгострокових контрактів з новими іноземними партнерами є ефективним рішенням. Шляхом порівняльного аналізу країн можливих країн-імпортерів (Ізраїль, ОАЕ та Японії), було зроблено висновок, що перспективним напрямком здійснення ЗЕД є експорт до Об'єднаних Арабських Еміратів. Це обумовлено певними факторами.

По-перше, у зв'язку з активністю туризму в країні, готельно-ресторанний бізнес має високий попит на сухе молоко, оскільки воно має тривалий термін зберігання і легко транспортується. До того ж, є обмеженість ресурсів для виробництва власного молока, тому експорт є важливим для підприємств країни.

Важливим аспектом є питання логістики до країни. Звісно, умови військових дій та постійних обстрілів морських портів України унеможливають пряму доставку товару до ОАЕ, тож товар має бути оформлений у митний режим експорту, а також проходити транзитом через іншу країну. Отже, можливим шляхом логістики є автомобільне перевезення з Вінниці до Констанци у Румунії та морське з порту Констанци до певного міста. Відстань такого перевезення є досить великою, проте і менш затратною по фрахту та часу доставки, ніж до інших ключових покупців. Як наслідок, така логістика є простішою, ніж до інших ключових покупців сухого молока.

Ще однією причиною для обрання цього напрямку для експорту є відсутність квотування на імпорт сухого молока, а також інструментів торговельного захисту щодо цього продукту в ОАЕ. [4]

Проте, варто зважати на вимоги країни до експорту сухого молока. Обов'язковим є наявність сертифікату походження, Health, ветеринарного та "Halal" [6]. Також продукція має відповідати стандартам якості, зазначених у законодавстві. Виробництво продукції «ROSHEN» постійно проходить сертифікацію на відповідність вимогам стандартів "Kosher" і "Halal", усі товари мають свої необхідні сертифікати, тому це збільшує шанси здійснення операції. [2]

У підсумку, зважаючи на якість продукції та привабливість ціни, українські виробники є важливими гравцями на світовому ринку сухого молока та можуть відкривати для себе нові напрямки для здійснення експортних операцій. Розглянувши перспективу експорту продукції ключового виробника ПРАТ Вінницький молочний завод «ROSHEN» до ОАЕ, можна зробити висновок, що ця операція стане ефективним рішенням для збільшення прибутку підприємства навіть в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Асоціація виробників молока – об'єднання промислових МТФ України. Асоціація виробників молока України. URL: <https://avm-ua.org/uk>.
2. Головна - ВІННИЦЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД "РОШЕН". ВІННИЦЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД "РОШЕН". URL: <https://vdp-roshen.com.ua/ua/>.
3. Довідка по товару УКТЗЕД | НТФ "Інтес". НТФ "Інтес". URL: <https://www.qdpro.com.ua/uk/goodinfo/0402101900>
4. Market Access Map. Market Access Map. URL: <https://www.macmap.org>.
5. Trade Map - Trade statistics for international business development. Trade Map - Trade statistics for international business development. URL: <https://www.trademap.org/Index>.
6. Офіс з розвитку підприємництва та експорту. URL: <https://export.gov.ua>
7. UFEB – Ukrainian Food Export Board. UFEB – Ukrainian Food Export Board. URL: <http://www.ukrainian-food.org/uk>.

УДК 330.4:216.2

Шепітко Олександра Сергіївна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Матвієнко Марія Григорівна

кандидат біологічних наук, доцент кафедри товарознавства і фармації

Державний торговельно-економічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КАТЕГОРИЗАЦІЇ ТОВАРІВ В ОНЛАЙН-МАГАЗИНАХ

Світ електронної комерції стрімко розвивається, висуваючи до онлайн-магазинів все вищі вимоги. Одним з ключових факторів успіху є ефективна система категоризації товарів. Вона не лише допомагає користувачам швидко знайти потрібний товар, але й впливає на загальне враження від магазину та рівень продажів.

Протягом багатьох років в онлайн-магазинах використовувалися ієрархічна та фасетна категоризація. Ієрархічна структура, подібна до дерева каталогів, була простою для розуміння, але мала обмеження в гнучкості. Фасетна категоризація, дозволяючи комбінувати різні характеристики товарів, була більш гнучкою, але могла бути складною для користувача при великій кількості опцій.

Сучасні технології відкривають нові можливості для вдосконалення системи категоризації:

- Персоналізована категоризація: Завдяки алгоритмам машинного навчання, онлайн-магазини можуть аналізувати поведінку користувачів та пропонувати їм індивідуальні рекомендації. Це дозволяє збільшити релевантність результатів пошуку та підвищити ймовірність покупки.

- Візуальний пошук: Технології розпізнавання зображень дозволяють користувачам знаходити товари за картинкою. Це особливо корисно для мобільних користувачів та для пошуку товарів, для яких складно підібрати точний текстовий опис.

- Голосовий пошук: Інтеграція з голосовими помічниками робить пошук товарів ще більш зручним. Користувачі можуть знаходити необхідні товари, не відволікаючись від інших справ.

- Категоризація на основі штучного інтелекту: ШІ дозволяє автоматично категоризувати нові товари, аналізувати відгуки користувачів та динамічно оновлювати структуру категорій [1].

Серед переваг інноваційних підходів можна виділити такі:

- Покращення користувацького досвіду: Інтуїтивний інтерфейс, релевантні результати пошуку, персоналізація – все це сприяє задоволеності клієнтів.

- Збільшення продажів: Персоналізовані рекомендації, візуальний пошук та інші інновації стимулюють імпульсивні покупки та підвищують середній чек.

- Зменшення відсотка повернень товарів: Точніший підбір товарів зменшує ймовірність того, що товар не підійде клієнту.

- Підвищення лояльності клієнтів: Персоналізований підхід та зручність використання сприяють формуванню довгострокових відносин з клієнтами.

Amazon - це, мабуть, найяскравіший приклад компанії, яка не просто використовує інновації, а й сама їх створює та задає нові тренди в світі бізнесу. Ключовими є: рекомендаційна система; Amazon Web Services - платформа хмарних обчислень дозволяє будь-якій компанії орендувати обчислювальні потужності; сховища даних та інші ІТ-інструменти, Kindle - електронні книги, Amazon Go - мережа магазинів без кас, Amazon Alexa - голосовий помічник від Amazon, який може виконувати різноманітні завдання, від управління розумним домом до замовлення товарів.

Результатом активного впровадження інновацій є лідерство на ринку електронної комерції, висока маржинальність, розширення діяльності, а також компанія вплинула на те, як люди роблять покупки, і встановила нові стандарти обслуговування клієнтів [2, 3].

Можна підсумувати, що інноваційні підходи до категоризації товарів є невід'ємною частиною успішного онлайн-магазину. Вони дозволяють створити більш зручний і привабливий інтерфейс, підвищити рівень продажів та зміцнити позиції на ринку. Однак, важливо пам'ятати, що впровадження нових технологій вимагає ретельного планування та аналізу.

Список використаних джерел

1. Про сервіси покращення обслуговування клієнтів. URL: <https://seo-evolution.com.ua/blog/programmy-i-servisy/pokrashennya-obslugovuvannya-kliyentiv>

2. Інновації Amazon. URL: <https://www.aboutamazon.com/news/operations/amazon-innovations-ai-robotics-delivery-sustainability>

3. Нові технології оплати. URL: <https://forbes.ua/news/amazon-vvela-innovatsiyu-tekhnologiyu-oplati-v-magazinakh-whole-foods-mozhna-rozrakhovuvatis-odnim-porukhom-doloni-21042021-1436>

УДК 338.439

Шумілов Богдан Борисович

аспірант

Одеський національний технологічний університет

**РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Продовольча безпека є однією з основних глобальних проблем сучасності, зокрема у зв'язку з кліматичними змінами, зростанням населення та частими кризами, що порушують глобальні ланцюги постачання[3]. Регіоналізація, як сучасний тренд, спрямована на зміцнення місцевих продовольчих систем та підвищення їхньої стійкості до зовнішніх факторів[1, 2, 4].

Регіоналізація надає багато переваг для продовольчої безпеки, наприклад, зменшення залежності від імпорту, що важливо в періоди глобальних криз, перебоїв у постачанні та цінових коливань. Місцеві продовольчі системи легше адаптуються до конкретних місцевих кліматичних умов, сприяють розвитку сталого сільського господарства. Вони також надають економічні переваги місцевим громадам, підтримуючи місцевих виробників і створюючи робочі місця, знижуючи рівень бідності та стимулюючи економічну активність[2,4]. Зменшення обсягів транспортування продовольства на далекі відстані скорочує викиди парникових газів і позитивно впливає на навколишнє середовище. Крім того, співпраця між сусідніми регіонами створює більш згуртовану та стійку продовольчу систему, яка дозволяє обмінюватися інформацією та ресурсами, а також посилює соціальну інтеграцію та солідарність.

Основними проблемами регіоналізації є нерівномірність регіонального розвитку, політичні та економічні обмеження, залежність від внутрішніх ринків та інфраструктурні проблеми[1, 5]. Не всі регіони мають придатні кліматичні умови та ґрунти для ефективного виробництва продовольства, а відмінності у забезпеченості природними ресурсами, економічному та технологічному потенціалі можуть створювати значні дисбаланси між регіонами. Політична нестабільність, торговельні обмеження та податкова політика також можуть перешкоджати регіональному співробітництву та створенню ефективних продовольчих систем. Крім того, регіоналізація може обмежувати доступ до зовнішніх ринків, перешкоджати розширенню харчової промисловості та знижувати конкурентоспроможність на глобальному рівні. Для ефективного функціонування регіональних продовольчих систем необхідна також інфраструктура, така як зберігання, транспорт і логістика, що залишається проблемою в багатьох менш розвинених регіонах.

Перспективи регіоналізації в контексті продовольчої безпеки значною мірою залежать від державної підтримки та інвестицій. Державне та приватне фінансування регіонального розвитку сільського господарства, розбудови інфраструктури та навчальних програм для фермерів може значно підвищити ефективність регіональних виробничих систем[5]. Інноваційні технології також відіграють важливу роль. Сучасні сільськогосподарські технології, автоматизація процесів та системи управління ресурсами підвищують ефективність і стійкість регіональної продовольчої системи. Розвиток місцевих ринків та міжрегіонального співробітництва оптимізує продовольчі потоки та створює умови для сталого використання ресурсів. Крім того, підвищення обізнаності громадськості та підтримка споживачів щодо переваг місцевих продуктів зміцнить місцеві ринки, підвищить регіональну продовольчу самодостатність і зробить регіон менш вразливим до глобальних криз.

Регіоналізація як стратегія підвищення продовольчої безпеки є багатообіцяючою, але її ефективна реалізація вимагає ретельної координації, підтримки урядів і міжнародних організацій та врахування унікальних особливостей кожного регіону. Регіоналізація сприяє створенню більш стійких продовольчих систем, орієнтованих на місцеві ресурси та потреби, і є важливим кроком на шляху до досягнення продовольчої безпеки.

Список використаних джерел

1. Matuschke, I. (2009). Rapid Urbanization and Food Security: Using Food Systems Theory to Analyze the Linkages. Agricultural and Development Economics Division, Food and Agriculture Organization of the United Nations.
2. Swinnen, J., & Kuijpers, R. (2019). Food Value Chain Transformations in Developing Countries: Challenges for Food Security and Nutrition. OECD Food, Agriculture, and Fisheries Papers, No. 126, OECD Publishing.
3. FAO. (2020). The State of Food Security and Nutrition in the World 2020: Transforming Food Systems for Affordable Healthy Diets. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
4. Clapp, J. (2016). Food Security and International Trade: Unpacking Disputed Narratives. In *Journal of International Affairs*, 67(2), 31–47.
5. Gardner, B., & Rauser, G. (2017). *Handbook of Agricultural Economics: Global Food Security*. Elsevier.

УДК 640.4-047.64

Язіна Вікторія Анатоліївна

кандидат економічних наук

Національний технічний університет «Дніпровська Політехніка»

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ:
СУЧАСНІ РЕАЛІЇ УКРАЇНИ**

Інноваційний розвиток туризму зосереджується на впровадженні нових технологій, нестандартних підходів і творчих рішень, що допомагають залучати туристів та забезпечувати стійкий розвиток галузі. Ось кілька напрямів інновацій в туризмі [1]:

1. Цифровізація та технології. Використання цифрових платформ, мобільних додатків, віртуальної реальності (VR) та доповненої реальності (AR) для покращення туристичного досвіду. Наприклад, туристи можуть «відвідати» місце у VR перед поїздкою.

2. Стійкий та екологічний туризм. Сучасні туристи все більше цінують екологічно чисті подорожі. Це включає зменшення вуглецевого сліду, використання екологічних матеріалів і підтримку місцевих громад.

3. Персоналізація. Великі обсяги даних (Big Data) та штучний інтелект (AI) дозволяють туристичним компаніям персоналізувати пропозиції для кожного клієнта.

4. Розвиток нових туристичних продуктів. Включає створення нових видів туризму, таких як гастрономічний, екстремальний, агротуризм, темний туризм.

5. Культурний обмін і креативний туризм. Важливим аспектом стає занурення в культуру, традиції, ремесла та повсякденне життя місцевих жителів.

6. Інноваційна інфраструктура. Створення «розумних» готелів, мобільних пунктів харчування, зарядних станцій для електротранспорту, а також покращення транспортної інфраструктури в туристичних регіонах.

Інновації в туризмі забезпечують новий рівень якості послуг та розширюють можливості залучення нових сегментів туристів, підвищуючи конкурентоспроможність країни на глобальному рівні.

Сьогодні інновації в туризмі швидко розвиваються під впливом технологій, потреб клієнтів і глобальних викликів. Сучасні інновації в туризмі значно розширюють можливості для туристів, підвищують комфорт і забезпечують новий рівень обслуговування, орієнтуючись на стійкий розвиток і цифрові рішення.

Список використаних джерел

1. Савіцька О. П., Савіцька Н. В. Сучасні тренди інноваційного розвитку сфери туризму в Україні. Бізнес Інформ. 2021. №9. С. 124–130.

УДК 340

Яковлева Анна Андріївна

здобувач вищої освіти 4-го курсу

факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙКАМИ ПОЛІЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОЇ ВИДИМОСТІ

Застосування і використання поліцейським вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу, визначеним законодавством, який застосовується лише у виняткових випадках. Отже, прийняття рішення про застосування чи використання вогнепальної зброї є відповідальним кроком з боку поліцейського, за який, у випадку його неправомірності, поліцейський нестиме кримінальну відповідальність.

На сьогоднішній день в умовах воєнного стану на території України суттєво збільшився обіг, в тому числі незаконний обіг, вогнепальної зброї та боєприпасів. У зв'язку з цим поліцейські все більше стикаються з ситуаціями, в яких виникає необхідність застосування або використання вогнепальної зброї.

Не виключенням є випадки, коли застосування або використання вогнепальної зброї доводиться здійснювати за несприятливих умов, в тому числі в умовах обмеженої видимості в нічний час, у приміщеннях тощо. Обмежена видимість або відсутність освітлення при вогневому контакті є екстремальною ситуацією, що зумовлює підвищення напруження та стресу у поліцейського. У зв'язку з цим виникають деякі труднощі, так як: зниження зору, що має наслідком втрату орієнтиру та цілі; тремтіння рук, що призводить до проблеми утримання зброї в руці тому, відповідно, до проблеми з прицілюванням та влучності стрільби. Крім цього, в умовах стресу та напруження, зростає ймовірність порушення заходів безпеки при поводженні зі зброєю, що може призвести до випадкового травмування поліцейських. Проблемним моментом також може стати перехід із освітленого середовища в обстановку з темрявою. В такому разі виникають труднощі із швидкою адаптацією до здійснення стрільби в темряві.

Отже, найбільш раціональним вирішенням даної проблеми є максимальне уникнення такої ситуації, проте у разі, якщо виникла необхідність у застосуванні чи використанні вогнепальної зброї в умовах обмеженої видимості, варто дотримуватись наступних правил:

- не стояти прямо перед дверима або вікнами;
- постійно контролювати обстановку навколо себе;
- переконавшись у безпеці навколо, рухатись короткими ривками;

- обирати позицію руху із максимальним захищенням спини;
- постійно прикривати з напарником один одного [1, с. 480].

Виникнення ситуацій, які зумовлюють необхідність здійснення стрільби, у практичній діяльності стають все більш частими. Виходячи з цього, постає необхідність відпрацювання практичних умінь та навичок здійснення стрільби за несприятливих умов під час занять з вогневої підготовки. Такі тренування сприятимуть підвищенню рівня як психологічної підготовки поліцейських, так і рівня якості їх стрільби.

В нічний час або в умовах недостатнього освітлення проведення стрільб проводиться за такою схемою: підготовка до стрільби-корегування-стрільба на ураження [2, с. 23]. Підготовка полягає у вивченні місцевості, виборі розташування, підготовці зброї та боєприпасів, зайнятті позиції. Корегування включає в себе вибір зброї для вирішення поставленого завдання, правових підстав та способів стрільби.

Для відпрацювання навичок поведінки зі зброєю в умовах обмеженої видимості також можуть використовуватись наступні вправи:

- використання симуляторів темних приміщень або темряви;
- використання лазерної зброї для ідентифікації цілі;
- стрільба в умовах недостатньої видимості з різних дистанцій;
- стрільба з обмеженням у часі з метою покращення орієнтації на місцевості та пошуку цілі;
- стрільба в русі для тренування координації рухів та роботі в групах [3, С. 358-361].

Отже, застосування або використання вогнепальної зброї повинно бути виваженим рішенням поліцейського, яке він приймає виходячи з обстановки та за наявності підстав, передбачених законодавством. Проте можуть траплятись випадки, коли виникає необхідність здійснення стрільби за несприятливих умов, зокрема обмеженої видимості. Заходами безпеки при поведінки зі зброєю передбачено припинення ведення вогню в разі втрати орієнтиру під час стрільб в темну пору доби. Проте кількість випадків застосування і використання зброї за таких умов зростає. Тому варто приділяти більше уваги проведенню стрільб у темну пору доби та збільшити кількість таких тренувань для поліцейських.

Список використаних джерел

1. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посібник. О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС. 2018. С.480
2. Застосування і використання вогнепальної зброї працівниками поліції в умовах відсутності або обмеженого освітлення : метод. рекомендац. / кол. авт. ; за ред. к.ю.н., доц. В. Д. Поливанюка. Дніпро : ДДУВС, 2021. С.23
3. Завістовський О.Д., Бодирєв Д.А. Оптимізація методів проведення занять з вогневої підготовки курсантів Національної поліції України в умовах обмеженої видимості //Анал.-порів. пр-во. 2024. №. 4. С. 358-361.

СЕКЦІЯ №2. ЕКОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ В НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА БУДІВНИЦТВІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

УДК 624:504/.528.8

Андренко Андрій Іванович

студент групи 201-пБ

Науковий керівник: Ткаченко Ірина Володимирівна

доцент, кандидат технічних наук, доцент кафедри автомобільних доріг,
геодезії та землеустрою, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЗМІНА КОНЦЕНТРАЦІЇ ДІОКСИДУ АЗОТУ ТА ДІОКСИДУ КАРБОНУ В АТМОСФЕРНОМУ ПОВІТРІ ОПІШНЯНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Будівництво має значний вплив на якість атмосферного повітря, зокрема збільшує концентрацію таких речовин, як діоксид азоту (NO_2) та діоксид карбону (CO_2). *Діоксид азоту* – є одним з основних забруднювачів, які виділяються в результаті спалювання викопного палива. На будівельних майданчиках він виникає через роботу дизельних та бензинових двигунів техніки (екскаватори, бульдозери, вантажівки), а також через використання генераторів. У великих концентраціях NO_2 може призводити до підвищеної захворюваності на респіраторні хвороби, оскільки він подразнює слизову оболонку дихальних шляхів. При тривалому будівництві концентрація NO_2 може залишатися підвищеною навіть після завершення робіт, впливаючи на повітряне середовище в районі забудови. *Діоксид карбону* – основний парниковий газ, який виділяється під час будівництва внаслідок спалювання палива та виробництва будівельних матеріалів. CO_2 є менш шкідливим для здоров'я, але він сприяє глобальному потеплінню. Будівництво з великою кількістю техніки та використанням важких матеріалів, особливо цементу, призводить до значного викиду CO_2 , оскільки процес виробництва цементу є одним з найбільших промислових джерел цього газу. Після завершення будівництва концентрація NO_2 зменшується завдяки припиненню роботи техніки, але викиди CO_2 залишаються в атмосфері тривалий час.

Метою даної роботи є дослідження зміни концентрації діоксиду азоту та діоксиду карбону в атмосферному повітрі Опішнянської територіальної громади. Завданням роботи є створення карти концентрації діоксиду азоту в атмосферному повітрі томосфери на територію Опішнянської територіальної громади і графіку динаміки кількості вуглекислого газу на цю саму територію.

Для оцінки зміни концентрації NO_2 і CO_2 використаємо дані ресурсу *Giovanni NASA*. Вибираємо формат відображення: спосіб відображення – Time-Averaged Map (Карта усередненого значення). У полі Select Date Range – час, за який програма має сформувати усереднену карту (спочатку: 1 серпня 2013 р. – 1 серпня 2014 р.; потім: 1 серпня 2023 р. – 1 серпня 2024 р.). Програма може опрацювати територію дослідження – в межах державних кордонів країни або довільну прямокутну чи квадратну форми, які задає користувач. Відповідно, якщо нам потрібно відобразити показники в межах громади, то дані на ресурсі мають охоплювати більшу територію і включати в себе цю громаду. Обираємо територію Опішнянської територіальної громади ввівши наступні координати: 33.3655, 49.2213, 34.9475, 50.6276. Потім відмічаємо показник, який маємо дослідити – діоксид азоту: на панелі Select Variables – Atmospheric Chemistry (Хімічні складники повітря); далі в новому списку, що відобразиться, вибираємо NO_2 Tropospheric Column (30% Cloud Screened) (NO_2 у стовпі тропосфери (хмарність до 30%) для відображення кількості діоксиду азоту в шарах тропосфери); візуалізуємо дані.

Кількість діоксиду азоту в цьому наборі даних вимірюється в одиницях $1/\text{cm}^2$. Сенсор супутника оцінює кількість молекул в атмосферному стовпі, тобто які «видно» зверху з космосу до самої поверхні Землі для цієї ділянки, і проектує на площину знімка. Таким чином отримується значення в од./см^2 .

У результаті у нас підвантажилась карта з усередненими даними (на рік) забруднення діоксидом азоту вибраної території. Завантажимо дані у форматі GeoTiff (рис. 1, а-б).

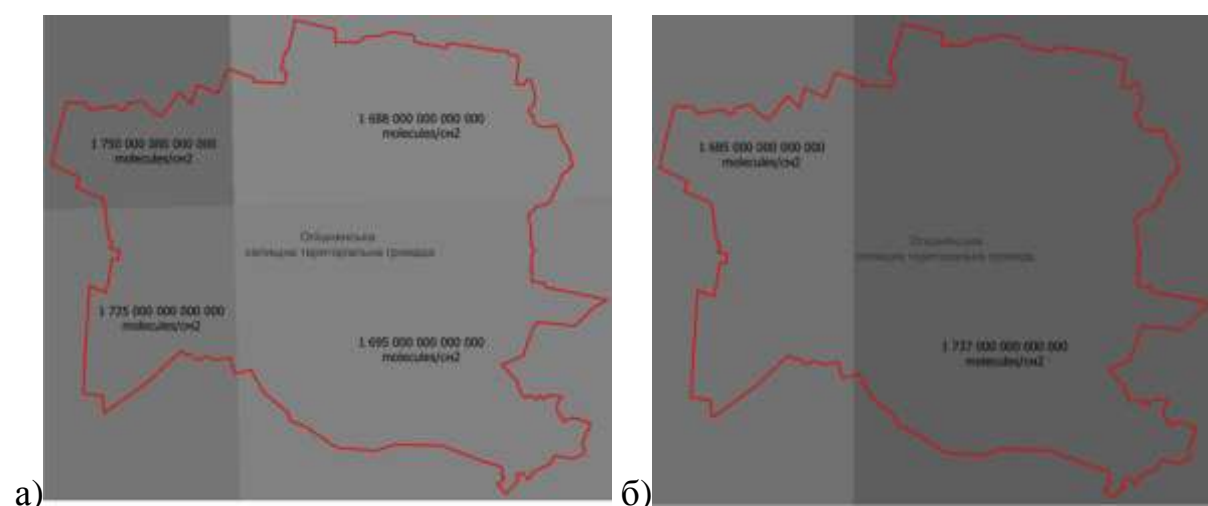

Рис.1 – Концентрація діоксиду азоту в Опішнянській ТГ:
а) за 2013-2014 рр.; б) за 2023-2024 рр.

Тепер подивимося на концентрацію діоксиду карбону, що впливає на процес глобального потепління Землі, на цій самій території з 2002 по 2017 роки (рис. 2).

Рис. 2 – Зміна концентрації CO₂ в повітрі на території Опішнянської ТГ з 2002 по 2017рр.

Отже, концентрація CO₂ в повітрі Опішнянської територіальної громади поступово підвищується, за 15 років збільшилась на 70 ppm. Концентрація NO₂ в східній частині громади за 10 років збільшилась на $49 \cdot 10^{12}$ мол./см², а в західній частині громади зменшилась на $65 \cdot 10^{12}$ мол./см².

Список використаних джерел

1. Giovanni. The Bridge Between Data and Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://giovanni.gsfc.nasa.gov/giovanni/>
2. Дистанційне зондування Землі: аналіз космічних знімків у геоінформаційних системах: навч.-метод. посіб. / С. О. Довгий, С. М. Бабійчук, Т. Л. Кучма та ін. – Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. – 268 с.

УДК 624.012

Азізова Анна Геннадіївна

аспірантка, кафедра будівництва та цивільної інженерії
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО БЕТОНУ І РОЗЧИНУ ПРИ РЕМОНТІ І ПІДСИЛЕННІ БЕТОННИХ І ЗАЛІЗОБЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ ШЛЯХОМ НАРОЩУВАННЯ ПЕРЕРІЗУ

Залізобетонні і бетонні конструкції в результаті довготривалої експлуатації будівель і споруд зазнають фізичного зносу і потребують з часом ремонту, модернізації і підсилення.

Як відмічають науковці в роботі [1] подовження терміну експлуатації бетонних і залізобетонних конструкцій за рахунок їх ремонту і підсилення дозволить зменшити шкідливі викиди, що пов'язані з їх виготовленням і будівництвом, та підвищити екологічний стан місцевості. Одним із методів підсилення бетонних і залізобетонних конструкцій і елементів є метод їх посилення зі збільшенням їх перерізу, який полягає у відновленні чи збільшенні несучої їх здатності шляхом нарощування зовні додатковим шаром із бетону чи розчину і збільшення розміру перерізу вихідних (початкових) компонентів їх армування. Перевага цього методу полягає в тому, що після його застосування відновлюється чи збільшується жорсткість, несуча здатність і деформативність конструкцій (елементів), а також підвищується їх експлуатаційна надійність. Даний метод широко використовується для ремонту і підсилення залізобетонних колон, балкових та плитних конструкцій. Додатковий шар підсилення із бетону чи розчину улаштовується в зоні розтягу перерізу, виконуючи захисну функцію для стрижнів робочої арматури, або може перебувати в зоні стиснення перерізу конструкції (елемента), збільшуючи її ефективну висоту, тим самим покращуючи її згинальну та зсувну несучу здатність, підвищуючи її жорсткість.

Для ефективного відновлення бетону та залізобетону ремонтний склад повинен мати високу адгезію до бетону, що відновлюється, мати схожі з бетоном фізико-хімічні параметри, мінімальну усадку, низьке водоцементне відношення та бути придатним для легкого укладення [2]. Експлуатаційні характеристики матеріалів і виробів на цементній основі, які використовуються для ремонту (неконструкційний ремонт) і підсилення (конструкційний ремонт) бетонних і залізобетонних конструкцій, повинні відповідати вимогам, які застосовуються до них згідно норм ДСТУ EN 1504-3:2022 [3] (див. таблицю 1). До класу R4 відносяться матеріали, які застосовуються для ремонту основних несучих конструкцій, а до класу R3 – матеріали для ремонту огорожуючих і самонесучих конструкцій.

В наукових роботах [4, 5] були проведені дослідження щодо застосування розчинів з компонентами відходів із пластику, скла при відновленні захисного шару бетону конструкцій. Застосування полімерних екологічних розчину і бетону для ремонту захисного шару бетону і підсилення залізобетонних конструкцій не має на сьогодні масового характеру, тому необхідно здійснювати подальші наукові дослідження у цьому напрямку.

Таблиця 1

Вимоги до експлуатаційних характеристик матеріалів (виробів) на цементній основі згідно ДСТУ EN 1504-3:2022 [2], які призначені для конструкційного та неконструкційного ремонтів

Найменування експлуатаційної характеристики	Метод випробування	Значення вимоги			
		конструкційний		неконструкційний	
		Класи			
		R4	R3	R2	R1
Міцність на стиск, МПа	EN 12190	≥45	≥25	≥15	≥10
Міцність зчеплення з бетоном, МПа	EN 1542	≥2	≥1,5	≥0,8	≥0,8
Модуль пружності, ГПа	EN 13412	≥20	≥15	НВ	НВ
Сумісність при циклах заморожування/відтаювання. Адгезія після 50 циклів	EN 12617-4	≥2	≥1,5	≥0,8	ВК
Стійкість до карбонізації, глибина (d_k)	EN 13295	$d_k <$ контрольного бетона			
Стійкість до термічного удару в сухому стані. Адгезія після 30 циклів	EN 12617-4	≥2	≥1,5	≥0,8	ВК
Стійкість до термічного удару (грозовий дощ). Адгезія після 30 циклів	EN 12617-4	≥2	≥1,5	≥0,8	В
Капілярна сорбція (коефіцієнт капілярного переносу), $\text{кг/м}^2 \cdot \text{ч}^{-0,5}$	EN 13057	≤0,5		≤0,5	НВ
Вміст хлоридів, % за масою	EN 101517	≤0,05			
<i>Примітка:</i> НВ – не має вимог; ВК – візуальний контроль					

Список використаних джерел

1. Spiegl, M.; Feldbacher, R.; Öhrlein, M. Strengthening of concrete structures - Today's green solution for upcoming engineering challenges. *13th Central European Congress On Concrete Engineering, CCC 2022 Zakopane, Poland, 13-14 September, 2022*. P.1-16.

2. Kovalenko, O. (2016). Особливості відновлення та захисту бетону гідротехнічних споруд водо-господарсько-меліоративного комплексу. *Меліорація і водне господарство*, 104(2), 126 - 132.

3. ДСТУ EN 1504-3:2022 (EN 1504-3:2006) Вироби і системи для захисту й ремонту бетонних конструкцій. Визначення, вимоги, контроль якості та оцінювання відповідності. Частина 3. Ремонт несівних та ненесівних конструкцій. Затв. наказом ДП «УкрНДНЦ» від 28.12.2022 № 285, чинні з 31.12.2023 р.- К.: ДП «УкрНДНЦ». - 9 с.

4. Todaro, F.; Petrella, A.; Santomasi, G.; De Gisi, S.; Notarnicola, M. Environmental Sustainable Cement Mortars Based on Polyethylene Terephthalate from Recycling Operations. *Materials* 2023, 16, 2111.

5. Galinsky O.M. *et al* (2020) Research of technologies for restoration of the concrete protective layer of reinforced concrete constructions during the reconstruction of the buildings and structures. *IOP Conf. Ser.: Mater. Sci. Eng.* 907.012056. – 8 с. DOI 10.1088/1757-899X/907/1/012056

УДК 72:504:574

Бессонова Світлана Іванівна

кандидат економічних наук, професор

Невідомський Олександр Юрійович

студент

Державний вищий навчальний заклад

«Приазовський державний технічний університет»

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ В БУДІВНИЦТВІ

Негативні наслідки від воєнних дій, екологічних катастроф, шкідливий вплив виробництва на екологію, неефективне використання природних ресурсів – усі ці фактори значно погіршують навколишнє середовище. Україна у 2014 році підписала Угоду «Про асоціацію з Європейським Союзом», яким закріпила своє визначення європейського вибору. Впровадження Європейської зеленої угоди, підтримання вектору на сталий розвиток передбачають застосування екологічного чистого виробництва. Така угода передбачає ефективне використання ресурсів, по можливості перехід на безвідходність матеріалів та зворотну логістику, зменшення викидів, мінімізацію тиску на навколишнє середовище, використання альтернативних джерел.

В Україні досі триває війна, продовжується руйнація інфраструктури як житлового, так і промислового секторів, значно погіршився стан навколишнього середовища. Саме перед будівництвом стоять найбільші виклики по реалізації задач, планів і потенціалу щодо післявоєнної відбудови країни. Необхідним вже зараз є вирішення проблеми дефіциту житлового сектору, будівництво та розвиток промислових об'єктів. Післявоєнна відбудова країни повинна здійснюватися у поєднанні з очищенням від забруднення навколишнього середовища, утилізацією або повторним використанням відходів будівництва, удосконаленням виробництва для перероблення, переходом до енергоефективного будівельного фонду та безвідходного будівництва, використанням.

Будівництво сміттєпереробних заводів для перероблення міських відходів дозволить значно покращити стан навколишнього середовища в країні, дозволить повторно використовувати ресурси, надасть змогу для створення нових робочих місць, розвиток інноваційних виробництв. Сталість у сфері будівництва впливає на екологічну складову розвитку країн, збалансовує економічну та соціальну складові. Тому вітчизняним будівельникам доцільно переймати прогресивний досвід підприємств Європейського Союзу, який засновано на ефективному використанні ресурсів, впровадженні безвідходних технологій, впровадженні моделі циркулярної економіки.

УДК 351:504

Бєлошанка Тетяна Василівна

аспірант кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національний університет «Одеська політехніка»

***МОДЕЛІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ
ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ***

На даний час відбувається активний пошук ефективних механізмів і засобів публічного управління в сфері екологічної безпеки України, про що свідчать дослідження таких вчених: А. Жихарева [1, с. 112] та інші.

Модернізація організаційного механізму функціонування суб'єктів публічного управління в сфері екологічної безпеки України є критично важливим питанням. Ось кілька ключових аспектів впливу та перспектив такої модернізації.

Вплив модернізації:

1. Покращення ефективності управління: Сучасні технології та інноваційні управлінські практики можуть значно підвищити ефективність у сфері екологічної безпеки. Це може включати вдосконалення систем моніторингу, підвищення швидкості реагування на екологічні загрози та зменшення бюрократії.

2. Зменшення екологічних ризиків: Модернізація може сприяти кращому управлінню ризиками, пов'язаними з забрудненням навколишнього середовища, і допомогти в запобіганні екологічним катастрофам.

3. Підвищення прозорості та підзвітності: Нові механізми можуть забезпечити кращий контроль за діяльністю органів публічного управління, зменшивши корупційні ризики та підвищивши довіру громадськості.

4. Оптимізація ресурсів: Сучасні інструменти управління дозволяють ефективніше використовувати наявні ресурси, що може призвести до економії коштів та підвищення якості екологічних послуг.

5. Інтеграція з міжнародними стандартами: Модернізація може допомогти Україні в гармонізації національного законодавства та практик з міжнародними стандартами екологічної безпеки, що сприятиме інтеграції у міжнародне співтовариство.

Перспективи модернізації:

1. Розвиток цифрових технологій: Впровадження систем управління даними, таких як GIS (географічні інформаційні системи), системи раннього попередження та платформи для збору екологічних даних, можуть значно покращити ефективність управлінських процесів.

2. Покращення законодавства та нормативно-правової бази: Оновлення законодавства та адаптація нових стандартів можуть забезпечити кращу регуляцію та контроль над екологічною діяльністю.

3. Підвищення професійної кваліфікації кадрів: Інвестиції в навчання та підвищення кваліфікації працівників органів публічного управління сприятимуть покращенню якості управлінських рішень.

4. Громадське залучення та участь: Залучення громадськості до процесів прийняття рішень та моніторингу може підвищити прозорість і сприяти більш ефективному управлінню екологічною безпекою.

5. Міжнародне співробітництво: Співпраця з міжнародними організаціями та країнами може допомогти в обміні досвідом, впровадженні кращих практик та отриманні технічної допомоги.

Подальший розвиток та підтримка неурядових організацій сприятимуть активізації екологічного руху в Україні, поширенню міжнародних зв'язків для спільного розв'язання екологічних проблем, обміну інформацією, знаннями та досвідом, а отже формуванню свідомого громадянського суспільства на засадах сталого розвитку.

Отже, вирішення екологічних проблем та безпеки людини потребує негайних рішень з боку органів публічного управління, а саме територіальних громад, ці управлінські рішення мають бути спрямовані на успішне вирішення комплексної проблематики екологічного розвитку нашої держави, яка в останні десятиліття може бути визначена як украй актуальна. Екологізація системи громадського адміністрування є ознакою його реалій, і, з огляду на думку провідних учених, вона має стійкий тренд до поглиблення з метою зміни основних суб'єкт-об'єктних зв'язків та впливів у механізмах громадського управління сучасного часу.

Публічне управління в галузі екології має бути спрямоване на гармонізацію взаємодії суспільства та природи, а також на визначення загальної відповідальності держави та суспільства. Охорона навколишнього середовища має бути пріоритетом для громадськості та місцевих громад.

Список використаних джерел

1. Жихарева Г. Б. Умови та тенденції екологізації державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 8.: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_8_11 (дата звернення: 21.10.2024).

УДК 691

Богдан В.С.

студент гр.185м-23-1

Дригола Максим Андрійович

аспірант гр. 185а-23

Науковий керівник: Судаков Андрій Костянтинович

доктор технічних наук, професор кафедри нафтогазової інженерії і буріння
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

**РОЗРОБЛЕННЯ ЗАСОБІВ ІНЖЕНЕРНОГО ЗАХИСТУ, ОБ'ЄКТІВ
КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРГАЗВИДОБУВАННЯ ВІД
УДАРІВ З ПОВІТРЯ**

Об'єктом досліджень є такі матеріали як : поліетилентерефталат (ПЕТ), поліпропілен(ППН) та поліетилен(ПН). Ці матеріали мають високі характеристики міцності, низький показник поглинання води та широким діапазоном робочих температур.

Рис. 1 – Приклади використання ПЕТ, ППР, ПН

Основними завданнями досліджень є: аналіз існуючих об'єктів інфраструктури та технологій захисту; вибір матеріалів для захисних споруд; розробка композитних матеріалів для споруд та укриттів; обґрунтування форми та технології виготовлення захисних елементів.

Матеріали для виготовлення блоків: гравій; пісок; арматура; вторинні органічні полімери.

Конструкції захисних споруд: укриття типу «Бастіон»; «Хоббіт 2.0»; «Фортеця ХМ» [1].

Використовуються блоки з полімербетону. Прикладом конструкції є блоки типу Лего-блоки [2], крос-блоки [3] та ФБС-блоки (рис.2). Блоки мають форму, яка мінімізує використання в'язучих та з'єднувальних матеріалів.

Технологія виготовлення полімербетону: ПЕТ нагрівається до температури 280°C та змішується з гравієм. Після чого додаються

волокнисті матеріали, наприклад, мінеральна вата. Яка використовується для підвищення міцності блоків.

Лего-блок

Крос блок

Рис. 2 – Зовнішній вид блоків

Критичні температури наведені у таблиці 1. Виріб можна використовувати після його застигання. Час застигання при кімнатній температурі 20°C наведено в табл. 1

Таблиця 1
Температурні показники вибраних матеріалів [4-6]

Назва пластику	Температура склування, °C	Температура плавлення, °C	Температура руйнування, °C	Час застигання при кімнатній температурі 20°C, хв
ПЕТ	70	260-280	300	3-5
ППР	80	160-180	250	15-20
ПН	80	130-160	240	25-30

Армування. Для армування пропонується використовувати композитну склопластикову арматуру, яка виготовляється зі вторинних матеріалів, наприклад виробництва компанії «Ребар» (м. Дніпро, Україна). Арматура має високі характеристики міцності, стійка до корозії, що робить її ефективнішою за сталеву арматуру [7].

Переваги технології. Використання вторинної сировини, екологічна ефективність, зниження витрат, швидкість будівництва і покращення захисних властивостей блоків. Технологія дозволяє зекономити час та ресурси, забезпечуючи захист інфраструктурних об'єктів за рахунок використання інноваційних композитних матеріалів.

Поточний стан досліджень. Дослідження композитних матеріалів продовжується для оптимізації складу матеріалу та підвищення ефективності конструкцій.

Список використаних джерел

1. Укриття від “Hobbit House” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hhshelter.com.ua/shelters> – Заголовок з екрану
2. Лего-блоки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://betonenergo.com.ua/lego-blok/> – Заголовок з екрану
3. Самий швидкий фундамент для легких будівель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn--90arbdnckja.xn--90ais/>
4. Sudakov A., Dreus A., Sudakova D., Khamininch O. (2018) The study of melting process of the new plugging material at thermomechanical isolation technology of permeable horizons of mine opening. *E3S Web of Conferences*. 60, 1-10. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20186000027>.
5. Peacock, A. J. 2000. "Handbook of Polyethylene: Structures, Properties, and Applications". *CRC Press*.
6. Sudakov A, Chudyk I., Sudakova D., Dziubyk L. (2019). Innovative isolation technology for swallowing zones by thermoplastic materials . *E3S Web of Conferences*. Volume 123. 1-10. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/201912301033>.
7. Композитна склопластикова арматура Rebar діаметром 12мм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rebar.com.ua/shop> – Заголовок з екрану

УДК 621.791.3

Борковських А.В.

аспірант

Науковий керівник: Луцин Сергій Петрович

доцент кафедри фізики

Національний університет «Запорізька політехніка»

ЗАСТОСУВАННЯ АЛЮМІНІЙ-ЦИРКОНІЄВОГО ЕКРАНУ В СИЛОВИХ КАБЕЛЯХ 10-40 КВ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ

Наявна економічна криза охоплює не лише Україну, але й більш розвинені країни. Так, дослідження Ларрі Саммерса (колишнього міністра фінансів США), проведені у березні цього року, дали йому підстави стверджувати, що інфляція в США становить 8% річних майже з 2021 року. Він пише, що криза має системний характер, а саме модель розвитку економіки за рахунок капіталізації новостворених активів або переоцінки існуючих за діючими методиками перестала працювати і необхідно повертатися до моделі створення додаткової вартості [1].

Однак повернення до цієї моделі економіки призведе до кризи, подібної до Великої депресії. Не розглядаючи економічні аспекти кризи, розглянемо можливі шляхи виходу з неї. Це насамперед перебудова інфраструктури з метою зменшення її вартості, зниження витрат на логістику, тобто зменшення інфраструктурної складової в собівартості товарів, робіт та послуг.

Втілення більш дешевих матеріалів у кабельно-провідниковій продукції є актуальною задачею. Кінцеву ланку в системі забезпечення споживачів електричною енергією представляють розподільчі електричні мережі напругою 0,4...35 кВ. Вони є зв'язувальною ланкою між споживачем, районними та магістральними електричними мережами. Тому стан та функціонування розподільчих електричних мереж впливають на показники надійності, якості і ефективності роботи об'єднаної енергосистеми України. Протяжність електричних мереж таких класів напруги на сьогодні в Україні складає: 0,4 кВ – 449832 км; 6-10 кВ – 332568 км і має тенденцію до щорічного зростання [2]. Саме їх ефективність безпосередньо залежить від використання підвищених значень номінальних напруг в електричній мережі.

Здобутком розвитку стала доступність алюмінієвих сплавів, властивості яких зіставні з експлуатаційними властивостями міді. Це стосується термостійкості алюмінієво-цирконієвих сплавів, деякі властивості яких практично досягли рівня міді. Це дозволяє використовувати алюмінієві сплави для екранування високовольтних кабелів.

У процесі виконання роботи виявилось, що використання вторинного алюмінію для термостійкого алюмінієвого сплаву не впливає на підсумкові електротехнічні та електромеханічні характеристики.

У цій роботі було доведено можливість заміни мідного кабельного екрану в силовому кабелі на екран із термостійкого алюмінієво-цирконієвого сплаву. Виконані розрахунки показали, що товщина екрана з алюмінієвого сплаву може бути порівнянна з товщиною традиційного мідного екрана. Це дозволяє зберегти масо-габаритні характеристики силових кабелів під час заміни мідного екрана на екран із алюмінієво-цирконієвого сплаву.

Такі високовольтні силові кабелі були виготовлені та випробувані на відповідність вимогам згідно з ПУЕ на ТОВ «Крок-ГТ». Випробування показали, що характеристики отриманого кабелю ідентичні характеристикам традиційного кабелю.

Собівартість кабелю з екраном із термостійкого алюмінієво-цирконієвого сплаву знижується на 20% завдяки використанню більш дешевого матеріалу.

У високовольтних силових кабелях з таким виконанням виникають труднощі при комутації алюмінію з міддю. Однак використання спеціальних наконечників дозволяє розмістити корозійно-небезпечне з'єднання алюмінію з міддю під ізоляцією.

Монтаж кабелю з алюмінієво-цирконієвим екраном без таких наконечників потребує більш високого рівня кваліфікації монтажників. Однак при замовленні кабелю необхідного розміру з уже встановленими наконечників його монтаж не вплине на вартість монтажних робіт.

Список використаних джерел

1. VII Міжрегіональний Інвестиційно-Фінансовий Форум. (2024). День перший [YouTube]. - URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dTlcCB314b4>.
2. Циганенко, Б.В. (2017). Ефективність роботи розподільних електричних мереж при підвищенні їх класу напруги [дис. канд. техн. наук]. — Київ: Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського.

UDC 338.432:631

Buriak Alona

PhD (Economics), Associate Professor
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

Turchenko Anastasiya Artemivna

Student,
Academy of Technologies and Business, Denmark

***RISKS AND THREATS TO THE ENVIRONMENTAL
SECURITY OF SOCIETY***

Environmental security is a crucial component of national security that directly affects public health, ecosystem stability, and the economy. Global environmental changes, technological disasters, and climate change present new challenges to humanity.

Main risks to environmental security [1]: Technological risks: accidents at industrial facilities, air, water, and soil pollution; Natural disasters: floods, droughts, earthquakes, wildfires; Biological threats: the spread of dangerous infections due to environmental contamination.

1. Climate change: global warming, shifts in climate zones, and rising sea levels.

Anthropogenic threat factors:

– Illegal deforestation: the destruction of forests disrupts ecosystems and increases the risk of floods and landslides.

– Greenhouse gas emissions: industry and transportation contribute to climate change.

– Overuse of natural resources: depletion of water supplies and fertile soils.

– Improper waste management: accumulation of toxic and hazardous waste.

Socio-economic consequences of environmental threats [2]:

– Deterioration of public health due to environmental pollution.

– Decline in agricultural yields and food insecurity caused by climate changes.

– Economic losses resulting from environmental disasters and resource degradation.

– Mass migration due to environmental and climate-related issues.

Strategic directions to ensure environmental security [3]:

Environmental monitoring: continuous tracking of pollution levels and natural resource conditions.

Environmental policy and legislation: implementation of stricter standards for emissions and waste.

Innovative technologies: development of “green” technologies and alternative energy sources.

Environmental education: raising public awareness of environmental issues.

International Cooperation in Environmental Security:

1. Joint projects to address climate change and environmental protection.
2. Compliance with international agreements, such as the Paris Climate Agreement.
3. Exchange of experience and technologies with developed countries to mitigate environmental risks.

Military and political risks [4]:

- Wars and conflicts can trigger environmental disasters (e.g., water pollution, infrastructure destruction).
- Environmental security can also be used as a tool for political pressure between countries.

Environmental security requires a comprehensive approach involving the state, civil society, and businesses. Preventing environmental threats should be a priority to protect public health and ecosystem stability. International cooperation and innovative solutions are essential for reducing environmental risks and ensuring sustainable societal development.

References

1. Левченко І.В., Буряк А.А. Державна підтримка розвитку АПК для забезпечення екологічної безпеки й подолання екозагроз: світовий досвід та реалії України. *Агросвіт*. 2023. № 18. С. 96 – 105. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.18.96>.

2. Buriak A.A. Methodological approaches to assessing the impact of threats on the environmental security of society in the international security system. *International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*. International collective monograph. Volume II. NMBU, Research and Education. 2024. С. 482 – 510.

3. Onyshchenko S.V., Masliy O.A., Buriak A.A. Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war. *XVII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment»*, 7-10 November 2023, Kyiv, Ukraine. Mon23-072. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/13700/1/2023_11_Mon23-072.pdf

4. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2024. № 1. Том 1. С. 7 – 12.

УДК 504.55.054+622.24

Вовк Марина Олександрівна

аспірантка

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

старший викладач, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**ФАКТОРИ ВПЛИВУ БУРІННЯ СВЕРДЛОВИН НА НАДРА
НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНО-ХРЕСТИЩЕНСЬКОГО
ГАЗОКОНДЕНСАТНОГО РОДОВИЩА**

Для забезпечення власними енергетичними ресурсами, серед яких і вуглеводнева сировина, компанії нафтогазового сектору планують збільшення видобутку нафти і газу, а також кількість споруджених свердловин. Так, серед родовищ, що містять поклади газу та конденсату є Західно-Хрестищенське родовище.

У плані на 2022 р в межах родовища описано буріння двох свердловин, що розташовані в Полтавській області (№701 та 702), які у разі отримання позитивних результатів буріння, будуть підключені до установок комплексної підготовки газу для експлуатації [2].

Тут передбачається прокладання газоводу-шлейфу та двох інгібітопроводів на глибині 1,2 м та відстані 200 м одне від одного. Для безпечної експлуатації газопроводів, буде встановлена охоронна зона по 100 м від кожної труби в різні сторони. Також, буде врахована відстань до найближчих житлових забудов. В даному випадку, це 2300 м до с.Дондасівка [2].

Вплив бурового процесу на надра в першу чергу зачіпає зону відкритих стратиграфічних горизонтів, де зміни пластових параметрів будуть найбільш вираженими, включаючи зміну пластового тиску, температурного градієнта та глибини проникнення тріщин після гідророзриву порід.

Потенційно небезпечними факторами можуть стати міжпластові перетоки мінералізованих та прісних вод, забруднення надр буровим розчином і фонтанування свердловин через недотримання технології їхнього спорудження.

Щоб запобігти таким проблемам, потрібно якісно цементувати стінки свердловин, враховуючи правильний підбір їхньої конструкції (кондуктор, проміжні та експлуатаційна колони). Наприклад, за проєктної глибини 3640 м у плані свердловин 701, 702 Західно-Хрестищенського родовища використання I та II проміжної колони, які будуть встановлені на глибинах 2395 м та 3500 м відповідно[2].

Підбір технічних рішень залежить від геологічної будови розрізу, потужності порід, їх походження, а відтак петрографічних характеристик

(твердість, однорідність мінерального складу, тріщинуватість, ступінь ущільнення тощо).

Саме тому, планування бурових робіт також включає технічні рішення при розкритті порід. Так, в межах бурового майданчику запланований запасний буровий розчин такої густини, що може попередити викиди вуглеводнів при первинному розкритті.

Серед небезпечних явищ та геологічних процесів при бурінні трапляються зсуви, карст, суфозія тощо. Аналіз матеріалів цієї ділянки дозволяє дійти висновку про відсутність таких процесів в межах проєктованих свердловин, близько до поверхні розташування бурових майданчиків.

Геологічний розріз, який буде розкритий в процесі буріння не містить впливу екзогенних процесів.

Вплив ендегенних процесів не зафіксований в межах Полтавської області, окрім відчутних в даному регіоні незначних землетрусів, адже область не відносить до тектонічно активних регіонів України. Один з таких землетрусів, магнітудою 3,6 зафіксований на глибині 10 км (1.04.2024 р) [1], що є нижче інтервалів буріння.

Таким чином, можна зробити висновок, що в проєкті планування буріння враховані усі технічні процеси та геологічні умови в межах Західно-Хрестищенського газоконденсатного родовища, для мінімізації або запобігання негативного впливу на надра.

Список використаних джерел

1. Головний центр спеціального контролю <https://gcsk.gov.ua>
2. Звіт з оцінки впливу на довкілля. Спорудження свердловин №№ 701, 702 Західно-Хрестищенського ГКР та свердловини №219 Ланнівського ГКР на газ і конденсат, підземні споруди. Підключення свердловин до установок підготовки вуглеводневої сировини. ТОВ НВП «ЕКОПРОМ», АТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ», ФІЛІЯ ГПУ «ШЕБЕЛІНКГАЗВИДОБУВАННЯ». 2022. 394 с.
3. Хомин В.Р. Екологічні ризики під час буріння та освоєння свердловин / В.Р. Хомин // Науковий вісник НЛТУ України. -2015. - Вип. 25.4. - С. 110-114.

УДК 504.06:622.24

Войта Михайло Олександрович

аспірант спеціальності 185 Нафтогазова інженерія та технології

Науковий керівник: Пащенко Олександр Анатолійович

кандидат технічних наук, доцент, директор інституту

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ЕКОЛОГІЧНИМ КАТАСТРОФАМ У НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВІСТІ

Нафтогазова промисловість є однією з найважливіших галузей економіки, однак її діяльність супроводжується значним екологічним навантаженням. Діяльність цієї галузі спричиняє ризики для довкілля, серед яких забруднення повітря, води та ґрунтів, загроза біорізноманіттю та вплив на кліматичні зміни. Через ці фактори екологічна безпека нафтогазових процесів має бути в пріоритеті для забезпечення стійкого розвитку та зменшення катастрофічних наслідків. Розглянемо основні шляхи запобігання екологічним катастрофам у нафтогазовій промисловості та ефективні методи мінімізації ризиків.

Буріння є основною операцією у нафтогазовій галузі, що має значний вплив на довкілля. Під час буріння виділяється велика кількість шкідливих речовин, а також утворюються токсичні відходи. Основні заходи, що сприяють зниженню екологічного впливу буріння, включають:

- Заміну синтетичних і токсичних розчинів на біорозкладні що дозволяє зменшити забруднення ґрунту і водних ресурсів. Такі розчини на основі біополімерів або водорозчинних компонентів є менш шкідливими для навколишнього середовища.

- Використання сучасних фільтраційних систем та відцентрових сепараторів для очищення відходів буріння значно знижує викиди забруднювальних речовин у навколишнє середовище.

- Рециклізація та утилізація залишків бурового розчину допомагають зменшити обсяги відходів та знизити ризик їх потрапляння у ґрунтові та поверхневі води.

Нафтогазова промисловість може забруднювати водойми під час видобутку, транспортування і зберігання продукції. Основні методи мінімізації забруднення водних ресурсів:

- Для запобігання витоку нафти та інших шкідливих речовин у разі аварій необхідно встановлювати резервні бар'єри навколо свердловин та танкерів.

- Використання спеціальних систем для збирання промислових вод, зокрема фільтрування та очищення, дозволяє суттєво знизити вплив на природні водойми.

- Постійне спостереження за якістю води в районах видобутку та

транспортування нафти дозволяє вчасно виявляти джерела забруднення та застосовувати оперативні заходи.

Окрім впливу на воду, нафтогазова промисловість є джерелом забруднення повітря. Викиди CO₂, метану та інших шкідливих речовин сприяють кліматичним змінам та погіршують якість повітря. Заходи зниження повітряних викидів включають:

- Застосування автоматизованих систем дозволяє знижувати кількість шкідливих викидів в атмосферу.

- Замість того, щоб викидати відпрацьований газ, його можна повторно використовувати для енергетичних потреб або інших промислових процесів.

- Новітні технології в обладнанні для буріння та переробки нафти зменшують обсяг шкідливих викидів і споживання енергії.

Рекультивация порушених земель є обов'язковою складовою екологічно безпечного видобутку нафти та газу. Основні підходи до рекультивации включають:

- Використання рослин, здатних поглинати забруднювачі, сприяє природному відновленню ґрунту та попереджає ерозію.

- Після завершення бурових робіт необхідно проводити заходи з відновлення рельєфу та зменшення розмивних процесів.

- Використання абсорбентів і хімічних речовин для нейтралізації забруднювачів допомагає швидше відновити природні якості ґрунту.

Крім того, ефективне управління ризиками у нафтогазовій галузі дозволяє мінімізувати шанси екологічних катастроф. Важливими аспектами цього процесу є: регулярне навчання персоналу, розробка і тестування планів ліквідації аварій, моніторинг і оцінка ризиків.

Нафтогазова промисловість може знижувати свій негативний вплив на довкілля, застосовуючи альтернативні джерела енергії. Наприклад: використання сонячної та вітрової енергії для підтримки роботи обладнання на видобувних платформах; впровадження енергоефективних рішень допомагає не лише зменшити вплив на довкілля, але й скоротити витрати.

Забезпечення екологічної безпеки нафтогазової промисловості є важливим аспектом стійкого розвитку і мінімізації негативного впливу на довкілля. Використання екологічно безпечних технологій буріння, зниження забруднення повітря та водних ресурсів, рекультивация територій та впровадження альтернативних джерел енергії є основними шляхами до зниження екологічних катастроф. Дотримання цих заходів сприяє зменшенню ризиків, підвищенню економічної ефективності та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

УДК 504.05:622.24

Ганжа Юрій Васильович

аспірант спеціальності 185 Нафтогазова інженерія та технології

Науковий керівник: Пащенко Олександр Анатолійович

кандидат технічних наук, доцент, директор інституту

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ БУДІВНИЦТВА В НАФТОГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Будівництво та експлуатація об'єктів нафтогазової галузі мають значний вплив на навколишнє середовище. Основні проблеми включають забруднення повітря, водних ресурсів та ґрунтів, а також руйнування екосистем і загрозу для біорізноманіття. Ці питання набувають особливого значення в умовах глобального екологічного загострення, оскільки нафтогазова промисловість є одним із найбільших джерел викидів та відходів [1]. Тому дослідження впливу будівництва та видобутку нафти і газу на екологію та розробка шляхів мінімізації цих наслідків є актуальними науковими й практичними завданнями.

Розглянемо екологічні наслідки будівництва в нафтогазовій галузі.

Будівництво інфраструктури, зокрема доріг, платформ, трубопроводів та свердловин, супроводжується значними викидами шкідливих речовин в атмосферу. Основними джерелами забруднення повітря є транспортні засоби, що працюють на викопному паливі, а також промислове обладнання. До атмосферних викидів належать оксиди азоту, сірчистий газ, вуглекислий газ та метан. Це призводить до утворення смогу та підвищення рівня парникових газів, що впливає на зміну клімату.

Забруднення водних джерел є критичною проблемою для нафтогазової галузі. Під час будівництва свердловин та інших об'єктів часто використовуються бурові рідини, які можуть містити токсичні речовини (барій, хром, нафтопродукти). Потрапляння цих речовин у ґрунтові та поверхневі води порушує водні екосистеми та створює загрозу для здоров'я людини.

Нафтогазове будівництво передбачає значне втручання у природний ландшафт, що може призводити до ерозії ґрунту, втрати його родючості, а також забруднення важкими металами та токсичними сполуками. Особливо шкідливими є залишки бурових розчинів та технічні відходи, які можуть накопичуватися у ґрунті, що погіршує його якість і загрожує екологічному здоров'ю прилеглих територій.

Розширення нафтогазової інфраструктури часто призводить до втрати середовища проживання для багатьох видів рослин і тварин. Вирубка лісів, знищення трав'яного покриву, будівництво доріг та зменшення площі природних ландшафтів ставлять під загрозу місцеві екосистеми, що може

призводити до зникнення рідкісних видів флори та фауни.

Розглянемо шляхи мінімізації екологічних наслідків.

Використання більш екологічних технологій при бурінні свердловин та спорудженні інфраструктури може значно зменшити вплив на навколишнє середовище. Наприклад, застосування горизонтального буріння знижує потребу в вирубці лісу та зменшує ерозію ґрунту. Крім того, сучасні методи ізоляції бурових розчинів можуть допомогти запобігти їх потраплянню в ґрунтові води.

Впровадження технологій, які дозволяють знижувати рівень викидів під час будівництва, наприклад, використання електротехніки або гібридних машин, допомагає зменшити забруднення повітря. Окрім цього, додаткове очищення та моніторинг викидів парникових газів, особливо метану, є важливими для зменшення негативного впливу на клімат.

Створення системи контролю над відходами дозволяє зменшити ризики забруднення. Відходи, що виникають внаслідок буріння, можуть бути утилізовані або перероблені для повторного використання. Також можливе очищення бурових рідин і використання безвідходних технологій, що сприяє мінімізації забруднення ґрунту.

Після завершення робіт необхідно проводити відновлення порушених земель. Рекультивація включає повернення ґрунту до його природного стану, висадку рослинності та контроль ерозії. Завдяки цьому знижується ризик деградації ґрунтів та відновлюється природне середовище.

Планування нових проєктів у нафтогазовій галузі має враховувати збереження біорізноманіття. Створення захисних зон, розробка заходів для уникнення втрат середовища проживання для місцевих видів та використання технологій, що мінімізують вплив на екосистеми, можуть допомогти зберегти природну флору та фауну.

Будівництво та експлуатація об'єктів нафтогазової галузі мають істотний вплив на довкілля, зокрема забруднюють повітря, воду, ґрунти та знижують біорізноманіття. Проте використання сучасних технологій, зокрема оптимізація процесів будівництва, зменшення викидів в атмосферу, рекультивація земель, управління відходами та збереження біорізноманіття, дозволяє значно мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище. Інтеграція цих рішень у галузь сприяє розвитку екологічно безпечного нафтогазового виробництва, що відповідає глобальним екологічним стандартам і є важливим кроком до сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Лещенко, Ірина. (2021). Оцінки викидів метану в нафтогазовій галузі України: проблеми та світовий досвід їх вирішення. *Science and Innovation*. 17. 37-48. [10.15407/scine17.03.037](https://doi.org/10.15407/scine17.03.037).

УДК 330.322.1:622.323

Герус Олег Олегович

аспірант

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**СУЧАСНІ ПРОЄКТИ ІНВЕСТИЦІЙ
У НАФТОГАЗОВИДОБУВНУ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ**

Нафтогазовидобувна галузь української економіки в сучасних реаліях знаходиться в надважкому стані. У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України та окупацією значних територій нашої держави діяльність державних та приватних видобувних компаній знаходиться під значним тиском, пов'язаним із нестачею грошових ресурсів, висококваліфікованого персоналу, високими ризиками здійснення значних капіталовкладень у розвиток цієї галузі. Виходячи із того, що нафтогазовидобувна галузь у нашій країні є одним із драйверів функціонування економіки країни, необхідність забезпечення видобутку енергетичних ресурсів, інтеграція нафтогазового комплексу до європейського ринку вимагає розроблення низки пропозицій для потенційних інвесторів.

Інвестиційні потоки, особливо транскордонні, реагують на різкі зміни. За прогнозами, потоки глобальних прямих іноземних інвестицій мали зменшитися у 2020 року на 40% порівняно з обсягом у 1,54 трлн дол. США за 2019 рік, згідно зі звітом UNCTAD. Лише 11% інвесторів не повідомили про зміни в своїх інвестиційних планах. 35% запланованих європейських проєктів прямих іноземних інвестицій перебували у зоні ризику скасування.

Звичайно, війна впливає негативно на розвиток будь-якої сфери, але вже зараз Україні варто готувати фундамент для повоєнного розвитку нафтогазовидобувної галузі. У більшості країн, які мають значні вуглеводневі запаси (нафта, газ), уряди безпосередньо впливають на інвестиції у сектор енергетики. Держави зберігають право власності на більш ніж 70% світових запасів нафти і газу та контролюють майже половину світових генеруючих потужностей через державні компанії. У нашій країні – це НАК «Нафтогаз України», яка виконує функції державного регулювання і стратегічного управління нафтогазовою галуззю. Зміни в глобальній енергетичній динаміці, включно з геополітичними подіями та змінами глобального попиту на енергію, зокрема в європейських країнах, впливають на збільшення видобутку нафти та газу. Переформатування глобального енергетичного ринку внаслідок введення санкцій проти російських постачальників нафти та газу відкрило нові можливості перед нафтогазовидобувними підприємствами

нашої країни, тому перед НАК «Нафтогаз України» постають завдання створити сприятливий інвестиційний клімат для приросту інвестування нерезидентами та нарощення потужностей у сфері нафтогазовидобутку.

НАК «Нафтогаз України» в 2019 році в межах першого в історії нафтогазової галузі повноцінного сервісного контракту з підвищення видобутку (Production Enhancement Contract – PEC) залучив міжнародного інвестора – Expert Petroleum, який у перші п'ять років співпраці зобов'язався інвестувати близько 1 млрд грн (перерахунок 30 млн дол. за прогнозним курсом) в інтенсифікацію, буріння свердловин і розвиток інфраструктури, і, потенційно, здійснити додаткові інвестиції у подальшому [2]. PEC – це досить рідкісний тип контракту, проте він і раніше застосовувався в інших країнах, зокрема, в Румунії, Казахстані, Еквадорі. Його суть полягає в тому, що власник ліцензії передає оператору в управління родовище або кластер родовищ, які вже добре розвідані або навіть суттєво виснажені, з метою інтенсифікації та збільшення видобутку. Передача родовищ здійснюється з усіма наявними на них активами і наземною інфраструктурою, в т.ч. за згодою з співробітниками.

Також у жовтні 2021 року НАК «Нафтогаз України» підписала меморандуми про взаєморозуміння з іноземними компаніями – Dragon Oil із ОАЕ, азербайджанською SOCAR AQS, американськими Helmerich & Payne, Inc. (“H&P”) і 3 Seas Energy. Ці меморандуми формують основу для партнерств, що плануються в межах нових стратегічних проєктів, таких як освоєння ділянок Чорного моря і покладів газу щільних порід, а також за напрямом збільшення ефективності видобутку на виснажених родовищах. Потенційна співпраця з Dragon Oil розглядається довкола вивчення і освоєння ділянок Чорного моря. Кооперація із SOCAR AQS, інтегрованою компанією з управління бурінням та спорудженням свердловин, може технологічно посилити освоєння чорноморських ділянок. Співпраця з 3 Seas Energy та H&P буде зосереджена на розробці щільних колекторів по всій Україні.

На прикладі вищезазначеного контракту та меморандумів про співпрацю необхідно намагатися залучати якомога більше західних партнерів в розвиток, розширення та вдосконалення інфраструктури, включно з трубопроводами та транспортними мережами, що сприяють ефективному переміщенню нафти та газу від зон видобутку до нафтопереробних заводів (в умовах війни навіть за кордон), інших переробних підприємств і пунктів розподілу. Такий розвиток інфраструктури сприятиме ефективному зростанню галузі.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт НАК «Нафтогаз України». URL: https://www.naftogaz.com/investor_partners/international-investor-to-increase-gas

УДК 504.06:622.24

Дмитрук Олег Іванович

аспірант спеціальності 185 Нафтогазова інженерія та технології

Науковий керівник: Пащенко Олександр Анатолійович

кандидат технічних наук, доцент, директор інституту

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

МОНІТОРИНГ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ У НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Забезпечення екологічної безпеки в нафтогазовій промисловості є важливим завданням як на національному, так і на міжнародному рівнях. З огляду на складність та масштабність операцій у нафтогазовій галузі, будь-які збої або аварії можуть призвести до серйозних екологічних катастроф. Тому дослідження методів моніторингу та управління екологічними ризиками є необхідними для виявлення й усунення потенційних загроз у нафтогазовій інфраструктурі.

Розглянемо основні аспекти екологічного моніторингу в нафтогазовій промисловості.

Моніторинг екологічних ризиків у нафтогазовій промисловості спрямований на своєчасне виявлення і контроль потенційних небезпек, що можуть виникати на різних етапах видобутку, транспортування, переробки і зберігання нафти і газу. Основні інструменти моніторингу включають:

Моніторинг якості води – Оцінка вмісту нафти та інших забруднювачів у підземних і поверхневих водах, зокрема поблизу бурових свердловин, нафтопроводів та зон зберігання нафти. Регулярне тестування водних ресурсів дозволяє швидко реагувати на забруднення та впроваджувати коригуючі заходи.

Атмосферний моніторинг – Визначення рівня викидів парникових газів (метану, CO₂) та інших токсичних речовин (наприклад, сірководню), які утворюються під час видобутку та переробки нафти. Це дозволяє запобігати забрудненню повітря та знижувати викиди парникових газів, що спричиняють зміни клімату.

Моніторинг ґрунтів і рослинності – Оцінка стану ґрунтів у районах видобутку та транспортування вуглеводнів. Зокрема, це дозволяє виявити наявність нафтових залишків та їх вплив на рослинність, що важливо для запобігання деградації екосистем.

Системи виявлення витоків – Установлення сенсорів та систем контролю для миттєвого виявлення витоків нафти або газу у трубопроводах і резервуарах. Такі системи дозволяють запобігати поширенню забруднення та мінімізувати його негативні наслідки.

Управління екологічними ризиками є комплексним процесом, що включає оцінку, попередження та усунення екологічних загроз на всіх

етапах нафтогазової діяльності. Сучасні підходи до управління екологічними ризиками у цій галузі передбачають такі заходи:

Ризик-орієнтований підхід – Використання ризик-орієнтованих моделей, що дозволяють визначати пріоритети і зосереджувати ресурси на найнебезпечніших аспектах діяльності. Завдяки цьому компанії можуть ефективніше використовувати обмежені ресурси для мінімізації екологічного впливу.

Технології запобігання забрудненню – Впровадження сучасних методів видобутку і переробки нафти і газу з мінімальним впливом на довкілля. Наприклад, багато компаній переходять на замкнуті системи видобутку, що знижують ймовірність витоків та забруднення.

Зменшення впливу на навколишнє середовище – Інвестиції в екологічно безпечні технології, які дозволяють мінімізувати викиди парникових газів та зменшити споживання водних ресурсів. Наприклад, застосування інноваційних технологій рекуперації газу дозволяє скоротити викиди метану під час видобутку.

Планування екологічного відновлення – Розробка планів для відновлення природних ресурсів після завершення робіт на нафтових родовищах. Це включає рекультивацію земель, відновлення біорізноманіття та захист водних ресурсів.

Розвиток технологій дозволяє компаніям впроваджувати новітні методи для більш ефективного моніторингу та управління екологічними ризиками. Ось деякі з них:

Системи інтернету речей (IoT) – Використання сенсорів для постійного моніторингу стану трубопроводів та резервуарів з нафтою і газом. Завдяки інтеграції IoT-технологій, компанії отримують змогу в режимі реального часу відслідковувати показники і швидко реагувати на зміни.

БПЛА (дрони) – Застосування безпілотних літальних апаратів для візуального обстеження нафтових об'єктів у важкодоступних місцях, таких як платформи у відкритому морі. Дрони також можуть використовуватися для оцінки стану природних ресурсів після проведення робіт.

Аналіз даних і штучний інтелект (ШІ) – Використання алгоритмів штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних, отриманих з сенсорів, дронів та інших джерел. Це дозволяє прогнозувати можливі ризики та приймати превентивні заходи на основі аналізу даних.

Нафтогазовим компаніям рекомендується приділяти особливу увагу інвестуванню в сучасні системи моніторингу та управління ризиками, забезпеченню безпечного поведіння з відходами та мінімізації шкідливих викидів. Крім того, слід впроваджувати системи екологічного моніторингу на всіх етапах видобутку, транспортування та переробки, щоб своєчасно ідентифікувати та усувати потенційні загрози довкіллю.

УДК 339.163.2: 631.11

Доля Ксенія Дмитрівна

здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Матвієнко Марія Григорівна

кандидат біологічних наук, доцент кафедри товарознавства і фармації

Державний торговельно-економічний університет

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ТА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО РИТЕЙЛУ

Тема інклюзивності протягом останніх десятиліть поступово розвивалася в суспільних і наукових обговореннях. В Україні ця проблема набула особливої актуальності не лише через прагнення соціуму до створення безбар'єрності в різних сферах для досягнення цілей сталого розвитку, але і через негативні наслідки бойових дій, що призводить до зростання чисельності осіб з інвалідністю. Зокрема, вітчизняні бізнеси вже зараз упроваджують аспекти інклюзивності в своїй діяльності. Оскільки ритейл представляє собою вагомому частину українських бізнесів, існує потреба дослідити питання інклюзивності та безбар'єрності в межах вітчизняної роздрібною торгівлі.

Наразі ритейл-бізнеси абсолютно всіх галузей починають працювати над аспектом безбар'єрності. Суттєвою перевагою досліджувати і впроваджувати суспільну течію інклюзивності для самих компаній є результати показників конкурентоспроможності. Так, дослідження Deloitte Australia показує, що інклюзивні корпорації випереджають своїх конкурентів на 80% у командних оцінках [2].

Одним з найбільших яскравих прикладів ритейлів, що протистоять бар'єрам, є мережа магазинів техніки "Фокстрот". Так, у 2021 році компанія стала членом ініціативи Олени Зеленської, яка мала на меті створити рівні можливості для всіх людей. У деяких фірмових магазинах вже адаптовано для людей на кріслах колісних касові зони і точки видачі замовлень, враховуючи висоту обладнання та комфортність підходу. Також компанія запровадила як в офлайн магазинах, так і на сайті послугу для обслуговування клієнтів із порушенням слуху, зокрема завдяки застосуванню таких сервісів, як Connect QR та Connect PRO. Так, у магазинах мережі розміщені спеціальні планшети для виклику цифрового перекладача жестової мови, а на сайті є функція одночасного з'єднання з оператором центру та жестовим перекладачем [5].

Важливим в інклюзивній діяльності "Фокстрот" є момент реінтеграції захисників і захисниць, що до цього були працівниками мережі. Для більш швидкої й ефективної роботи в цьому аспекті компанія у 2023 році підписала Меморандум про співпрацю з Veteran Hub [4].

У фуд-індустрії також є компанії, які врахували суспільну проблему, зокрема інклюзивна пекарня «Good Bread». Так, компанія привернула увагу користувачів соціальних мереж до теми безбар'єрності, створивши навесні 2023 року фотопроєкт під назвою “Сій хліб і квіти всупереч напастям”. Героями проекту стали люди з психічною інвалідністю. Головним меседжем «Good Bread» була відображення доброго ставлення оточуючих до особливих людей і демонстрація їхньої безмежної надії на краще [3].

Ще одним прикладом компанії, яка зосереджує свою діяльність на інклюзивності, є мережа ОККО, що спеціалізується на АЗК. Ще в 2009 році вони почали роботу в даному напрямку. Так, їхній автозаправний комплекс у Львові став першим, що пройшов аудит з доступності для людей, які користуються кріслом колісним. Компанія облаштувала всі свої локації не звичайними бордюрами, а на кілька рівнів нижче стандартних. На більшості АЗК ОККО встановлені автоматичні двері з контрастним маркуванням та виділені окремі паркомісця для людей з інвалідністю [1].

Таким чином, аналізуючи досвід вітчизняних ритейл-компаній у напрямку інклюзивності та безбар'єрності, необхідно зазначити, що це є не короточасним трендом, а довготривалим проєктом. Причому враховувати потреб людей з інвалідністю актуально для будь-якої компанії, що бажає залишатися на ринку й гідно конкурувати в своїй галузі. Інакше, ігноруючи подібну суспільну проблему, підприємство ризикує понести значні репутаційні та економічні ризики. Існує багато концепцій розвитку компаній з урахуванням інклюзивності.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк О. Безбар'єрний ритейл: виклики та рішення для доступності у магазинах України. All Retail. URL: <https://allretail.ua/amp/79556-bezbar-yerniy-riteyl-vikliki-ta-rishennya-dlya-dostupnosti-u-magazinah-ukrajini>.

2. Інклюзивність та різноманітність в бізнесі – не тренд, а необхідність. Golden Staff. URL: <https://www.staff.ua/uk/blog/inklyuzivnist-ta-riznomanitnist-v-biznesi-ne-trend-a-neobkhidnist>.

3. Мучанка В. Інклюзивний маркетинг — тренд українського бізнесу: 8 кейсів, які надихають. Webpromo. URL: <https://webpromo.ua/ua/blog/inklyuzivnij-marketing-trend-ukrayinskogo-biznesu-8-kejsiv-yaki-nadihayut/>.

4. Що роблять українські компанії на шляху до інклюзивності та безбар'єрності. UA-Retail.com. URL: <https://ua-retail.com/2024/08/ukrayinski-kompaniyi-na-shlyakhu-do-inklyuzyvnosti-ta-bezbaryernosti/>.

5. Які цифрові сервіси бізнес впроваджує для покращення обслуговування людей з інвалідністю. <https://delo.ua/telecom/yaki-cifrovi-servisi-biznes-vprovadzuje-dlya-pokrashhennya-obslugovuvannya-lyudei-z-invalidnistyu-435738/>

УДК 728:643.9]:[620.9:005.336.1

Дроботя Анастасія Русланівна

аспірант

Науковий керівник: Філоненко Олена Іванівна

доктор технічних наук, професор

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ БУДІВЕЛЬ З ГОРИЩНИМ І БЕЗГОРИЩНИМ ДАХОМ

Дана тема охоплює важливі аспекти сучасного будівництва, спрямованого на зниження енергоспоживання та покращення житлового комфорту. Горищні будинки демонструють вищу термоізоляцію, стабільнішу температуру в приміщеннях і значне зниження витрат на опалення та охолодження. Натомість безгорищні дахи можуть мати простіший дизайн, але гірше утримують тепло. Аналіз відмінностей між цими конструкціями допомагає обґрунтувати вибір на користь більш енергоефективних рішень у будівництві.

Повітряний простір (горище) допомагає природно знижувати тепловтрати взимку та захищає від перегріву влітку. Утеплення та вентиляція горища забезпечують оптимальну теплоізоляцію і регулюють вологість, що зменшує конденсат в утеплювачі і зберігає його теплоізоляційні властивості.

Результати моделювання [2] свідчать про те, що добре утеплене горище може збільшувати вміст вологи в обшивці даху. Значення відносної вологості різко зростає біля конькового вентиляційного отвору. Витік повітря в центрі стелі має більш виражений ефект у верхній частині даху обшивки, а його вплив у нижній частині обшивки незначний. Тому перед зведенням покрівлі необхідно розробити технічні рішення для вирішення проблем вологи біля гребеневої планки.

Безгорищний дах відділяє житловий простір від зовнішнього середовища лише шаром теплоізоляційних матеріалів. Це часто використовується у сучасних будівлях з плоскими або низькими дахами. Безгорищний дах є менш енергоефективним у холодних кліматах, оскільки не має додаткового повітряного прошарку, який би служив природним утеплювачем. Через це для досягнення належної енергоефективності потрібно використовувати більш товщий шар утеплювача, а також добре продуману систему паро- та гідроізоляції.

Якщо розглядати температурні впливи на будівлі з горищем та без нього [1], то було встановлено, що середня температура в приміщенні житла з горищем на 2,52 °С вища, ніж у житлі без горища взимку, а влітку різниця становить 1,22 °С.

Дані показують, що горищне приміщення ефективніше адаптується до клімату, а коливання температури є більш рівномірними та стабільними (рис. 1).

Горищне приміщення може зменшити енергоспоживання опалення та охолодження на 1136,53 кВт/год і 566,43 кВт/год відповідно, за дослідженнями [1].

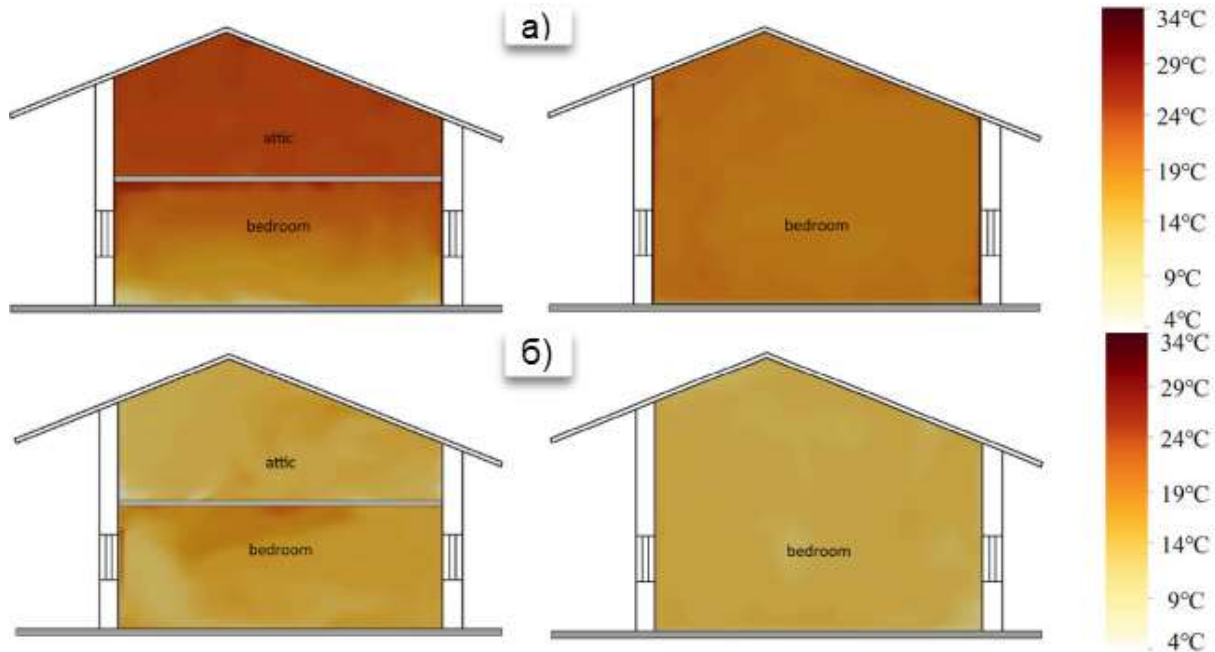

Рис. 1 – Порівняння теплового середовища в житлі з горищним приміщенням або без нього. а) – влітку; б) – взимку

Список використаних джерел

1. Juan Xu, Beiyang Xu, Wenting Yang, Caixia Zhu, Qiang Li. (March 2024) Comparative research on improving the thermal environment of traditional dwellings with attic space in Southern Shaanxi region, China <https://doi.org/10.1016/j.csite.2024.104092>
2. Housing, B., 2020. Temperature Airflow and Moisture Patterns in Attic Roofs, BC Housing. Canada. Retrieved from <https://coilink.org/20.500.12592/6059zs> on 01 Nov 2024. COI: 20.500.12592/6059zs.

УДК 665.6:504

Душкін Станіслав Сергійович

кандидат технічних наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

***ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ:
ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ***

Нафтогазова промисловість, незважаючи на свою важливість для енергетики, залишається одним із найзначніших забруднювачів довкілля. Низький коефіцієнт вилучення вуглеводнів з надр змушує компанії вдаватися до вторинних та третинних методів видобутку, які часто передбачають ін'єкцію в пласт агресивних хімічних речовин. Ці речовини, потрапляючи в ґрунт і підземні води, можуть призводити до масштабних екологічних катастроф [1].

Законодавством України та Європейськими Директивами визначено вимоги до промислових підприємств з видобутку та транспортування нафти та газу, спрямовані на зменшення теперішніх екологічних ризиків. Основна частина виконання вимог зі зменшення впливу на довкілля належить суб'єкту господарювання, але значна попередня роль у цьому питанні покладена на органи місцевого самоврядування. Статтею 9 Закону України «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 року № 2665-III визначено повноваження органів місцевого самоврядування, пов'язані з геологічним вивченням нафтогазоносності надр, розробкою родовищ нафти і газу, переробкою нафти і газу, зберіганням, транспортуванням та реалізацією нафти, газу та продуктів їх переробки.

Не менш гострою проблемою є недостатня глибина переробки нафти. Багато українських нафтопереробних заводів працюють за застарілими технологіями, що призводить до великої кількості відходів та шкідливих викидів у атмосферу. Недоочищені нафтопродукти, що потрапляють у навколишнє середовище, завдають непоправної шкоди екосистемам [2].

Старіння інфраструктури – ще один фактор, що посилює екологічні ризики. Значна частина нафтопроводів та іншого обладнання експлуатується з перевищенням нормативних термінів, що призводить до підвищеного ризику витоків нафти та газу. Аварії на таких об'єктах мають катастрофічні наслідки для навколишнього середовища, економіки та здоров'я людей [3].

До інших екологічних проблем нафтогазової промисловості можна віднести [4]:

- Забруднення ґрунтів нафтопродуктами. Нафтова плівка, що утворюється на поверхні ґрунту, перешкоджає проникненню повітря та води до коренів рослин, порушує мікробіологічні процеси і призводить до загибелі ґрунтової фауни.

- Забруднення поверхневих вод. Скидання неочищених виробничих вод, аварійні розливи нафти та нафтопродуктів призводять до загибелі водних організмів, порушення харчових ланцюгів та погіршення якості питної води.

- Викиди парникових газів. Спалювання викопного палива, видобуток та транспортування природного газу супроводжуються викидами великої кількості парникових газів, що сприяє зміні клімату.

- Шум і вібрація. Робота нафтогазового обладнання створює підвищений рівень шуму і вібрації, що негативно впливає на здоров'я людей і тварин.

Для вирішення цих проблем необхідно [5]:

- Модернізація нафтопереробних заводів: Перехід на сучасні технології, що дозволяють знизити кількість відходів та викидів.

- Реконструкція та будівництво нових нафтопроводів: Заміна застарілих трубопроводів на більш сучасні та надійні.

- Впровадження нових технологій видобутку: Розробка і використання екологічно чистих методів видобутку вуглеводнів.

- Посилення екологічного контролю: Створення ефективної системи моніторингу та контролю за дотриманням екологічних норм на підприємствах нафтогазового комплексу.

- Розвиток альтернативних джерел енергії: Зменшення залежності від викопного палива та перехід до більш чистих джерел енергії.

Лише комплексне вирішення цих проблем дозволить зменшити негативний вплив нафтогазової промисловості на навколишнє середовище та забезпечити сталий розвиток.

Список використаних джерел

1. Захарчук О. В., Вишневецька О. В. Ринок нафти та нафтопродуктів в Україні. Економіка АПК. 2020. № 10. С. 29-37.

2. Пилипів Н. І. Сучасний стан і перспективи розвитку нафтопереробної галузі України / Н. І. Пилипів, І. Д. П'ятничук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2011. - Вип. 7(2). - С. 113-120.

3. Бурлака Г. Г., Бурлака В. Г. Стратегія нафтопродуктозабезпечення як складова енергобезпеки України. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 9. С. 42–49.

4. Бурма Т. Г., Макажан Є. В. Кризові явища в управлінні нафтопереробною промисловістю України // Економіка та держава. – 2012. – № 10. – С. 12–15.

5. Шерстюк Р. В. Механізм інноваційного розвитку нафтогазового комплексу / за ред. Г. Г. Бурлаки. – К. : Освіта України, 2006. – 218 с.

УДК 621.311.24

Євтушенко Едуард Олександрович

аспірант, Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

РОЗРОБЛЕННЯ ПРИНЦИПОВОЇ СХЕМИ ГЕЛІОУСТАНОВКИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЖИМУ СТАГНАЦІЇ

З огляду на зростаючий попит на екологічно чисту енергію та необхідність зниження залежності від викопних джерел палива, сонячна енергія стає однією з найбільш перспективних альтернатив. Геліоустановки, що використовують сонячну енергію для нагрівання води та забезпечення теплом, широко впроваджуються у приватному, промисловому та аграрному секторах. Однак ефективність цих систем, особливо в умовах високих температур і нерівномірного сонячного випромінювання, залишається одним з ключових викликів.

Підвищення потужності та ефективності сонячних колекторів в процесі їх еволюції призвело до низки технічних проблем, серед яких особливу увагу займає явище стагнації. Стагнація виникає у випадках, коли система не здатна ефективно відводити надлишкову енергію, що спричиняє нагрівання теплоносія до точок кипіння та зростання тиску всередині колекторів. Це явище може призвести до деградації теплоносія, пошкодження компонентів системи та зниження загальної ефективності геліосистеми.

Дослідження режиму стагнації в лабораторних умовах може дозволити глибше зрозуміти механізми, які призводять до накопичення тепла та кипіння теплоносія, а також оцінити вплив стагнації на експлуатаційні параметри та довговічність системи.

З метою проведення лабораторних досліджень роботи геліоколекторів, зокрема в режимі стагнації, було розроблено принципову схему для створення нової установки на базі існуючого обладнання в «Лабораторії зеленої енергетики» кафедри теплогазопостачання, вентиляції та теплоенергетики Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Загалом концепція передбачає встановлення на даху лабораторії сонячного колектора та підключення його до діючої тепломеханічної схеми із заміною наявної буферної ємності на бойлер непрямого нагріву та підключення додаткових споживачів теплової енергії. Відповідно додається необхідна запірно-регулююча та контрольно-вимірювальна арматура. Для забезпечення можливості кількісного оцінювання ступеню розширення теплоносія в процесі роботи, особливо при підвищених температурах режиму стагнації, додатково до згаданого обладнання передбачено 2 водоміри – на лінії підведення холодного теплоносія до сонячного колектора та на лінії до розширювального бака.

Трубопроводи – поліпропіленові з металевим армуванням, діаметри прийнято з урахуванням потенційних потреб системи.

Принципова схема геліюустановки показана на рисунку 1.

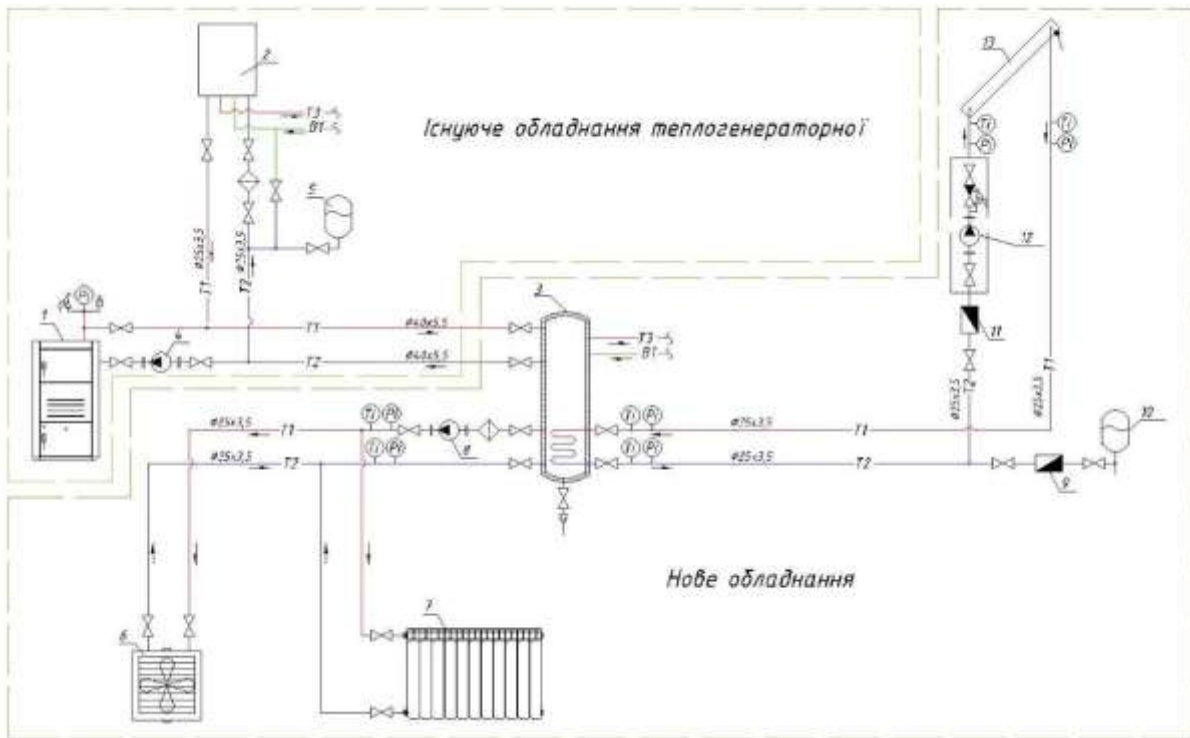

Рис. 1 – Принципова схема геліюустановки для дослідження режиму стагнації:

- 1 – твердопаливний котел, 2 – газовий котел, 3 – бойлер непрямого нагріву, 4 – насос базового циркуляційного контуру, 5 – розширювальний бак базової системи, 6 – тепловентилятор, 7 – радіатор (або група радіаторів), 8 – циркуляційний насос системи опалення, 9 і 11 – водоміри, 10 – розширювальний бак, 12 – насосна група циркуляційного контуру геліюсистеми, 13 – плоский сонячний колектор.

Запропонована схема геліотермічної установки дозволить оперативно слідкувати за зміною основних параметрів роботи системи, контролювати процес і змінювати за необхідності основні характеристики. Це дасть можливість встановити ключові фактори, що визначають розвиток стагнаційного процесу, а також детально дослідити його фази. Завдяки відносно невеликому об'єму системи можна легко замінювати теплоносії на інший і проводити пошук оптимальної речовини для заповнення установки.

Описана лабораторна установка може стати гарною базою для подальших досліджень з метою розроблення заходів для попередження входу геліюустановок в режим стагнації або ж зведення до мінімуму його впливу на ефективність роботи сонячних систем, що знизить ризики передчасного зношення компонентів, забезпечить стабільне функціонування геліюсистем навіть за несприятливих умов і підвищить загальну надійність їх роботи.

УДК 55.551.24

Єльченко-Лобовська Анжела Сергіївна
асистент кафедри буріння та геології
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ТЕКТОНІЧНА БУДОВА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тектонічна будова Полтавської області майже не виокремлюється з загальної будови Дніпровсько-Донецької западини. Хоча її уточнення та детальне вивчення дало б можливість повністю описати геологічні події, що відбувалися на нашій території, систематизувати розташування типових структур, які можуть накопичувати в собі корисні копалини, а також пояснити причин збільшення сейсмічної активності за останні роки на Полтавщині.

В геоструктурному плані Полтавська область розташована в межах Дніпровсько-Донецької западини та Українського щита Східноєвропейської платформи.

Дніпровсько-Донецька западина – є лінійно витягнутою складкою (авлакогеном), що оточена глибиними розломами Барановицько-Астраханським (північний) і Прип'ятсько-Маницьким (південний) розломами.

Досліджувана територія має складну тектонічну будову, на утворення якої мали вплив горизонтальні та вертикальні рухи земної поверхні, галокінез [3].

Яскравими прикладами соляного тектогенезу на території Полтавської області є велика кількість соляних штоків: Висачківський соляний купол, Селешинський діапір, Федорівський шток тощо [1].

Полтавська область включає в себе велику кількість розривних порушень:

Прип'ятсько-Маницький крайовий скид, субмеридіональні порушення: Київсько-Гадяцький, Андрушівсько-Хорольсько-Розсошинський, Жмеринсько-Старобільський, Верхівцівсько-Льговський; міжглибовий розлом Криворізько-Комарицький [2].

Основними типами складок, які поширені на території є брахіантиклінальні та криптодіапірові, що ускладнені скидами та розривними порушеннями.

На глибині 35-50 км встановлена поверхня Мохоровича (перехідна зона між земною корою та верхньою мантією).

Для повного опису тектонічної будови Полтавщини, потрібно провести аналіз геофізичних даних та побудованих профілів, які включають досліджувану територію, систематизувати будову родовищ в межах області.

Список використаних джерел

1. З. М. Товстюк, Т. А. Єфіменко, О. В. Тітаренко, О. П. Головащук, І. В. Лазаренко. Новітня розломноблокова тектоніка Дніпровсько-Донецької западини. Український журнал дистанційного зондування Землі.- Київ, 2014.
2. Я. Г. Лазарук. Роль геодинаміки у просторовому розподілі традиційних та нетрадиційних покладів вуглеводневої сировини Дніпровсько-Донецької западини. Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ.- Львів, 2011 - с.40
3. Я.Г. Лазарук. Тангенціальні рухи Дніпровсько-Донецької западини як один з чинників формування нафтогазоносних структур. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія, 1(68). -Київ, 2023-с. 6-9.

УДК 339.13:691

Захарченко Богдан Ігорович

студент другого (магістерського) рівня

Науковий керівник: Скрипник Наталія Євгенівна

кандидат економічних наук, доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ДРАЙВЕРІВ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В
УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗЕЛЕНОГО КУРСУ**

Політика Зеленого курсу, ініційована Європейським Союзом, має на меті досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року. Це є глобальним викликом для всіх секторів економіки, і будівельна галузь не є винятком. Сьогодні будівництво є одним із головних джерел викидів парникових газів, відповідальних за зміну клімату, тому трансформація цієї галузі стає пріоритетом. Зелений курс формує нові вимоги до проектування, зведення та експлуатації будівель, стимулюючи впровадження екологічних стандартів і енергоефективних рішень. Розглянемо ключові драйвери, які впливають на розвиток будівельної галузі в умовах екологічної трансформації.

Першим важливим стимулом є економічні фактори. Сьогодні все більше компаній усвідомлюють економічну доцільність інвестування в енергоефективні технології. Скорочення енергоспоживання дозволяє не лише знизити викиди парникових газів, але й зменшити операційні витрати на утримання будівель. Приклад Німеччини показує, що впровадження пасивних технологій у будівництві знижує енерговитрати на 30-40% [1]. Додатковим фактором, що стимулює розвиток екологічного будівництва, є державна підтримка у вигляді субсидій, пільгових кредитів та податкових стимулів для компаній, які впроваджують зелені технології. Ці інструменти сприяють тому, що навіть малі та середні підприємства мають можливість долучитися до екологічної трансформації.

Другий важливий фактор – це технологічний прогрес, який значно змінює підходи до будівництва. Сучасні технології дозволяють будувати швидше, ефективніше та з меншим впливом на довкілля. Однією з таких технологій є 3D-друк, що вже активно використовується в будівельній галузі. Зокрема, в Італії був реалізований проєкт будівництва житлових будинків за допомогою 3D-друку з використанням біорозкладних матеріалів. Ця технологія дозволила скоротити споживання будівельних матеріалів на 30% та зменшити час будівництва на 50%, що значно підвищує ефективність використання ресурсів [2]. Також важливо відзначити значний прогрес у розвитку цифрових технологій, таких як BIM (Building Information Modeling). Ці технології дозволяють оптимізувати будівельні процеси, знижуючи витрати на матеріали та енергію, а також мінімізуючи кількість відходів, що утворюються під час будівництва.

Третім ключовим драйвером є екологічна складова. Будівництво є одним із найбільш ресурсомістких секторів економіки, і, як зазначають експерти, близько 40% глобальних викидів парникових газів походить саме від цього сектора. Тому важливим завданням є зниження негативного впливу будівельної діяльності на довкілля. Використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні панелі та геотермальні системи, стає стандартом для сучасного будівництва. Це дозволяє суттєво знизити залежність від традиційних енергетичних ресурсів та скоротити викиди CO₂. Рециркуляція матеріалів також відіграє важливу роль у зниженні екологічного навантаження. Наприклад, у країнах Європейського Союзу близько 50% будівельних відходів підлягають рециркуляції, що сприяє зниженню споживання нових природних ресурсів [3]. Цей процес не тільки знижує екологічний слід галузі, але й дозволяє оптимізувати витрати на нові будівельні матеріали.

Четвертим важливим фактором, що визначає розвиток галузі, є регуляторні ініціативи. Державна політика та законодавчі зміни є потужним стимулом для впровадження зелених технологій у будівництві. Європейський Союз активно працює над впровадженням нових стандартів енергоефективності та екологічності для нових і наявних будівель. Наприклад, у Франції передбачено, що до 2030 року буде оновлено понад 35% житлового фонду в рамках програми реновації, що значно знизить споживання енергії та покращить екологічні показники будівель [1]. Такі програми допомагають не лише модернізувати старі будівлі, але й стимулюють розробку нових екологічних матеріалів та технологій.

У підсумку, політика Зеленого курсу створює нові можливості для розвитку будівельної галузі, орієнтованої на сталість і екологічну ефективність. Сучасні технології, підтримка держави та зростаюча економічна привабливість енергоефективних рішень формують новий ландшафт будівництва, де ключову роль відіграють інновації та раціональне використання ресурсів. Така трансформація сприяє не лише зниженню негативного впливу на довкілля, але й економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності галузі на глобальному рівні.

Список використаних джерел

1. Дармограй Д. Вплив європейського зеленого курсу на трансформацію інвестиційної політики ЄС. Економіка та суспільство. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-48>.

2. Соломніков І. В., Овсяннікова І. В., Проценко В. О. Інноваційні перспективи розвитку будівельної галузі в сучасних умовах господарювання. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2023. № 83. С. 147–157. DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.83.300379>.

3. Сагайдак Ю.А., Харченко Т.Б. Упровадження екологічних інновацій як імпульс переходу до глобального зеленого курсу. Підпр-цтво і торгівля. 2021. № 29. С. 61–65. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-29-10>.

УДК 624.016

Ільченко Віра Володимирівна

студентка 1-го курсу

Київський національний університет будівництва та архітектури

Ільченко Тетяна Миколаївна

здобувач третього освітньо-наукового рівня

Науковий керівник: Семко Олександр Володимирович

доктор технічних наук, професор,

завідувач кафедри будівництва та цивільної інженерії

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РЕЗУЛЬТАТИ ВІЗУАЛЬНИХ ОБСТЕЖЕНЬ ЦЕГЛЯНИХ СТІН БУДІВЛІ, ПОШКОДЖЕНИХ МОРОЗОБІЙНИМ РУЙНУВАННЯМ

Цегляні конструкції є традиційним і ефективним рішенням для багатоповерхового житлового будівництва. Їх популярність обумовлена низкою важливих переваг: висока міцність, теплоізоляційні властивості, вогнестійкість та довговічність. При зведенні багатоповерхівок використовують два основні підходи: несучі цегляні стіни та цегляні перегородки в каркасних будинках. Замокання та руйнування цегляної кладки є серйозними проблемами, що виникають через різні фактори зовнішнього впливу [1]. Основними причинами пошкоджень є безпосереднє потрапляння вологи, яка призводить до деградації матеріалу.

Опис типових пошкоджень цегляних стін виконано за результатами обстеження недобудованої цегляної будівлі (див. рис. 1), що знаходилися у стані призупиненого будівництва без виконання законсервованих заходів близько 8 років. Будівля має зовнішні поздовжні несучі стіни товщиною 510 мм (в 2 цеглини); внутрішні поздовжні несучі стіни мають товщину 380 мм (в 1,5 цеглини). Кути примикання цегляних стін згідно з кресленнями армовані сітками з чарунками 100×100 мм з дроту ВР1 через три ряди кладки. Перегородки між приміщеннями – в 0,5 цеглини (120-150 мм) товщиною. На момент обстеження фактично наявні несучі цегляні стіни двох поверхів (першого та другого) та залізобетонні панелі перекриття під першим, другим та третім поверхами. На третьому поверсі цегляні зовнішні стіни та внутрішні перегородки зведені на висоту 1...2 метри від верху залізобетонної плити перекриття.

Рис. 1 – Загальний вигляд поздовжнього фасаду недобудованої будівлі

Основні пошкодження цегляних конструкцій стін виникли в результаті незавершеності будівництва та знаходження будівельних конструкцій обстежуваної будівлі у незаконсервованому стані, що привело до тривалого впливу атмосферних опадів. Основним пошкодженням цегляних конструкцій стін є їх морозобійне руйнування (див. рис. 2), що переважно обумовлено різною пористістю цегли (див. рис. 3, а) та незахищеністю від атмосферних опадів (див. рис. 3, б).

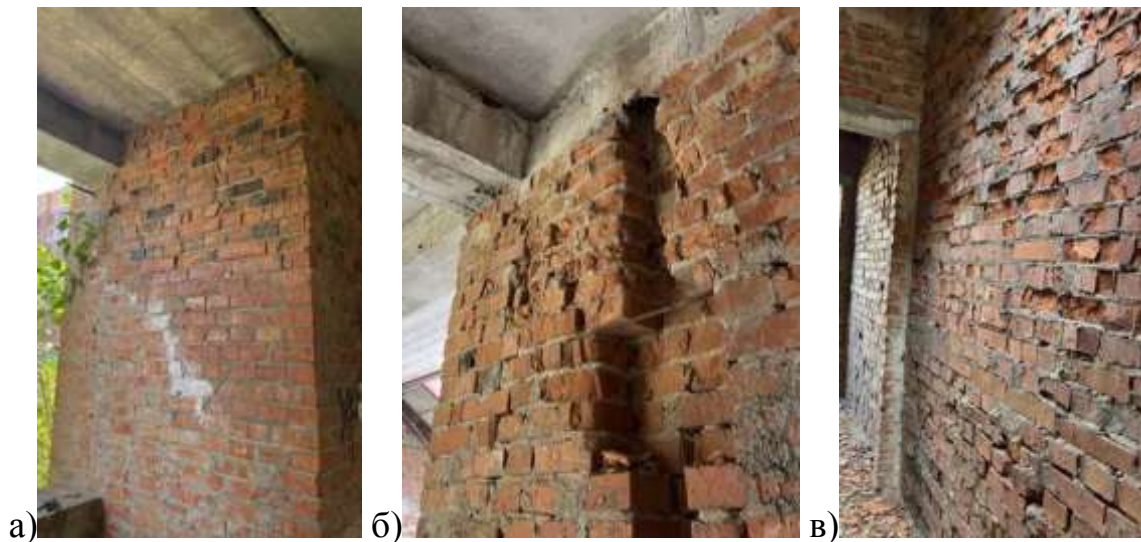

Рис. 2 – Морозобійне руйнування цегляних конструкцій стін

Рис. 3 – Причини пришвидшення морозобійного руйнування цегляної кладки: а) різна пористість цегли; б) незахищеність від атмосферних опадів

Результатом морозобійного руйнування є зменшення перерізу стін до 60 мм та зменшення міцності цегли, що знижує несучу здатність стін до 40% і потребує підсилення шляхом нанесення шару цементно-піщаного розчину по сітці, а у місцях значного зменшення поперечного перерізу стін – встановленням сталевих обойм із прокатних профілів.

Список використаних джерел

1. Семко О.В., Гасенко А.В. Небажаний перерозподіл зусиль в пошкоджених будівельних конструкціях та заходи щодо його усунення // Тези доповідей Всеукр. наук.-пр. форуму «ПЕРЕМОЖЕМО – ВІДБУДУЄМО!» Дніпро : ДВНЗ ПДАБА, 2022. С. 91-93.

УДК 631.1: 332.8

Калнауз Юрій Сергійович

здобувач другого (магістерського) рівня освіти спеціальності агрономія

Науковий керівник: Нікітенко Марія Петрівна

Ph.D. з агрономії, старший викладач кафедри землеробства

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

В умовах підвищеного змінення клімату та підвищеної середньодобової температури виникає дефіцит енергії. Основна причина такої нестачі полягає у тому, що сучасні джерела енергії мають обмежений запас і не можуть працювати на тривалу перспективу і потребують відновлення. Тому людство створило спеціальні станції, що є екологічно безпечними для середовища та служать додатковими джерелами енергії. Найпопулярніші з них – сонячні, вітрові та біогазові станції. Найбільша їх концентрація, до початку війни в Україні, була на півдні, адже як показала практика, найефективніше використання вітрової енергії відбувається в морських і прибережних районах. Такі біостанції не тільки відновлюють, а ще й ефективно впливають на економічний показник регіону, в якому вони розташовані, в основному це аграрні області.

Із зростанням дефіциту енергії сучасні аграрії почали встановлювати сонячні, вітрові та біогазові станції у себе в господарствах. Це знижує залежність від основних енергоресурсів. Також це додатковий прибуток для фермерського господарства. Крім економічного показника ці ВДЕ мають значний вплив на екологію. Адже використання енергії сонця, вітру та біомаси зменшує викид парникових газів та не шкодить навколишньому середовищу. Біогазові станції створені для виробництва палива – біогазу, що значно впливає на світовий ринок. Ця технологія є не тільки екологічно безпечною, а і досить ефективною та інвестиційно привабливою. Основними перевагами цього виробництва є наявність сировини, що зменшує проблему утилізації рослинних і тваринних решток.

Для вирішення ключових проблем, що виникають при впровадженні техніки та технологій відновлюваної енергетики, потрібно визначити порядок відведення земельних ділянок під установку відповідного обладнання та здійснити роботи для збільшення потужності електромереж, щоб забезпечити прийом електроенергії від обладнання на основі відновлюваних джерел. Вирішення цих питань сприятиме залученню інвестицій у сферу відновлюваної енергетики. Будівництво потужних електростанцій має відбуватися паралельно з розширенням електромереж для підвищення їх пропускнуої спроможності. На етапі відведення земельних ділянок та створення проєктної документації необхідно

проводити екологічні експертизи, що мають свої особливості для кожного виду обладнання відновлюваної енергетики. Наприклад, для встановлення вітроенергетичного обладнання потрібні висновки орнітологів. [2].

Але такі альтернативні джерела енергії не під силу всім господарствам, адже потребує багато інвестиційних (фінансових в основному) ресурсів на початковому етапі (проектування, будівництво і тощо). Також обслуговування таких станцій потребує регулярних вкладень. Для вирішення цих питань потребується підтримка з боку держави та стимулюючі механізми, такі як кредитування, субсидії, пільги тощо.

Отже, перспективи таких відновлювальних джерел енергії великі, адже у всьому цивілізованому світі багато фермерів переходять на «зелену» енергетику, впроваджують інноваційні підходи для збереження екології навколишнього середовища. Сонячні, вітрові та біогазові станції підходять майже для всіх типів господарств і є найбільш ефективним і екологічно безпечним способом відновлення енергії.

Список використаних джерел

1. Біогазові установки: економічна доцільність та перспективи на майбутнє. <https://agroelita.info/biohazovi-ustanovky-ekonomichna-dotsilnist-ta-perspektyvu-na-maybutnie/> (дата звернення 12.10.2024)
2. Відновлювані джерела енергії / За заг. ред. С.О. Кудрі. – Київ: Інститут відновлюваної енергетики НАНУ, 2020. – 392 с.
<https://vde.nmu.org.ua/ua/lib/%D0%9E%D0%92-2015-02-11.pdf>
3. Савченко Є. Застосування сонячної енергії у сільському господарстві України: можливості і проблеми їх збереження та охорони. Аграрна економіка. 2012. 5. № 1-2. С. 128-135.
4. Федулова Л. І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України. Економіка і прогнозування. 2012. 1. С. 87-100.
5. Хахула Б. В. «Зелена економіка»–основа інноваційного розвитку аграрного сектору України. Продовольчі ресурси. 2023. 11.20. с. 256-264.

UDC330.131.5

Karpushyn Andrii

master's student

Karpushyn Serhii, Dariienko Viktor, Pashynskyi Mykola

candidate of engineering sciences

Central Ukrainian National Technical University

Slon Viktor

candidate of engineering sciences

Kherson State Agrarian and Economic University

***MODERN TECHNOLOGIES FOR ORGANIZATION
OF THE CONSTRUCTION WORK ON THE SITE***

With the development of construction technology, the limitations of paper drawings have become more and more apparent, prompting the construction and IT industry to seek more efficient, modern and collaborative solutions.

There are many modern alternatives to paper drawings that offer increased efficiency, collaboration and accuracy. These tools and technologies are transforming the way projects are planned, executed and managed, addressing many of the limitations associated with traditional methods. Here are some of the more notable alternatives:

1. Information modeling of buildings (BIM) [1]. Comprehensive visualization: BIM allows you to create detailed 3D models that include not only geometry, but also data on materials, costs and deadlines. This holistic approach improves project understanding for all stakeholders.

Collaboration and coordination: BIM facilitates better communication between architects, engineers and contractors, enabling real-time updates and seamless integration of project changes.

2. Digital project management tools. Cloud platforms: Tools such as Procore, PlanGrid and BIM 360 [2] allow teams to store, access and share drawings and documents in real time from any location, eliminating version control issues.

Task management and reporting: These platforms often include features for task assignment, scheduling, and progress tracking, simplifying project management processes.

Fig. 1 – AR technology allows you to visualize a 3D model of an object through a tablet camera

3. Augmented reality (AR) (Fig. 1) and virtual reality (VR) [3]. Immersive visualization: AR technology allows you to visualize and interact with construction projects in real time directly on the construction site, helping to identify potential problems before they occur.

Improved training and safety: VR technology can also be used for training purposes, allowing workers to familiarize themselves with the site and safety protocols in a controlled environment.

4. Marking using a total station (Fig. 2) [4]. Accuracy: Total Stations combine electronic theodolites with distance measuring devices, allowing for very accurate on-site planning. This technology ensures the exact location of structures according to the 3D model.

Real-time data collection: Contractors can measure the position of existing elements in real time and transmit it to designers, which facilitates quick adjustments and reduces planning errors.

5. Automated marking by Dusty Robotics [5]. Automated solutions for marking on construction sites: Dusty Robotics uses robotic technologies to automate the planning process, bringing digital plans directly to the construction site (Fig. 3). This reduces manual labor and potential human error.

Fig. 2 - Layout with Total Station

Fig. 3 - Layout with Dusty Robotics

Efficiency and speed: By automating site marking, Dusty Robotics speeds up the process, allowing teams to focus on other critical tasks and improving overall productivity.

Conclusions. The transition from paper drawings to modern digital solutions is revolutionizing the construction industry. Using tools such as BIM, digital project management platforms, AR/VR technologies, total stations and robotic marking systems, construction teams improve collaboration, accuracy and streamline work processes. Adopting these alternatives not only addresses the inefficiencies of traditional methods, but also prepares organizations for a higher level of construction.

References

1. WEB resource: <https://www.autodesk.com/solutions/aec/bim>
2. WEB resource: <https://www.autodesk.com/bim-360/>
3. WEB resource: <https://connect.trimble.com>
4. WEB resource: <https://leica-geosystems.com>
5. WEB resource: <https://www.dustyrobotics.com>

УДК 691.54:504.1

Каспрук Олександр Вікторович

аспірант

Національний університет водного господарства та природокористування

***РОЛЬ ЦЕМЕНТНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
У ПОШИРЕННІ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ***

Екологічні ризики продовжують домінувати серед глобальних ризиків протягом останніх років. За даними «Звіту про глобальні ризики 2024» екстремальні погодні умови та забруднення є найбільш суттєвими ризиками в короткостроковій перспективі (найближчі 2 роки), і майже всі екологічні ризики входять до ТОП-10 глобальних ризиків у довгостроковій перспективі: екстремальні погодні явища, критична зміна земних систем, втрата біорізноманіття та колапс екосистеми, дефіцит природних ресурсів, забруднення [1].

Важливе значення у поширенні екологічних ризиків має виробництво цементу. Цемент є важливим будівельним матеріалом, але він також є одним із найбільш забруднюючих. Вплив цементної промисловості на навколишнє середовище зазвичай відчувається як у процесах видобутку сировини, так і у виробничих процесах. Викиди в повітря є основною екологічною проблемою, з якою стикається цементна промисловість. Основні забруднення цементних виробництв включають: цементний пил, забруднення повітря, забруднення води, забруднення твердими відходами, шумове забруднення, вібрація ґрунту та виснаження ресурсів через видобуток сировини. При виробництві тонни портландцементу утворюється близько тонни викидів парникових газів CO₂, а від 2% до 8% світового споживання електроенергії пов'язано з процесом виробництва цементу [2].

За таких умов екологізація виробництва цементу набуває особливої актуальності. Оскільки виробництво клінкеру є головним джерелом викидів CO₂, альтернативою є його заміна такими додатковими матеріалами, як шлаки, летюча зола або метакаолін, що дозволить зменшити вуглецевий слід.

Список використаних джерел

1. The Global Risks Report 2024. World Economic Forum. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf
2. Mohamad N., Muthusamy K., Embong R., Kusbiantoro A., & Hashim M. H. Environmental impact of cement production and Solutions: A review. Materials Today: Proceedings. 2022. № 48. P. 741-746.

УДК 528.4: 624.954

Кічасов Олексій Сергійович
аспірант, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**ПОДОВЖЕННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ МЕТАЛЕВИХ
СИЛОСІВ ДЛЯ ЗЕРНА ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ
ГЕОТЕХНІЧНОГО МОНІТОРИНГУ**

При наближенні реального терміну експлуатації будівель і споруд до їх проектного терміну значна їх частина вже має певні порушення нормального режиму експлуатації. При цьому шляхом виконання обстеження та встановлення технічного стану споруди, встановлюється необхідність у проведенні її капітального ремонту чи виконання підсилення окремих конструкцій. Ця проблема є характерною і для металевих силосів для зерна, що почали активно споруджуватись близько 20 років тому. Для багатьох споруд даного типу наразі наближається завершення проектного терміну експлуатації, що орієнтовно складає 30 років [1]. Для проведення робіт зі відновлення експлуатаційної придатності в межах діючих підприємств доцільно одночасно проводити геотехнічний моніторинг за станом силосів, що в окремих випадках дає можливість не зупиняти виробництво і відповідно контролювати ризики [2]. При цьому споруди експлуатуються в обмеженому режимі [3] з одночасним контролем (обмеженням) рівня прикладених навантажень.

У 2022 р. було виконано обстеження групи з 6 силосів для зерна. Кожен силос мав діаметр близько 24 м і місткість 6000 т зерна (рис. 1).

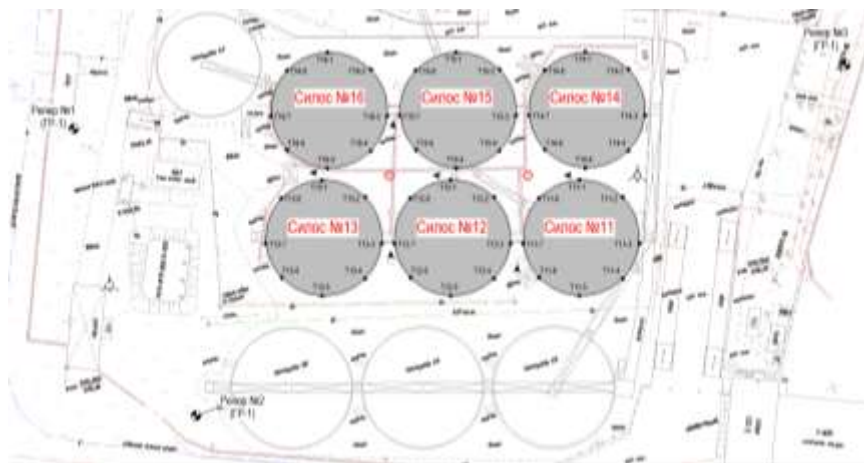

Рис. 1 – Схема розміщення групи силосів

Всі силоси мали значну кількість тріщин у підземних галереях. Виявлено істотне замокання їх лесової просадочної (до глибини 7,2 м) основи та її нерівномірні осідання. Було виявлено істотне руйнування

бетонного вимощення навколо силосів і додаткове підтоплення основи через витоки водонесучих мереж [4]. Технічний стан всіх силосів – непридатний до нормальної експлуатації.

Для подовження терміну експлуатації силосів розроблено програму режиму їх обмеженої експлуатації, яка передбачала відновлення пошкоджених морозобійним руйнуванням частин стрічкового кільцевого фундаменту та ін'єктування ремонтних розчинів у тріщини підсилосної галереї, повну заміну та вертикальне планування вимощення на майданчику розміщення силосів, щоб мінімізувати подальше замокання основи. Для силосів №13 і 16, що були найбільш пошкодженими, додатково обмежено максимальний рівень навантажень до 80% від проектного.

Для відстеження вертикальних переміщень основ фундаменту силосів розроблено систему тимчасового спостереження. Вона включала в себе встановлення групи ґрунтових реперів та їх додаткову ув'язку з вже існуючими реперами на території підприємства, а за периметром кожного силосу було промарковано по 8 точок спостереження. Спостереження проводились протягом 2023-2024 років у середньому раз на пів року.

Аналіз результатів перших циклів моніторингу виявив відносну рівномірність додаткових осідань. Після виконання заміни вимощення та його висотного планування, а також ремонту пошкоджених ділянок фундаменту силосів не зафіксовано утворення нових чи розкриття вже існуючих тріщин. За результатами моніторингу рекомендовано подовжити експлуатацію даної групи силосів в обмеженому режимі.

Список використаних джерел

1. ДБН В.1.2-14:2018. Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель і споруд із Зміною №1. На заміну ДБН В.1.2-14-2009; чинний від 2022-09-01. Вид. офіц. Київ: Мінрегіон України, 2022. 35 с.

2. Katzenbach R., Leppla S., Seip M. & Kurze S. (2015) Value Engineering as a basis for safe, optimized and sustainable design of geotechnical structures. Proc. of the XVI ECSMGE Geotechnical Engineering for Infrastructure and Development. Edinburg, 601-606.

3. ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016. Настанова щодо обстеження будівель і споруд для визначення та оцінки їх технічного стану. Чинний від 02.07.2016. Вид. офіц. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2017. 45 с.

4. Винников Ю., Харченко М., Марченко В., Кічасов О. Аналіз експлуатаційної придатності фундаментів споруд для зберігання зерна. *Основи та Фундаменти / Bases and Foundations*, №46. С. 63-72. URL: <https://doi.org/10.32347/0475-1132.46.2023.63-72> (дата звернення: 14.09.2024).

УДК 911.3

Коптєва Тетяна Сергіївна

доктор філософії з галузі знань 10 Природничі науки
спеціальності 103 Науки про Землю

Лоцман Павло Ігорович

кандидат географічних наук

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ДВОЯРУСНІСТЬ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ТА ЇХ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів є важливим напрямком сучасної географії, оскільки дозволяє виявити складні взаємозв'язки між природними та антропогенними компонентами навколишнього середовища. Такий аналіз потребує застосування інтегрованих підходів, що поєднують географічний, екологічний, соціальний та технологічний аспекти.

При дослідженні двоярусності антропогенних ландшафтів застосовують різні методи, і перш, що використовують при дослідженні двоярусності антропогенних ландшафтів - інтегрований географічний підхід [2]. Для розуміння взаємодії антропосфери та біосфери необхідно об'єднати географічний аналіз, екологічні дослідження, археологічні відкриття та соціальні аспекти. Застосовуючи цей підхід, дослідники можуть отримати повніше уявлення про вплив людської діяльності на природні компоненти [4].

Геоінформаційний аналіз являється ключовим методичним інструментом у вивченні двоярусності антропогенних ландшафтів. Геоінформаційна система представляє собою комплекс для збору, зберігання та аналізу просторових географічних даних та пов'язаної інформації про об'єкти. У вужчому розумінні, це програмний інструмент, що надає користувачам можливість взаємодії з цифровою картою місцевості та додатковою інформацією про об'єкти [3].

Комплекс геоінформаційної системи може включати просторові бази даних, редактори растрової та векторної графіки, а також інструменти просторового аналізу. Застосовується цей інструмент у різних сферах, таких як картографія, геологія, метеорологія, землеустрій, екологія, муніципальне управління, транспорт, економіка, оборона та інші [1].

Для вирішення завдань, пов'язаних із обробкою просторових даних, традиційно використовується метод геоінформаційного аналізу, що включає в себе різноманітні функції для створення, редагування та аналізу просторових даних та їх тематичну обробку. Геоінформаційний аналіз, або просторовий аналіз, є процесом виявлення географічних закономірностей та взаємозв'язків між об'єктами дослідження за допомогою засобів

геоінформаційних систем. Цей процес охоплює різноманітні операції, які можна виконати за допомогою географічної інформаційної системи [5].

Ще однією важливою складовою методології є проведення еколого-географічних експедицій на місцях. Дослідження вказують на те, що експедиції дозволяють аналізувати вплив антропогенної діяльності на конкретних територіях, докладно вивчаючи взаємодію між людьми та оточуючим середовищем [4].

Соціально-географічний аналіз визначає вплив людських факторів на формування двоярусних антропогенних ландшафтів. Об'єктом дослідження соціальної географії слугує центральна постать - людина. У рамках дослідження розглядаються різні аспекти суспільства, соціальні групи, територіальні спільноти та інші людські колективи. Центральний об'єкт соціальної географії, як і у регіональній соціальній географії, не може бути вивчений окремо від інтегрального соціального простору і часу, у взаємодії з реальними геопросторово-часовими координатами [6].

Таким чином, методологія дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів об'єднує різноманітні підходи, що охоплюють географію, екологію, геоінформаційний аналіз та соціальні науки. Ця виважена комбінація дозволяє розкрити великий пласт знань, які визначають сучасну взаємодію людини та природи в умовах антропогенної діяльності.

Список використаних джерел

1. Зацерковний В. І., Бурачек В. Г., Железняк О. О., Терещенко А. О. Геоінформаційні системи і бази даних: монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 492 с.

2. Коптева Т.С. Двоярусність гірничопромислових та селитерних ландшафтів Криворізької ландшафтно-технічної системи. *Географічна освіта і наука: виклики і поступ* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 140-річчю географії у Львів. ун-ті : у 3 т. Львів : Простір-М, 2023. Т. 3. С. 100–103.

3. Морозов В.В., Лисогоров К.С., Шапоринська Н.М. Геоінформаційні системи в агросфері. Навч. посібник. Херсон, 2007. 223 с.

4. Топчієв О. Г. Методологічні засади географії : підручник, Одеса :Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 352 с.

5. Koptieva T. Methodological and methodical basis for the study of two-tiered anthropogenic landscapes. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2022. № 36. С. 43–49. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2022-36-05>

6. Коптева Т. Методологічна основа дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів / Т. Коптева // *Вісник Сковородинівської академії молодих учених* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. Ю. Д. Бойчука]. – Харків, 2024. – С. 64–70.

УДК 911.3

Коптєва Тетяна Сергіївна

доктор філософії з галузі знань 10 Природничі науки спеціальності 103
Науки про Землю

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

**РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ПОВЕРХНЕВОГО ЯРУСУ
ГІРНИЧОПРОМИСЛОВИХ ЛАНДШАФТІВ КРИВОРІЗЬКОЇ
ЛАНДШАФТНО-ТЕХНІЧНОЇ СИСТЕМИ**

Сучасні гірничопромислові ландшафти Криворізької ландшафтно-технічної системи (КЛТС) є наслідком тривалого впливу техногенезу на натуральні ландшафти. Гірничопромислові ландшафти розповсюджені всією територією КЛТС, що зумовлено, передусім особливостями просторового залягання покладів залізної руди Криворізького залізорудного басейну. На сьогодні площа гірничопромислових ландшафтів стрімко зростає і становить майже 40 тис. га, видобуток залізної руди видобувається відкритим (кар'єрним) та закритим (шахтним) способом [4]. Особливості інтенсивного розвитку у минулому та в сьогоденні гірничопромислових ландшафтних комплексів зумовлені функціонуванням у межах КЛТС п'яти гірничо-збагачувальних комбінатів: Південного, Північного, Новокриворізького, Центрального та Інгулецького [4]. Але серед антропогенних ландшафтах КЛТС фоновими є селитебні і гірничопромислові. Внаслідок активної дії техногенезу на території КЛТС у селитебному та гірничопромисловому ландшафтах прослідковується двоярусність. Поняття двоярусності наразі досить слабо вивчено, але в антропогенних ландшафтах прослідковується. Між двоярусністю і висотною диференцією можливо провести наскрізні лінії, але ці поняття досить різні [1]. Висотна диференціація обумовлюється на різноманітті і зміні з висотною кліматичних чинників і їх дії на рослинний покрив, а двоярусність виникає внаслідок дії всіх ландшафтотвірних чинників: літогенні, кліматичні, гідрологічні, гідрогеологічні ґрунтові, та рослинні [1]. При аналізі висотної диференціації на території КЛТС зайнятих гірничопромисловими розробками зросла у 2,1 2,7 рази. І як наслідок, сформувався унікальний для степової зони України гірничопромисловий низькогірний ландшафт з перепадом висот до 620-650 м, тобто поверхневий ярус та підземними виробками до глибини більше 1200 м. – підземний ярус [1]. Для аналізу рекультивації поверхневого ярусу гірничопромислових ландшафтів за основу взято Ганнівський відвал. Ганнівський відвал Північного гірничозбагачувального комбінату (ПнГЗКу) розташований у північній частині міста Кривого Рогу. Площа біологічної рекультивації складає 181,2 га, в поточний час її можливо провести на території 42,4 га [3]. Ганнівський відвал відсипаний ярусами висотою 10-20 м для пухких порід і 20-40 м для скельних. Висота відвалу над земною поверхнею від 10 до 90 м. Відвал складають метаморфічні,

меншою мірою магматичні породи, а також глини та суглинки. Розмір уламків гірських порід коливаються від 1мм і менше понад 1 м. Ганнівський відвал на сьогодні ще не повністю рекультивований, тому було б доцільно застосувати біологічну рекультивацію задля покращення поверхневого ярусу відвалу. Робочими проектами по рекультивації відвалів ПнГЗКу [2] передбачено, головним чином, виконання при складуванні розкривних порід і формуванні відвалу. Біологічний етап рекультивації проводиться землекористувачем, якому передаються відновлені землі, за рахунок коштів підприємства, що порушило поверхневий шар. Біологічний етап починається відразу після технічного етапу рекультивації [2]. Технологія біологічної рекультивації залежить від обраного її напрямку, технології технічної рекультивації, потужності насипного шару та його структури, а також агрохімічних і водно-фізичних властивостей порід, розташованих на відновленій території [3]. Підбір асортименту рослин для створення штучних лісових угруповань на техногенних ландшафтах є дуже важливим. На перших стадіях освоєння територій найбільш доцільно вирощувати види, маловимогливі для живлення й вологи, здатні переносити високі температури, які на поверхні відвалів можуть перевищувати 50°C - тополі, лох вузьколистий, жимолость татарська та ін. Широко застосовуються сосна звичайна, дуб звичайний, акація біла, берест дрібнозернистий, абрикос звичайний, ясен звичайний, гледичія звичайна, сосна кримська, клен татарський, інші види деревних і чагарникових культур [2].

Отже, гірничопромислові ландшафти Криворізької ландшафтно-технічної системи є наслідком тривалого техногенного впливу та охоплюють значні площі з унікальною двоярусною структурою. Для їх відновлення необхідна біологічна рекультивація, яка передбачає використання рослин стійких до екстремальних умов. Такий підхід покращить екологічний стан регіону та сприятиме формуванню витривалих рослинних угруповань.

Список використаних джерел

1. Коптева Т.С. Двоярусність гірничопромислових та селитерних ландшафтів Криворізької ландшафтно-технічної системи. Матеріали міжн. наук.-пр. конф. Львів : Простір-М, 2023. – Т. 3. – С. 100–103.

2. Рекультивація земельних ділянок, порушених гірничими роботами Північного ГЗК. Оцінка впливу на навколишнє середовище. Робочий проект. Кривий Ріг: Північний ГЗК, 2003.

3. Koptieva T.S. The reclamation of the surface layer of mining landscapes of Kryvyi Rih landscape technical system. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2023. В.39. С.55-64. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2023-39-05>

4. Koptieva T.S., Skovoroda H.S. Altitudinal differentiation and diversity of mining landscapes of Kryvorizhzhia : monograph. Kharkiv National Pedagogical University. Vinnytsia : TVORY, 2023. 138 p.

УДК 620.9:504.05

Корнієнко Руслан Іванович

аспірант 1-го курсу 183 «Технології захисту навколишнього середовища»
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ГІДРАТНИХ ТЕПЛОАКУМУЛЯТОРІВ

Після 24 лютого 2022 року російськими ударами було знищено 8 ГВт генеруючих потужностей, що склало 40% від наявних. [1] Після цих всіх ударів були закладені основи, що енергетична інфраструктура потребує не тільки відновлення, а й оновлення. І оновлення полягає в децентралізації енергетичної системи та розвитку відновлювальних джерел енергії. Децентралізація означає створення численних малих генеруючих об'єктів і когенераційних установок, а також залучення споживачів до процесу вироблення та балансування енергії.

Що стосується когенераційних установок то основним недоліком при використанні даного метода є нерівномірність споживання теплової та електричної енергії. Ця система потребує ефективної системи акумулювання енергії.

Першим пунктом Енергетичної незалежності та відновлення України є будівництво пікових потужностей і акумуляторів потужністю 0,7-1 ГВт. Велика кількість домогосподарств впроваджують декілька джерел енергії які в певній мірі незалежні один від одного, що вимагає теплового акумулятора (ТА) котрий вирівнюватиме графік генерації-споживання. Тому ми бачимо що питання акумулювання енергії є дуже актуальним для нашої країни для окремо взятого господарства чи бізнеса та для галузі енергетики в цілому.

За природою ТАМ (теплоакумуючого матеріалу) поділяються на :А) теплоємнісні акумулятори; Б) акумулятори тепла на фазовому переході; В) термохімічні акумулятори тепла. Згідно з даними [2] акумулятори, що використовують приховану теплоту фазових переходів (ФП), є найбільш перспективними на сьогодні. Як видно з діаграми на рисунку 1, ефективність цього методу зумовлена тим, що для багатьох речовин значення ентальпії ФП значно перевищує значення теплоємності, що пояснюється зміною температури. Таким чином ТА на основі ФП можуть стати ключовими елементами у впровадженні відновлювальних джерел енергії та підвищенні енергоефективності в різних сферах.

Гідратовані солі є перспективними матеріалами для зберігання теплової енергії, оскільки характеризуються високою об'ємною щільністю енергії (350 МДж/м³), відносно високою теплопровідністю (0,5 Вт/м·°С) та нижчою вартістю порівняно з парафіновими восками за винятками.

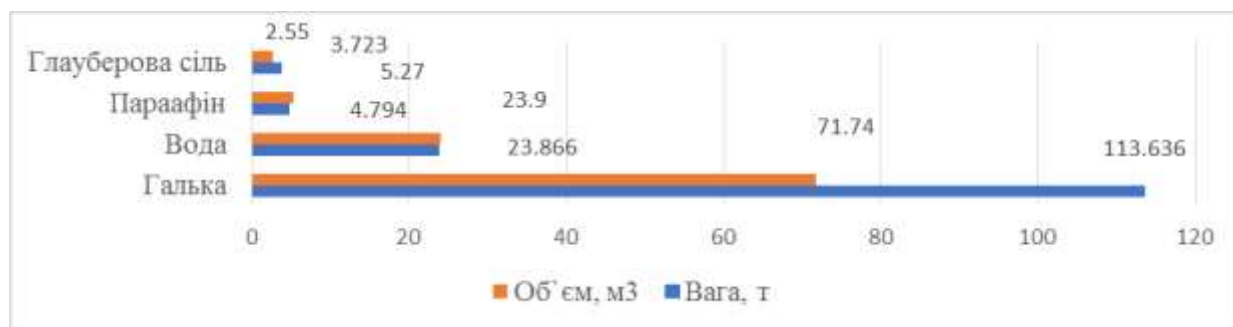

Рис. 1 – Порівняння різних теплоакумуючих матеріалів

Наприклад, глауберова сіль ($\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$), яка містить 44% Na_2SO_4 і 56% H_2O має температуру плавлення близько $32,4\text{ }^\circ\text{C}$, високу приховану теплоту плавлення — 377 МДж/м^3 і є одним із найдешевших матеріалів для зберігання тепла. Однак її використання обмежують проблеми фазового розшарування та переохолодження. В джерелі [3] запропоновано метод додавання води для запобігання утворенню важкої безводної солі, що стабілізує систему при циклічному використанні, але знижує щільність енергії зберігання. Щоб подолати проблему фазового розшарування, було запропоновано використовувати загусник, такий як бентонітова глина але це знижує швидкість кристалізації і теплопередачі через нижчу теплопровідність суміші.

Для вирішення проблеми фазового розшарування ряд дослідників [4] досліджували використання гідратованих солей у прямій контактній передачі тепла між незмішуваною теплопередаючою рідиною та гідратованим розчином. Цей підхід, де теплоносій викликає перемішування, мінімізує переохолодження та запобігає фазовому розшаруванню. Використання неорганічних матеріалів з ФП потребує пошуку матеріалів для ініціації кристалізації та загусників чи надійних технологій перемішування для зменшення переохолодження та запобігання фазовому розшаруванню. Сфери застосування таких ТАМ є широкими. Перевагою буде знайти можливість регулювання температури плавлення, адже вона є основним критерієм вибору ТАМ. Потенціал для відкриття нових застосувань у цієї технології залишається значним.

Список використаних джерел

1 Масованій ракетний обстріл України 10 жовтня 2022. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

2 Будлянський С.В., Редько А.Ф., Чайка Ю.І. 2014 Порівняння теплоакумуючих матеріалів з фазовим переходом для систем сонячного теплопостачання. <https://eprints.kname.edu.ua/38329/>

3 Biswas DR. Thermal energy storage using sodium sulphate decahydrate and water. *Solar Energy* 1977;19:99–100.

4 Farid MM, Khalaf AN. Performance of direct contact latent heat storage units with two hydrated salts. *Solar Energy* 1994;52:179–89.

УДК 504.05

Кравчук Олександр Андрійович
кандидат технічних наук, доцент
Лаврухіна Катерина Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
Возний Олександр Тарасович
студент

Київський національний університет будівництва і архітектури

ДЖЕРЕЛА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ВІД НАФТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Забруднення водних об'єктів внаслідок діяльності нафтової промисловості є нагальною проблемою, яка потребує комплексного підходу. В умовах глобального потепління і зміни клімату, збереження водних ресурсів стає ще більш критичним, адже чиста вода є основою не лише для життя, а й для стабільного розвитку економіки. Тому дослідження джерел забруднення води від нафтогазової промисловості та розробка ефективних шляхів їх мінімізації є важливими для забезпечення екологічної безпеки, сталого розвитку та покращення якості життя населення [1, 2].

Основні джерела забруднення водних об'єктів від нафтової промисловості:

Витоки нафти. Витоки, які можуть відбуватись під час транспортування нафти, аварій на трубопроводах або нафтопереробних установках, є одним з основних джерел забруднення. Навіть незначні витоки можуть призвести до серйозних наслідків для якості води, оскільки нафта проникає в ріки, водойми та підземні води.

Недостатнє очищення стічних вод. Нафтогазова промисловість генерує великі обсяги стічних вод, які містять токсичні речовини, солі та органічні сполуки. Якщо ці води скидаються у водойми без належного очищення, вони можуть забруднити водні ресурси.

Гідравлічний розрив (фрекінг). Ця технологія, що використовується для видобутку нафти та газу, потребує значних обсягів води, яка змішується з хімічними добавками. При неправильному управлінні ризик забруднення підземних вод збільшується, оскільки хімікати можуть потрапити в ґрунт і водоносні горизонти.

Відходи буріння свердловин. Процес буріння створює відходи, які можуть містити важкі метали та інші токсичні речовини. Ці відходи, якщо не утилізуються належним чином, можуть забруднити навколишнє середовище.

Дощові стічні води. Під час дощів забруднені території нафтогазових об'єктів можуть випускати стічні води, що містять нафтопродукти, у ріки

та водойми. Це забруднення може бути особливо критичним при інтенсивних опадах.

Нижче приведено основні шляхи мінімізації забруднення водних ресурсів від нафтової промисловості.

Впровадження сучасних технологій для очищення стічних вод перед їх скиданням у водні об'єкти. Такі стічні води містять небезпечні забруднювачі, такі як нафта, важкі метали та хімічні речовини. Хоча існуючі технології, такі як коагуляція, флотація та біологічне очищення, забезпечують певний рівень очищення, вони часто виявляються недостатніми для видалення специфічних забруднювачів нафтогазової промисловості. Системи біоремедіації, мембранні технології, нанотехнології та інші інноваційні рішення можуть суттєво зменшити вміст забруднюючих речовин.

Регулярний моніторинг та обслуговування трубопроводів, резервуарів та обладнання дозволяє виявляти витіки на ранніх стадіях. Використання систем раннього виявлення може суттєво знизити ризики забруднення.

Впровадження інноваційних технологій та обладнання у нафтовій промисловості може зменшити витрати на очищення стічних вод та зменшення їх об'ємів.

Використання альтернативних водних джерел, таких як дощові води, або повторне використання стічних вод для технічних потреб дозволить зменшити навантаження на природні водні ресурси.

Розробка та впровадження жорстких стандартів щодо скидання стічних вод, а також забезпечення контролю за їх дотриманням.

Діалог між нафтогазовими компаніями та місцевими громадами для врахування їхніх потреб та проблем у сфері водозабезпечення.

Забруднення водних ресурсів нафтовою промисловістю є серйозною проблемою, яка потребує комплексного підходу для її вирішення. Впровадження новітніх технологій, належний моніторинг, законодавче регулювання та активна співпраця з громадами можуть суттєво зменшити негативний вплив на водні ресурси. Це, у свою чергу, сприятиме забезпеченню сталого розвитку галузі та збереженню природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Cerff B., Key D., Bladergroen B. A review of the processes associated with the removal of oil in water pollution // Sustainability. 2021. Vol. 13, No22. 12339.

2. Максимюк М. Р., Міцкевич Д. І., Міцкевич, А. І. (2014). Нафтове забруднення поверхневих вод та шляхи подолання його наслідків // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Техногенна безпека. 2014. Т. 233, вип. 221. С. 37-40.

УДК 624.016

Крижанівський Ярослав Станіславович

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Гасенко Антон Васильович

доктор технічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***ПЕРЕДУМОВИ РОЗРАХУНКУ ПОПЕРЕДНЬО НАПРУЖЕНИХ
ЗГИНАНИХ СТАЛЕЗАЛІЗОБЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ ІЗ
ВРАХУВАННЯМ ГЕНЕТИЧНОЇ НЕЛІНІЙНОСТІ***

Попередньонапружені сталезалізобетонні конструкції використовуються у багатьох видах сучасних споруд, таких як мости, будівлі з великим прольотом, транспортні споруди тощо. Такі конструкції використовуються для зменшення прогинів і тріщиноутворення, що досягається за рахунок введення початкових напружень у сталеві елементи. Це дозволяє зменшити розміри перерізів і знизити матеріаломісткість конструкцій [1].

Сталезалізобетонні конструкції поєднують у собі переваги сталі та бетону, забезпечуючи високу міцність, жорсткість і стійкість до корозії. Вони широко застосовуються в мостобудуванні, висотних будівлях та інших інженерних спорудах [2]. Розрахунок таких конструкцій з урахуванням генетичної нелінійності дозволяє більш точно моделювати їхню поведінку під дією різних навантажень, включаючи динамічні та сейсмічні впливи.

Попередньо напружені сталезалізобетонні конструкції мають високий потенціал для адаптації в умовах динамічних навантажень та складних кліматичних умов, що є важливим аспектом при будівництві в зонах із підвищеною сейсмічною активністю та екстремальними погодними явищами. Наприклад, дослідження показують, що впровадження технології попереднього напруження в сталезалізобетонних конструкціях сприяє підвищенню їхньої довговічності та стійкості, мінімізуючи ризики появи мікротріщин і знижуючи потребу у додатковому обслуговуванні на всіх етапах експлуатації [3].

Необхідність ефективних конструкцій у сфері будівництва (спеціальність 192) вимагає вивчення поведінки сталезалізобетонних конструкцій з врахуванням генетичної нелінійності. Генетична нелінійність виникає у випадку накопичення нерівномірних напружень чи деформацій в компонентах сталезалізобетонних конструкцій в процесі їх створення [4]. Вона відображає складні взаємодії між матеріалами в конструкції, зокрема між сталлю та бетоном, які мають різні фізико-механічні властивості. Цей підхід дозволяє враховувати історію навантаження та попередні деформації, що впливають на поточний стан

конструкції [5]. Врахування генетичної нелінійності є особливо важливим для попередньо напружених конструкцій, де початкові напруження суттєво впливають на подальшу поведінку системи.

Стійкість і довговічність цих конструкцій є ключовими аспектами для забезпечення безпеки і зниження витрат на експлуатацію, що є однією з першочергових задач, яка відповідає народногосподарським потребам. Дане дослідження дозволить досягти значного економічного ефекту за рахунок зниження маси конструкцій, оптимізації матеріальних ресурсів та зменшення вартості експлуатації об'єктів.

Дане дослідження відноситься до прикладного, адже результати можуть бути використані для вдосконалення методів проектування сталезалізобетонних конструкцій, зокрема у сучасному цивільному та промисловому будівництві, підвищуючи надійність, довговічність та ефективність конструкцій.

Метою є розробка та вдосконалення методів розрахунку попередньо напружених згинаних сталезалізобетонних конструкцій з урахуванням генетичної нелінійності, що забезпечить надійну і точну оцінку їхньої міцності та деформативності. Це дозволить вдосконалити методи інженерних розрахунків для більш точного прогнозування експлуатаційної поведінки сталезалізобетонних конструкцій, розробки рекомендацій щодо оптимізації їх геометрії та використання матеріалів.

Завдання дослідження:

- Провести аналіз сучасних методів розрахунку попередньо напружених конструкцій з урахуванням генетичної нелінійності, розглянувши підходи, представлені в роботах.
- Розробити математичну модель для опису процесів накопичення напружень та деформацій у сталезалізобетонних конструкціях, що враховують генетичні зміни матеріалу.
- Виконати чисельне моделювання напружено-деформованого стану конструкцій під різними експлуатаційними умовами, включаючи вплив навантажень та умов навколишнього середовища.
- Проаналізувати результати моделювання та дослідити, як генетична нелінійність впливає на основні характеристики міцності сталезалізобетонних конструкцій.
- Розробити рекомендації для оптимізації конструкцій, що враховують результати досліджень та дозволяють підвищити надійність і економічну ефективність у будівництві.

Список використаних джерел

1. Grujić, B. (2016). Modeling of physical and mechanical properties of fiber reinforced concrete for application in constructions. (PhD Thesis). Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, Banja Luka.
2. Стороженко, Л.І., Семко, О.В., Пенц, В.Ф. (2005). Сталезалізобетонні конструкції: навчальний посібник. Полтава: ПНТУ.

УДК 624.016:624.042.65

Kudlay Andriy Oleksandrovych

student of the third (educational and scientific) level of higher education
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

Solod Oleksandra Ihorivna

student of the second level of higher education
Slovak University of Technology in Bratislava, Slovakia

***METHODS OF REGULATING THE STRESS-DEFORMATION
STATE OF NON-JOINT REINFORCED CONCRETE FLOORS***

Steel-reinforced concrete is one of the effective types of complex structural elements. It combines steel rolled profiles with reinforced concrete, which has rod reinforcement. One of the advantages of using steel-reinforced concrete is the ability to create with its help indivisible statically indeterminate design schemes that have a significantly higher level of survivability than statically determinate schemes. This advantage allows you to regulate the stress-strain state, improve the bearing capacity and stiffness of the building system and, as a result, reduce material consumption, improve operational characteristics and increase the reliability of structures during emergency loads caused by man-made influences.

Steel-reinforced concrete multi-span bent structures are quite effective resource-saving structures. They usually represent structures of floors or coverings of buildings and structures of various functional purposes. Such structures consist of two components: steel load-bearing beams, which work mainly in tension, and a concrete shelf, which works in compression and simultaneously performs the functions of a stiffening disk. In the case of concreting the steel part of the cross-section, concrete plays the role of corrosion and fire protection of the steel part, and also increases its stability. Planar structures with the use of profiled decking as a fixed formwork and additional reinforcement of the monolithic slab are distinguished by high manufacturability and increased bearing capacity.

Prestressing is one of the main ways to increase the effective control of forces in load-bearing structures. The main purpose of prestressing structures is to create a stress-strain state that is the opposite of the operational one. During operational loading, the prestressing forces are first overcome, and then, with further loading, the design forces of one of the types of limit states of the structure are achieved. Internal prestressing involves the artificial creation of a system of internal forces that is advantageous in terms of ensuring the bearing capacity or rigidity of the structure without changing the support reactions of the structure.

Prestressing in bent steel-reinforced concrete structures can be created by the following measures: tensioning of the additional external rod reinforcement

(sprengels), changing the geometric characteristics of the cross-section or the design scheme of the elements during the manufacturing process, step-by-step manufacturing technology, using prestressing cement for the preparation of the concrete mixture, providing constructive measures for additional compaction of the fresh concrete mixture (centrifugation) or for preliminary compression of hardened concrete, etc.

Creating initial stresses in building structures from their own weight significantly simplifies the prestressing process due to the lack of costs for additional measures and devices. Prestressing in this case can be created due to successfully selected sizes of nodes or specially developed technology of creation (manufacturing, large-scale assembly or installation, gradual involvement in the work of various parts of structures).

Rational prestressing of individual elements or parts of combined building structures can be achieved as a result of purposeful constructive nonlinearity of their work. In this case, constructive nonlinearity of the work of building structures is understood as a change in their design scheme during the deformation process. This is mainly ensured by the emergence of new or disappearance of existing boundary conditions (connections) of fixing the structure at different stages of its work. Taking into account the nonlinear work of steel-reinforced concrete structures during reinforcement in order to increase their bearing capacity allows the construction of actual design schemes for the operation of such structures at any level of load on them, identifying actual reserves of bearing capacity and ensuring the structural safety of the building being reconstructed. Modeling the processes of the actual life cycle of reinforced structures allows you to reduce the cost of materials for reinforcement.

Thus, the creation of preliminary self-stresses in steel-reinforced concrete structures (SRC) and the development of a theoretical apparatus for their consideration in the initial calculation conditions is a relevant problem, has theoretical significance and practical application in the design of load-bearing structures of buildings and structures, such as floor slabs, etc., and in the reinforcement of damaged similar structures.

References

1. Semko, O.V. & Hasenko, A.V. (2022). Classification of self-stressed steel-concrete composite structures. *Lecture Notes in Civil Engineering*, 181, 367-374. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85043-2_34

2. Hasenko, A.V., (2021). Previous self-stresses creation methods review in bent steel reinforced concrete structures with solid cross section. *Academic journal. Series: Industrial Machine Building, Civil Engineering*, 2 (57), 82-89. <https://doi.org/10.26906/znp.2021.57.2589>

УДК 622.323-049.5

Кучер Андрій Володимирович

аспірант

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Останні два роки відзначились у світі, насамперед, геополітичними змінами, загостренням старих та виникненням нових військових конфліктів та пов'язаною з цим енергетичною кризою. Спільні дослідження Energy Institute, KPMG та Kearney [1] узагальнили глобальні енергетичні дані за 2023 рік та підтвердили загальну тенденцію до зростання енергоспоживання (рис. 1). Як видно з рисунку, ця тенденція пов'язана із зростанням енергоспоживання країнами Азії, в той час як енергоспоживання країн Європи навіть дещо зменшилося. Через військове вторгнення росії та введення санкцій на газовому ринку ЄС частка російського газу впала майже в 2,5 рази та продовжила зменшуватись у 2023 році. У 2022 році глобальний ринок нафти зазнав структурної трансформації через зміну напрямку експорту нафти країни-агресора з європейського на азійський ринок. У цілому, можна зробити висновок, що причиною енергетичних проблем у 2022 році стало використання рф енергетичної зброї проти країн ЄС для припинення військової та фінансової допомоги Україні.

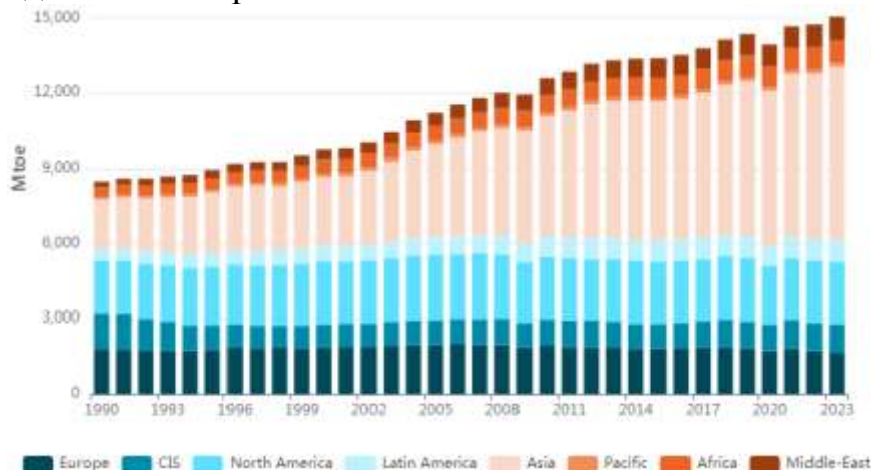

Рис. 1 – Динаміка енергоспоживання за регіонами світу за період 1990-2022 рр. [2]

Попри безпрецедентні ракетні та дроніві атаки на енергетичну інфраструктуру, уникнути колапсу на ринку енергоресурсів Україні вдалося завдяки диверсифікації постачання нафтопродуктів. Одним з таких напрямів диверсифікації в майбутньому обов'язково має бути підвищення

власного видобутку вуглеводнів (нафти та природного газу). Тільки наявність власних ресурсів дозволить бути менш вразливими до світових криз та енергетичної зброї. Ідеальним рішенням могло б стати підвищення власного видобутку до таких об'ємів, які б дозволили повністю відмовитись від імпорту енергоресурсів.

Ще одним трендом світової енергетики є постійне збільшення частки енергії від відновлювальних джерел (енергія сонця та вітру). Але за прогнозами Міжнародного енергетичного агентства, відмовитись від вуглеводневих джерел навіть в генерації електроенергії найближчими десятиліттями не вдасться. Сценарій констатованих політик за прогнозом МЕА наведено на рис. 2. Отже, для енергетичної безпеки України нафтогазовидобувна галузь, навіть при прогнозованому зменшенні об'ємів, зберігає своє стратегічне значення, що найменше на декілька десятиліть, а повністю відмовитись від видобування нафти та природного газу мабуть не вдасться ніколи.

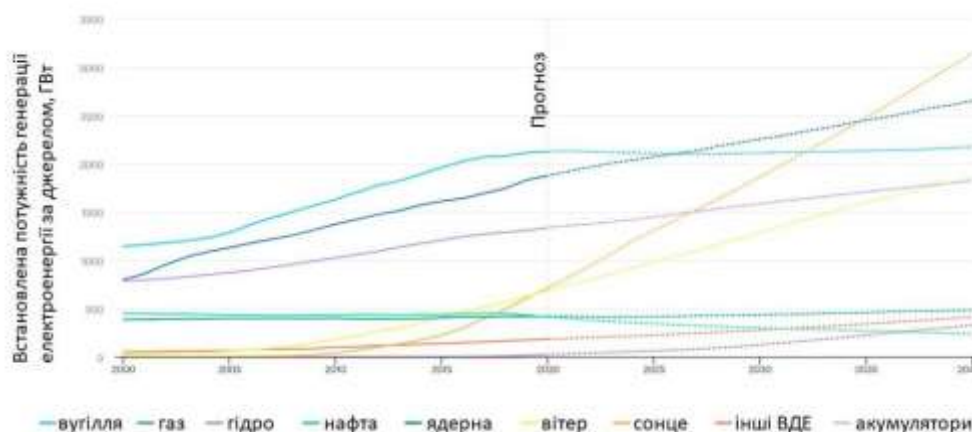

Рис. 2 – Джерела виробництва електроенергії у 2000-2040 рр. [3]

Збільшення частки відновлювальних джерел енергії дозволить накопичувати видобуті влітку вуглеводневі ресурси та використовувати їх в зимовий період, коли частка генерації енергії сонця значно знизиться, що, у свою чергу, призведе до зменшення залежності України від імпорту вуглеводневих ресурсів. Тож сучасні тренди розвитку світової енергетики не становлять стратегічних загроз економічній безпеці нафтогазовидобувної галузі України.

Список використаних джерел

1. Energy Institute. Statistical Review of World Energy 2024. URL: <https://www.energyinst.org/statistical-review>.
2. World Energy & Climate Statistics – Yearbook 2024. URL: <https://yearbook.enerdata.net/total-energy/world-consumption-statistics.html>.
3. World Energy Outlook 2019. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2019#introduction>.

УДК 504

Кухарик Андрій Сергійович

здобувач вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія»
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

***ЕКОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ ЗДОРОВ'Ю НАСЕЛЕННЯ
ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА***

Будівництво є однією з найважливіших галузей економіки, але воно також чинить значний вплив на навколишнє середовище і здоров'я населення. Інтенсивне використання природних ресурсів, викиди шкідливих речовин у повітря, забруднення ґрунту та води створюють серйозні екологічні загрози. Вивчення цих процесів і їх впливу на людей є надзвичайно важливим для пошуку шляхів мінімізації цих ризиків [1, с. 15]. Будівельна діяльність часто супроводжується викидами пилу та токсичних речовин, що негативно впливають на якість повітря. За даними досліджень, дрібнодисперсні частки (PM2.5 і PM10), що викидаються у процесі будівельних робіт, можуть спричиняти серцево-судинні та респіраторні захворювання у місцевого населення [2, с. 450]. Особливо небезпечні дрібні частки, здатні проникати у глибокі відділи легень і викликати хронічні захворювання.

Під час будівництва забруднюються ґрунти, що може призвести до потрапляння токсичних речовин у водні ресурси. Це становить значну загрозу для здоров'я людей, оскільки такі речовини, як свинець та ртуть, можуть викликати інтоксикацію та хронічні захворювання [3, с. 23]. Наприклад, неправильна утилізація будівельних відходів та злив хімічних речовин можуть спричинити серйозне забруднення питної води.

Інтенсивний шум від будівельної техніки негативно впливає на нервову систему людей, що живуть поруч із будівельними майданчиками. Тривала дія шуму може викликати підвищений стрес, безсоння, підвищений ризик розвитку серцево-судинних захворювань [4, с. 112]. Будівельні роботи супроводжуються підвищеним рівнем шуму, який перевищує допустимі норми, що призводить до стресу та психосоматичних розладів у населення. Тривале перебування в умовах шумового забруднення може стати причиною проблем із серцево-судинною системою та нервовими розладами.

У будівництві використовуються матеріали, які можуть мати радіоактивні або токсичні властивості. Наприклад, азбест, який раніше використовувався у будівельній індустрії, є відомим канцерогеном і може спричиняти рак легенів при тривалому впливі [5, с. 33]. Використання азбесту в будівництві спричиняє серйозні екологічні та медичні проблеми, що впливають на здоров'я людей, які проживають або працюють у будівлях, де цей матеріал був використаний. Одним із найважчих

наслідків дії азбесту є мезотеліома – рідкісна, але агресивна форма раку, яка вражає тонку оболонку легень, серця або черевної порожнини. Мезотеліома виявляється у людей, які працювали з азбестом або тривалий час знаходилися поруч з матеріалами, що містять азбест.

Азбестові матеріали небезпечні не тільки під час їхнього виробництва та монтажу, але й у процесі руйнування будівель, які містять азбест. При руйнуванні або ремонті таких споруд азбестові волокна потрапляють у повітря, ґрунт та водні ресурси, що створює серйозну загрозу для навколишнього середовища та здоров'я населення. Особливо небезпечними є старі будівлі, які вже частково зруйновані або не експлуатуються належним чином, адже азбест у цих об'єктах може розповсюджуватися без належного контролю.

Для мінімізації негативного впливу будівництва на навколишнє природне середовище та здоров'я населення важливо впроваджувати сучасні екологічні стандарти та технології. Сюди належать використання екологічно безпечних матеріалів, контроль за викидами шкідливих речовин, а також забезпечення дотримання норм щодо шумового забруднення. Моніторинг екологічних показників на будівельних майданчиках та прилеглих територіях також є важливим для вчасного виявлення та усунення екологічних ризиків. Будівництво важливе для економічного розвитку, але створює серйозні екологічні загрози для здоров'я населення. Для забезпечення сталого розвитку та збереження екології необхідно впроваджувати екологічно чисті технології і посилювати контроль за виконанням екологічних норм. Тільки комплексний підхід до вирішення цих проблем дозволить мінімізувати негативні наслідки будівництва для здоров'я людей.

Список використаних джерел

1. Веклич О.О. Вплив будівництва на довкілля та здоров'я населення: аспекти зменшення екологічних ризиків // Екологія і природокористування. – 2020. – Вип. 3. – С. 12–20.
2. Thatcher, T. R., & Layton, D. W. Deposition, resuspension, and penetration of particles within a residence // Atmospheric Environment. – 1995. – Vol. 29, Issue 13. – P. 1487–1497.
3. Коваль О.В., Андрущенко В.Ф. Вплив будівельних робіт на забруднення водних ресурсів у міських агломераціях // Наукові записки НаУКМА. – 2019. – Т. 2, №7. – С. 21–30.
4. Babisch W. The noise/stress concept, risk assessment and research needs // Noise & Health. – 2002. – Vol. 4, Issue 16. – P. 1–11.
5. Mossman, B. T., et al. Asbestos: Scientific developments and implications for public policy // Science. – 1990. – Vol. 247, Issue 4940. – P. 294–301.

УДК 330.4:216.2

Кучер Вікторія Олександрівна
студентка групи 301-БМ
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПАСИВНЕ БУДІВНИЦТВО - СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ КОМФОРТНИХ УМОВ ПРОЖИВАННЯ ЛЮДИНИ СЬОГОДЕННЯ

При зведенні будівлі попередньо визначають не тільки її функціональність і зручність, але також її експлуатаційні витрати та кошти, які будуть затрачені на реалізацію проекту та вплив усіх процесів будівництва та експлуатації на навколишнє середовище.

Кожного року масштаби будівництва зростають. Зростає також негативний вплив від цього процесу. Через стрімкий розвиток будівельної галузі з'являтися почали й нові технології будівництва, які мінімізують шкідливий вплив від подальшого використання на екологічну систему, а також зменшують витрати коштів та ресурсів Землі при експлуатації об'єкту. Прикладом є технологія «пасивне будівництво».

Енергозберігаючі будинки з'явилися в Європі більше 20 років тому, в Україні лише останнім часом такі споруди почали набирати популярність [1]. Через постійні відключення світла в країні наразі «пасивність будівлі» стала актуальною. Така споруда передбачає відсутність «активних» опалювальних приладів або мінімізацію їх кількості. Пасивний Будинок — це будівля, в якій тепловий комфорт досягається виключно за рахунок додаткового попереднього підігріву (або охолодження) маси свіжого повітря, необхідного для підтримання в приміщеннях повітря високої якості, без його додаткової рециркуляції.

На прикладі звичайного будинку, 2004 року будівництва, досліджено, як можна втілити ці технології. Збереження тепла – основна задача будь-якої будівлі («пасивної» особливо). Для того, щоб ефект від застосування теплоізоляційних матеріалів був максимальним, необхідно розумно підбирати матеріали для утеплення. Утеплення стосується не тільки зовнішніх і внутрішніх стін, а й фундаментів, плит, підлог і похилих стель. Для цього різновиду існують види теплоізоляційних матеріалів, які максимально запобігають теплопередачі. До них відносяться мінеральна вата та пінополіуретан [2]. Але важливою є не тільки ізоляція, а і вентиляція. Поряд з продуманим плануванням приміщень і великим південним склінням, фактично є вибір таких екологічно чистих джерел опалення, як теплові насоси або ГЧ-опалення, які живляться від житлової фотоелектричної системи [2]. Можливе також використання теплої підлоги. Через високі втрати тепла в результаті природної вентиляції слід

уникати його використання в пасивних будівлях. У таких будинках необхідно використовувати механічну вентиляцію з рекуперацією тепла. Правильно спроектована припливно-витяжна система дозволяє скоротити втрату тепла до 80%. Тепло, що поглинається з повітря, можна використовувати для опалення будинку або водопостачання, додатково зменшуючи потребу в системі опалення [2]. Також особливу увагу слід приділити вибору вікон. Вікна треба розміщувати надаючи перевагу більш сонячній стороні будівлі. Вони мають бути глухі. Вимоги до склопакету високі, мінімум – двокамерний склопакет із двома шарами енергозберігаючого скла і заповненням повітряних камер аргоном. В якості профілю варто обрати шестикамерні системи з монтажною шириною не менше 80 мм. Плюсом буде наявність третього, внутрішнього контуру ущільнення [3].

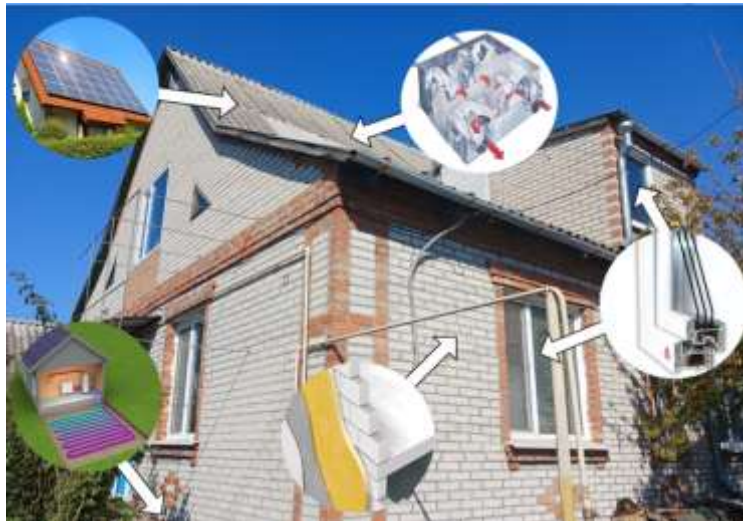

Рис. 1 – Сучасні енергозберігаючі частини будинку

При термомодернізації будинку до рівня «пасивний» матеріальні витрати, які необхідно буде вкласти в такий проект, окупляться за кілька років, комфортність умов проживання зросте в геометричній прогресії, зменшиться негативний вплив на екосистему. Пасивний дім України – це початок нового етапу на шляху до економного використання енергоресурсів.

Список використаних джерел

1. «Комплексне застосування архітектурних та технічних рішень для енергозабезпечення пасивного будинку в режимі «нульового споживання»» URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/93989a67-4e55-4225-8fb7-29f75ecda748/content>
2. Особливості проектування пасивного житлового будинку в Україні URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54902>
3. Пасивний будинок з нульовим енергоспоживанням URL: <https://ndch.diit.edu.ua/conference/registration/ТезиПЦБ.pdf>

УДК 622.2

Лазєбна Юлія Віталіївна

старший викладач кафедри буріння та геології
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПИТАННЯ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОСТІ РІДИН ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОНИКНОСТІ ЩІЛЬНИХ КОЛЕКТОРІВ

Розробка вуглеводнів, зокрема, газу щільних колекторів вимагає застосування методів інтенсифікації – кислотних обробок пласта чи гідравлічного розриву, котрі зазвичай базуються на використанні рідин із хімічними речовинами у складі. Такі хімічні сполуки в більшості випадків відносяться до неорганічних і є агресивними як по відношенню до елементів конструкції самої свердловини, так і до геологічного та навколишнього середовища в цілому.

Згубний вплив цих речовин у великій мірі проявляється в забрудненні атмосфери, ґрунтів, підземних вод та поверхневої гідросфери [1, 5].

Чинниками, які призводять до забруднення можуть бути як непередбачувані події, так і технічні фактори [2], наприклад, аварійні викиди, поглинання розчину в пласт, забруднення в наслідок негерметичності свердловини чи неякісного цементування, випаровування з відстійників і т.п. [1, 2, 5]

З метою запобігання забруднення або відновлення середовища проводиться моніторинг підготовчих процесів та ходу розробки вуглеводнів [1]. Однак, зважаючи на специфіку робіт і особливості складу використовуваних рідин, заходів контролю та ретельного дотримання технологій не достатньо, оскільки шкідливий вплив певною мірою проявляється і за сприятливих умов перебігу процесів [5].

При вище згаданих роботах у свердловину закачуються значні об'єми рідин різноманітного хімічного складу, в тому числі і з доволі токсичними сполуками, які є одними із забруднюючих середовище агентів.

Особливо велика кількість шкідливих речовин потрапляє в надра під час розуцільнення низькопроникних колекторів методом гідравлічного розриву пласта. Для покращення гідропровідності газовмісної гірської породи шляхом її руйнування і таким чином збільшення об'єму пустот, у пласт за одну лише операцію нагнітають у середньому до 100 м³ рідини [3]. По закінченню процедури значна частина розчину, яка може сягати близько 30-40%, залишається в надрах і в подальшому мігрує товщами гірських порід (на думку деяких дослідників, таким чином продуктами нафтогазовидобувної промисловості можливе забруднення водоносних горизонтів).

За дослідженнями американських вчених, проведеними в США, відомо близько 65 речовин, що входять до складу рідин інтенсифікації і які є небезпечними для природи та людського здоров'я [4]. Багато компаній не розголошують складники своїх розчинів, що у свою чергу, певним чином покриває використання агресивних і токсичних сполук.

Неможливо абсолютно запобігти всім шкідливих факторам, але можливо зменшити вплив деяких із них, зокрема чинника хімічного забруднення надр та навколишнього середовища. З цією метою необхідно популяризувати застосування більш безпечних реагентів, спонукати заміну шкідливих хімічних складників, котрі використовуються в нафтогазовій сфері, на більш екологічні.

Нажаль, як показує світовий досвід, шкідливі речовини є більш ефективними, що прискорює хід робіт і, відповідно, отримання прибутку. Але наразі людство у становищі коли на терезах поряд із матеріальним благополуччям знаходиться екологічна безпека.

Список використаних джерел

1. Білецький В.С., Екологічна безпека у нафтогазовій промисловості: конспект лекцій / Білецький В.С., Суярко В.Г. Сіренко В.І., Фик М.І., Орловський В.М. (за ред. Фик І.М.) - Х.: НТУ «ХПІ», 2021. – 175 с.

2. Звіт з оцінки впливу на довкілля. Спорудження свердловин №№ 701, 702 Західно-Хрестищенського ГКта свердловини №219 Ланнівського ГКР на газ і конденсат, підземні споруди. Підключення свердловин до установок підготовки вуглеводневої сировини. ТОВ НВП "ЕКОПРОМ". - Харків, 2022. – 394 с.

3. Стойко А.І., Карпенко І.О., Кузмірчук П. Використання водних ресурсів під час проведення гідравлічного розриву пласта. Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ : всеукр. наук.-техн. журн. № 3(56). - Івано-Франківськ: Факел, 2015. С. 127-133.

4. Сучасні проблеми державної політики у сфері видобутку нетрадиційних вуглеводнів в Україні: зб. наук. пр. / за ред. Г.Л. Рябцева, С.В. Сапегіна. – К.: Псіхея, 2013. – 240 с.

5. Хомин В.Р. Екологічні ризики під час буріння та освоєння свердловин. Національний лісотехнічний університет України Збірник науково-технічних праць. Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 25. – 2015. С. 110 – 114.

УДК 631: 620.92

Майдебура Петро Ігорович

здобувач другого (магістерського) рівня освіти спеціальності агрономія

Науковий керівник: Нікітенко Марія Петрівна

Ph.D. з агрономії, старший викладач кафедри землеробства

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ: ПЕРСПЕКТИВИ І РЕАЛІ

Зростання попиту на надійні енергетичні рішення для сільського господарства змушує фермерів активно звертати увагу на автономні енергетичні системи. Ці системи здатні забезпечити енергією як малі, так і великі господарства, особливо у віддалених регіонах або там, де важливо зменшити залежність від традиційних енергоресурсів.

Найактивніше використовуються такі види відновлюваної енергетики: сонячна енергетика, що включає фотогальванічні панелі, які перетворюють сонячне світло на електрику; серед її переваг – тривалий термін служби і відсутність викидів, хоча ефективність залежить від погоди, а для установки потрібна значна площа. Вітрова енергетика генерує енергію за допомогою турбін, що використовують силу вітру; вона підходить для вітряних регіонів, але має високу вартість установки і може впливати на ландшафт. Біоенергетика застосовує органічні відходи для виробництва тепла або електрики, дозволяючи утилізувати відходи, однак потребує значних обсягів сировини. Гідроенергетика використовує гідротурбіни для генерації електроенергії та підходить для господарств поблизу водойм, хоча потребує значних інвестицій на будівництво. Біодизель, паливо з рослинних олій, наприклад рапсу, зменшує залежність від викопного палива, скорочує викиди та відносно легко використовується, однак його виробництво вимагає значних вкладень.

Впровадження автономних систем несе низку переваг для господарств що впроваджують їх, основним з яких є економія витрат на енергію за рахунок використання альтернативної енергетики, більша незалежність фермерів від аварій загальної мережі і ринкових коливань, зменшення рівня викидів парникових газів, що в свою чергу покращує екологічний стан. Також існує можливість інтеграції таких систем з розумними мережами для оптимального використання енергії.

Для малих ферм доцільно встановлювати сонячні панелі або міні-вітрогенератори для освітлення і живлення невеликих пристроїв. Великі господарства можуть використовувати гібридні системи (поєднання вітрової та сонячної енергії) або біогазові/біодизельні установки, що знижують витрати на утилізацію відходів і підвищують рентабельність.

Деякі фермерські господарства в Україні вже використовують сонячні панелі для освітлення і забезпечення електрики для невеликих побутових приладів. Великі аграрні компанії встановлюють біогазові установки, які використовують тваринні відходи для виробництва електроенергії та тепла, зменшуючи залежність від зовнішніх постачальників енергії. Також середні та великі господарства успішно використовують біодизель для сільськогосподарської техніки. Деякі фермери також розглядають можливість інвестувати у невеликі виробничі установки для біодизеля, щоб забезпечити стабільне і доступне паливо на фермі

Таким чином, впровадження автономних енергетичних систем на фермах є економічно вигідним і екологічно сталим кроком, що сприяє розвитку сучасного сталого сільського господарства.

Список використаних джерел

1. Маменко О. М., Портяник С. В. Нетрадиційні відновлювані джерела енергії та перспективи виробництва біогазу в умовах тваринницьких комплексів. Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини 32 (1). 2016. С. 231-249.

2. Кузнєцова, Г. О. Використання відновлюваних джерел енергії в аграрно-промисловому комплексі регіонів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: економіка і менеджмент. 2017. С 255-257.

3. Нікітенко М.П., Донгаузер В.О. Перспектива впровадження ресурсозберігаючих технологій у землеробстві у повоєнному відновленні Херсонщини. Сучасна наука: стан та перспективи розвитку. матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди Дня працівника сільського господарства в Україні. 2023. С. 78.

4. Климчук О. В. Економічні передумови розвитку біоенергетики в Україні. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2011. Вип. 4 (55). Т4. С. 68-74.

5. Бойчук, Н. Я.; Макаренко, М. Ю. Біоенергетика, як ключовий фактор розвитку агропромислового комплексу України. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. 2011. Вип. 7. С 13-17.

УДК 622.24

Мекишун Микита Романович

аспірант кафедри нафтогазової інженерії та буріння
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

**ДЕЯКІ ВІДОМОСТІ ПРО МАГНІТОГІДРОДИНАМІЧНИЙ
ПРИНЦИП РОБОТИ ГІДРОМОНІТОРНОГО БУРУ**

Відомо, що при виборі раціональних методів руйнування масиву гірських порід (при різних операціях гірничо-видобувного циклу, а саме спорудження гірських виробок та буріння свердловин) відправною точкою виступає аналіз їх міцності. При цьому багатьма дослідженнями доведено, що найбільш ефективним, в певних геолого-технічних умовах, виступає метод, заснований на використанні високошвидкісного гідравлічного струменя води (або іншої рідини) для руйнування породи.

В якості робочого органу при гідравлічному руйнуванні гірських порід використовується активний гідромоніторний струмінь; саме він що здійснює руйнування гірського масиву і гідравлічне транспортування зруйнованої гірської маси. Вказане гідравлічне руйнування може вестися затопленим вільним струменем, за умови, коли густина рідини активного струменя дорівнює значенню густини середовища, куди скеровується активний струмінь. Параметрами розглядуваного гідромоніторного струменя, які визначаються особливостями конструктивного виконання так званого гідромоніторного вузлу, виступає швидкість вильоту активного струменя, витрата робочої рідини та діаметр насадки.

Розроблена нами конструкція гідромоніторного буру, яка власне і формує активний гідромоніторний струмінь, відноситься до бурової техніки, а саме до галузі спорудження свердловин різного призначення за допомогою пристроїв, що формують високошвидкісні робочі струмені рідини. Галуззю використання розробленого гідромоніторного буру можуть виступати цикли буріння експлуатаційних, геологорозвідувальних, гідрогеологічних, геотехнологічних та технічних свердловин (у т.ч. значного діаметру та необхідністю розширення привибійної зони) в породах осадового комплексу із широким діапазоном механічних і фізичних властивостей.

Розглядуваний гідромоніторний бур укрупнено складається з бурового ставу, в нижній його частині завершеного спеціальним поворотним механізмом із гідромоніторною розгінною камерою, в корпусі якої по центру встановлено стрижневий електрод в ізоляційній оболонці з можливістю поздовжнього переміщення в ній та формування розгінної контактної електрогідравлічної ділянки. Руйнування породного масиву здійснюють за спуску бурового ставу та підключення, за допомогою електричного кабелю, змонтованої у поворотному механізмі гідромоніторної розгінної камери до електричної загальнопромислової

мережі бурової.

В основу принципу роботи запропонованого гідромоніторного бура покладено ефект так званої «гаус-гармати», але замість твердого снаряда використовується рідина. Оболонкою насадок гідромоніторного бура є «мінігідропушки». Новизна конструкції розробленого гідродинамічного бура підтверджена патентом України. Модернізована нами «гідропушка» – це пристрій, який використовує силу електромагнітного поля для прискорення потоку води або водяного снаряда. Основний принцип роботи такого пристрою аналогічний принципу дії рейсотрону або гаус-пушки.

Принцип роботи гідромоніторної насадки.

1. Електромагнітна котушка: Гармата використовує потужні котушки (соленоїди), які створюють змінне магнітне поле. Коли вода, що містить розчинені іони, проходить через це поле, на неї впливає електромагнітна сила, що штовхає її в заданому напрямку.

2. Живлення: Для створення сильного магнітного поля необхідне імпульсне джерело високої напруги. Зазвичай використовується конденсаторний блок, який заряджається та розряджається на котушки, створюючи потужний імпульс.

3. Траєкторія руху: Електромагнітне поле в котушці штовхає та прискорює воду вздовж каналу, щоб мінімізувати тертя та турбулентність.

Технічний результат полягає в тому, що принципово інше конструктивне виконання взаємодіючих робочих вузлів та гнучкість режиму поверхневого керування забезпечують: реалізацію програми ефективного направленного руйнування гірського масиву активованими гідромоніторними струменями; розмірну компактність і рухливість пристрою відносно габаритних розмірів свердловин різного призначення.

Означеним компонованням схеми гідромоніторного буру досягається: можливість застосування пристрою в техніко-технологічних схемах буріння свердловин та послідовного розширення останніх в інтервалі продуктивних горизонтів; підвищення ступеню та досконалості використання гідравлічної й механічної потужності поверхневих бурових насосів; збільшення механічної й рейсової швидкості буріння; удосконалення системи розробки родовищ корисних копалин.

Список використаних джерел

1. Фізико-хімічна геотехнологія / М.М. Табаченко, О.Б. Владико, О.Є. Хоменко та ін. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – 310 с.

2. Технологія і техніка буріння / В. Войтенко, В. Вітрик. – К.: Центр Європи, 2012. – 708 с.

3. Маланчук З.Р., Боблях С.Р., Маланчук Є.З. Гідровидобуток корисних копалин. – Рівне: НУВГП, 2009. – 280 с.

4. Азюковський О.О., Павличенко А.В., Ігнатов А.О., Коровяка Є.А., Хоменко В.Л., Пащенко О.А., Мекшун М.Р., Шипунов С.О. (2022). Гідромоніторний бур. Патент на корисну модель № 151461, Україна.

UDC 330.4:216.2

Mishchenko Roman Romanovych

Postgraduate Student

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

Pinchuk Nataliya Mykhaylivna

Ph.D. of Engineering Sciences, Department of Architecture, Construction and Design
Polytechnic University of Bari, via Orabona, 4, 70125 Bari, Italy

***MAJOR DESTRUCTION OF LOAD-BEARING STRUCTURES
OF TRANSPORT STRUCTURES***

The modern network of public roads in Ukraine was formed by the 80s of the 20th century. The most intensive construction of bridges in Ukraine was carried out in 1960-1970. Thus, 80.7% of bridges were built before 1980 [1, p.282]. According to DBN V.2.3-22:2009, the estimated service life of bridge structures is 70-100 years [2, p.11]. According to the distribution by operational conditions, it indicates that more than 30% of bridges are in the 4th and 5th worst technical conditions. The majority of bridges (52%) are in the 3rd (serviceable) operational condition. The vast majority of transport structures (over 80%) have signs of initial deformations, and in some cases these damages have reached a critical level and have become irreversible, destructive. More than 100 transport structures were declared unsafe in just 3 years. A significant reduction in the period of operation of bridges - up to 30-50 years instead of the period provided for by the standards - indicates complex shortcomings in the field of bridge construction. This phenomenon reflects both problems with the quality of construction work and subsequent maintenance of facilities, and the presence of significant gaps at the design stage of structures. The existing system of maintenance, operation and repair of bridge structures demonstrates its inefficiency in solving urgent tasks. The key factors of such a situation are the lack of proper economic and mathematical analysis in the development of modern methods of maintenance and repair, especially in conditions of limited funding, resource shortages and a rapid increase in weight loads from vehicles. A critical drawback is the lack of professional bridge construction organizations capable of providing qualified maintenance [3, p.10].

The lack of a comprehensive approach to the design, construction and operation of bridge structures often leads to premature failure of their components. This causes damage to the main load-bearing elements, shortens the service life and increases the risk of accidents.

The deterioration of the technical condition of bridges and their moral obsolescence require reconstruction. Although reconstruction allows you to preserve the object, it requires careful design preparation, the introduction of innovative design solutions and the use of modern building materials and technologies. Significant funds are spent on dismantling damaged parts,

restoring problem areas and bringing the structure into compliance with current standards. The reconstruction process is accompanied by various risks at all stages - from design and organization of work to construction, quality control and financing. The implementation of these risks can lead to premature destruction of both individual elements and the entire structure, which will require additional resources [4, p.90].

There is a need to develop a comprehensive algorithm capable of modeling and predicting various scenarios of potential destruction of span structures of artificial structures. This task is aimed at increasing the overall level of reliability and durability of artificial structures and their corresponding elements, ensuring their uninterrupted operation throughout the planned service life, identifying signs of possible future destruction in advance and eliminating their cause. To achieve this goal, it is necessary to investigate the reasons that lead to the rapid destruction of the corresponding elements of artificial structures, taking into account the interaction of various factors affecting the structure, including static and dynamic loads, corrosion processes, temperature deformations.

To perform systematization and classification according to the probability of occurrence and possible consequences. To develop an algorithm for modeling failure mechanisms, which will include: determining the sequence of modeling the possible occurrence of failure in an artificial structure, analysis and conclusions regarding the deformations of the structure.

References

1. Kaskiv V. I., Panibratets L. G., Stepanov S. M., Hriniv V. S., Chaykovska L. I. The state of the bridge infrastructure of Ukraine on public roads of state importance in controlled territories for 2023. *Roads and Bridges*. Kyiv, 2024. Issue 29. P. 280–292.
2. DBN V.2.3-22:2009 Transport structures. Bridges and pipes. Basic design requirements. Kyiv, 2009. 73 p.
3. Kovaka S. V., Tantsur D. O. Problems of operation and repair of bridge structures in the Kharkiv region. I International Scientific and Technical Conference “Transport structures: condition, problems of preservation, repair”, Kharkiv, November 15, 2019: Abstracts of reports. - Kharkiv: KhNADU, 2019. – 8-10 p.
4. Pervishov I.V., Bezbabicheva O.I. Analysis of risks and their consequences during the reconstruction of road bridges “Transport structures: condition, problems of preservation, repair”, Kharkiv, November 15, 2019: Abstracts of reports. - Kharkiv: KhNADU, 2019. – 90-91 p.

UDC 621.3:681.3:62-5

Mytrofanov Pavlo

Ph.D., Associate professor

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

Boyko Igor

Postgraduate

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

***INTERCONNECTION OF INFORMATION, ELECTRONIC AND
MECHATRONIC SYSTEMS: PERSPECTIVES OF ENERGY EFFICIENCY***

In today's world, the integration of information, electronic, energy and mechatronic systems is a key factor for ensuring sustainable development. This study analyzes the main components of these systems, their interrelationships and the potential challenges they face.

In the 21st century, technology is developing at an incredible speed. Information systems, electronic devices, energy networks and mechatronics form the basis for the development of new solutions in various areas: from industry to everyday life. The integration of these systems provides not only economic benefit, but also environmental sustainability. Information systems allow enterprises to effectively manage resources and analyze data. Resource management systems (RMS) and decision support systems (DSS) are key components of modern business. The use of data in enterprise management increases productivity by 20-30% [7].

Electronics are the heart of many modern technologies. The introduction of microprocessors, sensors and integrated circuits became the basis for the development of smart devices. In [6] it is emphasized that electronic systems can reduce energy consumption in household appliances by up to 50%.

Sustainable development of energy systems is an important challenge for society. According to a study [4], the implementation of renewable energy sources such as solar and wind farms is critical for reducing CO₂ emissions. Smart grids that integrate traditional and new energy sources ensure optimization of resource use and increase the reliability of energy supply.

Mechatronics combines mechanics, electronics, and computer technology to create automated systems. As noted by [2], robotics based on mechatronic principles can reduce production costs by up to 30% due to process automation.

Figure 1 shows the core components of mechatronics, detailed below [1,5]. The interconnection between information, electronic, energy and mechatronic systems allows for the development of integrated solutions. A systems approach that emphasizes comprehensive analysis can provide new opportunities for innovation. As noted by [3], the integration of different systems creates synergies that improve overall performance. Cyber security, environmental sustainability and energy efficiency are among the main challenges these

systems face. Technological innovations must be accompanied by appropriate political and economic decisions to create efficient, safe and sustainable systems.

Fig. 1 – The mechatronics ecosystem: A harmonious blend of engineering disciplines and real-world applications, driving innovation across industries.

According to the authors, the integration of information, electronic, energy and mechatronic systems is an important step in the development of modern technologies. Collaboration between the scientific, engineering, and business communities is critical to meeting the challenges and realizing the potential of these systems. Further research in this area could lead to significant improvements in quality of life and economic efficiency.

Referenses

1. Bolton, W. *Mechatronics: Electronic Control Systems in Mechanical and Electrical Engineering*, 7th ed.; Pearson Higher Education: Upper Saddle River, NJ, USA, 2018.
2. Craig, John J. *Introduction to Robotics: Mechanics and Control*. 3rd ed., Pearson, 2016.
3. Gibbons, James. "Systems Engineering: Principles and Practice." *International Journal of Systems Engineering*, vol. 5, no. 1, 2016, pp. 23-40.
4. Green, Martin A., et al. "Solar Cell Efficiency Tables (Version 35)." *Progress in Photovoltaics: Research and Applications*, vol. 18, no. 1, 2010, pp. 1-34. <https://doi.org/10.1002/pip.1004>
5. Bishop, R.H. *Mechatronics an Introduction*, 1st ed.; CRC Press: Boca Raton, MA, USA, 2017.
6. Razavi, Behzad. *RF Microelectronics*. 2nd ed., Prentice Hall, 2016.
7. Turban, Efraim, et al. *Decision Support and Business Intelligence Systems*. 10th ed., Pearson, 2018.

УДК 699.852:624.01(083.5)-047.44

Ніколаєнко Дмитро Миколайович

студент

Науковий керівник: Філоненко Олена Іванівна
професор кафедри будівництва та цивільної інженерії
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ВПЛИВІВ
З УРАХУВАННЯМ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ
ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ПІДЗЕМНИХ УКРИТТІВ***

У сфері сучасного будівництва, починаючи з прийняття закону України «Про енергетичну ефективність» [1] 2021 року, подальшу тенденцію в розвитку набуває термомодернізація та енергоефективність будівель, які мають на меті зменшити енерговитрати на утримання будівель. З початком повномасштабної війни в Україні постає питання про розвиток захисних споруд цивільного захисту, їх відновлення в існуючих будівлях.

Основну роль укриттів відіграють споруди подвійного призначення, зокрема підвальні або цокольні приміщення. Беручи до уваги п.6.1, 6.3 та 6.14 [2], проектування нового укриття рекомендується окремо від існуючої будівлі. Якщо враховувати заклади освіти, то, відштовхуючись від максимальної місткості укриття та враховуючи чисельні та затяжні повітряні тривоги, здобувачі освіти перебували в укритті в середньому 920 годин або понад 38 днів за 2022 рік [3]. Обумовлюючи довготривалим перебуванням, людей у сховищах, необхідно розробляти розділ енергоефективності. Розглядаючи перелік будівель, на які не поширюються мінімальні норми енергоефективності [4] можна зазначити, що укриття та споруди подвійного призначення, а саме заглиблених нижче рівня земляного покриву, не зазначені в даному нормативі. Згідно п.15 [2] рекомендацій та характеристики утеплювачів зі взаємодією з іншими гідроізоляційними матеріалами, ґрунтом та глибиною закладання не розраховані та не вказані для окремо заглиблених укриттів та споруд подвійного призначення даного нормативу. Звертаючись до ДСТУ 9191 [5] згідно п. 4.10 заглиблені стінові конструкції потрібно утеплювати, але це впливає лише на цокольні та підвальні приміщення опалювальних будівель, де при заглибленні нижче 2,0 м потрібно враховувати рекомендації п.5 [6].

Приміщення дизельної електростанції (ДЕС) п.7.2.1.3 [2], теж рекомендується утеплювати, для забезпечення мінімальної підтримуючої температури функціонування пристроїв. п.10.12 [2] зазначає, що дане приміщення відноситься до категорії пожежної небезпеки В, відповідно

сам утеплювач має бути правильно запроектований разом з іншими негорючими матеріалами даного класу.

Подібне дослідження було проведено у сфері сталого розвитку підземного будівництва з урахуванням ефективності теплової енергії у заглибленому середовищі [7]. Також, при дослідженні технічного стану та при повторному запуску в експлуатацію підземного бомбосховища, використання теплоізоляційних матеріалів дозволяє знизити загальне енергоспоживання систем охолодження підземного простору [8].

Аналізуючи діючу нормативно-технічну базу, рекомендації та правила щодо утеплення останніх років, визначено, що енергоефективність для укріплень та споруд подвійного призначення є узагальненою та пройденою в практиці лише на цокольних та підвальних приміщеннях. Гідроізоляція разом з утеплювачем розрахована лише відносно $\pm 2,0$ м, відповідно до більш заглибленого утеплювача в середовищі з більшим навантаженням, вологісним та різноманітними ґрунтовими впливами та ґрунтовими водами. Потрібно проводити додаткові дослідження та заходи, адже невідомо наскільки сильно зміниться конструкція утеплювача, якщо використовувати розрахунки аналогічні для наземних огорожувальних конструкцій, які інженери часто і використовують при розрахунках.

Список використаних джерел

1. Урядовий портал Єдиний веб – портал органів виконавчої влади України, URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zakon-pro-energoefektivnist-pidpisano-prezidentom> ;
2. ДБН В.2.2-5:2023 Захисні споруди цивільного захисту. – К., 2023: Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. 123с.
3. Українська правда URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/02/22/252986/> ;
4. НК 018:2023 Класифікатор будівель і споруд. – К.: Мінрегіон України, 2023. – 17 с.
5. ДСТУ 9191:2022 Теплоізоляція будівель. Метод вибору теплоізоляційного матеріалу для утеплення будівель. – К.: ДП "УкрНДНЦ", 2022. – 60 с.;
6. ДБН В.2.6-31:2021 Теплова ізоляція та енергоефективність будівель. К. Міністерство розвитку громад та територій України, 2022. 23с.
7. A review of underground building towards thermal energy efficiency and sustainable development, URL: https://www.researchgate.net/publication/291974284_A_review_of_underground_building_towards_thermal_energy_efficiency_and_sustainable_development
8. Thermal and energy performance evaluation of underground bunkers: An adaptive reuse approach, URL: https://www.researchgate.net/publication/330665744_Thermal_and_Energy_Performance_Evaluation_of_Underground_Bunkers_An_Adaptive_Reuse_Approach

УДК 691.32:691.53

Овсій Дмитро Миколайовичстарший викладач, PhD, кафедра будівництва та цивільної інженерії
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВТОРИННОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ
СКЛА ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА
КОНСТРУКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ**

Згідно даних Програми поводження з твердими побутовими відходами у м. Полтава на 2021-2025 роки [1] відходи скла складають близько 5...6% від загального об'єму твердих відходів, що в об'ємному еквіваленті в 2019 році становило $V=33,2$ тис.м³. В 27-и країнах ЄС середній процент переробки відходів скляних пляшок і банок в 2021 році склав 80,1%. Застосування відходів скла для виробництва будівельних матеріалів і конструкцій зменшує споживання природних ресурсів, мінімізує викиди парникових газів та усуває забруднення навколишнього середовища відходами. Основні напрямки вторинного використання відходів скла при виготовленні будівельних матеріалів чи улаштуванні конструкцій приведені в таблиці.

Таблиця 1 (початок)

Основні напрямки вторинного використання відходів скла при виготовленні будівельних матеріалів чи улаштуванні конструкцій

Напрямки застосування чи використання	Матеріал із скла, який використовується, та його властивості	Речовина чи матеріал у продукті, які замінюються
1	2	3
Підстилаюча основа для дорожнього полотна (основа для доріг, дренажів, засипок)	Шматкове скло, частинки понад 0,5-1 мм. Висока міцність, хороша адгезія до силікатних матеріалів, високі декоративні властивості	Щебінь
Декоративний елемент		Щебінь, гравій
Шматковий наповнювач у бетоні		Щебінь, гравій
Скло-асфальт		Щебінь
Абразивний елемент	Грубодисперсний порошок, частинки від 0,05-0,1 до 0,5-1,0 мм. Висока міцність на стирання, висока хімічна інертність	Кварцовий пісок, корунд, абразивні частинки металів, оксидний та металевий дріб, шлаки
Фрикційний матеріал для сірників та боєприпасів		Кварцовий пісок, абразивні частинки
Фільтраційне середовище		Кварцовий пісок та антрацит
Добавка у ливарній справі для форм		Високоякісний кварцовий пісок

Таблиця 1 (завершання)

1	2	3
Заповнювач у фарбі та пластмасі	Середній і дрібнодисперсний порошок, частинки менше 0,1 мм. Активні властивості поверхні, в'язучі властивості	Глина, карбонати
Абсорбент та катіон-обмінний матеріал		Природна глина та цеоліти Летюча зола – гідрат кремнекислого кальцію
Добавка в клінкер до та після випалу		Часткова заміна пуццолана та портландцементу
Добавка до цементу		Часткова або повна заміна цементу
Сполучний компонент у кераміці та цеглі	Середній і дрібнодисперсний порошок, частинки менше 0,1 мм. Піропластичні властивості скла при температурі вище 680–850°C	Мінеральні сполуки, такі як глина
Декоративні та оздоблювальні матеріали термічного отримання		Шлаки та плавкі силікати
Теплоізоляційні матеріали волокнистої або пористої будови		Шлаки та плавкі силікати

На сьогодні науковцями розроблені різні види екологічного бетону, які кваліфікують за міцністю на стиск, пластичністю, рухливістю і щільністю, а саме: бетон із високою міцністю (HVFAC); надвисокоєфективний бетон (UHPC); високоєфективний бетон (HPC); надвисокоміцний бетон (UHSC); високоміцний бетон (HSC); самозміцнюючий бетон (SCC), одним із компонентів яких є дисперсне скло [2-4]. Порівняльний аналіз, який був проведений в роботі [4], показав, що міцність на стиск екологічного бетону, в якому частина цементу і дрібного заповнювача замінена в різних пропорціях в межах 15...20% на дрібнодисперсний порошок із скла (15%) і пластику (0...5%), перевищує на 0,5...12,3% міцність на стиск простого важкого бетону.

Список використаних джерел

1. Програма поводження з твердими побутовими відходами у м. Полтава на 2021-2025 роки. Затверджена на 37-й сесії Полтавської міської ради 7-го скликання, 21 жовтня 2020 року. – 53 с. <https://www.ekoltava.org/wp-content/uploads/2020/10/Programa-povodzhennya-z-TPV-u-m.-Poltava.pdf>

2. Al-Mansour A, Chow CL, Feo L, Penna R, Lau D. Green Concrete: By-Products Utilization and Advanced Approaches. *Sustainability*. 2019; 11(19):5145. <https://doi.org/10.3390/su11195145>

3. Shaker M. A. Qaidi, Youkhana Zayia Dinkha, Mohamed Moafak Arbili, James H. Haido, Bassam A. Tayeh; Properties of sustainable green concrete containing waste glass as eco-friendly aggregate: A review. *AIP Conf. Proc.* 17 November 2022; 2660 (1): 020121. <https://doi.org/10.1063/5.0108686>

4. Ritesh Jain. Concrete With Glass Powder and Plastic as Partial Replacement. *Intern. Journal of Modern Agriculture*, 2021, 10(2), 1227- 1234.

УДК 691.32:691.53

Овсій Олександра Миколаївна

провідний фахівець, відділ АІД та ІВ

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЗАСТОСУВАННЯ ВІДХОДІВ ПОЛІЕТИЛЕНТЕРЕФТАСАТУ (ПЕТ)

У ВИРОБНИЦТВІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Згідно даних Програми поводження з твердими побутовими відходами у м. Полтава на 2021-2025 роки [1] відходи пляшок із ПЕТ та поліетиленової плівки складають близько 10...11% від загального об'єму твердих відходів, що в об'ємному еквіваленті в 2019 році становило $V=61,9$ тис.м³. Загальний обсяг пластикових відходів, вироблених у ЄС у 2021 році, становив 16,13 млн. тон (у середньому 36,1 кг на кожного мешканця країн ЄС), з них 40...41% пластикових відходів було перероблено, що в середньому становило близько 6,56 млн. тон. Пластикові відходи не розчиняються в природі протягом тривалого часу та спричиняють забруднення навколишнього середовища. З цієї причини широке використання переробленого пластику в будівельній промисловості та використання переробленого пластику в улаштуванні будівельних конструктивних елементів, так і зведенні будівель в цілому робить значний внесок у процес досягнення більш чистого та стійкого навколишнього середовища.

Одним із методів утилізації відходів із пластику є метод їх перетворення в будівельний заповнювач, де він замінює звичайний заповнювач під час виробництва будівельних матеріалів [2, 3, 4]. За допомогою цього методу пластикові відходи не потребують інтенсивної переробки. Його можна використовувати безпосередньо в будівельних матеріалах як альтернативу звичайним заповнювачам. У зв'язку з цим пластикові відходи зберігаються всередині затверділих будівельних матеріалів. Це запобігає прямому поверненню в навколишнє середовище, на відміну від захоронення та спалювання пластику, які призводять до певних екологічних наслідків через процес вилуговування та нагрівання. Крім того, виявлено, що пластикові відходи в будівельних матеріалах можуть покращити окремі механічні та фізичні властивості виготовлених матеріалів [2, 3, 4].

В наукових роботах [5, 6] авторами проведений огляд досліджень щодо користі застосування пластикових відходів як одного із компонентів в бетоні. В результаті аналізу наукових досліджень науковці зробили наступні висновки щодо використання пластикових відходів у бетоні [5, 6]:

1. Згідно експериментальних досліджень пластикові відходи можна використовувати як один із компонентів бетону до певної межі без особливого впливу на властивості бетону. На основі експериментальних досліджень встановлено, що заміна природного піску в бетоні відходами

ПЕТ становить 5-20%. Заміщення 10% натурального річкового піску відходами ПЕТ позитивно позначається на міцності на стиск, збільшення якого у більшості досліджень може досягнути порогу в 10% від коефіцієнта заміщення. Однак із збільшенням об'єму відходів з 10% до 20% в об'ємі суміші бетону відбувається зниження міцності на стиск до початкового значення, а при заміні піску об'ємом більше 20% - значне падіння міцності на стиск в порівнянні з міцністю еталонного бетону без добавок. Ці висновки свідчать про те, що хоча відходи ПЕТ можуть бути цінною заміною природним піску, але існують обмеження щодо об'єму їх застосування, який можна використовувати для підтримки бажаного рівня міцності на стиск.

2. Застосування відходів ПЕТ вплинуло на гнучкість і вигин бетонних зразків, міцність на вигин яких визначалася при додаванні 0,5%, 1%, 1,5% та 2% порошку відходів ПЕТ у новий бетон відносно до ваги цементу [5, 6]. Експериментальні результати показали збільшення значення міцності на вигин на 38%, 44%, 33% і 25% відповідно при додаванні 0,5%, 1%, 1,5% і 2% порошку відходів ПЕТ, оптимальна величина якої спостерігається при додаванні 1%.

Використання пластикових відходів у бетонній суміші виявилось надзвичайно корисним для виробництва екологічно чистого бетону. Перероблені пластикові відходи можна також використовувати: при будівництві автомобільних доріг, улаштуванні підлоги, стін будівель (споруд); у будівельному виробництві при виготовленні виробів із цегли та легкого бетону, тротуарних плиток, а також товарних розчинів і бетону.

Список використаних джерел

1. Програма поведження з твердими побутовими відходами у м. Полтава на 2021-2025 роки. – 53 с.
2. Zulkernain NH, Gani P, Chuck Chuan N, Uvarajan T (2021) Utilisation of plastic waste as aggregate in construction materials: a review. *Constr Build Mater* 296:123669. <https://doi.org/10.1016/j.conbuildmat.2021.123669>
3. da Silva, T.R.; de Azevedo, A.R.G.; Cecchin, D. & other. Application of Plastic Wastes in Construction Materials: A Review Using the Concept of Life-Cycle Assessment in the Context of Recent Research for Future Perspectives. *Materials* 2021, 14, 3549. <https://doi.org/10.3390/ma14133549>
4. Lamba P., Kaur D. P., Raj S., and Sorout J. Recycling/reuse of plastic waste as construction material for sustainable development: a review. *Env. Sc. and Poll. Research*, pp. 1-24, 2021. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-16980-y>
5. Askar, M.K.; Al-Kamaki, Y.S.S.; Hassan, A. Utilizing Polyethylene Terephthalate PET in Concrete: A Review. *Polymers* 2023, 15, 3320. <https://doi.org/10.3390/polym15153320>
6. Rajat Saxena.et.al. Utilization of Waste Plastic in Concrete Towards Sustainable Development: A Review *Int. Journal of Engineering Research and Application: 2248-9622, Vol.6, Issue 12, (Part-4) December 2016, pp.88-100.*

УДК 005.921: 338.3

Олифіренко Іван Сергійович

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасний розвиток промислових підприємств не можливий без розроблення стратегічних орієнтирів. Стратегічне управління промисловим підприємством слід розглядати як процес формування і реалізації довгострокових цілей, завдань та стратегій для досягнення конкурентоспроможності, ефективного використання ресурсів і стійкого розвитку підприємства [1, 2]. Воно передбачає постійний моніторинг зовнішнього середовища, аналіз внутрішніх можливостей і ризиків, а також коригування планів для досягнення стратегічних цілей. Для ефективного стратегічного управління промисловим підприємством необхідно враховувати деякі аспекти, які впливають на цей процес.

По-перше, важливим елементом є аналіз зовнішнього середовища, який включає оцінку економічних, політичних, соціальних, технологічних, екологічних та правових факторів (PESTEL-аналіз). Вивчення ринку, конкурентів, постачальників та споживачів.

По-друге, необхідним є визначення місії і бачення. Місія визначає основну мету діяльності підприємства, його головне завдання. У той час як бачення - формулює, яким підприємство прагне стати в майбутньому, які позиції зайняти на ринку.

По-третє, необхідна чітка постановка стратегічних цілей, оскільки чітко визначені довгострокові цілі підвищують результативність діяльності підприємства. При цьому, необхідним є врахування сильних та слабких сторін підприємства, можливостей і загроз ринку (SWOT-аналіз).

По-четверте, є формування самої стратегії, яка включає розробку плану дій для досягнення стратегічних цілей. Вибір між різними стратегічними підходами, такими як диференціація продукту, лідерство у витратах, фокусування на певних ринках.

По-п'яте, здійснюється реалізація самої стратегії, що включає виконання розроблених планів і проєктів, координацію всіх функціональних підрозділів підприємства для досягнення поставлених завдань, контроль і коригування результатів реалізації стратегії.

Заключним етапом є моніторинг виконання стратегії, який передбачає оцінку результатів і виконання стратегії. За потреби – внесення змін в стратегію або її тактичні елементи для забезпечення досягнення цілей.

Стратегічне управління підприємством сприяє його інноваційному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності за рахунок

удосконалення виробничих процесів, впровадження нових технологій і продуктів для підтримки конкурентоспроможності [3].

Враховуючи сучасні умови функціонування підприємств, доцільно виокремити чинники, що забезпечують стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства:

- адаптивна організаційна структура управління та чітка регламентація завдань, повноважень та відповідальності з оптимальним рівнем узгодженості взаємозв'язків;

- технологія виробництва та технологічний потенціал підприємства, що забезпечує виробничу діяльність, сприяють збільшенню продуктивності праці та зниженню витрат;

- маркетинг та логістика, дослідження змін зовнішнього середовища, розробка конкурентоспроможної продукції та удосконалення політики збуту і просування;

- фінансові ресурси, що дозволяють забезпечувати запланований обсяг інвестицій;

- інформаційні ресурси, сукупність даних і знань, а також сформовані системи комунікацій, що дозволяють сформувати ефективну систему управління конкурентоспроможністю підприємства;

- конкурентна стратегія, що здатна сприяти адаптації управлінських рішень до умов зовнішнього середовища;

- працівники підприємства як носії інтелектуального потенціалу.

Як висновок слід зазначити, що стратегічне управління дозволяє підприємству гнучко реагувати на ринкові зміни, ефективно використовувати наявні ресурси та досягати своїх довгострокових цілей, забезпечуючи сталий розвиток у мінливих умовах економіки.

Список використаних джерел

1. Колесов О. С., Вацьківська А. В. Сучасні підходи до стратегічного управління розвитком підприємства в умовах господарювання. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2012. С. 44-50.

2. Попело О., Самойлович О. Механізм адаптивного управління розвитком промислових підприємств у контексті забезпечення економічної безпеки в епоху цифровізації національної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 1(33). С. 75-84. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/281996>

3. Ходирєва О. О. Економічна сутність стратегічного контролінгу, його місце в управлінні промисловим підприємством. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2021. № 6(50), 1 т. С. 105-114.

УДК 681.5:622.276

Ошкодьоров Євген Олександрович

аспірант

Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору
Національна академія наук

ОПТИМІЗАЦІЯ SCADA-СИСТЕМ ДЛЯ ВИДОБУВАННЯ ВУГЛЕВОДНІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕХАТРОННИХ СИСТЕМ

Вступ. Забезпечення ефективності видобутку вуглеводнів вимагає використання інноваційних підходів для управління процесами розвідки та видобування. SCADA-системи (Supervisory Control and Data Acquisition) широко використовуються для моніторингу та управління процесами в нафтогазовій галузі. [2, с. 68] Завдяки інтеграції інформаційних, електронних, енергетичних та мехатронних систем можливе підвищення надійності та ефективності роботи SCADA-систем. У цій статті ми досліджуємо можливість оптимізації роботи SCADA-систем за допомогою сучасних мехатронних компонентів і нейронних мереж.

Огляд SCADA-систем і їх інтеграції з мехатронними компонентами. SCADA-системи виконують ключову роль у зборі даних із різних пристроїв і сенсорів, розташованих на об'єктах видобування нафти і газу, забезпечуючи оперативний контроль над процесами. Використання сучасних інформаційних і електронних технологій дозволяє підвищити рівень автоматизації та ефективності управління.[5, с. 105] Мехатронні системи, які поєднують механіку, електроніку та програмне забезпечення, допомагають забезпечити високоточний контроль та управління за видобувним обладнанням.[1, с. 145]

Інтеграція мехатронних пристроїв, таких як сенсори, контролери та приводи, у SCADA-системи дозволяє здійснювати більш точний моніторинг і контроль за процесами видобування. Це, в свою чергу, сприяє зниженню витрат на обслуговування та забезпечує стабільність і безпеку видобувних процесів.[4, с. 235]

Розробка інтеграції мехатронних систем у SCADA з використанням нейронної мережі Кохонена. Нейронні мережі мають великий потенціал для покращення ефективності роботи SCADA-систем за рахунок виявлення складних закономірностей у даних. [6, с.102] У нашому дослідженні ми використовуємо нейронну мережу Кохонена (SOM) для кластеризації даних, отриманих із польових сенсорів SCADA-системи. Завдяки можливості SOM знаходити схожі патерни в даних, ми можемо виділити групи свердловин зі схожими характеристиками, що дає змогу більш точно прогнозувати продуктивність кожної свердловини та визначати оптимальні параметри роботи обладнання [1. с. 145].

Ми розробили нову систему оптимізації SCADA, яка інтегрує мехатронні компоненти з нейронною мережею Кохонена для аналізу вхідних даних у реальному часі. Мехатронні сенсори забезпечують точний збір даних із свердловин, а мережа Кохонена кластеризує ці дані, виявляючи аномалії та схожі патерни. Це дозволяє операторам швидко реагувати на зміни в роботі обладнання і вживати превентивних заходів для уникнення аварійних ситуацій.

Висновки. Інтеграція мехатронних систем та нейронної мережі Кохонена в структуру SCADA-системи для задач розвідки та видобування вуглеводнів показала значний потенціал для оптимізації роботи обладнання, підвищення точності прогнозування та зменшення витрат на обслуговування. Використання мехатронних компонентів забезпечує високий рівень автоматизації та надійності процесів видобування, а нейронна мережа Кохонена дозволяє здійснювати ефективний аналіз даних у реальному часі.

Список використаних джерел

1. Коган, М. Л. Теорія та практика застосування нейронних мереж / М. Л. Коган. — Київ: Наукова думка, 2008. — С. 112-145.
2. Гончаренко, І. В. Сучасні SCADA-системи в нафтогазовій промисловості / І. В. Гончаренко // Нафтогазові технології. — 2015. — № 3. — С. 45-68.
3. Сидоренко, В. П. Застосування самоорганізуючих карт Кохонена для кластеризації даних / В. П. Сидоренко // Сучасні інформаційні технології. — 2017. — № 2. — С. 32-51.
4. Андрійчук, М. Р. Інформаційні системи та технології / М. Р. Андрійчук. — Львів: Техніка, 2010. — С. 213-235.
5. Петренко, О. С. Мехатронні системи в нафтогазовій галузі / О. С. Петренко. — Харків: Вид-во Харківського університету, 2012. — С. 89-105.
6. Бойко, І. М. Нейронні мережі: основи теорії та застосування / І. М. Бойко. — Київ: Вища школа, 1997. — С. 87-102.

UDC 624.971:624.014.2

Padun Yuriy Oleksiyovych

Postgraduate Student

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

Bilash Antonina Ihorivna

Student, Slovak University of Technology in Bratislava, Slovakia

Bibik Mykola Volodymyrovych

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor

LLC "SOLID POLTAVA"

***RESEARCH OF TYPES OF CELLULAR COMMUNICATION
ANTENNA STRUCTURES IN USE***

Problem statement. To a large extent, the operation of various types of cellular antenna structures depends on the features and stages of communication development in Ukraine. The process of research and classification of types of antenna structures in operation will allow systematizing the available information on the design features of operation, the design area of the useful wind load and the bearing capacity reserve, the durability and reliability of such structures, the presence of typical structural defects that directly affect their bearing capacity.

The rapid development of mobile communications in the early 2000s became an impetus for the construction of antenna structures in an economic way, of various structural types, without any unification and without the development of a full set of design documentation. With such an approach to construction, a sharp increase in the number of antenna structures of various types, the number of accidents at these facilities naturally increases. Therefore, the study and classification of types of communication antenna structures is an urgent task that will significantly simplify the assessment of the technical condition of structures in subsequent technical inspections.

The purpose of the work is to study the main types of antenna structures of cellular communications that are in operation (see Fig. 1-4). Classification and systematics based on the results of the surveys will allow solving a large number of problems related to the assessment of the technical condition of antenna structures, the general characteristics of the existing fund of cellular operators and predicting problems that may arise in the future during further operation, including their possible failure. Available information and research in the field of antenna structures of mobile communications require clear classification, structuring and generalization.

The basis for the study and classification of types of antenna structures of communication in Ukraine are the results of technical surveys, certification and archival data of the available design documentation. Over the period 2017-2024, a survey of over 1,600 antenna structures of the largest cellular operators in Ukraine was conducted in the territories of Odessa, Mykolaiv, Kherson,

Kirovohrad, Poltava, Sumy, Kyiv, Zhytomyr and Vinnytsia regions. The structure of the general fund consists of: masts - 41%, towers - 27%, combined supports - 9%, tubular towers - 3%, masts and large pipe stands on the roof of buildings - 20%. Depending on the characteristics of the region and the density of development, the ratio of types of structures may vary slightly.

Fig. 1. General view of the most common types of antenna structures

References

1. Hasenko, A.V., Padun, Y.O. & Bibik, M.V. (2023). The mobile communication antenna structures classification. *Academic journal. Series: Industrial Machine Building, Civil Engineering*, 2 (61).
2. Smith, B.W. (2007). *Communication structures*. London: Thomas Telford. <https://doi.org/10.1680/cs.34006>
3. Belevičius, R., Jatulis, D., Rusakevičius, D (2024). Optimal Schemes of Tall Pinned Masts. *KSCE Journal of Civil Engineering*, 28, 904–915. <https://doi.org/10.1007/s12205-023-1087-8>

UDC 624.078.412

Petrikey Ihor Ivanovych

Postgraduate student of the Department of Construction and Civil Engineering

Scientific Supervisor: Avramenko Yuriy Oleksandrovych

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of

Construction and Civil Engineering

National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

Mahas Nataliia

Assoc. Prof., PhD, Researcher

Department of Building Construction, Faculty of Civil Engineering

Slovak University of Technology in Bratislava, Bratislava, Slovak Republic

DESIGN ASPECTS OF VENTILATED FACADES

Ventilated facades are one of the most popular and effective building cladding systems. They provide natural ventilation of the space between the facade surface and the insulation, which helps to remove moisture, reduce the risk of condensation and maintain a stable temperature inside the premises. However, despite their high efficiency, ventilated facades can be exposed to various loads, which over time causes wear and tear and the need for structural reinforcement. We have considered rational methods of reinforcing ventilated facades, which allow to increase reliability and extend the service life of the facade system.

The main causes of wear and tear of ventilated facades

Deterioration of ventilated facades can be caused by both natural factors and structural defects or technological violations. The main reasons include:

- Climatic influences: temperature changes, precipitation, ultraviolet radiation and wind negatively affect facade materials, especially facing panels and fasteners.
- Mechanical loads: wind and seismic loads can lead to deformation and weakening of the facade system.
- Corrosion of metal elements: in conditions of high humidity, metal fasteners and load-bearing elements are subject to corrosion, which reduces their strength.
- Changes in the geometry of the building: during operation, deformation of the load-bearing structures of the building is possible, which affects the condition of the facade system.

Therefore, ensuring the reliability of ventilated facades requires the use of rational reinforcement structures that are able to compensate for the influence of external factors and extend the service life of the facade.

Methods for strengthening ventilated facades

Reinforcement of load-bearing fasteners. Load-bearing fasteners are one of the most vulnerable parts of a ventilated facade system. During operation,

fasteners can wear out, which leads to their weakening and the risk of collapse of the cladding panels. To strengthen the fasteners, you can use:

- Replacement of worn elements: in case of corrosion or mechanical wear of individual fasteners, it is recommended to replace them with new ones made of corrosion-resistant materials.

- Additional fasteners: installation of additional fasteners in places of greatest loads allows you to evenly distribute the load over the entire area of the facade, reducing the risk of local shifts.

Use of reinforcing profiles. Metal or composite reinforcing profiles are installed in places of greatest load and contribute to increasing the rigidity of the structure. Such profiles ensure the resistance of the ventilated facade to wind loads and reduce the risk of deformation of the cladding panels.

Modernization of the ventilation system.

Ensuring proper ventilation is a key factor in avoiding moisture accumulation between the facade surface and the insulation. Additional ventilation holes or replacing existing ones with larger ones can improve air circulation, which reduces the risk of corrosion and fungus. Modernizing the ventilation system ensures rapid moisture removal, which is important for regions with high humidity.

Materials for reinforcing ventilated facades.

Various materials are used to reinforce ventilated facades, which increase their resistance to external influences:

- Corrosion-resistant metals (aluminum, stainless steel): they avoid corrosive wear of fasteners.

- Composite materials: lightweight, strong and weather-resistant composites are often used for cladding panels and fasteners.

- Anti-corrosion coatings: for metal elements, the use of protective coatings helps to significantly extend their service life.

Practical recommendations for strengthening facades.

Before carrying out reinforcement work, it is necessary to conduct a detailed inspection of the facade to identify weak points. In particular, attention should be paid to the following aspects:

1. Assessment of the condition of fasteners and load-bearing elements: checking for corrosion, deformations and wear.

2. Analysis of the ventilation system: determining the efficiency of ventilation to prevent moisture accumulation.

3. Replacement or repair of damaged panels: in the presence of cracks, delaminations or other defects on the panels.

After assessing the condition of the facade, you can proceed to choosing the appropriate reinforcement method. Depending on the nature and extent of damage, you can use both a full set of measures and only their individual elements.

Thus, rational reinforcement designs for ventilated facades can reduce the cost of major repairs and significantly extend the service life of the facade system. The use of corrosion-resistant materials, reinforcing profiles, ventilation modernization and regular facade inspection are key factors in maintaining the reliability and durability of a ventilated facade.

Acknowledgement: This work was carried out within the framework of the applied research «Resource-saving structures and planning solutions of composite steel and concrete structures systems for civil protection structures in new and reconstructed buildings», which was financed from the state budget of Ukraine. Nataliia Mahas was funded by the EU NextGenerationEU through the Recovery and Resilience Plan for Slovakia under project No. 09I03-03-V01-00036.

References

1. DBN V.2.6-31:2021 Thermal insulation and energy efficiency of buildings. – Kyiv: Ministry of Construction of Ukraine, 2021. – 73 p.
2. DBN V.2.6-198:2014 Steel structures. Design standards. Kyiv: Ministry of Regional Construction of Ukraine, 2014. – 199 p.
3. DBN V.1.2-14.2009 General principles for ensuring the reliability and structural safety of buildings, structures, building structures and foundations / Ministry of Energy and Construction of Ukraine. – Kyiv, 2011. – 49 p.
4. DSTU B V.1.2-3:2006. SNBB. Deflections and displacements. Design requirements.
5. State Standard of Ukraine DSTU-N B V.2.6-87:2009. Structures of buildings and structures. Guidelines for the design of building structures using thin-walled steel profiles. – K.: – Minregionstroy of Ukraine, 2010. – 55 p.
6. DSTU B V.2.6-10-96 Steel building structures. Load testing methods.
7. DSTU-N B EN 1993-1-8:2011. Eurocode 3. Design of steel structures. Part 1-8. Design of joints (EN 1993-1-8:2005, IDT). – Kyiv: Minregionstroy, 2012. – 196 p.
8. DSTU-N B EN 1993-1-3:2012. Eurocode 3. Design of steel structures. Part 1-3. General rules. Additional rules for cold-formed elements and profiled sheets (EN 1993-1-3:2006, IDT). – Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine, 2012. – 212 p.
9. DSTU-N B V.2.6-87:2009. Structures of buildings and structures. Guidelines for the design of building structures using thin-walled steel profiles. – Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine, 2010. – 55 p.

УДК 338.3:005.921

Попело Олександр Павлович

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

***СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ***

У сучасних умовах цифровізації розвиток промислових підприємств потребує перегляду стратегічних пріоритетів для забезпечення конкурентоспроможності, гнучкості та стійкості на ринку. Цифрова трансформація впливає на всі аспекти діяльності підприємства, змінюючи підходи до управління, виробництва, збуту та комунікацій. Особливо гостро питання розвитку промислових підприємств постають в умовах сучасної безпекової ситуації. Не зважаючи на складні умови функціонування, більшість підприємств продовжує здійснювати свою діяльність. До основних стратегічних пріоритетів розвитку промислових підприємств належать [1-3]:

- впровадження принципів Індустрії 4.0 у виробничі процеси, що дозволить підприємствам розширити ринки збуту, забезпечити відповідні конкурентні переваги;

- запровадження технологій цифрової трансформації бізнесу, які передбачають використання цифрових платформ, автоматизованих систем управління та цифрових технологій у всіх процесах, що дозволяє підвищити ефективність, зменшити витрати та забезпечити швидкість і точність прийняття рішень;

- реалізація програм автоматизації та прогнозування через цифрові платформи для прозорості і ефективності. Інтеграція постачальників і партнерів в єдині цифрові системи. Використання аналітичних даних для покращення управління запасами, прогнозування попиту і зменшення логістичних витрат;

- відтворення та розвиток цифрової інфраструктури, яка дозволить підтримувати обмін даними в режимі реального часу, а також інтеграція виробничих, управлінських та облікових систем. Хмарні технології для зберігання та обробки великих обсягів даних, забезпечують гнучкість та доступність до інформації з будь-якої точки світу;

- інвестування в розвиток цифрових компетенцій працівників задля ефективного використання новітніх технологій та інструментів реалізації нових стратегічних напрямів;

- переорієнтація підприємств до сучасних інноваційних підходів управління, які базуються на клієнтоорієнтованій стратегії розвитку, що реалізуються на основі використання CRM-систем, чат-ботів, мобільних

додатків і інших інструментів для покращення комунікації та підтримки клієнтів;

- активізація інноваційно-інвестиційної складової стратегічного розвитку підприємства за рахунок запровадження інноваційних технологій, методів управління тощо;

- адаптивність управління в умовах ризиків та невизначеності, що реалізується на основі переходу до більш гнучких та децентралізованих систем управління підприємством і дозволяє швидше реагувати на зміни в зовнішньому середовищі.

Таким чином, в умовах цифровізації стратегічні пріоритети промислових підприємств зміщуються в бік інновацій, автоматизації та цифровізації всіх аспектів діяльності. Це дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними, ефективно використовувати ресурси, підвищувати гнучкість і забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Попело О., Кривко Д. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах циркулярної економіки. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 1 (28). С. 458–469. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1\(28\)-458-469](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-458-469)

2. Токмакова І. В., Шатохін Д. А., Мельник С. В. Стратегічне управління розвитком підприємств в умовах цифровізації економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 64. С. 283-291.

3. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика : монографія / за ред. д. філософ. н., проф. В. Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Press, 2023. 816 с.

УДК 621.914.3-523.8:621.317.38

Пушкарь Валентин Вікторович

здобувач освіти другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ВИТРАТ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ВЕРСТАТОМ HAAS VF-2 ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ

Полтавський регіон активно працює над оптимізацією промислових процесів для мінімізації витрат електроенергії, що є важливим у контексті енергетичної ефективності. Одним із рішень є вибір високоефективного верстата для виробництва. Верстат HAAS VF-2 вирізняється сучасними технологіями, що дозволяють економити електроенергію за рахунок ефективного керування швидкістю шпинделя та мінімізації простоїв. Його

використання допоможе скоротити загальні енергетичні витрати на виробництво продукції, що є критично важливим для регіону [1].

Протягом тижня роботи верстата HAAS VF-2 було зафіксовано середнє споживання електроенергії на рівні 24 кВт/год при постійному навантаженні. Це відповідає стандартним робочим умовам з повним навантаженням, що дозволяє підтримувати безперервне виготовлення продукції [2]. Середньотижневе споживання складо приблизно 960 кВт/год, що вказує на ефективне використання електроенергії завдяки високим технологіям оптимізації процесів обробки [2,3].

Зменшення енергоспоживання на верстаті HAAS VF-2 можна досягти шляхом впровадження інтелектуальних алгоритмів керування. Один із методів — це адаптивне керування швидкістю шпинделя залежно від типу матеріалу та умов обробки. Крім того, застосування автоматичних систем вимкнення під час простоїв та використання енергоощадних двигунів дозволяє значно зменшити витрати енергії. Оптимізація робочих циклів та мінімізація простоїв також сприяють економії енергоресурсів [4,5].

Для підвищення енергоефективності виробництва на Полтавщині було запропоновано використання верстата HAAS VF-2, який має високу продуктивність та знижене споживання електроенергії. Статистичні дані свідчать про його ефективність, а впровадження додаткових енергозберігаючих заходів допоможе ще більше знизити витрати на електроенергію, що сприятиме загальній оптимізації виробничих процесів [5,6].

Список використаних джерел

1. Попович Н.Г., Гаврилюк В.А., Ковальчук А.В., Теряєв В.І. Елементи автоматизованого електроприводу. – К.: НМКВО, 2000. – 260 с.
2. Bolton, W. Programmable Logic Controllers. Newnes, 2015. ISBN: 9780081006269.
3. Rockwell Automation. Allen-Bradley PLCs. Офіційний сайт Rockwell Automation. – Режим доступу: <https://www.rockwellautomation.com/en-us/products/hardware/allen-bradley.html>.
4. Mitsubishi Electric. MELSEC iQ-R Series. Офіційний сайт Mitsubishi Electric. – Режим доступу: <https://www.mitsubishielectric.com/fa/products/cnt/plc/index.html>.
5. Schneider Electric. Modicon PLCs. Офіційний сайт Schneider Electric. – Режим доступу: <https://www.se.com/us/en/product-range/1455-modicon-m340/>.
6. OMRON Corporation. Sysmac Automation Platform. Офіційний сайт OMRON. – <https://automation.omron.com/en/us/products/family/Sysmac>.
7. Beckhoff Automation. TwinCAT and PC-based control. Офіційний сайт Beckhoff Automation. – Режим доступу: <https://www.beckhoff.com/en-en/products/automation/twincat/>.

УДК 504.05:69

Постернак Олексій Сергійович

здобувач вищої освіти СВО "Бакалавр"

ОПП "Будівництво та цивільна інженерія"

Науковий керівник: Постернак Ірина Михайлівна

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри організації будівництва та охорони праці

Одеська державна академія будівництва та архітектури.

ЕКОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ АНТРОПОГЕННОГО ВПЛИВУ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

В умовах кризових явищ та нестабільності розвитку економіки, погіршення макроекономічних показників та відчутного зниження рівня життя населення особливого значення набувають питання оцінки впливу будівельної галузі на довкілля. Будівельна галузь є однією з основних галузей України, від рівня якої залежать інші галузі, але її розвиток пов'язаний із забрудненням довкілля та використанням природних ресурсів [1]. З 1 вересня 2022 року чинний ДБН А.2.2-1:2021 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС)». Який застосовують для прийнятих проектних рішень з урахуванням обґрунтування економічних, технічних, організаційних, санітарних та інших заходів, спрямованих на забезпечення безпеки навколишнього середовища під час будівництва та експлуатації будівель і споруд будь-якого призначення та їх комплексів [2].

Вплив підприємств будівельної галузі на довкілля проявляється в різних аспектах:

По-перше, будівництво починається з відчуження земель, розчищення територій, зрізання рослинного шару й проведення земляних робіт. Площа земель, яка може бути використана для потреб сільського господарства, обмежена й практично вичерпана. При освоєнні будівельних майданчиків руйнується родючий шар ґрунту і рослинний покрив, відбуваються докорінні руйнування біогеоценозів. Верхній родючий шар ґрунту руйнується й на територіях, які використовуються тимчасово. На жаль, вимоги норм про збереження ґрунту відносяться тільки до сільськогосподарських угідь (вони рекультивуються), тому що збереження ґрунту підвищує вартість будівництва.

По-друге, впливають на навколишнє середовище та людину самі будівельні матеріали (радіоактивність, токсичність, пилоутворення), які використовуються в будівництві, будівельні машини і транспорт, організація і культура виробництва (руйнування ґрунтового шару тимчасовими під'їзними шляхами, токсичні викиди машин і транспорту, шум, вібрація, електромагнітні поля).

По-третє, будівництво супроводжується великим обсягом будівельних відходів. Разом зі сміттям щорічно в будівництві втрачається більше 1 млн. т металу, 30% скла, до 15% цементу, до 17% цегли перетворюється на бій та йде у відходи, а 40% цеглин мають ті чи інші пошкодження. За рік на звалища викидається до 2 млн. тонн асфальтобетону, який містить до 120 тис. т бітуму, а також пісок, гравій, інші матеріали. Одні відходи вивозять на розміщені довкола міста звалища, частину спалюють на будівництві або на звалищах, частину закопують, що негативно впливає на ґрунт, повітряне середовище, водойми.

Розглянемо шкідливий вплив будівництва за [3]:

А. Джерелами забруднення. Важливо визначати масу основних забруднюючих речовин: CO (оксид вуглецю); CH (вуглеводню); NO_x та SO_x (окисів азоту та сірки); сажі. На території України серед найбільш поширених забруднюючих речовин є NO_x, CH, CO, SO_x.

Б. Ресурсами. Об'єкти навколишнього середовища, на які впливає будівництво (робота будівельних майданчиків): клімат і мікроклімат; повітряне середовище; шумове забруднення повітря; вібрація та електромагнітне випромінювання; ґрунт та водне середовище; рослинний і тваринний світ; техногенне середовище; соціальне середовище.

Отже, найбільше будівельна галузь забруднює навколишнє середовище через проведення земляних та монтажних-бетонних робіт. На це впливає концентрація роботи техніки та інших механізмів, споживаючих паливно-мастильні матеріали. Саме вони призводять до значного утворення пилу, перетворюючи та змінюючи фізичні якості ґрунтів.

Забезпечити раціональне природокористування в процесі будівництва є можливим за рахунок глибокого вивчення самої проблеми та використання системного підходу щодо управління екологічними ризиками на основі розробок теоретичного та прикладного характеру.

Список використаних джерел

1. Зубко К.Ю., Лук'янихін В.О.. Аналіз впливу результатів будівництва на навколишнє природне середовище. *Веб-сайт eSSUIR - Electronic Sumy State University Institutional Repository: (Електронний архів Сумського державного університету)*. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26666/1/Zybko.pdf;jsessionid=BAE5E811733464429F7826E372DE257A> (дата звернення: 23.10.2024).

2. ДБН А.2.2-1:2021 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС). 2022. Київ: Міністерство розвитку громад та територій України. 22с. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/dbn-a.2.2-1_2021.pdf (дата звернення: 23.10.2024)

3. Екологічна безпека технологічних процесів у галузі: *Курс лекцій: навч. посіб.*; уклад.: В.М. Павленко, В.Ю. Тобілко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 145 с. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/41512/1/Ekologichna_bezpeka.pdf (дата звернення: 24.10.2024)

УДК 330.341.1+378.4

Рахімов Павло Євгенович

студент 3 курсу Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут»

Науковий керівник: Чубур Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри політичних технологій
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Інноваційні екосистеми є ключовим фактором для стійкого економічного розвитку будь-якої країни. Україна, маючи значний науковий потенціал, природні ресурси та інтелектуальний капітал, також прагне розвивати власні інноваційні екосистеми. Однак, для цього необхідна ефективна державна підтримка, яка може стати каталізатором для інновацій, а також створити сприятливі умови для підприємництва, науково-технічних розробок та залучення інвестицій. У даному есе розглядаються основні аспекти ролі держави у розвитку інновацій та шляхи вдосконалення державної політики в цій сфері.

Державна підтримка є важливим інструментом для стимулювання інноваційного розвитку. Вона може проявлятися у вигляді прямого фінансування наукових досліджень, створення сприятливого правового середовища, податкових стимулів для підприємств, що інвестують у науку та розробки, а також через розробку спеціалізованих державних програм для інноваційних підприємств.

Шляхи вдосконалення державної підтримки інноваційних екосистем. Одним із головних шляхів удосконалення є збільшення державного фінансування науково-дослідної діяльності та інновацій. Це може бути досягнуто через спрямування більшої частини бюджету на підтримку технологічних стартапів, створення грантів для наукових досліджень та розробку державно-приватних партнерств, що сприяють інноваціям.

Також необхідно спростити процедури для отримання державної допомоги та покращити правове середовище. Спрощення бюрократичних процесів, створення «єдиного вікна» для стартапів та впровадження гнучких податкових пільг можуть стимулювати підприємницьку активність у сфері інновацій.

Важливим аспектом є розвиток інфраструктури для інноваційних екосистем, таких як наукові парки, бізнес-інкубатори та технополіси. Вони повинні стати місцем, де підприємці, науковці та інвестори можуть взаємодіяти та співпрацювати, сприяючи розвитку інноваційних ідей. Крім того, держава має сприяти міжнародному співробітництву, інтеграції українських інноваційних проектів у глобальні ринки та залученню іноземних інвестицій.

УДК 330.4:216.2

Ремаренко Богдан Юрійович

студент групи 601МЕ

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СТАБІЛІЗАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ АД ПРИ НЕЛІНІЙНИХ НАВАНТАЖЕННЯХ

Важливість стабілізації параметрів асинхронного двигуна (АД). Асинхронні двигуни є ключовим елементом багатьох промислових і виробничих процесів, використовуються в системах управління, конвеєрах, насосах, вентиляторах та інших механізмах.

Однак вони часто експлуатуються в умовах змінних або нелінійних навантажень, які можуть негативно впливати на стабільність роботи двигуна. Зміна ключових параметрів, таких як напруга, частота, струм, крутний момент і швидкість обертання, може призвести до перегріву обмоток, зниження енергоефективності, передчасного зносу і аварійного відключення. Стабілізація параметрів двигуна є важливою умовою забезпечення надійності, довговічності та безперебійної роботи обладнання.

1. Основні параметри асинхронних двигунів

1) Напруга. Один з ключових параметрів, що визначає величину струму і магнітного поля в обмотці статора. Недостатня напруга призводить до зниження потужності, а перевищення номінальної напруги - до перегріву і пошкодження ізоляції обмотки.

2) Частота струму. Змінна частота безпосередньо впливає на швидкість обертання магнітного поля статора і синхронну швидкість ротора. Для оптимальної роботи двигуна частота струму повинна бути в межах номінальних характеристик, зазвичай 50 Гц або 60 Гц.

3) Частота обертання ротора. Визначається частотою живлення і кількістю полюсів і є основою для регулювання швидкості машини, особливо в промислових умовах.

4) Ковзання. Показник, що відображає різницю між синхронною швидкістю статора і фактичною швидкістю ротора. Передача потужності: важливий параметр передачі потужності, який впливає на енергоефективність двигуна.

5) Крутний момент і коефіцієнт потужності: ці параметри впливають на здатність двигуна працювати при високих навантаженнях і ефективно використовувати потужність.

2. Вплив нелінійних навантажень на роботу двигуна.

Нелінійні навантаження характеризуються нерівномірним споживанням потужності, частими змінами швидкості і пусковими струмами. Сюди відноситься обладнання з інверторами, тиристорами,

перетворювачами частоти та іншими системами, що працюють зі змінним навантаженням. Нелінійні навантаження викликають ряд проблем:

1) Гармонійні спотворення: коливання струму і напруги відхиляються від синусоїдальної форми, що призводить до збільшення втрат потужності і підвищення температури двигуна.

2) Підвищений пусковий струм: частий запуск двигуна призводить до значного збільшення струму, що створює додаткове навантаження на обмотки статора і може призвести до його пошкодження.

3) Перехідні процеси: короточасні зміни струму і напруги можуть порушити стабільність роботи, призвести до зносу ізоляційних матеріалів і скоротити термін служби двигуна.

4) Перевантаження і перегрів: постійні зміни навантаження збільшують споживання струму, підвищують температуру обмоток і знижують ККД.

3. Як стабілізувати параметри асинхронного двигуна

Для підтримки стабільної роботи асинхронних двигунів використовуються такі основні методи

1) Автоматичне керування. Автоматичне керування: використання системи керування зі зворотним зв'язком, яка регулює параметри двигуна на основі порівняння фактичних і заданих значень. Поширеним методом є ПД-регулятор (пропорційно-інтегрально-похідна), який обчислює похибку між поточними і заданими параметрами і динамічно підтримує стабільність.

2) Перетворювач частоти. Пристрій, який регулює частоту живлення двигуна, що дозволяє керувати швидкістю обертання ротора і крутним моментом. В основі роботи перетворювачів частоти лежить схема широтно-імпульсної модуляції (ШІМ), яка забезпечує на виході напругу потрібної частоти і амплітуди. Перетворювачі частоти складаються з випрямляча, фільтра та інвертора, які працюють разом для забезпечення плавного регулювання швидкості.

3) Інвертори. Інвертори використовуються для перетворення постійного струму в змінний струм із заданими параметрами (частота і амплітуда), таким чином досягається точне регулювання напруги і частоти. Завдяки технології ШІМ інвертор контролює параметри двигуна і забезпечує стабільну роботу навіть при змінних навантаженнях.

Методи стабілізації параметрів асинхронних двигунів, такі як використання автоматичного регулювання, перетворювачів частоти, інверторів та скалярного керування, забезпечують стабільну та ефективну роботу двигуна при змінних та нелінійних навантаженнях. Вони можуть бути використані для зменшення втрат енергії, запобігання перегріву, підвищення надійності електромеханічних систем і продовження терміну служби двигуна.

UDC 624.012.4-183.2:624.046.2

Romanenko Dmitrii Borysovych

Lecturer in Construction Disciplines, Rubizhne Vocational College

Chegrynets Anna

Konstrukteurin, HFR Ingenieure CmbH, Germany

***EXPERIMENTAL STUDYING THE STRESS-STRAIN STATE
OF REINFORCED BIMATERIAL CONCRETE BEAMS
OF RECTANGULAR CROSS-SECTION***

The study's relevance stems from the need for the development of a wider range of construction structures. This involves both the search for fundamentally new types of elements made of a single material or combinations of materials working synergistically and the improvement of existing construction products. Key aims include reducing weight while maintaining the same load-bearing capacity and improving manufacturing technologies [2].

This issue is particularly pressing for reinforced concrete structures under bending, where the tensile concrete is not considered in the calculation of the overall load-bearing capacity of the structure but merely increases its weight, thus raising production costs. Therefore, replacing the tensile concrete in such structures with a cheaper material, such as lower-strength concrete or porous aggregate concrete, becomes a relevant problem.

The purpose of this work is to conduct experimental studies of the stress-strain state of two-layer reinforced concrete beams with a rectangular cross-section, using higher-grade concrete in the compressed zone, and to develop recommendations for their calculation in terms of strength and deformability.

Development of test sample designs. Researched five series of reinforced concrete beams were tested, with a total of 15 specimens [3].

- Cross-sectional dimensions: $b \times h = 100 \times 160$ mm
- Total beam length: 1500 mm
- Distance between supports (L): 1200 mm
- Concrete grade in the compression zone: C20/25
- Concrete grade in the tension zone: C12/15
- Reinforcement in the tension zone: 2Ø12 mm of A400C class steel.

According to the typical testing method for bent reinforced concrete elements [1], a method for experimental research of our own biconcrete beams was developed. On the Fig. 1-3 shown scheme of experimental studies on the performance of reinforced bibeton beams with rectangular cross-sections:

- stage #1 – development of the design of experimental samples;
- stage #2 – preparation for experimental research;
- stage #3 – conducting destructive experimental tests;
- stage #4 – processing of experimental research results.

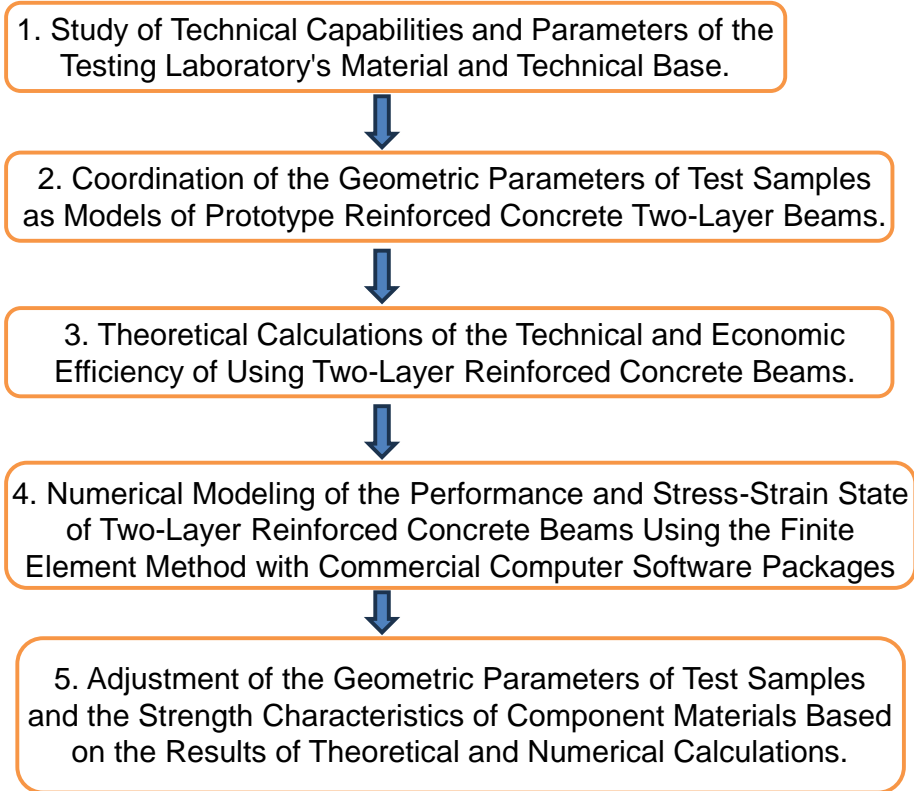

Fig. 1 – Scheme of Development of the Design of Experimental Samples

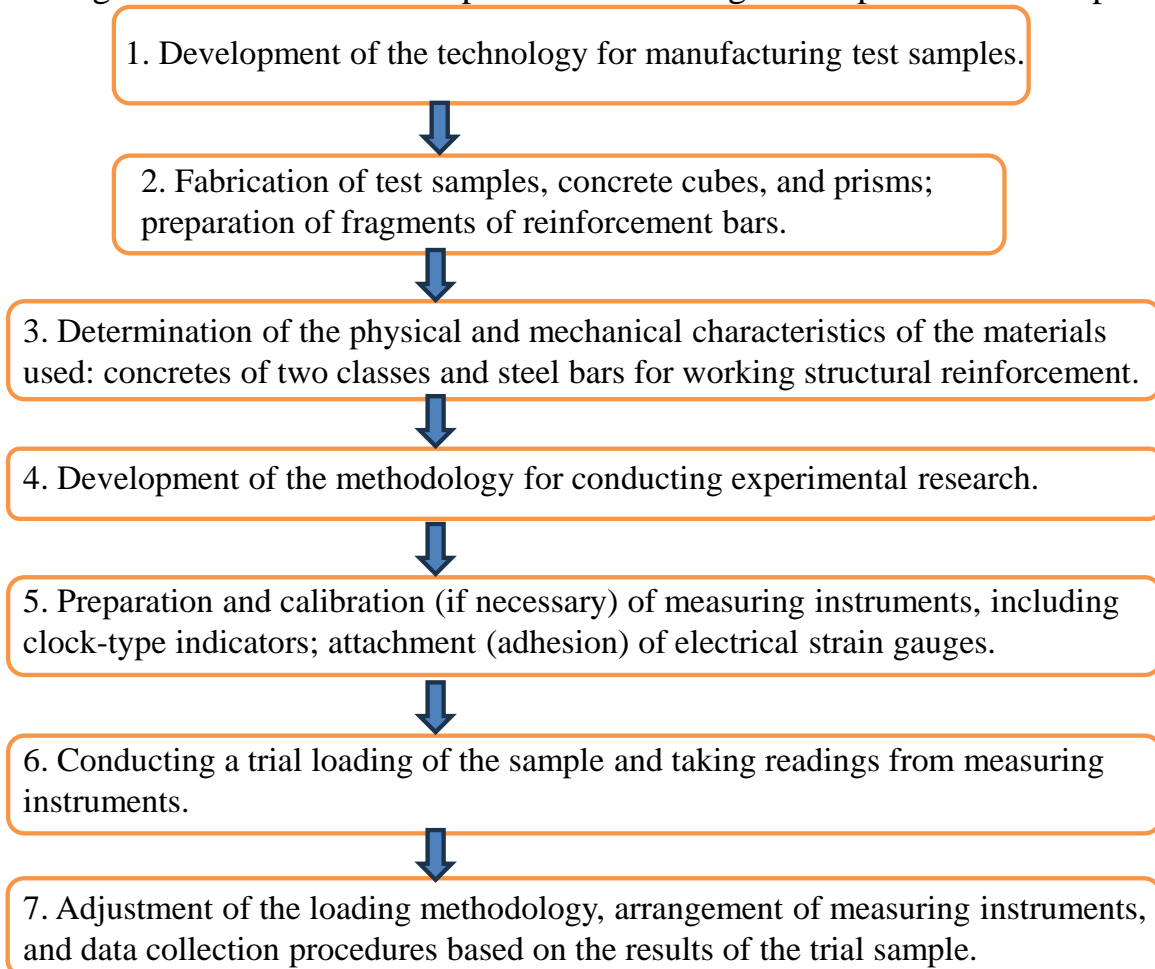

Fig. 2 – Scheme of Preparation for Experimental Research

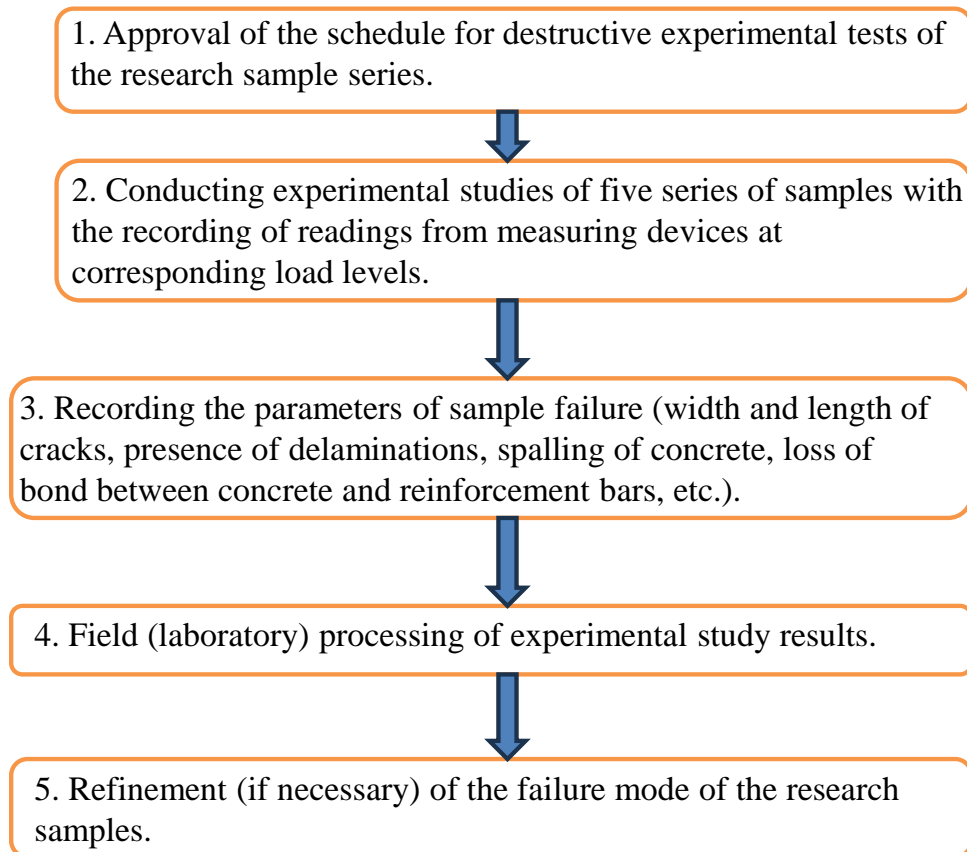

Fig. 3 – Scheme of Conducting Destructive Experimental Tests

Conclusions. The research findings indicate that bi-concrete beams, compared to regular concrete beams, withstand greater loads. As a result, the cross-section of the reinforced concrete beam can be reduced, leading to a lower cost estimate. The varying ratio of tensioned to compressed concrete along the height of the cross-section of bi-concrete beams affects the overall load-bearing capacity of the beams differently.

References

1. Storozhenko L, Gasii G, Hohol M and Hasii O (2020) Preparation technique of experimental specimens of steel and concrete composite slabs *Lecture Notes in Civil Engineering* **181** 147-154
2. Semko O and Hasenko A (2022) Classification of self-stressed steel-concrete composite structures *Lecture Notes in Civil Engineering* **181** 367-374
3. Romanenko, D.B. (2023). Numerical study of the strength of biconcrete reinforced beams operating in bending. Coll. of scientific works: Central Ukrainian Scientific Bulletin. Technical Sciences, **8 (39), part II**, 70-76. [https://doi.org/10.32515/2664-262X.2023.8\(39\).2.70-76](https://doi.org/10.32515/2664-262X.2023.8(39).2.70-76)

УДК [338.3:005]004

Самойлович Олександр Ігорович

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Використання цифрових технологій в управлінні промисловими підприємствами стає ключовим фактором їх конкурентоспроможності та ефективності. Цифровізація дозволяє промисловим підприємствам не тільки оптимізувати внутрішні процеси, але й гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища, впроваджувати інновації та адаптуватися до вимог ринку. Першочерговими перспективами є використання інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств, що сприятиме його розвитку на засадах Індустрії 4.0 [1]. Впровадження технологій смартвиробництва передбачає використання інтелектуальних технологій для моніторингу та керування виробничими системами в реальному часі, що дозволяє швидше реагувати на збої, підвищувати якість продукції і знижувати витрати. Для об'єктивної оцінки впливу факторів зовнішнього середовища підприємства використовують великі обсяги даних, які потребують відповідної переробки. Це реалізується на основі Big Data й аналітика, що дозволяє отримати детальну інформацію про всі аспекти виробництва: від стану обладнання до ринкової ситуації. Аналітика на основі даних допомагає прогнозувати попит, керувати запасами, оптимізувати виробничі процеси та знижувати ризики, що дозволяє ухвалювати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Більшість підприємств використовують технології штучного інтелекту та машинного навчання для оптимізації бізнес-процесів, таких як прогнозування виробництва, контроль якості, прогнозування технічного обслуговування і персоналізація пропозицій клієнтам. Використання хмарних сервісів дає можливість централізовано зберігати дані, отримувати до них доступ з будь-якої точки світу та використовувати їх для аналізу і прийняття рішень. Хмарні платформи дозволяють інтегрувати різні системи управління, що підвищує оперативність і знижує витрати на ІТ-інфраструктуру. Впровадження технологій блокчейн у ланцюги постачання забезпечує прозорість, підвищує довіру між учасниками та допомагає боротися з фальсифікацією продукції [2].

Інноваційний розвиток включає використання цифрових двійників, які являють собою віртуальні копії фізичних об'єктів (обладнання, систем або навіть цілих підприємств), які дозволяють моделювати і тестувати різні сценарії без втручання у реальні процеси. Зазначене зменшує витрати на

тестування, дає можливість покращувати виробничі процеси та прогнозувати ефективність майбутніх інвестицій у технології.

Не менш розповсюдженим є використання роботизованих систем і автоматизації виробничих процесів, що дає змогу підвищити продуктивність, зменшити людський фактор та підвищити точність виробництва. Роботи можуть виконувати складні завдання, сприяючи ефективності виробництва та забезпечуючи стабільність якості. Впровадження цифрових технологій супроводжується ризиками та загрозами, що потребує використання відповідних систем захисту даних. Надійна система кібербезпеки забезпечує захист даних, безперебійність виробничих процесів і захист від промислового шпигунства. Також доцільно зазначити, що цифрові технології можуть допомогти промисловим підприємствам оптимізувати використання енергії та ресурсів, що сприяє зниженню операційних витрат і підвищенню екологічної відповідальності.

Отже, використання цифрових технологій відкриває нові перспективи для промислових підприємств, підвищуючи їхню ефективність, гнучкість і конкурентоспроможність. Це дає змогу оптимізувати виробничі процеси, скоротити витрати, покращити якість продукції та швидше адаптуватися до змін у ринковому середовищі. Водночас впровадження цифрових технологій вимагає значних інвестицій та готовності підприємств до трансформації.

Список використаних джерел

1. Брюховецька Н. Ю., Черних О. В. Індустрія 4.0 та цифровізація економіки: можливості використання зарубіжного досвіду на промислових підприємствах України. *Економіка промисловості*. 2020. № 2 (90). С. 116-132. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2020.02.116>.
2. Корцеллі-Олейнічак Є. К., Казьмір Л. П. Цифровізація промислових систем: концептуальна сутність та ключові чинники. *Регіональна економіка*. 2021. № 4. С. 57-66.

УДК 628.4.046(477-22):001.891]-047.44

Серга Тетяна Миколаївна

асистент кафедри прикладної екології та природокористування, аспірант
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ КОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ ДЛЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ СЕЛИЩНОГО Й СІЛЬСЬКОГО ТИПУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постійне зростання обсягів утворення відходів на території Полтавської області та переважно застосування технологій їх видалення призводить до подальшого збільшення кількості сміттєзвалищ та забруднення довкілля. Поряд з цим, видаляючи побутові відходи (далі – ПВ) на сміттєзвалища, ми втрачаємо потенційно значні обсяги ресурсоцінних матеріалів, які можуть служити вторинною сировиною та замінювати традиційні невідновлювані природні ресурси [1, с. 207].

Для визначення дієвості системи управління відходами, необхідна наявність об'єктивних даних про компонентний (морфологічний) склад ПВ. Зібрано та систематизовано дані досліджень морфологічного складу ПВ, проведених в 2022-2023 роки в населених пунктах Полтавської області селищного й сільського типу, але інформація про які є достатньо обмеженою. Дані дослідження проводилися з урахуванням положень [2], що були діючими до травня 2024 року, за 11 компонентами.

Проведений аналіз зібраних даних свідчить про значний діапазон коливань практично за усіма компонентами ПВ, що може пояснюватися епізодичним й несистемним проведенням досліджень в даних населених пунктах, вибором різних місць для проведення сортувальних аналізів, здійсненням досліджень в різні сезони року, що призводить до збільшення діапазону коливань значень вмісту окремих компонентів, особливо харчових відходів, пластику, паперу та картону.

Для отримання більш об'єктивної інформації про морфологічний склад ПВ було проведено серію власних досліджень (сортувальних аналізів) складу побутових відходів на території Котелевської селищної громади Полтавської області у період 2023-2024 роки. Перші два етапи дослідження (в осінній та зимовий сезони 2023 р.) проводились відповідно до [2]. Наступні два етапи (у весняний та літній сезони 2024 р.) проводилися за [3], згідно яких морфологічний склад ПВ визначався вже за 14 компонентами, та із врахуванням європейського підходу, зокрема європейської специфікації й окремих рекомендацій «Methodology for the Analysis of Solid Waste» (SWA-Tool) та «Sorting catalogue» (Annex I) [4], й окремих положень методології Австрії «Leitfaden für die Durchführung von

Restmüll-Sortieranalyse» [5]. Згідно даних європейських методичних рекомендацій сортувальні аналізи проведені за 24 компонентами.

Результати порівняльного аналізу зібраних даних згідно [2, 3] та [5], наступні:

1) за більшістю компонентів побутових відходів результати власних досліджень значно відрізняються від тих даних морфологічного складу ПВ, що були зібрані й проаналізовані;

2) встановлений перелік з 11 й на сьогодні з 14 обов'язкових компонентів, за якими визначається склад ПВ в Україні згідно [3] на сьогодні не відповідає сучасній специфіці побутових відходів й відповідно є складно сумісним з європейським підходом, зокрема, з вимогами [5];

3) після проведення натурних сортувальних аналізів осереднений показник частки сортувального залишку, які неможливо ідентифікувати, був доволі низький на рівні 0,97-3,9%, що говорить про об'єктивність даного підходу до сортування ПВ й відповідає рекомендованому європейською методикою інтервалу до 10%.

За результатами наведених вище досліджень та їх аналізу можна зробити висновки, що усвідомлення цінності ресурсів, які містять побутові відходи та оцінка їх матеріального і енергетичного потенціалу, стає можливою тільки після отримання об'єктивних даних щодо компонентного складу відходів, характерного саме для конкретного населеного пункту або населених пунктів певного типу, що дійсно дасть можливість обрати раціональні управлінські та техніко-економічні рішення.

Список використаних джерел

1. Голік Ю.С., Ілляш О.Е., Монастирський О.М., Чепурко Ю.В., Серга Т.М. Оцінка енергоресурсного потенціалу територіальних громад Полтавської області як складової енергетичної безпеки. *The 3rd Intern. sc. and pract. conf. «Scientific research in the modern world» (January 12-14, 2023) Perfect Publishing, Toronto, Canada*. С. 205-215.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій з визначення морфологічного складу твердих побутових відходів : Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства від 16 лютого 2010 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0039662-10#Text>

3. Методичні рекомендації з визначення морфологічного складу побутових відходів : Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 03 травня 2024 р. № 409. URL: <https://mtu.gov.ua/documents/2485.html>

4. SWA-Tool. Verfügbar unter. URL: <https://www.wien.gv.at/meu/fdb/pdf/swa-tool-759-ma48.pdf>

5. Leitfaden für die Durchführung von Restmüll-Sortieranalyse / Bundesministerium für Klimaschutz, Umwelt, Energie, Mobilität, Innovation und Technologie (BMK), Wien, September 2017 (original) / Oktober 2021.

УДК 625.7/.8

Сіробаба Віталій Олексійович

*кандидат технічних наук, викладач кафедри будівництва та експлуатації
будівель, доріг та транспортних споруд*

Тєвіков Вадим Олександрович

*студент другого курсу групи АДОР2301
Сумський національний аграрний університет*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВІДНОВЛЕННЯ ДОРОЖНЬОГО ОДЯГУ В ОБЛАСТЯХ, ЯКІ ВІДНОСЬСЯ ДО МОЖЛИВИХ ТА АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ

Станом на 2023 рік, в Україні до зон активних або потенційних бойових дій відносяться наступні області: Донецька Луганська, Харківська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська Сумська та Чернігівська.

Ці регіони піддаються регулярним обстрілам, а на деяких ділянках тривають бойові дії.

Відновлення дорожнього покриття в областях, де можливі або тривають активні бойові дії, має свої особливості та виклики. З одного боку, якісні дороги є важливими для забезпечення гуманітарних і військових потреб, зокрема для швидкого пересування військової техніки, евакуації населення та оперативного транспортування медичної допомоги й вантажів. У цих зонах дороги часто є життєво необхідними артеріями, що зв'язують регіони та дозволяють мобільно реагувати на загрози.

З іншого боку, роботи з відновлення дорожнього покриття в регіонах, де тривають бої або є ризик їхнього поновлення, стикаються з низкою труднощів. Постійні обстріли й військові дії можуть зруйнувати вже відремонтовані ділянки, зробивши витрати на ці роботи малоефективними. Крім того, проведення будівельних робіт у таких умовах становить значну загрозу для життя працівників, а також потребує додаткових заходів безпеки, що значно збільшує вартість проєктів.

Для відновлення дорожнього одягу в регіонах з активними або потенційними бойовими діями важливо обирати види покриття, які поєднують високу зносостійкість, швидкість укладання та можливість швидкого ремонту. Деякі з таких типів дорожнього одягу:

Тимчасове щебенево-піщане покриття. Це найбільш простий і швидкий метод, що передбачає укладання шару щебеню, змішаного з піском. Такий підхід добре підходить для тимчасового відновлення доріг і швидко відновлює проїзну здатність. Щебенево-піщане покриття може легко витримувати навантаження від військової техніки, при цьому в разі руйнування таке покриття легко і швидко відновити.

Грунтова дорога зі стабілізуючими добавками. Використання зміцнювачів (наприклад, цементу чи вапна) для стабілізації ґрунту допомагає підвищити його стійкість і несучу здатність. Це дозволяє

швидко відновити дороги навіть у складних умовах, а також забезпечити міцніше покриття, ніж звичайна ґрунтова дорога. Таке рішення є економічно ефективним і дозволяє виконувати ремонт без великих затрат часу та ресурсів.

Холодний асфальтобетон. Це суміш асфальту, яка дозволяє проводити укладання без попереднього розігріву матеріалу, що суттєво полегшує і пришвидшує роботи. Холодний асфальт підходить для швидкого латання ям і пошкоджень, особливо у випадках, коли немає можливості використовувати гарячий асфальт. Цей метод дозволяє оперативно забезпечувати дорожнє покриття, яке витримує важкі навантаження, але є менш стійким у порівнянні з гарячим асфальтобетоном.

Пластикове або гумове покриття. Модульні пластикові або гумові плити можуть використовуватися для тимчасових доріг. Вони швидко встановлюються та знімаються, мають високу мобільність і стійкість до механічних пошкоджень. Таке покриття особливо зручне для облаштування тимчасових доріг в умовах нестабільної ситуації, і в разі пошкоджень плити легко замінити.

Бетонні плити. Це стійкий матеріал, який може витримувати великі навантаження, зокрема від важкої військової техніки. Бетонні плити можна укласти сегментами, що дозволяє швидко відновлювати певні ділянки дороги. Хоча цей варіант є затратнішим і довготривалішим, він забезпечує хорошу стійкість і міцність навіть у важких умовах.

Тротуарна плитка або блокове покриття. Використання бетонних або пластикових блоків у вигляді плитки дозволяє швидко укласти покриття та за необхідності проводити швидкий ремонт пошкоджених ділянок. Цей метод менш стійкий до важкої техніки, однак добре підходить для створення доріг у місцях з обмеженим рухом.

Таким чином, питання відновлення дорожнього одягу в зонах можливих і активних бойових дій вимагає зваженого та стратегічного підходу. Пріоритет слід віддавати тим ділянкам, де транспортні маршрути є вирішальними для життєзабезпечення, враховуючи при цьому ризики для персоналу та вартість робіт. У багатьох випадках ефективнішою стратегією може стати підтримка доріг у прийнятному стані, використовуючи тимчасові та мобільні рішення, доки ситуація не стабілізується і довгострокове відновлення не стане безпечнішим і раціональнішим.

Список використаних джерел

1. Бакуменко О. В., Шевченко І. М. Відновлення дорожньої інфраструктури у зонах бойових дій: досвід і перспективи // *Інфраструктура транспорту України*. — 2022. — № 54. — С. 43–50.

2. Ковальчук С. І. Особливості будівництва та ремонту дорожнього покриття у військових умовах // *Будівництво та інженерні мережі*. — 2023. — № 3. — С. 27–35.

УДК 621.355:678.742.2

Синящик Віталій Федорович

аспірант

Наукові керівники:

Харламова Олена Володимирівна, Безденєжних Лілія Андріївна

доценти кафедри екології та біотехнологій

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЕТИЛЕНТЕРЕФТАЛАТУ У ВИРОБНИЦТВІ СУПЕРКОНДЕНСАТОРІВ

Суперконденсатори привертають увагу як корисні альтернативи батареям і паливним елементам у багатьох галузях, таких як гібридні автомобілі та портативні електронні пристрої. У цих пристроях енергія зберігається та вивільняється шляхом іонно-оборотних процесів десорбції та адсорбції на межі електрод-електроліт, що робить їх ефективними пристроями накопичення енергії. Такий конденсатор працює ефективніше та має вищу щільність енергії, ніж звичайний конденсатор, який має нижчу щільність енергії, незважаючи на вищу напругу елемента та кращу питому потужність [1].

Переробка використаного поліетилентерефталату (ПЕТ) для суперконденсаторів дозволяє одночасно зменшити вплив на навколишнє середовище та зберегти важливі ресурси, зокрема нафту. ПЕТ можуть бути ефективно перероблені за допомогою різних методів, як правило, процес хімічної переробки використовується в основному для суперконденсаторів [2].

Процедури, які використовуються для виробництва електродних матеріалів для виготовлення конденсаторів із використаних ПЕТ-пляшок, показані на рис. 1.[3].

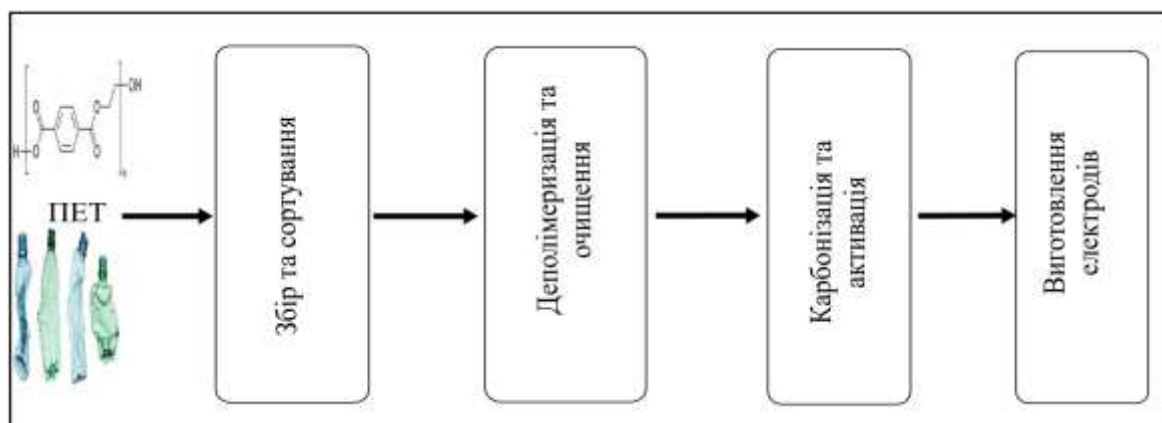

Рис. 1 – Перетворення ПЕТ на електродні матеріали

Щоб створити однорідну вихідну сировину, нами було зібрано ПЕТ-матеріали та відсортовано за типом і кольором. Під час процесу деполімеризації відсортована сировина розщеплюється на мономерні компоненти, а саме етиленгліколь і терефталеву кислоту. Щоб забезпечити високу якість деполімеризованих мономерів були видалені забруднення та побічні продукти. Потім чисті мономерні карбонізуються (нагріваються в безкисневому середовищі) і активуються (через фізичні або хімічні процеси) для створення матеріалів електродів на основі вуглецю, сумісних із суперконденсаторами. Це покращує їх електрохімічні характеристики за рахунок збільшення площі поверхні та пористості. Вилучені з ПЕТ компоненти на основі вуглецю, змішували зі зв'язуючими речовинами та провідними добавками для підвищення механічної стабільності та електропровідності. Отриману суспензію поміщали на струмознімач і давали висохнути для створення електрода. Пристрій суперконденсатора збирається з використанням виготовлених електродів і занурюється в розчин електроліту після того, як електроди були розділені сепаратором. Це забезпечує транспортування іонів і зберігання заряду в суперконденсаторі.

Суперконденсатори мають кілька екологічних переваг, які сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля. Вони підвищують енергоефективність, зменшують залежність від шкідливих матеріалів, полегшують інтеграцію відновлюваних джерел енергії, знижують викиди парникових газів, скорочують кількість відходів, тим самим підвищують рівень екологічної безпеки. Завдяки більш простій переробці порівняно з батареями та тривалому терміну служби, суперконденсатори знижують потребу в обслуговуванні, що мінімізує вплив на довкілля та сприяє зменшенню кількості відходів. Імовірність забруднення ґрунту та води зменшується, оскільки суперконденсатори виготовлено з матеріалів на основі вуглецю, які є більш безпечними для навколишнього середовища та не містять важких металів або небезпечних елементів.

Список використаних джерел

1. Синящик В.Ф., Дерієнко Б., Харламова О.В. Побутове компостування харчових відходів з використанням ротаційного реактора як альтернативний варіант утилізації органічних побутових відходів. International conference and trade fair "Global challenges through the prism of rural development in the sector of agriculture and tourism". Serbia. с.222-231
2. Zhao, Jingyuan, and Andrew F. Burke. Review on supercapacitors: Technologies and performance evaluation. Journal of energy chemistry 59 (2021): 276-291.
3. Okonye, Leonard U., and Jianwei Ren. A comprehensive review of PETW recycling for supercapacitor applications. *Heliyon* (2024).

УДК 622.24

Слаута Анастасія Анатоліївна

студент гр. 185М-23-1

Науковий керівник: Хоменко Володимир Львович

кандидат технічних наук, доцент

Гоптаревський Сергій Дмитрович

менеджер з похило-скерованого буріння АТ «Укргазвидобування»

ЗАХОДИ ДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ САМОВІЛЬНОГО ВИКРИВЛЕННЯ СТОВБУРА СВЕРДЛОВИНИ

Проблема самовільного викривлення стовбура свердловини є одним із ключових викликів сучасного буріння. Відхилення свердловини від вертикалі можуть призвести до значних економічних втрат, пошкодження обладнання та ускладнень у процесі експлуатації. Основними причинами викривлення свердловин є [1]:

- геологічні – викривлення стовбура свердловини відбувається через відмінності у фізико-механічних властивостях гірських порід, що впливає на нерівномірне руйнування вибою. Наприклад: чергування пластів різної твердості, анізотропія порід, кут нахилу пласта, наявність слабозцементованих зон та тектонічні порушення.

- технологічні – викривлення спричинені режимами буріння. Осьове навантаження на долото, частота обертання і режим промивання призводять до відхилення стовбура свердловини через нерівномірне розмивання стінок.

- технічні – викривлення, які пов'язані зі зниженням співвідношення бурильної колони. Такі викривлення можуть бути спричинені дефектами різьбових з'єднань, ексцентричністю елементів, а також недоліками виготовлення інструменту, які впливають на прямолінійність буріння.

Оптимізація компоновки низу бурильної колони (КНБК) є важливим фактором, що дозволяє зменшити ризики самовільного викривлення та підвищити точність буріння. За принципом дії КНБК для попередження викривлення оснований на: ефекті виска або маятника (маятникові компоновки); на принципі жорсткого центрування долота та низу у стволі свердловини (жорсткі компоновки).

Маятникові компоновки використовуються у нестійких, м'яких породах. Такі компоновки включають: долото, вибійний двигун або ОБТ розрахункової довжини для створення відвісного ефекту, ОЦЕ, ОБТ і бурильні труби. У деяких маятникових КНБК відсутні ОЦЕ, такі компоновки називають гладкими (з ОБТ одного діаметра) або телескопічними (з ОБТ різних діаметрів). Типова схема маятничової компоновки приведена на рис.1.

Жорсткі КНБК використовують у стійких породах (твердих і середньої твердості). До складу жорстких компоновок входять: долото,

ОБТ або ГВД, два і більше ОЦЕ, бурильні труби. Типова схема жорсткої КНБК приведена на рис. 2. Розміри та кількість ОБТ визначаються на основі необхідності знизити діаметральний зазор та підвищення жорсткості компоновки.

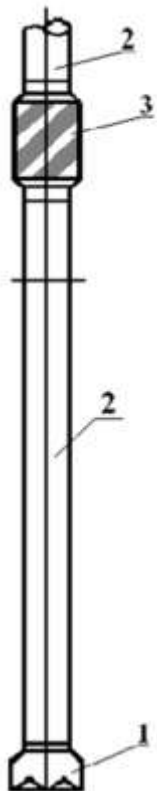

Рис. 1 – Схема маятникової КНБК
1 – долото; 2 – ОБТ; 3 – центратор

Рис. 2 – Схема жорсткої КНБК
1 – долото; 2 – калібратор;
3 – ОБТ; 4 – центратор

Основне завдання при розрахунку жорсткої компоновки полягає в знаходженні відстані від долота до калібратора, за якої загальний кут повороту долота буде мінімальним, так як відхилення осі компоновки від вертикалі призводить до повороту осі долота і в кінцевому підсумку, до асиметричного руйнування вибою свердловини. Діаметр центруючих елементів має дорівнювати номінальному діаметру долота або бути меншим на 5-7 мм; ширина опорних елементів має забезпечувати питомий тиск, що не перевищує межу текучості породи.

Список використаних джерел

1. Побідинський Д., Геревич В., Слаута А., Хоменко В., Пашенко О. Причини викривлення нафтових і газових свердловин. Український гірничий форум – 2021: матеріали міжнар. конф., 4-5 листопада 2021 р., м. Дніпро. – Д.: НТУ «Дніпровська політехніка», 2021. – 248-255 с.

УДК 631.1:519.2

Степаненко Юлія Олександрівна

студент

Науковий керівник: Осипова Ольга Ігорівна

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПОРІВНЯННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Прогнозування врожайності є важливим інструментом для управління ресурсами та прийняття рішень в аграрному секторі України, що має стратегічне значення для економіки країни. У сучасних умовах глобалізації та кліматичних змін традиційні методи прогнозування все частіше виявляються недостатніми, що обумовлює потребу в порівнянні їх з сучасними підходами та впровадженні останніх в аграрному секторі.

Традиційні методи базуються на польовому моніторингу та аналізі історичних даних про врожайність. Польовий моніторинг передбачає безпосереднє спостереження за посівами та збір агрометеорологічних показників: кількість опадів та рівень вологості ґрунту. Цей метод залежить від експертних знань та досвіду фахівців, через це може бути суб'єктивним.

Аналіз історичних даних дозволяє виявляти тенденції на основі попередніх років, але не враховує раптові кліматичні аномалії та нові технології у виробництві, що може призводити до неточних результатів. В традиційних методах також використовуються метеорологічні дані для оцінки умов росту сільськогосподарських культур, але довгострокові прогнози погоди часто мають високий рівень невизначеності.

Сучасні інноваційні технології значно змінюють підходи до обробки даних у сільському господарстві. Методи машинного навчання дозволяють аналізувати великі масиви даних з різних джерел — від супутникових зображень до даних безпілотних літальних апаратів, підвищуючи точність прогнозів та адаптуючись до швидких змін клімату.

Серед найбільш використовуваних моделей машинного навчання для прогнозування врожайності є лінійна регресія, дерева рішень і ансамблеві моделі, такі як випадковий ліс та метод градієнтного підсилення. Однак вони вимагають ручного вилучення ознак, що збільшує потребу у втручанні людини, а також мають обмеження в роботі зі складними залежностями [1].

Глибокі нейронні мережі (DNN), в свою чергу, можуть автоматично навчатися складним взаємозв'язкам між змінними без необхідності ручного вибору характеристик [2]. Наприклад, рекурентні нейронні мережі (RNN) та їх модифікації, такі як LSTM, дозволяють моделювати часові ряди

даних, що робить їх особливо корисними для довгострокових прогнозів у сільському господарстві [1].

Конволюційні нейронні мережі (CNN) використовуються для обробки супутникових зображень і дистанційного зондування, що дозволяє ефективно аналізувати великі площі сільськогосподарських угідь [1]. Наприклад, дані з супутників Sentinel-2 використовуються для моніторингу рослинності, вологості ґрунту та інших аграрних показників. Це дозволяє ефективно аналізувати великі площі сільськогосподарських угідь, що значно скорочує час та ресурси на моніторинг [3].

Отже, традиційні методи є простими у застосуванні та доступними для багатьох аграрних підприємств, але їх точність є обмеженою в умовах швидких змін. Сучасні методи, навпаки, потребують більш складних технічних рішень, але забезпечують значно вищу точність завдяки аналізу великих масивів даних у реальному часі.

Методи прогнозування врожайності, засновані на машинному навчанні та штучному інтелекті, мають значні переваги перед традиційними підходами. Вони забезпечують більшу точність, незалежність від людського фактора та можуть використовувати різноманітні джерела даних для створення більш адаптивних моделей. Попри вищі початкові витрати на впровадження, ці технології відкривають нові можливості для аграрного сектора, особливо в умовах кліматичних змін.

Для ефективного впровадження сучасних методів прогнозування в Україні необхідно активізувати наукові дослідження, забезпечити доступ до високоточних даних і сприяти інтеграції технологій в аграрні підприємства. Майбутні дослідження повинні бути спрямовані на оптимізацію моделей, що вже існують та створення гібридних рішень, що об'єднують традиційні й сучасні методи для підвищення точності прогнозів.

Список використаних джерел

1. Wang Y., Zhang Q., Yu F., Zhang Na, Zhang X. et al. Progress in Research on Deep Learning-Based Crop Yield Prediction. *Agronomy*. 2024. Vol. 14, no. 10. P. 2264. URL: <https://doi.org/10.3390/agronomy14102264>.
2. Tian H., Wang P., Tansey K., Han D., Zhang J. et al. A deep learning framework under attention mechanism for wheat yield estimation using remotely sensed indices in the Guanzhong Plain, PR China. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*. 2021. Vol. 102. P. 102375. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jag.2021.102375>.
3. Aslan M. F., Sabanci K., Aslan B. Artificial Intelligence Techniques in Crop Yield Estimation Based on Sentinel-2 Data: A Comprehensive Survey. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, no. 18. P. 8277. URL: <https://doi.org/10.3390/su16188277>.

УДК: 631.51:620.9

Уваров Володимир Павлович

здобувач другого (магістерського) рівня освіти спеціальності агрономія

Науковий керівник: Нікітенко Марія Петрівна

Ph.D. з агрономії, старший викладач кафедри землеробства

Херсонський державний аграрно-економічний університет

**ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ЯК
СОНЯЧНІ ПАНЕЛІ І БІОГАЗ ЗМІНЮЮТЬ АГРАРНИЙ СЕКТОР**

Зелена енергетика відіграє важливу роль у сучасному сільському господарстві, сприяючи зниженню витрат та покращенню екологічної ситуації [1]. Сонячні панелі та біогазові установки змінюють агросектор, дозволяючи виробляти екологічно чисту енергію, знижувати залежність від викопного палива та сприяти сталому розвитку. Використання зеленої енергетики в сільському господарстві включає два основні напрямки — встановлення сонячних панелей та виробництво біогазу з відходів. Кожна з цих технологій надає аграріям можливості ефективного виробництва енергії на основі екологічно чистих процесів.

Сонячні панелі є одним із найбільш доступних джерел зеленої енергії для фермерів. Використання сонячних панелей дає можливість фермерам отримувати додатковий дохід за рахунок продажу надлишкової енергії [2]. Вони можуть використовуватися для забезпечення електроенергією систем освітлення, поливу, теплиць та сільськогосподарської техніки. Більш того, надлишки виробленої енергії можуть бути продані до загальної електромережі, що стає джерелом додаткового доходу. Завдяки зниженню витрат на електроенергію, сонячні панелі допомагають зробити ферми більш фінансово стійкими. Виробництво біогазу з органічних відходів — ще один ефективний метод переходу на зелену енергію.

С/г відходи, такі як гній та залишки рослин, переробляються в біогаз. Біогазові установки дозволяють переробляти відходи та створювати екологічно чисту енергію, а також органічне добриво [3]. Біогаз можна використовувати для обігріву приміщень, роботи техніки або генерації електроенергії. Побічним продуктом є дигестат — органічне добриво, яке можна використовувати для підвищення родючості ґрунту, що зменшує залежність від хімічних добрив і сприяє покращенню екології. Перехід на відновлювані джерела енергії забезпечує аграрному сектору значні переваги, які допомагають фермерам зменшувати витрати та зберігати довкілля. Перехід на відновлювану енергетику зменшує залежність від викопного палива, що підвищує стабільність аграрного сектора [4].

Зелена енергетика допомагає знизити витрати на електроенергію та паливо, оскільки фермери можуть виробляти енергію самостійно. У випадку з біогазом — отримують обігрів і електроенергію без залучення дорогих зовнішніх ресурсів. Відновлювані джерела енергії мають низький вуглецевий слід, що сприяє зниженню викидів парникових газів та

боротьбі з глобальним потеплінням. Крім того, використання органічних добрив з дигестату покращує стан ґрунтів, зменшуючи потребу в хімічних добривах. Перехід на відновлювану енергетику зменшує залежність фермерів від ринкових коливань цін на викопне паливо. Власне виробництво енергії також забезпечує стабільність у випадку перебоїв з постачанням або значних цінових коливань. Використання органічних добрив і енергоефективних технологій позитивно впливає на якість продукції, роблячи її екологічно чистішою, що приваблює споживачів і підвищує конкурентоспроможність.

Перехід на відновлювані джерела енергії, хоча і має численні переваги, стикається з труднощами та бар'єрами, які можуть ускладнити його впровадження в аграрному секторі. По-перше, високі початкові інвестиції: встановлення сонячних панелей або біогазових систем потребує значних вкладень, що може стати суттєвою перешкодою для малих фермерів чи господарств з обмеженим бюджетом. У цьому випадку допомоги могла б державна підтримка у вигляді субсидій або пільгових кредитів на встановлення зеленої енергетики. Крім того, необхідне регулярне технічне обслуговування цих установок, а також підготовка фермерів і працівників, що потребує часу та додаткових ресурсів. Продуктивність сонячних панелей залежить від кількості сонячних днів у регіоні, і в умовах мінливого клімату може знадобитися додатковий запас енергії з інших джерел. Також не всі фермери обізнані з можливостями та перевагами зеленої енергетики; інформаційні кампанії, курси і консультування можуть сприяти поширенню цих технологій серед аграріїв.

Зелена енергетика в сільському господарстві – це важливий напрямок розвитку, що відкриває нові можливості для сталого та екологічного виробництва. Використання сонячних панелей та біогазових установок дозволяє фермерам зменшувати витрати на енергію, скорочувати викиди та підвищувати якість ґрунтів і продукції. Хоча виклики, такі як високі початкові інвестиції та потреба в навчанні, залишаються, вони поступово вирішуються завдяки підтримці держави, технологічному розвитку та зростаючій обізнаності. У результаті зелена енергетика стає перспективним напрямком для аграрного сектору, сприяючи збереженню довкілля та стабільності сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Баталін, Ю.С. Сонячна енергетика: історія, розвиток та перспективи. Науковий вісник НУБіПУ, 2020, № 15, с. 45-51.
2. Кривенко, С. В. Розвиток зеленої енергетики в аграрному секторі України. Енергетика і електрифікація, 2021, № 8, с. 123-130.
3. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Перспективи біогазових технологій в Україні.
4. Петров, І.М., Сидоренко, В.О. Відновлювані джерела енергії в с/г: стан та перспективи. Журнал аграрної економіки, 2019, № 3, с. 99-107.

УДК 504.75

Ткаченко Аліна Андріївна

студентка спеціальності 101 «Екологія»

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

**ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Екологічна безпека є важливим елементом національної безпеки України. Вона охоплює захист населення та територій від екологічних загроз, зокрема зміни клімату, забруднення довкілля та виснаження природних ресурсів. Ці загрози впливають на економічну, соціальну та політичну стабільність держави. Особливо актуальними є проблеми екологічної безпеки в умовах збройних конфліктів і кліматичних змін, які призводять до екологічної деградації та втрати біорізноманіття [1, с. 42].

Зміни температури, опадів та частота екстремальних погодних явищ можуть призвести до втрати видів і змін в екосистемах. Це загрожує стабільності екосистем, які забезпечують важливі послуги для людей, такі як очищення води та повітря.

Зміни клімату є глобальною проблемою, і їх вирішення вимагає міжнародної співпраці. Участь країн у глобальних угодах, таких як Паризька угода, є важливою для досягнення спільних цілей у боротьбі зі змінами клімату.

Україна стикається з масштабним забрудненням атмосферного повітря, ґрунтів і водних ресурсів через промислову діяльність та недостатній контроль за викидами шкідливих речовин. Забруднення атмосферного повітря важкими металами та парниковими газами є одним із головних екологічних викликів для здоров'я населення і стабільності економіки [2, с. 78].

Військові дії на сході України призвели до забруднення ґрунтів, вод і повітря токсичними речовинами, зокрема важкими металами та вибуховими речовинами. Руйнування промислових об'єктів та інфраструктури спричинило значні екологічні збитки та зростання ризиків для здоров'я місцевого населення. Надмірна експлуатація земель для сільськогосподарських потреб, видобуток корисних копалин і вирубка лісів можуть призвести до екологічної деградації і втрати важливих екосистем [5, с. 18].

В умовах війни виникає потреба в ефективному управлінні відходами, оскільки збільшення кількості відходів, зокрема небезпечних, може загрожувати здоров'ю людей. Під час війни важливо забезпечити охорону природних ресурсів, таких як вода, ліс і родючі землі, оскільки вони можуть стати об'єктом конфлікту.

Крім того, військові операції часто супроводжуються руйнуванням природних екосистем, що призводить до зменшення біорізноманіття і знищення природних ареалів проживання видів. Відновлення таких екосистем може займати десятиліття, якщо не століття. Переміщення населення через конфлікти також посилює тиск на природні ресурси в нових місцях, оскільки переселенці часто стикаються з нестачею води та їжі.

У цій ситуації важливо забезпечити ефективне управління відходами, оскільки збільшення їх кількості, зокрема небезпечних, може мати негативні наслідки для екології. Потреба в захисті природних ресурсів, таких як вода і родючі землі, стає ще більш актуальною, оскільки вони можуть стати об'єктом конфлікту.

Таким чином, екологічна безпека під час війни вимагає активних дій не лише з боку національних урядів, але й міжнародної спільноти. Співпраця між державами для подолання екологічних наслідків і забезпечення сталого розвитку є ключовою для збереження навколишнього середовища та здоров'я населення в умовах війни.

Важливою складовою забезпечення екологічної безпеки є перехід на моделі сталого розвитку. Це передбачає використання відновлюваних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій та збереження природних екосистем.

Співпраця з міжнародними організаціями, зокрема з Європейським Союзом, дозволяє Україні інтегруватися у глобальні екологічні ініціативи. Участь у проектах зі зменшення викидів парникових газів та охорони біорізноманіття допоможе зміцнити екологічну безпеку.

Необхідно створити ефективні механізми контролю за дотриманням екологічних норм і стандартів. Впровадження екологічного аудиту, санкцій за порушення та стимулювання підприємств до використання «зелених» технологій може суттєво зменшити екологічні ризики.

Екологічна безпека є важливою складовою національної безпеки України, оскільки впливає на здоров'я населення, економічну стабільність та міжнародну репутацію країни. Для зменшення екологічних загроз необхідно реформувати законодавство, впроваджувати стратегії сталого розвитку та активізувати міжнародну співпрацю. Лише комплексний підхід дозволить Україні забезпечити екологічну стійкість у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Даниленко Л. І. Екологічна безпека як складова національної безпеки України // Наукові праці НУБіП України. – 2020. – №1. – С. 40-46.
2. Шевчук В. Я. Проблеми екологічної безпеки в контексті національної безпеки України // Екологія і ресурси. – 2019. – №3. – С. 75-82.
3. Сергієнко О. Г. Законодавчі ініціативи у сфері екологічної безпеки // Право і екологія. – 2022. – №2. – С. 39-43.

УДК 330.4:216.2

Токар Єлизавета Миколаївна

здобувач вищої освіти факультету торгівлі та маркетингу

Науковий керівник: Матвієнко Марія Григорівна

Кандидат біологічних наук, доцент кафедри товарознавства і фармації

Державний торговельно-економічний університет

ЕКО-ЕТИКЕТКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВИБІР ТОВАРІВ У РИТЕЙЛІ

Сьогодні споживачі все більше схиляються до екологічно чистих продуктів. Еко-етикетки відіграють важливу роль у допомозі споживачам робити свідомий вибір. Екологічне маркування не лише відображає відповідальність виробника, але й формує ціннісну основу для споживача, дозволяючи йому обирати продукти з урахуванням їхнього впливу на навколишнє середовище. Збільшення використання еко-етикеток є частиною глобального тренду на сталий розвиток і підтримку зелених ініціатив, що спрямовані на зменшення вуглецевого сліду, скорочення кількості відходів та захист ресурсів планети [1].

Однак, незважаючи на позитивний вплив таких етикеток, виникає питання, наскільки вони реально впливають на вибір споживачів у ритейлі. Чи є еко-етикетки вирішальним фактором, що спонукає покупців обирати саме ці продукти, або вони залишаються лише додатковою характеристикою товару? Еко-етикетки – це маркування продукції, яке свідчить про її екологічну безпеку та відповідність певним екологічним стандартам. На сучасному ринку вони є важливим інструментом, який допомагає споживачам обирати товари з меншим впливом на довкілля, інформуючи про екологічні характеристики продукту, зокрема його склад, енергоефективність та можливість повторної переробки [5].

Еко-етикетки класифікуються за різними типами, зокрема: а) органічні етикетки (наприклад, USDA Organic, EU Organic) свідчать про натуральність та відсутність пестицидів; б) Fair Trade гарантує справедливі умови для виробників у країнах, що розвиваються; в) енергозберігаючі етикетки (Energy Star, EU Energy Label) акцентують на ефективності використання енергії [3].

Є багато переваг еко-етикеток для споживачів і виробників. Для виробників перевагою є підвищення лояльності до бренду, забезпечення конкурентної переваги, підкреслення екологічної відповідальності компанії. Еко-етикетка має значний вплив на формування споживчих переваг. Так ІКЕА активно використовує еко-етикетки, зокрема FSC (Forest Stewardship Council) для меблів із деревини та сертифікацію Better Cotton Initiative (BCI) для текстильних виробів. Вони також запровадили еко-етикетку для продукції, що відповідає принципам сталого розвитку [6].

Дослідження показали, що продукти з еко-етикеткою продаються значно швидше. Тобто споживачі більшою мірою довіряють продуктам з еко-

етикеткою і готові платити за них більше. Також є дані, що продукти з еко-етикеткою займають 22% ринку, причому цей показник зростає [2].

Можливими недоліками еко-етикеток можуть бути такі фактори: 1) недовіра споживачів до еко-етикеток; 2) високі витрати на сертифікацію; 3) недостатнє законодавче регулювання; 4) складність споживацького вибору. Головними загрозами є грінвошинг – недобросовісне використання «зеленого» маркування, що підриває довіру споживачів до еко-етикеток. Також недостатнє регулювання сприяє плутанині серед споживачів та знижує ефективність еко-етикеток. Але при цьому є перспективи, які переважають загрози. Оскільки зростає попит на екологічну продукцію, споживачі все більше віддають перевагу продукції з еко-етикеткою, що стимулює компанії до сертифікації. Розвиток технологій задля покращення етапів переробки матеріалів, що приведе до покращення екологічного стану планети [4].

Таким чином, еко-етикетки відіграють важливу роль у сучасному ритейлі, впливаючи на вибір споживачів та сприяючи екологічно свідомому споживанню. Вони допомагають підвищити обізнаність про екологічні продукти, формують довіру до брендів та стимулюють споживачів робити відповідальний вибір. Попри виклики, такі як поширення фейкових еко-етикеток, висока вартість сертифікації та недостатня обізнаність споживачів, перспективи використання еко-етикеток залишаються оптимістичними. Зростання попиту на еко товари, розвиток технологій, підвищення стандартів сертифікації та інтеграція з державними програмами створюють сприятливі умови для подальшого розвитку еко-етикеток. Вони не лише покращують ринкові позиції еко товарів, але й роблять внесок у захист довкілля та сталий розвиток суспільства.

Список використаних джерел

- 1) Environmental labels in Ukraine [Електронний ресурс]. –Режим доступу: Ecolabelling Explained
- 2) Споживчі настрої в Україні. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://www.gfk.com>
- 3) Сталі публічні закупівлі та екологічне маркування в Україні. [Електрон-ний ресурс]. – Режим доступу: Sustainable Public Procurement and eco-labelling in Ukraine - EU4ENVIRONMENT
- 4) Курченко В. Перспективи розширення екологічно чистої продукції в Україні. [Електрон-ний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/49675>
- 5) Лісіца В. Омніканальні продажі: тенденції, проблеми та перспективи розвитку в українському ритейлі. [Електрон-ний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/117093>
- 6) Офіційний сайт ІКЕА [Електрон-ний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ikea.com/ua/uk/product-guides/sustainable-products/sustainable-furniture/>

УДК 725.1.052.2:699.85.025.4

Токарь Богдан Станіславович

студент

Юрченко Ігор Олександрович

аспірант

Науковий керівник: Філоненко Олена Іванівна

професор кафедри будівництва та цивільної інженерії

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ЕВАКУАЦІЙНИХ ВИХОДІВ ПРИ РЕКОНСТРУКЦІЇ СХОВИЩ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ

Анотації. В умовах війни в Україні гостро стало питання безпеки громадян. Заходи з цивільного захисту передбачають проєктування сховищ або реконструювання підвальних приміщень [1,3]. Складовою реконструкції підвального приміщення є перепланування евакуаційних виходів зі сховищ.

Вступ. Громадські будівлі потребують заходів з підвищення рівня цивільного захисту [2]. Засобом підвищення безпеки є реконструкція підвальних приміщень в приміщення подвійного призначення (сховища). Приміщення подвійного призначення це приміщення які можуть використовуватися за основними функціональним призначенням і для захисту населення.

Об'єкт дослідження – навчальний корпус університету, історична будівля. Підвал навчального закладу розмірами в плані по осям 21,220×66,570 м. Висота приміщень становить 2,4 м. Стіни зведені з цегли без гідроізоляції по зовнішньому периметру. Відмостка в деяких місця зазнала руйнування, через що постійно замокають стіни та утворюється пліснява на поверхнях. В залізобетонних балках перекриття зруйнований захисний шар бетону, оголена арматура, яка має зменшення перерізу внаслідок корозії до 100% (рис. 1). При реконструкції будівлі пославлено завдання – перетворити підвал в споруду подвійного призначення. Місткість сховища 300 осіб.

Основні результати проєктування: Одним з етапів реконструкції було влаштування додаткового евакуаційного виходу об'єданого з збором повітря вентиляційної установки. Запроектована аварійна шахта виходу з СПП. Розміри в плані 12,26×2,26 м (рис. 2).

Передбачено аварійний вихід через вертикальну шахту з захисним оголовком. Внутрішні розміри тунелю та шахти в просвіті складають 1,6×1,5 м. Оголовок виходу аварійної шахти висотою над поверхнею землі 1,2 м обладнаний 4-ма жалюзійними ґратами. Ґрати розміром 0,9×0,9 м відкриваються всередину шахти. Вихід із сховища у тунель обладнаний захисно-герметичними і герметичними віконницями (люками), які встановлені відповідно з зовнішньої і внутрішньої сторін стіни.

При проектуванні досліджувалось питання розрахункового навантаження на проектуємий об'єкт при обвалі будинку. В нормативних документах [4] не зазначено відповідних розрахункових схем. Тому в дослідженні розглядалось обвал лише зовнішньої стіни і обвал половини будівлі. Саме проектуючи реальні об'єкти можна визначити та запропонувати уточнення до нових норм з цивільного захисту.

Список використаних джерел

1. Instructions for planning emergency shelters and open spaces in China: Lessons from global experiences and expertise. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7443315/>
2. Public shelters: Towards secure urban planning and designing in terms of passive defense. URL: <https://journalarticle.ukm.my/9219/1/1x.geografiamac15-amir-bi-edam.pdf>
3. Temporary shelters: An architectural look at user-environment relationships. URL: <https://www.redalyc.org/journal/1936/193654981005/html/>
4. ДБН В.2.2-5:2023 Захисні споруди цивільного захисту – К.: Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, 2023. – 123 с.

УДК 643.9-026.655:699.8

Філінець Максим Богданович, Берун Денис Андрійович

студенти гр. 301-БП

Сімакіна Наталія Миколаївна

аспірант

Науковий керівник: Філоненко Олена Іванівна

доктор технічних наук, професор

Національний університет «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕПЛО-ВОЛОГІСНОГО РЕЖИМУ ХОЛОДНИХ ГОРИЩ НА ОБ'ЄКТІ, ЯКИЙ ЕКСПЛУАТУЄТЬСЯ

Найпоширенішим типом горищних дахів є дах з прохідним холодним горищем. Головною особливістю конструкції є забезпечення в горищному приміщенні такого температурно-вологісного режиму, при якому температура повітря була б рівною розрахунковій температурі зовнішнього

повітря або перевищувала її не більше ніж на 4 °С. Таким чином, горищний простір є неопалюваним (холодним). Така конструкція забезпечує найбільш сприятливий режим роботи теплової ізоляції. При недостатній товщині теплоізоляції перекриття втрачає найбільше тепла. Особливо важлива стабільна циркуляція повітря пізньою осінню та ранньою весною.

Досліджувана будівля одноповерхова зі стіновою конструктивною системою в м. Полтава. Горищне перекриття виконано по дерев'яним балкам. Частина балок деформована внаслідок гниття через протікання покрівлі. Між балками – дерев'яні шити по черепним брускам. Теплозвукоізоляція – глина з органічними включеннями (типу солома-січка) для зменшення об'ємної ваги. Під час реконструкції в 2020 році горищне перекриття утеплено мінеральною ватою товщиною 200 мм. Перекриття поштукатурено по дранці. На горищі збереглися елементи пічного опалення (борова, труби), які потрібно демонтувати щоб розвантажити дерев'яне перекриття.

Рис. 1 – Загальний вигляд холодного горища експлуатованої будівлі

Покрівля з металочерепиці по дерев'яній обрешітці з мембраною. Два слухових вікна мають металопластиковий віконний блок із склопакетом. Дані зміни привели до недостатнього вентилявання на горищі та утворення конденсату, що через надмірну вологість призведе до гниття кроквяних конструкцій. Оскільки теплозахист може бути забезпечений тільки за умови, що утеплювач буде в сухому стані.

В неопалювальний період проведено інструментальне дослідження вологості повітря в горищному просторі. Прилад логгер testo 174Н, реєстратор температури і вологості з відображенням максимального, мінімального і поточного значень. Результат заміру вологості повітря 30,2 оС. Вологість повітря на відкритому просторі 23,8 оС.

Для уникнення замокання утеплювача та гниття дерев'яних конструкцій необхідні: заміна металопластикових вікон на вікна обладнані

жалюзійними решітками для можливості регулювання інтенсивності провітрювання; влаштування аераційної гребеневої планки; влаштування вентиляційних виходах в карнизах під схилом . Площа продухів складає 1/300-1/500 від загальної площі горищного перекриття. Карнизні продухи це щілини між цеглою та покрівлею (щілинні продухи) шириною 2-2,5 см або влаштовують окремі отвори (розміром 20*20 см) в прикаризових частинах стіни і закривають решіткою для захисту від птахів. Роль карнизних продухів полягає в збереженні конструкцій даху (кінців стропильних ніг, мауерлату, обрешітки, схилів покрівлі), їх відсутність призводить до порушення температурно-вологісного режиму.

Для виключення проникнення теплого повітря зі сходової клітки, де нормована температура +15 оС, двері і люки горищних приміщень повинні бути теплоізоляовані, ущільнені або замінені на протипожежні утеплені металеві двері.

Всі ці заходи допоможуть повітрю циркулювати по всій площі даху , що в свою чергу сприяє зменшенню вологості та покращенню стану кровляних конструкцій.

При якісній експлуатації дахів, своєчасному проведенні профілактичного ремонту, дотриманню температурно-вологісного режиму горищного приміщення термін експлуатації даху значно збільшується. На об'єкті заплановано інструментальне дослідження тепловологісного стану повітря в горищному просторі та утеплювача горищного перекриття в опалювальний період для визначення ступеня впливу відсутності аераційних заходів.

Коник¹ — це горизонтально розташований гребінь в місці примикання скатів покрівлі на найвищій точці даху.

Список використаних джерел

1. Посібник «Утеплення , ремонт та реконструкція плоских покрівель цивільних будівель» під загальною редакцією д.т.н., проф. О.В. Семко, авторський колектив: Ю.О. Авраменко; М.В. Лещенко; Н.М. Магас; О.В. Малюшицький; В.О. Семко; С.О. Скляренко; О.І. Філоненко; О.І. Юрін. Полтава: ПП «Астрая», 2017. 238 с.

2. Вплив вентиляційного режиму холодного горища на конструкції О.І. Філоненко, О.І. Юрін, О.А. Кодак. Харків: Комунальне господарство міст, 2017, Серія: технічні науки та архітектура, № 134. С.15-20.

3. Harderup L. E., Arfvidsson J. Moisture safety in cold attics with thick thermal insulation //Journal of architectural engineering. – 2013. – Т. 19. – №. 4. – С. 265-278.

4. Miąsik P., Lichołai L. The influence of a thermal bridge in the corner of the walls on the possibility of water vapour condensation //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2018. – Т. 49. – С. 00072.

УДК 622.276:330.341.1(477)

Фірман Мирон Андрійович

аспірант

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАФТОГАЗОВИХ РОДОВИЩ УКРАЇНИ**

Нафтогазова галузь України зазнає значного тиску через збройну агресію росії, нестачу ресурсів, відсутність кваліфікованих кадрів та високий рівень конкуренції на ринку. Ці чинники суттєво ускладнюють роботу підприємств галузі та ставлять під загрозу енергетичну безпеку країни. Варто зазначити, що загальна економічна ситуація в країні, зокрема політичні та економічні реформи, негативно впливають на функціонування нафтогазової галузі, вимагаючи від неї постійної адаптації. Внаслідок бойових дій та окупації частини території, нафтогазова галузь зазнала значних втрат, що призвело до зменшення її виробничих потужностей.

Нафтогазова галузь є одним з ключових секторів української економіки, який забезпечує енергетичну безпеку країни та сприяє її загальному економічному розвитку. Але, збройна агресія російської федерації негативно вплинула на діяльність галузі, що призвело до негативного приросту ВВП видобувних підприємств галузі в цілому на 15,83% (55,6 млрд. грн).

Війна завдала руйнівного удару по нафтогазовій галузі України, призвівши до значних втрат запасів, виведення з ладу виробничих потужностей та пошкодження інфраструктури. Це суттєво скоротило доходи галузі та обмежило можливості для її розвитку.

Головним викликом для України на найближчу перспективу залишається подолання наслідків збройного конфлікту. Це підкреслює нагальну потребу впровадження нових технологій, модернізації існуючої інфраструктури та реалізації ефективних інвестиційних проєктів.

Першою ключовою передумовою є вичерпання традиційних ресурсів і зниження продуктивності старих родовищ. Більшість українських нафтогазових родовищ експлуатуються протягом десятиліть, що призвело до поступового зниження обсягів видобутку. У зв'язку з цим стає необхідним впровадження новітніх технологій для вторинного та третинного видобутку, таких як гідророзрив пластів, буріння горизонтальних свердловин і використання сучасних методів стимуляції видобутку.

Другою передумовою є необхідність підвищення енергетичної безпеки України. Україна залишається енергозалежною країною, тому розвиток власних нафтогазових родовищ є пріоритетним напрямком. Для

досягнення цієї мети важливим є залучення інвестицій в галузь шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату, а також розробки ефективних державних програм підтримки інновацій у видобутку та переробці нафти і газу.

Третьою передумовою є необхідність зниження екологічного навантаження на довкілля. Сучасні нафтогазові технології спрямовані на зменшення шкідливих викидів і впровадження енергоефективних та екологічно чистих рішень. У цьому контексті важливим є розвиток проєктів з мінімізації впливу на навколишнє середовище, зокрема через модернізацію інфраструктури та використання екологічно чистих методів транспортування та зберігання вуглеводнів.

Інвестиційні проєкти в сфері інноваційного розвитку нафтогазових родовищ України повинні охоплювати кілька важливих напрямків:

1. Проєкти модернізації інфраструктури, а саме реконструкція та оновлення старих бурових установок, нафто- і газопроводів, а також впровадження цифрових технологій для моніторингу та управління видобувними процесами.

2. Впровадження технологій інтенсифікації видобутку, що сприятиме використанню методів вторинного і третинного видобутку, що дозволить підвищити ефективність розробки старих родовищ і збільшити їх продуктивність.

3. Залучення інноваційних рішень для розробки нетрадиційних ресурсів. Такі проєкти, спрямовані на освоєння нетрадиційних джерел вуглеводнів, таких як сланцевий газ, що потребують використання сучасних технологій та значних інвестицій.

Завдяки таким проєктам, Україна має потенціал стати експортером нафти та газу. На сьогодні, найперспективнішими з проєктів є 13 угод про розподіл продукції (УРП), розробка покладів Чорного моря (особливо зважаючи на нещодавні відкриття у Туреччині та Румунії), Карпат, розробка видобутку газу щільних колекторів, контракти РЕС, проєкти глибоких горизонтів, тощо.

Таким чином, інноваційний розвиток нафтогазових родовищ України можливий за умов активного залучення інвестицій у проєкти, спрямовані на модернізацію інфраструктури, впровадження передових технологій видобутку та підвищення енергоефективності, що сприятиме підвищенню енергетичної незалежності та конкурентоспроможності нафтогазової галузі України.

Список використаних джерел

1. Олексій В. Баула, Дмитро І. Ружевич. Передумови інноваційного розвитку нафтогазової галузі України в умовах трансформації економіки/ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ № 8 (278), 2024. – С.95-106.

УДК 504:69

Халєєв Андрій Сергійович

аспірант факультету Будівництва та транспорту,
спеціальність 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
Науковий керівник: Новицький Олександр Павлович
кандидат технічних наук, завідувач кафедри будівництва
та експлуатації будівель, доріг та транспортних споруд
Сумський національний аграрний університет

ПЕРЕВАГИ ПЕРЕРОБКИ БУДІВЕЛЬНИХ ВІДХОДІВ

На сьогоднішній день в Україні накопичилося мільйони тонн будівельних відходів, і ця цифра невпинно зростає. Для зменшення навантаження на місця складування відходів, екологію, та впровадження перспективного напрямку в економіці, потрібно впроваджувати заходи з їх переробки та повторного використання.

Коли у державі законодавчо встановлені правила поводження з відходами, це стимулює розвиток циркулярної економіки, або ж економіки замкненого циклу. Це економічна модель, яка передбачає оренду, спільне використання, вторинне використання та переробку продуктів чи ресурсів впродовж якомога довшого періоду. В основі економіку замкненого циклу лежать три принципи: [1]

- Reduce (скорочення використання ресурсів і перевага відновлюваним матеріалам);
- Reuse (ефективне й повторне використання продуктів);
- Recycle (відновлення продуктів й відходів для подальшого використання).

Впровадження цих принципів в Україні стимулюватиме створенню нових секторів будівельної індустрії, що у свою чергу залученню інвестицій і європейських технологій і як наслідок нових робочих місць. В рамках Зеленого Курсу циркулярна економіка та підхід до повторного використання і відновлення ресурсів є складовою для досягнення цілі кліматичної нейтральності Європи у 2050 році, декарбонізації та відновлювальної енергетики. Для фінансування заходів Зеленої Угоди ЄС мобілізує щонайменше 1 трлн євро інвестицій протягом 10 років — це 25% всього фінансування Європейського Союзу. Лише з 2021 по 2027 рік ЄС планує мобілізувати до 150 млрд доларів. Звісно, ці кошти будуть доступні країнам, котрі імплементували необхідні європейські директиви у національне законодавство. Саме тому ми повинні якнайшвидше провести повний аналіз нашого законодавства щодо його відповідності європейським директивам та сформуванню покрокового плану імплементації законодавства з подальшим впровадженням його в дію. [2, с. 8]

В законодавстві вже почалися зміни, у липні 2023 прийнятий Закон України «Про управління відходами», що набув чинності. Директорка Департаменту цифрової трансформації, електронних публічних послуг та управління відходами Міндовкілля Євгенія Попович зазначила: «В Україні роками відходи переважно захоронювали, лише 2-3% переробляли. Зараз відбуваються значні зміни. Повністю переформатовуємо систему управління відходами. Важливе питання – робота з інформаційною системою. Всі процеси мають бути цифровізовані, тоді громада може відстежувати та контролювати їх. Тоді зрозуміло, яка кількість відходів продукується, переробляється чи утилізується, які операції виконані чи не виконані, які суб'єкти господарювання залучені до переробки відходів тощо». [3] Саме тому кроком вперед є рециклінг, що значно скоротить часові і фінансові витрати. Рециклінг — це напрямок до циркулярної економіки, це можливість повторно використовувати продукти переробки, виготовляти з переробленої сировини нові вироби, розщеплювати або дробити для виділення необхідних компонентів, отримувати енергію від спалювання відходів, обов'язково із облаштуванням належної очистки викидів від таких установок. [2, с. 9]

Пілотний проект у Гостомелі показує переваги переробки будівельних відходів на нові матеріали та матеріали повторного використання Французька компанія Neo-Eco в кооперації з українською Neo-Eco Ukraine після деокупації Київської області почали роботи з демонтажу чотирьох зруйнованих будинків з подальшим сортуванням та переробки 15 тис. тонн будівельних відходів на місці, без додаткового перевезення, проектом передбачено відновлення семи житлових будинків.

Україна перебуває на старті довгого шляху відновлення, але залучення міжнародних організацій і компаній допоможуть отримати безцінний досвід поводження з будівельними відходами, запустити процес економіки замкнутого циклу, та зменшення викидів та використання природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Ваврів Д. Розумна відбудова: переробка руїн у нові будівлі. *Vo media*. URL: <https://bomedia.com.ua/rebuild/> (дата звернення: 20.10.2024).

2. Ореханова Ю., Амбросова А., Таран К. Проблема утилізації та переробки відходів від руйнувань. Електронно-друковане видання ГС «Досить труїти Кривий Ріг». 2023. С. 8. URL: <https://dtkr.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/analiz-problemi-vidhodi-rujnuvan.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).

3. «Практичне застосування норм Закону «Про управління відходами». Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів. URL: <https://eco.gov.ua/news/u-poltavi-proishov-dvodennyi-forum-praktychne-zastosuvannia-norm-zakonu-pro-upravlinnia-vidkhodamy> (дата звернення: 20.10.2024).

УДК 622.24

Чернишов Дмитро Володимирович

студент гр. 185М-23з-1

Науковий керівник: Хоменко Володимир Львович

кандидат технічних наук, доцент

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ЕФЕКТИВНЕ ВТОРИННЕ РОЗКРИТТЯ ПРОДУКТИВНИХ ПЛАСТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРИСТРОЮ STIMTUBE

Інтенсифікація видобутку вуглеводнів є ключовою задачею сучасного нафтогазового сектору, особливо з огляду на виснаження легкодоступних ресурсів та необхідність розробки більш складних покладів. Одним із методів підвищення продуктивності свердловин є вторинне розкриття продуктивних пластів, що дозволяє збільшити проникність порід, покращуючи тим самим фільтраційні властивості пласта. Існує чимало способів вторинного розкриття пластів, серед яких традиційні методи кислотної обробки, гідравлічного розриву та інші методи інтенсифікації.

Однак значна частина цих методів має свої недоліки, такі як необхідність використання великої кількості реагентів, складність контролю за впливом на пласт і можливість забруднення довкілля. У зв'язку з цим у сфері видобутку вуглеводнів зростає попит на екологічно безпечні та економічно вигідні технології вторинного розкриття. Однією з таких інновацій є комплексний пристрій Stimtube, що працює за принципом контрольованого газодинамічного впливу на продуктивний пласт. Stimtube забезпечує ефективне створення мікротріщин і каналів у структурі порід без застосування агресивних хімічних сполук, що робить його не тільки екологічно безпечним, а й економічно вигідним.

Зібрана компоновка для спуску Stimtube в свердловину складається з ряду послідовно з'єднаних зарядних елементів, що забезпечують рівномірний вплив на продуктивний пласт по всій його площі.

На рисунку 1 представлений відпрацьований прилад Stimtube після завершення впливу на пласт під час роботи на Добрівлянській площі. На цьому етапі прилад виконав своє призначення, сприяючи утворенню мережі мікротріщин у пористій структурі продуктивного пласта.

Рисунок 1 демонструє зміни, які зазнає Stimtube після завершення циклу роботи. Завдяки чітко регламентованій конструкції зарядів, прилад не спричиняє утворення агресивних продуктів, залишаючи пластову структуру в екологічно чистому стані. Це має важливе значення для подальшого обслуговування свердловини та попередження забруднення.

Рисунок 2 ілюструє стан обсадної колони після відпрацювання Stimtube. На рисунку показано, як відбувається формування мікротріщин у колоні та як Stimtube впливає на продуктивність свердловини.

Рис. 1 – Відпрацьована компоновка Stimtube

Рис. 2 – Стан обсадної колони після застосування компоновки Stimtube

Рисунок 2 демонструє, що прилад забезпечує контрольоване утворення мікротріщин, не спричиняючи пошкоджень обсадної колони. Це підтверджує надійність Stimtube як пристрою для розкриття пластів, що дозволяє досягти необхідної інтенсифікації видобутку, не ризикуючи структурною цілісністю свердловини.

Переваги технології Stimtube.

1. Використання контрольованих зарядів без агресивних реагентів знижує забруднення пластових флюїдів і мінімізує кольматацію пласта.
2. Створення додаткових мікротріщин підвищує проникність пластів, забезпечуючи рівномірний розподіл впливу на пласт по всій площі.
3. Завдяки зменшенню витрат на реагенти та швидшому проведенню робіт пристрій Stimtube забезпечує оптимізацію економічних витрат на проведення операцій.
4. Технологія Stimtube не спричиняє пошкоджень обсадної колони, зберігаючи цілісність конструкції свердловини.

Список використаних джерел

1. Ratov, B., Borash, A., Biletskiy, M., Khomenko, V., Koroviaka, Y., Gusmanova, A., Pashchenko, O., Rastsvietaiev, V., & Matyash O. (2023). Identifying the operating features of a device for creating implosion impact on the water bearing formation. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(1 (125), 35–44. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.287447>.

УДК 622.233:551.49

Шумов Андрій Сергійович

аспірант кафедри нафтогазової інженерії та буріння

Науковий керівник: Судаков Андрій Костянтинович

доктор технічних наук, професор кафедри нафтогазової інженерії та буріння

Консультант: Передерій Наталія Олексіївна

завідуючий патентно-ліцензійного відділу

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ТЕХНОЛОГІЯ ОБЛАДНАННЯ ГІДРОГЕОЛОГІЧНИХ СВЕРДЛОВИН БЛОКОВИМИ ГРАВІЙНИМИ ФІЛЬТРАМИ

Вступ. У житті людини питна вода має вирішальне значення. Україна має величезні ресурси прісних підземних вод, що налічують близько 21-22 км³/рік. З них використовується в народному господарстві лише трохи більше 10-15 %. Для міського та промислового водопостачання використовується приблизно 5-7 % підземних вод, а для сільськогосподарського водопостачання, обводнення пасовищ і зрошення близько 3-5 %.

Близько 90 % населення в Україні використовують підземні води. Гідрогеологічні свердловини є основним джерелом системи локального водопостачання. Запаси підземних вод в Україні розташовані дуже нерівномірно, що створює значні відмінності в забезпеченні водними ресурсами між різними регіонами країни. Найбільш водозабезпечені регіони — це західні області України (Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька), а також частково центральні області (Вінницька, Київська, Полтавська), де природні умови сприяють накопиченню значних запасів підземних вод.

Одним із перспективних напрямів пошуку підвищення ефективності спорудження гідрогеологічних свердловин є використання сучасних блокових гравійних фільтрів, які не тільки дають змогу домогтися збільшення питомого дебіту свердловин, а й дають змогу експлуатувати свердловини протягом тривалого терміну. Водночас питанням розроблення нових технологій обладнання блокових гравійних фільтрів гідрогеологічних свердловин приділяють багато уваги, що пояснюється наявністю спеціалізованих за цим профілем науково-дослідних інститутів, а також відомчою роздробленістю організацій, які виконують буріння й експлуатацію таких свердловин [1].

Основна частина. Блоковий гравійний фільтр є важливим елементом конструкції гідрогеологічної свердловини, оскільки він забезпечує додатковий захист фільтрової колони від замулювання і сприяє покращенню якості видобутої води. Від правильно підібраного блокового гравійного фільтра залежать гідрогеологічні параметри водоносного пласта та економічна ефективність експлуатаційної гідрогеологічної свердловини.

Типові блокові гравійні фільтри мають недоліки, зокрема зниження проникності та збільшення гідравлічного опору через використання нерозчинних в'язучих (БФ клей, бітум, цемент тощо).

Нова модель блокового гравійного фільтра (рис. 1) з використанням цукру як в'язучого матеріалу частково усуває ці проблеми, включаючи гравій, цукор та каркас фільтрової колони [2].

Рис. 1 – Зовнішній вигляд блокового гравійного фільтру

Блоковий гравійний фільтр виготовляється на денній поверхні землі у спеціальних формах. Процес омонолічування в'язучого матеріалу з гравійним матеріалом залежить від технічних умов і часу термообробки. Його особливістю є можливість формування навколо каркаса фільтра гравійного шару високої якості із заданими параметрами, що дають змогу здійснювати візуальний контроль.

Після етапу виготовлення циліндра блоку гравійного обсіпання, безпосередньо перед спуском фільтра у свердловину, блоки з'єднуються з фільтровою колоною.

Через деякий час після встановлення блочного гравійного фільтра у свердловину, під дією позитивних температур продуктивного горизонту відбувається розмонолічування гравійного блоку через фільтрацію флюїду.

Список використаних джерел

1. A. Sudakov, H. Napich, A. Shumov, L. Holub (2023). Overview of binding substances for manufacturing block gravel filters of hydrogeological wells. *Tooling materials science*, 26, 49-57. DOI: 10.33839/2708-731X-25-1-58-68
2. Pavlychenko, A.V., Sudakov, A.K., Zagrytseno, et al. (2023). *Patent of Ukraine № 154865 МПК E21B 43/08. Blokovi hraviinyi filtr dlia budivnytstva sverdlovin [Block gravel filter for well construction]*. (Patent Ukrainy № 154865).

СЕКЦІЯ №3. СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ

УДК 159.944.4:614.253.4-051:355.4

Вакуленко Віталій Вікторович

студент 2-го року навчання ОС «Магістр» ОП 053 Психологія
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРЯННЯ У ЛІКАРІВ ЩО ПРАЦЮЮТЬ З ПОТЕРПІЛИМИ ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ

Синдром емоційного вигоряння – це багатокомпонентний стан, що проявляється емоційним виснаженням, деперсоналізацією і редукацією професійних досягнень, що викликане інтенсивною міжособистісною професійною взаємодією лікарів з пацієнтами, яка супроводжується емоційною насиченістю та когнітивним навантаженням [1]. Цей синдром може серйозно вплинути на фізичне та психічне здоров'я, а також на якість медичної допомоги, що надається лікарями. Особливе значення вивчення емоційного вигоряння набуває нині, коли Україна знаходиться у стані війни та у зв'язку з високим навантаженням, яке покладено на медичних працівників. В цілому, вивчення етіопатогенезу, клінічних проявів, психологічних механізмів, розробки програм корекції та стратегій лікування у фахівців, які працюють з що постраждали внаслідок бойових дій, лишається особливо актуальною.

Поширеність синдрому емоційного вигоряння (далі – СЕВ) серед лікарів, які працюють в кризових умовах (таких як, наприклад, бойові дії), може бути обумовлена численними факторами. В дослідженні науковця Holland, проведеному серед медичних працівників які надають допомогу пораненим було виявлено, що до 70% респондентів повідомляли про різні ступені емоційного виснаження [4]. Перш за все, автори пов'язували це з постійним стресом, необхідністю прийняття складних рішень в умовах нестачі ресурсів, а також з емоційним навантаженням від роботи з пацієнтами, які мають важкі травми фізичного та психічного характеру.

Однією з основних особливостей протікання СЕВ у лікарів які працюють з потерпілими внаслідок бойових дій є високий рівень емоційної виснаженості, яка є одним із ключових компонентів синдрому емоційного вигоряння та може проявлятися в труднощах у спілкуванні з пацієнтами, відчутті безпорадності та зниженні загального рівня задоволення від роботи. Деперсоналізація, або відчуження від пацієнтів, є ще одним з основних проявів СЕВ. Це є проблемою, оскільки лікарі сприймають пацієнтів як об'єктів, що підлягають лікуванню: знижується емпатія та емоційна залученість до пацієнтів що постраждали від бойових дій та

знаходяться в критичному не лише фізичному, але і психологічному стані – як наслідок знижується якість надання комплексної медичної допомоги. Разом з тим, специфіка роботи часто пов'язана з ненормованістю графіку та організацією робочого процесу, що значно затрудняє процес відновлення психологічних та фізичних ресурсів фахівця (в результаті саме це призводить до виснаження та формування синдрому вигорання) [2].

Враховуючи значуще емоційне та професійне навантаження, а також пролонговані високі вимоги і напругу, фахівець нерідко виявляється в ситуації, де його емоційних і фізичних ресурсів виявляється недостатньо, а результатом цього є формування синдрому емоційного вигорання, який не тільки призводить до неефективної професійної діяльності, можливості нанесення шкоди пацієнтам, але й порушення психічного та фізіологічного функціонування самого спеціаліста. Значну роль у виникненні емоційного вигорання має вихідна стійкість фахівця, що відображає ризик дезадаптації особистості в умовах стресу, коли система емоційного відображення функціонує в критичних умовах, викликаних зовнішніми (такими як умови війни) та внутрішніми факторами [2; 3]. Дослідження підтверджують роль синдрому емоційного вигорання в порушенні соціального та сімейного функціонування, зниження якості життя; розвитку розладів адаптації, тривожних, депресивних станів; зловживанні алкоголем, психоактивними речовинами, тощо.

Зважаючи на вищезазначене, синдром емоційного вигорання є серйозним викликом для медичних працівників, які працюють з пацієнтами що постраждали внаслідок бойових дій. В цьому контексті важливість впровадження ефективних терапевтичних та профілактичних заходів стає надзвичайно актуальною.

Список використаних джерел

1. Довідник діагностичних критеріїв DSM-5-TR. Львів: Видавництво Компанія Манускрипт, 2024. 592 с.
2. Рудім, Н. С. Специфіка емоційного вигорання медичних працівників в умовах війни. Психологічні читання : зб. матеріалів ІХ наук.-практ. конф. молод. вчених (м. Харків, 1 груд. 2023 р.) : у 2-х т. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. соц. та психол., Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2023. Т. 1. С. 173-174.
3. Maslach, C. Understanding burnout: Definitional issues in analysing a complex phenomenon. *Job Stress and Burnout*. Beverly Hills: Sage Publ., 1982. P. 29–40.
4. Vasudha Ram, Jagruti P Bhakta, Scott Roesch, Jeffrey Millegan, Reducing Stress and Burnout in Military Healthcare Professionals Through Mind–Body Medicine: A Pilot Program, *Military Medicine*, Volume 188, Issue 5-6, May-June 2023, P.1140–e1149

УДК 614.2:004.738.5(477)

Бакун Анастасія Костянтинівна

студентка групи КН01-22

Науковий керівник: Цурканова Ірина Олександрівна

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін

Український державний університет науки та технологій

**РЕФОРМУВАННЯ ПЕРВИННОЇ ЛАНКИ МЕДИЦИНИ ТА
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ**

Реформа первинної ланки медицини в Україні – це масштабний процес, спрямований на покращення доступності, якості та ефективності медичних послуг для населення. Основна мета реформи – створити систему охорони здоров'я, орієнтовану на пацієнта, де кожен громадянин має змогу отримати необхідну медичну допомогу вчасно та в повному обсязі. Критичні зауваження з боку медичних та політичних лідерів викликали недовіру до реформи серед громадськості та медичної спільноти, що ставить її під загрозу. Основні ризики: зміна політичного курсу, незавершена реструктуризація системи охорони здоров'я та недостатнє фінансування реформ. Реформування охорони здоров'я в Україні здійснюється відповідно до міжнародних зобов'язань і за підтримки таких організацій, як: Світовий банк, UNICEF та USAID. Одним із прикладів є зміцнення медичної системи в рамках Угоди про асоціацію з ЄС. Закуповування ліків та медичних виробів через міжнародні організації сприяє подоланню корупції, забезпечення українців якісними препаратами.

Діджиталізація охорони здоров'я в Україні – це ще один з напрямків впровадження новітніх технологій для оптимізації надання медичних послуг, спрощення адміністративних процесів та покращення взаємодії між лікарями й пацієнтами. Цифрова система охорони здоров'я eHealth дозволяє зберігати електронні медичні записи пацієнтів, призначати ліки в електронному форматі (електронний рецепт) і навіть надавати послуги за допомогою телемедицини. Це значно зменшує бюрократичне навантаження на лікарів і полегшує доступ пацієнтів до медичних даних.

Своєю чергою, електронний рецепт - це зручний і безпечний спосіб виписувати та отримувати ліки, не маючи при собі паперових документів.

Цілодобовий доступ до медичних даних дозволяє лікарям оперативно приймати обґрунтовані рішення, забезпечує безперервність медичної допомоги і підвищує якість медичних послуг. Пацієнти, своєю чергою, можуть переглядати свою медичну карту, результати обстеження та запис на прийом через особистий кабінет у системі eHealth, що робить процес лікування більш прозорим та контрольованим пацієнтом. Реформи в сфері первинної медицини та діджиталізація підвищили ефективність надання медичних послуг, зменшили бюрократичні перепони та зробили медицину доступнішою. Це спонукає подальшому розвитку сфери охорони здоров'я.

УДК 378.14. (477)

Висоцький Денис Леонідович

аспірант 2-го року навчання
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження інноваційних технологій є важливим аспектом формування сучасних педагогів, здатних ефективно працювати в умовах швидких змін в системі освіти. Цей процес вимагає оволодіння не тільки традиційними методами, але й новітніми технологіями та підходами, які підвищують якість навчання та сприяють гармонійному фізичному розвитку учнів.

Науковці І. Р. Сергієнко, К. М. Сергієнко, Н. Г. Бишевець (2015); С. А. Карасевич (2018) [3, с. 15; 5, с. 102] в своїх наукових дослідженнях висвітлювали різні аспекти використання інновацій у професійній діяльності фахівців. Сучасні напрями впровадження інновацій запропонували І. Б. Гринченко (2012), Н. В. Чухланцева (2016) [2, с. 103; 6, с. 211]; аналіз сучасної системи професійної підготовки вчителів фізичної культури Г. Ю. Куртова (2011) [4, с. 123]; використання інноваційних технологій у галузі фізичного виховання як засіб покращення організації навчального процесу С. Городянський, Н. Куліш (2014) [1, с. 108].

Мета статті – розкрити зміст впровадження інноваційних технологій в професійну підготовку майбутніх вчителів фізичної культури.

Основні аспекти професійної підготовки:

– *теоретичні знання про інноваційні технології*. Майбутні вчителі фізичної культури мають глибоко розуміти суть і концепцію інновацій у сфері фізичної культури і спорту. Це включає ознайомлення з новими методиками, тренажерними системами, програмами для аналізу фізичної активності та сучасними підходами до розвитку фізичних якостей учнів; вивчення нових наукових досліджень, що стосуються фізичної культури і спорту, дозволяє майбутнім вчителям бути в курсі останніх досягнень та впроваджувати їх у освітній процес;

– *практичні навички впровадження інновацій*. Уміння використовувати інноваційні технології на практиці є ключовим для майбутніх вчителів. Це може включати застосування сучасного спортивного обладнання, цифрових платформ для аналізу і контролю фізичних показників учнів, та інших інтерактивних методів, що сприяють покращенню ефективності навчання. Практичні заняття в умовах закладів

освіти або тренувальних баз дозволяють відпрацювати навички організації занять із використанням інноваційних технологій, що значно підвищує якість фізичного виховання.

– *формування інформаційно-комунікаційних компетентностей.* Важливою складовою професійної підготовки є розвиток навичок роботи з інформаційними технологіями. Це включає вміння користуватися комп'ютерними програмами для складання індивідуальних планів тренувань, моніторингу фізичного стану учнів, а також використання засобів візуалізації для пояснення технік виконання вправ.

Майбутні вчителі повинні бути здатними інтегрувати цифрові ресурси, такі як відео-уроки, онлайн-платформи та мобільні додатки, для підвищення мотивації учнів і полегшення освітнього процесу.

– *методична підготовка до застосування інновацій.* Важливим елементом є навчання методикам впровадження інновацій в освітній процес. Майбутні вчителі повинні знати, як адаптувати нові підходи до індивідуальних особливостей учнів, враховуючи їх рівень фізичної підготовки, інтереси та можливості. Методична підготовка включає вивчення і розробку інтерактивних методів навчання, що дозволяють урізноманітнити заняття фізичною культурою, зробити їх більш цікавими та ефективними.

– *розвиток критичного мислення та творчого підходу.* Інновації вимагають від майбутніх вчителів творчого підходу до вирішення проблем та здатності критично аналізувати нові методики і технології. Вчителі повинні бути готові до експериментів, випробування нових форм та методів роботи, оцінки їх ефективності та адаптації до конкретних умов закладу освіти.

– *психолого-педагогічна підготовка.* Майбутні вчителі фізичної культури повинні бути підготовлені до роботи з учнями різного віку та рівня фізичного розвитку, зважаючи на психофізіологічні особливості кожного. Інноваційні технології також вимагають уваги до психологічної підготовки учнів, мотивації до занять спортом та фізичною активністю.

Значення інноваційних технологій у фізичній культурі полягає в тому, що: інновації дозволяють краще контролювати процес фізичного виховання, надавати індивідуалізовані рекомендації та відслідковувати прогрес учнів; використання сучасних технологій робить уроки цікавими та залучає учнів до активної участі у фізичних вправах; інноваційні підходи сприяють всебічному розвитку учнів, впливаючи не лише на фізичні якості, а й на когнітивні та емоційні аспекти.

Таким чином, професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження інноваційних технологій є ключовим чинником підвищення якості освіти в галузі фізичної культури і спорту. Вона забезпечує майбутніх вчителів необхідними знаннями, навичками та

методиками для ефективної роботи в умовах сучасного закладу загальної середньої освіти, сприяючи формуванню компетентних і творчих фахівців.

Список використаних джерел:

1. Городянський С., Куліш Н. Використання інноваційних технологій у галузі фізичного виховання як засіб покращення організації навчального процесу. *Нова педагогічна думка*. 2014. №1. С. 108–110.
2. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Сер.: Педагогічні науки. 2012. Вип. 64. С. 103–107.
3. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти: монографія. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 204 с.
4. Куртова Г. Ю. Аналіз сучасної системи професійної підготовки вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Сер.: Педагогічні науки. 2011. Вип. 83. С. 123–127.
5. Сергієнко І. Р., Сергієнко К. М., Бишевець Н. Г. Професійна діяльність фахівця фізичної культури в умовах інформатизації освіти: Матеріали III Всеукраїнської електронної конференції, присвяченої 85-річчю НУФВСУ. 2015. С. 102–106.
6. Чухланцева Н. В. Напрямки впровадження інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту: II Всеукраїнська науково-практична конференція, Харків, «Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення». 2016. С. 211–216.
7. Шаповалова І. Формування фахової компетентності майбутніх учителів фізичної культури в контексті підготовки до професійного самовдосконалення. *Педагогічний дискурс*. 2014. Вип. 17. С. 204–208.

УДК 796.011

Вінніченко Олена Миколаївна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗАГАРТОВУВАННЯ ЯК ЧИННИК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У зв'язку зі збільшенням рівня життя, тривалих локдаунів, рідкісної взаємодії міських мешканців із природою та чистим повітрям, а також щорічним погіршенням екологічної ситуації у світі, спостерігається зниження захисної функції організму людини. Найефективнішим способом підвищення стану здоров'я є поєднання помірних фізичних навантажень, правильної харчової поведінки, відмови від шкідливих звичок і загартовування організму. Загартовування є невід'ємним чинником для збереження здоров'я людини. Загартовування відіграє особливе значення для студентів вишів, бо відіграє велику роль у процесі підвищення рівня здоров'я, покращуючи загальне самопочуття, збільшуючи успішність студента, підвищуючи почуття задоволеності, стимулюючи прилив сил [2].

Під час процедур загартовування необхідно повністю контролювати самопочуття. Найкраще звернутися до лікаря-фахівця, який, виходячи з індивідуальних особливостей організму, встановить відповідний порядок дій і надасть вірні рекомендації.

Систематичність є одним із ключових чинників загартовування організму. Під час загартовування людина набуває стійкості до зовнішніх змін температури, але ця здатність зберігається тільки за систематичного повторення впливу холодом або, навпаки, високими температурами [1].

Існує кілька методів загартовування [1,2]:

Аеротерапія. Повітряні ванни проводять: 1) при поступовому зниженні температури повітря; 2) при збільшенні тривалості процедури, зберігаючи одну температуру.

Геліотерапія. Методика, заснована на лікувальному впливі сонячних променів. Вплив інфрачервоними променями призводить до нагрівання організму. Унаслідок цього посилюється функціонування потових залоз і активніше відбувається випаровування вологи з поверхні шкіри: підшкірні судини розширюються, посилюється кровотік, а це покращує кровообіг у тканинах організму.

Холодна вода впливає на відновлення організму після високоактивних фізичних навантажень. Існує три види водних процедур, пов'язаних із холодною водою, - це обтирання, обливання і купання.

Обтирання. В основі процедури лежить розтирання всього тіла круговими рухами, рухаючись до пахвових западин. Обтирання проводять

губкою або ж рукою, змоченою водою. Ця процедура вважається найбільш щадною серед інших видів загартовування водою.

Обливання є більш ефективним методом загартовування водою. Існує варіант обливання, під час якого піддаються зміні температури тільки ноги людини (місцеве). Обливання всього тіла (загальне) краще починати з високої температури і влітку, щоб до холоднішої пори року вода охоплювала більшу поверхню тіла. Під час приймання контрастного душу, вода чинить масажну дію, що, своєю чергою, збільшує ефективність процедури.

Купання. Під час купання на відкритому повітрі в теплу пору року вплив чинять повітря, вода і сонячні промені. Зимове купання справляє більш яскраво виражений позитивний ефект на здоров'я: починають ефективніше функціонувати легені, серце, поліпшується газообмін і система терморегуляції. Займатися купанням взимку можна тільки після попереднього тренування загартовування. Після виходу з води необхідно виконати комплекс вправ, витерти тіло насухо та зробити легкий самомасаж.

Здоровий спосіб життя створює найкращі умови для нормального перебігу фізіологічних і психічних процесів, що знижує ймовірність різноманітних захворювань і збільшує тривалість життя людини. Регулярне загартовування, із застосуванням рекомендацій лікаря і розроблених методів, сприяє зміцненню імунної системи людини, покращує терморегуляцію організму і прискорює обмін речовин, дає змогу ефективніше підтримати стан судин, серця і м'язів.

Загартовування надає організму бадьорості та заряду енергії, нормалізує нервову систему і допомагає боротися зі стресом, наприклад, у період активної підготовки до іспитів. Загартовані люди менше хворіють, легше переносять захворювання. Загартовування, безсумнівно, є одним із ключових здоров'язберезувальних чинників.

Список використаних джерел

1. Горобей М.П., Чалий О.С., Добронизський С.О. Загартовування як важливий фактор здоров'я студентів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Вип. 118. Т. III. Чернігів: ЧНПУ, 2014. С. 94-96.

2. Халайджі С.В. Формування адаптації організму студентів до холодного фактору засобами активного загартовування в процесі фізичного виховання в вузі. Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків: ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. № 12. С. 137-139.

УДК 337.4:316.2

Гулько Тетяна Юрївна

старший викладач кафедри фізичної культури та спорту
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ,
ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ***

Особливу роль у формуванні, збереженні та зміцненні здоров'я молоді відіграє фізичне виховання, функції якого у вищій школі багатогранні. Фізичне виховання, крім розвитку фізичних якостей, має вплив на формування культури особистості, її естетичних і моральних норм, воно покращує настрій, психоемоційний стан організму та, навіть, підвищує пам'ять та увагу.

Сучасна педагогіка розглядає фізичне виховання як невід'ємну складову всебічного розвитку особистості, як засіб популяризації серед молоді здорового способу життя та рухової активності. Проте фізичне виховання має особливий вплив на фізичний розвиток організму людини, що безпосередньо пов'язано із її фізичним і ментальним здоров'ям.

Фізичне виховання науковці (Круцевич Т.Ю., Плачинда Т.С., Рибалко Л.М.) вважають складовою фізичної культури, тому потужним засобом не лише фізичного вдосконалення та формування активної особистості молодої людини, а й її оздоровлення. Адже, фізичне виховання окрім фізичних вправ, як основного засобу, включає й природні чинники, які відіграють особливу роль у загартуванні організму, активному відпочинку та харчуванні. Систематичні заняття фізичним вихованням забезпечують формування, збереження і зміцнення здоров'я людини.

Фізичне виховання у закладах вищої освіти забезпечує оволодіння студентами знаннями про вплив фізичних вправ на організм людини, розвиває фізичні якості та рухові навички, забезпечує фізичну підготовку та розвиток. Проте одне із основних завдань фізичного виховання – навчити студентів застосовувати ці знання у житті.

Фізичне виховання відноситься до галузі знань «Освіта». Саме тому більшість вчених розглядають його як спеціально організований педагогічний процес (Круцевич Т.Ю.), процес виховання, що спрямований на гармонійний розвиток студентської молоді (Вацеба О.М.), педагогічний процес формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей у студентської та учнівської молоді (Рибалко Л.М.).

Деякі науковці (Грибан Г.П., Бондаренко В.В.) акцентують увагу на тому, що фізичне виховання забезпечує лише фізичний розвиток індивіда та сприяє зміцненню його фізичного здоров'я.

Зміст фізичного виховання у ЗВО включає впливу на фізичне здоров'я студентів, а потому й їх фізіологічні системи організму, що забезпечує розвиток фізичних якостей, вдосконалення психофізичних, моральних і вольових якостей, позитивний вплив на ментальне здоров'я.

Структура процесу фізичного виховання трикомпонентна. Вона включає: власне фізичне виховання, студентський спорт і активне дозвілля, які визначають специфіку цілей і педагогічних завдань кожного її структурного блоку [1, с. 15].

Деякі вчені процес фізичного виховання описують як двосторонній процес, в якому бере участь, з одного боку, викладач, який прагне навчити, з іншого – студент, який повинен виявити бажання навчитись [1, с. 15].

Основною метою фізичного виховання студентів є формування фізичної культури особистості [1; с. 21], що передбачає: зміцнення здоров'я засобами фізичного виховання; формування здорового способу життя, підвищення рівня фізичної підготовленості; створення умов для повної реалізації спортивних здібностей студента.

Фізичне виховання у закладі вищої освіти виконує такі функції: фізичну (розвиток фізичних якостей і фізичної підготовленості); здоров'язбережувальну та здоров'язміцнювальну (формування, збереження і зміцнення здоров'я); інтегративно-організаційну (формування комунікативних здібностей у колективі, команді під час спільної фізкультурно-спортивної діяльності); проєктно-прогностичну (формування творчих здібностей студентів у сфері фізичної культури); ціннісно-орієнтаційну (формування особистісної орієнтації щодо здорового способу життя та розвитку культури здоров'я).

Отже, значення фізичного виховання у житті студентської молоді велике. Воно включає оздоровчу, виховну, освітню і комунікативну функції. Оздоровча функція полягає у зміцненні здоров'я і підвищенні опірності організму до несприятливих впливів навколишнього середовища за рахунок раціонально організованої рухової активності. Виховна функція полягає у формуванні в студентів морально-етичних цінностей демократичного суспільства. Освітня функція полягає у набутті, передачі і розширенні нових знань, умінь, навичок. Комунікативна функція полягає у зближенні та об'єднанні студентів.

Список використаних джерел

1. Гулько Т., Рибалко Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану в Україні. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, Вип. 2(10), 2023. С. 20–27.

2. Рибалко Л., Гулько Т., Замахіна С. Роль рухливих ігор у подоланні тривожності у дітей, постраждалих внаслідок бойових дій. Рухова активність і здоров'язбереження людини. Монографія; за ред. В.М.

Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ : ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”, 2024. С. 105-122.

3. Рибалко Л.М. Світовий досвід фізкультурно-оздоровчої діяльності у закладах вищої освіти. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Фізична культура і спорт : Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова : зб. наук. пр. / За ред. О.В. Тимошенка. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Вип. 3К(110)19. С. 487-491.

4. Рибалко, Л. Напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2024, 3К(176), 404-409.

УДК 330.4:2

Довнар Олександр Йосипович

кандидат інформативних наук, доцент

Бубнова Катерина Анатоліївна

студент

Харківський національний аерокосмічний університет
імені М.Є. Жуковського «ХАІ»

РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СУПРОВОДУ ПАЛІАТИВНИХ ПАЦІЄНТІВ ФІЗИЧНИМ ТЕРАПЕВТОМ

Вступ. Зростання чисельності паліативних пацієнтів у всьому світі вимагає розробки нових підходів до їх лікування та супроводу. В умовах обмежених ресурсів охорони здоров'я важливо знайти ефективні рішення для покращення якості життя таких пацієнтів. Інформаційні технології можуть суттєво полегшити цей процес, забезпечуючи своєчасну комунікацію між пацієнтами, їхніми родинами та медичними працівниками.

Актуальність теми. Паліативна допомога включає в себе не тільки фізичний супровід, але й психологічну підтримку, що вимагає комплексного підходу. Використання інформаційних технологій дозволяє створити інтерактивні платформи для моніторингу стану пацієнтів, що є особливо важливим для фізичних терапевтів, які надають допомогу в умовах обмеженого доступу до традиційних медичних установ.

Цілі та завдання дослідження. Основна мета даної роботи полягає в розробці інформаційної технології, яка забезпечить:

- Моніторинг стану пацієнта в режимі реального часу.

- Підтримку персоналізованих планів фізичної терапії.
- Забезпечення зворотного зв'язку між пацієнтами та медичними працівниками.

Методологія. Для досягнення зазначених цілей будуть використані методи аналізу даних, програмування та розробки програмного забезпечення. Це включатиме:

- Створення мобільного додатка для пацієнтів, який дозволяє вводити дані про свій стан.
- Розробку веб-платформи для фізичних терапевтів з можливістю перегляду та аналізу отриманих даних.

Для досягнення зазначених цілей використано кілька методів аналізу даних, серед яких:

- Регресійний аналіз: застосовується для оцінки впливу різних факторів (вік, рівень фізичної активності, інтенсивність болю) на стан пацієнта. Це допомагає створювати індивідуальні плани реабілітації.

- Алгоритм прогнозування на основі LSTM (Long Short-Term Memory): використовується для прогнозування прогресу хвороби на основі історичних даних про стан пацієнта. LSTM підходить для аналізу послідовностей даних, що дозволяє враховувати динамічні зміни в стані пацієнта.

- Мобільний додаток для пацієнтів. Пацієнти можуть вводити свої дані про стан (рівень болю, настрій, фізичну активність). Інтерфейс включає прості форми для введення щоденних показників життєдіяльності, таких як частота серцевих скорочень, артеріальний тиск та інші важливі показники. Головний екран з відображенням основних показників стану.

Форма введення даних: поля для введення показників самопочуття з графіками прогресу.

Повідомлення про необхідність виконання вправ або прийом ліків.

- Веб-платформа для фізичних терапевтів:

Функціональність: Фізичні терапевти можуть переглядати детальні дані пацієнтів у реальному часі, аналізувати показники здоров'я та коригувати терапевтичні плани. Платформа включає інструменти для візуалізації даних, створення звітів та налаштування рекомендацій.

Екранні форми: Головний екран: список пацієнтів з ключовими показниками стану.

Деталізований звіт по кожному пацієнту: з графіками змін у стані та прогнозом.

Інтерфейс для коригування планів реабілітації на основі поточних показників.

Ця система надає терапевтам зручний інструмент для моніторингу стану пацієнтів у реальному часі.

Функціональні можливості технології

Розроблена технологія містить такі функції:

- Автоматизоване ведення обліку симптомів і реакцій на лікування.
 - Генерація рекомендацій щодо фізичної терапії на основі індивідуальних даних пацієнта.
 - Можливість віддаленого консультування з фахівцями.
- Переваги застосування технології
Використання даної інформаційної технології дозволяє:
- Підвищити якість медичних послуг, забезпечуючи персоналізований підхід до лікування.
 - Зменшити навантаження на медичний персонал за рахунок автоматизації процесів моніторингу.
 - Забезпечити кращу комунікацію між пацієнтами та терапевтами, що може позитивно вплинути на результати лікування.

Перспективи впровадження

Впровадження розробленої технології в системи охорони здоров'я відкриває нові можливості для покращення паліативної допомоги. Це дозволить створити мультидисциплінарні команди, які будуть працювати в тісній співпраці з пацієнтами та їхніми родинами, забезпечуючи комплексний підхід до лікування.

Висновки. Розроблена інформаційна технологія супроводу паліативних пацієнтів фізичним терапевтом є важливим кроком на шляху до покращення якості життя таких пацієнтів. Представлене рішення дозволяє ефективно поєднати мобільний додаток для пацієнтів з веб-платформою для фізичних терапевтів, що забезпечує двосторонню комунікацію та персоналізовані рекомендації на основі аналізу даних у реальному часі. Використання математичних моделей, таких як регресійний аналіз і LSTM, дозволяє прогнозувати зміни стану пацієнта та коригувати терапевтичні плани, що сприятиме більш точному та ефективному лікуванню.

Система не лише полегшує роботу медичного персоналу завдяки автоматизації процесів моніторингу та аналізу, а й надає пацієнтам можливість брати активну участь у власному лікуванні, вводячи дані про свій стан та отримуючи рекомендації щодо реабілітації. У перспективі впровадження такої технології може значно підвищити рівень паліативної допомоги, зменшити навантаження на медичних працівників та покращити результати лікування.

UDC 651.82:613.73:796/798

Zachepilo Ihor Viktorovych

Assistant of the Department of Physical Culture and Sports
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

Kolomiets Kseniia Olehivna

student of group 601-FS

University of Vienna, Master's degree in Applied Economics, Vienna, Austria

MODERN METHODS OF REHABILITATION AFTER SPORTS INJURIES

Modern rehabilitation methods after sports injuries play a crucial role in returning athletes to full activity. They are aimed not only at restoring physical capabilities, but also at preventing re-injuries, optimizing body functionality, and maintaining a high level of fitness. Today, post-injury rehabilitation includes a wide range of methods, from traditional physiotherapy to innovative technological solutions that provide an individualized approach to each athlete.

One of the main components of the rehabilitation process is individualization of the approach. Each injury case is unique, and to achieve the best results, rehabilitation programs must be tailored to the specific needs and capabilities of the athlete. This takes into account the nature of the injury, the level of physical fitness, age, psycho-emotional state and the goal of recovery. An individual approach allows us to create the most effective rehabilitation plan that takes into account both physical and psychological aspects.

Innovative technologies have become an important component of modern rehabilitation. The use of virtual reality (VR) in combination with rehabilitation programs allows us to simulate real sports conditions, which helps to restore motor skills in a controlled environment. Biofeedback, a technology that provides feedback on biological processes in the body, helps athletes better control their movements and improve coordination. Robotic systems help in the recovery of motor function after serious injuries, ensuring accurate and safe exercise.

Aqua therapy plays an important role in the recovery of athletes after injuries. Water creates conditions for exercises with minimal stress on the joints, which reduces pain and inflammation, while ensuring the development of muscle strength and flexibility. Aqua therapy is especially useful in the early stages of rehabilitation, when regular exercise can be too difficult or dangerous.

Another important aspect of modern rehabilitation is the principle of progressive loading. It consists in a gradual increase in physical activity as the athlete's condition improves. This avoids overloading muscles and joints in the initial stages and reduces the risk of re-injury. Programs that involve the development of flexibility, strength, and endurance gradually move from less intense to more complex exercises.

The psychological aspect is an integral part of athletes' rehabilitation after injuries. After a serious injury, many athletes face the fear of returning to training or competition, which can affect their confidence and motivation. Psychological support, which may include working with a sports psychologist, helps athletes overcome this fear, reduce anxiety, and regain confidence. Motivation and emotional stability are important factors for successful recovery.

One of the most important components of modern rehabilitation is the use of technology to monitor recovery progress. Specialized programs and devices allow you to constantly monitor the athlete's physical condition, assess the dynamics of recovery, and make timely changes to the rehabilitation program. This allows you to optimize the recovery process, minimize the risk of complications and achieve the best possible results.

Thus, modern rehabilitation methods after sports injuries are comprehensive, combining physical, psychological and technological aspects to ensure effective recovery and maintenance of the athlete's health. Innovations, personalized approach and teamwork are the main factors of successful rehabilitation, allowing athletes to return to an active lifestyle and compete at the highest level.

References

1. Zheleznyi O.D., Zasik G.B., Mukhin V.M. Mechanotherapy in the physical rehabilitation of sportsmen of game sports with the consequences of lower extremity injuries. Bulletin of the Carpathian University. Physical culture. 2018. 213c

2. Methodical aspects of physical rehabilitation of athletes of game sports with knee joint injuries. Youth scientific bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University: Physical Education and Sports. 2019. 61c.

3. Doroshenko E.Y. Physical therapy of athletes with diaphyseal fractures of the tibia after intramedullary osteosynthesis (based on the material of team sports games) / E.Y. Doroshenko, O.K. Nikanorov, I.M. Lyakhova, L.I. Levchenko, S.G. Puzik, O.E. Chernenko, A.M. Gureeva, I.O. Sazanova // Actual issues of pharmaceutical and medical science and practice. - 2020. - T. 13, № 2. - C. 293-301.

4. Raad A. Methodical bases of building a program of physical rehabilitation of patients after surgical treatment of ruptures of the Achilles tendon / A. Raad, V. Vitomskyi, O. Lazareva, O. Nikanorov, M. Vitomska // Sports Bulletin of Prydniprovia. - 2017. - № 2. - C. 226-233.

УДК 378

Звєкова Вікторія Корнійвна

кандидат педагогічних наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

***ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ
ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ДОЗВІЛЛЯ***

Концепція виховання дітей та учнівської молоді охоплює всі аспекти виховного процесу. Формування культури здорового та безпечного способу життя, а також ціннісного ставлення до здоров'я є багатокомпонентною діяльністю, що включає розвиток знань, установок, особистісних орієнтирів і норм поведінки, спрямованих на збереження та зміцнення фізичного, психологічного та соціально-морального здоров'я підлітків. Погіршення стану здоров'я підлітків підтверджується не лише офіційною статистикою, а й результатами численних наукових досліджень. Здоров'я молоді залишається залежним від їхнього способу життя, що істотно впливає на їх ріст, розвиток та функціональні можливості. Малорухливий спосіб життя та інтенсивна підготовка до школи негативно позначаються на розвитку та здоров'ї.

Серед науковців, які займаються питаннями формування ціннісних орієнтацій молоді на здоровий спосіб життя, слід відзначити дослідження Т. Андрющенко, І. Аносова, І. Беха, Г. Беленька, О. Ващенко, Б. Войцехович, Д. Давиденко, С. Свириденко, Т. Титаренко та ін.

Правильно організована освітньо-виховна робота з підлітками робить значний внесок у їхнє здоров'я, а також більший за медико-гігієнічні заходи. Система освіти виконує важливу функцію, спрямовану на формування індивідуальної культури здорового способу життя у молодого покоління, що є єдиною з ключових місій складових національної культури здоров'я. Формування культури здорового і безпечного способу життя та ціннісного ставлення до здоров'я є комплексною роботою формування знань, установок, особистісних орієнтирів і норм поведінки, що забезпечують збереження і зміцнення фізичного, психологічного та соціально-морального здоров'я дитини. Формування здорового способу життя та ціннісного ставлення до здоров'я у підлітків значною мірою залежить від процесу їх соціалізації. Соціальне середовище, в якому відбувається розвиток і соціалізація особистості, є фактором, що впливає на її поведінку [1, 3].

Як зазначає Т. Шаповалова, «до школи приходять лише 20–27% 16 здорових дітей, а закінчують її здоровими 2,0–5,7%. За даними Міністерства охорони здоров'я України та Держкомстата, у 42% дітей шкільного віку спостерігаються різні хронічні захворювання, а в 50% школярів – функціональні відхилення в різних системах організму [2, с.15].

Актуальним напрямком розвитку і вдосконалення виховання у системі позашкільних навчальних закладів є оздоровлення дітей та формування навичок здорового способу життя. Уважаємо за доцільне відзначити належний потенціал процесу формування навичок здорового способу життя підлітків під час спортивно-краєзнавчої роботи, яка реалізується засобами тематичних таборів в позашкільних навчальних закладах. У сучасному освітньому просторі функції таборів якісно нового значення на відміну від просто реалізації тих чи інших освітніх програм. Тому основною особливістю, яка відрізняє середовище табору від середовища, в якому дитина перебуває більшу частину часу протягом року – це зміна способу життя. Саме цю особливість бажано використовувати у процесі формування у підлітків нових поведінкових норм та навичок здорового способу життя під час дозвілля.

Отже, для ефективного формування здорового способу життя підлітків необхідно: використовувати інтеграційний підхід та валеологізацію навчальних предметів; розробляти й впроваджувати інші навчальні програми; організовувати позакласні та позашкільні заходи, спрямовані на підвищення знань про здоровий спосіб життя; залучити до співпраці вчителів, батьків і медичних працівників.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т.К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей молодшого шкільного віку: Дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання АПН України. К., 2007. 258 с.
2. Аносов І. П. Здоров'язбережувальні освітні технології у професійно-педагогічній підготовці вчителя / І. П. Аносов, С. С. Избаш // Педагогіка здоров'я : зб. наук. праць IV Всеукраїнської наук.-практ. конф. / [за заг. ред. І. Ф. Прокопенка]. Ф Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2014. С. 22-28.
3. Беленька Г.В. Здоров'я дитини – від родини / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець. К. : СПД Богданова А.М., 2006. 220 с)
4. Войцехович Б.А. Суспільне здоров'я та здоров'язбереження / Б.А. Войцехович. К. , 2003. с.360.

УДК 658.8:339.138:796

Іваницький Назарій Богданович

аспірант кафедри менеджменту організацій
Національний університет «Львівська політехніка»

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ АУДИТОРІЇ ВБОЛІВАЛЬНИКІВ СПОРТИВНОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Адаптація спортивних організацій до умов цифровізації суттєво змінює традиційні підходи до маркетингових комунікацій. Сучасні умови вимагають нових стратегій взаємодії з аудиторією, і соціальні мережі відіграють важливу роль у формуванні бази вболівальників певного виду спорту. Розвиток діяльності спортивної організації залежить не тільки від кількості спортсменів, а й від кількості вболівальників, які слідкують за цим видом спорту, що, у свою чергу, забезпечує загальну популярність та можливість залучати партнерів [1]. Метою цієї доповіді є дослідження ролі соціальних мереж у формуванні аудиторії вболівальників спортивної федерації, що дозволяє підвищити ефективність взаємодії з уболівальниками та залучати нових прихильників.

Існують різні підходи до управління маркетинговими комунікаціями у спортивних організаціях. У наукових джерелах розглядаються концепції використання соціальних мереж як основного каналу для залучення вболівальників та формування їх лояльності [2]. Однак у процесі аналізу було виявлено певні прогалини, зокрема щодо інтеграції соціальних мереж у маркетингові стратегії спортивних федерацій [3].

Для даного дослідження було проведено опитування 10 представників спортивних федерацій з різних видів спорту, щоб оцінити ефективність маркетингових комунікацій у соціальних мережах та отримати комплексне уявлення про проблему.

Основні результати дослідження показали, що соціальні мережі є основними каналами взаємодії з уболівальниками, що дозволяє підвищити їх лояльність та активну участь у житті спортивної федерації. Соціальні мережі дозволяють швидко реагувати на потреби вболівальників, створювати привабливий контент і підтримувати постійну взаємодію з аудиторією. Проте виявлено і певні бар'єри впровадження соціальних мереж, такі як низький рівень взаємодії, неякісний та недостатній контент. Важливо зазначити, що в сучасних умовах контент повинен бути опублікований швидко, часто по гарячих слідах подій, але переважно публікації здійснюються із затримкою, що знижує їх актуальність. Також спортивні федерації можуть бути неприбутковими організаціями, що не мають рекламного бюджету і не можуть дозволити собі наймати SMM-менеджера. Зазвичай ведення соціальних мереж доручається незацікавленій людині, яка не має відповідних навичок, що також

негативно впливає на ефективність комунікацій і загалом гальмує процес цифрової трансформації спортивних федерацій.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновок, що соціальні мережі є важливим інструментом для розвитку та формування аудиторії вболівальників спортивних федерацій. Вони дозволяють спортивним організаціям не лише підтримувати постійну комунікацію з існуючою аудиторією, але й активно залучати нових уболівальників, що значно підвищує загальний рівень популярності виду спорту. Однак ефективність використання цього інструменту залежить від кваліфікованого управління маркетинговими комунікаціями. Успішне використання соціальних мереж вимагає професійного підходу до створення контенту, оперативного реагування на події та постійного аналізу відгуків аудиторії. Відсутність цих елементів може призводити до втрати актуальності повідомлень і зниження ефективності маркетингових заходів. Для досягнення більш високих результатів спортивним організаціям необхідно вводити в штат посаду SMM-менеджера та знаходити кошти на оплату його праці, оскільки професійне управління соціальними мережами здатне значно підвищити залученість аудиторії та збільшити популярність виду спорту. Інвестиції у кваліфікованих спеціалістів у сфері SMM та маркетингу забезпечать стратегічне зростання організації, дозволять використовувати сучасні цифрові інструменти на повну силу та створять конкурентні переваги. Це забезпечить ще більшу ефективність у довгостроковій перспективі, допоможе збільшити лояльність уболівальників, а також залучити нових партнерів та спонсорів для підтримки розвитку спорту.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, І., Сергієнко, Ю., Конопляник, О., Тарасова, Г., & Бондаренко, О. (2022). Вплив соціальних мереж на розвиток фізичної культури і спорту. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини, (25), 64–71. вилучено із <http://visnyk-sport.kpnu.edu.ua/article/view/264005>
2. Задорожна О., Бунєєва В. Аналіз підходів до класифікації інтернет ресурсів спортивної тематики. Фізична культура, спорт та здоров'я нації : збірник наук. праць. 2016. Вип. 2. С. 314–318.
3. Шульська Н., Матвійчук Н. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі. Інформаційні технології засоби навчання. 2017. Т. 58 (2). С.155-168. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v58i2.1590>
4. Barnett, T., Van, Hulst, A., Belanger-Gravel, A., Saint-Charles, J., & Tresierra-Farbridge, E. (2021). Leveraging social networks to increase physical activity. The Health & Fitness Journal of Canada, 14(3). Retrieved from: <https://doi.org/10.14288/hfjc.v14i3.639>

УДК 796.011:613.7-043.86

Йона Тетяна Володимирівна

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»

***СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАСТОСУВАННЯ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ***

У сучасному світі здоров'я нації визнається одним із пріоритетних напрямків розвитку держави. Зростання гіподинамії, екологічні проблеми та інші фактори негативно впливають на стан здоров'я людей. Це робить актуальним питання застосування здоров'язбережувальних технологій у сфері фізичної культури та спорту.

Здоров'язбережувальні технології є важливою складовою фізичної культури та спорту в Україні, оскільки їхнє впровадження допомагає вирішувати проблему зниження рівня фізичної активності, поширеної серед різних груп населення, особливо в міських умовах. Основними напрямками розвитку є інтеграція нових методик у програми фізичного виховання та створення умов для збереження і відновлення здоров'я серед молоді, студентів і літніх людей [1].

Сьогодні в українських закладах освіти активно застосовуються здоров'язбережувальні програми, що включають додаткові години фізичної культури та інноваційні форми занять. Наприклад, у загальноосвітніх школах введено 3-4 години фізичної культури на тиждень, що дозволяє підвищити рівень фізичної підготовки учнів, а також стимулює їх до здорового способу життя. У закладах вищої освіти зростає популярність спеціальних курсів для студентів, які потребують додаткової підтримки для покращення фізичного стану, таких як йога, фітнес і адаптивна фізична культура.

Особливу увагу приділяють впровадженню інформаційних технологій, які допомагають моніторити фізичний стан учасників занять та контролювати їхній прогрес. Здоров'язбережувальні програми також інтегруються в навчальний процес майбутніх фахівців фізичної культури та спорту, що дозволяє формувати у них професійні навички для подальшої роботи в галузі фізичної культури та спорту. [2,3]

Перспективи розвитку:

1. Інноваційні технології та новітні підходи: Використання сучасних технологій, таких як мобільні додатки для моніторингу стану здоров'я, веб-орієнтовані платформи для дистанційних тренувань, тренажери з біологічним зворотним зв'язком, які дозволяють відстежувати фізичний прогрес у режимі реального часу. Це відкриває нові можливості

для розвитку здоров'язбережувальної сфери, особливо у спортивних клубах та фітнес-центрах.

2. Розширення програм фізичної активності для різних вікових груп: Національні програми орієнтовані на різні групи населення – від дітей до літніх людей, що дозволяє адаптувати фізичні навантаження до їхніх індивідуальних потреб. Наприклад, фітнес-технології та спеціальні програми адаптивної фізичної культури використовуються для дітей та молоді, тоді як для літніх людей популяризуються оздоровчі програми, спрямовані на профілактику вікових захворювань.

3. Підготовка кваліфікованих фахівців: Серед важливих завдань є підготовка кваліфікованих кадрів, які володіють знаннями у сфері здоров'язбереження, психології спорту, реабілітаційної роботи та інноваційних методик. Це включає спеціалізоване навчання для тренерів, фізичних терапевтів та викладачів фізичної культури, що забезпечить якісне впровадження здоров'язбережувальних технологій у практику фізичного виховання та спортивної підготовки.

Хоча здоров'язбережувальні технології демонструють значний потенціал, їхнє широке впровадження стикається з фінансовими обмеженнями та недостатньою кількістю кваліфікованих фахівців. Потрібні додаткові інвестиції у спортивну інфраструктуру, спеціальні програми для підготовки професіоналів, а також вдосконалення законодавства для підтримки здоров'я населення на національному рівні. Сприяння розвитку цих технологій сприятиме здоровому способу життя та покращенню показників здоров'я населенню [3].

Стан та перспективи розвитку здоров'язбережувальних технологій у сфері фізичної культури та спорту України є важливим аспектом загальної стратегії покращення здоров'я нації. Розширення програм для різних вікових груп, впровадження інноваційних технологій і підготовка кваліфікованих кадрів забезпечать не лише покращення фізичної підготовки населення, але й зміцнення здоров'я нації загалом.

Список використаних джерел

1. Рибалко Л. М. Здоров'язбережувальні технології як педагогічна і соціальна проблема / Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія; за заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль: PRINMAX, 2021. С. 8–29.

2. Зубарєв Д. Ю., Холодова О. В. Інноваційні підходи до формування здорового способу життя у студентів / Д. Ю. Зубарєв, О. В. Холодова // Фізична культура, спорт і здоров'я нації. - 2020. - Т. 10. - С. 67–74.

3. Крутих О. М., Саєнко В. В. Використання сучасних здоров'язбережувальних технологій у підготовці спортсменів / О. М. Крутих, В. В. Саєнко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. - 2021. - № 2. - С. 45–53.

УДК 613.7:304.3-057.875

Йона Тетяна Володимирівна

старший викладач кафедри фізичної культури та спорту

Лисенко Юлія Олександрівна

студентка групи 502-ФС

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЗНАЧЕННЯ ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Рекреація, як одна з головних форм продуктивного використання вільного часу людини, – суспільний, економічний і науковий феномен, для якого не мають значення міжгалузеві та міждисциплінарні межі. Рекреація – відновлення чи відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі життєдіяльності. Рекреація включає різноманітні види діяльності у вільний час, спрямовані на відновлення сил і задоволення широкого кола особистих і соціальних потреб і запитів.

Рекреацію можна сприймати і як заплановану бездіяльність, яка здійснюється за чийось бажанням. У глибшому сенсі вона розглядається у зв'язку з емоційним досвідом і натхненням, що з'являється як наслідок рекреаційної дії. З іншого боку, рекреація може сприйматися як система ресурсів чи сервісу. І, врешті-решт, не буде помилкою розглядати рекреацію як будь-який тип або вид усвідомленого задоволення фізіологічних бажань і соціальних потреб особистості під час відпочинку, тобто рекреація означає відтворення, відновлення.

Збереження і зміцнення здоров'я студентів державні органи країни розглядають як умову плідної професійної необхідності. Нині робиться все можливе для залучення студентської молоді до оздоровчих занять фізичними вправами. На теперішній час фахівці фізичного виховання нашої країни і різних країн значну увагу приділяють розробці різних форм оздоровчо-рекреативної фізичної культури як на обов'язкових заняттях у вузі, так і для самостійних занять.

Рекреаційна діяльність, як важливий вид діяльності, має низку специфічних рис, згідно з якими поведінка студента на дозвіллі відрізняється від інших форм активності. Незважаючи на невідворотні тенденції до збільшення кількості вільного часу, студентська молодь використовує вільний час неефективно, із малою користю для власного здоров'я.

На даний час фіксується зниження рухової активності у студентів через стрімкий розвиток інформаційних технологій і студентська молодь більше віддає перевагу сидінням біля комп'ютера. Також дуже погано впливають на спосіб життя студентів шкідливі звички.

Залучення студентської молоді до здорового способу життя потрібно починати із формування в неї мотивації до здоров'я та оздоровчо-рекреаційних занять. Турбота про здоров'я, його зміцнення мають стати ціннісними мотивами, що формують, регулюють і контролюють їхній спосіб життя. Ніякі побажання, накази, покарання не можуть примусити студентську молодь вести здоровий спосіб життя, охороняти й зміцнювати власне здоров'я, якщо всім цим не управляє їхня усвідомлена мотивація.

Проблема організації дозвілля є також важливою, адже деякі студенти не тільки навчаються, але і працюють, але саме відпочинок, дозвілля є невід'ємними складовими життєдіяльності студентської молоді.

Для того щоб виявити рівень мотивації студентської молоді до оздоровчо-рекреаційних занять, було складено анкету. При проведенні анкетування було визначено, що у майже 70 % опитуваних рівень мотивації низький. У зв'язку з цим було визначено шляхи залучення студентської молоді до рухової активності.

Вивчивши рівень мотивації студентської молоді, потреби до рухової активності, було складено алгоритм щодо залучення студентської молоді до систематичних оздоровчо-рекреаційних занять.

Алгоритм складається з трьох етапів: перший – це створення реклами, пропаганди для залучення до рухової активності студентської молоді. Другий етап – це організація занять з рухової активності, врахування всіх деталей, кількість учасників, місце проведення тощо. Третій етап – це проведення занять з рухової активності, зарядки, пробіжки, квести, тобто все те, що буде цікаво студентській молоді.

Список використаних джерел

1. Бойко Г. М. Рекреаційна діяльність як складова філософії здорового способу життя / Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2013. Вип. 112(3). С. 97–99.

2. Виленський М. Я., Каповський Г. К. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до фізичного виховання та шляхи його спрямованого формування / Теор. і практ. фіз. Культ, 2016. № 10. С. 39–42.

3. Перевозніков А. А., Кудрявцева Н. В., Столяров В. І. Нові форми клубної роботи у дитячо-юнацькому спорті. / Людина у світі спорту: Нові ідеї, технології, перспективи: Тез. доп. міжнар. конгр. К., 2022. Т. 2. С. 457–459.

4. Павлюк Н. Б. Адаптація до навчання студентів першого курсу педагогічного вузу засобами фізичної культури: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2016. 22 с.

UDC 796.322.071.21.071.21:615.8

Karavan Yevhen Volodymyrovych

assistant of the Department of Physical Culture and Sports
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

Balint Glovacs

master's student

University of Applied Sciences of the BFI Vienna

RECOVERY OF FOOTBALL PLAYERS DURING TRAINING CAMPS

Training camps are an important stage of preparation for any football team. This is the period when the team focuses on improving physical, technical and tactical skills. However, due to high physical activity and frequent training sessions, there is a high risk of injury during the NTT. Therefore, the issue of football players' recovery during this period becomes extremely important to maintain the health of players and keep them at a high level of physical fitness.

Stages of recovery of football players during NTZ:

1. Medical support and monitoring of the players' condition.

One of the key aspects of recovery is constant monitoring of the physical condition of athletes. The team's doctors conduct regular examinations to detect any signs of overwork, microtrauma or deterioration in health in a timely manner. Timely intervention helps prevent serious injuries and ensure a quick recovery.

2. Planning of recovery processes.

During the STP, training loads should be alternated with rest. The coaching staff, together with the medical staff, develops individual recovery schedules for each player, taking into account their physical condition and fitness level. This helps to avoid overload and increases the effectiveness of training.

3. Use of physiotherapy and massage.

Physiotherapy methods play a key role in the recovery of football players. The use of massage, electrotherapy, magnetotherapy, and cryotherapy helps to relieve muscle tension, reduce inflammation, and accelerate tissue regeneration after training.

4. Functional training and light exercise.

Even during the recovery period, players continue to perform specialized exercises, but with lighter loads. This includes work on flexibility, balance and stabilization. Such exercises help to keep fit and maintain muscle activity.

5. Rehabilitation swimming and aqua training.

One of the most popular methods of recovery for football players during the NTZ is swimming. Swimming helps to improve blood circulation, reduce muscle tension and relieve stress on the joints. This allows you to stay active and maintain the overall tone of the body without the risk of aggravating injuries.

6. Balanced nutrition and hydration.

The nutrition of football players during training camp is an integral part of the recovery process. Nutritionists develop a diet that includes the necessary macro- and microelements to support the body after grueling training. Particular attention is paid to hydration, as water and salt balance is key to muscle recovery and preventing cramps.

7. Psychological recovery.

Psychological support for football players is also important during the STF. Due to the high demands on physical and psychological effort, players may experience stress and emotional exhaustion. The team psychologists help players to tune in to a positive outcome and stay motivated even in difficult moments.

If a player is injured during the training camp, an individual rehabilitation program must be developed promptly. It is important to keep in mind that the main task at this stage is not only to cure the injury but also to ensure a safe return to full training. The rehabilitation program should include: a gradual increase in loads, the use of special orthopedic devices, and regular examinations to assess the state of recovery.

The recovery of football players during training camps is a complex process that requires the cooperation of coaches, medical staff and the players themselves. Balanced loads, modern methods of physiotherapy and a competent approach to nutrition help to avoid injuries and maintain the optimal level of readiness of football players for competitions.

References

1. Aralova N. I. Information tools for optimizing the process of recovery of the body of athletes. - 2017. - № 1. - С. 88- 96.
2. Panchenko OA Biological effects of cryotherapy: justification of the feasibility of using the method in the practice of training athletes. - 2020 . Vol. 5, No. 2 (24). - С 147-152.
3. Chukhlantseva NV Technologies for improving sportsmanship for students majoring in 017 Physical Culture and Sports of full-time and part-time forms of education: a textbook / N. Chukhlantseva // Zaporizhzhia: ZNTU, 2018. 226с

УДК 796.067

Коваль Дмитро Олексійович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ГІПОДИНАМІЯ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

Яким би видом діяльності не займалася людина, найефективніших результатів вона може досягти тільки тоді, коли здорова. Фізичне здоров'я складається з безлічі чинників, таких як раціональний режим праці та відпочинку, збалансоване харчування, достатній рівень фізичної активності, особистої гігієни, загартовування та багато чого іншого. Для студентів переважно характерна розумова діяльність, за якої рівень фізичної активності знижується, оскільки переважає сидячий спосіб життя. Внаслідок цього, у більшості студентів розвивається таке явище, як гіподинамія. Вона з'являється за відсутності достатнього фізичного навантаження і може призвести до порушень функцій багатьох систем організму, тому боротьба з цим явищем – актуальна проблема сучасного суспільства.

Гіподинамія – патологічний стан, який є наслідком зниження або відсутності необхідного рівня фізичної активності. Основною причиною того, що гіподинамія з'являється у великій кількості людей, є підвищення рівня комфорту життя сучасної людини. Технічний прогрес і впровадження в життя інноваційних технологій вплинули на рівень фізичної активності населення [1].

У сучасному суспільстві люди можуть замовляти доставку продуктів або інших необхідних речей, пересуватися на особистих автомобілях або таксі, працювати, не виходячи з дому і сидячи за комп'ютером. Ці та багато інших дій, безумовно, роблять життя комфортнішим, але водночас знижується рівень рухової активності, адже людям не потрібно багато ходити пішки, добираючись до роботи або магазину з продуктами. Для студентського середовища характерний сидячий спосіб життя, оскільки велику кількість часу студенти проводять у сидячому положенні на заняттях і вдома під час виконання будь-яких завдань, сидячи за комп'ютером або ноутбуком. Унаслідок такої організації діяльності розвивається гіподинамія. Виокремлюють кілька основних причин, що впливають на розвиток гіподинамії:

- надлишкова маса тіла, що не дає змоги вести активний спосіб життя;
- переважно сидяча або стояча робота, особливо віддалена;
- патологічне захоплення соціальними мережами або комп'ютерними іграми;
- наявність шкідливих звичок і супутніх їм ускладнень;

– часте користування особистим транспортом і зловживання послугами доставки або таксі, що не залишають можливості для невеликих прогулянок до роботи або магазину [1].

Нами було проведено дослідження з визначення рівня рухової активності студентів факультету природничих наук Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. На рисунку 1 представлено діаграму, що відображає рівень активності студентів.

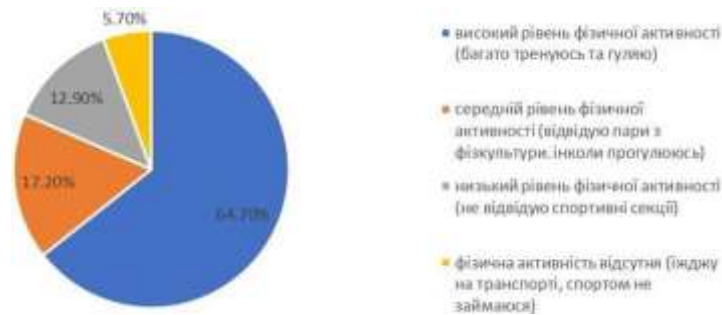

Рис. 1 – Оцінка рівня власної фізичної активності (%)

За результатами цього дослідження можна зробити висновок про те, що студенти проводять велику кількість часу за комп'ютером у сидячому положенні, при цьому більшість студентів оцінюють свій рівень фізичної активності, як середній або низький. Це свідчить про те, що велика кількість студентів займаються спортом і виконують фізичні вправи здебільшого на парах з фізкультури і не відвідують додаткові місця, де можна займатися спортом і виконувати фізичні вправи.

Проведені дослідження характеризують фізичну активність більшості студентів як недостатню. Тому студентська молодь, найбільшою мірою схильна до розвитку гіподинамії. Важливою умовою для профілактики гіподинамії слугує здоровий спосіб життя, що характеризується збалансованим харчуванням, а також правильним режимом навантажень і відпочинку. Завдяки регулярному виконанню різних фізичних вправ, прогулянкам на свіжому повітрі, заняттям аеробними видами спорту, такими як біг або плавання, рівень фізичної активності буде в нормі, що перешкоджає появі та розвитку гіподинамії [2].

Список використаних джерел

1. Грибан В. Г. Валеологія: підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2012. 342 с.
2. Суханова Г.П., Непша О.В, Формування здорового способу життя студентської молоді засобами фізичної культури. Фізична культура в університетській освіті: світова практика та сучасні тренди: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 13 квітня 2023 р.). Дніпро: ДУВС, 2023. С.305-308.

УДК 334:6

Козловський Дмитро Вадимович

здобувач вищої освіти, спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: Мальцев Максим Миколайович

кандидат економічних наук, доцент

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні технології відіграють важливу роль у сфері охорони здоров'я, трансформуючи способи надання медичних послуг, діагностики та лікування. Вони забезпечують доступ до новітніх методів лікування, оптимізують процеси управління медичними установами і покращують комунікацію між лікарями та пацієнтами. Від електронних медичних записів до телемедицини – технології дозволяють зменшити помилки, підвищити точність діагностики та зробити медичні послуги більш доступними. Таким чином, роль технологій у медицині не обмежується лише автоматизацією процесів, а охоплює комплексний підхід до покращення якості життя пацієнтів.

Крім того, пандемії, як-от COVID-19, кардинально змінили медичну практику та виявили вразливості в системах охорони здоров'я по всьому світу. В таких умовах медичні технології стали незамінними для забезпечення безпеки пацієнтів та медичного персоналу, зменшення навантаження на лікарні та надання медичних послуг у віддалених регіонах. Вони показали, що гнучкість і швидкість реагування на виклики є надзвичайно важливими для успішного функціонування системи охорони здоров'я.

Сучасні технології в медицині охоплюють широкий спектр інновацій, що змінюють способи діагностики, лікування та управління медичними послугами. Вони включають інформаційні технології, які дозволяють зберігати, обробляти та аналізувати дані про пацієнтів, а також забезпечують доступ до медичних послуг у режимі реального часу [1].

Уже сьогодні в медичній практиці застосовуються такі інформаційні технології, як електронні медичні записи, системи управління медичними даними, телемедицина, електронні системи управління та аналітика даних.

Водночас потрібно говорити і про інші технології, які змінюють медицину, а саме штучний інтелект, який використовується для діагностики та прогнозування хвороб, аналізу рентгенівських знімків або МРТ, виявлення пухлин, переломів або інших аномалій з високою точністю; робототехніка, яка дозволяє проводити мінімально інвазивні операції з підвищеною точністю і меншими ризиками для пацієнта, що зменшує час відновлення й покращує результати лікування. А соціальні

роботи, призначені для допомоги літнім пацієнтам або людям з обмеженими можливостями, можуть виконувати завдання, як-от нагадування про прийом ліків, моніторинг стану здоров'я; віртуальна реальність, яка дозволяє медикам проходити тренінги у безпечному середовищі, відпрацьовуючи навички проведення операцій або лікування пацієнтів без ризику для реальних людей, а також використовується для реабілітації пацієнтів, наприклад, при відновленні після травм або хірургічних втручань.

До переваг впровадження сучасних технологій можна віднести підвищення точності діагностичних процесів завдяки аналітиці даних, зменшення присутності людського фактора у діагностиці та лікуванні, підвищення доступності медичних послуг, можливість отримання консультацій віддалено, автоматизація рутинних завдань, зменшення навантаження на лікарів, що дозволяє їм зосередитися на пацієнтах, та інші.

Але попри позитивний вплив сучасних технологій на якість медичних послуг, доступність лікування та ефективність роботи медичного персоналу, мають місце проблеми їх впровадження.

Інтеграція нових технологій у вже діючі системи може стати серйозним викликом, адже багато закладів охорони здоров'я мають старе обладнання, яке не відповідає сучасним стандартам. Впровадження сучасних технологій потребує значних фінансових витрат, а багато закладів мають обмежені бюджети. Залучення інвестицій, як з державних, так і з приватних джерел, стає дуже важливим для забезпечення технологічного прогресу в медицині. Високий рівень підготовки та створення програм підвищення кваліфікації для медичного персоналу є необхідним кроком для успішного впровадження технологій.

Успішне подолання цих викликів є важливим для забезпечення якісного та доступного медичного обслуговування в сучасному світі.

Перспективи розвитку медичних технологій відкривають нові горизонти для покращення якості медичних послуг та адаптації лікування під конкретні потреби пацієнтів. Важливо, щоб заклади охорони здоров'я активно реагували на ці тренди, впроваджуючи інновації та співпрацюючи з технологічними партнерами.

Список використаних джерел

1. Данько В.В. Удосконалення системи управління закладами охорони здоров'я на інноваційних засадах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* Том 30 (69). №2, 2019. С. 102-110.

2. Мигаль М. Впровадження інформаційних технологій у сучасну медицину. URL: <https://tribuna.pl.ua/news/vprovadzhennya-informatsijnyh-tehnologij-u-suchasnu-medytsynu.html>.

УДК 796.894-057.874

Колесник Артем Олександрович

здобувач освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Впровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках фізичної культури в закладах загальної середньої освіти сьогодні набуває особливої значущості через зміни у способі життя дітей та зростання проблем зі здоров'ям в учнів. Сучасні учні закладів загальної середньої освіти значну частину свого часу проводять за екранами комп'ютерів, планшетів і смартфонів, що призводить до недостатньої рухової активності. Малорухливий спосіб життя може викликати проблеми з поставою, порушення обміну речовин, серцево-судинні захворювання та ожиріння. Здоров'язбережувальні технології спрямовані на активізацію рухової діяльності учнів і профілактику таких порушень.

Статистичні дані свідчать про зростання кількості дітей з хронічними захворюваннями, проблемами опорно-рухового апарату, нервової та серцево-судинної систем. Уроки фізичної культури, побудовані на основі здоров'язбережувальних технологій, допомагають не лише поліпшити фізичний стан учнів, а й попередити загострення хвороб.

Питання впровадження та використання здоров'язбережувальних технологій було відображено у працях багатьох науковців та дослідників, серед яких О. Вашенко, С. Свириденко (2009); М. О. Носко, С. В. Браташ (2013); А. Шпак (2023) [1, с. 5; 3, с. 224; 5, с. 15].

Мета статті – дослідити основні принципи та значення здоров'язбережувальних технологій на уроках фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Здоров'язберігаючі технології на уроках фізичної культури – це система методів, засобів і підходів, спрямованих на збереження, зміцнення та покращення здоров'я учнів під час занять фізичною культурою. В умовах сучасної освіти ці технології набувають особливої важливості через зростання захворюваності серед дітей, низьку фізичну активність і загострення проблем зі здоров'ям, таких як порушення постави, ожиріння та стрес.

Основні принципи використання здоров'язберігаючих технологій на уроках фізичної культури [2, с. 32]:

– *індивідуальний підхід до учнів.* Врахування фізичних, емоційних та психологічних особливостей кожної дитини. Це допомагає уникнути перевантажень, адаптувати вправи до рівня підготовки учнів і зберігати позитивне ставлення до занять фізичною культурою. Учні з особливими потребами або певними проблемами зі здоров'ям отримують адаптовані завдання, що дозволяє їм брати участь у фізичній активності без ризику для здоров'я.

– *профілактика травматизму.* Впровадження безпечних методів проведення уроків і виконання фізичних вправ, включаючи попереднє навчання техніки виконання рухів, розминку, дотримання правил безпеки та застосування спеціальних спортивних засобів (захисних матів, правильного взуття). Створення безпечного середовища для учнів, яке включає дотримання санітарних норм і підтримку належних умов для занять.

– *збереження та зміцнення здоров'я учнів.* На уроках використовуються фізичні вправи, які сприяють поліпшенню постави, профілактиці сколіозу та інших порушень опорно-рухового апарату. Також важливою є профілактика захворювань серцево-судинної системи та дихальних шляхів. До змісту уроків включають вправи на гнучкість, витривалість, розвиток дихальної системи, що сприяє підвищенню загального рівня фізичної підготовленості дітей та їх опору до різних захворювань.

– *формування культури здоров'я.* Уроки фізичної культури повинні сприяти формуванню усвідомленого ставлення до власного здоров'я у дітей. Учні мають розуміти важливість регулярної фізичної активності, здорового харчування, правильної постави та психологічної рівноваги. Навчання правильним руховим навичкам та здоровому способу життя сприяє формуванню у дітей звички до здорового життя не тільки під час навчання, а й у майбутньому.

– *розвиток фізичних та психоемоційних якостей.* Окрім фізичної підготовки, здоров'язбезбережувальні технології включають вправи для розвитку психоемоційної стабільності, зниження рівня стресу, підвищення уваги та концентрації. Використання ігрових елементів, дихальних вправ, релаксаційних технік допомагає підтримувати психологічний комфорт учнів під час занять та зменшує їхній стрес.

– *інноваційні підходи та інтеграція сучасних технологій.* Використання новітніх технологій, таких як комп'ютерні програми для моніторингу стану здоров'я, мобільні додатки для контролю фізичної активності, фітнес-браслети тощо, дозволяють індивідуально контролювати фізичну активність і здоров'я учнів. Це дозволяє підвищити інтерес учнів до занять і забезпечити точний контроль за їх фізичними показниками.

– *інтеграція з іншими навчальними дисциплінами*. Важливим аспектом є інтеграція знань про здоров'я з іншими дисциплінами, такими як біологія, анатомія, медицина та основи здорового способу життя. Це допомагає учням розуміти фізіологічні процеси свого організму і вплив фізичної активності на здоров'я.

Важливість впровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках фізичної культури в умовах сьогодення безумовно правильно. В наш час зростає кількість малорухливих учнів. Сучасні учні все більше часу проводять за комп'ютерами та гаджетами, що призводить до малорухливого способу життя, порушень постави та ожиріння. Здоров'язбережувальні технології на уроках фізичної культури допомагають вирішувати ці проблеми [4, с. 15].

Освітній процес став інтенсивнішим, а рівень стресу серед учнів зріс. Здоров'язбережувальні технології сприяють поліпшенню психоемоційного стану учнів, що позитивно впливає на їхнє загальне самопочуття та успішність. Уроки фізичної культури з впровадженням здоров'язбережувальних технологій навчають учнів відповідально ставитися до свого здоров'я, що особливо важливо в умовах сучасних викликів, таких як пандемії та глобальні зміни способу життя.

Таким чином, використання здоров'язбережувальних технологій на уроках фізичної культури є необхідним елементом сучасної системи освіти, який спрямований на поліпшення фізичного та психічного стану учнів. Здоров'язбережувальні технології допомагають зберігати здоров'я дітей, формують у них звичку до ведення здорового способу життя і забезпечують гармонійний фізичний розвиток в умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. Ващенко О., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі. Київ: Шкільний світ, 2009. С. 5–12.

2. Мелега К. П. Сучасні технології здоров'язбереження: навчальний посібник. Ужгород: Видво УжНУ «Говерла», 2018. 171 с.

3. Носко М. О., Браташ С. В. Педагогічні основи застосування здоров'язбережувальних технологій в навчальному процесі на уроках фізичної культури у загальноосвітніх школах. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. № 1(21). С. 224 – 227.

4. Черненко С. О. Теорія і методика фізичного виховання: навчальний посібник. Краматорськ, 2021. 119 с.

5. Шпак А. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі: методичний посібник. Хмельницький, 2023. 25 с.

UDC 364+614

Kondrashova Iryna Mykolaivna

Postgraduate student of the Department of Social Sciences and Humanities
Institute of Public Service and Administration
National University "Odesa Polytechnic"

***FACTORS INFLUENCING THE QUALITY OF MEDICAL SERVICES IN
THE COMMUNITIES OF BEREZOVSKY DISTRICT OF ODESA REGION***

With the changing realities of today, it is necessary to quickly organize and ensure the provision of quality, affordable and timely medical care to the population of communities.

The Berezovsky district includes 226 settlements united into 16 territorial communities. The population of the district is 107.4 thousand people.

There are one cluster healthcare facility, two general healthcare facilities and seven primary healthcare centers in the district. All healthcare facilities are municipal non-profit enterprises.

The following factors can be identified in the communities of Berezivskiy district that affect the quality of healthcare services: access to healthcare services; shortage of healthcare workers; and funding of healthcare facilities.

Berezivskiy district is the second largest in Odesa Oblast and the sixth out of seven districts in the oblast in terms of population. It has the lowest population density in the region.

Taking into account the structure of Berezivskiy district and the majority of small communities, a significant number of basic and specialized medical services can be provided in healthcare facilities of adjacent territorial communities and in structural units belonging to them.

To ensure accessibility of medical care, a mobile medical team operates in the district, which allows vulnerable populations in remote settlements to receive medical and psychological consultations and, if necessary, free medicines.

The district's medical institutions are actively using telemedicine technologies to increase access to healthcare, improve the quality and speed of medical consultations, and help solve the problem of medical staff shortages.

The war has exacerbated the problem of staff shortages. Healthcare facilities in the district are experiencing a shortage of medical staff, especially in rural areas.

The main staffing problems in the healthcare facilities of Berezivskiy district are: lack of qualified medical workers; uneven provision of medical personnel; low staffing levels of medical positions in certain specialties; high proportion of employees of retirement age.

At present, the number of junior specialists with medical education tends to decrease. In primary healthcare facilities, the number of healthcare workers of

retirement age is increasing, and there is an uneven workload on primary healthcare doctors in the district. There is a violation of the rational ratio between medical and non-medical staff, which creates an additional burden on doctors. This state of medical staffing leads to a decrease in the quality of medical services, an increase in the expected time for service, and a decrease in the quality and accessibility of medical care.

In the context of decentralization, local governments are able to finance healthcare institutions. In particular, only 30 percent of rayon communities are able to finance their healthcare facilities throughout the year.

Insufficient funding leads to restrictions in the purchase of equipment, medicines and supplies for medical facilities, which negatively affects the provision of services.

There is an inequality of salaries of primary healthcare workers in the context of the district's institutions. Due to the differentiation of remuneration, there is an outflow of medical personnel from depressed communities in the district to more stable ones, which reduces the ability to provide medical services in certain areas.

The interaction of health care institutions at the community level builds the ability to cope with everyday challenges, as well as with new policies and issues.

Health care facilities should provide continuous health monitoring, taking into account the specifics of each age period. Medical care should be coordinated between different providers

Involvement of neighboring communities, non-governmental organizations and international support projects can help the communities of Berezivskiy district to restore human capital and facilitate the process of reproduction and health for every resident of our communities.

References

1. <https://hromady.org/startuvav-novij-etap-diyalnosti-sektoralno%D1%97-platformi-oxoroni-zdorovya/>
2. <https://medplatforma.com.ua/article/1174-telemeditsina-perspektivi-v-ukran>
3. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/ohorona-zdorovya.pdf>

УДК 378.147:615.8

Кравченко Михайло Віталійович

аспірант

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

Сучасний розвиток медицини та охорони здоров'я вимагає нових підходів до підготовки фахівців у сфері фізичної терапії та реабілітації. У цьому контексті диференційований підхід до навчання стає ключовим елементом, який дозволяє максимально адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб студентів. Цей підхід передбачає, що навчання повинно бути не лише ефективним, але й враховувати різноманітність студентських груп, їхні стилі навчання, інтереси та рівень підготовки.

Диференційований підхід до підготовки бакалаврів з фізичної терапії та реабілітації включає адаптацію навчальних програм, методів викладання та оцінювання, що дозволяє кожному студенту отримувати знання і навички у форматі, який найбільше відповідає його потребам [5]. Наприклад, навчальні матеріали можуть варіюватися від традиційних підручників до інтерактивних онлайн-ресурсів. Це дає можливість враховувати різні стилі сприйняття інформації, такі як візуальний, аудіальний і кінетичний.

Для реалізації диференційованого підходу існує кілька ефективних методів: це розробка індивідуальних навчальних планів, які враховують сильні та слабкі сторони студентів. Це дозволяє створити більш гнучку та ефективну освітню траєкторію. Також важливою є групова робота, що дозволяє студентам взаємодіяти, обмінюватися знаннями та підтримувати один одного в навчанні [2]. Створення груп з різним рівнем підготовки допомагає посилити навчальний процес, оскільки студенти можуть навчати один одного та ділитися досвідом [5].

Використання сучасних технологій також відіграє важливу роль у реалізації диференційованого підходу. Інтеграція онлайн-курсів, вебінарів та інших цифрових ресурсів забезпечує доступ до різноманітних навчальних матеріалів, які відповідають різним стилям навчання. Це дозволяє студентам вчитися у зручній для них спосіб, використовуючи ті ресурси, які найбільше відповідають їхнім потребам [4, 5].

Регулярний зворотний зв'язок між викладачами та студентами є ще одним важливим елементом. Постійний діалог дозволяє коригувати навчальний процес у реальному часі, враховуючи потреби студентів. Викладачі можуть вчасно виявляти проблеми та надавати допомогу, що підвищує ефективність навчання [1, 2].

Проте реалізація диференційованого підходу не обходиться без труднощів. Однією з основних проблем є часові витрати на підготовку

адаптованих навчальних матеріалів. Викладачі можуть стикатися з нестачею часу, що може вплинути на якість навчання. Крім того, недостатня підготовка викладачів щодо використання інноваційних методів навчання може призвести до нерегулярного або неефективного застосування диференційованого підходу [3]. Обмежені ресурси, особливо в державних навчальних закладах, також можуть стати на заваді впровадженню цього підходу. Доступ до сучасних технологій та навчальних матеріалів може бути обмеженим, що ускладнює процес адаптації навчання. Тому важливо, щоб адміністрація вищих навчальних закладів підтримувала викладачів у впровадженні диференційованого підходу, надаючи їм необхідні ресурси та навчання[3, 5].

Отже, диференційований підхід до підготовки майбутніх бакалаврів з фізичної терапії та реабілітації є важливим інструментом, що може суттєво підвищити якість освіти. Він дозволяє створити індивідуалізоване навчання, яке відповідає потребам студентів і забезпечує їх успішність у професійній діяльності. Успішна реалізація диференційованого підходу вимагатиме зусиль від викладачів, адміністрації та самих студентів, але результати, які можуть бути досягнуті, створюють основу для підготовки висококваліфікованих спеціалістів у сфері фізичної терапії та реабілітації, готових до викликів сучасного медичного середовища.

Список використаних джерел

1. Гулько Т., Рибалко Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану в Україні. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, вип. 2(10), 2023. С.20-27.

2. Каніщева О.П. Диференційований підхід до фізичного виховання студентів із низькими адаптаційними можливостями організму: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. наук з фізичного виховання та спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О.П. Каніщева. – Харків, 2011. – 20 с.

3. Беспалова О. О., Арешина Ю. Б., Лянна О. В. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. № 2 (96). С. 23-27.

4. Василенко Н. В. Компетентнісний підхід в освіті: реалізація теорії та практики. Харків : Основа, 2017. 128 с.

5. Рибалко, Л. Напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану. Науковий часопис Нац. пед. університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури, 2024, 3К(176), 404-409.

6. Рибалко Л.М. Формування готовності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до провадження здоров'язберезувальних технологій. Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Чернігів : НУЧК, 2019. С. 201-208.

UDC 796.894-057.875

Kravchenko Mykhailo Vitaliiovych

Assistant of the Department of Physical Culture and Sports
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

Sanda Kotorobai

master's student

University of Applied Sciences of the BFI Vienna

Overchenko Ivan Kostiantynovych

Bachelor's student, group 402-FS Specialty 017 “Physical Culture and Sports”
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

DEVELOPMENT OF POWERLIFTING AS ONE OF THE COMPONENTS OF STUDENT SPORT

The National Strategy on Healthy Physical Activity for the Period up to 2025 was launched in Ukraine to form the value attitude of youth and young people to their own health, improve physical sport and physical fitness taking into account the requirements of the future profession.

The slogan “Physical activity - healthy lifestyle - healthy nation” is a priority in the organization of the annual assessment of physical fitness of the population of Ukraine, in particular student youth.

In order to popularize student sports and make physical activity a trend among young people, it is important to study the sports that are a priority for students. Among them is powerlifting.

Powerlifting is a strength sport that involves overcoming the maximum heavy resistance relative to the weight of the athlete. Powerlifting competitions include 3 exercises: barbell squat, bench press and deadlift.

In 1972, the International Powerlifting Federation (IPF) was founded, and in 1973 the first World Championships were held. The International Powerlifting Federation remains the most authoritative. [3]

Powerlifting is included in the Paralympic Games program. The Paralympic program includes only one exercise - the bench press without equipment. Powerlifting is not included in the Olympic Games program. But powerlifting is included in the program of the World Games.

The most important thing in powerlifting is strength. During the competition, athletes compete in different weight categories. Men and women, as well as teenagers, are allowed to participate. Athletes are evaluated based on the total maximum weight taken in 3 exercises. If the performance of the competitors is the same, the person with the lowest body weight wins.

The main discipline in modern powerlifting is the triathlon - squatting, pressing and deadlifting. In addition to the triathlon, competitions are held in one single exercise - the bench press. Almost all federations have developed additional standards for this.

In Ukraine, powerlifting is a popular and actively developing sport. The main organization in Ukraine is: The Ukrainian Powerlifting Federation (UPF). It has been operating since 1991. It has national status and cooperates with the Ministry of Youth and Sports of Ukraine. In 1992, the Ukrainian Powerlifting Federation became a member of the International Powerlifting Organization.

In powerlifting, equipment is divided into mandatory and optional. The mandatory equipment includes: a wide belt; leotard; T-shirt; leggings or shields to protect the lower legs during the deadlift. Optional equipment includes: special shoes for squatting or deadlifts; knee pads; wristbands.

References

1. Decree of the President of Ukraine “On the National Strategy for Recreational Physical Activity in Ukraine for the period up to 2025 ‘Physical Activity - Healthy Lifestyle - Healthy Nation’ // m. Kyiv, February 9, 2016, No. 42/2016.

2. Ministry of Youth and Sports of Ukraine “On Approval of Tests and Standards for the Annual Assessment of Physical Fitness of the Population of Ukraine.” / Order No. 4665 of 15.12.2016.

3. Mychka I. V. Methods of development of power qualities in students of higher educational institutions by means of powerlifting - theory and methods of training / National Pedagogical Dragomanov University (physical culture, basics of health) / Kyiv-2019.

4. Statute of the Powerlifting Federation of Ukraine of February 27, 2015 / The new version of the Statute of the All-Ukrainian public organization “Powerlifting Federation of Ukraine” https://ukrpowerlifting.com/wp-content/uploads/2019/04/Statyt_FPU.pdf

УДК 613:351.773

Матвієнко Марія Григорівна

кандидат біологічних наук, доцент кафедри товарознавства і фармації

Сбехат Жумана Німер

студентка 2 курсу

Державний торговельно-економічний університет

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В усіх країнах світу здоров'я вважається ключовим фактором розвитку нації. Стійкі, ефективні та цілісні системи охорони здоров'я слугують надійною запорукою високої тривалості життя та працездатності населення, що, в свою чергу, сприяє сталому соціально-економічному розвитку країни. У реаліях українського сьогодення захист та відбудова країни відіграють, без перебільшення, центральну роль. Але відновлення не повинно та й не може бути зосередженим виключно на

інфраструктурних і технологічних аспектах. Має обов'язково враховуватися той факт, що людський капітал є невід'ємною частиною економічного розвитку [1].

У результаті бойових дій було зруйновано багато лікарень, через що пацієнти фізично не могли отримати доступ до медичних послуг. Це стало значним викликом для української системи охорони здоров'я [2].

У відповідь на ці виклики українська система охорони здоров'я почала активно впроваджувати новітні цифрові технології, що дозволило частково компенсувати втрати. Сьогодні діджиталізація не тільки інтегрується в традиційну охорону здоров'я, а й створює нові можливості для більш персоналізованого догляду за пацієнтами. Йдеться саме про впровадження “електронної черги” в лікарнях, забезпечення мешканців доступом до амбулаторної картки в електронному вигляді, можливістю дистанційної діагностики стану здоров'я та проведенням онлайн-консультацій лікарів тощо [3].

Наразі цифровий простір охорони здоров'я об'єднує 35 млн пацієнтів, а також біля 400 тисяч медичних та аптечних працівників, які щоденно працюють з електронними інструментами, взаємодіють з ІТ-системами та реєстрами даних. У подальшому без розширення сучасних цифрових інструментів повоєнна відбудова України буде неможливою. Уже в 2023 році Міністерство охорони здоров'я здійснює 107 проєктів із цифровізації системи охорони здоров'я [4].

Не лише лікування, а й реабілітація набувають неабиякого значення в умовах воєнного стану. Широкомасштабне вторгнення змусило подивитися на послуги з реабілітації під іншим кутом. Бо травми війни потребують нових підходів – комплексних, із залученням мультидисциплінарної команди фахівців, індивідуальних програм і однозначно доказових методів. Національна служба здоров'я України (НСЗУ) разом з експертами у 2022 розпочали роботу над удосконаленням пакетів реабілітації для дорослих та дітей. А в 2023 році почали закуповувати окремо стаціонарну та амбулаторну реабілітації [5].

Ще одне досягнення української медицини — це запровадження програми «Єдиний медичний простір». Ця система передбачає, що кожна людина, незалежно від її віку чи статусу, може звернутися в будь-який медичний заклад [2]. Єдиний медичний простір – це унікальне досягнення, адже жодна з країн НАТО не мала такого досвіду дій у межах широкомасштабної збройної агресії [6].

Ще одним викликом став доступ пацієнтів до медичних препаратів у прифронтових регіонах та відділених сільських населених пунктах. Тому були запуснені мобільні аптечні пункти, дозволено онлайн торгівлю ліками та доставку поштою. Також через урядову програму «Доступні ліки» пацієнти з хронічними хворобами отримують препарати безоплатно або з частковою доплатою. Всі заходи покращили доступ українців до ліків [7].

Крім того, в умовах воєнного стану НСЗУ довелося запроваджувати зміни в інтересах пацієнтів, щоб покращити доступ до медичної допомоги у період воєнного стану. Однією з таких змін стала поява важливого пакету психічної допомоги. Також лікарі первинної медичної допомоги пройшли навчання за дуже обмежений час і отримали сертифікати. Це потрібно було для того, щоб кожен громадянин міг без перешкод звернутися до лікаря [2].

Трансформація національної системи охорони здоров'я відбувається в умовах воєнного стану, пошкодженої інфраструктури та нерівномірного навантаження на медичні заклади в різних регіонах. Відновлення функціональності мережі медичних закладів і забезпечення доступу до основних послуг є ключовими завданнями, які допоможуть задовольнити поточні, зростаючі та нові потреби пацієнтів. Цей процес розглядається як можливість переходу на нову якість системи охорони здоров'я [4].

Список використаних джерел

1. Аліса Макаріхіна, Володимир Гарасюк. Здоров'я громади як цілісна система: впровадження інтегрованої медичної допомоги : U-Lead with Europe, 2023. URL : <https://u-lead.org.ua/news/319>

2. Олександра Панасицька. «Були майже на грані виснаження, але ми встояли»: як змінилася система охорони здоров'я України за час війни : Вокс Україна, 2023. URL : <https://voxukraine.org/buly-majzhe-na-grani-vysnazhennya-ale-my-vstoyal-yak-zminylasya-systema-ohorony-zdorov-ya-ukrayiny-za-chas-vijny>

3. Ірина Куропась. Діджиталізація медицини: виклики та переваги: Громадський простір, 2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=didzhytalizatsiya-medycyny-vyklyky-ta-perevahy>

4. Ніна Діденко. Трансформація національної системи охорони здоров'я під час війни й повоєнного відновлення : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2023, ст. 148-156. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/26914>

5. Григорій Бондар. Реабілітаційна допомога дорослим і дітям: які послуги надаються безоплатно : Уніан, 2024. URL : <https://www.unian.ua/health/reabilitaciyna-dopomoga-doroslim-i-dityam-yaki-poslugi-nadayutsya-bezoplatno-12751836.html>

6. Тетяна Остащенко. Єдиний медичний простір – унікальне досягнення української медицини : Армія Інформ, 2023. URL : <https://armyinform.com.ua/2023/08/02/yedynyj-medychnyj-prostir-unikalne-dosyagnennya-ukrayinskoyi-medycyny-tetyana-ostashhenko/>

7. Світлана Тернова. «Закони воєнного часу» в охороні здоров'я та перспектива подальших реформ: що змінилося і чого чекати? : The Pharam Media, 2024. URL : <https://thepharma.media/uk/business/35940-zakoni-vojenного-casu-v-oxoroni-zdorovya-ta-perspektiva-podalsix-reform-shho-zminilosya-i-cogo-cekati-01102024>

УДК 37.037-054.8

Мешальніков Іван Олександрович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу

Науковий керівник: Суханова Ганна Петрівна

старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

У сучасному світі важливою складовою є здоровий спосіб життя студентів, оскільки від цього безпосередньо залежить стан здоров'я майбутніх фахівців, яких випустять вищі навчальні заклади. Адже здорова молодь – це здорове майбутнє, це соціально-економічне благополуччя всієї країни, загалом виражене у здоровому населенні на наступні роки. Від фізичного і психічного стану фахівців із вищою освітою багато в чому залежить їхня подальша працездатність.

Розумно зберігаючи своє здоров'я, людина сама може забезпечити собі довге, активне життя і міцне здоров'я. У суспільному житті в процесі освіти, виховання і відпочинку фізична культура виявляє своє оздоровлювальне, загальнозміцнювальне значення. Людина, яка приділяє час фізичним заняттям, покращує своє здоров'я і розумові показники.

Заняття фізичною культурою – це універсальний спосіб фізичного оздоровлення, вдосконалення, виховання творчої, соціальної та трудової активності молоді. Надалі під час виконання студентами професійних обов'язків і соціальних функцій стан їхнього здоров'я та фізична підготовленість відібраються на швидкості, спритності, працездатності та навіть на стані нервової системи організму. До того ж заняття фізкультурою є багатофункціональним механізмом самовираження та розвитку особистості студента [1].

Фізкультура є значущим елементом діяльності студентів, оскільки їхня подальша робота, найчастіше, зобов'язує до постійної розумової активності та уважності, але при цьому знижує рівень фізичної активності. Унаслідок цього погіршується фізичне здоров'я, відбуваються відхилення в центральній нервовій системі, знижуються функції уваги, мислення, пам'яті, порушується емоційна лабільність. Тому важливо в процесі всього навчання сформувати у студентів навички здорового способу життя і домогтися розуміння необхідності занять фізкультурою. На жаль, багато студентів не дотримуються найпростіших, обґрунтованих наукою норм здорового способу життя [2].

На думку вчених і фахівців, стрес є однією з головних причин розвитку багатьох захворювань, відповідно, він не тільки безпосередньо

впливає на стан здоров'я студентів, а й сприяє розвитку інших захворювань, що, своєю чергою, відіб'ється на низьких успіхах у навчальній, а надалі й трудовій діяльності. Відомий досить великий обсяг способів і методів боротьби зі стресом, як-от психологічні практики, перемикання уваги, лікарські препарати, проте практика свідчить, що саме заняття спортом і підвищена фізична активність найефективніше справляється з нервовими станами та навантаженнями.

У процесі заняття спортом студент може виплеснути негативну енергію, що накопичилася, та зменшити рівень емоційного напруження, до того ж це благотворно вплине не лише на психологічний стани, а й на фізичний стан організму та дасть змогу підвищити різноманітні навички, що стануть у пригоді як на навчанні, так і на роботі в майбутньому.

Регулярне заняття фізичною культурою допоможе студентам:

1. Підвищити стресостійкість.
2. Зняти нервові напруження та покращити функціонування мозку.
3. Досягти хороших спортивних результатів.
4. Зменшити рівень тривожності та підвищити енергійність.
5. Позбутися депресивних думок.
6. Підвищити самооцінку.
7. Зміцнити імунітет і поліпшити обмін речовин.
8. Зберегти гарну поставу.
9. Покращити якість сну.

Фізична культура має забезпечувати учням рухову активність, необхідну для зміцнення самопочуття. Як відомо, мінімальний обсяг рухової активності студентів має бути в межах 6-10 годин на тиждень. Водночас основна маса студентів займається фізкультурою тільки під час навчальних занять, а це всього 4 години на тиждень.

Таким чином, «фізкультура і спорт», у процесі всього навчання повинна виробити у студентів правильний підхід до фізичних занять, усвідомлення значущості фізичної активності та здорового способу життя, закласти основні навички, які вони надалі зможуть використовувати для підтримання себе у фізичній формі.

Список використаних джерел

1. Непша О.В., Суханова Г.П. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою. *Фізичне та спортивне виховання у вищих навчальних закладах тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 13-15 жовтня 2017 р.* Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. С.30-33.
2. Палічук Ю., Ребрина А., Алексеєв О. Роль фізичного виховання у формуванні культури здоров'я студентів. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2024. Vol. 2. № 1. pp. 153-157.

УДК 614.2:62:338.2(477)

Москаленко Антон Ігорович

студент групи МВ01-23-2Т

Науковий керівник: Цурканова Ірина Олександрівна

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної економіки і

соціально-гуманітарних дисциплін

Український державний університет науки та технологій

**ІНЖЕНЕРІЯ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я
ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ
НА СИСТЕМУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ**

Інженерія в охороні здоров'я — це комплекс технологій, рішень та інновацій, які застосовуються для покращення функціонування медичних систем. В Україні інженерія в цій галузі поступово набирає обертів, відіграючи важливу роль у модернізації медичних закладів, впровадженні нових методів діагностики, лікування та догляду за пацієнтами. Це має не лише прямий вплив на здоров'я населення, але й значний соціально-економічний ефект.

Інженерні розробки в медицині охоплюють широкий спектр рішень — від медичного обладнання до біомедичних технологій, що включають імплантати, протези та системи підтримки життя. Технологічний прогрес дозволяє вдосконалювати діагностику захворювань, робити її більш точною, що знижує ризики для пацієнтів і скорочує час лікування. Це сприяє економії ресурсів, зменшенню кількості ускладнень і повторних госпіталізацій, що, своєю чергою, позитивно впливає на систему охорони здоров'я загалом.

Завдяки інженерним рішенням, таким як телемедицина і дистанційний моніторинг, медичні послуги стають доступними навіть у віддалених районах України. Ці технології дозволяють лікарям проводити консультації, діагностувати пацієнтів та контролювати перебіг лікування дистанційно. Це зменшує потребу в фізичному пересуванні пацієнтів, а також, економить ресурси та час як для медичних закладів, так і для пацієнтів.

Так, наприклад, у своєму дослідженні сучасні лікарі Гончарук М.О., Настенко Є.А. та Линник М.І. зазначають, що: «Радіометрія дозволяє отримувати кількісні дані щодо структурних змін серця при різних захворюваннях. Ці дані мають не тільки діагностичне, але й наукове значення. Саме завдяки застосуванню сучасних інформаційних технологій стало можливим оцінити специфічність цих змін, зокрема при гострому перебігу COVID-19» [1, с.48].

На наш погляд, для підвищення ефективності діагностичних рішень ключовим є доступ до максимально об'ємної та детальної діагностичної

інформації. Сучасний розвиток інформаційних технологій, зокрема, штучного інтелекту, значно сприяє цьому процесу. Ці інновації дозволяють не лише збирати великі обсяги даних, але й ефективно їх аналізувати, забезпечуючи більш точну та комплексну діагностику захворювань.

Соціальний вплив інженерії в охороні здоров'я виявляється також й у підвищенні якості життя населення. Використання новітніх технологій дозволяє лікувати складні захворювання, забезпечувати реабілітацію та догляд на високому рівні, що сприяє зниженню рівня смертності та підвищенню тривалості життя. Зокрема, це важливо для таких вразливих груп, як люди з інвалідністю, літні люди та хронічно хворі пацієнти, які можуть отримувати постійну підтримку завдяки інноваційним технологіям.

З економічної точки зору – інженерія в охороні здоров'я сприяє оптимізації використання ресурсів. Впровадження сучасного обладнання та систем автоматизації знижує витрати на медичні послуги в довгостроковій перспективі, навіть при значних початкових інвестиціях. Крім того, розвиток цієї сфери створює нові робочі місця для інженерів, біомедичних фахівців та технічного персоналу, що також позитивно впливає на економіку країни.

Незважаючи на численні переваги, в Україні є певні проблеми з впровадженням інженерних інновацій у сферу охорони здоров'я. Серед них — брак фінансування, недостатній рівень підготовки кадрів та нерівномірний доступ до технологій у різних регіонах. Для подолання цих викликів необхідне активне залучення у цю галузь держави та інвестицій, а також розвиток науково-дослідних ініціатив.

Інженерія в охороні здоров'я має значний потенціал для покращення соціальних та економічних умов у сфері охорони здоров'я України. Вона допомагає підвищити доступність і якість медичних послуг, оптимізувати витрати та створювати нові можливості для розвитку медичної інфраструктури. Однак для максимального використання цього потенціалу необхідно подолати існуючі виклики та створити сприятливі умови для інновацій.

Список використаних джерел

1. Гончарук, М.О., Настенко, Є.А., Линник, М.І. (2024). Ефективність застосування комп'ютерної томографії та сучасних інформаційних технологій у виявленні структурних змін серця при гострій формі COVID-19. *Біомедична інженерія і технологія*. №14. С.47-53. <http://biomedtech.kpi.ua/article/view/304054/297639>

УДК 614.2

Мусіхін Валентин Євгенійович

здобувач вищої освіти, спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: Козловська Світлана Григорівна

кандидат технічних наук, доцент

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

***ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
МЕДИЧНИХ УСТАНОВ***

Якість охорони здоров'я є складною системою, що ґрунтується на наборі принципів, які визначають ефективність, економічність, адекватність, своєчасність, доцільність і достатність процесів у сфері охорони здоров'я населення (пацієнтів) відповідно до сучасних науково-технічних досягнень [1].

Якісна медична допомога – це така, що точно відповідає встановленим вимогам, використовує сучасні знання та ресурси, а також забезпечує максимально можливу користь від надання послуг і знижує ризики до мінімуму.

Починаючи з 80-х років ХХ століття, у системі охорони здоров'я багатьох країн почали активно акцентувати увагу на поліпшенні якості медичних послуг. Традиційні методи, такі як інспекція та будівництво медустанов і закупівля обладнання, виявилися недостатніми. Пацієнти стають все більш вимогливими до якості медичних послуг.

Суспільство вимагало ефективного використання державних коштів, прозорості та підзвітності. Це стало однією з причин, чому уряди країн ЄС заохочували впровадження систем управління якістю, щоб зробити витрати на медицину меншими. Це сприяло активному руху в міжнародному медичному середовищі за визнання важливості стандартизації медичної діяльності та її перетворення в індустріальну модель, що призвело до створення стандартів.

Впровадження міжнародних стандартів допомагає задовольнити всі ці вимоги й підвищити довіру до медичних установ. Крім того, до переваг впровадження міжнародних стандартів якості у сфері охорони здоров'я можна віднести те, що в умовах зростаючої конкуренції між медичними закладами впровадження цих стандартів може стати суттєвою перевагою, що забезпечує лікарням та клінікам можливість виділитися на фоні конкурентів. Стандартизація процесів і процедур дозволяє оптимізувати роботу медичних установ, знижуючи витрати і поліпшуючи якість обслуговування. У глобалізованому світі вітчизняні медичні заклади мають відповідати міжнародним нормам, щоб мати можливість співпрацювати з іноземними партнерами і залучати іноземних інвесторів.

Багато країн впроваджують законодавчі норми, що вимагають дотримання певних стандартів якості та безпеки, тому впровадження міжнародних стандартів стає необхідністю для відповідності цим вимогам.

Перед впровадженням концептуальних основ міжнародних стандартів охорони здоров'я в медичну систему України необхідно: систематизувати та порівняти норми міжнародних стандартів з існуючими нормативними актами в Україні, а також організувати навчання щодо міжнародних стандартів за участю відповідних фахівців. У цьому контексті проводиться робота над впровадженням уніфікованих міжнародних протоколів лікування, які передбачають використання ефективних методів діагностики та лікування, заснованих на доказовій медицині, тоді як призначення неефективного лікування майже неможливе. Дотримання протоколу не лише підвищує якість лікування, але й допомагає зменшити кількість непотрібних аналізів та призначених медикаментів [2].

Звичайно при впровадження міжнародних стандартів необхідно говорити про виклики, зокрема фінансові витрати, адже впровадження стандартів потребує інвестицій. Впровадження стандартів буде потребувати перебудови існуючих процесів, що може викликати опір з боку персоналу, а підтримання відповідності міжнародним стандартам потребує регулярних оновлень і підвищення кваліфікації. Звичайно це тимчасові проблеми і наскільки швидко вони будуть вирішені, залежить від професійності керівників медичних установ. Крім того, уже сьогодні можна спостерігати приклади успішного впровадження стандартів якості та безпеки. Аналіз досвіду клінік, що отримали міжнародні сертифікати, вказує на підвищення рівня їх конкурентоспроможності. Показниками цього рівня є поліпшення якості обслуговування, зростання кількості пацієнтів, збільшення доходів.

Отже, впровадження стандартів і сертифікація системи якості дозволяють виявити неефективні елементи в діяльності медичної організації, підвищити ефективність використання ресурсів, уникнути дублювання робіт, документувати всі виробничі операції, визначити відповідальність за кожну з них, структурувати виробничі процеси та створити чіткі технологічні схеми. Найголовніше – це суттєве поліпшення якості медичних послуг, що впливає на конкурентоспроможність медичного закладу.

Список використаних джерел

1. Сміянов В.А. Визначення якості медичної допомоги та концепції її розвитку. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/32048/1/Vuznachennya%20yakosti.pdf>.

2. Банніков В.І. Стандарти управління якістю медичних послуг. URL: <https://isida.ua/uk/article/standartyi-upravleniya-kachestvom-meditsinskih-uslug/>.

УДК 614

Левков Анатолій Анатолійович

кандидат медичних наук, доцент

Кулик Ельвіра Андріївна

здобувачка бакалаврського рівня освіти

Юрченко Володимир Сергійович

здобувач бакалаврського рівня освіти

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

На сучасному етапі розвитку суспільства науки, що досліджують людину, її свідомість, мислення, мову та процес навчання, стикаються з багатьма актуальними викликами. Зокрема, це філологія, психологія та педагогіка, які мають велику взаємозалежність та взаємовплив. Аналіз цих наукових галузей дозволяє глибше зрозуміти, як відбувається розвиток особистості, засвоєння мовного матеріалу та формування критичного мислення в умовах сучасної освіти. У цьому есе розглянемо основні проблеми, що виникають у цих галузях знання, та шляхи їх можливого вирішення.

Проблеми у філології. Загроза зникнення малих мов. У глобалізованому світі домінують мови міжнародного спілкування, що ставить під загрозу існування менших мов та культур. Процеси асиміляції, міграції та загальної уніфікації сприяють витісненню місцевих мов, що веде до поступового їх зникнення.

Актуалізація вивчення мови в цифровому середовищі. Розвиток цифрових технологій змінює способи комунікації та поширення інформації, що позначається на структурі та функціях мови. З'являються нові форми письмової комунікації (чати, блоги, соціальні мережі), які часто виходять за межі стандартних мовних норм. Філологам необхідно адаптувати методи дослідження, щоб враховувати ці нові форми комунікації.

Проблема мовної ідентичності та її ролі у глобалізованому суспільстві. Сучасний світ часто вимагає від людини володіння кількома мовами, що змушує переглянути ставлення до рідної мови. У багатьох країнах виникає питання збереження культурної самобутності та особливостей мови у процесі глобалізації.

Літературний канон і культурна репрезентація. Зміни у суспільстві та нові погляди на соціальні проблеми (гендер, расові питання, соціальні нерівності) породжують потребу переосмислення традиційного літературного канону. Філологи стикаються з проблемою збалансованої репрезентації різних культур, соціальних груп та ідеологій у літературі.

Проблеми у психології. Психічне здоров'я в умовах глобальних криз. Сучасний світ часто стикається з кризами різного масштабу – пандеміями, війнами, екологічними катастрофами, які спричиняють підвищений рівень тривожності, стресу та депресії серед населення. Психологія має шукати нові методи підтримки психічного здоров'я в умовах таких криз.

Соціальні мережі та їх вплив на психіку. Дослідження показують, що надмірне використання соціальних мереж може спричинити тривогу, депресію, занижену самооцінку та інші проблеми, особливо серед молоді. Це вимагає від психологів розробки нових підходів до збереження психічного здоров'я в умовах цифрового середовища.

Зміни у психологічному консультуванні та психотерапії. Психологи адаптують свої методи до цифрових платформ, де відбувається консультування онлайн. Проте існує ряд етичних та методологічних питань, пов'язаних з цією практикою, зокрема щодо конфіденційності, ефективності та доступності таких послуг.

Проблеми у педагогіці. Проблема мотивації до навчання. Сучасні учні часто мають доступ до великої кількості інформації через інтернет, що зменшує їхню мотивацію до формального навчання. Педагогам необхідно знаходити нові підходи, які б мотивували учнів до навчального процесу, роблячи його цікавим та значущим.

Розвиток критичного мислення. У часи, коли суспільство стикається з великою кількістю інформації та маніпуляцій, розвиток критичного мислення стає одним із ключових завдань освіти. Педагоги повинні навчати учнів аналізувати інформацію, перевіряти факти та робити обґрунтовані висновки.

Інклюзивна освіта. Розвиток інклюзії в освіті є важливим завданням сучасної педагогіки. Педагоги повинні забезпечити рівні умови для навчання учнів із різними можливостями, враховуючи їхні індивідуальні потреби та особливості.

Висновок: Отже, філологія, психологія та педагогіка стикаються з низкою актуальних проблем, викликаних глобалізацією, цифровізацією та соціокультурними змінами. Подолання цих викликів потребує комплексного підходу, міждисциплінарної співпраці та постійної адаптації наукових методів. Філологи мають підтримувати мовне розмаїття та культурну ідентичність, психологи – розробляти нові методи збереження психічного здоров'я в цифровому середовищі, а педагоги – вдосконалювати навчальні підходи, щоб виховувати покоління, здатне адаптуватися до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Основи психології і педагогіки. Навчальний посібник. М.Й.Варій, В.Л.Ортинський. 2009р.
2. Педагогічна психологія. Заброцький М.М., Шапошникова Ю.Г. 2019р.

УДК 797.2

Омок Ганна Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Курта Євген Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент

Нікітенко Олексій Володимирович

студент факультету управління фізичною культурою та спортом, 3 курс
Національний університет «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ СПОРТСМЕНІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ПЛАВАННІ

Актуальність теми обумовлена тим, що у спортивних секціях не завжди можливо зібрати групу спортсменів, які знаходяться на одному рівні досвіду та віку, спостереження доводять, що в одній групі тренуються плавці різного рівня підготовки. «Профі» своєї справи, мають значний вплив на процес тренування, створюючи як позитивні, так і певні негативні виклики. Звернемо увагу, ефективний підхід до організації такої змішаної групи може не лише підвищити загальний рівень підготовки, але й сприяти розвитку специфічних якостей, адаптованих до рівня кожного спортсмена, що є однією з головних задач у спортивній підготовці.

Переглянемо головні аспекти, які сприяють загальному розвитку групи плавців:

- професійні спортсмени, або "профі", часто стають джерелом натхнення та еталоном для менш досвідчених спортсменів у групі, допомагаючи іншим зрозуміти техніку і темп виконання завдань. Мінусом являється те, що інші спортсмени надто сильно покладаються на нього, замість того, щоб розвивати власні навички та вміння самостійно виконувати тренувальні завдання.

- збалансувати психологічний вплив, між «старшими» і «молодшими» плавцями. На жаль, досвід показує, що вплив досвідчених спортсменів не обмежується лише технічними аспектами — їх присутність також важлива з психологічної точки зору, вона створює позитивну атмосферу безпеки та підтримки, що важливо для молодших спортсменів, особливо у стресових або незвичних ситуаціях. Це сприяє формуванню команди, де кожен почувається важливою частиною колективу. Але одночасно з цим деякі молодші спортсмени можуть почати порівнювати себе зі старшими колегами, що може викликати відчуття меншовартості та знизити мотивацію до самостійного прогресу.

- під час виконання завдань, які вимагають рівномірного подолання дистанцій, менш досвідчені спортсмени можуть орієнтуватися на темп «профі» плавця. Це може допомогти їм на початкових етапах, однак, водночас, заважає розвивати власну техніку і здатність контролювати свої

можливості самостійно. Проілюструємо, як професійний спортсмен пропливаючи заплановане тренування згідно свого рівномірного темпу, а менш досвідчені спортсмени, поряд орієнтуються, та адаптуються. Однак, щойно вони починають виконання завдань самостійно, їм стає важко підтримувати рівний час без орієнтиру, тоді як похибка «профі» залишається майже незмінною.

- тренеру значно легше проводити тренування, якщо в групі є досвідчені плавці. «Молодші» швидше розуміють нові завдання. Підвищується загальна ефективність тренувального процесу, оскільки менш досвідченим спортсменам, є з кого брати приклад, що дає велику перевагу і можливість приділити більше часу на виправлення помилок тощо.

- старший і досвідченіший плавець часто виконує роль другого тренера. Спортсмен виконує пояснення, демонструє певні технічні елементи, що зменшує навантаження на тренера, тим самим покращує взаємодію групи між собою. Проте важливо пам'ятати, тренер не повинен полишати контроль, та перекладати на старших спортсменів надмірну відповідальність за навчання, оскільки це може призвести до помилкових технічних настанов.

- розвиток лідерських якостей у старших спортсменів має не лише індивідуальне значення, а й впливає на успіх усієї команди. Тренери можуть використовувати, як можливість для створення середовища, де лідери з досвіду допомагають молодшим плавцям не лише в спортивному розвитку, але й у формуванні особистісних якостей, необхідних для досягнення спільних цілей. Але надмірна орієнтація на старших плавців може призвести до того, що менш досвідчені спортсмени будуть чекати підказок або рішень від них замість самостійного вирішення завдань. Це гальмує їхній розвиток як індивідуальність і формує залежність від зовнішніх факторів.

Спостереження про вплив досвідчених спортсменів у тренувальному процесі дуже важливе і влучно відображає реальність, з якою стикаються спортивні команди. Отже, грамотна організація тренувального процесу може максимізувати переваги наявності досвідчених спортсменів, одночасно зменшуючи ризики залежності та меншовартості менш досвідчених членів команди.

Список використаних джерел

1. Кутек Т. Б. Інноваційні підходи удосконалення навчально-тренувального процесу кваліфікованих спортсменів: метод. реком. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – 24 с.

2. Шкретій Ю. М. Управління тренувальними і змагальними навантаженнями спортсменів високого класу / Ю. М. Шкретій. – К.: Олімп. л-ра, 2005. – 237 с.

УДК 614.21.001.73

Пастушенко Марина Петрівна

студентка II курсу

Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

***СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я
В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ***

Перехід від бюджетного фінансування до системи медичного страхування сприяє збільшенню фінансових ресурсів, що направляються на охорону здоров'я, та підвищує ефективність їх використання. Це допомагає вирішити проблему недостатнього фінансування медичних закладів та стимулює розвиток приватного медичного сектору [1, С. 14-18].

Сучасні технології забезпечують покращення якості медичних послуг та підвищення ефективності лікування. Розвиток телемедицини дозволяє надавати медичну допомогу віддалено, що особливо важливо для сільських районів. Використання електронних медичних карток сприяє підвищенню точності діагностики та ефективності лікування [3, С. 45-58]. Впровадження робототехніки у хірургічну практику забезпечує мінімально інвазивні операції та швидке відновлення пацієнтів [6, С. 67-83].

Розвиток мережі сімейних лікарів та центрів первинної медико-санітарної допомоги дозволяє зменшити навантаження на спеціалізовані медичні заклади та підвищити якість медичних послуг на місцях [7, С. 91-104]. Система сімейної медицини забезпечує індивідуальний підхід до пацієнтів та сприяє ранній діагностиці захворювань. Розвиток мобільних медичних бригад дозволяє надавати медичну допомогу у важкодоступних регіонах [2, С. 33-45].

Підготовка медичних кадрів, що відповідають новим вимогам та викликам, є важливою складовою трансформації системи охорони здоров'я. Це включає підвищення кваліфікації діючих медиків та підготовку нових фахівців за сучасними стандартами. Впровадження новітніх освітніх програм та інтеграція сучасних технологій у навчальний процес є ключовими аспектами трансформації.

Зростає значення психологічної підтримки як важливої складової системи охорони здоров'я. Військові конфлікти та їх наслідки вимагають створення центрів психологічної реабілітації для постраждалих, включаючи військових та мирних жителів, що зазнали травм чи втрат [5, С. 34-46]. Психологічна допомога стає невід'ємною частиною комплексної медичної допомоги.

Програми профілактики захворювань є важливою складовою системи охорони здоров'я. Вони включають вакцинацію, ранню діагностику та

освітні програми для населення щодо здорового способу життя. Профілактичні заходи допомагають зменшити кількість випадків захворювань та знизити навантаження на систему охорони здоров'я [1, С. 18-22].

Важливим напрямком трансформацій є розвиток первинної ланки охорони здоров'я, яка забезпечує основний обсяг медичних послуг для населення. Сучасні центри первинної медико-санітарної допомоги забезпечують доступність медичних послуг та їх високу якість, сприяють ранній діагностиці та профілактиці захворювань [4, С. 27-30].

Сучасні трансформації у системі збереження здоров'я в Україні є необхідною умовою для забезпечення ефективної роботи медичної системи та покращення здоров'я населення. Впровадження новітніх технологій, підвищення фінансування та доступності медичних послуг, а також підготовка кадрів та надання психологічної допомоги є ключовими компонентами цих змін. Успіх цих трансформацій вимагає координації зусиль держави, медичної спільноти та суспільства в цілому. Лише спільними зусиллями можливо досягти стійкого розвитку системи охорони здоров'я, що відповідає сучасним потребам суспільства.

Список використаних джерел

1. Міністерство охорони здоров'я України. Національна стратегія розвитку охорони здоров'я на період до 2025 року. Київ, 2020, С. 12-20.
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. Звіт про стан здоров'я в Україні. Женева, 2022. С. 33-45.
3. Іваненко П. І. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: основні напрями та результати. Київський медичний журнал. № 1. 2023. С. 45-58.
4. Державна служба статистики України. Здоров'я населення України: статистичний щорічник. Київ, 2023. С. 12-27.
5. Петренко О. В. Сучасні підходи до організації медичної допомоги в Україні. Науковий вісник. № 3. 2022. С. 34-46.
6. Смирнов М. Г. Інноваційні технології в системі охорони здоров'я. Харків, 2021. С. 67-83.
7. Коваленко В. М. Роль сімейної медицини у підвищенні доступності медичних послуг. Медичний вісник, №1. 2022. С. 91-104.

УДК 614.2

Ракін Костянтин Георгійович

здобувач вищої освіти, спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: Лозова Тетяна Петрівна

кандидат економічних наук, доцент

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

Сфера охорони здоров'я в нашій країні перебуває в центрі значних змін, як у законодавстві, так і в реалізації термінових програм модернізації, серед яких розробка та впровадження медичних інновацій є одним із пріоритетних напрямів розвитку.

Ці кроки мають на меті поліпшення доступності медичних послуг, досягнення максимальної ефективності та підвищення якості їх надання, спираючись на сучасні досягнення медицини та їх практичне впровадження в діяльність медичних установ. Ефективність розвитку цих ініціатив значною мірою залежатиме від використання дієвих методів, інструментів та механізмів управління інноваціями, а також від формування сприятливого інституційного середовища у сфері охорони здоров'я.

Імплементація новітніх технологій у практику медичних закладів позитивно впливає на якість медичного обслуговування, ефективність процесів та створення зручних умов для пацієнтів і медичного персоналу. Питання впровадження сучасних технологій у медичній сфері є одним із найбільш актуальних в контексті інноваційних викликів на глобальному та регіональному рівнях управління охороною здоров'я.

Інновації в медицині розвиваються та поширюються швидкими темпами, вносячи суттєві зміни в підходи до діагностики, лікування та профілактики захворювань. Завдяки використанню розумних пристроїв, штучного інтелекту, біотехнологій медицина перетворюється на унікальне поєднання науки і техніки. Інноваційні методи дозволяють своєчасно виявляти захворювання, проводити лікування та контролювати стан пацієнтів, що значно підвищує шанси на одужання та підвищує якість життя [1].

До основних технологічних трендів, які стосуються розвитку інноваційних технологій в охороні здоров'я, належать [1, 2]:

1. Штучний інтелект – здатний аналізувати великі обсяги даних, швидко виявляти та діагностувати захворювання, прогнозувати ризики й вирішувати інші медичні завдання.

2. Інтернет медичних речей (смарт-годинники, пульсометри тощо) – забезпечує моніторинг стану здоров'я, вимірювання серцевого ритму, кількості кроків та інших показників.

3. Телемедицина – сфера медицини, що використовує новітні інформаційні технології для проведення консультацій і діагностики, дозволяючи пацієнтам отримувати медичну допомогу прямо вдома, особливо для тих, хто має обмежену фізичну активність.

4. Доповнена та віртуальна реальність – надає можливість лікарям тренуватися у віртуальних середовищах, виконувати дистанційні операції та готуватися до складних медичних процедур, активно застосовується для навчання майбутніх хірургів.

5. 3D-біодрук та імпланти – технології, що дозволяють створювати хрящі, кістки та інші органи, надаючи можливість виконувати те, що раніше було неможливим.

Сучасний розвиток медичної науки та нових технологій ставлять низку проблем щодо вибору та впровадження оптимальних рішень з клінічної, соціальної, економічної та етичної точок зору. В умовах ринкових відносин і обмежених ресурсів у закладах первинної ланки охорони здоров'я в Україні необхідно розробити заходи для підвищення ефективності їх використання [3].

У зв'язку з цим виникають організаційно-економічні проблеми, зокрема в плануванні та управлінні процесами розробки й впровадження медичних інновацій. Це спрямовано на задоволення споживачів якістю нових технологій медичної допомоги та підвищення ефективності закладів охорони здоров'я. Орієнтуючись на оптимальні результати, слід також звертати увагу на раціональне використання наявних ресурсів. Якість має стати метою управління процесом розробки та впровадження нових медичних технологій у рамках комплексного інноваційного циклу.

Отже, новітні технології в охороні здоров'я є результатом прагнення до максимізації вигоди та спонукають до змін у цій сфері. Впровадження нових медичних технологій вже сьогодні сприяє ефективній взаємодії між лікарями та пацієнтами, забезпечуючи високий рівень медичного обслуговування.

Список використаних джерел

1. Інновації у сфері охорони здоров'я: нові медичні технології. URL: <https://pektoral.com.ua/innovacziyi-u-sferi-ohorony-zdorovya-novi-medychni-tehnologiyi/>.

2. Кузяків Р. 5 технологій, які модернізують та покращують медицину. URL: <https://ingeniusua.org/articles/5-tekhnologiy-yaki-modernizuyut-ta-pokraschuyut-medicinu>.

3. Свінціцький А.С., Висоцька О.І. Актуальні питання щодо впровадження медичних інноваційних технологій у закладах охорони здоров'я. Практикуючий лікар, №1, 2015. С. 7-13. URL: www.likar-praktik.kiev.ua.

УДК 159.9:616.1-006.6

Руденко Алла Іванівна

кандидат психологічних наук, доцент

Мігаль Лариса Альбінівна

здобувач освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти

Хмельницький національний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Психологічні наслідки професійної деформації у сфері охорони здоров'я є важливою та актуальною темою дослідження з кількох причин. По-перше, робота медичних працівників пов'язана з високим рівнем відповідальності, що вимагає постійного прийняття швидких і критично важливих рішень, від яких часто залежить життя пацієнтів. Така відповідальність призводить до хронічного емоційного напруження, яке сприяє розвитку професійної деформації. По-друге, останнім часом спостерігається зростання випадків професійного вигорання серед медичних працівників, яке є одним із ключових аспектів професійної деформації. Це негативно впливає як на психологічне благополуччя медиків, так і на якість медичних послуг, оскільки підвищується ризик професійних помилок [2, 4].

Крім того, професійна деформація має суттєвий вплив на якість взаємодії з пацієнтами. Зниження рівня емпатії, що є наслідком емоційного виснаження, може створювати бар'єри у комунікації та призводити до зменшення ефективності лікування, оскільки медичні працівники стають менш чутливими до потреб пацієнтів.

Соціальні наслідки професійної деформації також не слід ігнорувати. Медичні працівники, які страждають від цього явища, часто відчують труднощі у міжособистісних стосунках поза роботою, що може призводити до зниження соціальної активності, сімейних конфліктів та зростання рівня дратівливості. У багатьох випадках це спричиняє подальше погіршення психологічного стану, аж до розвитку депресивних розладів [3].

Психологічні наслідки професійної деформації у медичних працівників проявляються в різних формах і можуть мати як короткостроковий, так і довгостроковий вплив. Аналізуючи наукові доробки, серед основних слід виділити: емоційне вигорання. Адже, постійна взаємодія з пацієнтами, високий рівень відповідальності та робота в стресових умовах призводять до хронічного емоційного виснаження. Це проявляється у відчутті втоми, зниженні мотивації, апатії та втраті інтересу до роботи. В результаті професійної деформації медичні працівники можуть втрачати здатність емоційно реагувати на потреби пацієнтів. Це призводить до формування емоційної холодності або

байдужості, що негативно впливає на якість медичної допомоги та стосунки з пацієнтами. Постійне перебування у стресових ситуаціях може викликати тривожні стани, що супроводжуються безперервними переживаннями та відчуттям тиску. Медичні працівники часто відчувають невпевненість у своїх професійних рішеннях, що лише підсилює стрес. Професійна деформація часто призводить до депресивних симптомів, таких як відчуття безнадії, пригніченість, втрата задоволення від діяльності. Депресія може вплинути на загальну якість життя, викликати проблеми у міжособистісних відносинах та погіршити психічне здоров'я. Варто зазначити, що професійна деформація може призводити до підвищеної дратівливості, що ускладнює комунікацію як з колегами, так і з пацієнтами. Це спричиняє часті конфлікти в робочому середовищі та поза ним. Медичні працівники з ознаками професійної деформації можуть відчувати ізолюваність, як на роботі, так і в особистому житті. Це викликано втому від постійних емоційних та професійних вимог, що змушує їх віддалятися від соціальних контактів. Окрім того, хронічний стрес і виснаження призводять до погіршення концентрації, зниження здатності до прийняття рішень та зменшення загальної ефективності на роботі [1].

Таким чином, психологічні наслідки професійної деформації є багатогранними та охоплюють як емоційні, так і когнітивні аспекти особистості медичного працівника, що суттєво впливає на його професійне та особисте життя.

Список використаних джерел

1. Гоженко А. І. Хронічний стрес та його метаболічне забезпечення / А. І. Гоженко, Ю. М. Гришко. Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. 2019. Т. 19(4(68)). С. 123–129
2. Психологічні аспекти медичної праці: навч. посіб. / Уклад. І. В. Федік. Київ: ДП "Вид. дім "Персонал", 2017. 126 с.
3. Теренда Н. О. Професійне вигорання – одна з невирішених проблем системи охорони здоров'я / Н. О. Теренда, Т. Б. Павлів, О. А. Теренда. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021. № 2(88). С. 29–33.
4. Чорна В. В., Махнюк В. М., Могильний С. М., Хлестова С. С., Подолян В. М., Фурман Л. Б., Ларченко І. В., Чайка А. В. Стан професійного стресу у медичних працівників, протидії та його подолання. *Environment & Health*. 2022. № 2. С. 53–62.

УДК 349.22

Ситник Софія Богданівна

здобувач вищої освіти, третій курс

Національний університет «Запорізька політехніка»

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Проголошення гендерної рівності у національному законодавстві України – важливий крок, який демонструє прагнення держави до забезпечення прав людини та інтеграції європейських цінностей. На законодавчому рівні Україна передбачає рівні права жінок і чоловіків у різних сферах життя, включно з трудовими правовідносинами, доступом до освіти, охороною здоров'я тощо. Проте залишається чимало викликів щодо реального виконання цих норм. Основні перешкоди включають недостатній рівень контролю за дотриманням законодавства, стереотипи, що досі існують у суспільстві, та брак ефективних механізмів для подолання гендерної нерівності на робочих місцях. Для досягнення реальної гендерної рівності важливо не тільки приймати нові закони, а й розвивати ефективні інструменти їх впровадження, поширювати інформацію про гендерні права та сприяти зміні суспільних стереотипів.

Звернемо увагу на відповідні норми, що закріплюють гендерну рівність. Так, відповідно до статті 24 Конституції України всі громадяни мають рівні права та свободи, незалежно від статі. Це положення закладає фундамент для забезпечення рівності у трудових правовідносинах. Жінкам і чоловікам гарантується рівність можливостей у здобутті освіти, професійній підготовці, праці та отриманні за неї винагороди. Забезпечення рівності у трудовій сфері також включає надання спеціальних заходів для захисту материнства, що дозволяє жінкам поєднувати роботу з доглядом за дітьми [1].

У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», прийнятого у 2005 році, встановлюються правові механізми для забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя, включаючи трудову діяльність. Окрім того, визначаються обов'язки державних органів і роботодавців щодо створення умов, які сприяють рівним можливостям на ринку праці, а також передбачаються заходи для боротьби з гендерними стереотипами та дискримінацією. Так, стаття 17 цього Закону передбачає обов'язкове включення гендерної рівності до державних програм зайнятості.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» забороняються будь-які форми дискримінації, включаючи непряму дискримінацію, яка може проявлятися в умовах праці, що ускладнюють доступ жінок до рівних можливостей у професійній сфері. Закон також передбачає відповідальність за порушення

його положень і встановлює механізми захисту прав постраждалих від дискримінації. Отже, законодавство України забороняє будь-які форми дискримінації за ознакою статі, що включає як прямі, так і непрямі обмеження.

Україна ратифікувала низку міжнародних договорів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності, серед яких Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Конвенція МОП № 111 про дискримінацію в галузі праці та занять. Ці міжнародні акти покликані гарантувати рівні умови праці для всіх громадян, незалежно від статі [2, с. 16]. Однією з найважливіших міжнародних ініціатив є Пекінська декларація 1995 року, яка стала основою для розробки національних стратегій щодо гендерної рівності. Документ наголошує на необхідності забезпечення рівності у всіх сферах життя, включаючи трудові відносини. Україна активно впроваджує положення цієї декларації, що виражається у прийнятті низки нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з гендерною дискримінацією [3, с. 216].

Для подолання проблем гендерної нерівності у трудових правовідносинах важливо не тільки вдосконалювати законодавчу базу, але й змінювати суспільну свідомість. Необхідно також активно впроваджувати гендерні квоти у корпоративному секторі та державних органах, що дозволить забезпечити рівні можливості для жінок та чоловіків на керівних посадах. Застосування гендерного аудиту на підприємствах допоможе виявити і виправити випадки дискримінації [3, с. 216].

Отже, гендерна рівність у трудових правовідносинах є важливим аспектом забезпечення соціальної справедливості та сталого розвитку країни. Для ефективного реалізації принципу гендерної рівності необхідні комплексні підходи, що включають не лише законодавчі зміни, але й активні заходи, спрямовані на зміну суспільної свідомості та впровадження гендерної рівності на практиці.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://constitution.in.ua/> (дата звернення: 01.10.2024).
2. Бутинська Р.Я., Вітик Х.І. Проблема гендерної рівності у трудових відносинах. *Актуальні проблеми правового регулювання економічного відновлення України*: зб. тез доп. учасників наук.-практ. семінару (20 жовтня 2023 року) / за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 14-17.
3. Малоземова О.В., Зіноватна І.В. Проблема гендерної рівності у трудових правовідносинах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 11. С. 215-217.

УДК 658.5:379.8

Сокол Марія Володимирівна

студентка, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**ПІДТРИМКА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТУРИСТИЧНОГО
БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ЗАКОРДОНОМ**

Світовий туризм переживає стрімкий розвиток, і Україна, з її багатим природним та культурним спадком, має значний потенціал для залучення туристів. Однак, масовий туризм часто призводить до негативних наслідків для довкілля, таких як забруднення, деградація екосистем та втрата біорізноманіття. Екологічно безпечний туризм – це форма туризму, яка спрямована на збереження природного середовища та культурних цінностей, мінімізацію негативного впливу на довкілля та залучення місцевих громад до процесу розвитку туризму [1]. Тому, питання забезпечення екологічної безпеки в туристичній галузі набуває особливої актуальності.

Ключові принципи екологічно безпечного туризму: збереження природного середовища: мінімізація впливу на флору і фауну, збереження ландшафтів, раціональне використання природних ресурсів; підтримка місцевих громад: залучення місцевого населення до туристичної діяльності, підтримка місцевого бізнесу, збереження культурних традицій; освіта та інформування: підвищення екологічної свідомості туристів та місцевого населення, проведення інформаційних кампаній; соціальна відповідальність: забезпечення справедливих умов праці для працівників туристичної галузі, підтримка місцевих проектів; економічна стабільність: забезпечення довгострокового розвитку туристичної галузі без шкоди для довкілля [2-8].

Незважаючи на наявність екологічних стандартів, у туристичному секторі України залишається ряд проблем, пов'язаних з їхнім дотриманням. Бракує інфраструктури для управління відходами у віддалених туристичних зонах, а також не завжди ефективно контролюються обмеження на кількість відвідувачів у природних заповідниках. Водночас, завдяки співпраці з міжнародними екологічними організаціями, Україна має потенціал для вдосконалення своїх екологічних стандартів у туризмі та підвищення відповідальності туристичного бізнесу.

Розвинені країни, такі як країни Європейського Союзу, США, Канада та Австралія, мають розвинені стратегії підтримки екологічного туризму. Наприклад, у ЄС діють суворі екологічні норми для туристичних підприємств, що регулюють енергоспоживання, управління відходами та збереження природних територій. Деякі країни, зокрема Ісландія та Норвегія, активно пропагують екотуризм і встановлюють обмеження на кількість туристів у найвразливіших природних зонах. У США програми сталого туризму підтримують відповідальне використання природних

ресурсів на територіях національних парків та включають освітні заходи для відвідувачів щодо важливості збереження природи [1-4].

У багатьох країнах туристичні компанії можуть отримувати екологічні сертифікації, що підтверджують їхню відповідність міжнародним стандартам сталого розвитку. Одним із популярних стандартів є сертифікація Green Key, яка охоплює готелі, ресторани та інші туристичні об'єкти, що відповідають суворим вимогам щодо енергоефективності, скорочення відходів та використання екологічно безпечних матеріалів. Інша сертифікація – LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) – стосується будівель та туристичних об'єктів, побудованих з урахуванням принципів енергоощадження та використання відновлювальних ресурсів.

Українські туристичні компанії мають потенціал для інтеграції в міжнародні екологічні ініціативи, співпрацюючи з міжнародними організаціями, як-от WWF (World Wildlife Fund) чи UNEP (United Nations Environment Programme), які займаються захистом навколишнього середовища та сталим туризмом [1-7].

Список використаних джерел

1. Державне агентство розвитку туризму України. Екологічна безпека у сфері туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua> .
2. UNEP (United Nations Environment Programme). Sustainable Tourism: Principles and Best Practices. URL: <https://www.unep.or> .
3. European Travel Commission. “Sustainable Tourism Development in Europe.” URL: <https://etc-corporate.org> .
4. Levchenko I. (2024). Ecological safety of Ukraine: problems and ways to address them in accordance with international obligations. *Наукове видання «Вісник Сковородинівської академії молодих учених»*. Харків. С.193-201.
5. Левченко І.В. (2024). Екологічна безпека країн Північної Америки: методи та індикатори оцінювання екозагроз. *International collective monograph INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects international collective monograph. Volume II*. С. 512-540.
6. Левченко І.В., Пашко М.Ю. (2023) Особливості вантажних перевезень в умовах воєнного стану: вітчизняний та світовий досвід. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем”*, 8 грудня 2023 року, м. Кропивницький. С. 230-234.
7. Levchenko I. (2023). War as an Influencing Factor on the Logistics Management Processes of Foreign Economic Activity of Enterprises. *Review of Economics and Finance*, 2023, 21, 661-668. Available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a70/> .

УДК 371.3:004.6

Стоянов Микола Георгійович

студент 2 курсу педагогічного факультету
кафедра фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ

Використання інтерактивних технологій у освітньому процесі для формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів має велике значення, адже комунікативність передбачає здатність ефективно спілкуватися, розуміти і бути зрозумілим у різних контекстах та з аудиторіями різного складу. Умови онлайн навчання не зменшують, а посилюють актуальність розробки питань використання інтерактивних технологій в професійній педагогічній освіті.

Метою нашого дослідження стало теоретичне обґрунтування і емпіричне дослідження розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій.

Різними аспектами проблеми використання інтерактивних технологій присвячені праці Л. Варзацької, Л. Кратасюк, О. Пометун, М. Скрипник та ін.

Аналіз теоретичних джерел засвідчує, що використання терміну «інтерактивний» не є сталим, зустрічаються такі трактування, як «інтерактивне навчання», «інтерактивна технологія», «інтерактивні технології», «інтерактивні форми та методи» та ін. Спільним для цих понять є те, що мова йде про двобічний процес взаємодії, у якому відбувається обмін інформацією, вміннями, досвідом між здобувачем та викладачем або між здобувачами.

Оскільки наше дослідження проводиться на матеріалах вищої школи, то ми звертаємось до твердження С. Сисоевої, яка зазначає, що «інтерактивне навчання характеризує такий процес навчання, який побудований на взаємодії студента з навчальним оточенням, навчальним середовищем; ґрунтується на психології людських взаємин і взаємодій; сутність якого полягає в організації спільного процесу пізнання, коли знання здобуваються в спільній діяльності через діалог студентів між собою й викладачем» [3, с. 5].

Використання інтерактивних технологій допомагає здобувачам розвивати цифрові навички, критичне мислення та проблемно-орієнтовану думку. Саме інтерактивні технології можуть зробити навчання цікавим та захоплюючим, що сприяє посиленню професійної мотивації та бажання навчатися, бо є важливим інструментом, що застосовується в сучасному освітньому процесі. Інтерактивні технології стають феноменом освіти, які

мають свою сферу діяльності: допомагають створити зручне та стимулююче освітнє середовище, сприяють активній участі здобувачів та покращують їх розуміння навчального матеріалу.

З погляду Н. Волкової, «інтерактивні технології навчання – сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей» [1, с. 14].

На думку Н. Волкової та О. Лебідь, «комунікативна компетентність є здатністю здійснювати ефективну взаємодію; встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми; інтегральною якістю особистості, що містить як складові цінності, мотиви, установки, знання, уміння, навички та виконує функцію адекватного функціонування особистості в соціумі» [2, с. 170].

Дослідження показують, що використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів може мати кілька переваг. Воно сприяє активному залученню студентів до освітнього процесу, забезпечує більше можливостей для практичного застосування набутих знань і вмінь, розвиває навички спільної роботи та командного духу. Крім того, використання інтерактивних технологій може підвищити мотивацію студентів до навчання, розвитку комунікативних навичок, професійного становлення в цілому.

Використання інтерактивних технологій з метою формування комунікативної компетентності є співпрацею між здобувачами та викладачами, де результати навчання досягаються за допомогою взаємних зусиль. Інтерактивна модель навчання у системі вищої освіти передбачає не тільки активну участь здобувачів вищої освіти як суб'єктів освітнього процесу, але і формує відповідальність за свою діяльність, що відповідає принципу студентоцентрованого навчання.

Таким чином, використання інтерактивних технологій в освітньому процесі вищої школи відповідає завданням формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.

2. Волкова Н. П., Лебідь О. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. № 2 (20). 2020. С. 168–179.

3. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

УДК 613.71

Філіппов Едуард Сергійович

студент 3 курсу

Науковий керівник: Чубур Наталія Володмитрівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри політичних технологій
Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут Київського
національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНІ МЕТОДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я В СЬОГОДЕННІХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНЦІВ

Першочергове завдання держави – це сформувати й активно підтримувати напрям політики, який спрямований на освіту та інформування населення про те, наскільки важливо вести здоровий спосіб життя. Останнє додасть обізнаності нашим громадянам. Наприклад, це може включати деякі оздоровчі кампанії, створення при цьому освітніх програм, що спрямовані на активну підтримку здорового способу життя.

Сучасні методи збереження фізичного здоров'я українців в наш час мало чим відрізняються від тих, що були започатковані ще на початку ХХІ століття, а саме:

- Фітнес та спорт. Регулярні фізичні вправи, такі як біг, плавання, йога та підняття ваги, допомагають підтримувати форму та зменшувати ризик хронічних захворювань. Також не слід забувати про здоровий сон. Його в наш час стає все менше/ Останнє пов'язане з великим обсягом роботи, але 8 годин сну це не замінний чинник гарного самопочуття.

- Регулярні медичні обстеження. Регулярні візити до лікаря з метою профілактичних обстежень та вчасного виявлення можливих проблем здоров'я.

- Здорове харчування. Споживання збалансованої дієти, багатої на овочі, фрукти, цільнозернові продукти та зменшення вживання перероблених продуктів.

- Відмова від шкідливих звичок. Зменшення або повне відмова паління тютюну, вживання алкоголю та інших шкідливих речовин, що погано впливають на роботу нашого організму або деяких органів. Це в свою чергу негативно відбивається на роботі усєї системи організму. Держава повинна всесторонньо підтримувати напрямки профілактики шкідливих звичок. Це базові методи, яких треба дотримуватися, аби підтримувати і гарному стані свій організм у фізичному плані. [2]

Політика, яка спрямована на підтримку фізичної активності та спорту, може допомогти підтримувати фізичне здоров'я населення. Це включає будівництво спортивних майданчиків, проведення фізичних заходів та підтримка спортивних клубів. Останнє є одним з ключових орієнтирів, який повинен був впроваджений ще 30 років тому. Однак

впровадження його на сучасному етапі, запустить той самий механізм і ми зможемо надолужити час.

Нагальним є питання щодо громадян України, які внаслідок військових дій отримали травматичні ампутації кінцівок або інші типи травм фізичного характеру. В цій ситуації необхідно запровадити інший підхід, що буде базуватися на функціональній підтримці свого здоров'я. Як приклад, можна навести фізичну реабілітацію. Остання передбачає проведення фізичних вправ та тривалий процес психологічної реабілітації, що в свою чергу покращує якість життя та знижує біль втрати.[3, 4]

Великий крок вперед зробила наша держава щодо практики впровадження технологічних рішень з метою покращення функціонального здоров'я людей з особливими потребами, а саме: протезування, застосування роботехнічних пристроїв, генної інженерії та інших здобутків науки.

Наше завдання з вами, як політологів так і звичайних громадян, просувати законодавчі ініціативи, що спрямовані на рівноправність людей з особливими потребам; збільшення їх соціального захисту (гідні пенсії тощо) та інших гарантій підтримки на державному рівні. [1, 4]

Таким чином, з метою покращення сфери медичних послуг, нагальною є потреба проведення політичних кампаній і акцій, які спрямовані на підтримку медичних закладів та підвищення рівня медичної допомоги. Це буде мати позитивний вплив на покращення рівня життя населення та здоров'я нації. Сюди також можна віднести створення мобільних медичних центрів, підтримка медичного персоналу та встановлення їм гідних заробітних плат і пільг, забезпечення необхідними ресурсами.

В першу чергу, держава повинна бути зацікавлена в тому аби її населення мало високий рівень фізичного здоров'я. Останнє є запорукою того, що держава буде постійно розвиватися, а нація стане здоровою. Здорова нація – це квітуча країна.

Список використаних джерел

1. Департамент соціальної та ветеранської політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dsp.kyivcity.gov.ua/sotsialnyi-zakhyst-uchasnykiv-ato-ta-simej-zahyblykh>
2. Збереження здоров'я під час війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20267205-yak-zberegiti-mentalne-zdorovya-pid-chas-vijni-poradi-ekspertiv>
3. Міністерство соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/invalidnist.html>
4. Союз осіб з інвалідністю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ispf.gov.ua/news/go-vseukrayinska-organizaciya-soyuz-osib-z-invalidnistyu-ukrayini210922>

УДК 796.011.3

Хлус Наталія Олександрівна

здобувачка освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В останні роки під час навчального процесу у закладах загальної середньої освіти спостерігається тенденція до зниження обсягу рухової активності дітей молодшого шкільного віку, що негативно позначається на показниках їхнього фізичного стану у зв'язку із чим особливої соціальної значущості набувають питання формування, збереження та зміцнення їх здоров'я. Істотну роль в оптимізації цієї ситуації відіграє підвищення мотивації до рухової активності в повсякденному житті, у тому числі до занять з фізичного виховання, як академічних, так і самостійних і вибір адекватних засобів компенсації дефіциту повсякденної рухової активності Т.Ф. Круцевич (2004) [1, с. 15]; В. Марчук [3, с. 295].

Значну роль у вивченні мотивації дітей до рухової активності відіграють дослідження Є. Є. Франків, І. М. Григус (2012) [5, с. 15]. Теоретичним та методичним засадам фізичного виховання школярів присвячено праці Т.Ф. Круцевич (2004) [1, с. 15], А. Б. Мандюк [2, с. 30], Вивчення мотивів, що активізують бажання людини до систематичних занять фізичною культурою і спортом постає важливою проблемою у фізичному вихованні, оскільки мотивам належить вирішальне значення в поведінці та стимуляції активної діяльності (Н. Москаленко, Н. Решетилова (2018) [4, с. 203].

Мета статті – дослідити особливості мотивації до рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Особливості мотивації до рухової активності дітей молодшого шкільного віку є важливим аспектом, який впливає на формування їх фізичної культури і здорового способу життя. У молодшому шкільному віці мотивація до рухової активності має специфічні характеристики, пов'язані з психологічними, соціальними та фізіологічними особливостями розвитку дітей.

Основні особливості мотивації до рухової активності:

– ігрова мотивація. Діти молодшого шкільного віку дуже сприйнятливі до ігор. Рухова активність часто викликає інтерес, коли вона має ігровий характер. Ігри дозволяють дітям отримувати задоволення, що стимулює їх до фізичної активності.

– соціальна взаємодія. У цьому віці діти прагнуть до спілкування та взаємодії з однолітками. Рухова активність у групах чи командах створює можливості для розвитку соціальних зв'язків, що є важливим фактором мотивації.

– стимулювання з боку дорослих. Вплив дорослих, зокрема батьків і вчителів, має великий значення для мотивації дітей до рухової активності. Позитивна підтримка, заохочення та приклад активного способу життя дорослих можуть значно підвищити інтерес дітей до фізичних вправ.

– потреба в емоційних враженнях. Діти шукають нові враження і емоції. Рухова активність може задовольнити цю потребу через різноманітні активності, які викликають радість і захоплення.

– особистісна значимість. У дітей молодшого шкільного віку вже формується усвідомлення своїх можливостей і досягнень. Важливо, щоб рухова активність була пов'язана з позитивними емоціями і особистими досягненнями, такими як поліпшення фізичних навичок або участь у змаганнях.

– візуалізація результатів. Діти цього віку можуть краще сприймати інформацію, якщо вона візуалізована. Наприклад, графічні показники їхніх досягнень або змагання в ігровій формі можуть служити додатковим стимулом для активності.

– здоров'я і благополуччя. Розуміння важливості фізичної активності для здоров'я формується у дітей через освітні програми і бесіди. Впровадження знань про користь руху сприяє розвитку усвідомленої мотивації до занять спортом.

Таким чином, мотивація до рухової активності дітей молодшого шкільного віку є складним і багатогранним процесом, що залежить від різних факторів. Розуміння цих особливостей дозволяє педагогам і батькам ефективніше організовувати уроки фізичної культури, які будуть цікаві і корисні для дітей, сприяючи їх всебічному розвитку та формуванню здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Круцевич Т. Ю. Методичні рекомендації щодо визначення добової рухової активності школярів. Київ: Наук. світ, 2004. 18 с.

2. Мандюк А.Б. Теоретико-методичні основи формування культури вільного часу школярів з використанням різних форм рухової активності: автореф. дис. ... д-ра. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Львів, 2021. 36 с.

3. Марчук В. Рухова активність учнів і її виміри. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць. Луцьк, 2005. С. 295–296.

4. Москаленко Н., Решетилова Н. Сучасні підходи щодо підвищення рухової активності дітей шкільного віку. Вісник Придніпров'я. 2018. С.203-208.

5. Франків Є. Є., Григус І. М. Мотивація рухової активності школярів. Теорія та методика фізичного виховання. 2012. № 06. С. 15–18.

УДК 37.091.3:37.016

Хмелик Анастасія Олександрівна

студентка групи 401-ГО

Науковий керівник: Комлик Наталія Юріївна

доктор філософії, старший викладач

кафедри загального мовознавства та іноземних мов

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АКТИВІЗАЦІЯ УВАГИ УЧНІВ ТА ПІДТРИМКА ІНТЕРЕСУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

З появою нових технологій і розробкою сучасних програм книги втрачають свою першість серед інструментів викладання, саме тому в процесі передачі знань мають використовуватися більш актуальні засоби. Ці зміни в підході відбуваються певною мірою через велику обізнаність в соціальних мережах та інноваціях покоління Зумерів, яке чи не найбільш активно залучене в культурний та освітній простір сьогодення та потребує модерних засобів і способів викладання. Саме тому заохочення учнів до навчального процесу та підтримка їхньої уваги є однією із найважливіших навичок викладача, яка потребує постійного розвитку.

Використання вчителем популярних і відомих для здобувачів освіти соціальних мереж, інтерактивних платформ та програм стимулює інтерес до навчання та покращує його якість. Instagram, TikTok, Twitter, YouTube та інші додатки давно вже стали повсякденною рутиною для сучасних учнів, за допомогою яких вони розповідають про себе, дізнаються новини, проявляють свою креативність, комунікують та аналізують важливі теми в суспільному житті, а також всебічно розвиваються. Саме через свою зрозумілість і буденність для молодих здобувачів освіти соціальні мережі є чудовим інструментом для викладання. Вони роблять процес навчання цікавим та комфортним (за рахунок звичного способу подачі інформації). Чаонінг Су, доцент кафедри комунікацій, журналістики та зв'язків зі громадськістю в Університеті Окленда, в одній із своїх статей зазначає: «Педагогам слід розглядати соціальні мережі не тільки як розвагу, а ще і як форму комунікації, яка надає можливості підживлювати мотивацію студентів навчатися» [1]. На перший погляд, не націлені на освіту платформи і програми завдяки своєму функціоналу є чудовими засобами викладання, насиченими корисними відеороликами, картинками, фотографіями та аудіо матеріалами.

Такі інновації як інтерактивні дошки, віртуальна реальність, штучний інтелект та різні платформи для спільної роботи (Padlet, Google Classroom, Miro та ін.) значно розширюють можливості як для учнів,

так і для вчителів. Визначено, що такі інструменти викладання сприяють кращому засвоєнню матеріалу здобувачами освіти за рахунок більшої зацікавленості у процесі. Отже, правильне використання соціальних мереж, додатків, інтерактивних платформ сприяє більшій інтеграції учнів у навчання [2].

Список використаних джерел

1. Chiaoning Su. Social Media for Teaching and Learning. Oakland University – Center for Excellence in Teaching and Learning. URL: <https://oakland.edu/cetl/teaching-resources/teaching-tips/2022/03/Social-Media-for-Teaching-and-Learning.php> (дата звернення 25.10. 2024).

2. Kumar V., Nanda P. Social media as a learning tool: a perspective on formal and informal learning. International journal of educational reform. 2022. URL: <https://doi.org/10.1177/10567879221094303> (дата звернення 25.10. 2024).

УДК 614

Мельник Євгеній Олександрович

аспірант

Національний університет «Чернігівська Політехніка»

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Сучасні системи охорони здоров'я спрямовані на збереження, зміцнення та відновлення здоров'я громадян через ефективне використання ресурсів і злагоджену роботу всіх учасників процесу. Основними засадами є орієнтація на пацієнта, своєчасність, безпека, справедливість та раціональність.

Система охорони здоров'я повинна забезпечувати фінансово-економічну та фізичну доступність медичної допомоги, раціональне використання ресурсів та задоволення потреб населення. Основними функціями є надання медичних послуг, управління, фінансування, підготовка кадрів і розвиток матеріально-технічної бази.

Первинна медико-санітарна допомога (ПМСД) Пріоритетність розвитку ПМСД, яка задовольняє більшість потреб пацієнтів. В Україні ПМСД потребує значного покращення, особливо у сільській місцевості.

Вторинна медико-санітарна допомога (ВМСД) Реструктуризація лікарень, інтеграція медичних послуг, скорочення термінів госпіталізації, розвиток госпітальних мереж і впровадження нових форм госпіталізації.

Третинна медична допомога Заклади третинної медичної допомоги охоплюють населення понад 1 млн осіб і інтегрують медичну науку та освіту.

Екстрена (невідкладна) допомога Організаційне вдосконалення екстреної допомоги, скорочення часу доїзду до пацієнта, технологічні покращення.

Система управління якістю Удосконалення якості послуг через стандартизацію, акредитацію та участь пацієнтів у програмах.

Пріоритет у підготовці фахівців ПМСД, стратегічного планування, економіки, фінансів і управління кадрами.

Система охорони здоров'я України стикається з неефективністю, відсутністю орієнтації на пацієнта, значним рівнем фінансових витрат та недостатньою розвиненістю ПМСД і ВМСД. Проблеми також включають нерациональне використання ресурсів, фінансову нерівність у доступі до медичних послуг і недостатню інтеграцію медичної науки та практики.

Поточні та прогнозні видатки на ПМСД:

- Частка витрат на ПМСД у структурі загальних видатків на охорону здоров'я зростає, що свідчить про посилення уваги до первинної медичної допомоги (з 11,3% у 2000 р. до прогнозованих 25,2% у 2025 р.).

- Витрати на ПМСД у % до ВВП також демонструють позитивну динаміку (з 0,3% у 2000 р. до прогнозованих 2,7% у 2025 р.).

Реформування медичної інфраструктури та статистики:

- Потрібна деталізація статистики за видами медичної допомоги, зокрема за формами власності медичних закладів.

- Запропоновано переглянути акредитаційні стандарти для лікарень, включаючи введення індикаторів результативності діяльності.

Зниження передчасної смертності:

- Впровадження нових показників ефективності ПМСД, зокрема коефіцієнтів смертності, госпіталізації та викликів швидкої допомоги.

- Необхідність розробки клінічних протоколів для основних захворювань, що спричиняють передчасну смертність.

Економічні та соціальні аспекти здоров'я:

- Економічні фактори не є вирішальними у самооцінці здоров'я населення; важливі соціальні фактори, такі як суспільний добробут та соціальна взаємодія.

- Рекомендація запровадити інтегральний показник запобіжної смертності для оцінки ефективності місцевих і центральних органів влади.

Варіантом вирішення або покращення стану є збільшення фінансування на ПМСД, профілактичну допомогу, та паліативну/хоспісну допомогу. Переоснащення центрів ПМСД та забезпечення санітарним транспортом.

Список використаних джерел

1. Даниленко І.В., Кизілова К.А., Кузіна І.І. та ін. (2010) Основні соціальні детермінанти здоров'я населення України. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства, 16: 568–586.

УДК: 613.7:796

Челак Володимир Олегович

магістрант

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

***РОЛЬ САМОКОНТРОЛЮ СТАНУ ЗДОРОВ'Я НА УРОКАХ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ТРЕНУВАННЯХ***

Майбутні спеціалісти з фізичної культури повинні вміти проводити комплексний контроль у фізичному вихованні та спорті та використовувати його показники в плануванні навчальних занять та виховної позашкільної роботи. Вміння отримувати об'єктивну інформацію про стан здоров'я вихованців допоможе здійснювати ефективне управління процесом фізичного виховання та спортивним тренуванням. Дотримання вищезазначених умов і дозволить зробити фізичну культуру здоров'язбережувальним напрямом розвитку нашого суспільства [3].

Набуті професійні компетентності медико-біологічного циклу дають змогу фахівцям з фізичної культури і спорту здійснювати постійний контроль за самопочуттям і загальним станом здоров'я. Найбільш зручна форма самоконтролю - це ведення спеціального щоденника. Такий спосіб самоконтролю дуже зручно застосувати в навчальному процесі в закладах освіти та секційних заняттях. Викладач повинен не тільки вміти контролювати стан власного здоров'я, але і навчити учнів володіти цими навичками [2]. Показники самоконтролю умовно можна розділити на дві групи - суб'єктивні й об'єктивні. До суб'єктивних показників відносять: самопочуття, сон, апетит, розумова і фізична працездатність, позитивні і негативні емоції. Доцільно занотовувати самопочуття після занять фізичною культурою, відмічати настрій коротко, декілька словами. Важливо вчасно виявити ознаки дискомфорту та провести консультативну бесіду, можливо з залучення спеціалістів. Застосовувані навантаження повинні відповідати фізичній підготовленості і віку. При погіршенні самопочуття, сну, апетиту необхідно знизити навантаження, а при повторних порушеннях - звернутися до лікаря.

Щоденник самоконтролю може також слугувати для обліку самостійних занять фізкультурою і спортом, а також реєстрації антропометричних змін, показників, функціональних проб і контрольних іспитів фізичної підготовленості, контролю виконання тижневого рухового режиму [1]. Регулярне ведення щоденника дає можливість визначити ефективність занять, засоби і методи, оптимальне планування величини й інтенсивності фізичного навантаження і відпочинку в окремому занятті.

Оцінити фізичний стан організму, його фізичну підготовленість можливо за допомогою методів, стандартів, антропометричних індексів,

вправ-тестів для оцінки фізичного стану організму і фізичної підготовленості.

До об'єктивних показників самоконтролю відносяться: спостереження за частотою серцевих скорочень (пульсом), артеріальним тиском, диханням, життєвою ємністю легень, вагою, м'язовою силою, спортивними результатами. Загальновідомо, що пульс є достовірним показником тренуваності.

Бажано вимірювати також артеріальний тиск до і після навантаження. На початку навантажень систолічний тиск підвищується, потім стабілізується на визначеному рівні. Проведення ортостатичної проби дозволить також оцінити нервову регуляцію серцево-судинної системи. Про стан нормальної функції серцево-судинної системи можна судити за коефіцієнтом економізації кровообігу, що відбиває викид крові за 1 хвилину.

Важливим показником функції дихання є життєва ємність легень – обсяг повітря, отриманий при максимальному видиху, зробленому після максимального вдиху. Ще є один досить простий метод самоконтролю «за допомогою дихання» - так звана проба Штанге. Затримка дихання на вдихові. При заняттях фізкультурою важливо стежити за вагою тіла. Це так само необхідно, як стежити за пульсом чи артеріальним тиском. Показники ваги тіла є одним з ознак тренуваності. Для визначення нормальної ваги тіла використовуються різні способи, так звані росто-вагові індекси. На практиці широко застосовується індекс Брока. Можна також користатися індексом Кетле [4].

Спостереження та діагностичні дані є важливою складовою формування фізичної культури молоді. Такі знання дозволяють вчасно реагувати на негативні зрушення та дозволять здійснити необхідні профілактичні корегування стану здоров'я.

Список використаних джерел

1. Баштовенко Оксана. Визначення фізичного розвитку – складової здоров'язбереження. Молодь і ринок. 2019. Доступно: <http://mir.dspu.edu.ua/issue/view/9837>
2. Баштовенко Оксана. Нова українська школа–аксіологічні виміри професійної підготовки фахівців фізичної культури, 2021.
3. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Навчальна книга: Богдан, 2004. Ч. 1. 272 с.
4. Теорія і методика фізичного виховання. За ред. Т. Ю. Круцевич. К.: Олімпійська література, 2008. Т. 1. 391 с.

УДК 379.85

Шевченко Єлизавета В'ячеславівна
студентка спеціальності 101 «Екологія»
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Туризм є одним з найбільш динамічних секторів економіки та важливим елементом соціального життя. Його роль у формуванні психологічного здоров'я особистості викликає значний інтерес у наукових колах. Дослідження свідчать, що туристична діяльність може мати позитивний вплив на емоційне благополуччя, соціальні зв'язки та загальну якість життя людей [1, с. 45].

Мета психологічного туризму полягає в досягненні внутрішньої цілісності і гармонії людини за допомогою спеціально організованої туристської діяльності, а саме психологічного туризму; через психологічний супровід клієнта-туриста, що виражається в допомозі клієнту-туристу зорієнтуватися в просторі своєї психологічної реальності.

Під час подорожей індивіди отримують нові враження, знайомляться з різними культурами, що допомагає їм розширити світогляд та покращити свої соціальні навички. Туризм надає можливість людям вибратися з повсякденної рутини, що позитивно впливає на їх психологічний стан.

Одним із основних аспектів психологічного здоров'я є емоційний стан особистості. Дослідження показують, що подорожі здатні знижувати рівень стресу, тривожності та депресії. Відпочинок у новому середовищі, зміна обстановки та можливість насолоджуватися красивими пейзажами позитивно впливають на емоційний фон людини. Багато людей відзначають, що після подорожі відчують підвищення енергії та мотивації.

Подорожі є ефективним способом відновлення психологічних ресурсів. Вони дозволяють людям відволіктися від щоденних обов'язків, зняти напругу та відновити емоційний баланс [2, с. 34]. Такі паузи в повсякденному житті допомагають уникнути вигорання та підвищують загальну продуктивність.

Вивчення впливу природи на психічне здоров'я підтверджує, що перебування на свіжому повітрі, особливо в природних ландшафтах, знижує рівень стресу та покращує настрій [3, с. 46]. Туризм, що включає походи, кемпінг або еко-тури, дозволяє людям насолоджуватися природою і відчути її позитивний вплив на їхній емоційний стан.

Соціальні зв'язки є важливим аспектом психологічного здоров'я. Туризм надає можливості для формування нових знайомств та зміцнення старих зв'язків. Подорожі з друзями або родиною сприяють розвитку

емоційної підтримки та взаєморозуміння, що є критично важливими для психічного благополуччя.

Активний туризм, такий як альпінізм, велосипедні подорожі чи водні види спорту, не лише покращує фізичну форму, а й сприяє виділенню ендорфінів. Ці гормони радості покращують настрій, підвищують загальне відчуття щастя і задоволення від життя. Залучення до нових культур під час подорожей розширює горизонти, сприяє розвитку відкритості та толерантності. Це позитивно впливає на психічне здоров'я, адже дозволяє людям краще розуміти себе та інших.

Туризм може слугувати ефективним терапевтичним інструментом для підтримки психічного здоров'я. Екологічний та медичний туризм пропонують нові можливості для відновлення через лікувальні процедури в природних умовах. Це корисно для людей, які страждають від психічних розладів або знаходяться в стресових ситуаціях.

Встановлено, що психологія в туризмі вивчає людей, які виступають як туристи. Відтак, важливо аналізувати туризм не тільки з економіко-географічної точки зору, а й з точки зору поведінки туристів під впливом емоційних факторів. Туристи дуже часто хочуть втекти від повсякденності та стресу, щоб знайти нові виміри життя, новий досвід, унікальні чи нестандартні ситуації.

Розвиток туризму позитивно впливає на економічні умови в регіонах, що, у свою чергу, покращує якість життя населення. Економічний добробут веде до зменшення соціальної напруги та підвищення рівня задоволеності життям. Таким чином, туризм виступає важливим фактором психологічного здоров'я, забезпечуючи емоційне благополуччя, соціальні зв'язки та можливості для особистісного зростання. З огляду на численні переваги, які пропонує туристична діяльність, важливо розвивати цей сектор, щоб забезпечити доступ до позитивного впливу подорожей на психічне здоров'я населення.

Список використаної літератури

1. Caber, M., & Albayrak, T. (2016). The effects of tourism on psychological well-being: A study on tourists and residents. *Tourism Management Perspectives*, 19, 114-118. DOI: 10.1016/j.tmp.2016.02.005
2. Korpela, K., & Hartig, T. (1996). Restorative qualities of favorite places. *Journal of Environmental Psychology*, 16(3), 221-233. DOI: 10.1006/jevps.1996.0012
3. Korpela, K. M., & Ylen, M. (2007). The role of leisure in the promotion of mental health: A psychological perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 4(4), 292-301. DOI: 10.3390/ijerph4040292

УДК 796.853.26 – 057.874:304.35] – 028.41

Шуть Богдан Ігорович

аспірант кафедри фізичної культури та спорту

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
СЕРЕД УЧНІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ
ЗАНЯТЬ З КІОКУШИН КАРАТЕ**

Питання формування здорового способу життя людини, підтримання інтересу до занять рухової активності залишається актуальною науковою проблемою. Навчально-тренувальні заняття з кіокушин карате спроможні забезпечити оптимальну рухову активність учнів упродовж тижня, цим самим популяризувати в них здоровий спосіб життя. Сучасні метаморфози в Україні актуалізують потребу формування навичок дбального ставлення до власного здоров'я з метою максимально можливого зміцнення здоров'я та покращення якості власного життя [2, с. 11].

Метою дослідження є аналіз впливу навчально-тренувальних занять з кіокушин карате на стан фізичного здоров'я учнів, що забезпечить формуванню у них здорового способу життя.

Навчально-тренувальні заняття з кіокушин карате знижують ризик захворюваності та смертність у спортсменів незалежно від статі та віку, наявності або відсутності хвороб. Фізичні навантаження та їх інтенсивність під час занять з кіокушин карате визначаються на основі дихання та частоти серцевих скорочень, змінами інтенсивності навантаження зі змінами у діяльності серцево-судинної системи.

Окрім відомих методів вимірювання частоти серцевих скорочень та візуалізації зовнішніх ознак підвищення даного показнику для професійного та науково обґрунтованого ведення навчально-тренувального процесу, в системі занять кіокушин карате закладена система кю ступенів.

Кю ступінь кожного спортсмена характеризує не тільки його техніко-тактичний рівень, а й відображає фізичну можливість спортсмена переносити інтенсивне та високо інтенсивне навантаження без негативного впливу на його здоров'я [3, с. 10].

Окрім визначеної системи тренувань важливу роль відіграє правильне здорове харчування. Воно запобігає надлишковій вазі та допомагає позбавитись її. Зайва вага спричиняє підвищення частоти дихання та частоти серцевих скорочень, що має негативний вплив на здоров'я людини під час фізичного навантаження.

Під час тренувань проводяться бесіди з спортсменами, щодо впливу споживаної ними їжі не тільки у розрізі тренувального процесу, а також у повсякденному житті.

Важливу роль у навчально-тренувальному процесі з кіокушин карате відіграє дотримання особистої гігієни. Особисті речі, такі як : догі, пояс, захист на руки та ноги, шоломи – мають бути обов'язковими та у належному вигляді. Спортсмени мають доглядати за своїм зовнішнім виглядом та за станом власних речей. Ці, на перший погляд не помітні речі, мають неабияке значення для формування звички дотримування власної гігієни [1, с. 96].

Велика увага приділяється і менш помітним шкідливим звичкам, таким як: залежність від смартфонів і гаджетів (у зв'язку з малорухливим способом життя) використання «слів паразитів» та етична поведінка до оточуючих.

Здоровий спосіб життя учнів також відображається й думках, поглядах, відношенні. Кіокушин карате засноване на принципі «кудо». Цей термін має багато спільного з морально-етичними нормами, які прийняті у нашому суспільстві. Саме те, що на тренуваннях з кіокушин карате можна не тільки покращити свій фізичний стан, а також формувати здорові цінності, популяризуючи даний вид спорту, який в свою чергу плекає засади здорового способу життя [4, с. 50].

Під час занять з кіокушин карате проходять бесіди, розмови не тільки про спортивну діяльність, а й про актуальні питання сьогодення в аспекті здоров'я.

Отже, популяризація здорового способу життя залишається актуальною проблемою серед молоді. Під час дослідження спостерігали пряму відповідність навчально-тренувального процесу з кіокушин карате основним принципам здорового способу життя, цінностями даного виду спорту.

Список використаних джерел

1. Гулько Т.Ю. Оптимізація рухової активності студентів засобами навчально-тренувального процесу спортивних секцій. Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи: збірник тез XXIII Міжнародної науково-практичної конференції, 6 грудня 2023 року. Харків : ХДАФК, 2023, С. 186-188.

2. Єжова О. О. Здоровий спосіб життя: навч. посіб. - Суми: Університет. кн., 2019, С. 33-69.

3. Плачинда Т. С., Рибалко Л. М., & Гулько Т. Ю. Дотримання здорового способу життя майбутніми фахівцями фізичної культури та спорту як необхідна умова якості життя. Педагогічний альманах, 2024. № 55. С. 10-16.

4. Рибалко Л.М. Здоров'язбережувальний аспект фізичного виховання студентської молоді. Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2020. № 1. С. 48-54.

УДК 615.831]-001-036

Шитіков Тимофій Олександрович
кандидат медичних наук, старший викладач
кафедри фізичної терапії та ерготерапії

Кірчева А.
студентка 2-го курсу

ПРО ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКУ У ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТОВ З НАСЛІДКАМИ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВИХ ТРАВМ

Вступ. Останнім часом, внаслідок російської агресії, спостерігається зростання числа черепно-мозкових травм (ЧМТ) — від 25 до 80 % від загальної кількості травм. За даними сучасних дослідників, комбінована ЧМТ спостерігається до 40% між причин інвалідизації. Відомо, що 30–90 % осіб, які перенесли ЧМТ легкого та середнього ступеня тяжкості, страждають від травматичної хвороби головного мозку. Наслідки черепно-мозкової травми надзвичайно різноманітні, виникають у 30–96 % випадків ЧМТ та залежать як від тяжкості первинного пошкодження, так і від вторинних пошкоджень, а також від перебігу відновлення. До них належить нейроміофасціальна та патологія рухової системи, що виявляється через 3–12 місяців та більше після травми, а деякі клінічні прояви, зберігаються довгий час у вигляді окремих залишкових явищ перенесеної травми або видозмінюються.

Мета дослідження: оптимізація тактики діагностики та реабілітації хворих із наслідками закритої ЧМТ у вигляді нейміофасціальних локомоторних порушень середнього ступеня тяжкості з використанням мануальної терапії включно з краніо-сакральними техніками та за принципами прикладної кінезіології.

Матеріалами і методами дослідження явились спостереження у період 2014-2019 років за 136 учасниками ООС віком від 19 до 45 років. Термін початку спостереження після травми складає від 3 до 6 місяців. Нами використовувались клінічний візуальна діагностика, неврологічний огляд, постуральне та мануальне м'язове тетстування, електроенцефалографія, рентгенографія черепа, пульсоксиметрія, пульсова кардіоінтервалографія, нейропсихосоціометрії. Всім пацієнтами проводились сеанси КСТ 1-2 рази на тиждень N 5-6 за методиками остеопатичних шкіл. Додатково нами застосовувались різноманітні методи рефлексотерапії, кінезіотерапії та мануальної терапії: акупресура, шкіряно-міофасціальний реліз, післяізометрична релаксація м'язів (ПІР) за А. Лієвим (2003), деторзія твердої мозкової оболонки за В.Сатерляндом (1948), мобілізація швів черепа за Гіхіним (2006), мобілізацію та маніпуляції на хребті у т.ч. сегментах краніовертебрального переходу за К. Левітом (1993). Реабілітація проводилась хворим в кількості від 3 до 8

сеансів на протязі 2-4 тижнів. Також хворі отримували «домашнє завдання» для самостійного виконання. Статистична обробка матеріалу проводилась у середовищі "Statistics for Windows 6,0". Результати й обговорення: нами з'ясовано, що до початку реабілітації більшість хворих скаржилася (95,7 %) на загальну слабкість, головний біль (5,8 балів за ВАШ); погіршення пам'яті, уваги; зниження зору, слуху; запаморочення, порушення ходи. До початку реабілітації в неврологічному статусі 93,4 % хворих мали місце такі синдроми: астенічних та когнітивних порушень, цефалгічний та вегетативної дистонії, послаблення стреч-рефлексів з м'язів, зниження рівня сатурації киснем тканин голови до $88,2 \pm 0,4$ %, високий рівень стурбованості. Критерієм ефективності ми обрали зниження інтенсивності больового синдрому, яка визначалася під час лікування та оцінювалася згідно ВАШ, та тонус м'язів. Додатково ми враховували не тільки термін початку зменшення та динаміку інтенсивності больового синдрому, який складала в від 2 до 5 діб, а також параметри сатурації киснем тканин голови, об'єм рухів.

Результат. Після проведеної реабілітації кількість скарг зменшилася на $83,2 \pm 0,4$ % та вони мали характер головного болю (2,3 балів за ВАШ), відмічено відновлення стреч-рефлексу та локомоторних патернів руху у $96,2 \pm 0,3$ %. Після проведення реабілітації покращились нейровегетативна регуляція, когнітивні функції. Так прояви патологічних синдромів на фоні проведення реабілітації зменшились до $16,4 \pm 0,1$ %, Так, на 14-15 день, продуктивність відтворення 10 слів покращилася та становила від $4,12 \pm 0,4$ слова (до початку) до $7,51 \pm 0,4$ слова, збалансувались показники вегетативної рівноваги, сатурації киснем тканин голови та мозку підвищились до $98,3 \pm 0,3$ %. Виявлені зміни біоелектричної активності головного мозку під час обстеження свідчили про дифузне зниження функціональної активності, що корелювало зі показниками пульсоксиметрії тканин голови ($88,2 \pm 0,4$ % - до реабілітації та $98,3 \pm 0,3$ % - після). Ускладнень та негативних реакцій на проведення мануальної терапії та КСТ не відмічено. Таким чином ми стверджуємо, що використання у реабілітації учасників ООС із наслідками ЧМТ у вигляді нейроміофасціальних локомоторних порушень середнього ступеня тяжкості принципів кінезіологічної діагностики, мануального тестування стреч-рефлексів дозволяє швидко проводити експрес-діагностику патогенетичних локомоторних ланцюгів, а використання вертебральних, краніо-сакральних та вісцеральних мануальних технік поліпшує якість неврологічного відновлення, стимулює нейропротекцію, церебральний кровообіг, локомоторні та когнітивні функції.

Висновки. Отримані результати свідчать про безсумнівні переваги використання мануальних технік, які мають одночасно як саногенетичну, так і патогенетичну спрямованість і дозволяють реалізувати комплексний реабілітаційний вплив в оптимальному об'ємі та в необхідній

послідовності, забезпечити індивідуальний підхід до лікування хворого з наслідками ЧМТ, а також суттєво підвищити медичну та економічну ефективність відновного лікування.

Список використаних джерел

1. Defense Health Agency. (2014) Integrative Medicine in the Military Health System Report to Congress (DHA) Washington, DC, USA: DHA. [Internet]. <http://health.mil/Reference-Center/Reports?ouerv=integrative+medicine>. Retrieved November 30, 2014.
2. George, S., Jackson, J.L. and Passamonti, M. Complementary and alternative medicine in a military primary care clinic: a 5-year cohort study. *Mil Med.* 2011 June;176(6):685-8.
3. Матяш М. М. Соціально-стресові розлади у структурі українського синдрому / М. М. Матяш // Український часопис. – 2016. – № 3 (113). – С. 118–121.
4. Мачерет Є.Л. Сучасний погляд на проблему черепно-мозкової травми та її віддалені наслідки / Є.Л. Мачерет, Т.П. Парнікоза, Г.М. Чуприна [та ін.]. – К. : Дія, 2005. - 144 с.
5. Мурза В. П., Щербакова Н. А. Фізична реабілітація (вступ до фаху): навч. посіб. - К., 2014. 102 с.

УДК 796.011.3

Юхно Данил Олексійович

здобувач освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

***РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ У УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗАСОБАМИ БАСКЕТБОЛУ***

Заняття баскетболом, завдяки своїй динамічності та різноманітності рухових завдань, створюють оптимальні умови для цілеспрямованого розвитку спритності у учнів шкільного віку. У процесі гри учні постійно взаємодіють з м'ячем, суперниками та партнерами, що вимагає від них швидкої орієнтації у просторі, постійної зміни швидкості та напрямку руху, а також оперативного прийняття рішень (Кузюра Г. М., Клиндух Т. І., Пильтяй С. В. (2015)) [1, с. 197].

Баскетбол сприяє розвитку комплексних рухових якостей, що безпосередньо формують спритність, яка є важливою для успішного функціонування в різних сферах життя (Продан О., Фунтікова Н. (2014)) [2, с. 139].

Важливість формування фізичних якостей обумовлено необхідністю для адаптації до швидких змін навколишнього середовища та ефективної взаємодії з іншими людьми в командній діяльності.

Спритність як рухова якість є основою для розвитку координації, швидкості реакції, точності рухів і вміння миттєво приймати правильні рішення в умовах обмеженого часу, що є життєво необхідними навичками в сучасному динамічному світі (Ф. Г. Опанасюк, Г. П. Грибан (2004) [4, с. 8]; Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова, О. Д. Кривчикова (2017) [5, с. 15].

Розвиток спритності засобами баскетболу має позитивний вплив на психоемоційний стан учнів старшого шкільного віку, підвищує їхню самооцінку, сприяє соціалізації та формуванню командного духу. Це сприяє виконанню завдань фізичного виховання в закладах освіти, що зумовлює актуальність розвитку спритності за допомогою спортивної гри баскетбол.

Мета статті – розкрити зміст розвитку спритності у учнів старшого шкільного віку засобами баскетболу.

Баскетбол є одним з найпопулярніших видів фізичного виховання в нашій країні. Різноманітність фізичних вправ і методів їх використання в баскетболі дозволяє цілеспрямовано впливати на розвиток основних функцій організму, адаптуючись до індивідуальних рухових можливостей учнів. Завдяки широкому діапазону засобів і методів, баскетбол доступний для людей будь-якого віку, рівня фізичної підготовки та сфери діяльності. Заняття баскетболом відіграють важливу роль у реалізації завдань фізичного виховання в закладах освіти всіх рівнів [3, с. 19].

Заняття баскетболом спрямовані на фізичний розвиток учнів, формування у них вольових якостей, дисциплінованості, стійкості та здатності працювати в команді. Розвиток рухових якостей є довготривалим і складним процесом, оскільки гра в баскетбол потребує великої фізичної підготовленості. При цьому під час організації фізичної підготовки важливо враховувати необхідність виділення цього аспекту з комплексного процесу тренувань, орієнтованого на освоєння спеціальних рухових навичок.

Спритність – це здатність швидко освоювати нові рухи й їх комбінації, а також діяти правильно, швидко й винахідливо в умовах, що змінюються. Високий рівень розвитку спритності демонструється у точному виконанні рухів у динамічних ігрових ситуаціях з непередбачуваними умовами або додатковими завданнями, як під час гри в баскетбол.

Розвиток спритності в учнів старшого шкільного віку засобами

баскетболу – це важливий аспект фізичного виховання, оскільки спритність є ключовою руховою якістю, що впливає на координацію рухів, швидкість реакції та здатність швидко адаптуватися до змінних умов. Баскетбол, як динамічна командна гра, надає широкі можливості для розвитку цієї якості завдяки різноманітності рухів, частій зміні напрямку, швидкісним маневрам і необхідності миттєвого прийняття рішень.

В процесі навчання і тренувань з баскетболу використовуються спеціальні вправи для розвитку спритності, такі як дриблінг із зміною напрямку, вправи на швидку реакцію та ухилення, вправи з м'ячем на координацію та точність передач. Ігрові ситуації стимулюють учнів старшого шкільного віку до швидкого реагування на дії суперника і партнерів, що сприяє вдосконаленню просторово-часової орієнтації та поліпшенню моторики.

Таким чином, комплексний підхід до розвитку спритності в баскетболі дозволяє не лише розвивати рухові навички, але й формувати командний дух, підвищувати спритність та виховувати дисциплінованість.

Список використаних джерел

1. Кузюра Г. М., Клиндух Т. І., Пильтяй С. В. Характеристика рухової активності старшокласників у процесі занять баскетболом. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*, 2015. Випуск № 27. С. 197–201.

2. Продан О., Фунтікова Н. Методика навчання баскетболу та організація баскетбольної підготовки в умовах загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2014. Випуск № 31. С. 139–142.

3. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навчальний посібник. Вінниця: Планер. 2014. 616 с.

4. Опанасюк Ф. Г., Грибан Г. П. Розвиток спритності та координаційних здібностей в процесі самостійних занять студентів: методичні рекомендації для викладачів кафедр фізичного виховання і студентів. Житомир: ДАУ. 2004. 19 с.

5. Теорія та методика фізичного виховання: підручник / За заг. ред. Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова, О. Д. Кривчикова, 2-ге вид., переробл. та допов. Київ. Національний університет фізичного виховання і спорту України. Вид-во «Олімпійська література», 2017. 384 с.

**СЕКЦІЯ №4. ІНФОРМАЦІЙНІ, ЕЛЕКТРОННІ,
ЕНЕРГЕТИЧНІ ТА МЕХАТРОННІ СИСТЕМИ**

UDC 621.39.83

Bikchentayev Mykola Oleksiyovych

PhD student

National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

Zaitseva Mariia

student, The University of Applied Sciences Wiener Neustadt

***ENHANCING COMMUNICATION RELIABILITY WITH SOFTWARE-
DEFINED RADIO (SDR) AND FREQUENCY-HOPPING SPREAD
SPECTRUM (FHSS)***

Reliable and secure wireless communication is crucial in today's interconnected world. *Software-Defined Radio* (SDR) enhances flexibility by implementing radio functions through software [1] and *Frequency-Hopping Spread Spectrum* (FHSS) improves reliability by switching carrier frequencies to reduce interference, prevent interception, and mitigate jamming risks. Together, these technologies significantly boost communication robustness, justifying their widespread adoption in modern radio systems [2].

Traditional radios rely on hardware, limiting flexibility and requiring costly physical modifications to support changes or multiple waveform standards. SDR offers an efficient and comparatively inexpensive solution by implementing radio functions (i.e. physical layer processing) through programmable software or firmware. These devices include *field-programmable gate arrays* (FPGA), *digital signal processors* (DSP), *general-purpose processors* (GPP), or other application-specific programmable processors [3].

Thus, SDR advantages are [4, 5]:

- *Flexibility*. Can be easily reprogrammed for various communication standards;
- *Cost Efficiency*. Reduces long-term costs by using the same hardware for multiple systems;
- *Upgradability*. Software updates allow for future improvements and adaptation to new protocols.

On the other hand, SDR disadvantages are [4, 5]:

- *High Power Consumption*. Requires more power compared to traditional radios;
- *Complex Design*. Involves significant complexity in hardware and software integration;
- *Security Risks*. Software-based systems are more vulnerable to cyber threats.

Frequency-hopping spread spectrum (FHSS) transmission is the repeated

switching of the carrier frequency during radio transmission to reduce interference and avoid interception. The transmitter hops between available narrowband frequencies within a specified broad channel in a pseudo-random sequence known to both sender and receiver [2]. Since no channel is used for long, the likelihood of another transmitter being on the same channel simultaneously is low, making FHSS effective for multiple transmitter-receiver pairs sharing the same broad channel.

Several spread spectrum techniques and variations of FHSS are commonly used today. The examples include: *direct-sequence spread spectrum* (DSSS), *Adaptive frequency-hopping spread spectrum* (AFH), and *chirp modulation*.

FHSS offers several advantages over a fixed-frequency transmission [6]:

- *Resistance to Narrowband Interference*. FHSS signals are highly resistant to interference because they hop to different frequency bands;
- *Enhanced Security and Anti-Jamming*. Signals are difficult to intercept or jam if the frequency-hopping pattern is unknown; unauthorized parties can affect only a single hopping period;
- *Minimal Mutual Interference*. FHSS transmissions can share frequency bands with conventional transmissions with minimal interference.

In conclusion, SDR and FHSS may greatly enhance the reliability of wireless communications. SDRs offer flexibility and cost efficiency and FHSS further improves reliability by reducing interference, preventing interception, and mitigating jamming risks. Both these technologies combined may provide robust, adaptable, and secure communication solutions.

References

1. Sadiku M. N. O., Akujuobi C. Software-defined radio: A brief overview // IEEE Potentials. 2004. Vol. 23, No. 5. P. 14-15. URL: <https://doi.org/10.1109/MP.2004.1343223> (visited: 23.10.2024).
2. Torrieri D. Principles of Spread-Spectrum Communication Systems. 4th ed // Springer, 2018. ISBN 978-3030099701.
3. Wireless Innovation Forum. What is Software Defined Radio? // Wireless Innovation Forum. URL: https://www.wirelessinnovation.org/introduction_to_sdr (visited: 23.10.2024).
4. RF Wireless World. Advantages of SDR | Disadvantages of SDR, Software Defined Radio // RF Wireless World. URL: <https://www.rfwireless-world.com/Terminology/Advantages-and-Disadvantages-of-SDR-Software-Defined-Radio.html> (visited: 22.10.2024).
5. Wyglinski A. M., Nekovee M., Hou Y. T. Cognitive Radio Communications and Networks, Chapter 23 - Fourth Generation Systems and New Wireless Technologies // Academic Press, 2010.
6. RF Wireless World. Advantages of FHSS | Disadvantages of FHSS // Wireless Innovation Forum. URL: <https://www.rfwireless-world.com/Terminology/Advantages-and-disadvantages-of-FHSS.html> (visited: 24.10.2024).

УДК 378.016:81'25]:004.45:[005.336.2:316.77

Бережний Антон Валерійович

аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**ОПАНУВАННЯ САТ-СИСТЕМ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Стрімкий розвиток та трансформація процесу підготовки перекладачів у закладах вищої освіти в усьому світі спричинив модерний розвій дидактики у цій освітній сфері. Вивчення відповідного науково-методичного доробку, насамперед, зарубіжних учених, як-от Чакіб Бніні і Дуглас Робінсон (вивчали загальні принципи підготовки перекладачів), Данейль Жиль, Марія Брандер де ла Іглесія, Жан-Хендрік Опденхофф (визначили необхідні професійні компетентності перекладача), Франц Пекхакер (вивчав основні моделі та методологічні підходи у сфері навчання усного перекладу у сфері судової та медичної справ) Хорхе Діас Сінтас (запропонував основи дидактики аудіовізуального перекладу), Крістіна Лара Плаза (вважає перекладознавство міждисциплінарним напрямом, на основі чого досліджує багатокомпонентні моделі компетентностей перекладачів) доводить динамічний процес становлення зазначеного педагогічного напрямку. Вітчизняна перекладацька дидактика також має здобутки, напрацьовані науковцями Л. Черноватим (автор ґрунтового підручника «Методика викладання перекладу як спеціальності»), Р. Тарасенком, Г. Плахотнюк, (вивчали формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів), С. Пановим (розробив теоретико-методичні основи професійної підготовки технічних перекладачів у вищій школі), Н. Зінуковою (досліджує методику навчання усному перекладу у сфері зовнішньоекономічної діяльності) та інші [1, с. 105].

Загальновідомо, що одним з пріоритетних напрямів розвитку сучасної професійної освіти є орієнтація на компетентнісний підхід. Під компетентнісним підходом прийнято розуміти спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [2, с.64].

Однією з провідних компетентностей, які в умовах інформаційного суспільства значною мірою визначають рівень професійних якостей фахівців усіх галузей, є ІКТ-компетентність, яка передбачає належне володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, насамперед, пов'язаними з профілем відповідної професійної діяльності.

Професія перекладача також на сьогодні не обходиться без застосування відповідних технологій і програм, більше того, неволодіння відповідними технологіями апіорі знижує рівень конкурентоспроможності такого фахівця, адже він має виконувати свою роботу не лише якісно, а й достатньо оперативно з меншими трудовозатратами, що й уможлиблюють згадані технології, зокрема системи автоматизації перекладу, або так звані CAT-системи. І тут слід орієнтуватися не лише на чинні стандарти в галузі перекладацьких послуг, як-от європейський ISO 17100:2015 «Послуги письмового перекладу. Вимоги до послуг письмового перекладу» та вітчизняний СТТУ АПУ 001-2000 «Кваліфікація та сертифікація перекладачів», у якому було сформульовано вимоги для письмового та усного перекладу. Ці стандарти були написані на основі стандартів у сфері перекладацьких послуг, але вони також не повною мірою відповідають запитам і очікуванням роботодавців – перекладацьких агенцій, які шукають для себе на ринку праці фахівця нової формації.

Як слушно зазначає дослідниця Т. Ясинська, серед обов'язкових вимог, які висувають перекладацькі агенції для кандидатів на посаду перекладача, є технічна компетенція (яку можна розглядати як один із наріжних складників ІКТ-компетентності). Ця технічна компетенція передбачає досконале вміння роботи фахового перекладача у програмах: Microsoft Word, Excel, PowerPoint, а також володіння CAT-інструментами, (SDL Trados, MemoQ, SmartCat чи іншими), добре знання інструментів редагування контенту. Причому усі роботодавці вимагають знання програм MS Office, а осібно перекладацькі агенції зазначають перелік CAT Tools, якими необхідно володіти. [3, с. 31].

Отже, у процесі розвитку та адаптації до вимог ринку лінгвістичних послуг, сучасна система навчання має перетворитися на інформаційну структуру, до складу якої мають входити, як технологічні засоби – обладнання, програмне забезпечення, периферійні пристрої, зв'язок з Інтернетом, так і безпосередньо викладачі, які, володіючи знаннями, досвідом та відповідними навичками (з ІКТ включно), навчають студентів на рівні сучасних світових стандартів.

Список використаних джерел

1. Перова С.В. Підготовка викладачів перекладу як педагогічна проблема. *Педагогічні науки*. Збірник наукових праць. Херсон:ХДУ, 2021. Вип 95. С. 104-112.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
3. Ясинська Т. Підготовка перекладачів у закладах вищої освіти у світі потреб ринку перекладацьких послуг. *Наука і освіта*. 2023. № 4. С. 28-35.

УДК 621.3:681.518:007.52

Боряк Богдан Радиславович

кандидат технічних наук

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***АРХІТЕКТУРА СИСТЕМ КЕРУВАННЯ НАЗЕМНИМИ
БЕЗПІЛОТНИМИ АПАРАТАМИ***

Ефективність використання наземних безпілотних апаратів (БА) [1,2] визначається розумінням архітектури систем керування (СК) та їхніми можливостями. Архітектура системи керування охоплює не лише сам безпілотний апарат і його можливості, а й інфраструктуру, що забезпечує взаємодію оператора і БА. У даному дослідженні розглядаються як окремі складові БА, як частина системи керування, так і елементи забезпечення зв'язку.

Спершу варто розглянути загальну структуру взаємодії оператора та БА. Оператором є особа, безпосередньо керує БА. Тим не менше, керування БА оператором можливе лише за можливості підтримки постійного зв'язку із роботизованою платформою. Варто зазначити, що застосування наземних БА обмежується нелінійним рельєфом місцевості, а також можливістю активного використання електромагнітного спектра шляхом створення завад. Ці фактори визначають необхідність комбінування ручного і автоматичного режимів роботи БА та створення інфраструктури, яка б забезпечувала стійкий зв'язок між оператором БА.

Інфраструктура, яка дозволяє забезпечити зв'язок між БА та оператором визначається задачами та умовами використання БА, зокрема, дистанцією використання наземної роботизованої платформи, а також наявністю джерела створення завад. Серед можливих варіантів забезпечення зв'язку варто відзначити можливість використання наземних стаціонарних станцій з засобами прийому/передачі інформації та використання засобів ретрансляції сигналів, що розміщені стаціонарно або з використанням мобільних засобів. У разі використання елементів радіоелектронних завад існує необхідність адаптації режимів роботи засобів ретрансляції або ж самого БА до даних умов роботи. Імплементация автоматичних або автоматизованих режимів роботи БА в умовах наявності дії завад може забезпечити часткову чи повну працездатність роботизованої платформи або відновлення зв'язку між оператором та дроном після втрати зв'язку.

Іншою важливою складовою роботи БА є система керування самої роботизованої платформи. Системи керування можуть бути класифіковані як ручні, автоматизовані та автоматичні. На даному етапі ефективними є комбіновані системи керування, що передбачають можливість використання БА у різних режимах, в залежності від умов роботи. Варто

відзначити, що найбільш поширеними, на даний момент, залишаються саме системи керування, які передбачають ручне керування, за рахунок своєї простоти. Тим не менш, використання таких систем керування може призводити до втрати БА в процесі його експлуатації.

Системи керування БА схожі на системи керування безпілотними літальними апаратами (БПЛА), хоча і мають простішу будову. Серед основних складових системи керування БА варто визначити наступні:

- модуль прийому радіосигналу керування;
- модуль передачі відеосигналу;
- модуль керування рухом роботизованої платформи;
- модуль керування виконавчими пристроями.

Системи прийому сигналу керування та передачі відеосигналу дозволяють оператору забезпечувати керування БА в режимі реального часу. Модуль керування рухом роботизованої платформи може отримувати сигнал керування від приймача радіосигналу безпосередньо у разі сумісності протоколів. Іншим підходом є використання контролера, який приймає сигнал керування від модуля прийому радіосигналу, дешифрує його і формує сигнали керування, які, в свою чергу надходять на модуль керування рухом. За умови якщо БА виконує не лише транспортні функції роботизована платформа може бути обладнана також виконавчими пристроями, особливості яких визначаються сферою застосування апарату. У разі наявності виконавчих пристроїв керування ними також може забезпечуватись безпосередньо із модуля прийому радіосигналу керування або через контролер.

Перспективним елементом, що може значно підвищити ефективність використання БА є модуль прийняття рішень. Цей модуль дозволяє реалізувати режими автоматизованого або автоматичного керування роботизованою платформою, хоч і ускладнює СК. Його використання передбачає впровадження систем штучного зору, розпізнавання та відслідковування об'єктів, а також можливість керування як рухом БА, так і виконавчими пристроями. Даний модуль має забезпечувати роботу роботизованої платформи в умовах часткової або повної втрати зв'язку з оператором та дії завад. Також автоматичний або автоматизований режим роботи може бути використаний оператором для спрощення керування БА.

Список використаних джерел

1. До експлуатації в ЗСУ допустили понад 40 БПЛА та понад 20 наземних роботів [Електронний ресурс] // ГО «Український мілітарний центр». – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://mil.in.ua/uk/news/dok-expluatatsiyi-v-zsu-dopustyly-ponad-40-bpla-ta-ponad-20-nazemnyh-robotiv/>.

2. В Україні протестували наземні безпілотники [Електронний ресурс] // ГО «Український мілітарний центр». – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://mil.in.ua/uk/news/v-ukrayini-protestuvaly-nazemni-bezpilotnyky/>.

УДК 681.513:62-58

Вєсков Євген Валерійович

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Леві Леонід Ісаакович

доктор технічних наук, професор

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЗАСТОСУВАННЯ НЕЧІТКОГО РЕГРЕСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЛОГІЧНОГО ВИСНОВКУ ДЛЯ ОРГАНІЗЦІЇ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Будемо вважати, що систему інтелектуальної підтримки прийняття рішень з визначення параметрів (на прикладі визначення параметрів режимів зрошення) розроблено на основі діагностичних моделей та алгоритмів, які розглянуто в [1].

Розробка системи підтримки прийняття рішень виконувалась на базі системи FUZZY EXPERT під операційні системи Windows. Використання нечіткої експертної системи FUZZY EXPERT зумовлено необхідністю розрахунку функцій належності рішення до кожного із певних діагнозів поливу для реалізації можливості знаходження параметрів рівнянь регресії.

FUZZY EXPERT складається із двох основних частин: програмного середовища, що дозволяє будувати системи підтримки прийняття рішень у вибраній предметній галузі, і експертної системи, яка є кінцевим продуктом [2].

Структура розробленої системи підтримки прийняття рішень з визначення строків та норм поливу, на відміну від FUZZY EXPERT, містить додатковий головний блок, що реалізує нечіткий регресійний механізм логічного висновку.

На основі обробки певної кількості факторів, що визначають необхідність у зрошенні, система визначає ступені доцільності використання кожного з визначених класів рішень щодо проведення поливу. Обирається те рішення, ступінь доцільності якого при певному векторі вхідних параметрів є найбільшим.

Система нечіткого регресійного механізму логічного висновку побудована на основі системи нечіткого логічного висновку [3] та містить наступні модулі.

1. «Фазифікатор», який здійснює перетворення певної кількості вимірних значень факторів, що визначають необхідність зрошення, у значення ступенів належності до їх нечітких термів.

2. «Нечітка база знань», що містить експертні знання у вигляді лінгвістичних правил типу «ЯКЩО – ТОДІ».

3. «Функції належності», які задані в аналітичному вигляді та дозволяють представляти лінгвістичні терми як нечіткі множини.

4. «Машина нечіткого висновку», яка за нечіткою базою знань визначає діагноз поливу у вигляді нечіткої множини при певному векторі вхідних змінних.

5. «Дерево логічного висновку», що відображає ієрархічний зв'язок між вхідними змінними та вихідною величиною – класом рішення.

6. «Нечіткий регресійний механізм логічного висновку», який визначає найбільш можливе рішення про необхідність зрошення з нечіткої множини рішень, що є розв'язком рівняння регресії для різних варіантів поливу.

7. «Підсистема пояснення» обґрунтовує вибір рішення про полив шляхом визначення змінних, які здійснили найбільш вагомий вплив на процес прийняття рішення.

Розроблена система підтримки прийняття рішень дозволяє суттєво скоротити час, необхідний для проведення розрахунків при визначенні строків і норм поливу загальноприйнятими методами, урахувати всі можливі фактори, що впливають на визначення діагнозу, та їх взаємодії, проводити ранжування можливих діагнозів при визначенні параметрів режимів зрошення на основі аналізу певної кількості параметрів стану. Також цей програмний продукт дає можливість точніше визначати строки та норми поливу порівняно з існуючими методами без трудомістких розрахунків.

Запропонована методика дозволяє використовувати розроблену систему підтримки прийняття рішень без спеціальної підготовки в області нечіткого моделювання та програмування, що задовольняє вимоги сучасного зрошувального землеробства.

Список використаних джерел

1. Леві Л.І. Інтелектуальні інформаційні технології в ідентифікації і керуванні складними технічними об'єктами в умовах невизначеності: [монографія]. – Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2021. – 194 с.

2. Rotshtein A. Design and tuning of fuzzy if-then rules for medical diagnosis. In N.-H. Teodorescu (ed): Fuzzy and Neural-Fuzzy Systems in Medical and Biomedical Engineering / Rotshtein A. – CRC Press, 1998. – P. 35 – 97.

3. Rotshtein A.P., Katelnikov D.I., Design and Tuning of Fuzzy If-Then Rules for Automatic Classification // Proc. International Conf. «Annual Meeting of North American Fuzzy Information Processing Society – NAFIPS '98». – Tampa (USA). – 1998. – P. 50 – 55.

УДК 621.311

В'юн Володимир Валентинович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА РОЗРОБЛЕННЯ ФОТО-ЕЛЕКТРИЧНОЇ
СТАНЦІЇ ДЛЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ЖИВЛЕННЯ КОРПУСУ 7
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»***

У сучасному світі, де зростання енергоспоживання та екологічні виклики стають все відчутнішими, альтернативні джерела енергії набувають дедалі більшої ваги. На зміну традиційним ресурсам, таким як вугілля та нафта, приходять інноваційні рішення, орієнтовані на сталий розвиток та екологічну чистоту. У цій статті ми розглянемо, що таке альтернативні джерела енергії, виділимо дев'ять основних їх типів, обговоримо їхні переваги, недоліки та можливості використання, а також надамо рекомендації щодо їх вибору.

Альтернативні джерела енергії базуються на природних процесах, як-от сонячне випромінювання, вітер, течії води та геотермальні явища. Хоча викопне паливо, як-от нафта та газ, негативно впливає на довкілля і є невідновлювальним, не всі альтернативні джерела є повністю відновлювальними. Наприклад, ядерна енергетика вважається невідновлювальною, тоді як енергія вітру, сонця та гідроенергія належать до відновлювальних, оскільки поновлюються за відносно короткий час.

Метою цієї роботи є аналіз доцільності та розробка проекту фотоелектричної станції для забезпечення альтернативного енергоживлення корпусу №7 Національного університету "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка". Цей проект сприятиме зменшенню витрат університету на електроенергію та дотриманню екологічних стандартів, що є особливо актуальним в умовах сучасної енергетичної кризи.

Аналіз доцільності впровадження фотоелектричної станції [1-4]:

1. Економічна доцільність: Перший етап – це аналіз енергоспоживання корпусу №7. Середнє енергоспоживання визначає кількість електроенергії, яку потрібно компенсувати за допомогою сонячної станції. Інвестиції в таку систему мають потенціал окупитися за 5-7 років.

2. Екологічна доцільність: Використання сонячної енергії дозволить значно скоротити викиди парникових газів. Згідно з розрахунками, встановлення фотоелектричної станції може знизити щорічні викиди CO₂ на кілька тонн, що є вагомим внеском у збереження довкілля.

3. Технічна можливість: На даху корпусу №7 є достатня площа для встановлення необхідної кількості сонячних панелей. Розроблення проекту фотоелектричної станції

1. Вибір обладнання: До складу станції входять:

- сонячні панелі з високим коефіцієнтом корисної дії, які перетворюють сонячну енергію на електричну.
- інвертори, які змінюють постійний струм (DC) на змінний (AC) для подачі в мережу корпусу.
- акумуляторні батареї для зберігання енергії на випадок, коли споживання перевищує виробництво (наприклад, вночі).
- контролери заряду, що оптимізують процес заряджання та забезпечують захист акумуляторів.

2. Розрахунок потужності: Найбільш базовий підхід до визначення необхідної потужності сонячної електростанції полягає у її співвідношенні до загальної потужності пристроїв, які вона має живити. Проте є кілька важливих нюансів:

- необов'язкова робота всіх пристроїв одночасно. Зазвичай не всі споживачі електроенергії працюють одночасно, тому потужність станції може бути меншою за сумарну потужність усіх приладів.

- коливання у споживанні. Щомісячне споживання енергії може суттєво варіюватися залежно від сезону. Встановлення спеціального лічильника допоможе відстежувати споживання протягом доби й тижня, що дозволить бачити періоди пікового та мінімального використання. Це важливо при визначенні оптимальної потужності станції, адже зайва потужність може призвести до надлишкової генерації, що може не знадобитися або призвести до витрат, які не виправдаються.

3. Монтаж: Планується розміщення панелей на даху корпусу з урахуванням нахилу для максимального захоплення сонячного світла.

4. Взаємодія із загальною мережею: Передбачається часткове використання накопиченої енергії для живлення загальної мережі університету. У випадку надлишку виробленої енергії її можна буде спрямовувати на інші корпуси або продавати до загальної електромережі, що принесе університету додатковий дохід.

Переваги проекту:

- безшумність роботи.
- термін роботи сонячних елементів практично необмежений і може становити десятки років.
- перетворення сонячної енергії відбувається в основному за рахунок використання фотоелектричних елементів.
- додаткове або автономне джерело електроенергії приватного будинку.
- можливість отримання "зеленого" тарифу.

Навчальні та дослідницькі перспективи: Наявність фотоелектричної станції на території університету відкриває широкі можливості для студентів, дозволяючи проводити навчальні практики та наукові дослідження в галузі відновлюваної енергетики та підвищення енергоефективності.

Підвищення іміджу університету: Впровадження екологічних проектів зміцнює репутацію університету, роблячи його більш привабливим для абітурієнтів і потенційних інвесторів.

Аналіз доцільності та розробка проекту фотоелектричної станції для корпусу №7 Полтавської політехніки свідчать про високий потенціал такого заходу. Встановлення фотоелектричної станції дозволить знизити витрати на електроенергію, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та підвищити енергоефективність університету. Успішна реалізація проекту також відкриє можливості для подальшого впровадження аналогічних систем в інших корпусах і сприятиме розвитку університету як сучасного, екологічно орієнтованого навчального закладу.

Запровадження відновлюваних джерел енергії є важливим кроком для підвищення енергоефективності та забезпечення сталого розвитку університету, що відповідає міжнародним стандартам та тенденціям у сфері енергетики.

Список використаних джерел

1. Впровадження сонячних електростанцій та дослідження їх впливу на роботу електроенергетичних систем [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://events.pstu.edu/konkurs-energy/wp-content/uploads/sites/2/2018/03/%D0%A1%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>.

2. Альтернативні джерела енергії: види та критерії вибору [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://trinitisb.com.ua/blog/alternatyvni-dzherela-energii/>.

3. Як розрахувати потрібну потужність сонячної електростанції? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://raytonsun.io/yak-rozrahuvati-potribnu-potuzhnist-sonyachnoyi-elektrostantsiyi/>.

4. Переваги та недоліки технологій СЕС та ВЕС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://iknet.com.ua/uk/article/advantages-and-disadantages>.

УДК 004.56.5

Єрмілов Роман Олександрович

аспірант

Науковий керівник: Кожушко Григорій Мефодійович

доктор технічних наук, професор

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ОЦІНКА ПАРАМЕТРІВ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ

Сучасні методи ідентифікації зображень не забезпечують той рівень надійності, який є необхідним в даний час. Можливим рішенням для ідентифікації особи з достатньою надійністю є використання біометричних технологій, які відрізняються від стандартної ідентифікації за допомогою паролю та значно підвищують певність та надійність цього процесу.

Для оцінки ефективності роботи систем ідентифікації ми використовували параметри, які найкраще можуть характеризувати роботу цієї системи [1]. Нами враховувалися найбільш критичні параметри – величина помилки першого роду FRR, яка показує ймовірність того, що система не зможе ідентифікувати зареєстрованого користувача (тут розуміється, що система може прийняти умовно «свого» користувача за «чужого»). Також досліджувалася величина помилки другого роду FAR – це ймовірність того, що система ідентифікує незареєстрованого користувача (тобто прийме «чужого» за «свого») [2].

З проведених досліджень стало зрозумілим, що ці помилки FAR та FRR тісно зв'язані одна з одною, і виявилось, що більш вагомим та критичним параметром є FAR, так як надання доступу «чужому» може нанести значну шкоду (на відміну від FRR). При налаштуванні системи треба встановлювати FAR достатньо малим, але таким, щоб це не призвело до різкого збільшення величини FRR (тоді система буде відмовляти в доступі більшості зареєстрованих користувачів). Було встановлено, що при значеннях FAR у межах від 0,001 до 0,1, величини помилки FRR будуть коливатися у межах від 0,05 до 0,15.

Список використаних джерел

1. Царьов Р. Ю. Біометричні технології: навч. посіб. / Р. Ю. Царьов, Т. М. Лемеха. – Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2016. – 140 с.: іл.
2. Biometrics catalog [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.biometriccatalog.org/>, англ.

УДК 621.396

Дюдюк Ігор Миколайович

магістрант гр. 2дТТ

Івко Сергій Олександрович

кандидат технічних наук

Смоляр Віктор Григорович

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ СЕНСОРНОЇ МЕРЕЖІ ЗА ДОПОМОГОЮ КАНАЛІВ ЗВ'ЯЗКУ З ПІДВИЩЕНОЮ ЗАВАДОСТІЙКІСТЮ

Новітні технології бездротового зв'язку та прогрес в області виробництва мікроелектроніки дозволили протягом останніх десятиліть перейти до практичної розробки та впровадженню нового класу розподілених комунікаційних систем – сенсорних мереж.

Бездротові сенсорні мережі – це перспективна технологія. В процесі розробки сенсорних мереж, були виявлені недоліки каналів зв'язку бездротових сенсорних мереж такі як: асиметричність каналів, нестабільність каналів, непередбачуваність, зміна рівня потужності сигналу на тривалих проміжках часу. Всі ці явища вносять свій вплив на стабільність роботи мережі. Тому навіть використовуючи метод множинного доступу з виявленням несучої і уникнення колізій (CSMA/CA), не є гарантом компенсації втрат пакетів від колізій. При цьому губляться пакети тільки від вузлів з найбільш слабким рівнем сигналу, а вузли з більш сильним рівнем сигналу стабільні.

Щоб підвищити, ефективність використання радіочастотного спектру знайшла застосування технологія OFDM (мультиплексування з ортогональним частотним розділенням каналів).

Мультиплексування з кодованим ортогональним частотним поділом каналів (COFDM) є альтернативою сигналу з однією несучою, яка часто використовується через обмеження систем з однією несучою для широкосмугових програм, де використовується багатопроменевість. Ці обмеження зумовлені частотно-вибірковим завмиранням, яке спричиняє значну різницю потужності сигналу прийому в широкосмуговому каналі, а також міжсимвольними перешкодами, які можуть виникати в середовищах із великим розповсюдженням затримки.

COFDM також забезпечує бездротовий зв'язок вирішенням проблеми міжсимвольної інтерференції (ISI). Між кожним переданим символом залишається захисний інтервал, щоб у приймача був час для отримання копії символу, що надходить на довшому відбитому шляху, без перекриття

з наступним символом. В приймачі відбувається перекриття символів, в момент коли захисний інтервал достатньо довгий і коли він занадто короткий, що призводить до міжсимвольної інтерференції.

В широкопasmовій системі з однією несучою довжина символу стає дуже малою для даної швидкості передачі даних. Захисний інтервал, необхідний для врахування відмінностей у довжині шляху, може стати таким же або довшим, ніж символ. Це зменшить кількість даних, які можна надіслати, так як пауза буде збільшуватися.

Символи ставатимуть довшими прямо пропорційно кількості використаних піднесучих. Таким чином, захисний інтервал установленної довжини менше впливатиме на кількість даних, які можуть бути передані, так як символ перенесення даних переважатиме над захисним інтервалом.

Мультиплексування з кодованим ортогональним частотним поділом каналів практично нечутливе до завмирань та короткочасним завадам.

Також, треба врахувати технологію MIMO (множинного входу – множинного виходу).

Сигнал на вході двох приймальних антен, спотворюється шумом, який не корельований між антенами, таким чином об'єднавши два сигнали, можна отримати кращий сигнал. Рознесення також можна досягти за допомогою кількох передавальних антен методом просторово-часового кодування (STC).

Все це свідчить про прямий взаємозв'язок завадостійкості з енергетичною та частотною ефективністю бездротових сенсорних мереж. Їх одночасне підвищення впливає на надійність роботи в цілому, як системи. Завадостійкість приймання сигналів в системі MIMO суттєво залежить від вибору методу обробки сигналів на приймальному боці. Існуючі методи обробки сигналів, які забезпечують задану якість передачі інформації, мають високу обчислювальну складність, тому виникає необхідність удосконалення цих методів.

Список використаних джерел

1. Смоляр В.Г., Тишко С.А., Слюсарь І.І. // Системи управління, навігації та зв'язку. – К.: Центральний науково-дослідний інститут навігації та управління, 2011. – Вип. 1(21). – С. 268-271.
2. Вісник Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут. Комунікаційні та інформаційні системи. Випуск № 1. – Київ: ВІТІ, 2021. – 122 с.
3. <https://silvustechologies.com>
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/MIMO>.

UDC 656:681.518.5

Zhang Wenjun

master

National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

***MODELING OF A TECHNICAL DIAGNOSIS SYSTEM
OF GENERATOR BASED ON ICE***

Ukraine has significant practical experience in the use of renewable energy sources (RES). According to estimates from the long-term program "Energy Conservation and Enhancement of Energy Efficiency in Ukraine until 2050," fully harnessing the potential of renewable energy sources offers promising prospects for generating capacity based on RES. However, the deployment of renewable energy technologies, particularly as autonomous power supply systems, often necessitates a reliable backup source of electrical power. Among the various options available, electric generators based on internal combustion engines (ICEs) are regarded as the most reliable and cost-effective backup power sources. These generators are also widely employed independently in emergency situations and for humanitarian power supply purposes.

The efficient utilization of energy resources has always been, and continues to be, a key concern for decision-makers at national, European, and international levels. The European Union (EU) and its member states have committed to significant environmental goals by signing and ratifying the Paris Agreement, which sets a target of reducing greenhouse gas emissions by 55% by 2030, compared to 1990 levels. Achieving this ambitious goal is possible only with the use of functional, energy-efficient equipment, such as ICE-based energy-generating systems, which must demonstrate both high energy performance and low emissions. Ensuring the proper operation and efficiency of such equipment requires the implementation of advanced diagnostic methods to monitor key performance indicators that affect energy efficiency.

One of the critical indicators influencing the energy efficiency of power-generating equipment is cylinder compression, or the real compression ratio. The diagnostic process for assessing the condition of ICEs relies on collecting experimental data and analyzing diagnostic features. Depending on their informativeness, these features help determine the technical condition of the system under examination. There are several diagnostic methods available for ICEs, which in most cases allow the establishment of a technical diagnosis by comparing the experimental data obtained with normative values.

One of the advanced diagnostic methods involves measuring compression pressure using compressors and compressographs to assess the tightness of the cylinder-piston group. Despite its effectiveness, this method has certain drawbacks, including the labor-intensive process of engine disassembly and

potential data inaccuracies. To overcome these limitations, ICE diagnostic systems that use starter current levels as a diagnostic parameter have been developed. These systems analyze the variation in crankshaft torque during engine cranking without fuel supply in compressor mode, relying on measurements of the starter's current and voltage.

Examples of diagnostic systems utilizing this method include motor testers like DAK-300-03, TM3500, M3-2, and others. This method significantly enhances the informativeness and reliability of diagnostic results while reducing labor costs. However, implementing this approach requires pre-existing data on diagnostic parameters, which complicates its application and renders it ineffective for diagnosing newly developed engines.

To accurately predict the parameters of a technical diagnostic system for generators utilizing ICEs through the compressor method, it is essential to develop a process model. This model will allow for the selection of appropriate system components and improve the overall efficiency of the diagnostic process, ensuring that power-generating equipment remains energy-efficient and environmentally compliant.

References

1. S. Zaichenko, S. Shevchuk, R. Kulish, S. Denysiuk, D. Derevianko and V. Opryshko, "Identification of the least reliable elements of autonomous power plant based on internal combustion and diesel engines by the method of the lowest residual entropy," In 2021 IEEE 2nd KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek), vol. 1, pp. 549-552, September 2021. DOI: 10.1109/KhPIWeek53812.2021.9570078.

2. S. Zaichenko, S. Shevchuk, R. Kulish, S. Denysiuk, D. Derevianko and V. Opryshko, "Identification of the least reliable elements of autonomous power plant based on internal combustion and diesel engines by the method of the lowest residual entropy," In 2021 IEEE 2nd KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek), September 2021, vol. 1, pp. 549-552. DOI: 10.1109/KhPIWeek53812.2021.9570078.

3. S. Zaichenko, S. Shevchuk, V. Opryshko, S. Pryadko, A. Halem and A. Adjebi, "Determination of autonomous electrical energy source technical condition based on an ICE," In 2020 IEEE 2nd KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek), vol. 1, pp. 305-308, October 2020. DOI: 10.1109/KhPIWeek51551.2020.9250074.

4. S. Zaichenko, D. Derevianko, "Comparison of the Energy Efficiency of Synchronous Power Generator with Spark Ignition Engine Using Different Types of Fuels," In Systems, Decision and Control in Energy V (pp. 155-177). Cham: Springer Nature Switzerland. DOI: 10.1007/978-3-031-35088-7_10.

УДК 697.644.1

Заніздра Єгор Миколайович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ
АВТОМАТИКИ ДЛЯ ТЕПЛООВОГО ВУЗЛА КОРПУСУ***

Теплові вузли є ключовим елементом систем теплопостачання, оскільки забезпечують передачу тепла від централізованих джерел теплопостачання до споживачів. У зв'язку зі зростанням вимог до енергоефективності та надійності таких систем, впровадження сучасних автоматизованих систем управління тепловими вузлами є необхідною умовою для підвищення ефективності роботи та зниження витрат на експлуатацію.

Зростання цін на енергоносії та вимоги до зменшення викидів парникових газів створюють потребу у впровадженні енергоефективних технологій в різних галузях, зокрема у системах теплопостачання. Автоматизація теплових вузлів дозволяє оптимізувати процес споживання теплової енергії, знизити втрати тепла, покращити контроль над технологічними параметрами та експресно реагувати на зміни умов експлуатації[1].

Сучасні системи автоматизації для теплових вузлів здатні здійснювати моніторинг, контроль та регулювання температури теплоносія, витрати теплоносія, тиску в системі, а також інших параметрів. Серед популярних рішень — використання програмованих логічних контролерів (PLC), систем диспетчеризації (SCADA) та спеціалізованих сенсорів. Це забезпечує точний контроль за роботою обладнання та вчасне виявлення відхилень у роботі системи[3].

Впровадження автоматизованої системи управління тепловим вузлом має ряд суттєвих переваг:

– Енергоефективність: автоматизація дозволяє підтримувати оптимальний режим роботи, що сприяє зниженню споживання енергоресурсів та зменшенню витрат.

– Покращення надійності та безпеки: система автоматично виявляє відхилення від нормального режиму роботи та оперативно реагує на них, що підвищує безпеку та зменшує ризик аварійних ситуацій[2].

– Зручність експлуатації та обслуговування: зниження необхідності в ручному управлінні та можливість дистанційного контролю знижують навантаження на обслуговуючий персонал.

– Економічна ефективність: хоча початкові витрати на впровадження системи автоматики можуть бути значними, у довгостроковій перспективі

це дозволяє знизити експлуатаційні витрати завдяки скороченню споживання енергії та зменшенню потреби в частих ремонтних роботах.

Проект системи автоматики для теплового вузла включає наступні етапи:

– Вибір контролера: залежно від складності системи та обсягу даних, що обробляються, обирається контролер з необхідними характеристиками.

– Інтеграція датчиків та виконавчих механізмів: Для забезпечення моніторингу та регулювання температури, тиску та витрати необхідно обрати відповідні датчики та виконавчі механізми.

– Програмне забезпечення та диспетчеризація: розробка програми для контролера та впровадження системи SCADA для віддаленого моніторингу параметрів теплового вузла.

– Проведення випробувань та налаштування системи: встановлення обладнання, тестування системи на відповідність технічним вимогам та введення її в експлуатацію.

Для оцінки економічної доцільності впровадження автоматизації розглядаються такі аспекти[3]:

– Витрати на обладнання та впровадження: включають вартість обладнання, його монтаж та налаштування.

– Оцінка економії енергоресурсів: розрахунок зниження витрат на теплову енергію завдяки більш ефективному управлінню.

– Розрахунок періоду окупності: аналіз окупності проекту на основі порівняння витрат на впровадження з економією енергоресурсів та зниженням витрат на обслуговування.

У висновку можемо зрозуміти, що впровадження автоматизованої системи управління для теплового вузла є доцільним з точки зору підвищення енергоефективності, надійності та зручності експлуатації. Попередні розрахунки свідчать про те, що інвестиції у впровадження такої системи окупляться протягом кількох років завдяки значному зниженню витрат на теплову енергію та обслуговування. Це робить автоматизацію теплових вузлів важливою складовою модернізації систем теплопостачання на сучасному етапі.

Список використаних джерел

1. Конспект лекцій по дисципліні «Джерела теплопостачання та теплові мережі» для студентів за напрямом навчання 6.050601 «Теплоенергетика»/ Укл. Клімов Р.О., – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2016. – 103с.

2. Теплопостачання (частина I “Теплові мережі та споруди”). Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007, – 244 с.

3. Конспект лекцій з дисципліні «Автоматизація теплових процесів» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 144 –Теплоенергетика, Кам’янське : ДДТУ, 2019. - С.138.

UDC 620.91

Zakharchenko Ruslan

Candidate of technical sciences, associate professor

Scientific advisor: Kryvorot Anatolii

Candidate of technical sciences, associate professor

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

THE EFFICIENCY OF USING BIFACIAL SOLAR PANELS

Solar energy is an important source of renewable energy that helps reduce dependence on fossil fuels and decrease greenhouse gas emissions. Due to its inexhaustible potential and environmental benefits, solar energy is becoming a key component of energy transformation in many countries around the world. Since fossil fuels are limited and cause significant environmental pollution, the use of solar energy not only reduces negative impacts on nature but also ensures long-term energy independence. Innovative solutions in solar energy, such as bifacial solar panels, represent a significant step forward in improving electricity generation efficiency. These panels can generate electricity from both sides, greatly enhancing their productivity compared to traditional monofacial panels. The use of bifacial panels allows for maximum utilization of solar radiation, including reflected light, which is often ignored by traditional systems. This makes them highly attractive for projects focused on optimizing energy resources under various conditions.

Bifacial solar panels differ in that they absorb solar energy from both the front and rear surfaces. This allows for a significant increase in panel efficiency, especially in situations where sunlight is reflected from the ground or other objects. Installed on reflective surfaces, such as snow, gravel, or concrete, these panels can generate 10-30% more energy than monofacial panels. The use of such panels in northern regions, where snow coverage dominates in winter, provides additional energy, which is especially important in short daylight conditions. This makes bifacial panels effective not only in warm climates but also in regions with moderate and cold climates. Due to innovative materials and designs, these panels are more reliable, efficient, and durable. For instance, monocrystalline bifacial panels can achieve efficiencies in the range of 20-22%. This level of performance makes them one of the most promising solutions for large-scale industrial and commercial applications. Moreover, they are less prone to overheating, which allows them to be used in warmer climates without significant efficiency loss, a common issue with some traditional panel types [1].

The high efficiency of bifacial panels is ensured by their ability to use both direct and reflected sunlight. This technology is especially useful in conditions of low insolation or variable weather. Panels that can produce energy from both sides even on cloudy days or in diffused light conditions are a reliable solution

for regions with frequent climate changes. Due to reflective surfaces, the installation of such panels is an effective solution for northern regions or areas with significant snow coverage [2]. Another advantage is the efficient use of space. Bifacial panels can generate more energy from the same area as monofacial ones, which is a strong argument in favor of their installation in space-limited conditions.

In addition to increased productivity, bifacial panels are economically advantageous. Their ability to generate more electricity per unit area reduces the need for additional panel installations, thereby lowering installation and maintenance costs. The return on investment in such panels accelerates, particularly in commercial and industrial projects where the use of large areas for solar farms is key. Furthermore, their durability and reliability contribute to lower maintenance costs over the entire system lifecycle [3].

Bifacial panels are becoming increasingly popular in both industrial and private projects. They can be installed on rooftops of houses, carports, or other architectural structures. This allows for efficient use of limited space and ensures energy independence for households. Additionally, combining such panels with modern energy storage systems allows for the accumulation of excess electricity for use in the evening or at night when energy production decreases. This is important for stable energy supply, especially in conditions of uneven solar energy distribution throughout the day [4].

Bifacial solar panels are an innovative and efficient solution for improving the productivity of solar power plants. Their ability to absorb light from both sides and generate more energy per unit area makes them a profitable investment choice for both large industrial facilities and residential buildings. In the context of the global shift to renewable energy sources, bifacial panels have significant potential for further development and widespread adoption. They contribute to sustainable development and serve as an effective tool for addressing modern environmental and economic challenges.

References

1. Yang, J., Huang, Y., & Wang, Y. "Advances in bifacial solar cells." *Renewable Energy*, 2021.
2. Smith, M. "The efficiency of bifacial solar panels in varying climatic conditions." *Journal of Solar Energy*, 2018.
3. International Renewable Energy Agency (IRENA). "The future of solar photovoltaics: Deployment, investment, technology, grid integration, and socio-economic aspects." 2019.
4. Li, H., & Gao, L. "Economic benefits of bifacial solar technology in residential applications." *Energy Policy*, 2020.

УДК 371.3:004.9

Звєкова Світлана Миколаївна

здобувачка третього освітньо-наукового рівня
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

***ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ВІРТУАЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС***

У сучасному освітньому процесі технології відіграють дедалі важливішу роль, формуючи нові підходи до навчання та викладання. Впровадження віртуальних технологій стає необхідною складовою адаптації освіти до вимог цифрового світу. Ці технології не лише змінюють традиційні методи навчання, але й розширюють можливості для учнів та викладачів, створюючи інтерактивні середовища, що стимулюють пізнавальну активність. Віртуальні платформи, інтерактивні симуляції та інші інноваційні рішення сприяють розвитку критичного мислення, підвищують мотивацію до навчання та забезпечують більш гнучке й доступне навчальне середовище. Однак, разом із потенційними перевагами, використання віртуальних технологій також породжує нові виклики, зокрема пов'язані з адаптацією вчителів, інфраструктурною підтримкою та балансом між технологіями та традиційними методами навчання.

Сучасні технології є результатом науково-технічного прогресу і виражаються у конкретних продуктах, системах, методах та пристроях. Наприклад, технологія віртуальної реальності (VR) стала можливою завдяки науково-технічному розвитку, що призвів до процесу комп'ютеризації суспільства. Цей феномен дозволяє людині отримувати нові знання та здобувати необхідні навички за допомогою сучасних методів. У сучасному навчанні технічні пристрої, такі як мультимедійне обладнання, комп'ютери, спеціалізовані пристрої та інші винаходи, грають велику роль. У наш час учні мають значні можливості для саморозвитку та навчання. Завдяки новітнім технологіям віртуальної реальності (VR), діти можуть зануритися в простори космосу, побачити динозаврів у їхньому природному середовищі та провести хімічні експерименти як справжні науковці. Завдяки цьому батьки та вчителі мають прикладати максимум зусиль, щоб виховати в дитині любов до знань змалку [2].

В сучасному світі, будь-яка особа, яка має доступ до Інтернету, має великі можливості для самостійного навчання, що відкриває шлях до самоосвіти. Це означає, що знання стали доступними для широкого кола людей, на відміну від минулих часів. Раніше знання були доступні лише обмеженій категорії осіб, які володіли грамотністю і мали доступ до книг та наставництва. Навіть серед грамотних людей, які могли отримувати книги іноземців, не завжди було розуміння їхньої мови, що перешкоджало

засвоєнню знань без допомоги перекладачів. Зараз наше покоління може з легкістю освоювати знання навіть іншими мовами, просто користуючись онлайн-перекладачами у будь-який зручний для себе час.

Сучасні технології сприяють можливості освіти людей та безпосередньо впливають на якість освіти. У навчальних закладах, таких як школи, коледжі, університети та інші освітні установи, використовуються сучасні методи навчання. Однією з таких технологій є онлайн-тестування учнів, яке допомагає вчителям визначити теми, з якими учні мають труднощі, і зосередити увагу на них. Крім того, більшість учнів має вільний доступ до Інтернету, що дає їм змогу самостійно вивчати теми або дізнаватися щось нове. Хоча сучасні технології мають багато переваг у навчальному процесі, виникають складнощі з їх впровадженням у вже сформовану систему освіти. Вчителям і викладачам важко оволодіти новими технологіями, а адміністрації шкіл або вищих навчальних закладів складно забезпечити фінансування для нових проектів [1].

Отже, впровадження сучасних технологій, зокрема віртуальних платформ та інструментів, значно розширює можливості освітнього процесу, роблячи його більш інтерактивним, гнучким та доступним для учнів. Віртуальна реальність та інші цифрові технології дозволяють занурювати учнів у навчальний матеріал, роблячи навчання ефективнішим та захоплюючим. Проте, попри численні переваги, існують певні виклики, пов'язані з адаптацією вчителів до нових умов, фінансовою підтримкою інновацій та потребою в балансі між традиційними методами й новітніми технологіями. Тому для забезпечення ефективності сучасного освітнього процесу важливо не лише активно впроваджувати технології, але й враховувати можливі проблеми та шляхи їх подолання.

Список використаних джерел

1. Андруник В., Шестакевич Т., Пасічник В. Технології доповненої та віртуальної реальності у навчанні дітей з РАС /ЕКОНТЕХМОД. МІЖНАРОДНИЙ КВАРТАЛЬНИК Вип. 07, №4, 2018. С. 59-64.
2. Антонюк М. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakoyu-mozhebuty-suchasna-osvita/>
3. Кирильчук С. М. Smart-технології в навчанні дітей з особливими потребами. Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і 82 засобів навчання НАПН України : зб. матеріалів наук. конф. Київ : ІТЗН НАПН України, 2017. С. 42–46.
4. Носенко Ю.Г. Інклюзивне навчання як етап еволюційного розвитку суспільства / Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник / [А.В. Гета, В.М. Заїка, В.В. Коваленко та ін.]; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.

УДК 621.34

Євдоченко Олександр Іванович

аспірант

Науковий керівник: Шефер Олександр Віталійович

доктор технічних наук, професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПОСЛІДОВНОГО ТА ПОРОГОВОГО ДЕКОДУВАННЯ ЗГОРТКОВИХ КОДІВ

Алгоритм декодування Вітербі, що є оптимальним для згорткових кодів, володіє тим недоліком, що якщо ймовірність появи помилки експоненційно зменшується зі зростанням довжини кодового обмеження, то число кодових станів, а значить, і складність декодера, експоненційно зростає зі збільшенням довжини кодового обмеження. Для ослаблення впливу зазначеної характеристики на обчислювальні витрати були розроблені альтернативні варіанти декодування згорткових кодів, в основі яких лежить стратегія, яка ігнорує малоімовірні шляхи по решітці. Подібні процедури, відомі під загальною назвою послідовного декодування, реалізуються у вигляді алгоритму послідовного декодування Возенкрафта - Фано, або стек-алгоритму, запропонованого Зігангировим та Желінеком. Ще одним варіантом, що становить конкурентоспроможну альтернативу, може бути метод, який називається декодуванням із зворотним зв'язком або пороговим декодуванням[1].

Коротко суть послідовного декодування полягає в наступному. У ході роботи послідовного декодера формується шлях, що відповідає гіпотетичному варіанту переданої послідовності кодових символів, для якого розраховується метрика щодо фактично прийнятого сигналу. Ця процедура триває до тих пір, поки метрика, що розраховується, свідчить про правдоподібний вибір гіпотези, в іншому випадку відбувається послідовне формування нових шляхів до знаходження найбільш правдоподібного. Алгоритмічно розглянутий метод декодування виконується в такий спосіб. Починаючи з деякого вузла, декодер генерує обидва можливі продовження і порівнює їх із прийнятою групою з n кодових символів. Якщо прийнята група з n кодових символів збігається з одним із побудованих по решітці відрізків шляху, декодер слідує цьому шляху. Якщо ж узгодження немає, то декодер вибирає найбільш правдоподібний шлях, одночасно ведучи підрахунок кількості розбіжностей між прийнятими та згенерованими символами. Якщо дві гілки виявляються рівно імовірними, то, як і в алгоритмі Вітербі, декодер здійснює випадковий вибір. На кожному наступному етапі декодування формується чергова пара шляхів решітки, яка порівнюється з наступним набором із n отриманих кодових символів. Подібне генерування гіпотетичного шляху триває до тих пір, поки або не буде пройдена вся

решітка i , значить, знайдено найбільш ймовірний шлях, або підрахунок розбіжностей перевищить деякий поріг, в результаті чого декодер прийме рішення, що шлях, який ним формується, є хибним і його слід відкинути. Оскільки декодер пам'ятає список відкинутих шляхів, він повертається по решітці назад на один крок, встановлює лічильник розбіжностей і аналізує альтернативний шлях [2]. Якщо альтернативний шлях з вузла, що розглядається, також призводить до перевищення порога, декодер відступає ще на один крок і знову здійснює порівняння нового шляху і прийнятої послідовності. Рух декодера назад триватиме до того часу, поки він знову почне формування найімовірнішого шляху. Як впливає з опису алгоритму, декодер здійснює пошук найбільш правдоподібного шляху послідовно, реалізуючи в кожний момент часу лише один варіант руху по решітці.

У свою чергу декодування зі зворотним зв'язком реалізує процедуру визначення значення інформаційного біта на j -м етапі процедури на підставі аналізу метрик шляхів, які розраховані для $j, j+1, \dots, j+m$ кроків декодування, де m - деяке позитивне число, що визначається довжиною упередження $L=m+1$, тобто кількістю груп кодових символів, що враховуються при декодуванні j -го інформаційного біта. Рішення про те, чи є інформаційний біт нулем або одиницею, приймається в залежності від того, якій вершині (тобто відповідає нульовому або одиничному вхідному біту) закінчується відрізок шляху з мінімальною відстанню Хеммінга, обмежений вікном упередження, ширина якого дорівнює m . Таким чином, на j -м кроці декодер обчислює 2^L відстаней Хеммінга між прийнятою послідовністю кодових символів і всіма можливими шляхами по решітчастій діаграмі, що починаються в даному вузлі, протяжність яких обмежена довжиною упередження. Шлях, що володіє найменшою метрикою, вважається таким, що вижив, і якщо останньою вершиною відрізка цього шляху є вершина, що відповідає вхідному біту, що дорівнює одиниці, приймається рішення, що на j -м кроці передавалася інформаційна одиниця, в іншому випадку - нуль. Потім для шляху, що вижив, вікно упередження зсувається вправо на один перехід по решітчастій діаграмі, і знову розраховуються 2^L метрик можливих шляхів для того, щоб визначити значень наступного інформаційного біта. Процедура декодування триває доти, доки повністю відновлено інформаційна послідовність. Очевидно, що пристрій, який реалізує описаний алгоритм, називається декодером із зворотним зв'язком, оскільки знайдене рішення враховується ним при визначенні підмножини шляхів, що розглядаються на наступному кроці

У будь-якому декодері може статися така ситуація, коли через велику кількість помилок перша група кодових символів не буде виправлена належним чином. У деяких декодерах це призводить до введення помилок до наступних груп, викликаючи їх неправильне декодування. Якщо

помилки при декодуванні однієї групи призводять до появи кодовому слові нескінченного числа додаткових помилок, то говорять, що у декодері відбувається поширення помилок. Якщо поширення помилок може бути усунуто вибором алгоритму декодування, це явище називають звичайним поширенням помилок. Якщо ж це явище викликається вибором катастрофічного породжуючого полінома згорткового коду, то говорять про катастрофічне поширення помилок. Вибір належної конструкції коду дозволяє уникнути обох цих ситуацій.

Список використаних джерел

1. Бурачок Р.А., Климаш М.М., Коваль Б.В. Телекомунікаційні системи передавання інформації. Методи кодування. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015.

2. Банкет В.Л. Сигнально-кодові конструкції в телекомунікаційних системах. - Одеса: Фешкс, 2009. - 180 с.

УДК 621.3:621.791:681.5

Лобода Євгеній Володимирович

здобувач освіти другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Трет'як Андрій Валерійович

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИКИ ТА СИЛОВОЇ ЕЛЕКТРОНІКИ З ОПТИМІЗАЦІЄЮ ЇЇ ПАРАМЕТРІВ ДЛЯ МАШИНИ КОНТАКТНОГО СТИКОВОГО ЗВАРЮВАННЯ ЧОРНИХ МЕТАЛІВ

У сучасному виробництві металевих конструкцій значну роль відіграють методи контактного стикового зварювання чорних металів. Для забезпечення високої якості з'єднання необхідно вдосконалити системи автоматики та силової електроніки, що керують процесом зварювання. Оптимізація параметрів дозволяє зменшити енергоспоживання та підвищити ефективність зварювального обладнання.

Машина контактної стикового зварювання чорних металів застосовуються для створення надійних і міцних з'єднань металевих деталей шляхом нагрівання місця контакту і стискання з'єднуваних частин. Основна мета їх використання полягає в отриманні нероз'ємних з'єднань з високою якістю та однорідністю, що необхідно в різних галузях промисловості, таких як машинобудування, металургія, будівництво та виробництво труб. На рисунку 1 наведено модель машини контактної стикового зварювання.

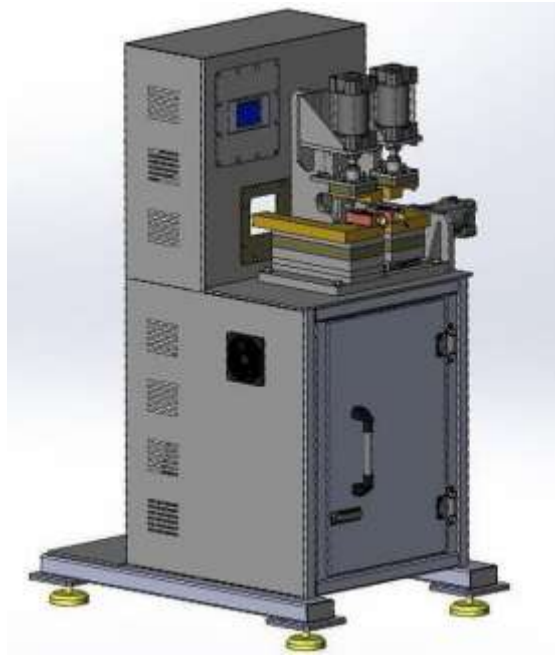

Рис. 1 – Модель машини контактної стикового зварювання

Контактне зварювання забезпечує мінімальні витрати матеріалу і дозволяє з'єднувати металеві вироби різної форми та розмірів, забезпечуючи економію часу і ресурсів. Такий метод є особливо ефективним для зварювання довгих виробів, наприклад, рейок, труб, дротів і листових матеріалів, де необхідна висока точність і міцність з'єднання. Проектування системи автоматизації передбачає розроблення математичної моделі процесу зварювання для визначення оптимальних параметрів роботи обладнання. Це дозволить адаптувати систему до різних умов експлуатації та властивостей матеріалів, що зварюються, забезпечуючи стабільність і якість процесу. Оптимізація системи силової електроніки передбачає вибір відповідних компонентів, а також точне керування електричними параметрами. Важливо забезпечити високу точність управління, щоб уникнути дефектів зварного шва, таких як тріщини або неповне проплавлення.

Таким чином, розроблення автоматизованої системи з оптимізацією параметрів силової електроніки для контактної зварювання чорних металів сприятиме підвищенню якості виробництва, зменшенню енергетичних витрат та підвищенню продуктивності в промислових умовах.

Список використаних джерел

3. Любич О.Й., Радзівський В.М., Будник А.Ф. Обладнання і технологія зварювального виробництва: навч. посіб. Суми: СумДУ, 229 с.
4. Автоматизація виробничих процесів. Навчальний посібник для технічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Тернопіль: ТНТУ ім. І.Пулюя, 2011. – 344с.
5. Вікіпедія. Стикове зварювання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Стикове_зварювання

УДК 004.8

Леощенко Сергій Дмитрович

доктор філософії, доцент кафедри програмних засобів
Національний університет «Запорізька політехніка»

БІОІНСПІРОВАНІ МЕХАНІЗМИ ТОНКОГО НАЛАШТУВАННЯ СИНТЕЗУ ДІАГНОСТИЧНИХ НЕЙРОМОДЕЛЕЙ

При виконанні комплексного синтезу (структурного та параметричного) штучних нейронних мереж (ШНМ) складних топологій (наприклад, рекурентні та глибокі нейронні мережі) нейроеволюція є перспективним підходом [1, с. 32]. Адже методи нейроеволюційного синтезу дозволяють з меншим залученням зовнішнього експерта отримати відповідну топологію та параметри нейромоделі, шляхом поступового нарощування, збільшення складності та зміни параметрів мережі [1, с. 47]. Проте, нейроеволюційний синтез відрізняється значним часом виконання. Також іноді зустрічаються проблеми із локальними екстремумами. Саме тому, актуальною є задача розробки модифікацій, що можуть точково вводитися під час виконання процесу синтезу задля подолання недоліків та покращення результатів [2].

Нейроеволюційні методи ґрунтуються на застосуванні еволюційних алгоритмів. В якості гіперпараметрів при цьому виступають різні характеристики мережі, такі, як ваги зв'язків, топологія, тощо широко застосовуються еволюційні методи, наприклад генетичні алгоритми (GA) [2]. Інші методи, такі як NeuroEvolution of Augmenting Topologies (NEAT) і клітинне кодування [1, с. 84], застосовуються для еволюції топологій ШНМ, з використанням якої можна значно підвищити ефективність мережі.

На підставі висвітлених вище властивостей методів синтезу ШНМ більшість існуючих на сьогоднішній день методів є певним розвитком та модифікацією традиційних нейроеволюційних методів, що дозволяє зробити висновки про їх недоліки та обмеження [3, с. 123]:

1) більшість методів накладає обмеження на структуру (початкову топологію та структуру на основі обраної топології) ШНМ;

2) у багатьох методах еволюція спрямована виключно по шляху ускладнення (в деяких випадках – послідовного спрощення) структури;

3) деякі методи використовують підхід навчання з учителем, що вимагає наявності репрезентативної вибірки прецедентів і додаткових обмежень на структуру ШНМ.

Основні ж механізми тонкого налаштування зосереджено на етапах мутації, селекції та схрещення [3, с. 124].

Тонкий контроль процесу мутації. Після застосування оператора кроссовера, хромосоми піддаються мутації. Мутація запобігає гальмуванню алгоритму навчання в пастці локального мінімуму і дозволяє

створити новий генетичний матеріал в популяції для підтримки її різноманітності [3, с. 124].

Основна ідея механізму тонкого контролю процесу мутації полягає у введенні додаткових генів-параметри, як t – темп мутагенезу і r – сила мутагенезу. Тепер адитивні мутації в матрицю ваг нейронів будуть вноситися з ймовірністю t , додаючи кожному параметру випадкове число в обраному діапазоні (наприклад $[-0.1;0.1]$), помножене на r . Ці гени теж будуть схильні до мінливості [3, с. 124].

Адаптивні механізми контролю селекції та кроссоверу. У GA також виділяється етап селекції, на якому з поточної популяції вибираються та включаються в батьківську популяцію особини, які мають найбільші значення функції пристосованості. Введемо селективний тиск на етапі схрещування, розширивши операцію селекції. Встановимо залежність між ймовірністю передачі гена нащадку та значенням придатності батьків [3, с. 124]. Використання критеріїв селективного тиску під час визначення ймовірності селекції вирішує одразу декілька проблем, а саме:

- 1) завчасну збіжність методу;
- 2) зменшення різноманітність;
- 3) вибір кращих особин, при однаковому.

Оператор рівномірного схрещування є одним з найбільш ефективних операторів рекомбінації в стандартному GA [2]. Рівномірне схрещування виконується відповідно до випадково обраним еталоном, який вказує, які гени повинні успадковуватися від першого батька (інші гени беруться від другого з батьків). Рівномірне схрещування дає більшу гнучкість при комбінуванні рядків, що є важливою перевагою при роботі із GA [3, с. 126].

Незважаючи на те, що кількість проблем і питань, що стосуються розробки і застосування нових нейроеволюційних методів велике, для успішного вирішення завдання з використанням цього підходу досить адекватного розуміння проблеми, свідченням чого є велика кількість цікавих і успішних робіт в даному напрямку.

Список використаної літератури

1. Iba, H. Evolutionary Approach to Machine Learning and Deep Neural Networks: Neuro-Evolution and Gene Regulatory Networks / H. Iba. – New York : Springer, 2018. – 258 p.

2. Kearney, W. T. Using Genetic Algorithms to Evolve Artificial Neural Networks [Electronic resource].–Access mode: <https://digitalcommons.colby.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1836&context=honortheses>.

3. Mechanisms of fine tuning of neuroevolutionary synthesis of artificial neural networks / [S. Leoshchenko, A. Oliinyk, S. Subbotin, M. Zaiko] //Proceedings of The Fourth IEEE International Conference on Advanced Information and Communication Technologies (AICT-2021), Lviv, Ukraine, September 21-25 2021. – P. 122-127.

УДК 621.311

Литвиненко Владислав Сергійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**РОЗРОБЛЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕБІЙНОГО
ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ ТА ІНФОРМУВАННЯ ДЛЯ ЗУПИНКИ-
УКРИТТЯ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ**

З огляду на сучасні загрози та необхідність забезпечення безпеки громадян під час надзвичайних ситуацій, виникає потреба в створенні надійних та функціональних зупинок-укриттів для громадського транспорту. Основною метою таких зупинок є забезпечення укриття пасажирів у випадку небезпеки, а також надання можливості безперервного інформування та електропостачання в екстремальних умовах. Тому розробка системи безперебійного електропостачання та інформування для таких об'єктів є актуальним питанням.

Метою дослідження є розробка та оптимізація системи безперебійного електропостачання та інформування для зупинок-укриттів громадського транспорту. Така система має бути автономною, надійною, довговічною та здатною працювати у надзвичайних умовах.

1. Автономність та безперебійність роботи: Зупинка-укриття повинна мати можливість безперервного електропостачання та інформування, навіть за відсутності центрального живлення.

2. Енергетична ефективність: Важливо забезпечити ефективне використання енергії, враховуючи можливість роботи від альтернативних джерел (сонячні батареї, акумулятори).

3. Захист та надійність: Система повинна мати високу стійкість до пошкоджень та забезпечувати надійний захист від кліматичних впливів.

4. Оперативне інформування: Зупинка має бути обладнана інформаційною панеллю, здатною своєчасно надавати інформацію про надзвичайну ситуацію.

Основні компоненти системи

1. Джерела безперебійного живлення (ДБЖ): Рекомендується використовувати гібридне поєднання сонячних панелей та акумуляторних батарей. У сонячний час панелі забезпечують енергією системи, а надлишки накопичуються в акумуляторах, які забезпечують роботу під час відсутності сонця або за критичних навантажень.

2. Інверторна система: Дозволяє перетворювати енергію з акумуляторів та сонячних панелей на стабільний струм, необхідний для живлення інформаційних панелей, освітлення та аварійного зв'язку.

3. Інформаційна система: Має включати електронну таблицю для відображення інформації та звукову систему для екстрених оповіщень. Управління цією системою може здійснюватись дистанційно або автоматично на основі програмного забезпечення.

Для забезпечення автономності системи безперебійного живлення пропонується встановлення сонячних панелей потужністю від 200 до 400 Вт на зупинках-укриттях, що в середньому забезпечить 8-12 годин роботи на одній зарядці акумулятора ємністю до 100 А·год. Вибір конкретних параметрів залежить від кліматичних умов регіону, середньої кількості сонячних днів, розташування зупинки тощо.

Зупинка-укриття має бути обладнана системою зв'язку, здатною передавати інформацію про поточний стан безпеки. Це може бути радіо- або GSM-зв'язок, який дозволить оновлювати дані навіть за відсутності інтернет-підключення. Інформаційні таблиці повинні мати здатність працювати в автономному режимі щонайменше 24 години, а також автоматично відображати інформацію про надзвичайні ситуації.

Розроблення та впровадження системи безперебійного електропостачання та інформування для зупинок-укриттів громадського транспорту є важливим кроком у забезпеченні безпеки пасажирів. Оптимізація такої системи може знизити ризик втрати зв'язку та інформації в критичних умовах, що, своєю чергою, сприятиме зниженню панічних настроїв серед громадян і підвищенню ефективності евакуаційних заходів.

Список використаних джерел

1. Шмігель А. У. Energy Storage Systems: System Design and Storage Technologies. – Oxford University Press, 2023. – 448 с.
2. Немет Г. Ф. How Solar Energy Became Cheap: A Model for Low-Carbon Innovation. – Taylor & Francis, 2023. – 238 с.

УДК 628.98

Кислиця Дмитро Вадимович

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Наукові керівники: Кожушко Григорій Мефодійович

професор кафедри автоматики, електроніки та телекомунікацій

Кислиця Світлана Григорівна

доцент кафедри автоматики, електроніки та телекомунікацій

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНУ СЛУЖБИ СВІТЛОДІОДНИХ ЛАМП

Світлодіодні (LED) лампи є надзвичайно надійними джерелами світла. Термін служби цих ламп в реальних умовах експлуатації може становити десятки тисяч годин, тому однією з проблем є ресурсні випробування, які при традиційних підходах до ламп розжарювання та газорозрядних ламп становлять 3-4 роки. Зрозуміло, що результати таких випробувань не можуть бути ефективно використані для оперативного управління якістю продукції виробником та оцінки якості продукції споживачами та незалежними органами з оцінки відповідності. Тому дослідження та вдосконалення методів прискореної оцінки ресурсу світлодіодних ламп і світильників є актуальним завданням.

Регламент Комісії ЄС 2019/2020 [1], який встановлює вимоги до екологічного дизайну джерел світла для загального освітлення, зобов'язує виробників надавати інформацію про термін служби цих джерел, у тому числі для світлодіодних ламп і світильників. З метою скорочення терміну випробувань у роботі [1] вперше були рекомендовані прискорені методи оцінки ресурсу світлодіодних джерел світла. Термін служби для цих джерел світла означає час (у годинах) від початку їх використання до моменту, коли 50% перевірених ламп мають коефіцієнт збереження світлового потоку (LFCF), який поступово зменшується до 70% початкового значення.

На перших етапах використання світлодіодних ламп і світильників не було стандартизованих методів перевірки їх терміну служби. Перші рекомендації щодо оцінки цього параметра для світлодіодних джерел світла були розроблені в США [2]. Термін служби визначався як період часу, протягом якого джерело світла забезпечує задану величину світлового потоку.

Пізніше в міжнародних стандартах [3,4] також рекомендовано оцінювати термін служби світлодіодних ламп на основі екстраполяції LFCF до 70% від початкового значення. Відповідно до [2,3] рекомендована тривалість випробувань світлодіодних ламп і модулів повинна становити не менше 6 тис. годин. Прогноз терміну служби світлодіодних ламп

зроблено на основі коефіцієнтів екстраполяції збереження світлового потоку, не збільшеного протягом часу, що перевищує чотирикратну тривалість випробувань. Таким чином, за результатами випробувань до 6000 годин, можна зробити висновок, що партія ламп має термін служби не менше 24000 годин [3].

Рекомендованим методом прогнозування терміну служби на основі LF50 є вибір емпіричної експоненціальної кривої для опису отриманих експериментальних даних. Подальша екстраполяція цієї обраної функції на момент часу, коли світловий потік зменшується до мінімально допустимого рівня, дозволяє оцінити значення корисної лінії обслуговування.

Нами проведено дослідження коефіцієнта збереження світлового потоку в процесі горіння партії ламп потужністю 10 Вт у кількості 10 шт. Лампи випробувано згідно з рекомендаціями [3]. Світловий потік вимірювали кожні 1000 годин горіння лампи за стандартом [5].

Список використаних джерел

1. Commission Regulation (EU) 2019/2020 of 1 October 2019 laying down ecodesign requirements for light sources and separate control gears pursuant to Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Commission Regulations (EC) No 244/2009, (EC) No 245/2009 and (EU), 2019, No. 1194/2012, 32.

2. ASSIST. “LED life for general lighting: Definition of life”. ASSIST recommends. 1(1), 2005, 1-7.

3. Self-ballasted LED-lamps for general lighting services Performance requirements. IEC/PAS 62612:2009. 10.06.2009.

4. LED modules for general lighting-Performance requirements. IEC/PAS 62717:2011.

5. Light and lighting - Measurement and presentation of photometric data of lamps and luminaires - Part 4: LED lamps, modules and luminaires : EN 13032-4:2015

УДК 621.865.8

Куденко Олексій Олександрович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Дрючко Олександр Григорович

кандидат хімічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ «ЗАВДАННЯ ПРО ПОЛОЖЕННЯ» ДЕЛЬТА-РОБОТА ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ НИМ У ПОТОКОВИХ ВИРОБНИЦТВАХ

На сьогоднішній день роботи з паралельною структурою досить широко застосовуються у виробничих процесах. Дельта-роботи, що мають високу швидкість, вже добре зарекомендували себе при обслуговуванні безперервних технологічних ліній – при розміщенні компонентів на друкованих платах, сортуванні невеликих виробів, переорієнтації виробів у потоці, зварюванні, у фармацевтичній та харчовій промисловості [1-4]. Для паралельних робіт у зв'язку з динамічним розширенням інноваційної конструкційної бази та можливостей інтелектуальних технологій управління дуже актуальним є збільшення сфер технічних додатків і, у тому числі, впровадження на допоміжні стадії операцій.

Незважаючи на універсальність застосування дельта-роботів, з технічних міркувань їх проектують під певні завдання та функції, які вони виконуватимуть. Від обсягу та якості робочого простору маніпулятора, жорсткості його конструкції та інших характеристик залежить кінематика та динаміка маніпулятора. Ці фактори роблять актуальною мету роботи – синтез параметрів дельта-робота з урахуванням обмежень, що накладаються на робочий простір.

У повідомленні розглядається підхід визначення кінематичних характеристик дельта-робота за координатами необхідної робочої зони, заснований на рівняннях зв'язку.

Щоб керувати маніпуляторами, необхідне вирішення таких завдань: розв'язання прямої та зворотної задачі кінематики; аналіз робочого простору; планування рухів робота; розрахунок сил та моментів; розрахунок динамічної точності.

Основою конструкції маніпуляторів із паралельною структурою є використання паралелограмів, завдяки яким зберігається просторова орієнтація робочого органу. Трикутна платформа, яка формою нагадує букву грецького алфавіту дельта, переміщається у просторі по трьох осях – X, Y та Z – за допомогою трьох важелів, які закріплені на основі пристрою.

Завдяки дуже малій інерції такий робот здатний здійснювати рухи з величезною швидкістю. Найважливіші відмінні характеристики дельта-робота - це швидкість, компактність і точність. Серед недоліків можна виділити використання великої кількості приводів, висока вартість та

складність системи керування.

Однією з важливих завдань під час проектування робота є визначення його кінематичних характеристик (довжин плечей, кутів повороту приводів) залежно від необхідної робочої області робота, оскільки на їх основі прокладаються траєкторії руху інструмента.

У роботі з розрахунку зворотної задачі кінематики розглядаються співвідношення для обчислення кутів повороту шарнірів 1, 2, 3 за заданими координатами X_0 , Y_0 , Z_0 центру рухомої платформи. У нашому випадку значення координат центру платформи обмежені заданими параметрами робочої зони і граничними кутами повороту шарнірів. Із системи рівнянь та нерівностей отримані числові значення довжин плечей складових важелів.

Встановлено, що при збільшенні плеча важеля, що кріпиться до рухомої основи, звужується робоча зона по осі Z . При збільшенні плеча важеля, який кріпиться до нерухомої основи, робоча область змінюється по всіх трьох осях: збільшується в площині XY і звужується по осі Z .

Алгоритм керування замкнутої системи управління задається на програмованому логічному контролері (ПЛК) або мікроконтролері, вбудованому в систему керування роботом. Вони відповідають за обробку вхідних сигналів від датчиків робота, порівняння з заданими параметрами та перетворення їх у команди руху приводів.

Система керування роботом покладається на набір датчиків для моніторингу різних аспектів його роботи, таких як його положення, швидкість і прискорення, вимірювання сили і крутних моментів. Найпоширенішими датчиками в дельта-роботах є оптичні кодери, які вимірюють обертання важелів робота. Ці датчики забезпечують зворотний зв'язок кутового положення з алгоритмом керування, що дозволяє йому визначати положення та швидкість робота в реальному часі.

Поєднуючи точні алгоритми керування з передовими інтелектуальними технологіями, технологіями створення компонентної бази, датчиків і приводів, роботи Delta змінюють способи і можливості промислової автоматизації і являються інноваційним еволюційним етапом його сучасного розвитку.

Список використаної літератури

1. Merlet, J.-P., *Parallel Robots*, Kluwer Academic Publishers, 2000.
2. Miller, K., "Modeling of Dynamics and Model-Based Control of DELTA Direct-Drive Parallel Robot," *Journal of Robotics and Mechatronics*, Vol. 17, No. 4, pp. 344-352, 1995.
3. Fages, G., "La vérité sur les robots parallèles," *ROBAUT, J'automatise*, No. 4, June-July 1999.
4. *Parallel Kinematic Machines: Theoretical Aspects and Industrial Requirements*, C. R. Boër, L. Molinari-Tosatti, and K.S. Smith (Eds), Springer-Verlag, 1999.

УДК 681.52

Михайленко Владислав Юрійович

магістрант

Науковий керівник: Єрмілова Наталія Василівна

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО
ЕЛЕКТРОПРИВОДА ПОДАЧІ ЕЛЕКТРОДІВ У ДУГОВУ
СТАЛЕПЛАВИЛЬНУ ПІЧ***

Для отримання високоякісних сталей потрібно не тільки вводити легуючі компоненти в звичайну вуглецеву сталь, а перш за все очистити її від шкідливих домішок. Така найбільш повна очистка сталі від газів і шкідливих домішок відбувається в дуговій сталеплавильній печі [1].

Термічна обробка легованих сталей потребує дуже точної витримки заданого температурного режиму і високої степені рівномірності нагріву виробів, регулювати ж цей процес і забезпечити його рівномірність можливо лише в дугових сталеплавильних печах, причому з високою точністю. Кожна дугова піч має механізм переміщення електродів. Так як керування електричним режимом дугової печі виконують в основному шляхом переміщення електродів, а коливання струму, короткі замикання і обриви дуг відбуваються, як правило, роздільно по фазам, то кожен електрод печі повинен бути оснащений власним механізмом підйому і опускання, який дозволяє швидко і точно керувати його положенням.

Дугова піч типу ДСП-25М01, що розглядається в даній роботі, в базовій комплектації має гідравлічний привід переміщення електродів, який володіє рядом суттєвих недоліків: занадто великі габарити і маса системи; велика трудоемність в обслуговуванні; нестабільність параметрів і велика вартість. До того ж гідропривід є джерелом підвищеної небезпеки в процесі експлуатації. Тому існує доцільність розроблення сучасного автоматизованого електромеханічного привода, який би дозволив покращити продуктивність, ефективність та надійність роботи печі.

Для розроблення системи автоматичного керування (САК) електроприводом подачі електродів було вирішено застосувати відомий принцип підпорядкованого регулювання з використанням трьох контурів: струму, швидкості та положення [2]. В таких системах кожен з внутрішніх контурів підпорядковується зовнішньому, а для керування кожним з параметрів треба мати окремий регулятор, котрий створює з об'єктом (в даному випадку – регулятором положення електродів) свій замкнений контур з використанням зворотних зв'язків.

В роботі була виконана оптимізація регулятора положення електродів методом послідовної корекції. Для оцінки перехідних процесів в САК використовували середовище MATLAB з розширенням Simulink.

Отриманий графік перехідних процесів контуру положення (рис.1).

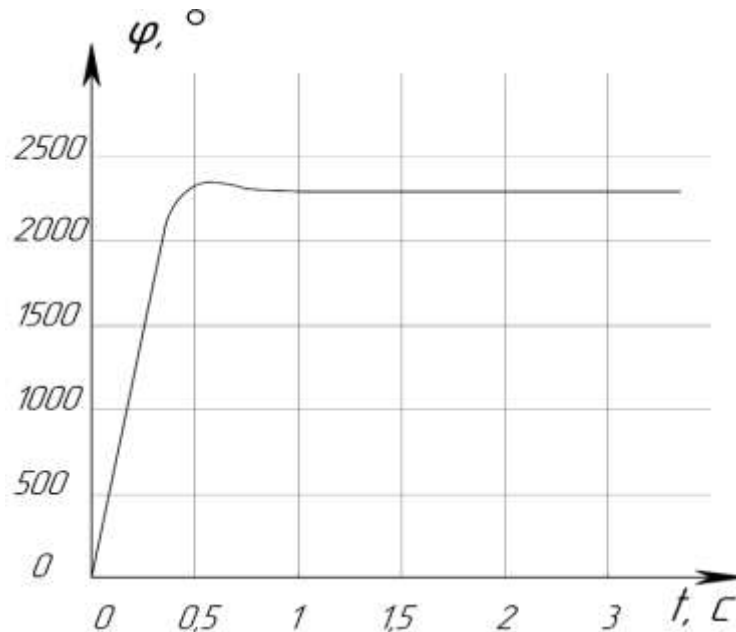

Рис. 1 – Графік перехідного процесу регулятора положення

Розрахована величина перерегулювання

$$\sigma = \frac{h_{MAX} - h_{НОМ}}{h_{НОМ}} \cdot 100\% = \frac{2351 - 2300}{2300} \cdot 100\% = 2,2\% .$$

Відомо, що для більшості подібних систем перерегулювання не повинне перевищувати (5...10)% [2]. Час регулювання, як видно з графіку, маємо невеликий ($t_p = 0,95$ с). Інші параметри перехідного процесу також знаходяться у межах норми.

Таким чином можна стверджувати, що даний регулятор відповідає поставленим вимогам і може бути використаний для автоматизованої подачі електродів у дугову сталеплавильну піч.

Список використаних джерел

1. Верховлюк А. М., Нарівський А. В., Могиталенко В. Г. Технології одержання металів та сплавів для ливарного виробництва: навч. посіб.; за ред. акад. НАН України В.Л. Найдека. – Київ: Видавничий дім «Вініченко», 2016. – 224 с.

2. Возняк, О.М., Штуць. А.А., Колісник М.А. Сучасні системи електроприводів. Теорія та практика. Частина 1. / Навчальний посібник. – Вінниця: ТВОРИ, 2021. – 280 с.

УДК 004.8

Михайліченко Олексій Валерійович

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УДОСКОНАЛЕННІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗАГРОЗАМ

У сучасному світі, де цифрові технології проникають в усі сфери життя, питання кібербезпеки стало надзвичайно актуальним. Традиційні методи виявлення, які покладаються на статичні сигнатури або правила, часто не встигають за еволюцією загроз, залишаючи системи безпеки вразливими.

На перший погляд впровадження штучного інтелекту здається дорогим та неперевіреним рішенням, яке приймається тільки інноваційними компаніями з великим бюджетом, але з кожним днем кількість атак зростає, а ландшафт загроз змінюється з блискавичною швидкістю. Як приклад, продукти Kaspersky попереджають більше 700 млн онлайн-атак на квартал по всьому світу, а Cisco блокує 20 млрд мережових атак в день. [2]

За статистичними даними отриманими після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, бачимо, що кіберпростір став вкрай вразливим: за 2023 рік було зафіксовано 1105 кіберінцидентів, що на 62,5% більше, ніж у 2022 році. [1]

Дослідження з прогнозування процесів визначає, що 2019 році світовий ринок технологій штучного інтелекту в інформаційній безпеці оцінювався експертами (MarketsandMarkets, Zion Market Research) в 8,8 млрд дол США, з досягненням до 38,2 млрд дол США в 2026 році та щорічним зростанням на 23%, характеризуючи ступені нарощування потужностей та вкладів грошей держав. [2]

Інформаційно-аналітичне дослідження глобальних процесів використання ШІ через опитування Черевко Кирила Олександровича показало, що 64% опитаних співробітників вивчають ШІ сервіси за власної ініціативи, 51% з опитаних компаній спробували використовувати штучний інтелект та іноді його використовують, а 15% респондентів використовують штучний інтелект як інструменти власної розробки. Враховуючи отримані дані подібних досліджень 2020-2023 років, частка людей яка вже почала використовувати технології збільшилася майже вдвічі, що показує наскільки дана технологія вклинюється в соціальні процеси і стає нормою у житті людства. [3]

Беручи до уваги критичність дій кіберзагроз, то лише за 2022 рік середні витрати на подолання наслідків витоку даних склали 4,35 мільйона доларів з найбільшою часткою із-за DDoS-атак. Іншою сферою шкідливого

застосування штучного інтелекту є підбір паролів або обхід двохфакторної аутентифікації. В 2017 році дослідники створили бота, який був здатен обходити перевірки CAPTCHA з ефективністю 90% за допомогою технологій штучного інтелекту. [1,2]

Провівши аналіз існуючих технологій у відкритому доступі, приходимо до висновку, що допомогти розв'язати питання безпеки можуть хмарні технології, які охоплюють такі віртуальні послуги: SaaS (програмне забезпечення), PaaS (платформа) та IaaS (інфраструктура). Внаслідок атаки на «Київстар» повне відновлення роботи усіх сервісів зайняло всього кілька днів. Керівники наголошували, що завдяки саме хмарним системам, в яких зберігаються дані клієнтів, вони залишилися неушкодженими після атаки. Насиченість III світом показує що, технологічний процес захисту інформаційних систем починає розбудовуватися навколо III так як складність і кількість нових загроз зростає і адаптивність III надає їй основну роль, тому у березні 2023 року в США презентували нову стратегію кібербезпеки. В її основі закладений принцип "нульової довіри". Тобто апіорі всі мережі вважаються скомпрометованими й вимагають безперервної перевірки користувачів та пристроїв. Одна з переваг «нульової довіри» — використання співробітниками платформ, де є необхідна інформація й нічого більше. Тобто діє принцип «рівно стільки, скільки необхідно». Розділити цю інформацію на платформи можна з легкістю у хмарних середовищах і таким чином мінімізувати ризики втратити все. [1]

Узагальнюючи отримані результати дослідження, приходимо до висновку, що в умовах швидкої еволюції кіберзагроз створилося нове середовища динамічної кібербезпеки, яке швидко розширюється та вказує на необхідність впровадження новітніх адаптивних технологій, роль основи яких займає штучний інтелект. Його впровадження у виявленні та запобіганні загрозам стає не лише тенденцією, а необхідністю для забезпечення надійного захисту даних користувачів у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Кібербезпека в інформаційному суспільстві: Інформаційно-аналітичний дайджест / відп. ред. О.Довгань; упоряд. О.Довгань, Л.Литвинова, С.Дорогих; Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України»; Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського. – К., 2024.– №5 (травень) . – 316 с.

2. Гбур З. В. Використання штучного інтелекту в інформаційній безпеці України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 1. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2601>. DOI: [10.32702/2307-2156-2022.1.2](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2022.1.2)

3. Черевко, к. 2023. Штучний інтелект як інструмент протидії злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 28, 1 (Лип 2023), 124–133. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.1.10>.

УДК 629.783

Непочатов Станіслав Станіславович

здобувач освіти другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Фомін Олександр Сергійович

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ШИРОКОСМУГОВИЙ ДЕТЕКТОР РАДІОВИПРОМІНЮВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Безпілотні літальні апарати (БПЛА) широко використовуються в комерційних та військових цілях. Ефективність систем радіоелектронної боротьби (РЕБ) в значній мірі залежить від здатності їх детектора охоплювати якомога більшу смугу частот та точно визначати спектр дрона [1]. Тому розробка широкосмугових аналізаторів спектральних характеристик БПЛА є надзвичайно актуальною задачею.

Розроблено детектор радіовипромінювання БПЛА на основі схеми гетеродинного аналізатора частотного спектра. Широкий діапазон частот (23,5 МГц – 6ГГц) досягається за рахунок використання ультраширокопasmового синтезатора частоти MAX2870. Встановлення необхідної частоти синтезатора здійснюється за допомогою мікроконтролера, який крім того здійснює аналіз спектру отриманого сигналу, його рівня потужності та відображення відповідних даних на екрані детектора. Розпізнавання типів БПЛА реалізовано шляхом ідентифікації їх частотних сигнатур, які включають ширину смуги частот та множину спектральних складових. Для інтеграції з системами РЕБ передбачений сигнальний інтерфейс, що дає змогу реалізовувати адаптивну постановку завдань. Крім візуального сповіщення, у разі виявлення БПЛА спостерігач попереджується також звуковим сигналом. Показано, що сигнатури виду $dP/d\gamma = f(P)$, де P – рівень потужності випромінювання, а γ – частота сигналу, відображають індивідуальні особливості дрона, які також дозволяють виконувати його ідентифікацію за принципом «свій-чужий».

Список використаних джерел

1. Reactive Jamming for Commercial Drones / Gyeong-Mo Nam, Gun Ho Lee, Heang-Bok Kil, Eui-Rim Jeong // International Journal of Engineering & Technology, 2018, 7 (3.24), P.100-103.

УДК 004.38

Нехаєва Анастасія Євгенівна

студент

Науковий керівник: Швець Дмитро Валерійович

кандидат технічних наук, старший викладач

Криворізький національний університет

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНАЛІЗ ПРОГРАМНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ
ЗАСОБІВ ДЛЯ 3D-МОДЕЛЮВАННЯ**

Ринок 3D-моделювання пропонує великий вибір програмного забезпечення, кожне з яких має свої особливості та оптимізоване для різних завдань – від створення персонажів і анімацій до архітектурної візуалізації та розробки ігор. Вибір інструменту залежить від конкретних потреб користувача.

Blender – один з найбільш універсальних інструментів для 3D-моделювання. Він підтримує всі аспекти 3D-графіки: моделювання, текстурювання, рендеринг, анімацію та навіть створення ігор [1].

Autodesk Maya – це професійний стандарт у світі кіно, телебачення та ігор. Він особливо потужний для створення анімацій персонажів і ригінгу, що робить його головним інструментом для багатьох студій з розробки ігор та анімації [2].

ZBrush є лідером у цифровому скульптингу, пропонуючи безпрецедентний рівень деталізації для створення органічних форм, таких як персонажі та істоти. Він використовується у багатьох студіях для створення високодеталізованих моделей, особливо в індустрії кіно та ігор [3].

Unity – це рушій для розробки ігор, який також використовується для створення інтерактивних 3D-додатків, симуляцій, віртуальної та доповненої реальності (VR/AR).). Завдяки своїй кросплатформеній підтримці та гнучкості, Unity є одним із найбільш популярних інструментів для розробки ігор [4].

Таблиця 1 (поаток)

Порівняльна характеристика програмного забезпечення
для 3D моделювання

ПЗ	Основні завдання	Переваги	Недоліки
Blender	Універсальне рішення для моделювання, анімації, VFX	Безкоштовне, активна спільнота, підтримка всіх основних процесів 3D-графіки	Високий поріг входу для новачків, менш інтуїтивні функції

Таблиця 1 (завершення)

ПЗ	Основні завдання	Переваги	Недоліки
Autodesk Maya	Анімація, моделювання персонажів, VFX	Потужний для анімації, інтеграція з іншими програмами, велика кількість плагінів	Висока ціна, крута крива навчання
ZBrush	Скульптинг, створення високополігональних моделей	Відмінний для скульптингу, деталізація	Обмежені можливості для анімації
Unity	Розробка ігор, інтерактивні 3D-додатки	Підтримка кросплатформених проєктів, розширення для VR/AR, інтуїтивний інтерфейс	Обмежені можливості для складного полігонального моделювання

Висновки. У рамках проведеного дослідження було здійснено порівняльний аналіз чотирьох провідних інструментів для 3D-моделювання. Blender є відмінним безкоштовним рішенням для багатофункціональних проєктів. Maya – лідер в анімації та VFX завдяки розвиненому інструментарію для створення складних анімаційних сцен і візуалізацій, та дозволяє реалізувати деталізовані моделі з високим рівнем контролю над рухом і кінематикою. ZBrush підходить для створення високополігональних скульптурних моделей, що використовуються в кіноіндустрії та ігровій сфері, і дає змогу працювати над дрібними деталями, створюючи моделі з високою роздільною здатністю. З рештою, Unity є одним з кращих рушіїв для розробки ігор та інтерактивних проєктів, а також AR/VR-додатків. Вибір програмних засобів для 3D-моделювання залежить від поставлених цілей, бюджету і рівня навичок розробника.

Список використаних джерел

1. Blender.org. *blender.org*. URL: <https://www.blender.org/> (дата звернення: 22.10.2024).
2. Autodesk maya. *Autodesk | 3D Design, Engineering & Construction Software*. URL: <https://www.autodesk.com/products/maya/> (дата звернення: 22.10.2024).
3. ZBrush. *Maxon*. URL: <https://www.maxon.net/en/zbrush> (дата звернення: 22.10.2024).
4. Unity real-time development platform | 3D, 2D, VR & AR engine. *Unity*. URL: <https://unity.com/> (дата звернення: 22.10.2024).

УДК 004.942

Панченко Ірина Дмитрівна

студентка групи КНТ-212

Національний університет «Запорізька політехніка»

***ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ РОЙОВОГО
ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СИНТЕЗУ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ
МЕРЕЖ ДЛЯ ЗАДАЧ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБРАЗІВ***

Ройовий інтелект (РІ), заснований на колективній поведінці децентралізованих систем у природі (таких як колонії мурашок, пташині зграї або зграї риб), може значно покращити процес синтезу штучних нейронних мереж (ШНМ) для розпізнавання образів шляхом вдосконалення проектування, навчання та оптимізації мереж [1, с. 125]. Розглянемо наступні способи, за допомогою яких методи ройового аналізу, такі як алгоритми оптимізації рою частинок (PSO), метод мурашиної колонія (ACO) та метод бджолоїної колонії (ABC), можуть зробити свій внесок [2, с. 57].

Оптимізація структури мережі і гіперпараметрів. Вибір гіперпараметрів – РІ може оптимізувати критично важливі гіперпараметри, такі як швидкість навчання, функції активації, розміри шарів і відсоток відсіву, паралельно досліджуючи великий простір пошуку. Алгоритми оптимізації на основі рою дозволяють агентам (частинкам, мурахам, бджолам і т.д.) вивчати можливі комбінації і прагнути до оптимальних значень завдяки спільній роботі і обміну інформацією [1, с. 27]. Пошук за топологією та архітектурою – визначення структури ШНМ, наприклад, кількості шарів і вузлів на шар, часто є складним завданням і вимагає спроб і помилок. Методи РІ, зокрема PSO, можуть спростити це за рахунок того, що частинки представляють різні мережеві архітектури і з часом переходять до більш продуктивних конфігурацій. Цей пошук може призвести до створення нових архітектур, що підвищують точність розпізнавання образів [3, с. 175].

Ініціалізація та оптимізація вагових коефіцієнтів. Поліпшення конвергенції при навчанні – РІ може допомогти оптимізувати початкові ваги ШНМ, що має вирішальне значення для ефективного навчання. Низькі початкові ваги можуть призвести до повільної конвергенції або проблем з локальними мінімумами, тоді як ініціалізація на основі РІ може призвести до більш ефективного розподілу ваги, що прискорює навчання. Уникнення локальних мінімумів – при навчанні нейронних мереж, особливо для складних завдань розпізнавання образів, методи, засновані на градієнті, можуть потрапляти в локальні мінімуми [1, с. 186]. Алгоритми РІ можуть уникнути цього, дозволяючи частинкам уникати неякісних рішень

і досліджувати альтернативні області в просторі пошуку, що потенційно може призвести до більш глобально оптимального набору ваг [3, с. 264].

Покращення алгоритмів навчання та швидкості. Ефективне навчання – при роботі з великими масивами даних оптимізатори на основі РІ можуть замінити або доповнити традиційні підходи до навчання. Такі методи, як PSO, можуть прискорити процес навчання, визначаючи оптимальні рішення з меншою кількістю обчислень, ніж традиційні методи на основі градієнта, що особливо корисно при обмежених даних для навчання або обчислювальних ресурсах [2, с. 369]. Паралельна обробка – оскільки алгоритми РІ зазвичай працюють з багатьма агентами або частинками одночасно, вони можуть бути по суті паралелізованими. Такий паралелізм дозволяє прискорити навчання нейронних мереж, використовуючи розподілені обчислювальні ресурси для одночасної оптимізації різних частин мережі або гіперпараметрів [1, с. 72].

Застосування в спеціалізованих мережах ШНМ (наприклад, згорткових і рекурентних мережах). Налаштування мережевих рівнів – у згорткових нейронних мережах і рекурентних нейронних мережах, які зазвичай використовуються для розпізнавання зображень і послідовностей, РІ може точно налаштовувати параметри, специфічні для кожного шару, такі як розміри ядра, кількість фільтрів і рекурентних шарів, розширюючи можливості моделі по вилученню ознак [2, с. 224].

Вибір функцій і зменшення розмірів – РІ також може допомогти у виборі найбільш важливих функцій, особливо в глибоких мережах, де надлишкові або галасливі функції можуть знизити продуктивність. Зменшуючи кількість непотрібних з'єднань або об'єднуючи рівні, методи, засновані на РІ, підвищують ефективність мережі та точність розпізнавання [3, с. 262].

Таким чином, завдяки впровадженню методів ройового аналізу ШНМ для розпізнавання образів може стати більш точною, адаптивною та ефективною.

Список використаної літератури

1. Hardt, M. Patterns, Predictions, and Actions: Foundations of Machine Learning / M. Hardt, B. Recht. – Princeton : Princeton University Press, 2022. – 320 p.
2. Graupe, D. Principles of Artificial Neural Networks: Basic Designs to Deep Learning / D. Graupe. – Singapore: World Scientific Publishing Co Pte Ltd., 2019. – 440 p.
3. Russell, S. Human Compatible: Artificial Intelligence and the Problem of Control / S. Russell. – London : Penguin Books, 2020. – 352 p.

УДК 004.9:378.1

Пеліх Євген Павлович

здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Мельников Олександр Юрійович

кандидат технічних наук, доцент

Донбаська державна машинобудівна академія

ЗАДАЧА СТВОРЕННЯ «ТЕЛЕГРАМ-БОТА» ДЛЯ СПРОЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Чат-боти – це програми, які імітують спілкування з живою людиною, виступаючи в ролі співрозмовника або віртуального помічника. На основі заздалегідь написаних сценаріїв боти можуть миттєво надавати необхідну відповідь. Вони сприяють автоматизації взаємодії з користувачами та допомагають користувачам значно швидше знаходити інформацію [1].

Було сформульовано задачу створення чат-бота у месенджері «Телеграм» (далі – «Телеграм-бот»), який повинен спрощувати доступ здобувачів освіти та викладачів до інформації про заклад вищої освіти (у нашому випадку це Донбаська державна машинобудівна академія) шляхом парсингу даних з офіційних вебсайтів і файлів різних типів [2-4]. Цей бот повинен надавати користувачам актуальну інформацію про розклади занять, новини та контактні дані, забезпечувати високу доступність та швидкість отримання інформації через месенджер.

Основною мовою розробки за її простоту та широкі можливості обрано Python. Також обрано наступні технології:

- Aiogram – асинхронна бібліотека для роботи з Telegram API, яка дозволяє обробляти запити користувачів і відправляти відповіді, не блокуючи основний потік програми;

- BeautifulSoup 4 (BS4) – бібліотека для парсингу HTML та XML, яка допомагає витягувати потрібні дані з вебсторінок;

- PostgreSQL – реляційна база даних, що використовується для зберігання та кешування даних, отриманих через парсинг;

- додаткові бібліотеки для парсингу – для роботи з файлами різних форматів, таких як CSV, Excel та PDF.

Плануються наступні етапи парсингу вебсторінок:

- вибір цільових сторінок для парсингу (наприклад, сторінки з розкладами, новинами та контактами);

- використання BS4 для витягнення даних, визначення HTML-структури цільових сторінок, вибір потрібних тегів та атрибутів для витягнення інформації.

- обробка отриманих даних, перетворення їх у зручний формат для зберігання та відображення користувачам.

Для парсингу даних з файлів планується застосувати бібліотеки Pandas

для роботи з CSV та Excel, та PyPDF2 або pdfplumber для обробки PDF-файлів. Обробка даних з файлів – це витягнення, очищення та перетворення даних у структурований вигляд для подальшого використання в боті.

Для користувачів будуть доступні основні команди: /schedule (розклад), /news (новини), /contacts (контакти). Для створення обробників команд, які викликають відповідні функції парсингу та повертають результати користувачу, буде використано Aiogram.

Обов'язково впроваджуються механізми обробки помилок для забезпечення стабільності роботи бота, включаючи обробку випадків, коли дані не можуть бути отримані (наприклад, недоступність сайтів).

PostgreSQL буде використано для створення структури бази даних (зберігання розкладів, новин та інших даних, отриманих через парсинг) та реалізації механізмів кешування: регулярне оновлення даних та перевірка актуальності інформації, щоб мінімізувати навантаження на сервери цільових сайтів.

Надалі планується включення нових можливостей – інтеграція з календарями користувачів для автоматичного додавання розкладів, можливість надсилання сповіщень про зміни в розкладі або новинах тощо, розробка функцій, які дозволять користувачам ставити запитання та отримувати відповіді в реальному часі, а також можливість залишати відгуки про роботу бота.

Список використаних джерел

1. Що таке чат-бот: секрети використання та основні переваги для бізнесу [Електронний ресурс]. – URL: <https://helpcrunch.com/blog/uk/shcho-take-chat-bot/>. – Дата звернення: 7.03.2024.

2. Мельников О. Ю., Пеліх Є. П. Постановка задачі створення «Телеграм-бота» для підтримки навчального процесу у закладі вищої освіти // Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. Internet-конф. – Черкаси, 2024. – С. 263–265.

3. Бас Р. В. Розробка Telegram бота з автоматизацією його функцій: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 126 Інформаційні системи та технології; Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя. – Тернопіль, 2020. – 67 с. – URI: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34121/1/Mag_nayk_2020_CTm_Bass_R_V.pdf

4. Вакуленко Ю. О. Впровадження та перспективи використання програм-парсерів у закладах вищої освіти: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 029 Інформаційна, бібл. та арх. справа; Донецький національний університет ім. Василя Стуса. – Вінниця, 2019. – 85 с. – URI: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/11534/11415>

УДК 004.7

Перервенко Володимир Анатолійович

магістр групи КНТз-513м

Куріцин Андрій Юрійович

магістр групи КНТ-513м

Наукові керівники: Ілляшенко Матвій Борисович

кандидат технічних наук, доцент

Куликовська Наталія Анатоліївна

старший викладач

Національний університет «Запорізька політехніка»

***РОЗРОБКА АДАПТИВНОГО ПРОТОКОЛУ МАРШРУТИЗАЦІЇ
ДЛЯ МАСШТАБОВАНИХ ІОТ-МЕРЕЖ З ВИСОКОЮ ЩІЛЬНІСТЮ
ВУЗЛІВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ВЕЛИКИХ ДАНИХ***

З стрімким зростанням кількості пристроїв, підключених до Інтернету речей (ІоТ), виникає гостра потреба в ефективних протоколах маршрутизації, здатних обробляти величезні обсяги даних та адаптуватися до динамічних змін у мережевій топології. Традиційні методи маршрутизації стають неефективними в умовах високої щільності вузлів та постійно змінюваного середовища ІоТ-мереж, що призводить до зниження продуктивності та збільшення енергоспоживання. Розробка адаптивних протоколів маршрутизації на основі аналізу великих даних дозволить подолати ці обмеження та забезпечити ефективну роботу масштабованих ІоТ-мереж [1, с. 4200]. Метою даної роботи є розробка та впровадження адаптивного протоколу маршрутизації для масштабованих ІоТ-мереж з високою щільністю вузлів, який використовує методи аналізу великих даних для оптимізації шляхів передачі інформації та підвищення загальної ефективності мережі.

Для досягнення поставленої мети вирішені наступні задачі: проаналізовано існуючі протоколи маршрутизації в ІоТ-мережах та визначити їх обмеження (табл. 1); розроблено модель збору та аналізу даних про стан мережі; створено алгоритм адаптивної маршрутизації на основі машинного навчання; проведено симуляційне моделювання розробленого протоколу. [2, с. 119]. У роботі застосовано комплексний підхід, що поєднує методи теорії графів, машинного навчання та аналізу великих даних. Для збору та обробки даних про стан мережі використано розподілені системи зберігання та обробки даних.

Таблиця 1

Аналіз існуючих протоколів маршрутизації в IoT-мережах

Протокол	Опис	Переваги	Обмеження
RPL (Routing Protocol for Low-Power and Lossy Networks)	Протокол маршрутизації для малопотужних і ненадійних мереж	- Ефективний для деревоподібних топологій - Підтримує різні метрики маршрутизації	- Проблеми з масштабованістю у великих мережах - Висока затримка при частих змінах топології
AODV (Ad hoc On-Demand Distance Vector)	Реактивний протокол маршрутизації для мобільних ad hoc мереж	- Низькі накладні витрати при стабільній топології - Швидке відновлення маршрутів	- Висока затримка при встановленні нових маршрутів - Неефективний при частих змінах топології
LEACH (Low Energy Adaptive Clustering Hierarchy)	Ієрархічний протокол кластеризації для сенсорних мереж	- Енергоефективний - Розподіл навантаження між вузлами	- Нерівномірне споживання енергії кластерними головами - Неефективний у великих мережах
6LoWPAN (IPv6 over Low-Power Wireless Personal Area Networks)	Протокол для інтеграції пристроїв IoT в IPv6 мережі	- Сумісність з існуючою IPv6 інфраструктурою - Підтримка великої кількості пристроїв	- Високі накладні витрати на заголовки пакетів - Обмежена підтримка мобільності
OLSR (Optimized Link State Routing)	Проактивний протокол маршрутизації для мобільних ad hoc мереж	- Швидка адаптація до змін топології - Ефективний у щільних мережах	- Високі накладні витрати на обмін службовою інформацією - Неефективний у розріджених мережах

Алгоритм адаптивної маршрутизації розроблено на основі методів глибокого навчання з підкріпленням, що дозволяє системі постійно вдосконалювати стратегію маршрутизації на основі накопиченого досвіду. Симуляційне моделювання проведено з використанням спеціалізованого програмного забезпечення для моделювання IoT-мереж. Використання методів аналізу великих даних та машинного навчання дозволяє протоколу динамічно адаптуватися до змін у мережевому середовищі, забезпечуючи оптимальну продуктивність та енергоефективність.

Список використаних джерел

1. Sharma, V., et al. (2023). "Adaptive routing protocols for IoT networks: A comprehensive survey." *IEEE Internet of Things Journal*, 10(5), 4201-4220.
2. Liu, X., & Zhang, Z. (2022). "Machine learning-based routing optimization in dense IoT networks." In *Proceedings of the International Conference on Network Protocols (ICNP)*, 112-121.

УДК 004.8

Пильгук Олеся Сергіївна

здобувач освіти другого курсу

Науковий керівник: Капітон Алла Мирославівна

професор кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем,

доктор пед.наук

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПОТЕНЦІАЛ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МЕДИЦИНІ

Багато розвинених країн використовують штучний інтелект для підвищення швидкості і точності обстеження та діагностики багатьох захворювань. Після встановлення діагнозу застосовується персоналізований для кожного підхід до лікування пацієнта. Наприклад, вчені з Ізраїльського Університету розробили нейронні мережі (Deep Gestalt Neural Networks). Ці мережі можуть виявляти значну кількість рідкісних генетичних захворювань за фотографіями, аналізуючи риси обличчя. За словами дослідників, вони ідентифікують хвороби з точністю до 90% [1]. Штучний інтелект використовується в таких галузях медицини, як кардіологія (у виявленні таких захворювань, як фібриляція передсердь і стенокардії), виступає також помічним інструментом прийняття рішень при інтерпретації функціональних тестів легень, і навіть застосовують в ендокринології у якості безперервного моніторингу рівня глюкози в режимі реального часу, надання інформації про напрямок і швидкість зміни рівня глюкози в крові. Штучний інтелект також використовується в комп'ютерній діагностиці раку в гастроентерології, наприклад, виявлення поліпів товстої кишки і неврології, у виявленні епілепсії, оцінки ходи, постави і тремору і гістопатології. ШІ також використовується для виявлення ознак раку молочної залози, пневмонії та інших захворювань, МРТ-сканування, ультразвукові звіти ЕКГ, медичної візуалізації результатів комп'ютерної томографії та інших медичних зображень. Виробники медичного обладнання активно досліджують додатки, які використовують ШІ не лише для аналізу та покращення зображень комп'ютерної томографії (КТ), але й для збору даних з лабораторних аналізів крові, тонометрів, електрокардіографів та іншого обладнання, а також для вивчення ДНК пацієнта та вибору оптимальних варіантів лікування. розвиток [2]. ШІ має потенціал стати революційним рішенням в медичній діагностиці, покращуючи догляд за пацієнтами, а також результати індивідуального плану лікування. Однак важливо і потрібно розуміти, що Штучний інтелект не може бути заміною людського досвіду. Він є інструментом, який допомагає медичним працівникам ставити більш точні діагнози. Тобто, системи нейромереж настільки хороші, наскільки хороші дані, на яких

вони були навчені, і важливо забезпечити, щоб початкові дані були точними та актуальними, однак найголовніше, що такі системи ШІ є точними і можуть допомогти у розробці препаратів, допомагати в хірургії та діагностувати небезпечні захворювання у пацієнтів більш ефективно і на більш ранніх стадіях, тим самим рятуючи життя багатьох людей. [3]. У ході дослідження було зроблено висновок, а саме: штучний інтелект відіграє все більш важливу роль у сучасній медицині, значно розширюючи можливості діагностики та лікування різних захворювань. Він дозволяє розвиненим країнам використовувати інноваційні методи для точнішого встановлення діагнозів, що сприяє персоналізованому підходу до пацієнтів. Приклади включають успішні дослідження в Ізраїлі, які демонструють, що нейронні мережі можуть виявляти генетичні захворювання з високою точністю. Крім того, штучний інтелект застосовується в таких сферах, як кардіологія, ендокринологія, гастроентерологія, онкологія та неврологія, підвищуючи якість медичного обслуговування. Однак, попри значний потенціал ШІ, він не може замінити досвід і інтуїцію медичних працівників. Важливо, щоб дані, на яких навчаються системи, були якісними, адже це підвищує ефективність і надійність діагностики, що зрештою сприяє покращенню результатів лікування та порятунку життя.

Список використаних джерел

1. Технології добросовісного використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки: матеріали всеукраїнського науковопедагогічного підвищення кваліфікації, 31 липня – 10 вересня 2023 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 276 с.
2. Nikkei Staff Writers (2018) Japan plans 10 «AI hospitals» to ease doctor shortages. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/Japan-plans-10-AIhospitals-to-ease-doctor-shortages>
3. Ramesh AN et al. Artificial intelligence in medicine. Annals of the Royal College of Surgeons of England. 2020. 86(5). P. 334.

УДК 621.865.8:004.896:658.78

Плешкань Данійл Павлович

здобувач освіти другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Галай Василь Миколайович

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЗРОБЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ АЛГОРИТМУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СОРТУВАННЯ ПОСИЛОК

Автоматизація виробничих процесів передбачає заміну ручної праці автоматичними системами, що підвищує ефективність і продуктивність підприємств. Особливо актуальною автоматизація є в логістиці та складському господарстві, де автоматизовані системи сортування оптимізують операції, мінімізують людські помилки та забезпечують високу надійність робочих процесів [3].

Прогнозується, що світовий ринок автоматизованих систем сортування, з очікуваним зростанням на 8,8% протягом 2024–2034 років досягне \$21,7 млрд до 2034 року. Цей сектор швидко зростає через універсальність і адаптивність сортувальних конвеєрів, що дозволяє їм обробляти різноманітні види вантажу та відповідати специфічним вимогам різних галузей [1].

Одним із ключових рішень у автоматизованому сортуванні є використання алгоритмів на основі штучного інтелекту та машинного навчання. Ці алгоритми, зокрема для сортування об'єктів на конвеєрах, дозволяють здійснювати точне розпізнавання об'єктів та прийняття рішень у реальному часі, що значно підвищує ефективність. Наприклад, алгоритми обробки зображень, інтегровані зі сканерами та камерами, здатні розпізнавати типи товарів, їх розмір, вагу та навіть цінні характеристики (наприклад, крихкість або пріоритетність доставки). Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє системі вдосконалювати свої результати, пристосовуючись до різних об'єктів, що надходять на сортувальну лінію [2].

До поширених технологій, що використовуються для автоматизації сортування, відносяться стрічкові конвеєри, автоматизовані сканери, сортувальні модулі з висувними частинами та RFID-технології для ідентифікації посилок. RFID-мітки спрощують автоматичне зчитування та відстеження об'єктів без потреби в ручному скануванні, що мінімізує ризик помилок, скорочує час на обробку та дозволяє в реальному часі відстежувати розташування вантажів. Впровадження RFID-технологій у складські системи через інтеграцію з іншими технологіями є важливим аспектом розвитку сучасних складів. Системи управління складом (WMS),

які лише відстежують матеріали, не забезпечують достатньої точності та оперативності в обробці замовлень. Для вирішення цієї проблеми доцільно модернізувати WMS у систему, що підтримує ухвалення рішень. Важливим етапом є розширення можливостей відстеження з рівня продуктів до всього складу, перетворюючи його на «розумний» склад з функціями саморегуляції та автоматичного розподілу. Для цього пропонується використовувати систему на основі конвеєрів з управлінням через програмовані логічні контролери (PLC), що комунікують із сенсорами за допомогою локальної мережі. PLC можуть працювати паралельно з інтегрованими інтелектуальними модулями для забезпечення оптимальної роботи системи. [4,5].

Інтеграція алгоритмів штучного інтелекту, роботизованих систем сортування та RFID-технологій у логістичні процеси дозволяє значно покращити ефективність та точність виконання завдань, забезпечуючи компаніям стабільність і зниження операційних витрат у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Automated Sortation System Market [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.futuremarketinsights.com/reports/automated-sortation-system-market>.

2. Which systems are used for goods sorting in the warehouse and how do you find the best solution? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kapelou.com/blog/statti/systemy-sortuvannia-tovariv>.

3. Автоматизація неперервних технологічних процесів. Навчальний посібник для технічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Тернопіль: ТДТУ ім. І.Пулюя, 2008. – 239с

4. RFID technology applied in a warehouse and logistics [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ar-racking.com/en/blog/rfid-technology-applied-in-a-warehouse-and-logistics/>.

5. Smart Warehouses: Rationale, Challenges and Solution Directions [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/357372387_Smart_Warehouses_Rationale_Challenges_and_Solution_Directions.

УДК 621.311.2

Поклад Дмитро Олександрович

здобувач вищої освіти гр.МЕМ-231

Науковий керівник: Кулько Тетяна Володимирівна

кандидат технічних наук

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ РОЗТАШУВАННЯ БІОГАЗОВОЇ УСТАНОВКИ

Знищення енергогенеруючих потужностей, спричинене військовими діями на території України, загострило потребу в диверсифікації джерел енергії та децентралізації енергетичного виробництва. Широке впровадження відновлювальних джерел енергії сприяє зменшенню залежності від традиційних енергетичних джерел та підвищенню енергетичної безпеки регіонів. Одним з таких джерел є біогаз, який є важливою складовою національної енергетичної стратегії України [1]. Біогазові станції є ефективним рішенням для виробництва електричної та теплової енергії на місцевому рівні, що має особливе значення в умовах поточних викликів для енергетичної інфраструктури країни.

Одним з важливих аспектів впровадження біогазових станцій є визначення їхнього місця розташування. Існуючі методики в основному обмежуються лише економічними моделями або географічними критеріями, що може призвести до неефективного використання ресурсів або погіршення екологічної ситуації в цілому. Одним з важливих критеріїв є наявність джерел сировини — органічних відходів сільського господарства, тваринництва, муніципальних відходів або агропромислових підприємств. Водночас, слід враховувати можливість для транспортування та зберігання біомаси, а також для доставки виробленої енергії до кінцевих споживачів. Необхідно також приділяти увагу екологічним вимогам, таким як зменшення викидів метану та запобігання забрудненню води і ґрунтів. Крім того, важливим є врахування соціальних аспектів, зокрема можливих протестів місцевих громад через екологічні або соціальні ризики, пов'язані з реалізацією таких проектів. Таким чином, вирішення задачі розташування біогазових станцій має ґрунтуватися на комплексному підході включаючи технічні, економічні, екологічні та соціальні чинники.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>

UDC 621.314.2

Roy Gwatie

Master's Student

Scientific advisor: Kyslytsia Svitlana

Ph.D., Associate Professor

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

DEVELOPMENT AND RESEARCH OF AN ADAPTIVE GRIPPER DRIVE FOR A ROBOT MANIPULATOR ARM

An industrial robot comprises a mechanical part, which includes an actuator with a gripper, and an electronic part in the form of a control system. Additionally, there are drives to enforce the motion of the robot's working element according to specified controls. The working element of the robot performs essential technological operations (e.g., gripping, drilling, milling).

In study [1], various grippers of machines and robots (processing, lifting, agricultural, mining, etc.) were examined. In almost all known robot gripper devices, the same motor is used both for moving the working elements and generating gripping force. In typical designs, a single motor serves to grip the part and apply the necessary holding force. However, there is now a trend towards separating these operations, where the motor performs the gripping action, while elastic elements or magnets hold the part. A key characteristic of the gripper is the gear ratio of its drive, as this impacts the nominal gripping force.

Study [2] proposes dividing grippers into functional and structural components for standardization, allowing various types of grippers to be synthesized based on standard mechanisms. Robots with electromechanical drives are widely used. In most cases, their grippers are operated by pneumatic drives, which offer a higher response speed than electric drives due to low inertia and the absence of heavy gearboxes. Nevertheless, electric drives have their own advantages: simpler design and control, potential for standardization and quick automatic replacement, and no need for high-pressure air supply. An electric drive in a gripper provides high accuracy and load capacity, especially under conditions of significant dynamic loads.

In robot gripper drives, lever mechanisms and screw-nut mechanisms are typically used as actuators, connected to an electric motor through a gearbox and clutch. A primary requirement for the gripper, when the electric motor is turned off, is to prevent reverse motion. To achieve this, various devices are employed in gripper drives, including locks, brakes, ratchets, and more [3].

However, these devices come with drawbacks, such as low reliability, increased weight, and larger dimensions. Small electric motors (direct current, synchronous, asynchronous, and commutator types) with power ratings up to 1 kW, rated speeds up to 3000 rpm, and rated torques up to 10 Nm are commonly

used for gripper drives. Small-sized DC motors are especially popular in gripper drives, as they enable high-speed control systems. Currently, robots employ electric and hydraulic drives with one degree of freedom, providing a direct linkage between input and output motions [4].

Nevertheless, to overcome variable resistance forces, a variable gear ratio between input and output is necessary. An adjustable drive should include a controllable gearbox. This requirement, however, conflicts with the goal of minimizing the weight and size of robot modules. Existing electric and hydraulic systems typically maintain a "rigid" linkage between the input and output piston movements, causing the output link to move at a constant speed. In machine drives, it is essential to use mechanical and hydraulic mechanisms with variable output piston speeds to accommodate variable loads. Various control systems are utilized for this purpose.

References

1. M. Ceccarelli, *Fundamentals of Mechanics of Robotic Manipulation*, Springer Science & Business Media, Dordrecht, The Netherlands, 2013.
2. F. Rodríguez, J.C. Moreno, J. A. Sánchez, M. Berenguel, *Grasping in agriculture: state-of-the-art and main characteristics*, *Grasping in Robotics*, Springer, London 2013, pp.385–409.
3. Zhu W., Piedboeuf J., Gonthier Y. Emulation of a space robot using a hydraulic manipulator on ground. *Proceedings. ICRA '02. IEEE International Conference on Robotics and Automation. Vol. 3, 2002.*
4. Ling, P. P., Ehsani, R., Ting, K. C., Chi, Y., Ramalingam, N., Klingman, M. H., Draper, C., "Sensing and End-Effector for a Robotic Tomato Harvester", *ASABE Annual Meeting, St. Joseph, paper 043088, 2004.*

УДК 621.396.2

Руденко Віталій Віталійович

асистент кафедра автоматичної, електроніки та телекомунікацій
здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПРОТОКОЛУ БЕЗДРОТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ LoRa

Останнім часом стрімко впроваджується концепція Інтернету речей. З'явилася велика номенклатура різних IoT девайсів: від керованих розеток, до розумних холодильників. Дуже зручним є те, що комунікація між пристроями в IoT, як правило, бездротова, що спрощує їх використання і установку.

Однак, переважна більшість протоколів, що використовують IoT пристрої мають невелику площу роботи, але виділяються економією енергії та довготривалістю роботи. Серед протоколів бездротового зв'язку LoRa вирізняється великою дальністю роботи, до 15 км, але має невелику пропускну здатність, якщо порівнювати з іншими протоколами. Також, він здатен ефективно працювати в умовах міської забудови. Тому протокол LoRa є доречною технологією для IoT девайсів, що мають бути в використанні в містах, або в сільському господарстві.

Протокол LoRa (Long Range) — це технологія бездротового зв'язку малої потужності (LPWA), яка забезпечує передачу даних на великі відстані з низьким енергоспоживанням. Протокол LoRa складається з двох частин: фізичного рівня LoRa та мережевого протоколу LoRaWAN.

Фізичний рівень LoRa PHY є пропрієтарною модуляцією розробленою компанією Semtech. Він реалізує техніку модуляції розширення спектра на основі технології Чіп розширення спектру[1].

Чіп розширення спектра (CSS) – це розширення спектра методом лінійної частотної модуляції. Сигнали зі зміною частоти-носія в межах одного імпульсу називають чирпованими або чирпами.

Як правил, радіомодулі LoRa, окрім самої LoRa модуляції, також можуть використовувати і загальнодоступні методи модуляції, такі як FSK, GFSK, MSK, GMSK, OOK. Прикладом є серія радіомодулів SX12XX[2].

LoRa працює на доступних неліцензійних частотах загального призначення (ISM), наприклад, 915 МГц, 868 МГц і 433 МГц. [2]

LoRa чудово підходить для задач, де треба передавати невеликі пакети даних з невеликим бітрейтом. Звичайно, WiFi, або Bluetooth мають набагато більшу пропускну здатність, але LoRa має більшу дальність роботи, а також менше енергоспоживання. Тому LoRa є більш доцільним для сенсорів і актуаторів, що працюють в режимі малої потужності і мають немалу відстань між собою.

LoRaWAN є протоколом контролю доступом над LoRa модуляцією. Він визначає, які пристрої використовують LoRa апаратуру, наприклад, коли передавати дані, як їх передавати і що передавати.

LoRaWAN протокол розроблений і підтримується LoRa альянсом. Цей протокол є досить новим, перша специфікація була опублікована у січні 2015 року.

Мережевий протокол LoRaWAN визначає архітектуру мережі та протоколи зв'язку для кінцевих пристроїв, шлюзів та серверів. LoRaWAN використовує топологію «зірка-зірка», в якій кінцеві пристрої (LoRa-модулі) підключені до шлюзів, а шлюзи підключені до сервера.[3]

LoRa має ряд переваг:

- Велика дальність зв'язку: LoRa може забезпечити дальність зв'язку до 15 км в залежності від умов навколишнього середовища.
- Низьке енергоспоживання: LoRa-модулі можуть працювати від батарей протягом багатьох років без підзарядки.
- Доступність: LoRa працює в неліцензованих діапазонах частот, що робить його доступним для широкого кола користувачів.

LoRa широко використовується в багатьох галузях, наприклад:

- Метеорологічне спостереження: LoRa використовується для збору метеорологічних даних з віддалених датчиків.
- Безпека: LoRa використовується для передачі даних від датчиків безпеки, таких як датчики руху та датчики диму.
- Індустрія: LoRa використовується для моніторингу та управління промисловими процесами.

Загалом, LoRaWAN є цікавим інструментом для розробки рішень у сфері IoT, забезпечуючи з'єднання в умовах, де інші технології неефективні. Серед інших протоколів він вирізняється дальністю роботи і надійністю зв'язку, що робить його доцільним рішенням для задач, де ці питання є ключовими.

Список використаних джерел

1. LoRaWAN® Specification, 2020. – 90 с. – (LoRa Alliance®). [Режим доступу до ресурсу]: <https://resources.lora-alliance.org/technical-specifications/lorawan-specification-v1-1>
2. LoRaWAN® Regional Parameters, 2020. – 90 с. – (LoRa Alliance, Inc). [Режим доступу до ресурсу]: <https://lora-alliance.org/wp-content/uploads/2021/05/RP-2-1.0.3.pdf>
3. LoRa® and LoRaWAN®, 2024. – 28 с. – (Semtech Corporation). [Режим доступу до ресурсу]: <https://www.semtech.com/uploads/technology/LoRa/lora-and-lorawan.pdf>

УДК 621.3.05

Смоляр Денис Валерійович

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Національний університет «Чернігівська Політехніка»

СИСТЕМИ БЕЗДРОВОЇ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ ЄМНІСНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Проблема бездротової передачі електроенергії на відстань понад століття бентежить розуми вчених і змушує їх проводити нескінченні дослідження в цій області. Системи перетворення електроенергії широко досліджуються для електрифікації транспорту та зростання виробництва електромобілів (EV) [2]. Технологія заряджання акумуляторів важлива для розширення ринку електромобілів, тому проводяться дослідження бортової зарядки та систем швидкої зарядки на основі систем бездротової передачі електроенергії [1].

Результати досліджень. Технології бездротової передачі енергії (WPT) поділяються на не випромінюючі, і випромінюючі. Не випромінюючі пристрої використовують такі методи передачі енергії, як індуктивний зв'язок (ICWPT), магнітно-резонансний зв'язок і ємнісний зв'язок (CCWPT). Випромінюючі технології, в свою чергу, можуть використовувати спрямовану передачу енергії або ж ненаправлену [2–6].

Метод бездротової передачі електроенергії в використанні ємнісного зв'язку (CCWPT) використовує струм зміщення в двох конденсаторах з чотирма мідними пластинами та шаром діелектрика [3, 4]. На рисунку 1 показано схему бездротової передачі електроенергії з використанням ємнісного зв'язку [1].

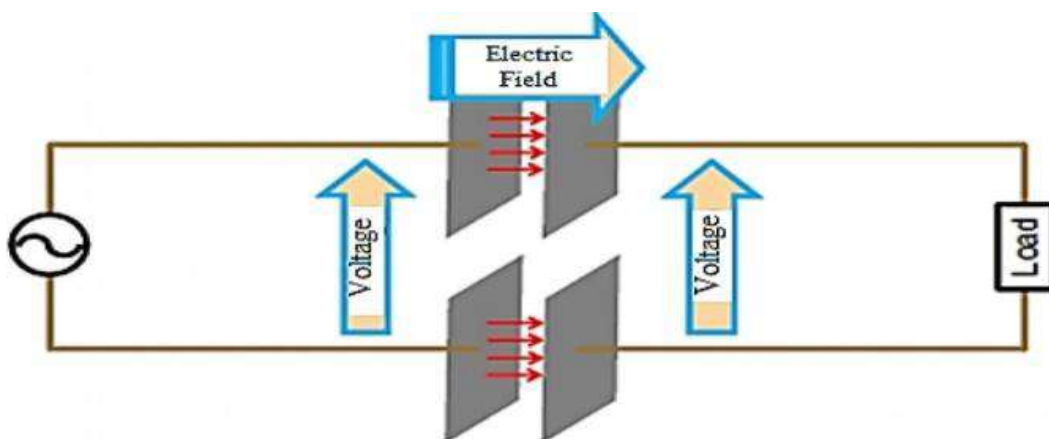

Рис. 1 – Схема бездротової передачі електроенергії з використанням ємнісного зв'язку [1]

У порівнянні з системою WPT з магнітним зв'язком, система WPT з ємнісним зв'язком не створює значних втрат на вихрові струми в металах, і

не викликає підвищення температури металу. Крім того, металеві пластини використовуються в системі ємнісного зв'язку WPT для передачі потужності, що може зменшити вартість і вагу системи. Методи ємнісної передачі потужності мають малу щільність потужності порівняно з іншими методами [1, 4]. Переваги методу ємнісного зв'язку включають просту структуру зв'язків, малу вагу, низьку вартість, гнучкість розташування та високу частоту. Ця техніка може використовувати LC-резонанс для посилення передачі енергії. Однак недоліком системи ємнісного зв'язку є мала питома потужність ємності зв'язку [1]. Техніка ємнісного зв'язку використовує кілька методів, наприклад використання джерела вищої напруги та високої частоти та зменшення імпедансу зв'язку. Ефективність методу – 70-80 %, дальність дії – до 1 м, робочі частоти – 100-600 кГц [6].

Плюси системи бездротової передачі електроенергії на основі ємнісного зв'язку - проста конструкція з'єднань, легкість, низька вартість, гнучкість положення та висока частота.

Недоліки системи бездротової передачі електроенергії на основі ємнісного зв'язку - мала щільність потужності і мала ємність зв'язку.

Варіанти застосування пристроїв з використанням системи бездротової передачі електроенергії на основі ємнісного зв'язку - зарядка портативних пристроїв, маршрутизація живлення у великих інтегральних схемах, смарт-карти.

Список використаної літератури

1. Gjela, M.; Hashemi, S.; Andersen, P.B.; Træholt, C. Optimal infrastructure planning for EV fast-charging stations based on prediction of user behavior. *IET Electr. Syst. Transp.* 2020, 10, 1–12.

2. H. Funato, H. Kobayashi, and T. Kitabayashi, “Analysis of transfer power of capacitive power transfer system,” *Proceedings of the International Conference on Power Electronics and Drive Systems*, pp. 1015–1020, 2013.

3. KangHyun Yi. Capacitive Coupling Wireless Power Transfer with Quasi-LLC Resonant Converter Using Electric Vehicles' Windows // *Electronics* 2020, 9, 676. DOI: <https://doi.org/10.3390/electronics9040676>.

4. Nur Hazwani Hussin, Azizan, M.M., Ali, A., Albreem, M. A. M. Encryption Techniques and Wireless Power Transfer Schemes. *Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science* Vol. 9, No. 1, January 2018, pp. 183~190. ISSN: 2502-4752, DOI: 10.11591/ijeecs.v9.i1.pp183-190.

5. X. Mou and H. Sun, “Wireless power transfer: Survey and roadmap,” *IEEE Vehicular Technology Conference*, vol. 2015, pp. 1–13, 2015.

6. Буряківський В. А. Аналітичний огляд технологій бездротової зарядки для електромобілів. *Автомобіль і електроніка. Сучасні технології*, Вип. 24, 2023. DOI: 10.30977/VEIT.2023.24.0.7.

7. Кирпота Ф.В. Бездротова передача електрики. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/4918e332-fe9f-4010-9525-583cbb861b6e/content> (дата звернення: 07.09.2024)

УДК 621.311

Сухоребрій Олександр Володимирович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Дрючко Олександр Григорович

кандидат хімічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**З'ЯСУВАННЯ ВПЛИВУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ
ФОТОЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ**

У найближчі роки, на думку авторитетних експертів, відновлювані джерела енергії (ВДЕ) стануть найважливішим джерелом енергії у світі. Особливо це стосується фотоелектричних електростанцій (PV), які мають велике майбутнє. Однак, незважаючи на зростаючу частку ВДЕ у загальному виробництві енергії, необхідно приділяти першорядну увагу їхній безпеці, надійності та економічній ефективності.

Майбутній розвиток фотоелектрики формує основні технічні тенденції, які включають п'ять таких аспектів:

- зниження загальної вартості виробництва сонячної енергії,
- сумісність з існуючою енергосистемою,
- можливість перетворення (а також збереження) в інші форми енергії,
- інтелектуальну конвергенцію,
- безперебійність, надійність та безпеку в роботі.

Незважаючи на світовий фотоелектричний ринок, що динамічно розвивається, у сучасних фотоелектричних установках все ще є цілий ряд «неінтелектуальних пристроїв» - від виробництва енергії до зв'язку. Ці засоби інфраструктури не можливо ефективно контролювати та забезпечувати безпомилковість у їх роботі. У найближчий час очікується, що завдяки швидкому розвитку цифрових технологій, таких як 5G та хмарних технологій, понад 90% усіх фотоелектричних установок буде повністю оцифровано. Це дозволить фотоелектричним установкам бути інтелектуальними та отримати ефективні інструменти для їхнього керування.

Завдяки розумним цифровим технологіям енергетика поступово трансформуватиметься в сучасну цифрову енергетику, де домінуватимуть ВДЕ. Фахівці зі штучного інтелекту можуть запропонувати перспективні нові технології для фотоелектричних систем, зокрема:

- попереджувальну ідентифікацію та захист фотоелектричних модулів, діагностику несправностей обладнання з використанням алгоритмів штучного інтелекту;
- оптимізацію алгоритму трекера за рахунок великого обсягу даних, а також можливість самонавчання для більш високої віддачі;
- а також автоматичну оптимізацію роботи батареї з використанням інструментів штучного інтелекту (II) у складі фотоелектричної установки.

У міру зниження загальної вартості сонячної енергії та збільшення складності експлуатації й технічного обслуговування методи на основі П будуть широко застосовуватися також і в сонячній енергетиці.

З розвитком штучного інтелекту та Інтернету речей (IoT) з'являться нові інтелектуальні продукти та послуги, які забезпечать більш високий рівень комфорту при експлуатації та технічному обслуговуванні фотоелектричних систем.

Вказані дії, що вимагають незмінно високого рівня точності, сприятимуть підвищенню продуктивності та безпеки фотоелектричної установки. Таким чином, очікується, що в майбутньому більшість операцій з експлуатації та технічного обслуговування фотоелектричних електростанцій буде повністю автоматизовано без необхідності втручання людини. ВДЕ вже є економічно ефективними та конкурентоспроможними без субсидій у багатьох країнах світу. Фотоелектричні станції поступово переходять в категорію від обладнання, що адаптується до мережі, до обладнання, що підтримує високий рівень управління роботою традиційних розподільних мереж. У зв'язку з часткою ВДЕ, що постійно зростає, оператори розподільчих мереж підвищують вимоги до показників якості електричної енергії, в т. ч. до регулювання частоти та врівноваження піків енергії.

Останніми роками у зв'язку з технічним прогресом відбулося значне зниження вартості акумуляторних систем зберігання енергії. У цьому контексті очікується, що зростатиме взаємозв'язок фотоелектричних установок із системами накопичення енергії. За оцінками, до 2025 року понад 30% фотоелектричних станцій буде оснащено сучасними системами накопичення енергії.

Протягом наступних років технології ІКТ, такі як 5G, блокчейн та хмарні сервіси будуть широко використовуватися на розподілених електростанціях. Це дозволить створити цифрові електростанції, які дозволять спільно управляти, а також брати участь у плануванні, транзакціях та допоміжних послугах для енергетичних систем.

У зв'язку зі зниженням загальних витрат на виробництво сонячної енергії зростають вимоги до більш високої номінальної потужності одного модуля, а також простоти обслуговування фотоелектричних інверторів. Для досягнення цієї мети потрібна більша щільність енергії. А це реалізується завдяки проривам у дослідженнях широкосмугових напівпровідників на основі SiC, GaN та досконалим алгоритмам управління питомою потужністю інверторів.

Конвергенція 5G, хмарних технологій та технологій штучного інтелекту змінює функціонування фотоелектричних систем, у якому все підключається, фіксується та інтелектуально контролюється. Розглянуті зміни дозволяють створити платформу з безмежним потенціалом для ефективних інноваційних енергетичних рішень.

УДК 330.4:216.2

Tkachenko Anton Olehovych

PhD student Department of Local Self-Government
and Territorial Development
National University «Odessa Polytechnic»

***DIGITAL TRANSFORMATION AND ELECTRONIC
DEMOCRACY FOR ENSURING INCLUSIVE PARTICIPATION***

Digital transformation and the development of e-democracy (electronic democracy) are becoming increasingly important factors in ensuring inclusive and effective citizen participation in city life. Thanks to digital technologies, new opportunities are emerging for engaging people with different needs and experiences in decision-making processes, making democracy more resilient and accountable.

With the development of information and communication technologies to expand citizens' opportunities to participate in state-building and governance processes, e-democracy tools are increasingly being applied. [1]

Advantages of Digital Transformation and E-Democracy for Inclusive Participation:

Depending on the area where democratic principles need development, e-democracy can use various methods: to ensure transparency in the political process; to increase direct citizen involvement and participation; to improve the quality of public opinion formation by creating a new space for information and its comprehension. [2]

•*Accessibility:* Digital tools can make information about government activities more accessible to people with different needs, for example, through sign language interpretation, subtitles, adaptive website and mobile app design.

•*Convenience:* Electronic platforms and services allow people to participate in democratic processes at a time and place that is convenient for them. This is especially important for people with limited mobility or those living in remote areas.

•*Transparency:* Electronic tools enable public oversight of decision-making processes or the use of local budgets.

Examples of Inclusive E-Democracy Practices:

•*Online consultations and surveys:* Provide an opportunity for a wide range of people to express their opinions on important issues concerning city life.

•*Electronic petitions:* Allow people to initiate and support changes that are important to them.

•*Online budgeting:* Enables citizens to participate in the allocation of budgetary funds.

•*Platforms for online discussions*: Create a space for constructive dialogue between citizens, government representatives, and experts.

Challenges and Problems:

•*Inaccessibility*: Not all people have access to digital technologies or the skills to use them.

•*Disinformation and propaganda*: Digital channels can be used to spread false information and manipulate public opinion.

•*Cybersecurity*: There is a risk of cyberattacks and misuse of personal data.

Recommendations:

•*Invest in digital infrastructure development*: This will help ensure access to digital technologies for all people, regardless of their income, place of residence, or other factors.

•*Improve digital literacy*: Teach people how to use digital technologies to participate in democratic processes.

•*Ensure the accessibility of digital tools*: Translate information into different languages, and use adaptive design for websites and mobile applications.

•*Ensure cybersecurity*: Protect personal data and take measures to prevent cyberattacks.

Conclusion:

The implementation of services and resources will help make e-democracy more inclusive and effective, giving everyone the opportunity to participate in decision-making that affects their lives.

It is important to note that e-democracy does not replace traditional forms of democracy but complements them. Offline meetings, public discussions, and other forms of direct participation remain important for ensuring a healthy and dynamic democracy.

E-democracy is a powerful tool that can help make our society more just, inclusive, and democratic.

References

1. On the Approval of the Concept for the Development of E-Democracy in Ukraine and the Action Plan for Its Implementation: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 8, 2017, No. 797-r. Ukrainian Legislation. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-p>.

2. E-Governance in Ukraine: Analysis and Recommendations. URL: <http://msdp.undp.org.ua/data/publications/postranichno.pdf>.

УДК 004.7

Федоров Віталій Анатолійович

магістр групи КНТ-513м

Шевченко Денис Олександрович

магістр групи КНТ-613м

Наукові керівники: Ілляшенко Матвій Борисович

кандидат технічних наук, доцент

Куликовська Наталія Анатоліївна

старший викладач

Національний університет «Запорізька політехніка»

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПОТОКАМИ ПОДІЙ В РЕЖИМІ РЕАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ

У сучасному світі, де кількість підключених пристроїв постійно зростає, ефективне управління потоками подій в режимі реального часу стає критично важливим. Інтернет речей (IoT) надає унікальні можливості для збору та обробки даних з різноманітних джерел, що дозволяє створювати інтелектуальні системи управління. Актуальність дослідження підтверджується зростанням кількості IoT-пристроїв, необхідністю швидкої обробки великих обсягів даних, потребою в ефективному прийнятті рішень на основі реальних даних, а також розвитком технологій машинного навчання та штучного інтелекту [1, с. 2790].

Метою даного дослідження є розробка та впровадження системи управління потоками подій в режимі реального часу з використанням технологій Інтернету речей для підвищення ефективності та швидкості прийняття рішень у різних галузях.

Для досягнення поставленої мети виконано аналіз існуючих методів управління потоками подій в IoT-системах, розроблено архітектуру системи управління потоками подій, здійснено вибір та інтеграцію відповідних IoT-пристроїв та сенсорів. Крім того, описано алгоритми обробки даних в режимі реального часу, реалізовано механізми прийняття рішень на основі отриманих даних, а також проведено тестування та оптимізацію розробленої системи [2, с. 180].

У ході дослідження були застосовані методи аналізу великих даних для обробки великих обсягів інформації з IoT-пристроїв з метою виявлення паттернів та аномалій. Також використовувалися алгоритми машинного навчання для прогнозування подій та автоматизації рішень на основі історичних даних. Поточкова обробка забезпечила обробку даних у реальному часі по мірі їх надходження для миттєвої реакції на події, а розподілені обчислення дозволили підвищити продуктивність системи за рахунок використання кластерів для паралельної обробки даних (табл. 1).

Таблиця 1

Використані методи		
Метод	Опис	Застосування
Аналіз великих даних	Обробка та аналіз великих обсягів даних з IoT-пристроїв	Виявлення паттернів та аномалій
Машинне навчання	Використання алгоритмів для навчання на історичних даних	Прогнозування подій та автоматизація рішень
Потокова обробка	Обробка даних у реальному часі по мірі їх надходження	Миттєва реакція на події
Розподілені обчислення	Використання кластерів для паралельної обробки даних	Підвищення продуктивності системи

В результаті проведеного дослідження було розроблено архітектуру системи управління потоками подій, яка включає IoT-пристрої, шлюз для фільтрації даних, брокер повідомлень, модуль обробки подій, систему прийняття рішень, виконавчі механізми та панель управління. Реалізовані алгоритми обробки даних в режимі реального часу дозволяють фільтрувати шум та недостовірні дані, агрегувати інформацію з різних джерел та виявляти аномалії і критичні події (рис. 1).

Рис. 1 – Архітектура системи управління потоками подій

Створена система прийняття рішень на основі правил та машинного навчання забезпечує автоматичне реагування на стандартні ситуації, прогнозування майбутніх подій та оптимізацію процесів в реальному часі. Розроблений інтерфейс користувача для моніторингу та управління системою включає інтерактивні дашборди з візуалізацією даних, систему сповіщень про критичні події та можливість ручного втручання в автоматизовані процеси.

Список використаних джерел

1. Atzori, L., Iera, A., & Morabito, G. (2010). The Internet of Things: A survey. *Computer Networks*, 54(15), 2787-2805.
2. Chen, M., Mao, S., & Liu, Y. (2014). Big data: A survey. *Mobile Networks and Applications*, 19(2), 171-209.

УДК 321.8:164.5

Фіктянов Андрій Анатолійович

здобувач освіти другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Фомін Олександр Сергійович

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасних умовах перед системою фахової передвищої військової освіти стоїть багато задач, вирішення яких потребує використання інформаційних технологій (ІТ). Саме шляхом впровадження ІТ можливо досягти ефективного управління та функціонування системи фахової передвищої військової освіти (СФПВО) [1].

Загальновідомо, що автоматизований збір різних даних, їхня обробка та зберігання необхідні не тільки для фінансово-господарського управління у СФПВО. Все частіше ІТ є основою для управління навчальним процесом та забезпечують його постійну підтримку. Практично всі фахові передвищі військові навчальні заклади (ФПВНЗ) України мають власні сайти у мережі Інтернет. Це дає можливість розміщувати інформацію, яка стосується ФПВНЗ, та тримати зв'язок з курсантами, викладачами, науковцями, роботодавцями та усіма, хто зацікавлений у діяльності ФПВНЗ. У багатьох розвинених країнах світу автоматизація торкнулася процесів ліцензування та акредитації. Це забезпечує зручність подання необхідних звітних документів та прозорість прийняття рішень відповідальними органами. Окрім цього, широкого розповсюдження набула дистанційна освіта, яка дозволяє отримувати знання з будь-якої точки світу у зручний час. На цьому підґрунті склалося поняття «віртуального університету».

На даний момент, розробкою навчальних ресурсів займаються в усіх фахових передвищих військових навчальних закладах (ФПВНЗ), однак для поєднання наявних інформаційних ресурсів не вистачає ні адміністративних, ні фінансових, ні технічних ресурсів. Досить часто спостерігається неефективне використання або дублювання вже наявних ресурсів. Це змушує шукати нові шляхи їх вирішення в умовах стрімкого розвитку технологій і комунікацій. Одним із перспективних напрямів вдосконалення ІС ФПВНЗ є впровадження «хмарних» технологій (обчислень).

Нами було описано і обґрунтовано вибір алгоритмів і процедур впровадження хмарних технологій в інформаційну систему коледжу,

розглянуто та проаналізовано метод аналізу ієрархій як один із методів вибору альтернатив вибору хмарного сервісу, зваживши всі плюси та мінуси даного методу було обрано саме цей метод для вибору найбільш оптимального хмарного сервісу. За результатами розрахунків методу аналізу ієрархій було обрано MS Office 365. Було описано та розглянуто хмарний сервіс MS Office 365.

За допомогою програми управління проектами MS Project було розроблено план та графік робіт по впровадженню, складено перелік етапів і видів робіт при впровадженні інформаційних технологій, виконано оцінку трудомісткості етапів і видів робіт, оцінюваних експертним шляхом у людино-днях, розроблено оперограму зайнятості виконавців проекту та наведено звіти про витрати ресурсів та рух грошових коштів, а також показано статистику проекту згідно якої видно, що тривалість проекту становить приблизно 68 днів або 541 годину, а вартість всього проекту обійдеться близько 9300 гривень.

Проведено оцінку ефективності інвестицій в інформаційні технології університету за допомогою моделі TCO та моделі ROI для розрахунку коефіцієнту повернення інвестицій в інфраструктуру університету який дорівнює 4,39, що говорить про доцільність впровадження проекту, також було виконано розрахунки величини економічного ефекту від впровадження “хмарних” технологій в інформаційну систему ФПВНЗ “ВКСС ВІТІ” за результатами яких вже в перший рік користування MS Office 365 стає можливим зекономити близько 1053507 гривень, що дозволить значно збільшити бюджет коледжа.

Отже, впровадження технології хмарних обчислень є перспективним напрямом вдосконалення ІС ФПВНЗ. Ці технології можуть бути застосовані для реалізації основних функцій управління навчальним курсом, а також для поліпшення різноманітних показників реалізації е-навчання, таких як доступність, індивідуалізація, якість освітніх послуг, стандартизація вимог до освітніх ресурсів.

Список використаних джерел

1. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19?find=1&text=%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B2%D0#Text>

УДК 621.396.96

Фіктянов Андрій Анатолійович

здобувач освіти другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Фомін Олександр Сергійович

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ШИРОКОСМУГОВИЙ РЕАКТИВНИЙ ДЖАММЕР

Об'єм ринку безпілотних літальних апаратів (БПЛА) у 2022 році досяг 32,17 млрд. доларів у грошовому еквіваленті [1] і продовжує зростати. Разом з цим суттєво розширився частотний діапазон їх радіосигналів, головним чином через паралельний розвиток систем радіоелектронної боротьби (РЕБ).

Сучасні засоби РЕБ здебільшого будуються шляхом комбінації модулів постановки завад (джаммерів) на певні радіочастотні діапазони. Для них характерні неможливість ідентифікації БПЛА за принципом «свій-чужий» та вплив на радіозв'язок цивільних профільних служб, але, головне, це відсутність адаптації під нестандартні радіочастоти дронів. Тому розробка широкосмугових адаптивних (реактивних) джаммерів [2] є актуальною задачею.

Розроблено модуль реактивного джаммеру, здатного працювати, як в режимі обраних фіксованих частотних діапазонів, так і під керуванням сигналів зовнішнього детектора радіовипромінювання у широкій смузі частот (35МГц-6ГГц). Генератор сигналу завад реалізовано на основі широкосмугового синтезатора MAX2870, частота якого встановлюється мікроконтролером. Показано, що ефективність використання модуля значно підвищується в сукупності із зовнішнім детектором БПЛА, для чого передбачено відповідний інтерфейс. На основі визначених сигнатур безпілотних літальних апаратів встановлюються частоти та необхідна потужність випромінювання, чим досягається зменшення впливу джаммеру на зовнішні системи зв'язку.

Список використаних джерел

1. Unmanned Aerial Vehicle (UAV) Market Growth Dynamic Report / Paulet Alita // 2023, <https://www.researchgate.net/publication/372439486>.
2. Reactive Jamming for Commercial Drones / Gyeong-Mo Nam, Gun Ho Lee, Heang-Bok Kil, Eui-Rim Jeong // International Journal of Engineering & Technology, 2018, 7 (3.24), P.100-103.

УДК 621.396

Царьков Ростислав Михайлович

аспірант

Науковий керівник: Єрмілова Наталія Василівна

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВИКОРИСТАННЯ ШИРОКОСМУГОВИХ ФАПЧ З ВБУДОВАНИМИ ГЕНЕРАТОРАМИ, КЕРОВАНИМИ НАПРУГОЮ

Система фазового автопідстроювання частоти (ФАПЧ) – це один з основних вузлів сучасної апаратури зв'язку, основним завданням якої є синхронізація частоти наявного у складі самої системи осцилятора з частотою вхідного опорного сигналу. Система ФАПЧ зазвичай використовується при створенні локальних генераторів, крім того, її застосовують для розподілу сигналу тактової частоти та зменшення його шумів, а також при створенні джерел тактового сигналу для високошвидкісних аналого-цифрових перетворювачів [1].

З розвитком технологій виробництва інтегральних схем і зменшенням технологічних норм зменшується напруга живлення пристроїв, зокрема схем ФАПЧ та інших вузлів обробки змішаного сигналу. Однак практичні технології створення генераторів, керованих напругою (ГКН) – основних вузлів ФАПЧ, змінюються не так швидко [2]. Тому перед розробниками сучасних систем ФАПЧ постає завдання з'єднання низьковольтних мікросхем ФАПЧ та високовольтних ГКН. Перетворення рівнів зазвичай здійснюється за допомогою активних фільтрів.

В наш час з'явилася альтернатива використанню активних фільтрів з високовольтними ГКН – це застосування повністю інтегрованих високоякісних систем ФАПЧ. У цьому випадку ГКН є інтегрованим безпосередньо у кристал. Неминучий компроміс між широким діапазоном перебудови та низьким фазовим шумом вирішується застосуванням широкосмугового ГКН. Фазовий шум — це шум ФАПЧ, визначений для частотної області. Він являє собою середньоквадратичну суму шумів, які вносять різні компоненти ФАПЧ. У системі ФАПЧ з накачкою заряду пригнічуються ті шуми ГКН, які знаходяться в смузі петлевого фільтра. За межами смуги пропускання петлі домінують шуми ГКН.

Наприклад, в пристрої ADF4350 на одному кристалі розміщено три окремих ГКН, кожен з яких має 16 перекриваючих піддіапазонів, що в результаті дає 48 піддіапазонів (рис. 1). Тут при кожній зміні частоти відбувається автоматичне калібрування для вибору відповідного піддіапазону ГКН. Також вбудовано програмований вихідний дільник, який забезпечує повне перекриття діапазону частот від 137,5 МГц до частоти 4,4 ГГц.

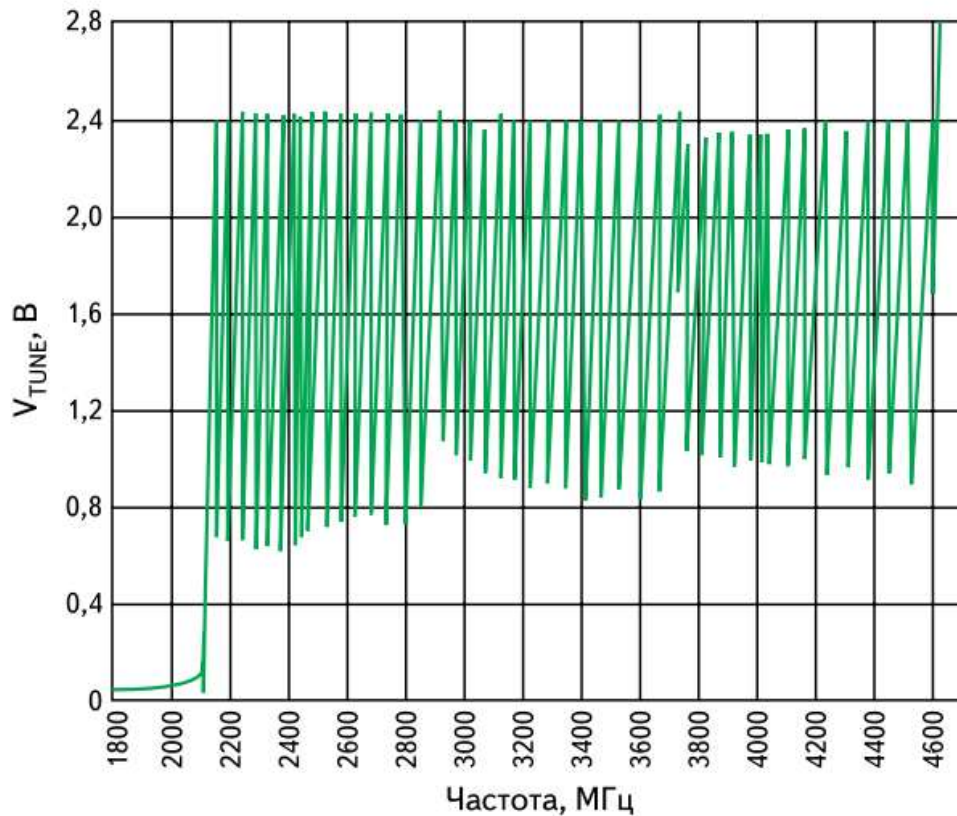

Рис. 1 – Графік, що показує зв'язок керуючої напруги ГКН ADF4350 та частоти

Такий підхід демонструє реальні переваги переходу від дискретних рішень до інтегральних ГКН. Високий рівень інтеграції може бути досягнутий при мінімальній площі та збільшенні гнучкості проекту. Це може бути дуже корисним для спеціалістів, які хочуть використовувати свої розробки для різних частот та стандартів.

Список використаних джерел

1. Zhibin Luo Jicheng Ding and Lin Zhao Adaptive Gain Control Method of a Phase-Locked Loop for GNSS Carrier Signal Tracking [Електронний ресурс] / Zhibin Luo Jicheng Ding and Lin Zhao // Hindawi. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.hindawi.com/journals/ijap/2018/6841285/>
2. Collins I. Phase-Locked Loop (PLL) Fundamentals [Електронний ресурс] / Ian Collins // AnalogDialogue – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.analog.com/media/en/analog-dialogue/volume-52/number-3/phase-locked-loop-pll-fundamentals.pdf>
3. Bakic D., Wu J. Pll For Mmwave 5g / Daniel Bakic, Jinzhuo Wu // Lund UniversityLund University Publications. – Department Of Electrical And Information Technology Lund University – 2020. – P. 5-10.

УДК 621.311

Штанько Максим Васильович

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АЛЬТЕРНАТИВНА СОНЯЧНА ЕНЕРГІЯ СЬОГОДЕННЯ

Сонячна енергетика – використання сонячної енергії для отримання енергії в будь-якому зручному для її використання вигляді. Вона використовує поновлюване джерело енергії і в перспективі може стати екологічно чистою, тобто такою, що не виробляє шкідливих відходів. На сьогодні сонячна енергетика широко застосовується у випадках, коли малодоступність інших джерел енергії в сукупності з достатньою кількістю сонячного випромінювання виправдовує її економічно.

Отримання електроенергії завдяки сонячній радіації можливе через непряме перетворення, наприклад, нагріванням води до пароподібного стану дзеркальними концентраторами з подальшою подачею пари в турбіну. Проте система непрацездатна у темну пору доби. Найбільш оптимальним зараз є пряме перетворення сонячної енергії в електричну за рахунок використання фотоелектричного ефекту – фотоефекту. Хоча воно й потребує значних площ для розміщення фотоелементів і акумуляторів для запасання електричної енергії для темної пори доби [1, ст.9].

Сучасна сонячна електростанція складається із сонячних панелей, перетворювача напруги, оскільки будь яка сонячна панель будь-якої потужності виробляє постійну напругу, а для користувача хоч в побутових умовах чи промислових підприємствах необхідна змінна напруга, та накопичувачів (акумуляторів). Коли наприклад вимикається світло, особливо в нинішніх реаліях 2022-2024 року, електронний перетворювач напруги перемикається на резервне живлення від сонячної електростанції із одночасною роботою акумуляторів і таким чином виконується живлення електричних споживачів.

Якщо це весняно-осінній період пори року, то КПД сонячної електростанції буде максимальним від своєї потужності, отже можна жити велику кількість споживачів. Відповідно, коли зимова пора року КПД електростанції зменшується це пов'язано із хмарністю та коротшим проміжком часу доби. Тому для збільшення часу роботи електричних споживачів в більш темну пору доби, необхідні акумулятори.

Основним недоліком таких СЕС є не мобільність, для великої потужності необхідна доволі велика площа забудовлі. Якщо це приватне домогосподарство можна встановити сонячні панелі на даху будинку, а якщо це багатоповерхівка з великою кількістю жителів, то така СЕС взагалі не актуальна. Це пов'язано із місцевим законодавством кожної країни окремо.

Але, на щастя, сучасна промисловість може запропонувати й інші рішення для енергонезалежності вашого домогосподарства. Це наприклад портативні чи мобільні електростанції. Вони складаються із корпусу (корпус може бути як переносний так і переїзний), із набором певної кількості акумуляторів та вхідних і вихідних роз'ємів живлення. Така конструкція електростанції дозволяє жити не велику кімнату чи окремих електричних пристрій, наприклад ноут-бук чи телевізор.

Якщо електростанція хоч мобільна або ж стаціонарна, обладнана інтелектуальним перемиканням, тобто це по суті автоматичний АВР, після вимикання світла через 20 мс, а то і менше, вмикається резервне живлення і енергія від акумулятора подається до внутрішньої електромережі. Після споживання деякої кількості потужності Вт, електростанцію можна підзарядити від мережі або ж від сонячної панелі. На борту кожної мобільної електростанції є вихідні роз'єми типу USB-A, USB type C для заряджання портативних пристроїв такі як телефони, планшетні комп'ютери, ліхтарі та інші подібні електричні пристрої, без яких нинішнє сьогодення вже не справляється.

Перевагою мобільних електростанцій є дуже багато, наприклад більш менш доступна ціна в залежності від стаціонарних сонячних електростанцій. Можливість перенесення з одного місця на інше. Ряд роз'ємів для заряджання, це роз'єм на 220 В змінної напруги від мережі, автомобільний роз'єм, а також роз'єм для заряджання від сонячної панелі. В залежності від потужності електростанції (її ємності АКБ) та потужності панелі, залежить і час заряджання. Наприклад якщо електростанція знизить свою ємність АКБ до 30 % від своєї ємності, то час заряджання від мережі становитиме 40-50 хв до повного заряду. Оскільки середньостатистична зарядна станція має акумуляторні батареї з хімічними елементами літій-залізо-фосфат або LiFePO_4 .

Так, як і в світі не має нічого ідеального, мобільні електростанції теж мають недоліки. Це не велика їх потужність, приблизно до 5 кВт, чим більш потужніша електростанція тим вона буде важчою, а отже вона втрачає функцію мобільності. Перезаряджання акумуляторів до 3000 тис. циклів. Деякі станції не обладнані функцією вводу АВР.

Отже висновок такий, що на 2024 рік, сучасні технології з розробок та виготовлення альтернативних джерел електроенергії дозволяють людству не бути повністю залежним від інших джерел енергії (атомні, теплові, гідроелектростанції), а при бажанні сонячна енергія може заживити не великі міста та підприємства.

Список використаної літератури

1. Колонтаєвський Ю.П., Тугай Д.В., Котелевець С.В. Фотоенергетика : навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 160 с.

СЕКЦІЯ №5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

УДК 159.923.2:159.922.6

Артишевська Олена Павлівна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Палилюцько Оксана Михайлівна

кандидат історичних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Сучасна молодь живе в епоху цифрових технологій, які глибоко проникають у всі сфери життя. Однією з ключових розваг для молодих людей є комп'ютерні та онлайн-ігри, які стали не лише способом проведення вільного часу, а й важливим елементом соціалізації. Однак, зростання популярності ігор супроводжується збільшенням кількості випадків ігрової залежності серед молоді. Психологічні передумови, що лежать в основі цього явища, є важливим аспектом для дослідження, оскільки розуміння їх суті може допомогти у розробці профілактичних та корекційних заходів.

Ігрова залежність, як форма поведінкової залежності, має комплексний характер і є наслідком взаємодії різних чинників, таких як психологічні особливості особистості, соціальні умови та вплив цифрового середовища. Для багатьох молодих людей віртуальний світ стає способом втечі від реальних проблем, джерелом позитивних емоцій і визнання, які вони не отримують у реальному житті. Психологічні аспекти, такі як тривожність, депресія, низька самооцінка та труднощі в міжособистісних стосунках, можуть підштовхувати до занурення у віртуальну реальність, що в кінцевому підсумку призводить до формування залежності.

У процесі дослідження психологічних передумов розвитку ігрової залежності серед молоді було виявлено кілька важливих аспектів, які дозволяють глибше зрозуміти це явище. Серед них варто звернути увагу на те, що особистості з низьким рівнем саморегуляції та високим рівнем тривожності частіше схильні до залежності від комп'ютерних ігор. Це пов'язано з тим, що віртуальні світи надають їм можливість втекти від проблем і тимчасово уникнути негативних емоцій, з якими вони не можуть справитися в реальному житті. Для цих молодих людей ігри стають інструментом регуляції емоцій, що формує патерни уникнення реальних викликів [1]. Дослідження також показали, що існує кореляція між низькою самооцінкою та схильністю до ігрової залежності. Молоді люди, які відчувають нестачу самовпевненості або не отримують достатньо

підтримки та визнання в реальному житті, часто знаходять в ігрових світах спосіб відчувати себе успішними та визнаними. Вони можуть створювати аватари та образи, що відповідають їхнім ідеальним уявленням про себе, і таким чином компенсувати відсутність впевненості та задоволення у реальності. Це призводить до посилення прив'язаності до ігор та поступового поглиблення залежності [2].

Ще одним важливим аспектом є соціальні фактори. Для багатьох молодих людей комп'ютерні ігри стають середовищем для соціалізації. У віртуальних спільнотах вони можуть знайти друзів, однодумців та підтримку, яку не завжди мають у реальному житті. Відчуття приналежності до групи та можливість комунікації з іншими гравцями є сильним стимулом для того, щоб залишатися у віртуальному світі якомога довше. Водночас, ізоляція від реальних соціальних контактів посилює залежність, оскільки людина поступово втрачає навички взаємодії у реальному світі. Також варто зазначити, що існує вплив типу особистості на схильність до ігрової залежності. Люди з певними рисами, такими як інтроверсія або висока чутливість до стресу, частіше знаходять розраду у віртуальних світах, де вони можуть контролювати ситуацію і уникати конфліктів, які супроводжують реальні соціальні взаємодії. Це вказує на необхідність розробки індивідуалізованих підходів у профілактиці та терапії ігрової залежності, враховуючи особистісні особливості молодих людей.

Психологічні передумови розвитку ігрової залежності серед сучасної молоді мають багатогранний характер, що поєднує вплив особистісних та соціальних факторів. У дослідженні було виявлено, що молодь, яка схильна до тривожності, має низький рівень саморегуляції та самооцінки, часто використовує ігри як спосіб уникнення реальних проблем і регуляції негативних емоцій. Віртуальні спільноти стають джерелом соціальної підтримки та відчуття приналежності, що у реальному житті може бути обмеженим. Це сприяє формуванню ігрової залежності, яка посилюється ізоляцією від реальних соціальних контактів. Залежність від ігор також корелює з типом особистості: інтроверти та люди, чутливі до стресу, частіше знаходять комфорт у віртуальному середовищі. Для запобігання ігровій залежності важливо розробляти індивідуалізовані профілактичні програми, які враховують психологічні особливості молодих людей, їхні соціальні потреби та емоційний стан.

Список використаних джерел

1. Бушай І.М., Крутюк Н.Т. Психологічне консультування старшокласників із залежними формами поведінки. Міжн. наук. форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент, 2012, 10: 222-229.

2. Топорецька З.М., Аймедов К.В., Синіцька Т.В., Олійник О.П. Соціально-психологічний портрет патологічного гравця як передумова запобігання залежності від азартних ігор. Мед. персп.(1). 2024. С.143-150.

УДК 364.013

Балухтіна Олена Миколаївна

доцент кафедри «Соціальна робота», кандидат історичних наук, доцент

Танкушина Ліна Віталіївна

студентка IV курсу факультету соціальних наук

Національний університет «Запорізька політехніка»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОЄКТУ «ПОМІЧНИК ВЕТЕРАНА» У 2024 РОЦІ

Стан соціальної політики та існуючі проблеми з підтримкою ветеранів виявили необхідність впровадження нових ініціатив для забезпечення всебічної допомоги Захисникам і Захисницям України. У зв'язку з цим, 1 липня 2023 року запущений пілотний проєкт «Помічник ветерана», який мав стати новим сервісом для ветеранів та їхніх родин.

Помічник ветерана – фахівець зі спеціальною підготовкою в громаді, який має надавати послуги та сприяти ветеранам у реалізації їх можливостей, прав, гарантій, пільг. Його головним завданням є супровід Захисників та Захисниць задля повноцінної адаптації до мирного життя [1].

Протягом 9 місяців тривало впровадження інноваційного проєкту, яке Міністерство у справах ветеранів (далі – Мінветеранів) згодом вирішило перезавантажити для усунення недоліків. Були розглянуті нагальні питання та ухвалено рішення розширити коло кандидатів, зокрема вирішено відмовитися від принципу «рівний-рівному». Тому, проєкт «Помічник ветерана» трансформувався та до Національного класифікатора України було додано професію «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб».

Фахівець із супроводу – перша особа, яка зустрічає ветеранів після повернення в громаду. Зокрема, цей фахівець надаватиме роз'яснення щодо можливостей, прав, гарантій, пільг, отримання публічних (електронних публічних), соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг [2].

Уряд передбачив 2,9 млрд грн з державного бюджету на 2024 рік, які будуть спрямовані на субвенції місцевим бюджетам для забезпечення роботи фахівців. Посадові обов'язки будуть схожими з тими, що були вже зазначені у проєкті «Помічник ветерана»:

1. Надання супроводу за напрямками можливої допомоги та послуг які належать ветеранам відповідно до законодавства.
2. Інформування ветеранів війни, демобілізованих осіб, членів їхніх сімей щодо отримання статусів, послуг та соціальних гарантій, отримання житла, реабілітації, працевлаштування, юридичної підтримки тощо.
3. Звітування про результати наданих послуг.

На початку вересня 2024 року Мінветеранів оголосило відбір на посаду фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Він проводиться на всій території України, окрім тимчасово окупованих територій та територій, на яких ведуться активні бойові дії, протягом осені 2024 року. Після цього планується проведення співбесід із залученням зареєстрованих кандидатів.

Подати заяву можуть громадяни України, які мають рівень освіти не нижче бакалавра в соціальних та гуманітарних галузях знань. Перевага надаватиметься кандидатам, які мають статус ветерана війни, особи з особливими заслугами перед Батьківщиною, постраждалого учасника Революції Гідності, члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни та перебувають на обліку в Єдиному державному реєстрі ветеранів війни (ЄДРВВ) [3].

Таким чином, створення проєкту «Помічник ветерана» та подальша трансформація в нову професію має потенціал, адже це дозволить вирішувати багато питань безпосередньо на місці, без необхідності звертатися до різних установ, і спрямувати зусилля на допомогу конкретній групі. Однак, необхідно врахувати нові ризики, які можуть вплинути на роботу в майбутньому. Пріоритетом є якісна підготовка нових спеціалістів. Також важливо, щоб після впровадження нової професії громади діяли злагоджено та ефективно розподіляли виділені фінанси. Перегляд принципу «рівний-рівному» є позитивним кроком, адже роботу в соціальній сфері, зокрема з послугами та законодавством, повинні виконувати фахівці з відповідною освітою та досвідом.

Список використаних джерел

1. Опис проєкту «Помічник ветерана». Міністерство у справах ветеранів. URL: <https://mva.gov.ua/ua/pomichnik-veterana/opis-proyektu> (дата звернення: 23.10.2024).

2. Стартує прийом заяв від кандидатів на посади фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/startuie-priiom-zaiav-vid-kandydativ-na-posady-fakhivtsia-iz-suprovodu-veteraniv-viiny-ta-demobilizovanykh-osib> (дата звернення: 23.10.2024).

3. Уряд ухвалив постанову, що дає старт запровадженню фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukhvalyv-postanovu-shcho-daie-start-zaprovadzheniu-fakhivtsiv-iz-suprovodu-veteraniv-viiny-ta-demobilizovanykh-osib> (дата звернення: 23.10.2024).

УДК 37.035.6

Бережна Анастасія Вікторівна

здобувач наукового ступеня доктора філософії
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Проблема національно-патріотичного виховання майбутніх учителів початкових класів набуває особливої актуальності в умовах сучасних глобальних викликів та з огляду на події повномасштабної російсько-української війни. Зміна цінностей, пов'язана з процесами глобалізації та індивідуалізації, створює нові бар'єри для формування стійкої патріотичної свідомості. Водночас, війна, як травматичний досвід, потребує від освітян особливої чуйності та розробки нових підходів до виховання молоді.

Метою дослідження є розробка ефективної моделі національно-патріотичного виховання майбутніх учителів початкових класів, яка б враховувала сучасні реалії та сприяла формуванню в них високої громадянської свідомості, почуття відповідальності за майбутнє країни та готовності до професійної діяльності.

Сучасна освіта в Україні ґрунтується на чіткому законодавчому забезпеченні, серед якого особливе місце посідає Концепція національно-патріотичного виховання. Цей документ ставить за мету виховати покоління, яке усвідомлює свою приналежність до української нації та готове брати активну участь у її житті. Спираюсь на Концепцію національно-патріотичного виховання, робимо висновок, що участь у громадській діяльності та волонтерських заходах є один із пріоритетних шляхів реалізації даної концепції [2].

Ефективність громадської діяльності як методу національно-патріотичного виховання підтверджується численними науковими дослідженнями. Науковці (О. Акімова, О. Бабакіна, О. Безпалько, Г. Пономарьова, О. Коркішко) підкреслюють важливість практичної діяльності для розвитку особистості, формування цінностей та громадянської позиції.

Дослідження Г. Пономарьової підтверджують позитивний вплив громадської діяльності на розвиток особистості. Робимо висновок, що студенти, які беруть участь у волонтерських проєктах та інших формах громадської діяльності, демонструють більш високий рівень соціальної відповідальності, емпатії та толерантності [3, 139].

Для того щоб громадська діяльність була ефективним інструментом національно-патріотичного виховання, необхідно застосовувати у виховний процес системний та комплексний підхід. Зазначаємо, що не менш важливими є професійна підготовка педагогів. Вчителі та викладачі повинні володіти необхідними знаннями та навичками для організації та проведення громадських та волонтерських проєктів. А також, слід враховувати індивідуальні особливості та інтереси учасників освітнього процесу [1, 16].

Незважаючи на очевидні переваги, реалізація програм громадської діяльності в освітніх закладах стикається з низкою бар'єрів:

- Недостатня матеріально-технічна база: відсутність фінансування, необхідного обладнання та ресурсів.
- Відсутність часу: щільний навчальний графік студентів обмежує можливості для участі у громадських проєктах.
- Брак досвіду у викладачів: не всі викладачі мають досвід організації та проведення громадських проєктів.
- Суспільні стереотипи: існують стереотипи щодо громадської діяльності, які можуть демотивувати студентів.

Громадська діяльність є не лише ефективним інструментом формування патріотичної свідомості, а й потужним фактором розвитку особистості в цілому. Участь у волонтерських проєктах, соціальних ініціативах та інших формах громадянської активності сприяє розвитку соціальних навичок, формуванню патріотизму, громадянської відповідальності, поваги до інших людей, а також особистісному зростанню.

Список використаних джерел

1. Акімова О.М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності за реалізації концепції «Нова українська школа» / О.М. Акімова, О. В. Кузнецова // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. – Северодонецьк, 2018. – Вип. 6 (87). – С. 15–22.
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: наказ МОН України від 06.06.2022. протокол № 527. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>. – Вип. 3. – С. 26–33.
3. Пономарьова Г. Ф. Національно-патріотичне виховання майбутніх педагогів у період державотворення / Г. Ф. Пономарьова // *Наукові записки кафедри педагогіки* : зб. наук.пр. / Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, КЗ. " Харків. гуманітар.-пед. акад."Харків. облради. – Харків, 2017. -Вип. 40. – С. 136–145.

УДК 378.016:81'25]:004.45:[005.336.2:316.77

Бережний Антон Валерійович

аспірант, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

**ОПАНУВАННЯ САТ-СИСТЕМ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Стрімкий розвиток та трансформація процесу підготовки перекладачів у закладах вищої освіти в усьому світі спричинив модерний розвій дидактики у цій освітній сфері. Вивчення відповідного науково-методичного доробку, насамперед, зарубіжних учених, як-от Чакіб Бніні і Дуглас Робінсон (вивчали загальні принципи підготовки перекладачів), Данейль Жиль, Марія Брандер де ла Іглесія, Жан-Хендрік Опденхофф (визначили необхідні професійні компетентності перекладача), Франц Пекхакер (вивчав основні моделі та методологічні підходи у сфері навчання усного перекладу у сфері судової та медичної справ) Хорхе Діас Сінтас (запропонував основи дидактики аудіовізуального перекладу), Крістіна Лара Плаза (вважає перекладознавство міждисциплінарним напрямом, на основі чого досліджує багатокомпонентні моделі компетентностей перекладачів) доводить динамічний процес становлення зазначеного педагогічного напряму Вітчизняна перекладацька дидактика також має здобутки, напрацьовані науковцями Л. Черноватим (автор ґрунтового підручника «Методика викладання перекладу як спеціальності»), Р. Тарасенком, Г. Плахотнюк, (вивчали формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів), С. Пановим (розробив теоретико-методичні основи професійної підготовки технічних перекладачів у вищій школі), Н. Зінуковою (досліджує методику навчання усному перекладу у сфері зовнішньоекономічної діяльності) та інші [1, с. 105].

Загальновідомо, що одним з пріоритетних напрямів розвитку сучасної професійної освіти є орієнтація на компетентнісний підхід. Під компетентнісним підходом прийнято розуміти спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [2, с.64].

Однією з провідних компетентностей, які в умовах інформаційного суспільства значною мірою визначають рівень професійних якостей фахівців усіх галузей, є ІКТ-компетентність, яка передбачає належне володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, насамперед, пов'язаними з профілем відповідної професійної діяльності.

Професія перекладача також на сьогодні не обходиться без застосування відповідних технологій і програм, більше того, неволодіння відповідними технологіями апіорі знижує рівень конкурентоспроможності такого фахівця, адже він має виконувати свою роботу не лише якісно, а й достатньо оперативно з меншими трудозатратами, що й уможлиблюють згадані технології, зокрема системи автоматизації перекладу, або так звані CAT-системи. І тут слід орієнтуватися не лише на чинні стандарти в галузі перекладацьких послуг, як-от європейський ISO 17100:2015 «Послуги письмового перекладу. Вимоги до послуг письмового перекладу» та вітчизняний СТТУ АПУ 001-2000 «Кваліфікація та сертифікація перекладачів», у якому було сформульовано вимоги та для усного перекладу у тому числі. Ці стандарти були написані на основі стандартів у сфері перекладацьких послуг, але вони також не повною мірою відповідають запитам і очікуванням роботодавців – перекладацьких агенцій, які шукають для себе на ринку праці фахівця нової формації.

Як слушно зазначає дослідниця Т. Ясинська, серед обов'язкових вимог, які висувують перекладацькі агенції для кандидатів на посаду перекладача, є технічна компетенція (яку можна розглядати як один із наріжних складників ІКТ-компетентності). Ця технічна компетенція передбачає досконале вміння роботи фахового перекладача у програмах: Microsoft Word, Excel, PowerPoint, а також володіння CAT-інструментами, (SDL Trados, MemoQ, SmartCat чи іншими), добре знання інструментів редагування контенту. Причому усі роботодавці вимагають знання програм MS Office, а осібно перекладацькі агенції зазначають перелік CAT Tools, якими необхідно володіти. [3, с. 31].

Отже, у процесі розвитку та адаптації до вимог ринку лінгвістичних послуг, сучасна система навчання має перетворитися на інформаційну структуру, до складу якої мають входити, як технологічні засоби – обладнання, програмне забезпечення, периферійні пристрої, зв'язок з Інтернетом, так і безпосередньо викладачі, які, володіючи знаннями, досвідом та відповідними навичками (з ІКТ включно), навчають студентів на рівні сучасних світових стандартів.

Список використаних джерел

1. Перова С.В. Підготовка викладачів перекладу як педагогічна проблема. *Педагогічні науки*. Збірник наукових праць. Херсон:ХДУ, 2021. Вип 95. С. 104-112.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
3. Ясинська Т. Підготовка перекладачів у закладах вищої освіти у світі потреб ринку перекладацьких послуг. *Наука і освіта*. 2023. № 4. С. 28-35.

УДК 378:373.2

Білай Дмитро Валерійович

доктор філософії у галузі Освіта/Педагогіка,

Професійно-технічне училище №31 м. Полтава

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ**

Вибір професії є одним із значущих моментів життєвого шляху особистості, який значною мірою обумовлює її подальшу долю. Проте доводиться констатувати, що міра професійної обізнаності вступників на робітничі професії далеко не завжди відображає всі процесуальні характеристики майбутньої діяльності – зокрема, ті вимоги і обмеження, які існують тією чи іншою мірою для кожної професії і мають бути враховані заздалегідь. Так, наприклад, здобувачі професійної (професійно-технічної) освіти у галузі сфери послуг часто орієнтуються на зовнішні риси діяльності, що відомі їм за стереотипами зовнішнього сприйняття професії, відображають її епізодичні прояви, не враховуючи системного характеру праці. За результатами спостережень та опитування здобувачів освіти можемо також констатувати певні викривлення як у оцінці соціальних та комунікативних аспектів діяльності, так і власних можливостей для їхнього коригування. Досить часто комунікація не розглядається абітурієнтами закладів, що готують працівників сфери послуг, як вагомий складник їхньої професійної діяльності, тоді як у дійсності саме від неї, від її якості часто залежить результат зусиль усього колективу підприємства. Так, на думку дослідників умов ефективності готельного бізнесу, «комунікація може слугувати як стимулюючим, підтримуючим, заангажовуючим інструментом, що сприяє підвищенню продуктивності праці та рівня задоволеності учасників комунікаційного процесу, так і руйнівним інструментом. Тому високі комунікаційні здібності у працівників підприємств сфери гостинності та налагоджена мережа системи зв'язків у компанії сприяє досягненні основної мети створення підприємства – отриманню максимальної величини прибутку» [3]. Ця думка зберігає свою чинність по відношенню і до інших типів підприємств галузі, так само, як і стосовно індивідуального підприємництва, суб'єктами якого можуть ставати випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Одним із проблемних моментів бачиться формування у здобувачів освіти комунікативної компетентності – здатності успішно встановлювати та підтримувати необхідні комунікативні контакти відповідно до запланованого результату взаємодії.

Аналізуючи професійно детерміновану комунікацію, вчені відзначають, що «у процесі професійного спілкування ... формуються образи, які під час аналізу й оцінки особливостей інших людей досягають рівня понять та регулюють власну поведінку стосовно цих людей» [1].

Опитування, проведене серед першокурсників ЗПТО, показало, що таке формування потребує досить значної корекції, оскільки тільки близько 20% опитаних виявили достатньо аналітичний підхід до визначення сутності зазначених образів як варіативних, таких, що мають досить конкретні риси, які націлюють на пошук відповідної комунікативної тактики. Решта здобувачів або відчували істотні ускладнення, відповідаючи на питання, які особистісні особливості замовника будуть впливати на спілкування з ним, або демонстрували односторонність і упередженість, заздалегідь розглядаючи таке спілкування як проблемне, пов'язане з вибором ними тактики самозахисту.

Таким чином, вважаємо, що при вивченні фахових дисциплін як когнітивної й технологічної основи професійної діяльності слід активно застосовувати інтерактивні методи, що формують у майбутніх працівників сфери послуг здатність до конструктивного фахового діалогу, розвивають необхідні компоненти комунікативної компетентності. До цих компонентів (як зазначає, зокрема, Ю. Мендрух [2, с. 103-104]), слід віднести мотиваційно-особистісний (пріоритети: налаштування на роботу з удосконалення власної комунікативної поведінки; ціннісні орієнтації комуніканта, які виявляються в його ставленні до особистості співрозмовника, власної особистості, виконання професійних обов'язків); когнітивний (пріоритети: знання про механізми соціальної перцепції; знання з методів впливу на інших людей.); поведінково-діяльнісний. Саме в контексті поведінково-діялісного компонента комунікативної компетентності, як його позиціонує Ю. Мендрух, вбачаємо ті вміння, які повинні бути напрацьовані в майбутнього працівника сфери послуг і які, проявляючись у його поведінці слугують індикатором його готовності до взаємодії в професійному середовищі: уміння вербальної та невербальної комунікації; уміння слухати; уміння використовувати систему «приспосувань» у спілкуванні, уміння соціальної перцепції; досить різноспрямовані й розлогі за змістом рефлексивні вміння, а також організаційно-управлінські вміння, що забезпечують впливовість комунікації фахівця на всіх актуальних для нього рівнях професійної взаємодії. У зв'язку зі сказаним також вважаємо за належне у змісті методичної роботи в закладі освіти та при визначенні педагогами напрямів самоосвітньої діяльності актуалізувати їхню здатність до формування у здобувачів комунікативної компетентності.

Список використаних джерел

1. Ляшенко І.В. (2014). Компонентний аналіз комунікативної компетенції майбутніх юристів. *Вісн.. Нац. ак. Держ. прик. служби Укр.* 1.
2. Мендрух Ю.М. Структура комунікативної компетентності фахівця з маркетингу. <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2009/108-95-19.pdf>
3. Фостолович В.А., Гуртовий Ю.А., Фостолович Р.С. Комунікаційні процеси в підприємств сфери гостинності за умов цифрових трансформацій. *Ек-ка і сусп-во.*

УДК 159.944.4-057.87

Боденчук Вікторія Вікторівна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Скрипник Анатолій Юрійович

доктор історичних наук, доцент

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ ТА СТРАХУ ПЕРЕД ПРИЗОВОМ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЮНАКІВ

Проблема тривожності та страху серед юнаків призовного віку є актуальною, оскільки вони мають значний вплив на психоемоційний стан молоді. У період підготовки до призову молоді люди стикаються з численними викликами та переживаннями, пов'язаними з невизначеністю майбутнього, зміною звичного соціального середовища та необхідністю адаптації до нових умов. Тривожність і страх, які виникають у цьому контексті, можуть мати як короткостроковий, так і довготривалий вплив на психологічне та фізичне здоров'я молоді. Дослідження показують, що ці емоційні стани не лише знижують рівень соціальної активності та адаптивності юнаків, але й можуть призводити до розвитку психосоматичних розладів, зокрема панічних атак, депресивних станів та проблем зі сном.

Оскільки юнацький вік є критичним періодом становлення особистості, то виникнення негативних емоційних станів, пов'язаних з призовною підготовкою, може мати серйозні наслідки для подальшого життя та професійного розвитку молоді. Тому вивчення впливу тривожності та страху перед призовом є надзвичайно важливим для розробки ефективних психологічних інтервенцій та підтримки молоді в цей критичний період. Дослідження цієї теми також сприятиме розумінню психологічних механізмів, які зумовлюють розвиток цих станів, і допоможе в розробці стратегій профілактики та корекції тривожних і страхових реакцій у юнаків призовного віку.

У процесі дослідження впливу тривожності та страху перед призовом на психоемоційний стан юнаків було виявлено декілька важливих аспектів, які підтверджують складність і багатовимірність цієї проблеми. Зокрема, статистичні дані свідчать про те, що понад 60% юнаків призовного віку відчувають підвищений рівень тривожності протягом підготовчого періоду. Це часто пов'язано з невизначеністю майбутнього, страхом перед фізичними труднощами та можливістю травматизації. Така тривожність, як показали експериментальні спостереження, має негативний вплив на когнітивні процеси, зокрема на здатність зосереджуватися та приймати зважені рішення [1].

Під час глибинних інтерв'ю з юнаками, які готувалися до призову, виявилось, що значна частина з них (близько 45%) відчуває постійний стрес і переживає труднощі зі сном, що у свою чергу сприяє підвищеній вразливості до емоційних розладів. Результати анкетування також засвідчили, що чим вищий рівень тривожності, тим частіше юнаки стикаються з соціальною ізоляцією та зниженням активності, що ускладнює їхнє соціальне та психологічне функціонування в цей період.

Крім того, дослідження продемонстрували, що рівень соціальної підтримки відіграє ключову роль у зниженні впливу тривожності та страху на психоемоційний стан. Ті юнаки, які отримують підтримку від родини, друзів або психологів, значно легше переживають цей складний період, демонструючи вищий рівень адаптивності та стійкості до стресу. Однак відсутність такої підтримки, навпаки, може призвести до загострення негативних емоційних станів, збільшуючи ризик виникнення депресивних і панічних розладів [2].

Ці результати підкреслюють важливість комплексного підходу до роботи з юнаками призовного віку, включаючи психологічну підготовку та соціальну підтримку, які можуть суттєво зменшити вплив тривожності та страху на їхній психоемоційний стан.

Дослідження показує, що тривожність і страх перед призовом є суттєвими факторами, які негативно впливають на психоемоційний стан юнаків. Ці емоційні стани не тільки призводять до зниження соціальної активності та адаптивності, але й збільшують ризик розвитку психосоматичних розладів, таких як панічні атаки, депресивні стани та порушення сну. Результати підтверджують, що рівень соціальної підтримки є важливим чинником, який допомагає знизити вплив тривожності та страху, забезпечуючи юнакам стабільність та підтримку в цей критичний період. Необхідно розробляти програми психологічної підготовки та інтервенції, які допоможуть юнакам адаптуватися до нових умов та зменшити негативний вплив тривожних реакцій.

Список використаних джерел

1. Бельмега І.В. Вплив акцентуйованих рис характеру на виникнення стану соціально-психологічної дезадаптації у військовослужбовців НТУ. 2020. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/2133>

2. Тонконог С.М. Особливості психологічної підтримки військовослужбовців під час війни. 2023. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/17692>

УДК 378.147:004

Болотніков Сергій Юрійович

аспірант кафедри германської філології та перекладу
(спеціальність 015 «Професійна освіта»)

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ***

Інтеграція української суспільства до європейського простору порушує актуальну проблему активного послуговування іноземними мовами у всіх сферах суспільного життя, що безпосередньо передбачає формування методичної компетентності викладачів іноземних мов з урахуванням лінгвокультурного складника. Переважна більшість дослідників зауважують (Н. Бідюк, О. Волченко, Ю. Вторнікова, С. Галецький, А. Джурило, Т. Колодько, О. Комар, С. Петрушин, О. Савченко та інші), що методична компетентність є основним системоутворювальним елементом професійної компетентності. Проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів іноземної мови досліджували [1, 2, 4 та інші]. Методичну компетентність виокремлюють як основну у процесі вирішення різних професійних завдань, оскільки вміння спілкуватися, висока методична компетентність є невід'ємним складником професійної діяльності. Комунікативно-прагматичний аспект навчання потребує нових розробок, вивчення та опису в умовах концепції Нової української школи, актуалізуючи особливості європейської системи освіти та усвідомлення здобувачів освіти в системах координат «Я – Ти/Ви», «Я – Світ». Тому пріоритетною стає розробка нової системи стратегій, тактик та технік щодо підготовки учнівської молоді до результативної міжособистісної та міжкультурної комунікації.

У зв'язку з цим найважливішим завданням закладів вищої освіти є забезпечення загальноосвітньої та професійної підготовки здобувачів-філологів, розвиток їхньої методичної компетентності, досягнення такого рівня володіння мовою, який є достатнім для професійної діяльності майбутнього словесника. Успішна реалізація іншомовних навичок реалізована за умови відповідності комунікативної компетентності професійним умінням, визначеним кваліфікаційними характеристиками фахівців даного профілю, зафіксованих державними освітніми стандартами вищої освіти.

Методична компетентність передбачає реалізацію комунікативної компетентності в різних ситуаціях спілкування, з урахуванням соціальних норм поведінки та комунікативної доцільності висловлення. Формування

методичної компетентності є основною метою навчання іноземної мови (уміння говоріння, уміння читання з розумінням, уміння розуміння на слух та уміння письма), тому формування методичної компетентності передбачає *комунікативно-навчальну діяльність* (формування стійкого інтересу до опанування іноземної мови); *науково-дослідницьку діяльність* (випрацювання системного підходу до вирішення дослідницьких завдань і формування дослідницьких компетенцій). Крім того, одним з важливих аспектів у розвитку методичної компетентності викладачів іноземних мов є проблема розробки критеріїв оцінювання та самооцінювання видів діяльності, наприклад оцінювання письмових робіт за критеріями: змістове наповнення, структурна організація, обсяг тексту, лексичний мінімум, граматична, орфографічна та пунктуаційна правильність. Усе це внеможливіє суб'єктивність під час підсумкового оцінювання, індивідуалізує навчальний процес, полегшує роль викладача, який стає помічником в оволодінні компетентностями, до завдання якого входить створити сприятливі умови навчання. Заняття переформатовуються в напрямку аналізу інформації, засвоєної студентами самостійно, стимулювання мимовільного запам'ятовування, створення емоційно-позитивного настрою, як одного з чинників організації іншомовного спілкування.

Отже, система формування методичної компетентності повинна відбуватися засобами змісту освіти й бути релевантною умовам майбутньої діяльності, а також репрезентувати успішний комунікативний процес.

Список використаних джерел

1. Бідюк Н. М., 2012. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура. Інформаційнокомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції (12–14 лист. 2012 р.), с. 158–160.
2. Гайдученко Л. В., 2010. Формування лінгвокультурної компетенції студентів в процесі вивчення іноземних мов на матеріалі афористичних та пареміологічних текстів. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики, вип.17, с. 90-98.
3. Гуревич, Р. С., Опушко, Н. Р., Поліщук, А. С., 2018. Професійна освіта: тенденції розвитку в XXI столітті. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 52, с. 5-11.
4. Комар О., Джурило А., 2024. Формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у контексті глобалізації освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, (2), 46–55.

УДК 159.9.019.4

Буряк Альона Анатоліївна

магістр спеціальності «Психологія»

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ПОРУШЕНЬ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ЖІНОК

Розлади харчової поведінки (РХП) стають дедалі поширенішими серед жінок різного віку. Вплив РХП на психічне та фізичне здоров'я підвищує соціальну значущість цієї проблеми.

Основні типи порушень харчової поведінки [1]:

1. Анорексія нервова – страх набору ваги, добровільне обмеження їжі.
2. Булімія нервова – цикли переїдання та спроби компенсації (блювання, дієти).
3. Компульсивне переїдання – неконтрольоване вживання великої кількості їжі без подальших спроб компенсації.

Психологічні чинники, що сприяють розвитку РХП:

- низька самооцінка та проблеми з прийняттям власного тіла;
- соціальний тиск (стандарту краси, культурні ідеали стрункості);
- перфекціонізм та надмірні очікування щодо зовнішнього вигляду;
- тривожні та депресивні розлади, емоційна нестабільність.

Психологічні особливості жінок із РХП:

1. Залежність від зовнішньої оцінки та прагнення схвалення.
2. Емоційна вразливість і труднощі в управлінні емоціями.
3. Порушення самосприйняття та відчуття відсутності контролю над життям.

Профілактика порушень харчової поведінки: освітні програми щодо здорового ставлення до тіла та харчування; підтримка розвитку самоцінності незалежно від зовнішності.

Отже, психологічні особливості порушень харчової поведінки у жінок охоплюють широкий спектр емоційних, соціальних та когнітивних факторів. Комплексний підхід до діагностики, лікування та профілактики допоможе зменшити негативні наслідки РХП та поліпшити якість життя жінок.

Список використаних джерел

1. Хоменко Є.Г., Буряк А.А. Психологічні підходи до корекції тривожності особистості в умовах війни. *Тези 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*. Том 2 (Полтава, 14 травня – 23 травня 2024 року). Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 214 – 215.

УДК 372.882.

Борисенко Денис Юрійович

здобувач освіти другого (магістерського) рівня
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

***МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ
НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ***

Використання інтертекстуального аналізу в шкільному курсі зарубіжної літератури сприяє формуванню у здобувачів освіти розуміння того, що між різними текстами, культурними та літературними явищами існує зв'язок, тексти впливають один на одного, а літературні традиції засвоюються та з часом видозмінюються.

Інтертекстуальність розглядається як уявний діалог між різними текстами, що має відкритий або прихований (імпліцитний) характер. Інтертекстуальний підхід до читання і розуміння прочитаного поглиблює знання про художній твір, виховує критичне мислення, наближає до осмислення авторського задуму, вчить бачити і сприймати літературу як єдиний текст, що долає культурні розбіжності, виходить у площину широкого контексту. Важливо розуміти, що інтертекст не тільки контекстуально розширює текст, а й додає йому глибини. Сам термін «інтертекстуальність», який вперше використала Ю. Крістева в середині ХХ ст., позначає безперервний процес взаємодії текстів та світоглядів всередині окремого тексту. Саме тому використання інтертекстуального аналізу в шкільній практиці відкриває додаткові смисли художніх текстів, налагоджує взаємодію з іншими культурними й літературними концептами.

Головна мета інтертекстуального аналізу полягає у виявленні зв'язків з іншими текстами на різних рівнях: проблемно-тематичному, образному, мотивному, сюжетному, композиційному, хронотопному тощо. Інтертекстуальний аналіз вимагає певного рівня читацької підготовки, обізнаності із сучасними літературознавчими методами тлумачення тексту, а відтак ерудованого читача-інтерпретатора, здатного не лише побачити очевидне, а й розкодувати глибинні смисли художнього твору.

Інтертекстуальність – одна з найхарактерніших ознак постмодерних текстів і смислове наповнення терміну пов'язане із такими поняттями, як цитата, ремінісценція, алюзія, парафраза, прецедентний текст тощо. Використання інтертекстуального аналізу в шкільній практиці варто пов'язувати із вивченням текстів постмодернізму (К. Рансмайр «Останній світ», Дж. Барнс «Відчуття закінчення», Дж. Фаулз «Хмара», М. Павич «Скляний равлик», Н. Гейман «Кораліна»). Інтертекстуальність, зазначає С. Сафарян, доводить відкритість, неоднорідність, множинність художніх

текстів, а використання інтертекстуальних зв'язків у процесі шкільного вивчення літератури сприяє формуванню інтерпретаційної свідомості здобувачів освіти на уроках літератури.

Список використаних джерел

1. Школа І. Інтертекстуальність «Подорожі...» М. Йогансена та «Повернення Дон Кіхота» Г.-К. Честертон як вияв міжкультурної комунікації. *Філологічні науки*, 2012. С. 51–56. URL: <http://surl.li/ypuqppq>
2. Сафарян С. Інтертекстуальний аналіз художнього твору як шлях формування інтерпретаційної компетентності учнів на уроках літератури. *Кременецькі компаративні студії*. 2019. Вип. IX. С. 102-113. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30288/>

УДК 159.9

Вербська Анастасія Юріївна

здобувачка другого (магістерського) рівня
Науковий керівник: ***Карпова Дарія Євгенівна***
доктор філософії з психології, доцент
Хмельницький національний університет

***ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КРИЗИ ЕМОЦІЙНОЇ
БАЙДУЖОСТІ МІЖ ШЛЮБНИМИ ПАРТНЕРАМИ***

Так як сімейне життя є нелегким процесом, під час якого шлюбним партнерам доводиться переживати різні сімейні кризи як нормативного, так і ненормативного характеру [1; 3; 6]. Варто зазначити, що сімейна криза – явище загострення родинних суперечностей, різкого погіршення ритму сімейного життя, коли звичні способи реагування членів сім'ї не розв'язують проблем. Під час сімейної кризи подружжя не може опиратися на старі моделі поведінки, адже звичні способи комунікації перестають функціонувати. Саме на цьому підґрунті зароджується криза емоційної байдужості, яка поширюється на різноманітні аспекти сімейного життя [4; 6]. Шлюбні партнери переживають зменшення теплих почуттів одне до одного, зникає інтерес, партнерів захоплює роздратування, все частіше виникають конфліктні ситуації, непорозуміння. Враховуючи вище викладене, криза емоційної байдужості для шлюбних партнерів є актуальною проблемою, яка потребує подальшого наукового дослідження і пошуку ефективних шляхів її подолання.

Теоретико-методологічний аналіз наукової психологічної літератури дозволив з'ясувати, що питаннями задоволеності шлюбом та моделей поведінки подружжя займалися різні фахівці, зокрема: І. Василенко (особливості стосунків подружжя у сім'ях різного типу за задоволеністю шлюбом) [1], Т. Коломієць, В. Ткачук (чинники задоволеності шлюбом на різних етапах дорослості) [2], Є. Потапчук, А. Павелко (теоретичний аналіз кризи емоційної байдужості подружжя як психологічної проблеми) [4], О. Кочарян (синдром «емоційного холоду» в міжособистісних стосунках) [5], Р. Федоренко (стадії шлюбу та кризові періоди подружнього життя) [6] та інші.

Емоційні взаємини подружжя, як зазначає Р. Федоренко, мають властивість змінюватися і цьому суттєво сприяють деякі несприятливі психологічні моменти сімейного життя, насамперед, нездатність розуміти почуття партнера, його характерологічні особливості та звички [6].

Серед важливих функцій сім'ї, які визначають моделі поведінки шлюбних партнерів є:

- інтелектуально-світоглядна – задовольняє потреби у взаємному духовному збагаченні та спільному проведенні дозвілля;
- морально-психологічна – задовольняє потреби в емоційній підтримці, повазі, у психічному захисті, симпатії;
- інтимно-сексуальна – задовольняє статево-еротичні потреби подружжя та продовження роду;
- господарська – задовольняє потреби у веденні домашнього господарства, в організації загального укладу життя сім'ї, сприяє збереженню здоров'я та відновлення фізичних сил;
- матеріально-фінансова – задовольняє потреби добробуту, забезпечує достаток [4; 6].

Сімейні обов'язки передбачають виконання шлюбними партнерами певного обсягу роботи за кожною з вказаних функцій. Реальні моделі поведінки подружжя, пов'язані з реалізацією вказаних функцій, можуть не відповідати взаємним очікуванням, і породжувати цілий спектр негативних почуттів та емоцій. Відсутність автентичності в близькості, партнерських взаєминах, нещирість ведуть до формування порушень партнерської взаємодії. Прояви порушень міжособистісних стосунків мають різну характеристику, але всіх їх об'єднує симптомокомплекс «емоційного холоду». Це поняття розглядається як феномен нездатності створити і зберегти психологічну інтимність, як нездатність до встановлення і збереження стабільних емоційних стосунків та неспроможність встановлювати тривалі близькі стосунки з партнером.

Доречно зазначити, почуття та емоції є суб'єктивним переживанням, які умовно розділяють на позитивні (любов, задоволення, вдячність), негативні (сум, відраза, провина) та нейтральні (здивування, зацікавленість, очікування). Стан байдужості відноситься до нейтральної

групи, адже у ньому повністю відсутній інтерес та зацікавленість будь-чим. Байдужість може бути тимчасовою або постійною рисою характеру людини, інколи вона є симптомом захворювання чи психічного розладу [6]. У більшості випадків, емоційна байдужість – це нездатність людини проживати емоції або брак емоційності у близьких стосунках.

Знаходячись в епіцентрі кризи емоційної байдужості, шлюбні партнери переживають гнів, образу, розчарування, можуть психологічно дистанціюватись одне від одного, переходити на самозвинувачення та занепадати духом. Загострення цих ознак кризи на індивідуальному рівні посилює її симптоми на рівні сім'ї: послаблення згуртованості; зростання відчуження між партнерами; зростання кількості та загострення сімейних конфліктів; накопичення негативних емоцій і взаємної деструктивної критики (причіпок, образ).

Таким чином, зважаючи на вище сказане, ми можемо дійти висновку, що існує потреба у пошуку ефективних шляхів запобігання та подолання кризи емоційної байдужості між шлюбними партнерами. Зважаючи на наукові джерела, ми під поняттям «подолання» розуміємо когнітивну і поведінкову діяльність особистості, спрямовану на відновлення та збереження емоційної близькості, балансу між внутрішніми ресурсами та зовнішнім середовищем через адаптивні реакції людини.

Список використаних джерел

1. Василенко І. А. Особливості стосунків подружжя у сім'ях різного типу за задоволеністю шлюбом. *Габітус : науковий журнал з соціології та психології*. Одеса, 2021. Вип. № 24. Т.2. С. 20–24.
2. Коломієць Т., Ткачук В. Чинники задоволеності шлюбом на різних етапах дорослості. *Психологія : реальність і перспективи*. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету, 2019. № 13. С. 159–164.
3. Корольчук М. С., Криворучко П. П., Осьодло В. І. Психологія сімейних взаємин: навч. посіб. Київ, 2010. 296 с.
4. Потапчук Є., Павелко А. Теоретичний аналіз кризи емоційної байдужості подружжя як психологічної проблеми. *Науковий журнал «Психологічні травелоги»*, 2023, № 2. С. 91-102.
5. Синдром «емоційного холоду» в міжособистісних стосунках. Монографія / [кол. авт.]; за ред. О. С. Кочаряна. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 276 с.
7. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 480 с.

УДК 159.9:355.1

Василенко Наталія Миколаївна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **Шевчук Олександр Володимирович**

кандидат педагогічних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ

В умовах сучасних військових конфліктів, які характеризуються високим рівнем фізичної та психологічної напруги, зростає необхідність у наданні ефективної психологічної підтримки військовослужбовцям. Психологічний супровід під час бойових дій відіграє критично важливу роль у збереженні та відновленні емоційної рівноваги військових, що, у свою чергу, впливає на їх здатність ефективно виконувати службові обов'язки та адаптуватися до складних умов. Зокрема, адекватний психологічний супровід сприяє попередженню розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР), зменшенню рівня тривожності, страху та депресії, а також забезпечує підтримку у формуванні позитивних стратегій подолання стресу.

Наукові дослідження в галузі психології свідчать про те, що систематична психологічна допомога та підтримка можуть значно підвищити рівень психічного здоров'я військовослужбовців, знижуючи негативні наслідки бойових дій. Проте, незважаючи на значний прогрес у цій сфері, питання впливу різних методів та підходів до психологічного супроводу на емоційний стан військових під час бойових дій залишається актуальним і потребує подальшого вивчення.

Дослідження показало, що резилієнтність, або психологічна стійкість, військовослужбовців є ключовим фактором у збереженні їхнього психічного здоров'я під час бойових дій. Ця якість не є вродженою, а формується завдяки ефективному психологічному супроводу. У бойових умовах військовослужбовці стикаються з численними емоційними викликами — страхом, втратою, напруженням, — і психологічна підтримка допомагає не лише зменшити негативні наслідки, але й формувати адаптивні стратегії реагування на ці виклики.

Результати також свідчать про ефективність групової підтримки, коли психологічний супровід включає роботу з групами військових та їхніми командирами. Такий підхід підвищує рівень взаємодії та довіри між військовослужбовцями, що сприяє зміцненню почуття єдності та знижує ризик ізоляції. Це стабілізує емоційний стан військових та підвищує їхню готовність до співпраці у кризових ситуаціях.

Програма «Оперативна стабілізація» в Збройних Силах США – під час конфлікту в Іраку і Афганістані була впроваджена програма психологічного супроводу, яка передбачала надання негайної психологічної допомоги безпосередньо в зоні бойових дій. Це включало короткострокову терапію для зниження рівня тривожності, підтримку в кризових ситуаціях та консультації. Результати показали зниження рівня ПТСР серед військовослужбовців, які отримували таку допомогу, та поліпшення загального емоційного стану [1].

Проект «Військова Медицина» в Україні – у зв'язку з війною на сході України була організована спеціалізована психологічна допомога для військовослужбовців у зоні бойових дій. Це включало мобільні бригади психологів, які проводили тренінги з подолання стресу, групову терапію та індивідуальні консультації. Дані свідчать про те, що військовослужбовці, які брали участь у таких програмах, демонстрували меншу схильність до депресії та краще адаптувалися до умов бойових дій [3].

Програма «Headspace» у британській армії – британська армія використовує програму майндфулнес, яка включає навчання практикам усвідомленості та релаксації для військовослужбовців. Дослідження, проведені серед учасників програми, показали, що регулярна практика майндфулнес допомагає знижувати рівень тривожності та стресу, а також покращує концентрацію та емоційну стійкість у складних бойових ситуаціях [2].

Ці приклади демонструють важливість психологічного супроводу як невід'ємної частини реабілітації військовослужбовців, показуючи його позитивний вплив на емоційний стан та здатність адаптуватися до бойових умов.

Список використаних джерел

1. Військова підтримка стабілізації, безпеки, переходу та реконструкції у військових операціях США. Joint Chiefs of Staff. URL: <https://www.jcs.mil>.

2. Програма психологічної допомоги у Збройних Силах США під час бойових дій в Іраку та Афганістані. Military Medicine. 2022. URL: <https://academic.oup.com/milmed/article/187/7-8/e846/6329356>.

3. Проект STRONG STAR для оцінки ефективності терапії когнітивного опрацювання та подовженої експозиції серед військовослужбовців у зоні бойових дій. STRONG STAR. URL: <https://www.strongstar.org/research/strongstar/outcomes-of-prolonged-exposure-and-cognitive-processing-therapy-used-in-the-treatment-of-combat-operational-stress-reactions-in-deployed-settings>.

УДК 378.013+370.711

Гавриленко Владислав Михайлович

магістрант спеціальності 014 Середня освіта (інформатика)

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ДО ПИТАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Професійна орієнтація, що охоплює кар'єрне консультування, все частіше визнається важливим елементом сучасних систем освіти. Цей акцент випливає з розуміння того, що освіта повинна не лише передавати знання, але й озброювати людей навичками, необхідними для орієнтування в професійному світі. Професійна орієнтація допомагає студентам приймати обґрунтовані рішення щодо свого майбутнього кар'єрного шляху та озброює їх необхідними інструментами для досягнення успіху в обраних галузях. У контексті інформатичної освіти професійна орієнтація набуває особливого значення. Характер ІТ-індустрії, що швидко розвивається, вимагає, щоб студенти володіли не лише базовими технічними знаннями, але й глибоким розумінням ландшафту ІТ-галузі.

Однак забезпечення ефективної професійної орієнтації ставить перед освітянами унікальні завдання. Різноманітний спектр кар'єрних шляхів в ІТ-індустрії вимагає від вчителів всебічного розуміння різних спеціалізацій та відповідних вимог до навичок. Проблеми, з якими стикаються вчителі при наданні професійної орієнтації в інформатичній освіті, підкреслюють необхідність інноваційних підходів до кар'єрного консультування та підготовки. Вчителі повинні активно шукати можливості бути в курсі останніх досягнень в ІТ-галузі, співпрацювати з професіоналами галузі та використовувати цифрові інструменти та ресурси. Неможливо переоцінити важливу роль вчителів у спрямуванні учнів до усвідомленого вибору професії в інформатиці. Роль вчителя у керуванні вибором професії учнів є першочерговою, особливо в контексті профільної освіти. Вчителі несуть відповідальність не лише за передачу знань і навичок, але й за сприяння розумінню учнями своїх інтересів, здібностей і потенційних кар'єрних шляхів. Це вимагає комплексного підходу до професійної орієнтації, який виходить за рамки традиційного навчання в класі та охоплює ширший спектр заходів і ресурсів [3], до яких відносимо такі.

Вчителі мають можливість спостерігати за сильними та слабкими сторонами учнів у різних умовах навчання. Заохочуючи відкрите спілкування та надаючи можливості для дослідження, вчителі можуть допомогти учням визначити свої інтереси та розвинути свої здібності. Вчителі повинні добре знати поточні тенденції галузі, нові професії та навички, необхідні для успіху в різних сферах. Вони також повинні мати можливість надати студентам доступ до надійних ресурсів, таких як

кар'єрні веб-сайти, галузеві публікації та професійні організації. Вчителі можуть направляти учнів через вправи на самооцінювання, щоб допомогти їм зрозуміти свої цінності, інтереси та навички. Вони також можуть надати студентам можливість досліджувати різні кар'єрні шляхи через спостереження за роботою та презентації запрошених доповідачів. Вчителі повинні приділяти особливу увагу розвитку таких навичок, як критичне мислення, вирішення проблем, спілкування та командна робота, які високо цінуються в різних професіях. Вчителі повинні інформувати учнів про різні освітні шляхи, доступні після середньої школи, включаючи університетські ступені, програми професійної підготовки та стажування. Вчителі можуть прищепити учням почуття мети та мотивації, підкреслюючи важливість повноцінної кар'єри та роль освіти в досягненні професійних цілей.

Інтеграція професійної орієнтації в інформатичну освіту, хоча і має важливе значення для підготовки студентів до майбутньої кар'єри в галузі ІТ, яка постійно розвивається, стикається з низкою значних викликів. Ці проблеми виникають через сукупність факторів, включаючи обмежені ресурси та підтримку вчителів, недостатню підготовку з методів професійної орієнтації, а також різноманітний характер інтересів та кар'єрних прагнень студентів.

Однією з основних перешкод для ефективного впровадження професійної орієнтації є відсутність належних ресурсів та підтримки вчителів. Цей виклик висвітлюється у підготовці майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи з учнями. У статті [3] наголошується на необхідності комплексної моделі, яка стосується підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтації за ІТ-спеціальностями. Ця модель повинна охоплювати мотиваційні, когнітивні, практично-діяльнісні та рефлексивні компоненти, адаптовані до специфіки інформатики та ІТ-індустрії.

Вчителі часто стикаються з труднощами у доступі до відповідних матеріалів, інструментів та можливостей професійного розвитку для включення професійної орієнтації у свої уроки. Ця відсутність підтримки може перешкодити їхній здатності ефективно залучати студентів до вивчення кар'єри та прийняття рішень [2].

Ще одна суттєва проблема полягає в недостатній підготовці вчителів до методики профорієнтації. Хоча важливість профорієнтації визнається, специфічні навички та знання, необхідні для її ефективного реалізації, часто не беруться до уваги. Ця недостатня підготовка може призвести до того, що вчителі відчуватимуть себе недостатньо підготовленими, щоб надавати учням значущі рекомендації щодо варіантів кар'єри в галузі ІТ [4].

Потреба в спеціалізованому навчанні технікам профорієнтації також підкреслюється швидким розвитком ІТ-індустрії. Вчителі потребують постійного професійного розвитку, щоб бути в курсі нових тенденцій,

технологій та кар'єрних шляхів у галузі інформатики. Різноманітні інтереси та кар'єрні прагнення студентів є ще одним викликом у впровадженні ефективної професійної орієнтації. Деяких учнів інформатика може приваблювати через її творчий потенціал, тоді як інших можуть мотивувати її технічні аспекти. Ця варіативність вимагає від вчителів гнучкого підходу, який задовольняє унікальні потреби та прагнення окремих учнів [6].

Важливо визнати, що не всі студенти призначені для професій, безпосередньо пов'язаних з інформатикою. Деякі можуть знайти свою пристрасть в інших галузях, які використовують навички, такі як аналіз даних, кібербезпека або цифровий маркетинг. Тому професійна орієнтація повинна охоплювати ширшу перспективу, досліджуючи різноманітні кар'єрні шляхи, які може відкрити інформатична освіта [1].

Використання онлайн-ресурсів також може бути використане для полегшення розбудови кар'єри. Студенти можуть брати участь в онлайн-симуляціях, які дозволяють їм відчувати різні аспекти кар'єри інформатика. Наприклад, моделювання може надати уявлення про розробку програмного забезпечення, аналіз даних або кібербезпеку. Вчителі також можуть використовувати онлайн-платформи, такі як Scratch, Interland, Google і Educaplay, щоб познайомити учнів з різними концепціями та інструментами інформатики [4].

Використовуючи реальні програми, використовуючи технології та сприяючи партнерству, вчителі можуть ефективно спрямовувати студентів до повноцінної кар'єри в інформатиці. Цей підхід допомагає студентам розвинути всебічне розуміння галузі, досліджувати різноманітні кар'єрні шляхи та отримувати цінний практичний досвід. Цей досвід може суттєво вплинути на вибір професії студентів, сприяючи їхній мотивації та залученню до навчання.

Професійна орієнтація відіграє вирішальну роль у формуванні кар'єрного шляху учнів та впливі на їхній освітній та професійний вибір. Ефективність програм профорієнтації залежить від здатності залучати учнів, мотивувати їх досліджувати різні варіанти кар'єри та озброювати їх необхідними навичками та знаннями для прийняття обґрунтованих рішень.

Аналіз літератури з професійної орієнтації в інформатичній освіті виявляє очевидну потребу в тому, щоб вчителі відігравали більш активну роль у підготовці учнів до майбутньої кар'єри. Це особливо важливо в контексті профільної освіти, в якій акцент робиться на розвитку спеціалізованих навичок і знань. Майбутні дослідження в галузі професійної орієнтації повинні бути зосереджені на кількох напрямках. По-перше, існує потреба в подальшому дослідженні ефективності різних моделей і стратегій професійної орієнтації в контексті профільної освіти. По-друге, необхідні додаткові дослідження щодо розробки інструментів та методів оцінювання, які можуть точно виміряти готовність студентів до

кар'єри в ІТ. По-третє, необхідні додаткові дослідження щодо впливу технологій на практику професійної орієнтації. По-четверте, дослідження мають вивчати роль батьків та сімей у підтримці кар'єрного розвитку учнів у сфері ІТ. Застосовуючи цілісний підхід, який охоплює як внутрішнє, так і зовнішнє шкільне середовище, освітяни можуть надати учням знання, навички та досвід, необхідні для процвітання в ІТ-індустрії.

Список використаних джерел

1. Книш Ю., Гейник Т., Яцюк С., Марценюк І. Гейміфікація на уроках інформатики в початковій школі. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2023. №4. С. 48–52. <https://doi.org/10.32782/apv/2023.4.8>.

2. Крайнюченко В., Алексеєва Г., Горбатюк Л., Кравченко Н., Овсянніков О. З досвіду вчителя інформатики: організація дистанційного навчання учнів під час війни. *Наукові праці Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2023. №1(3). С. 360–373. <https://doi.org/10.31494/2412-9208-2023-1-3-360-373>.

3. Пономарьова Н. Готовність вчителя інформатики до профорієнтаційної роботи на ІТ-спеціальності як педагогічна проблема. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2017. Том. 59, № 3. С. 168-178. <https://doi.org/10.33407/itlt.v59i3.1614>.

4. Сікора О. В., Пазюк Р. І. Формування позитивної мотивації до навчання засобами ігрових прийомів. *Таврійський науковий вісник. Серія: Технічні науки*, 2024. №3. С. 62-69. <https://doi.org/10.32782/tnv-tech.2024.3.7>.

5. Суховірський О. Підготовка майбутніх учителів інформатики до економічного виховання учнів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 2021. Том 22(3). С. 177-192. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v22i3.521>.

6. Учитель І.Б. Вправи для формування вмінь самостійного проектування педагогічної діяльності у майбутніх педагогів професійного навчання. *Теорія та методика електронного навчання*, 2012. Том 3. С. 309-313. <https://doi.org/10.55056/e-learn.v3i1.354>.

УДК 378.1

Гальчич Ірина Петрівна

аспірант 2-го року навчання, спеціальність 231 «Соціальна робота»
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

***ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАЦІЙНИХ НАВИЧОК
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ
ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ***

Процес формування медіаційних навичок у майбутніх соціальних працівників стикається з рядом проблем, які впливають на якість підготовки фахівців. Розглянемо основні з них.

Однією з основних проблем є недостатньо систематизований підхід до формування медіаційних компетентностей [4]. Багато навчальних закладів не мають чітко визначених програм, які б інтегрували медіацію як обов'язковий елемент практичної підготовки соціальних працівників. Як наслідок, майбутні фахівці отримують обмежені знання та навички у сфері медіації, що знижує їхню здатність ефективно вирішувати конфлікти у професійній діяльності.

Ще одна значуща проблема – недостатня кількість практичних занять, орієнтованих на розвиток медіаційних навичок [1]. Хоча теоретичні знання з конфліктології та медіації можуть бути добре засвоєні, без реального практичного досвіду студенти часто виявляються не готовими до роботи з конфліктами в реальних умовах. Існує також проблема обмеженого доступу до симуляцій та тренінгів, які б дозволили студентам відпрацювати навички в різних ситуаціях.

Низька поінформованість викладачів про новітні технології медіації. Навчальний процес залежить від рівня підготовки самих викладачів. Часто викладачі не володіють новітніми методами та технологіями медіації, що обмежує можливості навчання студентів. Відсутність фахівців, які мають досвід медіаторів, негативно впливає на якість навчального процесу. Це також веде до ситуації, коли студенти отримують застарілі або недостатньо релевантні знання.

У багатьох країнах медіація є добре розвиненою сферою соціальної роботи. Проте в Україні досвід впровадження медіаційних технологій ще знаходиться на початковій стадії. Це зумовлює недостатнє використання міжнародного досвіду у навчальних програмах для майбутніх соціальних працівників. Брак інтеграції міжнародних стандартів та практик у процес підготовки спеціалістів обмежує розвиток медіаційних навичок студентів.

Проблеми з фінансуванням освіти в соціальній сфері також впливають на якість підготовки соціальних працівників [2]. Обмежені ресурси навчальних закладів можуть призводити до відсутності спеціалізованих курсів, тренінгів або доступу до матеріалів, необхідних для вивчення

медіації. Відсутність фінансової підтримки також ускладнює можливість залучення експертів-практиків для проведення занять.

Існує також проблема недооцінки важливості медіаційних навичок як студентами, так і викладачами. В результаті медіація може сприйматися як вторинна компетенція, що не потребує особливої уваги під час навчання. Це веде до того, що майбутні соціальні працівники не приділяють достатньої уваги розвитку таких навичок, що знижує їхню ефективність у вирішенні конфліктних ситуацій.

Проблеми, пов'язані з формуванням медіаційних навичок майбутніх соціальних працівників, вказують на необхідність удосконалення навчальних програм, підвищення кваліфікації викладачів та інтеграції міжнародного досвіду у процес підготовки [1]. Усунення цих бар'єрів сприятиме підготовці фахівців, здатних ефективно працювати в складних соціальних умовах та вирішувати конфлікти на основі професійної медіації.

Список використаних джерел

1. Бублик, С.П. Медіація в соціальній роботі: теорія і практика / С.П. Бублик. – Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2017. – 256 с.
2. Іванов, П.О. Основи конфліктології / П.О. Іванов. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. – 312 с.
3. Коваленко, О.В. Медіація як метод вирішення конфліктів у соціальній сфері // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2019. – №4. – С. 45–52.
4. Петрова, Л.В. Проблеми та перспективи розвитку медіаційних навичок у соціальних працівників // Вісник соціальної роботи. – 2020. – №2. – С. 67–75.

УДК 316.61:378.147.091.33-027.22

Грек Ірина Миколаївна

асистент кафедри філософських та політичних наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ *SOFT SKILLS* В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Підвищення конкурентоспроможності країни через розвиток професійних фахівців є одним з ключових завдань сучасного суспільства. В інформаційному суспільстві важливо думати творчо, інноваційно та незвично. Це дозволяє вирішувати складні проблеми та знаходити нові шляхи досягнення цілей. Такі особистості зазвичай мають сильне

інтуїтивне відчуття та глибоке розуміння проблем, що дозволяє їм привносити нові ідеї та вдосконалювати існуючі концепції.

Soft skills, або м'які навички, стають все більш важливими для фахівців у пошуках роботи. Soft skills – це соціологічний термін, що належить до коефіцієнта емоційного інтелекту людини; набір рис особистості, соціальні навички, комунікативні здібності, особисті звички, дружелюбність і оптимізм [1, с. 239]. Загалом немає усталеного перелічення гнучких навичок. До Soft skills можемо віднести навички спілкування, емпатії, креативності мислення, лідерства, вміння вислухати, та багато інших. Вони допомагають покращити співробітництво, комунікацію та розв'язання конфліктів на робочому місці. Саме тому в університетському середовищі створюються ініціативи, що спрямовані на розвиток soft skills студентів. Так, широко використовуються під час практичних занять інтерактивні методи навчання, які є досить результативними та сприяють формуванню у майбутніх фахівців soft skills.

Одним із таких методів, який допомагає розвивати комунікативні вміння та налаштовує студентів до творчості та креативності може бути «рольова гра»; дискусія заохочує здобувачів вищої освіти до відкритого обговорення певної теми та допомагає удосконалити критичне мислення, приймати рішення та формує навички спілкування. Так, симуляційне навчання дозволяє студентам застосовувати теоретичні знання, покращувати свої здібності до вирішення проблем і розвивати здатність до адаптації. Не менш важливо є й командна робота, адже групові проекти та спільні завдання допомагають студентам навчитися ефективно працювати в командах, керувати конфліктами та делегувати завдання. Не менш важливо, що майже на всіх освітніх програмах включено ОК «Філософія», вивчення якої сприяє розвитку критичного мислення, оскільки філософія вчить аналізувати і обґрунтовувати свої думки, постановки запитань і пошуку раціональних аргументів. Формує комунікаційні навички, так як філософія вимагає вміння аргументувати свою позицію та вислуховувати аргументи інших, що розвиває комунікаційні навички.

Більше того, гнучкі навички формуються в університеті і поза аудиторії. Зокрема, університетське середовище дає можливість студентам взяти на себе лідерські ролі в студентських організаціях, клубах або проектах і це допомагає їм розвинути лідерські якості, такі як делегування, прийняття рішень і мотивація.

Отже, університети, Пропонуючи різноманітні ресурси, відіграють вирішальну роль у розвитку в студентів soft skills, які підготують їх до успіху в кар'єрі.

Список використаних джерел

1. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 6. С. 239– 242.

УДК 615.8+616-08-039.76](477)(063)

Гордієнко Оксана Валеріївна

заступник декана факультету фізичної культури та спорту

Пильгук Олеся Сергіївна

здобувач освіти другого курсу

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ

У період з жовтня по листопад 2023 року Київським міжнародним інститутом соціології було проведено дослідження, яке підтверджує відсутність правильно побудованої системи інформування пацієнтів реабілітації, з приводу доступності послуг, вибору програм програм і закладів реабілітації військовослужбовців[1]. На сьогоднішній день є проблема недостатньої кількості фахівців з реабілітації у роботі в мультидисциплінарних командах. Говориться про лікарів, вузькопрофільних спеціалістів, фізичних терапевтів, а й протезистів, ортезистів та ерготерапевтів. Задля обговорення цього питання відбулося засідання «круглого столу» на тему: «Діяльність реабілітаційних установ» 03 квітня 2023 року у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів.[2] Серед недоліків, які гальмують розвиток можливостей надання якісної реабілітаційної допомоги, виокремлюється важливе питання стану курортно-рекреаційних комплексів. Основною проблемою є те, що не було створено єдиної системи управління ними. В Україні не сформувалася єдина інформаційну систему курортів, показників їх розвитку, можливості надання інвестиційних пропозицій, конкурентного середовища, інноваційних проектів і т.д. У державі в загальному, та в ЗС України зокрема, не було вироблено чіткої державної політики, чинних наказів, різних стратегій побудови курортно-оздоровчих закладів. Ефективних механізмів державного раціонального управління на даний момент не виявлено. [3]

Під час проведення детального дослідження було виявлені проблеми з правовою регулювальною, інформувальною та рекреаційно-курортними системами. Також, недостатність кваліфікованих фахівців з питань реабілітації військових становить велику проблему під час розв'язання проблеми відновлення. Для вдосконалення правового сегменту реабілітаційної допомоги дослідниками О. А. Івахненко, О. В. Новиков, А. М. Глущенко пропонується в Законі України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» встановити окремий розділ про розподіл, присвячений особливостям реабілітації військовослужбовців, які постраждали внаслідок російсько-української війни. [3]

Список використаних джерел

1. Досвід отримання реабілітаційних послуг людьми з травмами та порушеннями, спричиненими війною з 24 лютого 2022 року: загальнонаціональне опитування (2024). Київський міжнародний інститут соціології. Київ, 19. Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-12/overview-research-results.pdf>

2. У Комітеті обговорили питання надання послуг реабілітаційними установами в Україні. Комітет Верховної Ради України з соціальної політики та захисту прав ветеранів (2023). Вебпортал Верховної Ради України. Available at: https://komspip.rada.gov.ua/news/main_news/75885.html

3. Савицький, В. Л. "МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ." (2023). URL: <https://docs.academia.vn.ua/bitstream/handle/123456789/1567/%d0%a1%d0%b0%d0%b2%d0%b8%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9%20%d0%92.%20%d0%9b..pdf?sequence=1&isAllowed=y>

УДК 159.944:316.61

Гришич Лілія В'ячеславівна

студентка 2-го року навчання ОС «Магістр» ОП 053 Психологія
Національний університет «Запорізька політехніка»

***ЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ ЯК ПОДОЛАННЯ
СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ РІЗНОЇ СУБ'ЄКТИВНОЇ СКЛАДНОСТІ***

Наразі українське суспільство переживає соціально-психологічні труднощі, пов'язані передусім з війною в країні, нестабільним фінансово-економічним становищем та соціально-політичними труднощами, що торкнулися кожної української сім'ї. В умовах воєнного стану в Україні на сьогодні особливо важливим є проблема вивчення способів подолання особистістю стресових ситуацій різної складності. Наявність в житті постійних стрес-факторів у різних сферах діяльності вимагають від особистості їх невідкладного та конструктивного подолання і саме від того як людина зможе подолати ці стресові ситуації буде залежати якість її життя, соціальна адаптація, емоційне і психологічне благополуччя [1].

Копінг-стратегії визначаються як способи поведінки, що спрямовані на вирішення складної життєвої (стресової) ситуації, що вимірюється суб'єктивними особливостями сприйняття конкретного індивіда [2].

Виділяються дві основні копінг-стратегії (за Р.Лазарусом та С.Фолкманом) – одна спрямована на вирішення проблеми (проблемна орієнтація), друга – на зміну свого ставлення до сформованої ситуації (емоційна орієнтація). Ці стратегії спрямовані на задоволення вимог ситуації, проте в першому випадку – за допомогою мобілізації поведінкових ресурсів, а в другому – за рахунок внутрішніх ресурсів емоційної регуляції [4].

Однією з форм поведінки, спрямованої на подолання стресу, є пошук підтримки від соціального оточення – соціальної та емоційної. Через постійні стресові події, спричинені воєнними подіями в Україні, кількість ефективних стратегій подолання стала обмеженою. Загалом дослідження підкреслюють важливість емоційної підтримки як ключових стратегій подолання. Дослідження соціальної підтримки також показали, що наявність близьких соціальних стосунків має важливу роль в показниках психологічного благополуччя та адаптації особистості до стресових ситуацій. Однак через активні бойові дії більшість людей були позбавлені можливості зустрічатися з близькими та отримувати емоційну підтримку. Це підкреслює роль емоційно-орієнтованого копінгу до подолання стресу, викликаного війною.

Емоційна підтримка ефективна у подоланні стресових ситуацій, оскільки дозволяє відчувати близькість з людьми із соціального оточення особистості. Єдність із ними забезпечує особистості почуття соціальної приналежності, сприяє проживанню виникаючих труднощів, і навіть задовольняє її базові потреби, в тому числі у безпеці. Вже одне знання про існування близьких людей, більше того факт їх присутності – можуть редукувати емоційні реакції (наприклад, невпевненість), викликані стресовим впливом, а отже і протистояти йому [3].

На основі вищесказаного можна зробити висновок про те, що емоційна підтримка у випадку стресових ситуацій – більш ефективна копінг-стратегія, незважаючи на те, що вона є емоційно-орієнтованою формою поведінки, а не спрямована на вирішення проблеми.

Список використаних джерел

1. Грузинська, І. Проблема емоційного реагування на стресові ситуації в умовах воєнного стану, Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. 2019. № 21. С. 97-107.
2. Карамушка Л. М. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. Актуальні проблеми психології. 2020. No55. С. 23–30
3. Ярош Н. С. Аналіз досліджень внутрішніх предикторів стрес-долаючої поведінки». Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Психологія. 2015. № 58. С. 60–64.
4. Folkman, S., Schaefer, C., Lazarus, R. Cognitive processes as mediators of stress and coping. N.Y.: Willey. 1979. P. 265-298.

УДК 159.922.7

Грипич Ганна Вячеславівна

студентка 2-го року навчання ОС «Магістр» ОП 053 Психологія
Національний університет «Запорізька політехніка»

***ЕФЕКТИВНІСТЬ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПРИ
НАВЧАЛЬНИХ ТРУДНОЩАХ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ***

У сучасному освітньому процесі навчальні труднощі у дітей шкільного віку стають все більш поширеними. За оцінками Американської психологічної асоціації (АРА), близько 5-15% дітей шкільного віку мають специфічні розлади навчання [5]. Вони є нейробіологічно детермінованою взаємодією генетичних і чинників навколишнього середовища, що знижує здатність мозку ефективно і точно сприймати або обробляти вербальну та невербальну інформацію. Розлади навчання (згідно АРА) представлені трьома категоріями: порушення читання, що включають труднощі з точністю читання слів, швидкістю чи плавністю читання та розумінням прочитаного; порушення письма, які поділяють на дві групи: одна включає труднощі з орфографічною, пунктуаційною та граматичною точністю, а інша включає труднощі з організацією письма; порушення в математичних обчисленнях, що включають труднощі у запам'ятовуванні арифметичних визначень, точних або плавних обчисленнях і математичних міркуваннях [5].

Серед підходів, що пояснюють причини труднощів у шкільному навчанні, особливе місце займає нейропсихологічний підхід, що дозволяє їх розглядати у зв'язку з порушенням функціональних систем мозку. Більшістю дослідників нейропсихологічних механізмів труднощів навчання обґрунтували тезу про те, що дефіцит нейродинамічних компонентів психічної діяльності значно збільшує ризик проблем у засвоєнні шкільної програми. Недостатність функціонування деяких відділів мозку впливає не лише на базові навички навчання, але і на вищі форми мислення, довільну саморегуляцію, види пам'яті [3].

Увага, як одна з психічних функцій що є частиною нейропсихологічної основи навчання школяра, забезпечує зосередження на важливій інформації та ігнорування відволікаючих факторів, що є важливим фактором який впливає на успішність засвоєння інформації. У молодших школярів можуть спостерігатися проблеми з підтриманням уваги, що може бути пов'язане з незрілістю цих структур. З цього виходить, діти з дефіцитом уваги відчувають труднощі з виконанням завдань, що вимагають тривалого зосередження, що безпосередньо впливає на їхню академічну успішність. Пам'ять є ще однією важливою основою навчання школярів. Робоча пам'ять відповідає за утримання та використання інформації у процесі вирішення завдань, тоді як

довготривала пам'ять забезпечує їх подальше збереження. Нейропсихологічні дослідження підкреслюють, що робоча пам'ять, особливо у молодших школярів, може зазнавати дефіцитарності, що пояснює типові труднощі з засвоєнням нового матеріалу і нездатність до багатозадачності [1]. Виконавчі функції, що включають планування, організацію, контроль за поведінкою та саморегуляцію, також є важливими для успішного навчання. В процесі нейророзвитку дані функції поступово розвиваються і можуть бути недостатньо сформовані в молодших школярів. В таких випадках діти можуть демонструвати імпульсивну поведінку, труднощі у плануванні та організації навчальної діяльності, що також спричиняє навчальні труднощі [3].

Нейропсихологічна корекція є одним із сучасних методів, що дозволяє виявити та усунути специфічні труднощі в навчанні, пов'язані з функціонуванням мозку. Вона базується на знаннях про структуру і функції мозку, а також на механізмах навчання, що робить її особливо актуальною для роботи з дітьми, які мають особливості нейророзвитку [2; 4]. Резюмуючи, нейропсихологічна корекція є ефективним інструментом в подоланні навчальних труднощів дітей, оскільки зосереджується на корекції слабких сторін (нейропсихологічних дефіцитів), разом з тим опирається на сильні сторони дитини.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с
2. Грицюк І., Міліщук С. Особливості використання комплексної нейропсихологічної корекції у шкільному середовищі. Академічні студії. Серія Педагогіка. 2021. Вип. 2(3). С.179-184.
3. Дзяк Л. А. Когнітивний та нейросенсорний дефіцит різного генезу: як не пропустити головне. Український медичний часопис. 2021. Вип. 4. С. 8-13.
4. Дяченко В. А., Дубініна Д. Е. Можливості нейропсихологічного підходу до подолання труднощів навчання. Дев'яті Сіверянські соціально-психологічні читання: матер. Міжнар. наук. конференції (30 листопада 2018 року, м. Чернігів) / За наук. ред. О. Ю. Дроздова, І. І. Шлімакової. Чернігів. 2019. С. 140-145.
5. Довідник діагностичних критеріїв DSM-5-TR. Львів: Видавництво Компанія Манускрипт, 2024. 592 с.

УДК 378.147:372.8004

Гуаньюнь Мяо

магістрант спеціальності 014 Середня освіта (інформатика)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

АНАЛІЗ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Динамічний характер інформатики обумовлює необхідність не менш динамічного підходу до навчання і вимагає всебічного аналізу різноманітних форм організації навчання на уроках інформатики для визначення їх ефективності [5]. Актуальність вивчення різних форм організації навчання впливає з необхідності створення стимулюючого середовища, сприятливого для активного навчання. Сьогодні традиційний підхід спрямовується на залучення студентів до інтерактивної діяльності, вправ на вирішення проблем та спільних проєктів, розроблених для покращення їхнього розуміння інформатики.

Теоретичні основи організації навчання інформатики ґрунтуються на освітніх теоріях, які наголошують на важливості активного навчання, розв'язання проблем та розвитку навичок критичного мислення. Ці теорії забезпечують основу для розуміння того, як відбувається навчання і як викладання може бути спроектоване таким чином, щоб максимізувати залучення та досягнення учнів.

Однією з відомих теорій є конструктивізм, який стверджує, що учні активно конструюють власні знання через взаємодію з навколишнім середовищем. Ця теорія наголошує на важливості підходів, орієнтованих на учня, коли учнів заохочують досліджувати, експериментувати та відкривати знання для себе. У контексті інформатики конструктивістському навчанню можна сприяти за допомогою практичної діяльності, проєктного навчання та спільного вирішення проблем.

Іншою актуальною теорією є ситуативне навчання, яка стверджує, що навчання є найбільш ефективним, коли воно відбувається в автентичних контекстах, які мають відношення до життя учнів. Ця теорія наголошує на важливості інтеграції навчання з реальними програмами та досвідом. У освіті з інформатики це може включати проєкти, які вирішують реальні проблеми, надання студентам можливостей взаємодіяти з професіоналами в цій галузі та сприяння культурі інновацій та експериментів [5].

Теорія когнітивних навантажень є ще однією впливовою теорією, яка інформує про організацію викладання інформатики. Ця теорія припускає, що людський розум має обмежену здатність обробляти інформацію, і що навчальний дизайн повинен бути спрямований на мінімізацію стороннього когнітивного навантаження при максимізації відповідного когнітивного навантаження. У навчанні інформатики це може включати розбиття

складних понять на менші, більш керовані частини, надання чітких і стислих пояснень, а також використання візуальних посібників та інших мультимедійних ресурсів для покращення розуміння [1].

Організація навчання в інформатиці обумовлена також різноманіттям педагогічних підходів, які є специфічними методами реалізації освітніх теорій на практиці. До найбільш поширених педагогічних підходів належать:

Пряме навчання: цей підхід передбачає, що вчитель надає чіткі інструкції та пояснення, за якими слідує керована практика та самостійна практика. Він часто використовується для ознайомлення з новими концепціями та навичками, але його також можна використовувати для закріплення навчання та забезпечення зворотного зв'язку.

Проектне навчання: цей підхід передбачає, що учні працюють у командах над виконанням складних проектів, які об'єднують кілька предметів і навичок. Його часто використовують для розвитку навичок співпраці, навичок вирішення проблем і креативності.

Спільне групове навчання: цей підхід передбачає спільну роботу учнів у невеликих групах, щоб вчитися один в одного. Він часто використовується для розвитку комунікативних навичок, соціальних навичок та навичок роботи в команді.

Навчання, посилене технологіями: цей підхід використовує технології для покращення навчального досвіду. Це може включати використання платформ онлайн-навчання, симуляцій, віртуальної реальності та інших цифрових інструментів.

Вибір педагогічного підходу залежатиме від конкретних цілей навчання, особливостей учнів та наявних ресурсів. Однак важливо підбирати підходи, які відповідають принципам активного навчання, вирішення проблем і розвитку навичок критичного мислення.

У дослідженнях наголошується на важливості активних методів навчання для підвищення залученості та розуміння учнів [2] Активні форми навчання, такі як групова робота, проектне навчання та діяльність з вирішення проблем, дозволяють учням активно брати участь у навчальному процесі, сприяючи глибшому розумінню та навичкам критичного мислення. Цей підхід узгоджується з сучасними педагогічними тенденціями, наголошуючи на студентоцентрованому навчанні та розвитку навичок мислення вищого порядку [4].

У статтях також підкреслюється роль ІТ у підтримці різноманітних форм навчання інформатики. Використання технології дозволяє створювати інтерактивні навчальні середовища, полегшуючи доступ до інформації, співпрацю та різноманітні стилі навчання [3]. Ця інтеграція технологій може бути особливо ефективною при проектному навчанні. Також ІТ можуть підтримувати диференційоване навчання, дозволяючи

вчителям задовольняти різноманітні потреби учнів на уроках інформатики [4].

Підсумовуючи, наше дослідження свідчить про те, що в інформатичній освіті не існує універсального підходу до організації навчання. Оптимальна форма організації навчання залежить від конкретних цілей навчання, стилів навчання учня та наявних ресурсів. Активні методи навчання, підкріплені ІТ, уможливають інноваційні педагогічні підходи, які сприяють успіху в навчанні інформатики.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Ю. Стратегічне удосконалення навчання іноземних мов у закладах вищої освіти: інноваційні підходи в умовах динамічних змін. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2024. №6. <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.05.29.09>.

2. Горіховський М. Оганесян В. Використання різних видів навчання студентів фахової передвищої освіти в умовах війни, теорія та практика. *Український Педагогічний журнал*, 2022. №3. С. 77–89. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-77-89>.

3. Крамаренко І. С., Галегова О. В. Інноваційні підходи до навчання в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія*, 2024. №5. <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-5-06-01>.

4. Прохоренко А. Використання мобільних технологій на уроках інформатики в умовах змішаного навчання. *Innovative professional education*, 2023, № 9, р. 157-160. <https://doi.org/10.32835/2786-619x.2023.2.9.157-160>.

5. Яцишин Н., Яструб А. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках англійської мови в інклюзивних класах. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2024. №2. С. 61–67. <https://doi.org/10.32782/apv/2024.2.10>.

УДК 159.922.7:615.851.4-053.2

Гуменюк Ольга Юрївна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Шевчук Олександр Володимирович

кандидат педагогічних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

РОЛЬ СІМЕЙНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ТЕРАПІЇ У ПРОЦЕСІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПСИХОЛОГІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ

Сучасні психологічні дослідження вказують на важливість інтеграції сімейної підтримки у процес психологічної реабілітації дітей з різноманітними розладами. Психологічні проблеми у дитячому віці, такі як тривожні розлади, депресії, поведінкові проблеми та інші емоційні труднощі, можуть значно вплинути на розвиток особистості та соціальну адаптацію дитини. У цьому контексті роль сім'ї як основного середовища, що забезпечує емоційну та психологічну підтримку, набуває критичного значення.

Сімейна терапія, як складова комплексного підходу до лікування, стає невід'ємною частиною реабілітаційного процесу. Вона дозволяє залучати членів родини до взаємодії з дитиною, створюючи середовище для безпечного обговорення проблем, виявлення стресових факторів та пошуку оптимальних рішень. Залучення сім'ї до терапевтичного процесу сприяє формуванню більш стійкого та підтримуючого середовища, що допомагає дитині відновити емоційну рівновагу та розвинути навички саморегуляції.

Роль сімейної підтримки та терапії у процесі реабілітації дітей з психологічними розладами є надзвичайно важливою та обґрунтованою у багатьох сучасних наукових дослідженнях. Залучення родини до терапевтичного процесу виявляється ключовим компонентом для досягнення стабільних позитивних змін у психоемоційному стані дітей. Наприклад, було виявлено, що діти, які отримують послідовну емоційну підтримку від батьків, показують значно швидше відновлення, ніж ті, хто проходить терапію без активної участі родини. Це пов'язано з тим, що підтримуюча сімейна атмосфера сприяє створенню почуття безпеки, необхідного для адаптації та подолання стресу [2].

Дослідження в галузі дитячої психотерапії також підтверджують, що сімейна терапія є ефективним інструментом у лікуванні тривожних та депресивних розладів у дітей. Однією з ключових переваг такого підходу є покращення комунікації між членами сім'ї, що допомагає уникати конфліктів і сприяє кращому розумінню потреб та емоцій дитини. Наприклад, терапія може включати елементи навчання батьків, як реагувати на складні емоції дитини та надавати адекватну підтримку. Це не

лише сприяє зниженню рівня тривожності у дитини, а й допомагає батькам ефективніше керувати емоційною ситуацією вдома [3].

Зокрема, у випадках поведінкових проблем у дітей, сімейна терапія допомагає створити послідовну систему виховання та підтримки, яка базується на взаємодії всіх членів родини. Ця система дозволяє батькам краще розуміти причини певних поведінкових реакцій дитини та допомагає скорегувати свої методи виховання, аби сприяти позитивним змінам. Клінічні спостереження підтверджують, що діти, чиї батьки активно залучені у терапевтичний процес, демонструють стабільнішу та швидшу корекцію поведінки [1].

Також варто зазначити, що участь усієї родини у терапевтичному процесі сприяє не лише підтримці дитини, а й покращує психоемоційний стан інших членів родини. Часто самі батьки або брати і сестри також відчують стрес або навіть депресію у зв'язку з труднощами, які переживає дитина. Залучення їх до терапії дає змогу їм отримати необхідну допомогу, а також навчитися технік саморегуляції та стрес-менеджменту. В свою чергу, це позитивно впливає на динаміку одужання дитини, адже створюється більш гармонійне та підтримуюче середовище вдома.

Крім того, важливим аспектом є те, що сімейна терапія дозволяє виявити приховані конфлікти та напругу, які можуть існувати у стосунках між членами родини. Часто такі приховані проблеми можуть погіршувати психологічний стан дитини або навіть бути тригерами для розвитку розладів. Вчасне виявлення та корекція цих аспектів у процесі сімейної терапії сприяє поліпшенню загального емоційного клімату в родині та, як наслідок, підвищенню ефективності терапії дитини. Це доводить важливість комплексного підходу, який враховує не лише індивідуальні потреби дитини, але й родинний контекст.

Список використаних джерел

1. Будзінська А.О. Роль соціального працівника в реабілітації осіб з психічними розладами. 2023. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/items/3266092a-17b8-4d9e-a7d5-fc40bb2f4b26>
2. Оверчук В., Лапшова Н. Сучасні стратегії психосоціальної підтримки військових та їхніх родин в подоланні тривалого стресу. *Перспективи та інновації науки*, 2024, 6 (40). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/12487/12548>
3. Савенкова І.І. Система корекційних заходів медико-психологічної реабілітації хворих на психосоматичні захворювання. *Актуальні проблеми психології: зб. наукових праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України* / [ред. кол.: СД Максименко (гол. ред.) та ін.], 2013, Вип. 38. С. 414-418.

УДК 811.11:388.147

Дворянова Тетяна Олександрівна

викладач Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»,
магістрант Глухівського Національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ДЛЯ ТРЕНУВАННЯ СЛУХОВОГО СПРИЙНЯТТЯ МОВИ

Безмежні можливості Інтернету зробили його незамінним помічником у розвитку навичок аудіювання у студентів. Різноманіття онлайн-платформ та ресурсів дозволяє студентам постійно тренувати слухове сприйняття. Крім того, віртуальний простір створює сприятливе середовище для розвитку комунікативних навичок, занурюючи студентів у різноманітні мовні ситуації. Завдяки цьому вони можуть вільно спілкуватися на різноманітні теми, розвиваючи свою творчість та мовну гнучкість. Сучасні інтернет-ресурси легко інтегруються в навчальний процес, роблячи заняття з англійської мови більш динамічними та ефективними [1].

Аудіювання – це динамічний процес, який вимагає від слухача швидкого мислення та концентрації. Одноразовість сприйняття, фонові шуми, нестандартна мова та індивідуальний стиль мовця ускладнюють розуміння. Тому навчання аудіювання має поступово готувати студентів до реального спілкування.

Щоб сформуванати повне уявлення про особливості застосування сервісів Інтернету в процесі навчання англійської мови, зазначимо найпоширеніші та найдоступніші серед них: esl-lab.com, eslfast.com, dailyesl.com, listenaminute.com, ello.org, 6-minute English. BBC, ted.com. На нашу думку, вони в цікавій і нестандартній формі дають змогу поглибити й удосконалити мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції, а також проконтролювати себе та свій освітній прогрес.

Для розвитку навичок аудіювання ми застосовуємо комплексний підхід. З одного боку, виконуємо підготовчі вправи, спрямовані на подолання специфічних труднощів сприйняття мови на слух, таких як розпізнавання інтонації, граматичних конструкцій та лексики. З іншого боку, виконуємо практичні вправи, які дозволяють розвинути вміння розуміти зміст аудіотекстів в цілому, визначати їх тему, структуру та основні ідеї.

Щоб зробити вивчення мови цікавим і ефективним, ми використовуємо різноманітні аудіоматеріали, які адаптуємо до рівня студентів. Ми не лише слухаємо, а й аналізуємо, повторюємо та виконуємо спеціальні вправи. Це допомагає нам закріпити нові слова та вирази, а

також зрозуміти, як вони використовуються в реальному житті. Крім того, ми включаємо в заняття автентичні діалоги носіїв мови, щоб студенти могли почути, як звучить мова в різних ситуаціях і краще зрозуміти її особливості [2].

TED Talks – це золотий фонд автентичних англомовних виступів на різноманітні теми. Завдяки різноманітності тем, рівням складності та додатковим матеріалам, цей ресурс є незамінним помічником для вивчення іноземних мов. Слухаючи TED Talks, студенти не тільки вдосконалюють навички аудіювання, але й розширюють світогляд, оскільки до спікерів запрошують найяскравіші уми сучасності. TED Talks – це інноваційний підхід до вивчення іноземних мов. Платформа пропонує величезну бібліотеку відеолекцій на будь-який смак, а інтерактивні вправи допомагають закріпити новий матеріал. Завдяки чіткій структурі уроків і адаптації тексту до різних рівнів знань, TED Talks підходить як для початківців, так і для досвідчених мовців.

Інтернет-ресурси відкривають нові можливості для персоналізованого навчання аудіювання. Завдяки онлайн-платформам, кожен студент може вибрати темп і стиль навчання, який йому найбільш підходить. Крім того, детальний аналіз прогресу допомагає відстежувати успіхи і вчасно коригувати навчальний процес [3].

Отже, використання інтернету для тренування аудіювання іноземної мови дозволяє досягти значно кращих результатів у навчанні. Індивідуальний підхід, який забезпечують онлайн-платформи, враховує мотивацію, стиль навчання та рівень підготовки кожного студента. Ми бачимо великий потенціал у подальшому розвитку таких технологій для ще більш ефективного освоєння іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Лапінський В.В. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 15. С. 30–37.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С.Ю. Ніколаєва та ін. Київ : Ленвіт, 2016. 328 с.
3. Мозайкіна І.О. Особистісно орієнтовані технології навчання іноземних мов. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 2017. С. 61–63.

УДК 159.923.2

Деркаченко Олександра Михайлівна
магістрант Національного університету «Запорізька політехніка»

**СТАВЛЕННЯ ДО МЕДИКО-КОСМЕТОЛОГІЧНОГО
КОРИГУВАННЯ ЗОВНІШНОСТІ ЯК ВИМІР
САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ СУЧАСНИХ ЖІНОК**

Прогресивний надшвидкий розвиток сучасного світоустрою майже безкомпромісно і безперервно змінює для особистості умови адаптації, вимагає постійної динаміки ідентифікацій, в тому числі оновлення фізичного прояву серед інших на сучасний манер.

У свідомості багатьох, особливо жінок, формується штучна цінність штучної естетики зовнішності, яка стала, завдяки візуальному інтернет-контенту, показником життєвого успіху, незалежно від соціальної ролі, статусу, віку її носія.

Ідентифікація, або ототожнення себе з іншими суб'єктами, зразками поведінки, набуття відповідних норм, цінностей, ролей - соціальний феномен в житті кожної людини, постійний процес, завдяки якому особистість самовизначається для себе та серед інших.

Звертаючи увагу, що медико - косметологічне коригування зовнішності в більшості випадків зорієнтоване на тотожність з деяким еталоном чи взірцем, а фізичний Я образ - феномен усвідомлення своєї тілесності, що містить відношення до власної зовнішності, є структурним елементом зрілої самоідентичності, виникає припущення, що зміна рис зовнішності через штучне коригування має більш глибоке психологічне підґрунтя ніж поверхневе слідування соціальним трендам.

Самоідентифікація має свою специфічну феноменологію, яка проявляється в спеціально організованій індивідом діяльності з певною метою - підтримання самосприйняття, саморозуміння, самототожності, усвідомлення своєї унікальності, цілісності, цінності та більш усвідомленого прояву себе у світі. Можна сказати, що самоідентифікація - це внутрішньо мотивована та цілеспрямована діяльність особистості на досягнення цілісного самоусвідомлення, що є передумовою особистого самовизначення.

З наведених міркувань стає очевидною неузгодженість внутріпсихічних мотивів та зовнішніх взірців щодо діяльності особистості по коригуванню зовнішності. Тобто, особистість зі зрілою самоідентифікацією спрямовує усвідомлені дії на збереження унікальності, цілісності, цінності, самототожності, і при прояві назовні ці феномени самоусвідомлення вступають в протиріччя з конвенціональними

зкопійованими рисами обличчя, зовнішнім виглядом, що зазнав модної типізації.

Для дослідження даної психологічної проблематики, релевантним виявляється вивчення ставлення жінок до медико- косметологічного коригування зовнішності, яке висвітлює взаємозв'язок внутрішнього та зовнішнього змісту психіки індивіда і проявляється у взаємодії з зовнішньою дійсністю. Ставлення є динамічним процесом, тому що впродовж життя людині доводиться часто підлаштовуватися або навчатися відстоювати свої переконання серед оточення, втім, в будь-якому випадку, з часом змінюються умови адаптації і внутрішнє самовідчуття, що впливає на пріоритети та ціннісні орієнтири, мотивує особистість до діяльності самоідентифікації і витоки цього процесу коріняться у відношенні до себе та інших суб'єктів і явищ.

Отже, проблема самоідентифікації, її нові аспекти в контексті феномену тілесного образу Я, що проявляються у зв'язку з масовим розповсюдженням технологій медико-косметологічного коригування зовнішності є нагальною сьогодні та ще мало вивченою у науковій психології.

Список використаних джерел

1. Г.О. Гончарова, С.О. Ларіонов, «Система ставлень особистості: теоретичні аспекти дослідження», Право і безпека, №1(64), 2017.
2. А.В.Курова, «Задоволеність життям та суб'єктивне благополуччя особистості», Вісник Одеського національного ун-ту ім. І.І.Мечникова, № 4, 2015 (Серія«Психологічні науки»).
3. Сарджвеладзе Н. І. Особистість та її взаємодія із оточуючим середовищем Тбілісі: «Мецниереба», 1989 - Режим доступа: <http://www.psylib.ukrweb.net/books/sarjv01/index.ht>.

УДК 373.3:37.013.42

Дідух Віталія Віталіївна
доктор філософії, асистент
Чернівецький національний університет

***ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ:
ПІДХОДИ, ПРАКТИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ***

Педагогіка партнерства в початковій школі є важливою та актуальною темою, яка сприяє формуванню сучасних освітніх практик, спрямованих на розвиток особистості дитини та створення комфортного освітнього середовища.

У Концепції Нової української школи [1] підкреслюється, що сучасний навчальний заклад орієнтується не лише на компетентнісний підхід, але й на формування цінностей, що визначають взаємодію між учасниками освітнього процесу. Педагогіка партнерства виступає як середовище для розвитку дитини, побудоване на принципах рівності, діалогу, співпраці та прийняття. Завдання вчителя полягає у сприянні «розкриттю» дитини, щоб вона могла реалізувати свій потенціал.

Л. Гриневич наголошує, що: «...педагогіка партнерства є ключовою складовою школи, яка ґрунтується на взаємній повазі до особистості, праві на вибір і відповідальності за прийняті рішення» [1, с. 14].

Для нашого дослідження цінним є твердження Н. Бібік: «педагогіка партнерства є чітко визначеною системою взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, вчителів, управлінців), яка організовується на принципах добровільності й спільних інтересів; ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін; передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати» [2 с. 35].

Таким чином можемо стверджувати, що педагогіка партнерства визначається як освітній підхід, який акцентує увагу на співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: вчителями, учнями та батьками. Варто зазначити, що важливою є роль вчителя як фасилітатора освітнього процесу, який стає наставником та коучем, допомагаючи учням самостійно знаходити відповіді та розвивати критичне мислення. Також слід розглянути методи і техніки, які дозволяють вчителю створити атмосферу партнерства в класі, зокрема:

- групова робота: учні працюють в малих групах над спільними проектами чи завданнями. Це сприяє розвитку командної роботи, взаємодопомоги та відповідальності за спільний результат;

- дискусії та дебати: вчитель організовує обговорення важливих тем, даючи учням можливість висловлювати власну думку та чути погляди інших, що розвиває критичне мислення та повагу до інших точок зору;

- спільне планування власної діяльності: вчитель залучає учнів до вибору екскурсії, форм, методів роботи, що підвищує мотивацію учнів, адже вони відчують відповідальність за власне навчання;

- делегування обов'язків: доручення учням відповідальних завдань, наприклад, організація заходів або ведення частини уроку. Це дає відчуття значущості й сприяє розвитку лідерських якостей.

- підтримка відкритої комунікації «відкриті двері» для обговорень: створення можливості для учнів звернутися до вчителя з питаннями чи проблемами в будь-який зручний час, сприяє відчуттю підтримки та довіри.

Отже, можемо стверджувати, що педагогіка партнерства в початковій школі є важливим компонентом сучасної освітньої системи, що спрямована на формування всебічно розвиненої особистості. Цей підхід підкреслює рівноправність і взаємоповагу між учасниками освітнього процесу – учнями, вчителями та батьками. Завдяки використанню методів співпраці, активного навчання та індивідуального підходу, вчителі створюють умови для комфортного та продуктивного навчання. Результатом впровадження педагогіки партнерства є підвищення мотивації учнів, розвиток критичного мислення, соціальних навичок і відповідальності за власне навчання.

Вважаємо, що подальший розвиток педагогіки партнерства в початковій школі має великий потенціал для вдосконалення освітнього процесу. Перспективними напрямками є:

- розробка інноваційних навчальних методик: інтеграція цифрових технологій та гейміфікації для стимулювання інтересу до навчання.

- дослідження ефективності підходів: проведення наукових досліджень для оцінки впливу різних методів педагогіки партнерства на навчальні досягнення і соціальний розвиток учнів.

Аналізуючи все вищевказане можемо стверджувати, що впровадження та розвиток педагогіки партнерства сприятимуть не лише покращенню якості освіти, але й підготовці молодого покоління до життя в умовах динамічного суспільства.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – Київ: МОН України, 2016. – 40 с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. - К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.

УДК 811.111

Довгалоук Тетяна Анатоліївна

викладач іноземних мов

Економіко-правничий фаховий коледж

Запорізького національного університету

Омок Ганна Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

Грановський Євген Денисович

студент факультету управління фізичною культурою та спортом

Національний університет «Запорізька політехніка»

***ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗМІН
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ***

Наголосимо, що здоров'я дійсно є важливою суспільною цінністю, і забезпечення його збереження та зміцнення потребує комплексного підходу, що включає наукові, практичні, соціальні, а також особисті заходи.

Для ефективного підтримання здоров'я студентів важливо розробити стратегії, що включатимуть інтеграцію активних форм відпочинку, зниження статичних навантажень та підвищення свідомого ставлення до власного здоров'я. Такі підходи можуть суттєво знизити ризики, пов'язані з академічними перевантаженнями, стресом і надмірним використанням інформаційно-комунікаційних технологій[1;3].

Ключові проблеми сучасної освіти, зокрема ЗВО, необхідність впровадження здоров'язбережувальних технологій, що включають не лише збереження фізичного здоров'я, а й формування психоемоційної стійкості здобувачів освіти. У нинішніх умовах, учасники освітнього процесу піддаються впливу інформаційного стресу та зовнішніх негативних факторів, важливо забезпечити умови, що сприяють їхньому благополуччю. Такий підхід дозволяє не лише уникати перевантажень, а й створює передумови для більш усвідомленого ставлення студентів до здоров'я та особистісного розвитку.

Серед методик, що активно впроваджуються, важливими є інтерактивні методи навчання, які чергують періоди інтенсивної роботи з елементами рефлексії та ігровими паузами. Це допомагає запобігти швидкій втомлюваності, а також підтримує високу розумову активність протягом заняття. Крім того, інтегровані пари, що базуються на принципі міжпредметності, дозволяють глибше засвоювати знання, знаходити

паралелі між різними дисциплінами і таким чином формувати більш цілісне сприйняття світу.

Отже, значну роль у сучасному освітньому процесі відіграє акцент на вихованні у здобувачів освіти потреби вести здоровий спосіб життя та вміння критично ставитися до шкідливих звичок і негативного зовнішнього впливу. Профілактика та інформаційне супроводження щодо здорового способу життя формують усвідомлене ставлення до власного здоров'я, що є особливо важливим для підлітків і молоді в умовах надмірної доступності шкідливих звичок[2;4;5].

Оновлення змісту освіти відповідно до європейських стандартів і рекомендацій Ради Європи, спрямоване на розвиток соціальних, культурних та комунікативних компетенцій, а також на забезпечення безпеки і комфортного середовища навчання, є важливим кроком на шляху до створення умов, що сприяють якості освіти і збереженню здоров'я студентів.

Список використаних джерел

1. Альошина О.М. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у ВНЗ / О.М.Альошина // Вестник НТУ "ХПИ": Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – 2012. – №30. – С.242-247.

2. Жигжитова Л.М. Нові тенденції у викладанні іноземних мов в немовних вузах /Жигжитова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1165>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

3. Приходько Д.С. Інтеграція сучасних технологій у процес вивчення та викладання іноземних мов / Д.С.Приходько // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов” (13-14 березня 2014р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://interconf.fl.kpi.ua/ru/node/1282>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

4. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті / І.В.Ставицька [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті:<<http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

5. Стрельчук Л.І. Сучасні технології у викладанні англійської мови / Л.І.Стрельчук // Матеріали з педагогічної конференції чи семінару. Передовий педагогічний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=81356>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

UDC 378.4:216.2

Domarenko Maksym Volodymyrovych

Instructor at the Department of Germanic Philology and Translation
National University ‘Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic’

Mykyta Lapin

Student of Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

***AN ANALYSIS OF THE APPLICATION OF TEXT-TO-IMAGE
GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE
IN TEACHING ENGLISH IN HEI***

The modern world is experiencing a time of innovation, and generative artificial intelligence (GAI) has become one of the most important achievements of this process. Its impact extends from the creative industries, where it helps to create new music and paintings, to business, where it optimises processes and helps to generate new ideas. AI has the potential to fundamentally change the way we work, learn, and interact with technology.

Generally speaking, Generative Artificial Intelligence is a subtype of artificial intelligence that uses generative models to create text, images, videos, or other forms of data [2, p. 2].

AI also has a significant impact on education. It provides an opportunity to make learning more personalised, adaptive and effective.

Today, generative AI is widely used in text-to-image generative software. This software uses neural networks to create images based on text descriptions.

Text-to-image GAI has the potential to greatly facilitate the process of teaching English in higher education institutions. Its main application is the creation of illustrations and visual materials. Text-to-image software can create illustrations for new words and phrases that students need to learn. Teachers, on the other hand, can save time by eliminating the need to search for illustrative materials.

Effective use of text-to-image GAI in the process of teaching English requires teachers to have certain technical and pedagogical skills, as well as the right audiovisual tools.

One of the main skills is prompt engineering, which is the process of designing, testing and optimising the prompts sent to artificial intelligence [1, p.159]. For teachers, the goal of mastering this skill is to be able to formulate prompts, i.e. create queries, in such a way that the AI model provides the most accurate and desirable result in response.

Understanding how to design the right prompts for an AI has a direct impact on the future result and the efficiency and appropriateness of the entire process. Properly crafted prompts ensure that the AI understands the context and delivers the desired result from the first query. Poor skills in constructing

prompts will lead to the need to rework the query and create a new illustration due to the lack of relevance of the first one.

In addition, the use of text-to-image GAI requires teacher to have modern audiovisual tools that can reproduce images. Not every higher education institution has adequate funding and can provide teachers with the necessary audiovisual equipment and trainings on their use.

The issue of university involvement also arises at the stage of granting licences for the use of modern text-to-image GAI software. For example, DALL-E 3 in ChatGPT can be used free of charge, albeit with some restrictions. However, many programs, such as Midjourney and others, require the purchase of a licence with a monthly fee, which will make it impossible for many teachers to use them.

One of the disadvantages of text-to-image GAI is that many companies limit the capabilities of their GAI software to prevent the creation of inappropriate images. These limitations exist in the form of filters and content moderation algorithms that are placed there in order to block or flag content that may be indecent. The imperfect operation of these filters, which may occasionally block legitimate requests, limits the capabilities of users, including teachers.

Thus, the use of text-to-image generative artificial intelligence in the classroom has great potential, but it requires proper support from educational institutions and training for teachers.

References

1. Lemeš, Samir. Prompt Engineering, 2024, pp. 159-170.
2. Pinaya, Walter H. L.; Graham, Mark S.; Kerfoot, Eric; Tudosiu, Petru-Daniel; Dafflon, Jessica; Fernandez, Virginia; Sanchez, Pedro; Wolleb, Julia; da Costa, Pedro F.; Patel, Ashay, 2023. "Generative AI for Medical Imaging: extending the MONAI Framework".

UDC 378.1

Dongmei Wei

postgraduate student

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

***DIAGNOSTICS OF THE FORMATION OF AESTHETIC TASTE
BASED ON THE RESULTS OF PEDAGOGICAL INFLUENCES***

In the scientific literature, scientists ambiguously define the criteria of musical and aesthetic education, based on the content of interpreting this scientific and pedagogical category and using different approaches to understanding this phenomenon. To determine the formation of aesthetic taste in schoolchildren using dance in out-of-school educational institutions, we analyzed several monographs and found that most authors track: qualities that characterize the valuable attitude to musical art; qualities that determine awareness and theoretical knowledge in the field of music and aesthetics; qualities that characterize the emotional attitude to the art of music, and qualities that characterize the manifestation of activity in musical performance.

Based on the results of the analysis and the theoretically grounded essence and structure of educational activities of schoolchildren in dance classes as a specific type of activity for mastering the system of choreographic knowledge, choreographic skills, and abilities as methods of activity, the experience of choreographic creativity and emotional and moral perception of choreographic works, we have identified three main criteria for the effectiveness of the formation of the aesthetic taste of schoolchildren using dance in out-of-school institutions education, namely: goal-oriented, creative-praxeological, and behavioral (Fig. 1).

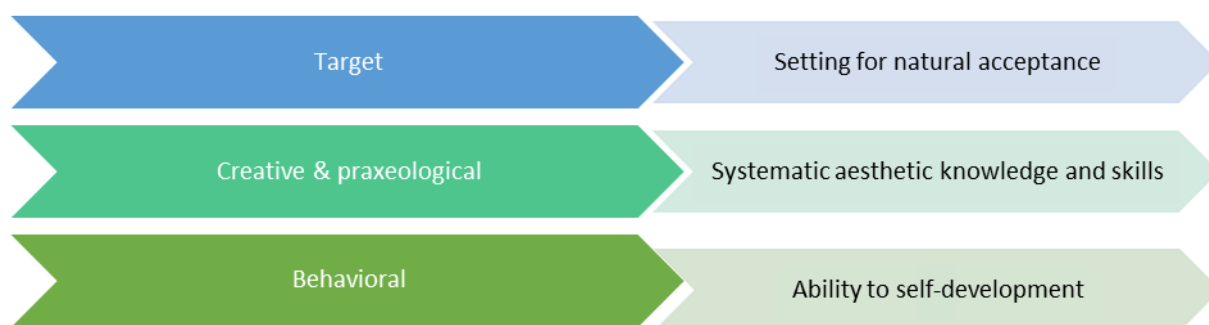

Fig. 1 – Criteria for the formation of the aesthetic taste of schoolchildren

Let's consider them in more detail.

The target criterion assumes the student's interest in mastering favorite dance works, the desire to participate in musical and educational dance activities, as well as the desire to be aware of dance material in the direction of mastering various types of musical activities and mastering dance actions from

the point of view of their aesthetics. The indicator of identification of the first criterion is the attitude to aesthetic perception.

The creative and praxeological criterion as a criterion for the formation of the aesthetic taste of schoolchildren using dance in out-of-school educational institutions was supposed to testify to the thesaurus on dance expressive means and the ability to carry out evaluative actions on the aesthetics of artistic images of dance works. This criterion is characterized by such an indicator as the system of aesthetic knowledge and skills. It is about the mastery by schoolchildren of analytical skills with dance phenomena, their ability to determine the aesthetic expressiveness of individual artistic details of a dance work, and performing techniques for reproducing the figurative content of a dance work. This is of great importance during the substantiation and development of methods for forming the aesthetic taste of schoolchildren using dance in out-of-school educational institutions.

The third criterion for forming aesthetic taste in schoolchildren using dance in out-of-school educational institutions is defined as *behavioral*, which is considered a measure of the ability to produce creative activity. Students must be able to consciously evaluate and choose dance repertoire and embody dance images in performing activities. This criterion is characterized by an indicator as the ability to self-development. A measure of the ability to self-develop justifies forming the aesthetic taste of schoolchildren using dance in out-of-school educational institutions. This criterion characterizes the presence of schoolchildren desire, desire for the implementation of creative dance activities. Undoubtedly, attention is focused on the importance of variability in solving artistic problems when staging a dance. In this regard, it should be noted that the creation of options, their aesthetic evaluation, and choice by aesthetic taste are priority features of the creative search of schoolchildren. From this perspective, the principal ideas for the choice of dance musical material stand out, such as the aesthetic saturation of dance works; perception and comprehension of national examples of dance art, as well as the best examples of world classics; genre, and stylistic features of dance works; the relationship between standardized and individual approaches to dance art.

Holistic application of the described criteria and indicators makes it possible to determine the levels of formation of the aesthetic taste of schoolchildren, which is the subject of our further scientific research.

UDC 811.111'24:339.9

Yegorova Daria

student, Leibniz University Hannover (Germany)

Scientific advisor: Komlyk Nataliia Yuriivna

Doctor of Philosophy, Senior Lecturer at the Department of

General Linguistics and Foreign Languages

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

ENGLISH IN THE CONTEXT OF GLOBAL ECONOMIC DEVELOPMENT

English has become an important element of globalisation and international economic development, turning into a universal means of communication in the business environment. It plays a dominant role in shaping international relations, promotes the development of technology and ensures effective communication between countries. According to the British Council, by 2025, the number of people speaking English will reach 2 billion, which underscores its importance on the global stage [1].

Knowledge of English not only opens up new opportunities for professional growth, but also becomes a prerequisite for a successful career in many industries, including business, technology and research. As D. Gredol notes, English is «a key element for any country seeking economic growth in a global world» [3, p. 78].

The prevalence of English in various sectors of the economy greatly simplifies international business relations. For example, in the financial sector, communication between institutions from different countries is much more successful and efficient when English is used, reducing the risk of misunderstandings when concluding deals [2, p. 102].

Moreover, English not only ensures effective communication, but also provides additional economic benefits. According to R. Phillipson, «a high level of English language proficiency is a competitive advantage for economic progress, as it allows national companies to compete more successfully on the global stage» [6, p. 45]. Research confirms that companies that actively introduce English as their main working language get better results in international projects [5, p. 23].

In the context of multinational corporations such as Nissan and Samsung, English has become not only a means of communication, but also an important component of corporate culture. According to T. Nealey, «companies that have adopted English as the only language of communication significantly reduce the time spent on the adaptation of employees from different countries» [5, p. 27]. This simplifies the process of integrating new employees, accelerates mutual understanding and contributes to the efficiency of work processes.

It is an indisputable fact that knowledge of English has become one of the main prerequisites for success in today's global labour market. English is often required to obtain prestigious jobs, especially in international companies or in industries that require multilingualism [3]. «Today, English language proficiency is not only a prerequisite for career growth, but also a means of professional adaptation», emphasises D. Crystal [2, p. 115]. It helps employees to remain competitive in the changing environment of international labour markets.

It is worth noting the importance of English language skills in the field of new technologies. British Council reports indicate that 70% of jobs in innovation and software development industries require English as a mandatory component [1, p. 31]. Governments often encourage English language learning in order to increase the mobility of workers and make national labour markets more attractive to foreign investment [5, p. 52]. Some countries are also introducing English in educational programmes, which helps prepare students for competitive positions in the international market. For example, in China, since 2015, English has become a mandatory part of vocational education, especially in the field of technology and economics [7, p. 78].

In addition, English allows employees to access international trainings and seminars, which contributes to their professional development. This, in turn, increases their value in the labour market. As D. Graddol emphasises, professionals who speak English have more opportunities for career growth [4].

In today's globalised economy, English is the basis for effective communication at various levels. Its importance in the professional world is hard to overestimate, especially given the economic value it adds to the labour market and international business.

References

1. British Council. (2021). English and Global Employability. British Council. 68 p. URL: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/english_and_global_employability.pdf (дата звернення 26. 10.2024).
2. Crystal, D. (2012). English as a Global Language. Cambridge University Press. 224 p.
3. Graddol, D. (2006). Why Global English may Mean the End of «English as a Foreign Language». United Kingdom: British Council. 118 p.
4. Graddol, D. (2021). English Next: Why Global English May Mean the End of 'English as a Foreign Language'. British Council. 128 p.
5. Neeley, T. (2017). The Language of Global Success: How a Common Tongue Transforms Multinational Organizations. Princeton University Press. 200 p.
6. Phillipson, R. (2010). Linguistic Imperialism Continued. New York : Routledge. 296 p.
7. Wang, Y. (2020). English Education in Modern China. Palgrave Macmillan. 263 p.

УДК 378+91(07)

Єпіфанцев Денис Едуардович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу

Науковий керівник: Непша Олександр Вікторович

старший викладач кафедри географії та туризму

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВСТВА В ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ ЯК ЗАСОБУ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

При накопиченні, використанні та презентації краєзнавчого матеріалу перед учителем відкриваються великі можливості для формування та розвитку в учнів пізнавальної активності та компетентностей, що сприяють активному засвоєнню знань та їх використанню під час розв'язування навчально-пізнавальних і практичних завдань.

У своїй освітній діяльності вчитель географії повинен активно сприяти нагромадженню, опрацюванню, використанню та популяризації краєзнавчого матеріалу в школі задля підвищення мотивації вивчення географії учнями, розвитку в них творчих здібностей, цілісного уявлення про взаємодію суспільства і природи, розвитку спостережливості, навичок дослідницької роботи, формування історичної та екологічної культури, виховання громадянськості та патріотизму [2].

Основою краєзнавчої діяльності є зібраний краєзнавчий матеріал про природу, економіку краю, населення, історичне та культурне минуле місцевості. Вивчення і використання накопиченого матеріалу в процесі викладання географії є абсолютно взаємопов'язаними моментами.

Основне накопичення краєзнавчого матеріалу слід проводити «наживо» – на гуртку, на екскурсіях, у походах, де учні спостерігають і пізнають навколишню реальність та її явища і на їхній основі засвоюють географічні поняття і закономірності.

Практичне накопичення краєзнавчого матеріалу в школі здійснюється через діяльність туристсько-краєзнавчого гуртка, екскурсій та походів рідним краєм, через акції та проектну діяльність.

Туристсько-краєзнавчий напрям є одним із пріоритетних через свою загальність. Туризм – і мета, і засіб виховної роботи. Саме на його основі успішно розвиваються й інші напрями. Залучення дітей і підлітків до туристсько-краєзнавчої діяльності з вивчення рідного краю, його природи, історії, культури цілеспрямовано забезпечують формування ставлення до природи і соціальних чинників життя. При цьому робота будується на тісному контакті школярів із природою, реальними людьми, які беруть участь у перетворенні (раціональному або нераціональному) природи краю. Сприйняття краси природи дає змогу звертатися безпосередньо до

почуттів, закладає міцний фундамент таких важливих людських якостей, як любов до природи своєї Вітчизни, почуття патріотизму. Це особливо важливо для екологічного виховання, адже охороняти можна тільки те, що ти любиш, що тобі дорого, без чого ти не можеш обійтися як людина і як особистість. Моральне виховання підлітка в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності тісно пов'язане з розумовим розвитком [1].

Під час організації та проведення туристичних походів робиться наголос не на спортивний ухил, а на краєзнавчий. Кожен похід передбачає «дослідницьку» начинку, яка виражається в зборі інформації, проведенні простих досліджень, складанні картосхем. Варто зазначити, що якщо спортивна частина походу реалізується в самій подорожі, то краєзнавчі матеріали неможливі без попередньої підготовки (робота з літературою, архівними даними; консультації з педагогами, музейними працівниками; вибір методів дослідження, складання опитувальників тощо). Виконуючи краєзнавчі завдання, проводячи пошукову роботу в походах, на екскурсіях, дитина не просто поповнює свої знання, а включається через спілкування з іншими людьми в складний світ людських стосунків, виконує різноманітні соціальні ролі, і що багатшим є світ, що оточує дитину, то багатшою і різноманітнішою є її особистість [3,4].

Таким чином, можливості туристсько-краєзнавчої діяльності дають змогу розв'язувати різноманітні завдання розвитку та виховання особистості дитини, вона є серйозною школою життя для підлітків, у якій вони мужніють, знаходять для себе позитивні приклади, стають дорослішими, вчаться любити свою малу Батьківщину.

Список використаних джерел

1. Бенедюк В. В. Краєзнавство. Психолого-педагогічні основи краєзнавчої роботи. Л.: ВАЕ, 2005. 110 с.
2. Добинда І.П., Герасимчук А.А. Роль краєзнавчого принципу у шкільній географічній освіті. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 65. Т.1. С.46-50.
3. Непша О.В., Гришко С.В., Опашко Г.І., Рішко А.Р. Екскурсія як форма позаурочної роботи по вивченню географії свого краю. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі*. Переяслав, 2020. Вип.11(67). Ч.8. С.152-157.
4. Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Прохорова Л.А. Туристський похід з учнями по вивченню геології рідного краю // *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи: збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (10 березня 2017 р.)*. Баку-Ужгород- Дрогобич, 2017. С.301-303.

УДК 377-056(072)

Єрошко Ганна Миколаївна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: Любива Віталіна Вячеславівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка

***ІНКЛЮЗІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ***

Ситуація воєнного стану в Україні значно вплинула на систему інклюзивної освіти, зокрема на дошкільне виховання дітей з особливими освітніми потребами. Цей період супроводжувався важливими суспільними змінами та новими викликами, що зробило забезпечення доступу до інклюзивного середовища для таких дітей пріоритетним завданням для освітян. Організація ефективної інклюзивної освіти на дошкільному рівні вимагає гнучких підходів, що враховують специфіку роботи в умовах війни.

Актуальність даної теми зумовлена потребою забезпечення рівного доступу дітей з особливими потребами до якісної освіти та соціальної підтримки, навіть у ситуації постійної загрози та ризиків безпеки. Саме в дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток особистісних якостей, які є основою для подальшої соціальної інтеграції. Інклюзивна освіта надає дітям з особливими освітніми потребами можливість не лише здобути базові знання, а й розвивати соціальні навички, необхідні для адаптації в суспільстві, особливо в умовах постійного стресу, що супроводжує воєнний стан.

Звернемося до ключового поняття нашої наукової розвідки. Поняття інклюзії (англ. Inclusion – включення; франц. Inclusif – той, хто включає в себе; лат. Include – заключаю, включаю) – означає процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [3].

У контексті освіти інклюзія передбачає адаптацію освітніх програм і методів навчання для здобувачів освіти з особливими потребами, щоб забезпечити їхнє повноцінне навчання. Це також включає усвідомлення і подолання бар'єрів, які можуть перешкоджати участі різних груп у суспільстві.

Мета інклюзії полягає в тому, щоб кожен освітній заклад був задалегідь готовий прийняти дітей з різними (відмінними) здібностями [4].

Згідно з Законом України «Про освіту» дитина з ООП – «це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту».[2]

Одним із ключових елементів забезпечення інклюзивної освіти є інклюзивно-ресурсні центри, які надають допомогу дітям з особливими освітніми потребами та їхнім родинам.

Інклюзивно-ресурсний центр це установа, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, зокрема у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини (далі - комплексна оцінка), надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу (постанова КМУ від 12.07.2017 № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» [1].

Робота з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами в інклюзивно-ресурсних центрах (ІРЦ) має специфічні характеристики, що враховують індивідуальні потреби кожної дитини. Педагоги в ІРЦ використовують індивідуальний підхід, розробляючи корекційно-розвивальні програми, які містять різні методи навчання. У центрах працюють спеціалісти з різних галузей, які спільно створюють оптимальні умови для розвитку дітей, проводячи як групові, так і індивідуальні заняття.

ІРЦ також підтримують родини, надаючи консультації та рекомендації щодо роботи з дітьми вдома, що допомагає зміцнити зв'язок між домом і освітнім середовищем. Адаптація освітнього простору та співпраця з закладами дошкільної освіти забезпечують комфортні умови для навчання і гри, формуючи інклюзивне середовище, що відповідає потребам дітей з особливими освітніми потребами. Таким чином, діяльність в ІРЦ сприяє розвитку дітей і їх соціальній адаптації в умовах сучасних викликів.

Отже, в умовах воєнного стану в Україні перед системою інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами постали серйозні виклики, зокрема забезпечення доступу до якісного навчання.

Інклюзивно-ресурсні центри відіграють ключову роль у наданні індивідуалізованої підтримки, розробці корекційно-розвивальних програм та психологічної допомоги. Співпраця ІРЦ з закладами дошкільної освіти формує комфортне інклюзивне середовище, що сприяє соціальній адаптації дітей. Завдяки цим зусиллям інклюзивна освіта стає важливим

інструментом для підтримки прав дітей з особливими потребами та їхньої інтеграції в суспільство.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у виокремленні та обґрунтуванні педагогічних умов навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни в країні.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 25.10.2024).
2. Закон України № 2145-VIII «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство Україна», 2019. 300 с.
4. Колупасва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

УДК 159.923

Здоренко Марина Сергіївна

здобувачка вищої освіти другого (Магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 Психологія

Науковий керівник: Тесленко Марина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МОТИВАЦІЇ НА ПРОКРАСТИНАЦІЮ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Успішне навчання у закладі вищої освіти неможливе без вчасного відпрацювання навчальних завдань студентами у відповідності до навчального плану. Результати аналізу літературних джерел [1], [2] показують, що систематичне відкладання на потім виконання навчальних завдань всупереч усвідомленню негативних наслідків, пов'язане з психологічними аспектами мотиваційної сфери студентів. Відповідно відкладання завдань на потім, приводить до неякісного їх виконання у подальшому, саме тому дослідження основних психологічних аспектів мотивації є важливою задачею для підвищення якості опанування здобувачем фахових компетентностей, що в результаті дозволить знайти шляхи для успішної професійної діяльності у майбутньому.

Проблема мотивації та мотивів поведінки та діяльності – одна з основних в психології. Мотиви є головною рушійною силою не лише в поведінці, діяльності людини, але і в процесі становлення і розвитку особистості, в процесі формування майбутнього фахівця-професіонала.

Мотивація до навчально-пізнавальної діяльності, в свою чергу, визначається як поточним психоемоційним станом студента (що можуть бути представлені шкалою психоемоційного фону [3]), так і множиною попередньо сформованих потреб окремого індивіда [4]. Разом з тим варто зазначити, що психологічний стан кожного студента в конкретний момент часу є індивідуальним. Перебуваючи в тому чи іншому психоемоційному стані, людина має відповідну множину потреб для задоволення. Потреби також можуть бути різної природи та поділяються на внутрішні та зовнішні. Таким чином для кожного психоемоційного стану можна сформулювати відповідну множину потреб якими керується індивід у своїй діяльності. Важливим при цьому є визначення шляхів переведення студентів з негативних психоемоційних станів для формування множини до позитивних [5]. Сформована таким чином множина стійких індивідуальних позитивних мотиваційних складових дозволить знизити поточний рівень прокрастинації у студентів та покращити їх успішність.

Прокрастинація – це добровільне ірраціональне відкладання на певний термін бажаних дій, незважаючи на наслідки. Прокрастинація зазвичай проявляється в діяльності, результат якої дуже важливий для особистості [6].

Прокрастинація виявляється у тому, що людина, усвідомлюючи необхідність виконання цілком конкретних важливих справ, ігнорує цю необхідність і відволікає свою увагу на побутові дрібниці або розваги. Від відпочинку прокрастинацію відрізняє те, що у спокійному стані людина відновлює запаси енергії, а при прокрастинації, навпаки, витрачає.

Тією чи іншою мірою цей стан знайомий більшості людей і до певного рівня може вважатись цілком нормальним явищем. Прокрастинація постає проблемою, коли перетворюється на звичний «робочий» стан, у якому людина проводить більшу частину часу. Така людина відкладає все важливе «на потім», а коли виявляється, що всі дедлайни вже минули, або просто відмовляється від запланованого, або стрімко намагається зробити все відкладене за нереально короткий проміжок часу. В результаті справи або зовсім не виконуються, або виконуються з поспіхом та неякісно, із запізненням чи не в повному обсязі, що призводить до відповідних негативних ефектів у навчальній діяльності, втрачених можливостей і тому подібного. Наслідком цього може бути стрес, втрата продуктивності, почуття провини, особистого неуспіху, розчарування, зниження самооцінки. Комбінація цих почуттів з перевитратою сил (спочатку - на другорядні справи та боротьбу з наростаючою тривогою, потім - на роботу в умовах дефіциту часу) може

провокувати подальшу прокрастинацію, замикаючи відповідний підтримуючий цикл проблемної поведінки.

Задачею науково-педагогічних працівників під час навчального процесу є виявлення особливостей поточного психоемоційним стану студентів та його постійне позитивне корегування для створення системи стійких мотивів до навчання. Особливо важливою ця задача є на початкових курсах, оскільки у студентів початкових курсів є недостатньо розвинуті механізми свідомої саморегуляції вольової поведінки. Тому вони здебільшого мають множину нестійких мотивів до навчання та можуть мати високий рівень прокрастинації, що потребує корегування зі сторони викладачів. Визначення поточного психоемоційного стану можливо під час особистого спілкування та з використання різних методів на основі психологічних тестів [7].

Таким чином наявність високого рівня прокрастинації у студентів є негативним явищем та потребує вжиття превентивних заходів зі сторони науково-педагогічних працівників. Вважається, що найдієвішим шляхом для цього є формування множини стійких навчально-пізнавальних мотивів під час навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Бабатіна С. І. Синдром академічної прокрастинації і соціальна відповідальність у студентському віці / Світлана Бабатіна // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2013. – № 2(38). – Спец. вип. : Міжнародна науково-практична конференція "Розвиток соціальної відповідальності студентів у просторі вищої технічної освіти" 18-19 жовтня 2013 р. – С. 24–25.

2. Колтунович Т. А. Прокрастинація – конфлікт між «важливим» і «приємним» / Т. А. Колтунович, О. М. Поліщук // Молодий вчений. – 2017. – №5 (45). – С. 211–218

3. E. Washington, E. Zandvakili The Emotional Climate Scale: Understanding Emotions, Context and Justice / Journal of Education and Learning; Vol. 8, No. 1; 2019 ISSN 1927-5250 E-ISSN 1927-5269 Published by Canadian Center of Science and Education.

4. Борис І. Мотиваційна сфера як проблемний чинник поведінки / Ігор Борис // Психологія і суспільство. – Тернопіль: Інститут експериментальних систем освіти, 2002. – №2. – С.48-57

5. Дусавицький А. К. Розвивальне навчання: теорія і практика. До 35-річчя початку експериментальних досліджень / Вісник ХНУ № 517., Серія Психологія, 2001 р. с. 50-55.

6. Рудь Г. Дослідження феномену прокрастинації в юнацькому віці Г.В. Рудь // Психологія: реальність і перспективи. – Випуск 12, 2019. Збірник наукових праць РДГУ. – С.190-196.

7. R. Emmett The Procrastinator's Handbook: Mastering the Art of Doing It Now / Bloomsbury Publishing USA, 2009, pp.192.

УДК 159.923

Зезекало Єлизавета Олександрівна

магістрантка кафедри психології та педагогіки, групи ФП-601

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

***ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ ВІЙСКОВОГО СТАНУ***

В сьогоденнішніх реаліях, війна сильно вплинула на кожного, особливо на психологічне здоров'я. Воєнний стан створює складні та стресові умови, з якими не кожний може впоратися. Тематика психологічного благополуччя порушувалася у працях З. Фрейда, А. Адлера, К. Г. Юнга, К. Хорні. Згодом вчені (А. Маслоу, А. Ленгле, В. Франкл, Р. Мей) спрямували наукові пошуки по цій тематиці у бік позитивного функціонування людини, що ґрунтується на відкритті сенсу життя, реалізації власного потенціалу і розв'язанні екзистенціальних проблем буття, які, як наслідок, призводять до психологічного благополуччя особистості більш високого порядку. При чому, важливо врахувати й те, що головним аспектом психологічного здоров'я особистості є також її фізичний стан, фізичне здоров'я, котре тим чи іншим чином пов'язане з психікою людини.

Представники напряму позитивної психології започаткували низку знакових для вивчення психологічного благополуччя особистості досліджень, які призвели до появи у психологічній термінології таких понять, як «психологічне благополуччя» (Н. Бредбурн), «суб'єктивне благополуччя» (Е. Дінер). [1,ст 10] Загалом, ці дослідження характеризують розуміння психологічного благополуччя у тісному зв'язку із переживанням щастя як задоволеності життям на основі суб'єктивних оцінок особистості. Такий підхід виокремив гедоністичний напрям у розумінні психологічного благополуччя як такого стану особистості, що характеризується задоволеністю власним життям або ж її відсутністю. Дослідження у цьому напрямі поглиблюють зв'язок суб'єктивного благополуччя із соціально-економічними та соціокультурними факторами.[2]

Якщо ж брати до уваги те, що ми зараз живемо в стані війни, то кожний міг зіткнутися з проблемами психологічного благополуччя. Стан невизначеності, втрата контролю, депресії та апатії на сьогоднішній день не є новизною чи дуже рідкісним явищем. На думку О. Туриніної, екстремальні ситуації класифікуються за ступенем раптовості і швидкістю розповсюдження. Деякі види ситуацій також аналізуються з точки зору їх екстремальності. Це кризові ситуації, проблемні, критичні, екзистенціальні, термінальні та емоційно складні життєві ситуації [3]

Які ж головні аспекти впливу воєнного стану на психологічне благополуччя особистості [4]

1. *Підвищений рівень стресу і тривоги.* Постійні загрози життю, невизначеність майбутнього, перебування в зоні бойових дій або під постійними загрозами вибухів та обстрілів значно підвищують рівень стресу. Люди часто перебувають у стані хронічної тривоги за своє життя та безпеку близьких.

2. *Травматичний стрес.* Військові дії можуть викликати у людей посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Особливо це стосується тих, хто безпосередньо пережив бойові дії, втрати близьких або був свідком травматичних подій.

3. *Почуття безсилля і безнадійності.* В умовах війни люди можуть втрачати відчуття контролю над своїм життям, що призводить до зниження самооцінки, депресивних станів і навіть апатії.

4. *Порушення сну та здоров'я.* Хронічна тривога та стрес призводять до проблем зі сном, які можуть ще більше погіршити психічний стан, викликаючи втому, зниження когнітивних функцій та підвищену дратівливість.

5. *Соціальна ізоляція та самотність.* Під час воєнного стану люди можуть бути ізольовані від своїх близьких або соціальних груп через евакуацію або втрату зв'язків. Це може призвести до почуття самотності, що посилює психологічні проблеми.

В умовах війни в Україні до вже згаданих аспектів впливу на психологічне благополуччя додаються кілька додаткових чинників, які поглиблюють кризові стани:

- Вимушене переміщення та втрата дімівки. Велика кількість людей стала внутрішньо переміщеними особами або біженцями. Це призводить до втрати відчуття стабільності, звичного оточення та руйнування життєвих планів. Вимушене переселення в нові регіони або країни може викликати проблеми з адаптацією, культурним шоком та почуттям втрати ідентичності. [5]

- Розлука з близькими. Багато сімей були розділені через мобілізацію, евакуацію або тимчасову міграцію. Довготривала розлука з родичами або друзями може призвести до почуття самотності, тривоги за їхнє життя та здоров'я. [6]

- Емоційне вигорання у волонтерів та військових. Військові, волонтери, медичні працівники та інші люди, які активно залучені до допомоги, часто стикаються з емоційним вигоранням. Постійний контакт із важкими ситуаціями, робота під стресом і відсутність можливості відновлення призводять до психологічного виснаження.

- Надмірне споживання інформації (інфодемія). Постійний потік негативних новин, тривожних повідомлень та графічних зображень може викликати психологічне перевантаження і загострення тривожних станів.

Це явище може погіршити загальний психоемоційний фон, особливо якщо людина постійно знаходиться в контакті з медіа та соціальними мережами.

Отже, кожна з цих складових може мати різну силу впливу на особистість, залежно від соціальної підтримки, індивідуальної стійкості та доступу до допомоги, включно з психологічною підтримкою та терапією.

Список використаних джерел

1. Bradburn N. The Structure of Psychological wellbeing. Chicago : Aldine Pub. Co., 1969.

2. Ryff C.D. Psychological well-being in adult life. Current Direction in Psychological Science. 1995

3. Туриніна О.Л. Психологія травмуючих ситуацій : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017.

4. Siegfried K. The Refugee Brief – 24 June 2022. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/refugeebrief/the-refugee-brief-24-june-2022/pdf>

5. Дослідження «Українські біженці в Європі 2022 – підлітки». Громадська організація «Інститут молоді» : вебсайт. URL: <https://inmol.org/doslidzhenniaukrainski-bizhentsi-v-ievropi-2022-pidlitky/>

6. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні знову зростає. MOM в Україні. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukrayini-znovu-zrostaye-dani-mom>

УДК 159

Зеленкова В.

студентка групи СН-113м, кафедри психології
Національний університет «Запорізька політехніка»

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙ ЯК ПСИХІЧНОГО ЯВИЩА

Психічні процеси і стани у формі безпосереднього переживання діючих на індивіда явищ та ситуацій називають емоціями. Основна функція емоцій в життєдіяльності організму – пристосувальна. В еволюції тварин та людини емоції сприяли удосконаленню форм пристосування до зовнішніх умов. Тобто Ч.Дарвін практично ототожнював емоції людини та тварин, ігноруючи при цьому значення соціального фактору у розвитку емоцій людини [35, с.15].

Відомими психологами стверджується, що ми сміємося не тому, що нам смішно, а нам смішно тому, що ми сміємося. Сенс цього твердження полягає в тому, що довільна зміна міміки і пози призводить до мимовільної появи відповідної емоції, тобто, наприклад, зображення гніву призводить до того, що людина починає дійсно переживати це почуття. Наголошується, що тілесне збудження виникає безпосередньо через той факт, подразник, що його викликає, і саме розуміння того збудження в момент, як це здійснюється, і є емоція.

В той же час, відомий фізіолог У.Кеннон вказував, що тілесні зміни, що виникають при різних емоційних станах, навіть за своїм розмаїттям, не в змозі описати всі ті відмінності, що спостерігаються в емоціях. Емоції виникають швидко і розвиваються досить стрімко. В результаті досліджень вчені дійшли висновку, що в мозку існують локалізовані центри, які керують емоційними реакціями. В процесі розвитку людини вони майже не змінилися і, що цікаво, мало чим відрізняються від відповідних ділянок мозку тварин. Експериментальні дослідження виявили також взаємозв'язок між морфологічними структурами мозку і емоційними процесами. Доведено, що емоційні процеси визначають і регулюють поведінку людини залежно від характеру та інтенсивності емоційних переживань.

Водночас, зміст емоції не зводиться тільки до фізіологічних змін в організмі. Доказом цьому служать експерименти, в яких були блоковані всі фізіологічні прояви, але суб'єктивні переживання все одно зберігалися. Фізіологічні зрушення відбуваються при багатьох емоціях як вторинна пристосувальна реакція. Наприклад, для мобілізації резервних можливостей організму при зіткненні з небезпекою і породжувані нею страху [36, с.806].

Інші дослідники вказують на взаємозв'язок емоційної і мотиваційної сфери особистості. На їх думку, будь-яка діяльність підпорядкована системі мотивів, які в свою чергу відповідають певному емоційному фону, тобто емоції виступають внутрішніми сигналами для дій індивіда, навіть коли самі мотиви не усвідомлювані людиною.

Науковцями визначено, що сам емоційний процес включає три основних компоненти:

– перший компонент – це емоційне збудження, яке в цілому мобілізує організм. Визначна подія, стресова, кризова або екстремальна ситуація, що набуває значення для індивіда, знаходить свій вираз у формі зростання збудливості, швидкості та інтенсивності протікання психічних, моторних та вегетативних процесів або формі емоційного напруження, коли вираз емоції блокується зовнішніми або морально-психологічними і соціальними чинниками, тобто тенденція до емоційної поведінки зберігається, але не знаходить своє відображення у зовнішніх проявів (виникає загроза психосоматичних розладів, коли не відредагована емоційна реакція концентрується на рівні окремих систем організму людини);

– другий компонент – знак емоції: позитивна і негативна емоція. Позитивна емоція виникає, коли ситуація оцінюється як позитивна, інтерпретується як мотив для конструктивних дій і організує та підтримує цілеспрямовану діяльність. Негативна емоція, навпаки, виступає як реакція на ситуацію, що трактується як негативна (переважно загрозлива), тому спрямована на уникання такої ситуації як на свідомому, так і на несвідомому рівнях;

– третій компонент – ступінь контролю емоції. Слід розрізнити два стани сильного емоційного збудження: афекти (страх, гнів, радість), при яких ще зберігається орієнтація та контроль, та крайнє збудження (паніка, жах, сказ, екстаз, відчай), коли орієнтація та контроль практично неможливі [58, с.508].

Отже, можна визначити основні характеристики визначення емоцій як психічного явища: по-перше, емоції виступають як властивості індивіда, які спрямовані на оцінне ставлення до ситуацій і подій, до себе, до інших людей і соціальної взаємодії, до навколишнього світу у всіх його проявах; по-друге, емоції представляють собою відповідні реакції на зовнішні та внутрішні подразники, які проявляються у вигляді задоволення або незадоволення, радості, страху, гніву тощо і мають відповідні тілесні, моторні прояви; по-третє, емоції відображають ситуативні переживання; по-четверте, емоції пов'язані із когнітивною і мотиваційною сферою особистості.

Список використаних джерел

1. Лазуренко О.О. Психологічні особливості формування емоційної компетентності майбутнього лікаря: дис. ...на здобуття наук.ступеня к.психол.наук; спеціальність 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. К., 2017. 219 с.
2. Літвякова І.А., Ханецька Н.В. Дослідження впливу емоцій на стан особистості. Молодий вчений. 2017. № 11 (51). С. 806-809.
3. Терещук А.Д. Емоційний аспект поведінки особистості в умовах кризових викликів сучасності. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Том. ІХ, Загальна психологія. Етнічна психологія. Історична психологія. Вип. 9. 2016. С. 506-513.

УДК 371.32.81

Жукова Анна Робертівна

доктор філософії у галузі педагогіки,
викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу

Кучура Вероніка Миколаївна

курсантка II курсу факультету Сил підтримки

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
**ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ**

У сучасному динамічному світі в умовах численних гібридних загроз, мова відіграє надзвичайно значущу роль у всіх сферах життя, включаючи військову сферу. Сьогодні наша держава перебуває у стані війни, а в таких реаліях, де кожна деталь має ключове значення задля успішного виконання завдань, належна й точна комунікація стає вирішальним фактором. У зв'язку з цим, виникає потреба у військовому перекладі. Ця галузь виходить за межі звичайного мовного спілкування, адже її завдання полягає у забезпеченні розуміння та взаємодії між військовими структурами з різних країн, які використовують різні мови, сприяючи таким чином безпеці, ефективній координації дій та успішному виконанню завдань на різних етапах військових операцій. Матеріалом дослідження послуговували наукові дослідження сучасних українських науковців та медійний дискурс. Щодо методів дослідження, то в роботі використано комплекс теоретичних методів дослідження, серед яких аналіз наукової літератури з теми дослідження, синтез та узагальнення.

В умовах сучасних гібридних загроз військовий переклад має свої специфічні особливості, що пов'язані як з лінгвістичними, так і з культурними аспектами комунікації. Гібридна війна, яка поєднує традиційні бойові дії з кібератаками, інформаційною війною та пропагандою, вимагає від перекладачів не лише глибокого знання мов, але й розуміння соціально-культурних контекстів та політичних реалій.

Щодо лінгвістичних викликів, які постають у сфері військового перекладу, то варто зауважити, що специфіка військового перекладу пов'язана з певним функціональним навантаженням, яке характеризує військову галузь спілкування, зокрема, ясність, стислість, конкретика, точність викладу, що забезпечує чіткість побудови висловлювання, логічну послідовність викладу, ясність відмежування однієї думки від іншої, а також легкість сприйняття інформації, що передається. Крім того, наявна велика кількість військових термінів, які необхідно правильно перекласти, а правильний та коректний переклад зобов'язує перекладача досконало володіти термінологією мови оригіналу й мови перекладу [1, с. 569].

Під час перекладу військових термінів перекладач повинен брати до уваги ряд факторів: труднощі у розпізнаванні терміна, його двозначність та відмінність його від загального слова з погляду прагматичного аспекту.

Тому перекладач, який спеціалізується на перекладі військових текстів, має мати високий рівень тематичної компетентності, тобто мати загальне уявлення про військовий сленг та жаргон, бути знайомим із військовим спорядженням і технікою, специфікою звань, військового підпорядкування та процедури, а також бути знайомим із загальним обсягом знань про армію та війни [1, с. 570]. У ході бойових дій події можуть швидко змінюватися, а перекладач повинен точно й оперативно передавати повідомлення, які часто є складними через особливості лексики, терміновість та специфіку мовних конструкцій. Таким чином, лінгвістичний виклик цієї галузі полягає не тільки в забезпеченні порозуміння між військовими різних структур, але й у забезпеченні правильності й точності перекладу значущих інформаційних повідомлень [2, с. 84]. Успішне виконання військових операцій може залежати від того, настільки точно й чітко передана інформація між військовими, перекладачем та реципієнтами. Помилки можуть мати критичні наслідки.

Стосовно культурних викликів, то вони полягають у тому, що військовий перекладач має розуміти історичні й культурні особливості регіону, де відбуваються бойові дії. Відсутність знань про вірування, місцеві традиції або соціальні норми може призвести до неправильного тлумачення військових комунікацій чи викликати негативну реакцію місцевого населення. До того ж під час війни перекладачі часто виступають посередниками між військовими підрозділами й цивільними або міжнародними партнерами. Необхідно враховувати специфіку спілкування в різних культурах, уникати потенційно образливих виразів [3]. Гібридні війни включають активне застосування дезінформації й пропаганди, а тому перекладачі повинні бути здатними відокремлювати правдиву інформацію від пропагандистських повідомлень.

Отже, підсумуємо, що у контексті гібридних загроз військовий переклад вимагає від перекладачів значної мовної компетенції, знань у сфері військової справи, а також розуміння культурних та соціальних особливостей конфліктних регіонів. Лінгвістичні й культурні виклики створюють гостру потребу для перекладача постійно вдосконалювати свої навички для того, аби уникати потенційних помилок, які можуть мати серйозні наслідки у військових умовах.

Список використаної літератури

1. Нагач М., Хоменко М. Особливості військового перекладу. *Modern Knowledge: Research and Discoveries: proceedings of the 1st Int. Sc. and Pract. Conf. (May 19-20, 2023). Vancouver, Canada. 2023. №33 (155). С. 567-570.*
2. Каліщук Д.М. Професійна діяльність перекладача в умовах військового конфлікту і кризи: сучасні виклики та дилеми. *Наук. зап. Нац. ун-ту Острозька академія: Філологія. Острог: НаУОА, 2023. 19(87). С. 83-88.*
3. Яриновська К. Прагматична специфіка перекладу військового соціолекту й термінології. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/36535/1/1.pdf>

УДК 378.6.012

Жукова Анна Робертівна

доктор філософії у галузі педагогіки,
викладач кафедри іноземних мов та військового

Матіїв Юлія Василівна

аспірант Інституту краєзнавства імені Крип'якевича, викладач англійської
мови кафедри іноземних мов та військового перекладу

Товарницька Ірена Ростислава

працівник Збройних сил України,
викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного

ЕФЕКТИВНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ДО НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: МЕТОДИЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ

Сучасна підготовка курсантів у військових навчальних закладах має багатогранний характер, що включає як спеціалізовану військову, так і науково-дослідницьку діяльність. У зв'язку з технологічним розвитком та посиленням інтеграції військової науки у загальнонауковий простір, зростає значення підготовки майбутніх офіцерів до проведення досліджень та аналізу отриманих даних. Ефективна науково-дослідна діяльність курсантів сприяє не лише їхньому інтелектуальному розвитку, а й формує компетентності, які необхідні для виконання військових завдань у нестандартних ситуаціях.

У цих тезах ми розглядаємо сучасні методичні та педагогічні підходи до підготовки курсантів до науково-дослідницької діяльності у військових навчальних закладах, зокрема на прикладі Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Науково-дослідна діяльність серед курсантів є важливою частиною їхньої підготовки, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, навичок проблемного аналізу, а також здатності до системного підходу при вирішенні завдань. Участь курсантів у наукових дослідженнях дозволяє їм поглиблено вивчати військову теорію, отримувати практичні навички у проведенні досліджень, а також формує стратегічне мислення, що є необхідним для майбутніх військових лідерів.

Військова наукова діяльність передбачає адаптацію загальнонаукових принципів до специфічних умов армії, зокрема в умовах гібридних конфліктів, технологічної еволюції та зростаючої ролі інформаційної безпеки. Такі навички дозволяють курсантам не лише розвивати професійну компетентність, але й забезпечують їм конкурентні переваги у подальшому розвитку військової кар'єри.

У Національній академії сухопутних військ організація наукових гуртків спрямована на стимулювання інтересу курсантів до наукових досліджень. Кожен курсант має можливість вибрати тему дослідження, що відповідає його професійним інтересам та особистим цілям. Тематика досліджень охоплює широкий спектр військових аспектів: від аналізу військової термінології, методології перекладу військових документів до вивчення іноземних мов для ефективної комунікації у багатонаціональних підрозділах.

Основними методичними завданнями є навчання курсантів правильному оформленню наукових робіт, структуруванню матеріалів, вивченню сучасних методів дослідження та інтеграції у загальнонаукову методологію. Рекомендовані теми для наукових досліджень включають дослідження перекладу в екстремальних умовах, кроскультурні відмінності у військовій комунікації, а також проблематику автоматизованих систем перекладу у військових операціях. Така тематика дозволяє курсантам не лише вивчати загальні принципи перекладу, але й здобувати специфічні навички, необхідні для роботи у багатонаціональних військових контингентах.

Підготовка курсантів до науково-дослідної діяльності передбачає застосування різноманітних педагогічних методів. Серед них слід відзначити акцент на розвиток академічної доброчесності, навичок критичного мислення та інноваційного підходу до вирішення проблемних завдань. На практичних заняттях з наукової роботи курсанти вивчають принципи академічної доброчесності, уникають плагіату, освоюють методи правильної систематизації джерел та оформлення наукових праць.

Також важливу роль відіграє навчання методології дослідження, зокрема опанування якісних і кількісних методів, що широко застосовуються у сучасній військовій науці. Курсантам надаються основні принципи та методи, що дозволяють їм самостійно формулювати гіпотези, проводити емпіричні дослідження, аналізувати дані та інтерпретувати отримані результати. Це забезпечує їм необхідну підготовку для розробки інноваційних підходів у вирішенні військових завдань та сприяє адаптації до різних умов служби.

Систематичне проведення занять у складі наукового товариства, контроль за виконанням наукових завдань, а також підтримка курсантів у реалізації їхніх наукових проєктів забезпечують цілісний підхід до наукової підготовки. У Національній академії сухопутних військ ведеться журнал обліку діяльності наукового товариства, який дозволяє контролювати прогрес курсантів та, при необхідності, вносити корективи в їхні індивідуальні плани підготовки.

На основі аналізу даних журналу, викладачі можуть надати рекомендації щодо вдосконалення окремих аспектів навчання, а також сприяти кращому засвоєнню матеріалів. У перспективі, вдосконалення

методичних і педагогічних підходів до підготовки курсантів сприятиме формуванню у них навичок самостійного дослідження, а також підвищить ефективність наукової діяльності.

Методичні та педагогічні підходи до підготовки курсантів у військових навчальних закладах є невід'ємною частиною формування їхньої професійної компетентності. Розвиток таких підходів сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх офіцерів та розширить можливості для здійснення ними дослідницької діяльності в умовах сучасних викликів та загроз.

Список використаної літератури

1. Жукова А.Р., Матіїв Ю.В., Товарницька І.Р. Методичні та педагогічні аспекти підготовки курсантів до науково-дослідницької діяльності у військових навчальних закладах// «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2024. № 10(44) 2024. С.1553. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44))
2. Мельниченко О.С. Роль науково-дослідної роботи курсантів та шляхи її пошуків у ВВНЗ. Військова освіта. 2015. С. 138-145.
3. Методологія наукової діяльності / за ред. Д. В. Чернілевського. вид. 2-ге, доп. Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.
4. Микитюк О. М. Науково-дослідна робота у вищих навчальних закладах; гол. ред.В. І. Кремень. Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 554-555.

УДК 371.32.81

Жукова Анна Робертівна

доктор філософії у галузі педагогіки,
викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу

Целюх Ігор Ігорович

курсант II курсу ф-ту Сил підтримки
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА: ВІД ЗБЕРЕЖЕННЯ НЕЙТРАЛІТЕТУ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Діяльність перекладачів в умовах війни значно відрізняється від роботи в мирний час, адже умови праці здійснюють вагомий вплив на процес ухвалення рішень, вибір відповідних стратегій, а також через етичні міркування та обмеження, з якими військові перекладачі вимушено стикаються у процесі виконання своїх професійних обов'язків. В умовах війн та військових конфліктів діяльність військового перекладача також

вимагає дотримання високих стандартів етики, вони повинні враховувати різні етичні аспекти, що включають збереження нейтралітету, дотримання конфіденційності та забезпечення інформаційної безпеки.

Матеріалом дослідження послуговували наукові праці сучасних українських вчених. Методологічною основою даної роботи є комплекс теоретичних методів дослідження, з-поміж яких аналіз, індукція та дедукція, синтез, порівняння та проведення аналогій, описовий метод.

Значущим компонентом професійної компетенції перекладача є його професійна етика, що відіграє важливу роль у здійсненні професійної діяльності, у різних етичних кодексах, які розроблені агенціями перекладу або урядовими організаціями, до головних пунктів професійної етики належать: точність та повноту перекладу, нейтральність позиції, об'єктивність, конфіденційність, професійну придатність, неупередженість, самооцінку та самоосвіту, чіткість ролевих кордонів тощо. У деяких кодексах зазначається також про чесність у стосунках з клієнтами, непомітність, пунктуальність та професійну солідарність [1].

За виняткових обставин кризи або війни виклики, з якими стикаються перекладачі не обмежуються лише мовними або культурними, а стосуються також етичних суджень та вимагають переосмислення етики перекладу, яка виходить за межі прескриптивного характеру етичних кодексів професійної поведінки перекладача [2, с. 399].

На наш погляд, військовий перекладач повинен перш за все бути максимально неупередженим та об'єктивним у процесі виконання своєї професійної діяльності. Він не може підтримувати будь-яку з конфліктуючих сторін, повинен уникати власної оцінки подій, а особисті емоції, почуття та переконання не мають впливати на його роботу. Його завдання – передавати тільки ту інформацію, яка була йому доручена. Особливо це важливо у тих випадках, коли перекладаються дипломатичні чи стратегічні повідомлення, де навіть кожне слово має важливе значення.

Окрім того, провідним викликом у роботі військового перекладача є збереження конфіденційності, оскільки він має доступ до інформації, що може здійснювати вплив на хід військових дій. Військові перекладачі працюють з чутливою інформацією, що включає секретні документи, статистичні дані, військові плани та розвіддані, а витік цієї інформації може призвести до серйозних наслідків не лише для військових, але й для цивільного населення. З огляду на це, військовий перекладач повинен чітко дотримуватися норм конфіденційності та уникати витоку й поширення будь-якої інформації [3, с. 84].

На додаток, часто військові перекладачі можуть стикатися з різними етичними дилемами, коли їм доводиться обирати між професійною відповідальністю та моральними переконаннями. У разі, якщо перекладач стає свідком неправомірних дій з боку військових чи цивільних осіб, він зобов'язаний дотримуватися етичних норм, однак разом з тим вирішувати,

як реагувати на такі ситуації, враховуючи власну безпеку й відповідальність перед роботодавцями [4, с. 285].

Дослідниця Мона Бейкер переконана, що спосіб виконання професійних обов'язків – власне перекладу – у зоні військового конфлікту може мати серйозні наслідки. Військові перекладачі мають широкі повноваження як оповідачі війни та можуть здійснювати вплив на розгортання і конструювання нарративу війни часто абсолютно непомітно для інших учасників, застосовуючи різноманітні способи так званого фільтрування – gatekeeping. Місцеві перекладачі, які працюють з журналістами, часто одержують можливість відбирати людей для інтерв'ю та самі приймають рішення, кого включити, а кого виключити зі списків, таким чином впливаючи на те, як та під яким кутом зору буде подано інформацію. Ті, які працюють з постраждалими або жертвами, мають змогу запобігти тому, щоб інформація від постраждалих не була оприлюднена взагалі, не надаючи їм можливості висловитись. У такий спосіб, точність перекладу та надійність як одні із важливих пунктів етичного кодексу перекладача абсолютно нівелюються [5, с. 214]. Таким чином, етичні аспекти роботи військового перекладача дійсно мають вагоме значення.

Отже, приходимо до висновку, що у професійній діяльності військового перекладача етичні аспекти охоплюють широкий спектр викликів, починаючи від необхідності дотримання нейтралітету й конфіденційності, закінчуючи збереженням інформаційної безпеки в умовах бойових дій та гібридних загроз. Знання, розуміння та дотримання цих етичних аспектів є визначальними для забезпечення ефективної та відповідальної роботи перекладача, який діє не тільки як лінгвіст, але і як учасник складних комунікаційних процесів у ході війни.

Список використаної літератури

1. The Code of Ethics of Interpreters and Translators Employed by the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. URL: <https://www.tradulex.com/Regles/ethICTFY.htm> (дата звернення: 06.10.2024).

2. Tryuk M. Translating and Interpreting in Conflict and Crisis. The Routledge Handbook of Translation and Ethics, 2022. P. 398-414.

3. Каліщук Д.М. Професійна діяльність перекладача в умовах військового конфлікту та кризи: сучасні виклики та дилеми. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 83-88.

4. Кумпан С.М., Коваль А.В. Способи подачі інформації про військовий мовний етикет у комунікативному словнику. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022. № 58. С. 285-289.

5. Baker, M. Interpreters and Translators in War Zone: Narrated and Narrators. *The Translator*. 2010. 16, no. 2. P. 197-222.

УДК 371.32.81

Жукова Анна Робертівна

доктор філософії у галузі педагогіки,
викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу

Яннікова Вероніка Ігорівна

курсантка II курсу ф-ту Сил підтримки

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

**РОЛЬ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА В МІЖНАЦІОНАЛЬНІЙ
КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС СПІЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ НАВЧАНЬ:
ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ**

Сучасна ситуація в Україні стала потужним поштовхом для активізації міжнародної комунікації та співпраці, пошуку всебічної підтримки від наявних закордонних партнерів та налагодження нових партнерських зв'язків. Окрім того, війна на території нашої держави викликала потребу в проведенні спільних міжнародних навчань, які вимагають точної та ефективної комунікації між військовими різних країн. Важливу роль у цих процесах, безсумнівно, відіграють військові перекладачі. Крім безпосереднього здійснення перекладу у процесі офіційних зустрічей та самітів на найвищому державному рівні, вони забезпечують ефективну міжнаціональну комунікацію у ході спільних навчань, завдяки якій забезпечується точний та зрозумілий обмін інформацією, обмін знаннями та цінним досвідом. Матеріалом дослідження слугують наукові праці сучасних українських дослідників. Методологічною основою цієї роботи є комплекс теоретичних методів дослідження, зокрема аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння та проведення аналогій, описовий метод та ін.

22 листопада 2018 року Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект №9037, який вносить зміни до Конституції щодо курсу на вступ до ЄС та НАТО [1]. Відтоді співпраця з країнами-союзниками сприяла запуску низки реформ, скерованих на боротьбу з корупцією в секторі безпеки та оборони, а також на впровадження передових практик країн-членів НАТО. Окрім того, членство в Альянсі передбачає проведення спільних військових навчань із партнерами, розвиток військової техніки та кібербезпеки, зміцнення логістичних можливостей та обмін розвідувальною інформацією. Повномасштабне вторгнення значно посилило необхідність у проведенні спільних міжнародних навчань, головна мета яких полягає у підвищенні бойової готовності українських військових та обміні досвідом з партнерами.

Під час проведення таких навчань однією з основних проблем є проблема виникнення мовного бар'єра, адже інструктори країн-союзників не володіють українською, а тому для комунікації використовують міжнародну мову – англійську. Однак і не кожен солдат знає англійську на рівні, достатньому для навчання в іноземній країні. З метою розв'язання

окресленої проблеми необхідно залучати перекладачів. Пересічний цивільний перекладач не підійде для цієї задачі, оскільки тут потрібно володіти військовим перекладом, щоб забезпечити комунікацію з колегами. Щобільше, необхідно не лише навички перекладу, але й розуміти лексику, термінологію, що означає військова операція [2].

Звідси випливає, що військові перекладачі виступають медіаторами між українськими військовими та закордонними колегами. Саме військові перекладачі під час міжнародних навчань забезпечують ефективну міжнаціональну комунікацію, обмін знаннями й досвідом. Вони допомагають в розв'язанні непорозумінь, конфліктів, сприяють кращому взаєморозумінню між військовими з різних країн, а також забезпечують злагодженість дій між учасниками, що підвищує загальну ефективність операцій [3, с. 29]. Окрім того, військові перекладачі відіграють значущу роль у формуванні довіри між військовими структурами різних країн, а успішна комунікація у процесі навчань сприяє встановленню довгострокових партнерських відносин та підтримує стабільність міжнародної військової співпраці [4, с. 471]. Варто зауважити, що сьогодні військові перекладачі стикаються з численними викликами під час роботи у ході міжнародних спільних навчань. Серед цих викликів лінгвістичні, адже військова термінологія є досить розгалуженою та складною, існують унікальні поняття й терміни, які вимагають від перекладача глибоких знань. Існують ще й культурні виклики, адже військові з різних країн мають свої культурні особливості й відмінності, а військовий перекладач повинен забезпечити їх ефективну комунікацію та взаємодію.

Отже, з огляду на все вищевикладене, можемо зробити висновок, що роль військового перекладача у ході спільних міжнародних навчань є надзвичайно важливою для забезпечення ефективної комунікації та координації між військовими структурами різних країн. Ця діяльність супроводжується численними викликами, серед яких лінгвістичні труднощі, культурні відмінності та стресові умови, однак досвід та вміння перекладачів допомагають не тільки розв'язувати ці проблеми, але й сприяти успішній співпраці на міжнародному рівні.

Список використаної літератури

1. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) від 03.09.2018. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/168096.html>.

2. Варшавський П. В., Супрунчук Ю. О. Участь курсантів як перекладачів у місіях, що організовані країнами-членами НАТО.

3. Бовт А. Роль перекладача як транслятора культури миру. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 2 (104). С. 28-38.

4. Іваненко К. В. Усний переклад в часи війни: сучасний стан та перспективи. *Innov. developm. of sc., techn. and educ.* 2024. Р. 470-472.

УДК: 37.02

Ісарук Василь Іванович

аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
кафедра педагогіки та соціальної роботи
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

***МУЗЕЙ ЯК ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ:
ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ
В НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ***

Сьогодні важко уявити собі успішну вищу школу чи іншу соціальну інституцію без музейного компонента, а значить, і без грамотного учня і компетентного фахівця-музеєзнавця, який добре знає специфіку музейної справи, особливості організації освітньої діяльності музею в сучасному соціокультурному просторі. У цьому контексті варто зазначити, що це непросте завдання успішно вирішується в рамках нової галузі педагогічного знання – музейної педагогіки та основних її компонентів – музеїв [1].

Музеї давно визнані потужними освітніми осередками, що виконують важливу роль у збереженні та популяризації культурної спадщини. Проте в закладах вищої освіти (ЗВО) потенціал музеїв як інтегрованих елементів навчальних програм ще не використовується повною мірою. Ця стаття має на меті показати можливості та запропонувати педагогічні стратегії для активної інтеграції музейних ресурсів у навчальні процеси ЗВО з акцентом на міждисциплінарність, розвиток науково-дослідницьких навичок і креативного мислення студентів.

У сучасних умовах музеї не тільки демонструють експонати, але й пропонують студентам унікальні можливості для набуття практичних знань і навичок. Вони забезпечують безпосередній доступ до історичних, мистецьких, природничих і наукових колекцій, які можуть бути використані для реалізації освітніх цілей на рівні ЗВО. Студенти мають змогу працювати з реальними артефактами, залучатися до дослідницьких проєктів і розвивати навички, які важко здобути в традиційній аудиторії.

Ефективність музейно-педагогічного впливу, безумовно, буде набагато вищою за умови цілеспрямованого залучення студентів до активної діяльності в музейному середовищі, що є керованим процесом [2].

З наукового погляду музей – це соціокультурна установа, яка також здійснює наукову та просвітницько-виховну роботу. З часом музеї стали популярними об'єктами пізнавально-розважального туризму та змістовного й цікавого дозвілля, де відвідувачі можуть побувати в минулому, ознайомитись із сучасністю, зазирнути у майбутнє [3].

Однією з актуальних проблем інтеграції музеїв у навчальні програми закладів вищої освіти є недостатнє співробітництво між університетами та

музейними установами. Багато закладів вищої освіти не використовують музеї як постійне джерело навчальних ресурсів, що обмежує можливості студентів долучатися до музейних колекцій у процесі навчання. Відсутність системної співпраці створює прогалину у використанні культурних і наукових ресурсів музеїв для поглибленого навчання.

Ще однією важливою проблемою є брак адаптованих освітніх програм у музеях для студентів. Більшість музейних програм орієнтовані на загальну аудиторію або молодші шкільні групи, що не враховує академічні потреби студентів вищих навчальних закладів. Створення спеціалізованих програм, які б відповідали рівню підготовки студентів, залишається необхідним завданням для ефективної інтеграції музейних ресурсів у освітні процеси.

Не варто забувати і про недостатнє фінансування музеїв, брак підготовлених фахівців для взаємодії з музеями, відсутність інноваційних методик для роботи з музейними ресурсами, низький рівень зацікавленості з боку студентів, обмежений доступ до музейних колекцій для досліджень, а також відсутність національної стратегії з інтеграції музейної освіти у вищі навчальні заклади тощо.

Інтеграція музеїв у навчальні програми закладів вищої освіти є важливим кроком до створення сучасної, міждисциплінарної та практико-орієнтованої системи освіти. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити низку проблем і впровадити конкретні заходи, зокрема розробити системні програми співпраці між музеями та ЗВО, що дозволять активно використовувати музейні ресурси у навчальному процесі. Необхідно створити спеціалізовані музейні програми, адаптовані до рівня підготовки студентів вищих навчальних закладів. Залучення студентів до наукових досліджень і проходження практик у музеях сприятиме розвитку їхніх практичних і професійних навичок. Таким чином, музеї мають значний потенціал для покращення якості освіти у ЗВО, сприяючи розвитку наукових, креативних та професійних компетентностей студентів, що є важливим для їхньої підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Червінська, І., & Червінський, А. (2019). Інновації музейної педагогіки в культурно-освітній діяльності гірської школи. *Зб. тез доповідей I Всеукр. наук.-пр. конф.* Біла Церква: Вид-во «Авторитет» с. 103.
2. Павленко, Ю., & Надоша, І. (2019). Музеї педагогічного профілю як особлива форма презентації професійних цінностей вчителя. *Зб. тез доповідей I Всеукр. наук.-пр. конф.* Біла Церква: Вид-во «Авторитет». с. 89.
3. Баран, А., & Бочарова, Л. (2021). Інноваційні підходи в роботі наукових співробітників відділу природи Тернопільського обласного краєзнавчого музею. *Зб. тез доповідей Міжн. наук.-пр. конф.* Київ: Національний центр «Мала академія наук України». С. 36.

UDC 81'27

Ishchenko Tetiana Valeriivna

senior teacher of the department of language training
Dnipro State University of Internal Affairs

***CHALLENGES OF INTERCULTURAL COMMUNICATION:
WEST VS EAST***

As it is commonly accepted intercultural communication is the exchange of information and ideas between individuals from different cultural backgrounds. It is a crucial aspect of global interaction when all the countries are nowadays highly interconnected. However, significant challenges arise when Eastern and Western cultures interact due to their distinct and different worldviews, communication styles and social norms. It is vitally important to explore the primary challenges of intercultural communication between East and West, highlighting key differences in communication styles, contextual understanding and cultural values to shape stable relationships and foster good understanding.

Certainly it would be wrong to talk about “universal” Eastern or Western communication styles, since this division is quite arbitrary. The “Western” world is quite diverse in terms of cultures; we find here both southern countries with their “quick temperament”, which is also reflected in business communication and northern countries with rather “restrained behavior”. The “Eastern” world is just as diverse. But in general, there are differences in the “east-west” communication opposition.

Key differences between Eastern and Western cultures lie not only in different languages people speak but mainly in the spheres of styles of communication, namely norms, values, beliefs, and finally verbal and non-verbal communications.

One of the most significant challenges in intercultural communication is the difference in communication styles.

Eastern and Western cultures present their unique communication styles in general. It means that Western cultures, particularly those influenced by Anglo-Saxon traditions, tend to favor direct communication while Eastern cultures in contrast place greater emphasis on indirect communication. Western style of communication emphasizes clarity and straightforwardness, where the speaker explicitly conveys their thoughts and opinions contrary to Eastern one where people value subtlety, context, and non-verbal cues, when messages may be implied rather than stated outright [1].

This divergence can lead to misunderstandings. For instance, a Westerner may interpret an Eastern individual's indirectness as evasiveness or lack of confidence, while the Eastern individual may view the Western directness as rude or overly aggressive. Such differences can hinder effective dialogue and create tension in personal and professional interactions.

Another challenge in communication may be presented by cultural values and norms of the communities. These foundational values and norms that shape Eastern and Western societies can create significant barriers to effective intercultural communication. Western cultures often prioritize individualism, autonomy, and self-expression. In contrast, Eastern cultures typically emphasize collectivism, community, and harmony. These differing value systems can lead to conflicting expectations in communication.

For example, in a business setting a Western professional might advocate for open debate and individual opinions, viewing this as a means to foster innovation. Conversely, an Eastern counterpart may interpret this approach as disrespectful to group harmony, preferring consensus-building and collaborative decision-making. This clash of values can lead to frustration and a breakdown in communication.

Finally we should not forget about non-verbal communication that plays a crucial role in intercultural interactions. It can vary significantly between East and West. For instance, gestures, eye contact, and personal space have different meanings across cultures. In Western cultures, maintaining eye contact is often associated with confidence and honesty. However, in many Eastern cultures, prolonged eye contact can be perceived as confrontational or disrespectful [2].

Similarly, certain gestures may carry different connotations. A gesture considered positive in one culture may be offensive in another. Such discrepancies can lead to unintended offenses and misunderstandings in communication.

The use of silence also differs between Eastern and Western cultures. In many Eastern contexts, silence can be a sign of respect, contemplation, or a strategic pause for thought. In contrast, Western cultures may interpret silence as discomfort or lack of engagement. These differing interpretations can affect the flow of conversation and create an uncomfortable atmosphere.

These challenges can lead to potential misunderstandings between individuals from different cultural backgrounds making it difficult to create harmonious relationships in our world.

References

1. Eastern vs. Western Perspective of Communication: A Comparative Study. URL: <https://studymasscom.com/communication/eastern-and-western-perception-of-communication/#communication-styles>
2. Evason N., Communication. URL: <https://culturalatlas.sbs.com.au/saudi-arabian-culture/saudi-arabian-culture-communication#saudi-arabian-culture-communication>

УДК 364

Коваленко Артур Ігорович

студент 3 курсу

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ОСВІТІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Міжкультурна комунікація в освіті є важливою складовою сучасного глобалізованого світу. На сьогодні вона набуває все більшого значення, оскільки через російсько-українську війну зростає кількість українських студентів у закордонних університетах. Тому виклики та перспективи міжкультурної комунікації в освіті - це не просто слова, в реальність, яка потребує уваги й дій.

Насамперед, комунікація (від лат. *communicatio* – єдність, передача, з'єднання, повідомлення) – процес обміну інформацією (поглядами, фактами, ідеями тощо) між двома або більше особами (сторонами), спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою одержання і передавання інформації [1]. Під терміном “міжкультурна комунікація” слід розуміти, що це такий вид комунікації, в якому відправник і одержувач належать до різних культур [2]. Вона включає в себе передачу інформації від однієї людини до іншої, і може приймати різні форми, включаючи вербальне й невербальне спілкування.

Сьогодні існує декілька комунікативних бар'єрів міжкультурної комунікації. По-перше, варто зауважити, це мовний бар'єр. Незважаючи на те, що англійська мова широко поширена у вищих навчальних закладах країн світу, вона може бути для українських студентів не першою мовою. Саме тому наші студенти активно відвідують курси, прагнучи досягти ефективного спілкування, аби почуватися повноцінними членами навчальної спільноти.

По-друге, культурні відмінності. Вони можуть створювати значні проблеми в міжкультурному спілкуванні. Адже культура кожної країни має свій набір цінностей, вірувань і традицій, які у свою чергу можуть призвести до непорозумінь. Тому ефективна міжкультурна комунікація вимагає від студентів готовності до діалогу, взаємоповаги та пошуку компромісів.

По-третє, етноцентризм - тенденція оцінювати інші культури через призму власної культури, вважаючи її центральною або найкращою. Що може також призводити до упереджень і непорозумінь у міжкультурному спілкуванні.

Незважаючи на це, міжкультурна комунікація відкриває багато можливостей. А саме:

- взаємодіючи з представниками різних культур, студенти мають можливість розширити свій кругозір, освоїти нові підходи до мислення й глибше зрозуміти світ навколо них. Це, у свою чергу, сприяє розвитку міжкультурної компетентності у студентів, що є ключовою навичкою в сучасному глобалізованому світі;

- міжкультурне спілкування відкриває нові можливості для співпраці та інновацій. Адже, взаємодіючи з людьми різного походження, студенти можуть ділитися різноманітними точками зору та ідеями, що сприяє творчому вирішенню проблем і знаходженню нових рішень.

Хочеться сказати декілька слів і про обмін між студентами, що є важливим аспектом міжкультурної комунікації. Програми обміну, такі як ISEP та EF, пропонують студентам можливість навчатися за кордоном у більш ніж 50 країнах. Вони включають різноманітні варіанти, від річних програм до короткострокових курсів, що дозволяє обирати найбільш підходящий варіант для їхніх потреб та цілей. Ці програми сприяють не лише академічному зростанню, але й особистісному розвитку, допомагаючи студентам стати більш відкритими, толерантними та готовими до співпраці у глобальному контексті.

Щоб забезпечити ефективну міжкультурну комунікацію, важливо створити атмосферу, яка б цінувала різноманітність і сприяла взаємній повазі. Щоб успішно інтегруватися в освітнє середовище, пропоную студентам скористатися такими порадами:

- усвідомлюйте свої культурні упередження та стереотипи;
 - проявляйте терпіння та емпатію до людей з іншою культурною приналежністю;
 - використовуйте зрозумілу та чітку мову, уникаючи ідіом та виразів, які можуть бути незрозумілими іншим;
 - уникайте припущень або узагальнень щодо представників різних культур;
 - уважно слухайте інших і намагайтеся зрозуміти їхню точку зору;
- будьте відкритими та готовими вчитися у інших.

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що міжкультурна комунікація в освіті є як і викликом, так і можливістю. Завдяки взаємній повазі та розумінню, студенти можуть навчатися один у одного та розвивати важливі міжкультурні навички. Незважаючи на труднощі, які потрібно подолати, переваги міжкультурного спілкування варті зусиль. Адже, створюючи різноманітне освітнє середовище, студенти можуть підготуватися до успіху в сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Поняття міжкультурної комунікації. Електронний ресурс: https://stud.com.ua/90288/kulturologiya/ponyattya_mizhkulturnoyi_komunikatsiyi

УДК 378.1

Ковальова Аліна Ігорівна

курсант 4-го курсу

факультет підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Національної поліції України

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович

старший викладач кафедри вогневої підготовки

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

На сьогоднішній день запровадження сучасних інноваційних технологій в усіх сферах діяльності є звичною практикою. Оскільки вогнева підготовка є невід'ємною складовою професійної діяльності поліцейського, система підготовки потребує постійного вдосконалення та оновлення у відповідності до умов сьогодення, зокрема внаслідок проведення військових дій на території України.

Загалом вогнева підготовка являє собою процес підготовки поліцейських, військових та військових формувань до ефективного використання зброї та бойової техніки у бойових умовах [1, с. 34-38]. Використання при цьому сучасних технологій, таких як віртуальна реальність з моделюванням ситуації, де необхідним є ведення вогню, мультимедійні тири з лазерною зброєю, стрілецькі симулятори та інші віртуальні тренажери, в цілому є позитивною практикою.

Під час занять з вогневої підготовки з використанням сучасних технологій, поліцейські, за допомогою віртуальних симуляторів, мають змогу потрапити у небезпечні ситуації, які можуть трапитись у практичній діяльності. Наприклад необхідність ведення відкритого вогню, перемовини з заручниками, протидія масовим заворушенням тощо. Таким чином поліцейські мають можливість відпрацювання умінь та навичок поведіння зі зброєю, тактику роботи та комунікації у разі роботи в команді, у максимально наближених до реальності умовах. Моделюючи таку обстановку, поліцейські можуть відчути психологічний тиск та напруження без реальної загрози для життя, завдяки чому відбувається тренування стресостійкості та впевненості у правильності своїх дій.

Отже, виходячи з вищенаведеного можемо визначити певні переваги запровадження інноваційних технологій під час проведення занять з вогневої підготовки, а саме:

- **безпе́чність:** використання віртуальної реальності та симуляторів майже унеможливають травмування та поранення під час занять, на відміну від справжньої зброї та патронів;

- економічність: запровадження сучасних технологій може значно зменшити витрати, пов'язані з такими факторами як оренда полігону, транспортування зброї та амуніції, перевезення особового складу, проживання тощо.
- ефективність: інноваційні технології дають змогу проведення тренувань у досить реалістичних умовах, що зумовлює підвищення ефективності роботи поліцейських у різних ситуаціях [2, с. 196].

Незважаючи на всі переваги інноваційних технологій варто зауважити, що занадто інтенсивне використання віртуальної реальності та симуляторів може мати наслідком те, що поліцейські стануть дуже привченими до віртуального середовища і можуть втратити реальне «чуття» ситуації [3, с. 218]. До недоліків слід також віднести, по-перше, вплив таких технологій на психіку поліцейських, зокрема надання фальшивого відчуття безпеки, що може призвести до непередбачуваної реакції в реальній обстановці. По-друге, недостатність фізичного навантаження, оскільки тренування зазвичай проходять у приміщеннях. По-третє, віртуальні тренажери не зможуть повністю замінити справжню зброю, зокрема за рівнем віддачі, гучністю пострілу, тощо. Слід також зазначити про високу вартість такого обладнання, внаслідок чого переважна більшість навчальних закладів та, відповідно, поліцейських, не мають доступу до таких технологій.

Виходячи з цього можемо зробити висновок, що використання інноваційних технологій у системі вогневої підготовки набуває все більшого поширення. Такі технології дають змогу модернізувати проведення занять. Проте поряд із цим існують певні недоліки у застосуванні симуляторів та віртуальної реальності, які потребують вдосконалення. Реалії навчання переконують, що інновації варто сприймати як допоміжний засіб [4, С. 23–28]. Отже, інноваційні технології не можуть повністю замінити практичні заняття з вогневої підготовки зі справжньою зброєю. Підвищення ефективності проведення занять з вогневої підготовки можна досягти за допомогою правильної комбінації обох методів.

Список використаних джерел

1. Поливанюк В., Бодирєв Д. (2023), Використання сучасних технологій вогневої підготовки в умовах війни переваги та недоліки; Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, № 2, с. 34-38.

2. Використання інтерактивного мультимедійного обладнання у підготовці поліцейських : навч. посібник / кол. авт. ; ред. С. А. Комісаров. Дніпро: ДДУВС, 2022. 196 с. <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/9934>.

3. Туртаєв Ю.В. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. Частина I. Озброєння підрозділів Збройних сил України: навч. посіб. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. 218 с.

4. Мислива О.О., Бодирєв Д.А. Вогнева підготовка: інновації vs традиції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 1. С. 23–28. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/6598>

5. Поливанюк В.Д., Бодирєв Д.А. Правові та методичні основи організації вогневої та фізичної підготовки працівників територіальних органів Національної поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 2 (115). URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/9032>

УДК 159.9:371.7

Козельський Віктор Станіславович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Хмельницький національний університет

ВПЛИВ СТРЕСОГЕННОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ

Підлітковий вік є критичним періодом у розвитку особистості, коли молоді люди стикаються з численними змінами, як фізичними, так і психологічними. Стресогенне середовище, яке може включати сімейні проблеми, соціальний тиск, академічні вимоги та інші фактори, істотно впливає на психологічне благополуччя підлітків. Актуальність дослідження цього впливу обумовлена високим рівнем стресу, з яким стикаються підлітки, і його потенційними наслідками для їхнього психічного здоров'я.

Стресогенне середовище часто асоціюється з негативними емоційними станами, такими як тривога, депресія та зниження самооцінки. Підлітки, які живуть у несприятливих умовах, можуть відчувати відчуття безвиході, що призводить до підвищеного ризику розвитку психічних розладів. Соціальні фактори, такі як булінг, конфлікти з однолітками, а також проблеми в сім'ї, можуть викликати значний стрес, який впливає на їхню здатність адаптуватися до змін у житті [2, с. 124].

Дослідження показують, що стресогенне середовище може впливати на когнітивні функції підлітків, зокрема на їхню здатність до навчання та концентрації. Підвищений рівень стресу може заважати виконанню навчальних завдань, що, в свою чергу, призводить до низької академічної успішності. Це створює замкнене коло, де стрес знижує успішність, а низька успішність викликає ще більший стрес. Крім того, стрес може впливати на фізичне здоров'я підлітків, оскільки психологічний

дискомфорт часто супроводжується фізичними симптомами, такими як головні болі, проблеми з травленням і порушення сну. Це, у свою чергу, може ще більше ускладнити емоційний стан підлітка і призвести до серйозних наслідків у дорослому житті.

Важливим аспектом дослідження є вивчення механізмів адаптації, які використовують підлітки для подолання стресу. Дослідження показують, що соціальна підтримка, яку підлітки отримують від родини, друзів і шкільних консультантів, може суттєво знижувати негативний вплив стресогенного середовища. Підтримка з боку дорослих, що включає відкриту комунікацію, емоційну підтримку та надання ресурсів для подолання труднощів, є ключовими для покращення психологічного благополуччя підлітків [1, с. 82].

Таким чином, вплив стресогенного середовища на психологічне благополуччя підлітків є складним і багатогранним явищем. Він потребує уваги як з боку науковців, так і практиків у сфері психології. Важливо розробити програми, що включають психологічну підтримку та освітні ініціативи, які допоможуть підліткам адаптуватися до стресових ситуацій і зберегти своє психічне здоров'я. Успішна адаптація до стресогенних умов може суттєво вплинути на майбутнє молоді, забезпечуючи їм здоровий розвиток і можливість досягти успіху в житті.

Список використаних джерел

1. Коваленко А. Б. Психологічне благополуччя особистості: сутність, чинники та структура. Гуманітарний корпус, 2018, 16: 80-83.

2. Дейна Е. В. Особливості переживання наслідків стресу у підлітковому віці. Розділ 1. Актуальні проблеми соціальної роботи та соціальної педагогіки, 2018, 287.

УДК 364

Колос Т.Г.

магістр факультету лінгвістики та соціальних комунікацій

Науковий керівник: Павленко Тетяна Валеріївна

кандидат психологічних наук, доцент

кафедри педагогіки та психології професійної освіти

Національний авіаційний університет

СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Управління персоналом під час війни є завданням, яке потребує різних та водночас комплексних підходів для забезпечення стабільності і ефективності роботи організації в умовах невизначеності і стресу. Правильні психологічні підходи до управління персоналом в умовах війни

можуть суттєво вплинути на збереження морального духу працівників, а відтак і підтримки їх продуктивності та загального психологічного благополуччя.

Надання психологічної допомоги через розмови з психологами на гарячих лініях, індивідуальних та групових сеансах спрямованих на подолання стресу і травм. Навіть такі заходи як спільний перегляд фільмів, може виявитися дієвим інструментом. Використання технік релаксації, медитації та управління стресом, або арт-терапія так само сприяють покращенню психологічного стану працівників.

Не менш дієвим є і підхід, коли людина отримує полегшення чи позитив від того, що допомагає іншим. Підхід до подолання стресу та негативу через допомогу іншим базується на психологічних та соціальних аспектах. Він активує механізм емпатії та співпереживання. Це сприяє покращенню власного емоційного стану. Коли людина допомагає іншим, вона зосереджується на чужих потребах, відволікаючись від власних. Це зменшує рівень тривожності та стресу, адже увага переміщується з власних переживань на зовнішні чинники. Допомога іншим стимулює вироблення в організмі ендорфінів — гормонів задоволення та щастя. Це підвищує загальний рівень позитивного настрою та знижує відчуття виснаження.

Емоційна винагорода за допомогу також може підвищити самооцінку, зміцнюючи почуття власної важливості та корисності. Крім того, коли людина допомагає іншим, вона зазвичай отримує вдячність або підтримку у відповідь, що формує соціальну взаємодію та покращує якість міжособистісних стосунків. Соціальна підтримка є потужним захисним чинником від стресу, оскільки зміцнює почуття безпеки та приналежності. Зрештою, допомога іншим сприяє активізації почуття контролю над ситуацією. Це особливо важливо в умовах виснаження або стресу, коли людина може відчувати безпорадність. Допомагаючи іншим, виникає відчуття, що вона може вплинути на події, що також сприяє емоційній стабілізації. Таким чином, полегшення через допомогу іншим працює через кілька психологічних механізмів, які сприяють зниженню рівня стресу та емоційного виснаження, одночасно підвищуючи внутрішню мотивацію та задоволення [5]. Надання працівникам можливостей для професійного зростання та розвитку підвищує їхню мотивацію та сприяє задоволеністю роботою. Важливо створити умови для регулярного отримання підтримки від компанії, а також забезпечити доступ до ресурсів для розв'язання професійних труднощів.

Дослідження показують, що працівники, які мають більше контролю над власним робочим графіком і завданнями, менш схильні до вигорання. Гнучкі умови роботи дозволяють індивіду краще управляти своїм часом та енергією, що сприяє зниженню навантаження та уникненню перенапруги. Проте саме цей підхід підходить тільки тим співробітникам, які мають високе уміння управляти власним часом, уміти планувати. Проте ті

робітники, у яких відсутні ці навички, навпаки можуть негативно сприйняти такий формат. Для їх емоційного здоров'я більш комфортно буде, коли час і планування справ йому запропонують. Це також важливо для ефективності самого підприємства. Оскільки надавши відносну свободу людям, у яких низький рівень тайм менеджменту, можна провалити реалізацію проєктів та отримати інші негативні наслідки [3].

Дослідження підтверджують, що короткострокові перерви, а також триваліші відпустки мають позитивний вплив на загальний емоційний та фізичний стан працівників. Тому, для деяких людей, більш прийнятним буде формат не відпустки, навіть якщо довгої, раз на рік, а навпаки, запропонувати протягом року більш короткотривалі відпустки.

Для організації наявність стійких працівників означає менше прогулів, вищу продуктивність та зниження рівня плинності кадрів, що в цілому позитивно впливає на результати роботи підприємства [2].

Формування ефективної системи управління персоналом не можливе без урахування первинних характеристик колективу. Серед них: професійна кваліфікація, досвід роботи, рівень освіти, вік і статеві приналежності тощо. Це важливі моменти, адже, наприклад, жінки часто демонструють більшу схильність до комфорту і обережність порівняно з чоловіками. У свою чергу люди похилого віку зазвичай повільніше адаптуються до нововведень. Молодь швидше засвоює нові знання. Активні особи з високим рівнем освіти, гнучким мисленням, комунікабельністю і високим інтелектуальним потенціалом проявляють більше успіху в інноваційних процесах. До того ж вони більш стресостійкі та адаптивні [1]. Інтеграція психологічних аспектів в управління є суттєвим інноваційним елементом, що ґрунтується на розкритті глибинних властивостей особистості та творчих інтелектуальних можливостей кожного індивіда.

Список використаних джерел

1. Корольчук М. С. Психологія. – К.: Ельга НІКА Центр, 2005. – 560 с.
2. Кравченко О. О. Психологічні аспекти управління персоналом. Молодий вчений. 2016. № 3. С. 101–103.
3. Лакутін Д. В. Інноваційні підходи до управління персоналом в умовах діджиталізації підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 6. Том 1. С. 152–159.
4. Морозова М. Особливості управління персоналом. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 3. С. 47-53.
5. Палеха Ю.І. Менеджмент персоналу/Ю.І. Палеха. – К.: Ліра-К, 2010. – 336 с.

УДК 378.147

Коптєва Тетяна Сергіївна

доктор філософії з галузі знань 10 Природничі науки
спеціальності 103 Науки про Землю

Верхолаз Юлія Олександрівна

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

***ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ВИКЛАДАННІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК***

Сучасна освіта потребує впровадження інтерактивних технологій, що підвищують ефективність навчального процесу, зокрема у природничій галузі. Інтерактивне навчання дозволяє не лише передавати знання, але й активно залучати учнів у процес створення цих знань, розвиваючи критичне мислення та самостійність.

Інтерактивні технології в освіті визначаються як сукупність методів, що забезпечують активну взаємодію учасників освітнього процесу, створюючи умови для спільного вирішення проблем та обміну знаннями. В основі інтерактивного підходу лежить концепція конструктивізму, що передбачає засвоєння знань через власний досвід та дослідницьку діяльність. Учні засвоюють матеріал краще, коли вони активно залучені в процес і мають змогу будувати нові знання на основі попереднього досвіду. У цьому контексті викладання інтегрованих курсів, таких як фізика, хімія, біологія чи географія, допомагає учням формувати цілісне уявлення про світ, поєднуючи знання з різних наукових дисциплін.

Використання інтерактивних технологій на уроках природничих дисциплін охоплює широкий спектр методів, таких як мозковий штурм, робота в групах, дебати та метод проєктів [2]. Ці методи сприяють активній участі учнів у навчальному процесі, підвищують рівень зацікавленості та створюють умови для критичного осмислення отриманих знань. Крім цього, сучасні цифрові ресурси, такі як мультимедійні презентації, онлайн-платформи для тестування та віртуальні лабораторії, розширюють можливості для вивчення складних природничих процесів та явищ. Інтерактивні дошки дозволяють ефективніше використовувати візуальні та мультимедійні матеріали, забезпечуючи активну взаємодію з учнями під час уроку [3].

Ігрові технології, такі як гейміфікація, також відіграють важливу роль у викладанні природничих дисциплін. Вони не лише роблять процес навчання більш цікавим, але й допомагають учням краще засвоювати матеріал через участь у моделях реальних ситуацій. Наприклад, ігри з екологічної тематики дозволяють учням зануритися в проблематику захисту навколишнього середовища та відчувати відповідальність за прийняття рішень [4]. Використання рольових ігор на уроках природничих наук стимулює розвиток уяви та навичок критичного мислення.

Інтерактивні технології дозволяють вчителям адаптувати навчальний процес відповідно до індивідуальних потреб учнів. Це досягається через використання адаптивних платформ та персоналізованих завдань, що дозволяють учням вивчати матеріал у своєму темпі. Такий підхід сприяє розвитку не лише знань, а й самостійності та відповідальності учнів за власні результати навчання [4]. На сьогодні до інтерактивних технологій можемо і виокремити штучний інтелект, як зазначає Зеленська Л.Д., Коптева Т.С., що інструменти ШІ створюють нові можливості для вчителя щодо організації освітнього процесу: дозволяють розробляти інтерактивні навчальні матеріали, персоналізувати навчання, забезпечувати доступ до актуальної інформації. Вони сприяють підвищенню зацікавленості здобувачів у вивченні географії, розвитку навичок критичного аналізу та аналітичного мислення [1].

Інтерактивне навчання має низку переваг, серед яких можна виділити підвищення мотивації учнів, розвиток їхніх ключових компетентностей та персоналізацію навчання. Використання інтерактивних методів навчання стимулює учнів до активної участі в освітньому процесі, що покращує засвоєння знань та розвиває їх комунікативні навички. Крім того, інтерактивні технології сприяють розвитку критичного мислення, вміння працювати в команді та вирішувати проблеми, що є необхідними компетенціями в сучасному світі.

Отже, використання інтерактивних технологій у викладанні інтегрованих курсів природничої галузі є важливим напрямком розвитку сучасної освіти. Вони не тільки підвищують якість навчання, але й сприяють формуванню в учнів критичного мислення, самостійності та творчого підходу до вирішення проблем. Перехід до інтерактивних методів навчання дозволяє досягти вищих результатів та забезпечити підготовку учнів до життя в сучасному суспільстві, де знання та навички мають вирішальне значення.

Список використаних джерел

1. Зеленська Л. Д., Коптева Т. С. Розвиток цифрової компетентності вчителів географії засобами штучного інтелекту. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи* : зб. наук. пр. Київ, 2024. Вип. 1 (25). С. 97–106. DOI [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.97-106](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.97-106)

2. Коптева Т.С. Перспективи розвитку викладання поняття «ландшафтне різноманіття» на уроках географії. матеріали І Всеукр. Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. С. 157–160.

3. Морська Н. Л. Структура і методика проведення інтерактивного заняття у вищій школі. *Підготовка фахівців освітньої галузі за інноваційними технологіями: проблеми і перспективи: матеріали регіон. наук.-практ. семінару*, 28–29 квітня 2010 р. Тернопіль, 2010. С. 73–78.

4. Шарко В. А. Сучасний урок. Технологічний аспект: посіб. для вчителів і студентів. Київ, 2016. 220 с.

УДК 159.9

Корх Галина Іванівна

здобувач освіти першого (бакалаврського рівня) вищої освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка

***ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ ВІЙНИ***

Війна значно впливає на психічне здоров'я та психологічне благополуччя людей. Насильство, страх, тривога і стрес стають постійними супутниками життя в умовах війни. Оскільки війна в Україні широко висвітлюється в медіа, багато людей, як в Україні, так і за її межами, відчують негативний вплив на психічне здоров'я. Це може призводити до розвитку різних психічних розладів, незалежно від віку, статі або безпосередньої участі в конфлікті. Люди можуть стикатися з дезадаптивними станами, частими панічними атаками, депресією, залежною поведінкою або суїцидальними думками.

Для підтримки психологічного благополуччя під час війни важливо розуміти особливості психологічного розвитку в таких умовах. Необхідно забезпечити належну підтримку людям, які зазнали стресу, і враховувати, що реакція на стрес у кожного індивідуальна, тому індивідуальний підхід є вирішальним. Якщо люди не отримують своєчасної допомоги, у них можуть розвиватися посттравматичні стресові розлади. Саме тому важлива наявність підтримки, своєчасна діагностика та лікування психічних розладів.

Аналіз сучасних досліджень свідчить, що темі впливу війни на психіку присвячено багато уваги як українськими, так і зарубіжними науковцями. Вплив військових конфліктів на психічне здоров'я вивчали такі дослідники, як Г. Вагнер, С. Величанський, П. Глік, С. Зелінський, Х. Контесс, П. Лайнбарджер, С. Пауелл, А. Сольдо, У. Хаммаш, Р.П. Хоренчик, О. Чабан та інші.

Найбільш обґрунтованою є концепція психологічного благополуччя, розроблена С. Ryff і В. Singer, які визначають благополуччя як процес зростання, продуктивності й плідної діяльності людини. Оточуюче середовище суттєво впливає на здатність людини до самореалізації. Серед основних складових благополуччя С. Ryff, В. Singer виділяють самоприйняття, позитивні стосунки з іншими, особистісне зростання, наявність життєвої мети, здатність адаптуватися до зовнішніх умов і автономність у мисленні та поведінці. Емпіричні дані показують, що психологічне благополуччя корелює позитивно із задоволенням життям, самоповагою та інтернальним локусом контролю, і негативно – з депресією та відчуттям контролю з боку оточення [2].

Інший підхід до трактування психологічного благополуччя полягає в тому, що воно є складним, цілісним переживанням, яке проявляється через суб'єктивні відчуття щастя, задоволеності собою та власним життям, тісно пов'язаними з базовими цінностями та потребами людини [1]. Прагнення досягти психологічного благополуччя передбачає зміну якості взаємодії з оточенням. Людина може переглядати своє коло спілкування, видаляючи деяких друзів у соціальних мережах, очищуючи список контактів у телефоні та зменшуючи кількість комунікацій з тими, з ким раніше активно спілкувалася. Водночас вона активізує взаємодію з новими знайомими, які швидко стають найближчими однодумцями.

Психологічне благополуччя є невід'ємною частиною здоров'я людини, що впливає на її здатність адаптуватися до життєвих умов і відновлюватися після стресу. Війна створює надзвичайно складні обставини, що можуть призводити до тривожності, депресії, посттравматичного стресового розладу.

Психологічне благополуччя є ключовим елементом здоров'я, оскільки воно визначає здатність людини адаптуватися до життя і справлятися зі стресовими ситуаціями. Насильство, страх і тривога, що є частиною життя під час війни, значно впливають на психологічний стан людей. Для підтримки благополуччя необхідно забезпечити комплексну підтримку та доступ до професійної психологічної допомоги, яка допомагає людям розуміти та керувати своїми емоціями. Окрім того, важливим аспектом є створення безпечного і стабільного соціального середовища. Це може включати заходи безпеки, соціальні програми та ініціативи, що підтримують як індивідуальні, так і колективні потреби. Для збереження психологічного благополуччя в умовах війни важливо також створювати можливості для саморозвитку та самореалізації, наприклад, через освітні та культурні програми, що сприяють розумінню внутрішнього світу людини та розвитку її творчих здібностей.

Отже, психологічне благополуччя в умовах війни є надзвичайно важливою проблемою, яка потребує уваги науковців, уряду та суспільства. Попри активні дослідження у цій галузі, необхідно продовжувати роботу над розробкою нових підходів до психологічної підтримки, розвитку соціальних програм та створення умов для саморозвитку і самореалізації людей, які постраждали від війни.

Список використаних джерел

1. Яворська, Л.М., Філоненко, Г.С. Фактори становлення психологічного благополуччя особистості. *Наука і освіта*, 12, 2014. С. 212–220.
2. Ryff C. D., Singer B. H. Know thyself and become what you are: a eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*. 2008 . Vol. 9. P. 13–39.

УДК: 159.922

Кулешова Олена Віталіївна

кандидат психологічних наук, доцент

Крицький Юрій Миколайович

здобувач освітньо-наукового рівня доктор філософії

Хмельницький національний університет

НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Відмінною рисою сучасного суспільства є швидке зростання впливу цифрових технологій на всі сфери життя, зокрема на психологічне благополуччя людини. Цифровізація створює нові можливості для розвитку, освіти, комунікації та роботи, проте одночасно вона стає джерелом значних викликів для психічного здоров'я. Постійний інформаційний потік, вимоги до багатозадачності, зниження рівня міжособистісної комунікації та залежність від соціальних мереж можуть призводити до таких негативних наслідків, як підвищений рівень стресу, емоційне вигорання, тривожні розлади та депресія. Особливо уразливою стає молодь, яка проводить більшу частину свого часу онлайн, що впливає на її емоційну стійкість, самооцінку та здатність до здорової соціалізації [1].

Цифрові технології розглядаються як унікальне явище, яке за останнє десятиліття кардинально змінило спосіб життя кожної людини на планеті. За даними новітніх досліджень, темпи впровадження технологічних інновацій продовжуватимуть зростати з кожним роком. Нині жодна сфера людської діяльності не обходиться без використання сучасних комунікаційних засобів, таких як комп'ютери, телебачення, мобільні телефони тощо. Гаджети допомагають вирішувати безліч завдань, спрощують обробку інформації, відкривають нові можливості для мислення та щоденно надають все більше нових можливостей [2].

Оскільки цифровізація стає невід'ємною частиною сучасного життя, дослідження її наслідків для психічного здоров'я є необхідним для розробки превентивних стратегій, що допоможуть зберегти баланс між використанням цифрових технологій і психічним благополуччям особистості. З одного боку, технології дозволяють швидко отримувати інформацію, підтримувати зв'язок з іншими людьми незалежно від географічних меж, а також розвивати професійні навички через онлайн-освіту та ресурси. Проте, постійний доступ до цифрового контенту негативно впливає на психіку через інформаційне перевантаження, постійний потік новин та необхідність постійно вирішувати багато завдань.

Соціальні мережі, які є важливим компонентом цифрового середовища, можуть викликати почуття тривоги, незадоволеність собою, соціальну ізоляцію та навіть депресію через порівняння з іншими користувачами та створення ідеалізованих образів життя. Також поширеним явищем є «FOMO» (страх пропустити щось важливе), коли постійне підключення до інтернету та великий потік інформації викликає тривожність і стрес через відчуття необхідності бути в курсі всього. Цифрові технології змінюють якість спілкування, оскільки віртуальна комунікація часто знижує емоційну близькість і може поглиблювати відчуття соціальної ізоляції. Тривале перебування за комп'ютером або іншими пристроями призводить до проблем із зором, безсоння і негативно впливає на фізичне здоров'я через малорухомий спосіб життя. Крім того, існує ризик розвитку ігрової залежності, що може призвести до втрати контролю над власним часом і соціальною ізоляцією. Надмірне споживання інформації часто спричиняє розсіяність, зниження концентрації та підвищену втому.

Залежність від цифрових пристроїв може порушувати баланс між роботою та відпочинком, викликати проблеми зі сном та емоційне вигорання. Водночас, цифрові інструменти мають потенціал для підтримки психічного здоров'я, зокрема через застосування для медитацій, психотерапії та емоційної підтримки. Таким чином, актуальним є пошук способів управління впливом цифровізації на психічне здоров'я, зокрема шляхом усвідомленого користування технологіями, формування цифрової гігієни та розробки ефективних стратегій для підтримки емоційного благополуччя в умовах цифрового середовища.

Розуміння цих викликів є необхідним для розробки ефективних стратегій збереження психічного здоров'я в умовах активного використання цифрових технологій. Також важливо розвивати свідоме використання технологій та цифрову грамотність, надаючи освіту та підтримку для здорового і збалансованого використання цифрових ресурсів.

Список використаних джерел

3. Волошин О. Вплив цифрових технологій на формування здоров'я школярів. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions*. 2019. С. 338-347.

4. Shynkaruk O., Imas E., Denysova L., & Kostykevich V. Influence of Information and Communication Technologies on Physical and Mental Human Health. *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*. 2018. Vol. 2(42). P. 13–24. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-02-13-24>

УДК 159.9

Кучерява Наталія Юрївна

здобувач освіти першого (бакалаврського рівня) вищої освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка

СТРАХ ЯК ПРОЯВ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна має значний вплив на психіку дітей, зокрема на дошкільнят, оскільки вони перебувають на етапі активного формування емоційної та соціальної сфери. Психологічний стан дітей є вкрай вразливим, і під час війни тривожність і страхи проявляються особливо яскраво.

Діти є однією з найбільш вразливих груп населення, яка особливо гостро відчуває вплив екстремальних подій у країні. Непередбачуваність травматичних ситуацій руйнує базове відчуття безпеки, викликаючи зростання тривожності та страху перед такими явищами, як смерть, біль, втрата, бездіяльність та соціальна ізоляція [1].

Дошкільний вік – це період, коли діти інтенсивно вчаться усвідомлювати свої емоції та реагувати на навколишній світ. Однак, через обмежені можливості самотійного осмислення і обробки негативної інформації, діти стають надзвичайно чутливими до стресових факторів. Під час війни основні страхи дітей можуть загострюватися, або виникають нові, незвичні для мирного часу форми страхів:

- страх за власне життя і життя близьких;
- страх гучних звуків і вибухів;
- страх невідомого.

Діти дошкільного віку, хоча й не завжди розуміють повною мірою, що таке війна, але відчувають небезпеку та переживають страх втратити батьків чи інших членів сім'ї. Звуки сирен, вибухів та інших військових дій стають причиною паніки і тривожності у дітей. Дошкільники, які перебувають у стані евакуації або на чужій території, переживають страх перед незнайомим середовищем і незвичною ситуацією.

Термін «тривога» описує емоційний стан із негативним емоційним забарвленням, який супроводжується суб'єктивними відчуттями напруги й занепокоєння, а також проявляється у схильності відчувати неспокій у різних життєвих обставинах [3].

На дитячу тривожність впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. До внутрішніх належать індивідуальні особливості дитини (темперамент, риси характеру), знижена самооцінка, несформована позитивна «Я-концепція», психофізіологічні труднощі та негативний досвід. Зовнішні фактори включають психологічні проблеми дорослих, вплив ЗМІ та вплив мікросоціуму [2].

У дошкільників тривожність під час війни часто проявляється у формі психосоматичних симптомів, таких як головний біль, проблеми зі сном, розлади травлення. Крім цього, спостерігаються такі поведінкові реакції:

– діти можуть закриватися в собі або, навпаки, виявляти підвищену агресію, як реакцію на переживання;

– повернення до більш ранніх стадій розвитку, наприклад, труднощі з контролем туалетних навичок, що є проявом захисної реакції психіки;

– підвищена потреба в увазі і захисті. Діти прагнуть постійно бути поруч з батьками або іншими значущими дорослими, що допомагає їм відчувати себе в безпеці.

Для зменшення впливу стресу і тривожності на дітей необхідно застосовувати певні підходи, які допоможуть стабілізувати їхній емоційний стан та створити відчуття безпеки.

Батьки та вихователі мають відкрито говорити з дітьми про їхні страхи, пояснювати, що відбувається, на зрозумілому для них рівні. Створення спокійної та стабільної обстановки вдома, де дитина може відчувати себе захищеною і куди вона може «втекти» від стресів зовнішнього світу. Через гру діти можуть висловити свої страхи та напругу, а також краще зрозуміти свої емоції. Залучення дітей до спілкування з однолітками сприяє зниженню тривожності та створює відчуття підтримки з боку друзів.

Отже, страх і тривожність є природними реакціями дітей дошкільного віку на ситуацію війни. Розуміння особливостей дитячих страхів, проявів тривожності та методів підтримки дітей дозволяє дорослим допомогти їм впоратися зі стресом та мінімізувати негативний вплив воєнних дій на їхню психіку. Тільки об'єднавши зусилля психологів, педагогів та батьків, ми зможемо створити для дітей середовище, де вони відчуватимуть підтримку і безпеку навіть у цей складний час.

Список використаних джерел

1. Вплив війни на психічне здоров'я дітей. URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/>

2. Скрипченко О., Долинська Л., Огороднійчук З. та ін. Загальна психологія: навч. посібник. Київ : «А. П. Н.», 2002. 464 с.

3. Щербакова Т. Зняття тривожності і страхів у дошкільників. *Психолог*. 2020. № 16. С. 21-27.

УДК 625.551.578

Краєва Юлія Михайлівна

студентка 4 курсу, педагогічного факультету, кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

РОЛЬ ІГОР У НАВЧАННІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ОСНОВАМ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Формування навичок безпечної поведінки учнів середньої школи в умовах війни є одним з найактуальніших питань. Сьогодні необхідно шукати шляхи підвищення ефективності такої роботи в школі.

Проблема безпеки науково розглядалась та досліджувалась ще мислителями минулого (Платон, Арістотель, Сенека та ін.). Їхні наукові роздуми засвідчили, що безпека розглядається як захищеність від природних і суспільних катаклізмів та сприймається як один із основоположних ціннісних орієнтирів людини [4, с. 2].

На думку Тетяни Цюман та Олени Нагули, безпеку особистості можна розглядати як систему, що складається з різноманітних психічних процесів і взаємозв'язків між ними. Кожен компонент цієї системи, такий як психічні процеси, стани, ціннісні орієнтації та інші аспекти, може відігравати ключову роль у розвитку безпечної поведінки на різних етапах. У формуванні навичок безпечної поведінки особистості важливу роль відіграють регуляторні механізми, що належать до різних сфер психіки, включаючи активність, психічний стан, особистісні якості та властивості, а також зовнішні умови.

За теоретичним аналізом Т. Цюман та О. Нагули визначено, що психологічна формула безпеки особистості – це універсальне правило для розуміння психологічного змісту поняття безпеки особистості, які включають соціокультурні норми щодо безпеки, оптимальні умови життя, які не приводять до дискомфорту, фізичного, психологічного та соціального напруження (забезпечуючи комфорт), та здатність оцінювати небезпеки та власну вразливість перед ними (аналіз ризиків). До перспективних напрямів дослідження зазначеної проблеми належить розроблення алгоритму універсальних психопрофілактичних програм з формування навичок безпечної поведінки особистості [4].

Першочерговим завданням сучасного закладу освіти є створення умов для гармонійного розвитку молоді особистості, а також її успішної адаптації до суспільства та природи. Учні, які оснащені всебічними та глибокими знаннями про всі типи можливих загроз, формують власну культуру безпечної поведінки. Ця культура сприяє розвитку саме таких якостей, як: спрямованість на спільні цілі, усвідомлення взаємозв'язків у живому світі, осмислення свого становища в суспільстві, групі, родині та впевненість у власних силах.

У якості одного із засобів формування безпечної поведінки можна розглядати гру як особливий вид діяльності, що дозволяє моделювати реальність в основних зв'язках та об'єктах. Здійснення будь-якої діяльності потребує від людини оволодіння необхідними для неї засобами. Насамперед воно передбачає вироблення навичок і вмінь користуватися ними для досягнення поставленої мети. Уміння є там, де знання певної справи поєднується із вправністю у виконанні дій, із яких складається ця діяльність. Уміння – це готовність людини успішно виконувати певну діяльність, яка ґрунтується на знаннях і навичках [2]. Розвитку умінь щодо безпечної поведінки сприяє гра. Саме гра формує здатність до реалізації свободи вибору, автономність, сприяє розвитку соціальної єдності (почуття «ми», товариськість, командний дух), дає можливість усвідомити власні життєві цілі та потреби, забезпечує зв'язок дитини із середовищем – предметним, соціальним, природним.

Запуск механізмів вільної самодіяльної творчої гри, у якій виявляється самостійність, ініціативність, креативність, проявляється свобода вибору та формуються життєві цінності дитини, починається з гри з дорослими. Результатами ігрової діяльності, яка розвиває, виховує, соціалізує та концентрується на конкретній меті, є надбання «гравцями» нових знань, навичок та умінь виконувати певні дії, виховувати та виробляти в собі певні якості, риси, уміння [1]. У результаті постійного повторення різнобічних реакцій-ставлень суб'єкта, відбувається збагачення однієї чи декількох, сукупних інтегративних якостей, актуальних саме для цього адаптивного прояву. Сполучення, поєднання елементів усіх підсистеми забезпечує рівень сформованості та наступний розвиток цілісної системної властивості – загальної адаптивної культури особистості [3].

Отже, на нашу думку, саме гра має значний потенціал у формуванні моделей безпечної поведінки в учнів середньої школи.

Список використаних джерел

1. Мельничук М.Г. Психосоціальна адаптація як необхідна умова пристосування до нових умов існування. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 2016. Випуск 53. С. 206–214.
2. Мірошніченко І., Руда О., Румак О. «Творимо разом світ, безпечний для дитини». Програма та зміст тренінгових занять для батьків : Інформаційно-методичні матеріали. Київ, 2012. с. 268.
3. Титаренко Т.М., Лепіхова Л. А. Психологічна профілактика стресових перевантажень серед шкільної молоді : науково-методичний посібник для практичних психологів, соціальних працівників, вчителів та працівників служб у справах неповнолітніх. Київ: Міленіум, 2006. 204 с.
4. Цюман Т., Нагула О. Психологічна формула безпеки як концептуальна основа формування навичок безпечної поведінки особистості. Педагогічна освіта : теорія і практика. Педагогіка, Психологія. Збірник наукових праць. 2021. №35 (1). С.94–100.

УДК 355.357:159.9:364.044(477)

Крикун Дмитро Анатолійович

здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Палилюлько Оксана Михайлівна

кандидат історичних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

***МОДЕЛІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ
В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З МІЖНАРОДНИМИ
ПРАКТИКАМИ***

Психосоціальна підтримка ветеранів є одним із ключових аспектів реабілітації учасників бойових дій, який має на меті не лише допомогу у фізичному відновленні, а й сприяння їхньому психічному та соціальному благополуччю. В Україні питання реабілітації ветеранів набуває особливої актуальності в умовах військової агресії та зростання кількості військовослужбовців, які повертаються з зони бойових дій з психологічними та фізичними травмами. Попри зусилля держави та громадських організацій, система підтримки потребує подальшого вдосконалення, зокрема, через адаптацію та впровадження міжнародних стандартів і моделей, що вже продемонстрували свою ефективність у інших країнах.

Порівняльний аналіз існуючих українських моделей психосоціальної підтримки ветеранів із міжнародними практиками дає змогу виявити сильні та слабкі сторони вітчизняної системи, а також визначити можливості її розвитку. У таких країнах, як США, Канада та Ізраїль, розроблено та впроваджено ефективні програми допомоги ветеранам, які охоплюють не лише медичну та психологічну підтримку, але й соціальну реінтеграцію, освітню підготовку та професійну адаптацію. Ці країни накопичили багаторічний досвід у сфері психосоціальної реабілітації, що може слугувати основою для вдосконалення українських моделей.

Дослідження моделей психосоціальної підтримки ветеранів в Україні показує, що наявна система значно відрізняється від тих, які використовуються в інших країнах із подібним досвідом військових дій. В Україні процес реабілітації часто покладається на зусилля волонтерів та громадських організацій, що свідчить про високу активність і солідарність суспільства, але водночас вказує на нестачу системної державної підтримки. Наприклад, у США існує Veterans Health Administration (VHA), яка є комплексною системою надання послуг для ветеранів, включаючи психологічну, медичну та соціальну підтримку. Цей досвід показує, що державне фінансування та організація допомоги можуть бути значно ефективнішими за волонтерську підтримку, особливо у випадках довгострокових психологічних проблем [2].

Варто зазначити, що одним із важливих аспектів підтримки ветеранів в Ізраїлі є їх реінтеграція до цивільного життя через професійне навчання та освітні програми. Ветерани мають можливість здобувати нові професії або перекваліфікуватися, що значно полегшує процес адаптації та зменшує рівень стресу після повернення з фронту. В Україні також наявні подібні програми, але їхня ефективність часто знижується через відсутність достатнього фінансування та доступу до сучасних технологій і методик.

Канада демонструє ефективний підхід до індивідуалізованої підтримки, орієнтованої на кожного ветерана окремо. Вони застосовують персоналізовані плани реабілітації, що включають не тільки медичну і психологічну допомогу, а й соціальні та правові консультації. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння потреб ветерана, що зменшує ризик рецидивів психологічних розладів. В Україні ж спостерігається тенденція до стандартизації програм, що не завжди дозволяє врахувати специфічні потреби кожного ветерана, особливо тих, хто зазнав важких травм або страждає від посттравматичного стресового розладу (ПТСР) [3].

Аналіз українського досвіду також виявляє, що значна частина роботи з ветеранами здійснюється в контексті групової терапії. Цей метод часто використовується для того, щоб учасники бойових дій могли ділитися своїм досвідом з іншими, хто пережив подібне, що підвищує ефективність терапії. Водночас міжнародні моделі, зокрема в Німеччині, активно впроваджують методи індивідуального консультування з використанням технологій біофідбеку та когнітивно-поведінкової терапії, що дозволяє зосередитися на конкретних проблемах та результативніше їх вирішувати [1].

Таким чином, порівняння міжнародного досвіду з українською практикою демонструє значний потенціал для вдосконалення системи психосоціальної підтримки ветеранів в Україні. Впровадження індивідуальних підходів, розвиток освітніх та професійних програм, а також системне фінансування та інтеграція новітніх технологій можуть підвищити ефективність існуючих моделей реабілітації.

Список використаних джерел

1. Губарєв С. В. Петков С.В. *Правові новели*, 2024, 108. URL: http://www.legalnovels.in.ua/journal/22-2_2024/22-2_2024.pdf#page=108

2. Збітнієва О., Чабан О., Омелянович В. Цільова модель «Система у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки» як відповідь на руйнівний вплив війни в Україні. *Psychosomatic Medicine and General Practice*, 2024, 9.3: e0903539-e0903539. URL: <https://dev-ojs.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/539>

3. Малярчук О.І. Державна політика щодо соціального захисту ветеранів. 2023. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3165>

УДК 159.98

Левицький Назар Ярославович

здобувач ступеня доктора філософії в галузі психології

Хмельницький національний університет

***СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЧЛЕНІВ СІМЕЙ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ***

Реалії кризових періодів мотивують до пошуку актуальних рішень щодо підтримання психічного здоров'я людини. Беззаперечною є деструктивність впливу війни, особливо для категорій населення які безпосередньо стикаються з її наслідками, зокрема – сімей військовослужбовців. Можливість посттравматичного зростання може бути рятівною, оскільки передбачає якісну трансформацію особистості внаслідок важких життєвих подій [2, с. 5].

Активізація розвідок посттравматичного росту (РТГ/ПТЗ), як психологічного феномену, повинна стати пріоритетною задачею сучасних українських спеціалістів. Оскільки нашою цільовою групою є члени сімей військовослужбовців, ми повинні окреслити деякі особливості їх дослідження.

1. *Критерії підбору вибірки.* Тут необхідно врахувати декілька нюансів:

- Доступність. Члени сімей військовослужбовців не завжди мають бажання брати участь у дослідженнях через особисті причини або через високий рівень стресу. Крім того, деякі з них можуть уникати обговорення своїх переживань, що ускладнює формування достатньої вибірки.

- Наявність надійного та валідизованого інструментарію. Наразі існують адаптовані українською мовою версії методик, наприклад: «Опитувальник змін у поглядах» (Changes in Outlook Questionnaire, CiOQ) та «Опитувальник посттравматичного зростання» (Posttraumatic Growth Inventory) [3, 4]. В свою чергу, за допомогою методик сімейної психології ми можемо дослідити аспект який нас цікавить.

- Врахування соціальної категорії. Посттравматичне зростання може бути конструктором, що можна застосувати скоріше до підлітків чи дорослих, ніж до маленьких дітей, оскільки ріст передбачає наявність сталого набору схем, які змінюються внаслідок травми [1, с. 4]. Також необхідно розуміти специфіку стосунків та тип сім'ї, щоб розмежовувати категорії досліджуваних належним чином (за структурою, складом, сімейним стажем, географічними ознаками, якістю взаємин та атмосферою в родині тощо) [6].

2. *Складність проведення експерименту.* Труднощі можуть виникнути на будь-якому з етапів дослідження зростання членів сімей військовослужбовців - від планування до інтерпретації. Серед них:

- Етичні питання - дослідження травматичних переживань може викликати у респондентів сильні емоційні реакції, що потребує делікатного та виваженого підходу. Зокрема, це стосується інтерв'ю чи бесіди, де наявні відкриті питання. Виключно важливими можна вважати дотримання принципів анонімності та конфіденційності, безоціночного ставлення та ін. [5].

- Проблеми планування - існують суттєві труднощі, що стосуються часових та географічних обмежень дослідження. Постійна загроза життю та здоров'ю військових унеможлиблює використання лонгітюдного методу, і суттєво ускладнює використання методу поперечних зрізів. В свою чергу, потенційна дистантність стосунків у сім'ї може створити труднощі при зборі даних.

- Проблеми обробки та інтерпретації - посттравматичне зростання є багатофакторним процесом, і відокремити зміни, пов'язані з конкретним травмуючим досвідом, від інших життєвих подій є складним завданням. Він може мати відкладений ефект, і ПТЗ може проявлятися через тривалий час після пережитої травми. Це ускладнює визначення часу проведення експерименту, а також потребує повторного опитування та спостережень.

Втім, попри складності, такі дослідження мають практичну цінність, оскільки сприятимуть розвитку ефективних психологічних стратегій підтримки, допомагаючи сім'ям пережити та трансформувати складний досвід у особистісний ріст.

Список використаних джерел

1. Tedeschi, R.G., Calhoun, L.G. Posttraumatic Growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*. 2004. 15(1). P.1-18.

2. Tedeschi, R., Calhoun, L. *Trauma and Transformation: Growing in the Aftermath of Suffering*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1995.

3. Зубовський, Д.С. Адаптація та апробація україномовної версії методики «Опитувальник посттравматичного зростання». *Психологічний часопис*. <http://www.apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/402>

4. Зубовський, Д.С. Апробація україномовної методики «Опитувальник змін у поглядах». *Військова психологія у вимірах війни та миру: проблеми, досвід, перспективи: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. С. 59–61.

5. Кокун, О.М., Пішко, І.О., Лозінська, Н.С., Олійник, В.О., Хоружий, С.М., Ларіонов, С.О., Сириця, М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами: метод. посіб. К.: 7БЦ, 2023. 175 с.

6. Федоренко, Р.П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 480 с.

УДК 330.34 : 001.9

Лецишин Олена Андріївна

студентка

Національний університет «Львівська політехніка»

***РОЛЬ НАУКОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ЗАХИСТІ ІННОВАЦІЙ
ВІД ПСЕВДОНАУКИ***

Швидкий розвиток технологій та глобалізація створюють сприятливий ґрунт для поширення різноманітних ідей, у тому числі й псевдонаукових. Здатність відрізнити наукові факти від фейків стає критично важливою для успішного управління інноваційними процесами.

Наука – основний двигун інновацій, забезпечує теоретичну основу для розробки нових технологій та продуктів. Науковий метод, зі своїми принципами об'єктивності, верифікації та репродуктивності, є наріжним каменем інновацій. Шляхом систематичного дослідження та відкриття нових знань, наука забезпечує теоретичну основу для розробки передових технологій. Критичне мислення, яке культивує науковий підхід, дозволяє відрізнити плідні ідеї від хибних і спрямовувати інновації у потрібне русло. Однак, наука має свої обмеження. Дослідження часто тривалі та ресурсомісткі, а перехід від наукового відкриття до комерційного продукту може бути складним. Крім того, наукові дослідження інколи супроводжуються етичними дилемами, а їхні результати не завжди передбачувані.

Псевдонаука – загроза для інновацій, це вчення, яке маскується під науку, але насправді не відповідає її строгим критеріям. Замість об'єктивних даних і експериментів, вона оперує суб'єктивними відчуттями, вірою та неперевіреною інформацією. Такий підхід не лише гальмує справжній науковий прогрес, а й активно підриває довіру до інновацій. Адже, коли псевдонаукові ідеї масово поширюються, громадськість починає сумніватися в досягненнях справжньої науки, що ускладнює впровадження нових технологій і ідей. Відсутність емпіричних доказів, апеляція до некомпетентних авторитетів, неможливість повторити результати досліджень та відсутність можливості спростувати псевдонаукові твердження – ось ознаки, які відрізняють її від справжньої науки.

Поширення псевдонауки створює серйозні перешкоди для інноваційного розвитку. Воно відволікає ресурси від справжніх наукових досліджень, підриває довіру інвесторів до нових технологій та формує у суспільстві помилкові уявлення про реальність. Щоб захистити інноваційний процес від впливу псевдонауки, необхідно підвищувати наукову грамотність населення та активно популяризувати справжні наукові знання.

UDC 81-42: 004

Lukianenko Nataliia

Teacher

Kharkiv National Automobile and Highway University

***TRANSLATION STUDIES: CHALLENGES
AND INNOVATIONS IN THE DIGITAL ERA***

The field of Translation Studies has undergone significant transformations in the digital era, driven by rapid technological advancements and globalization. These changes present both challenges and innovations that shape how translation is practiced, taught, and understood. While technology offers tools that enhance efficiency and accuracy, it also raises questions about the role of human translators, the quality of automated translations, and the ethical implications of these innovations. This article explores the current challenges faced by translators in the digital landscape and highlights innovative practices that are reshaping the discipline [1, p. 15].

Computer-Assisted Translation (CAT) Tool.

Computer-Assisted Translation (CAT) tools are software applications designed to support human translators in their work. These tools improve efficiency and consistency by enabling translators to create and maintain translation memories (TMs) and glossaries.

CAT tools store previously translated segments and phrases in a database known as a translation memory. When a translator encounters a segment that matches a previously translated one, the CAT tool suggests the prior translation, allowing the translator to use it or adapt it as necessary. This not only speeds up the translation process but also ensures consistency across large projects, especially those involving technical or specialized content.

Many CAT tools offer collaborative features that allow multiple translators to work on the same project simultaneously. This capability facilitates the sharing of resources, insights, and terminology, leading to a more cohesive final product. For example, cloud-based CAT tools enable real-time updates and communication, which is especially valuable for teams working in different geographical locations.

Crowdsourced Translation.

The advent of crowdsourcing platforms has revolutionized how translations are produced, allowing communities to participate in the translation process collaboratively [2, p. 34].

Crowdsourced translation enables anyone with language skills to contribute, democratizing the translation process. Platforms like Transifex and Crowdin invite volunteers to translate software, websites, and documents, creating a community-driven approach to translation.

Many languages lack sufficient resources, leading to underrepresentation in global discourse. Crowdsourced translation can bridge this gap by enabling native speakers to contribute translations in their languages. This is particularly valuable for languages that do not have a large number of professional translators or established translation resources.

Integration of Artificial Intelligence (AI).

AI-driven translation solutions have made significant strides in recent years, particularly with the development of neural machine translation (NMT). These innovations are reshaping how translations are produced and the role of human translators [3, p. 57].

Neural machine translation models are designed to consider entire sentences rather than individual words or phrases, resulting in translations that are more contextually relevant. This ability to grasp context helps overcome some of the limitations of traditional statistical machine translation, which often struggles with ambiguity and nuanced language.

AI-powered tools utilize advanced natural language processing algorithms, allowing them to generate translations that sound more natural and fluent. This capability is particularly beneficial in translating idiomatic expressions, colloquialisms, and culturally specific references, which can be challenging for human translators and traditional machine translation systems alike.

AI models improve over time as they are fed more data. This continuous learning process means that the quality of machine translations can enhance with increasing amounts of input, leading to increasingly accurate and relevant translations. As these models evolve, they are better equipped to handle the nuances of different languages and cultural contexts.

The digital era presents both challenges and opportunities for the field of Translation Studies. While the quality of machine translation and ethical concerns are significant hurdles, the innovations in technology, such as CAT tools, crowdsourced translation, and AI, are reshaping how translation is approached. For translators and educators, embracing these changes while maintaining a commitment to quality and cultural sensitivity is essential.

References

1. Cronin, M. (2013). *Translation in the Digital Age*. Routledge.
2. O'Hagan, M., & Ashworth, D. (2002). *Translation-Mediated Communication in a Digital World*. John Benjamins Publishing Company.
3. Pym, A. (2010). *Exploring Translation Theories*. Routledge.
4. Gambier, Y., & van Doorslaer, L. (2016). *Handbook of Translation Studies*. John Benjamins Publishing Company.
5. Duh, H. B. (2016). "Challenges in Machine Translation: Quality and Ethical Issues." *Translation Studies*, 9(1), 85-101.

УДК 159.922.7:371.9

Литовченко Ірина Олександрівна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Шевчук Олександр Володимирович

кандидат педагогічних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

ВПЛИВ АРТ-ТЕРАПІЇ НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Арт-терапія є одним із ефективних методів психологічної підтримки та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, що активно використовується у сучасній практичній психології. Даний метод включає в себе різноманітні форми творчої діяльності, зокрема малювання, ліплення, створення колажів та інші види мистецької діяльності, що дозволяють дітям виразити свої емоції, переживання та думки в безпечному та комфортному середовищі. Особливо актуальним є використання арт-терапії для розвитку емоційної стабільності у дітей, які стикаються з труднощами у соціалізації, емоційній регуляції або мають діагностовані порушення у розвитку.

Діти з особливими освітніми потребами часто потребують індивідуального підходу в контексті емоційного розвитку. Вони можуть відчувати підвищений рівень тривожності, страху, агресії або, навпаки, відстороненості від соціальних контактів, що впливає на їхнє загальне психоемоційне благополуччя та здатність адаптуватися у соціумі. Арт-терапія надає унікальну можливість допомогти таким дітям знайти способи емоційного вираження та навчитися краще розуміти і контролювати свої емоції через творчість.

Актуальність дослідження впливу арт-терапії на емоційну стабільність зумовлена необхідністю пошуку дієвих методів підтримки та розвитку емоційної регуляції у дітей з особливими освітніми потребами. Дослідження у цій сфері дозволяють виявити ефективні підходи до роботи з такими дітьми, сприяючи їхній соціальній адаптації та покращенню якості життя.

Арт-терапія вже давно визнана ефективним методом підтримки дітей з особливими освітніми потребами, і її вплив на емоційну стабільність неодноразово підтверджувався дослідженнями та практикою. Ось кілька цікавих фактів та прикладів, які демонструють, як арт-терапія може змінювати емоційний стан дітей:

1. Зменшення рівня тривожності – дослідження, проведене в Університеті Темпл (США), показало, що арт-терапія сприяє значному зниженню рівня тривожності у дітей з розладами аутистичного спектру.

Під час сеансів арт-терапії діти мали можливість виражати свої страхи та переживання через малювання та скульптуру. Це допомагало їм усвідомлювати свої емоції та навчитися справлятися з ними у безпечному середовищі. Наприклад, дитина, яка боялася соціальних контактів, створила серію малюнків про друзів, що дозволило їй поступово адаптуватися до спілкування з іншими дітьми [1].

2. Розвиток самовираження та емоційної регуляції – у Канаді було проведено програму арт-терапії для дітей з гіперактивністю (СДУГ), де використовували методи кольоротерапії та колажу. В результаті дослідження виявило, що діти, які брали участь у програмі, стали більш спокійними, їхні емоційні реакції стали менш інтенсивними, а рівень самоконтролю зріс. Один із прикладів — дитина, яка мала проблеми з агресивною поведінкою, навчилася використовувати малювання як спосіб виразити злість і напругу замість фізичного вираження агресії [3].

3. Покращення соціальних навичок та емоційної інтеграції – у Великій Британії був проведений експеримент із застосуванням групової арт-терапії для дітей з мовленнєвими порушеннями. Під час спільного створення арт-проектів діти мали можливість взаємодіяти один з одним, обмінюватися емоціями та думками, що сприяло розвитку їхніх соціальних навичок. В одному з випадків дитина, яка зазвичай була відстороненою від групової роботи, почала активно брати участь у створенні великого групового малюнка, поступово виявляючи ініціативу та бажання взаємодіяти з іншими дітьми [2].

Арт-терапія надає дітям з особливими потребами унікальні можливості для розвитку емоційної стабільності, використовуючи мистецтво як інструмент, що допомагає виражати, обробляти та контролювати емоції. Це робить її незамінним засобом психологічної реабілітації та розвитку.

Список використаних джерел

1. Bernier A., Ratcliff K., Hilton C., Fingerhut P., Li C. Art interventions for children with autism spectrum disorder: A scoping review. *American Journal of Occupational Therapy*, 76(5). 2.22 URL: <https://www.sciencedaily.com/releases/2017/07/170720103604.htm>

2. Malchiodi C. Art Therapy and Autism: Overview of evidence-based practices. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2012. URL: https://www.researchgate.net/profile/Huma-Durrani/publication/263920700_Facilitating_attachment_in_children_with_autism_through_art_therapy_A_case_study/links/5d2f7563458515c11c392c0d/Facilitating-Attachment-in-Children-With-Autism-Through-Art-Therapy-A-Case-Study.pdf

3. Van Lith T., Stallings J., Harris C. Discovering good practice for art therapy with children who have Autism Spectrum Disorder: The results of a small scale survey. *The Arts in Psychotherapy*, 54, 2017. 78. DOI: 10.1016/j.aip.2017.01.002.

УДК 378.637.233

Лунков Олексій Михайлович

здобувач PhD

Науковий керівник: Міхеєва Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Хмельницький національний університет

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх психологів визначається сучасними вимогами до професії психолога та зростанням значущості питання збереження і зміцнення здоров'я як важливого аспекту життєдіяльності людини. У професії психолога, яка вимагає високої емоційної стійкості та постійної взаємодії з людьми, особисте здоров'я є фундаментальним ресурсом для ефективної роботи. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх психологів допомагає їм не лише підтримувати власне здоров'я, але й сприяти зміцненню психофізичного стану їхніх клієнтів. Це набуває особливої ваги в умовах сучасного суспільства, яке стикається з численними викликами, такими як емоційне вигорання, стрес, зростання рівня психічних розладів та глобальні кризи. Крім того, здоров'язберігаюча компетентність стає важливою складовою професійної підготовки психологів, оскільки саме вона дає можливість ефективно застосовувати знання та методики психотерапевтичної допомоги, підтримуючи власну психоемоційну рівновагу та ресурсність. Формування цієї компетентності на етапі професійної підготовки є запорукою стійкості майбутніх фахівців, їхнього довгострокового успіху в професії та здатності адекватно реагувати на виклики сучасного світу.

Суть поняття «здоров'язберігаюча компетентність», на думку Е. Вайнер, полягає в тому, що люди, які розуміють основні принципи збереження здоров'я, можуть ефективно проводити профілактичні заходи та використовувати здоров'язберігаючі технології для підтримки й зміцнення свого здоров'я [2].

Науковець Д. Воронін вважає, що здоров'язберігаюча компетентність включає не лише обізнаність у медичних та валеологічних питаннях, але й здатність практично застосовувати ці знання. Це означає володіння методами зміцнення здоров'я та профілактики захворювань. Важливою частиною цієї компетентності є також формування мислення, орієнтованого на збереження та покращення здоров'я, що є ключовим для майбутніх фахівців [2].

Здоров'язберігаюча компетентність майбутніх психологів – це комплекс знань, умінь і навичок, які дозволяють їм ефективно

підтримувати та зміцнювати власне фізичне й психічне здоров'я, а також використовувати здоров'язберігаючі технології у професійній діяльності. Вона включає обізнаність у питаннях профілактики захворювань, збереження психоемоційної рівноваги, впровадження здорового способу життя та формування стійкості до стресу, що є важливими для забезпечення ефективної роботи з клієнтами та власного професійного довголіття.

Важливою складовою професійної компетентності сучасного фахівця з психології є знання, володіння та застосування здоров'язберігаючих технологій. Т. Бойченко зазначає, що здоров'язберігаючі технології допомагають формувати вищий рівень здоров'я, розвивати навички здорового способу життя, а також забезпечують професійну діяльність з мінімальними фізіологічними витратами [1].

До показників здоров'язберігаючої компетентності відносять: знання основних принципів збереження здоров'я: обізнаність у питаннях фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я; практичне застосування здоров'язберігаючих технологій: вміння використовувати методи профілактики захворювань і зміцнення здоров'я; формування навичок здорового способу життя: регулярна фізична активність, збалансоване харчування, управління стресом та інші здорові звички; здатність до саморегуляції та емоційної стійкості: вміння контролювати власний емоційний стан і протистояти стресовим ситуаціям; психофізична готовність до професійної діяльності: забезпечення оптимальної працездатності з мінімальними фізіологічними затратами; профілактика професійного вигорання: усвідомлення й використання технік, які допомагають зберігати психічну рівновагу в роботі; організація та проведення профілактичних заходів: здатність розробляти та реалізовувати програми для зміцнення здоров'я як для себе, так і для клієнтів.

Отже, формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх психологів впливає на якість їхньої взаємодії з клієнтами, ефективність психотерапевтичної роботи та тривалість професійної діяльності. Здоров'язберігаюча компетентність забезпечує психологів необхідними знаннями та навичками для підтримки здорового способу життя, сприяючи як їх особистому, так і професійному розвитку. Відтак, її розвиток є важливою складовою підготовки майбутніх спеціалістів, що має бути інтегрована в освітній процес на всіх етапах навчання.

Список використаних джерел

1. Бойченко Т.Є. Здоров'язберігаюча компетентність: підходи до вивчення, основні ознаки. *Моніторинг здоров'я школярів: міжсекторальна взаємодія лікарів, педагогів, психологів* : матеріали наук.-практ. конф. Х. : ДУ «ІОЗДП АМНУ», 2009. С. 132-136.

2. Вайнер Е.Н. Формування здоров'язберігаючого середовища в системі загальної освіти. *Валеологія*. № 1. 2004. С. 21-26.

УДК 37.02+004.4

Марченко Валерій Валерійович

магістрант спеціальності 014 Середня освіта (інформатика)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

**РОЗВИТОК ОБЧИСЛЮВАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ
НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ: АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ**

Стрімкий розвиток технологій трансформував освіту, вимагаючи нових підходів до навчання та розвитку навичок. Обчислювальне мислення (ОМ) стало важливою навичкою в сучасній освіті [7]. Ця навичка охоплює вирішення проблем, алгоритмічне мислення, абстракцію та аналіз даних і має важливе значення для успіху в різних галузях, включаючи інформатику, інженерію, охорону здоров'я та фінанси.

Інтеграція технологій стала центральним моментом освітньої реформи з переходом до моделей навчання, орієнтованих на учня. Ця зміна наголошує на активній участі учнів у навчальному процесі, використанні технологій для полегшення сприйняття та заохочення до творчості [1]. Використання цифрових інструментів і платформ, таких як Scratch, робототехніка тощо стають все більш поширеними в освітніх установах, надаючи здобувачам освіти можливості досліджувати та експериментувати в практичній та інтерактивній манері [3].

Розвиток ОМ є багатограним процесом, і викладачі використовують різноманітні підходи та методи для розвитку цієї навички в учнів [6]. До таких методів належать:

Візуальне програмування. Використання візуальних мов програмування, таких як Scratch, дозволяє студентам вивчати концепції програмування без ускладнень від традиційних текстових мов. Цей підхід робить програмування доступним для ширшого кола учнів, він сприяє розвитку творчих здібностей та навичок вирішення проблем. Візуальні мови програмування (VPL) набули значної популярності як інструмент для навчання навичкам КТ, особливо для молодших учнів. VPL, такі як Scratch, надають зручний інтерфейс, який дозволяє студентам займатися програмуванням без необхідності освоювати складний синтаксис [4]. Візуальна природа VPL полегшує розуміння фундаментальних понять програмування, таких як послідовність, цикли та умовні оператори, що полегшує студентам розуміння цих понять та застосування їх для вирішення проблем. Дослідження Сільви показує, що студенти, які займаються з VPL, такими як Scratch, демонструють кращу успішність у математиці та інших галузях навчальної програми. Це свідчить про те, що VPL можуть служити ефективним інструментом для сприяння

міждисциплінарному навчанню, пов'язуючи ОМ з іншими предметними областями та покращуючи загальні досягнення учнів [4].

Навчання в ігровій формі. Освітні ігри часто вимагають від учнів стратегічного мислення, планування своїх дій і відпрацювання можливих рішень, що позитивно впливає на розвиток критичного мислення [5]. Ігри можуть забезпечити мотивуюче навчальне середовище, яке заохочує учнів критично та творчо мислити. Дизайн освітніх ігор часто передбачає включення в ігрову механіку елементів ОМ, таких як вирішення проблем, розпізнавання образів та алгоритмічне мислення. Беручи участь у цих іграх, учні можуть розвивати свої навички ОМ без явного навчання. Використання ігор також може бути особливо ефективним у розвитку навичок співпраці та командної роботи, оскільки учні працюють разом над вирішенням проблем і досягненням спільних цілей. Інтеграція ігор у освітній процес може зробити вивчення КТ більш приємним і доступним для учнів, сприяючи підвищенню їх мотивації.

Інтеграція STEM. Інтеграція обчислювального мислення в предмети STEM (наука, технології, інженерія та математика), надає учням дієві способи для розвитку ОМ [2]. Міждисциплінарний підхід допомагає студентам усвідомити актуальність ОМ для різних галузей. STEM-проекти часто передбачають комплексне вирішення проблем, вимагаючи від учнів навичок проектування, створення та тестування рішень. Практичний характер діяльності STEM дозволяє учням випробувати практичне застосування ОМ.

Розвиток ОМ залежить від ролі вчителя. Забезпечення освітян необхідними знаннями, навичками та педагогічними підходами має важливе значення для створення навчального середовища, сприятливого для розвитку ОМ [1]. Дослідження, яке вивчало вплив семінарів з інформатики на вчителів середньої школи, показало, що вчителям потрібен доступ до навчальних матеріалів та цифрових інструментів для успішного викладання інформатики своїм учням і розвитку їхнього ОМ. Методи, які використовують вчителі, відіграють важливу роль у сприянні розвитку ОМ. Дослідження показують, що різноманітні підходи можуть ефективно розвивати ОМ [1; 4]. До таких підходів належать: проектне навчання; залучення учнів до розв'язання обчислювальних задач, робота в групах над проектами, навчання на основі практичних експериментів і досліджень.

Аналіз наданих публікацій підкреслює критичну важливість обчислювального мислення у підготовці молоді. Швидкий розвиток технологій вимагає переходу до орієнтованого на учня навчального середовища, яке включає цифрові інструменти. Вчителі можуть створити навчальне середовище, яке сприяє розвитку ОМ.

Список використаних джерел

1. Bouck E. C., Sands P., Long H., Yadav A. Preparing Special Education Preservice Teachers to Teach Computational Thinking and Computer Science in Mathematics. *Teacher Education and Special Education*, 2021. Vol. 44(3). Pp. 221-238. <https://doi.org/10.1177/0888406421992376>.
2. Li Y., Xu Sh., Liu J. Development and Validation of Computational Thinking Assessment of Chinese Elementary School Students. *Journal of Pacific Rim Psychology*, 2021. No 15. <https://doi.org/10.1177/18344909211010240>.
3. Morais I., Bachrach M. S. Analyzing the Impact of Computer Science Workshops on Middle School Teachers. *2019 IEEE Integrated STEM Education Conference (ISEC)*, Princeton, NJ, USA, 2019. pp. 57-61. <https://doi.org/10.1109/ISECon.2019.8882115>.
4. Ubaidullah N., Zulkifley M., Jamilah H., Suliana S. The Use of Delphi Technique in Validating a Teaching and Learning Model for Enhancing Students' Computational Thinking Skills. *Universal Journal of Educational Research*, 2020. Vol. 8(12B). pp. 8201-8213 <https://doi.org/10.13189/UJER.2020.082624>.
5. Zampieri M., Javaroni, S. L. A Dialogue Between Computational Thinking and Interdisciplinarity using Scratch Software. *Uni-Pluriversidad*, 2020. Vol. 20(1). no e2020105. <https://doi.org/10.17533/udea.unipluri.20.1.06>.
6. Ключко О. Розвиток критичного мислення майбутніх вчителів інформатики та математики з використанням засобів штучного інтелекту. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 2024. Випуск 72. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-72-14-26>.
7. Черних В. В., Токар А. С. Розвиток обчислювального мислення школярів в процесі навчання математики в дистанційному та змішаному форматі. *Комп'ютерна математика в науці, інженерії та освіті (CMSEE-2020)*: матеріали П'ятої всеукр. наук.-техн. конф., м. Полтава, 27 листопада 2020. С. 55-56.

УДК 330.4:216.2

Матійв Юлія Василівна
працівник Збройних сил України
викладачка кафедри іноземних мов та військового перекладу
Берещук Аліна Сергіївна
курсантка
Львівська Національної академії сухопутних військ

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ
МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Сучасні умови військової підготовки потребують нових підходів до навчання курсантів, особливо в контексті міжнародного співробітництва. Англійська мова є основним засобом комунікації у військових операціях НАТО, спільних навчаннях і миротворчих місіях. Тому підготовка курсантів до ефективного використання англійської є важливим елементом їхнього професійного розвитку. Основна мета даної роботи — визначити теоретичні та методичні підходи до організації вивчення англійської мови в умовах військової підготовки, зокрема у контексті міжнародного співробітництва.

Теоретичні основи вивчення англійської мови в умовах військової підготовки. Військова підготовка курсантів вимагає не лише глибоких знань із спеціалізованих дисциплін, але й здатності до ефективної комунікації з іноземними колегами. Теоретичні основи вивчення англійської мови курсантами мають включати міждисциплінарний підхід, який охоплює як загальну мовну підготовку, так і спеціалізовану лексику. Англійська мова є ключовим елементом для участі у спільних операціях НАТО та миротворчих місіях, деправильне розуміння і швидке реагування мають критичне значення. Важливо також враховувати стандарти, встановлені міжнародними військовими організаціями, такими як STANAG 6001, які визначають рівні володіння іноземною мовою [1, с. 34-44]..

Методичні підходи до вивчення англійської мови курсантами. У військових навчальних закладах застосовуються різноманітні методичні підходи до вивчення англійської мови. Один з основних- комунікативний підхід, який передбачає використання реальних ситуацій для розвитку мовних навичок. Це включає симуляції військових операцій, переговори, роботу в інтернаціональних командах тощо.

Інтерактивні технології, так як відеоконференції та онлайн-курси, також є важливими елементами навчального процесу. Спеціальна увага приділяється розвитку навичок володіння військовою термінологією, що є

критично важливим для виконання завдань у міжнародних місіях [3, с. 4-5].

Мотивація курсантів також є одним з ключових факторів успішного вивчення англійської мови. Участь у міжнародних навчаннях та можливість кар'єрного зростання стимулюють курсантів до активного опанування мови. Окрім того, викладачі можуть використовувати кейс-метод для аналізу реальних ситуацій, які відбувалися під час міжнародних операцій, що допомагає курсантам краще усвідомити важливість знання англійської мови [3, с. 4-5].

Проблеми та перспективи організації вивчення англійської мови курсантами. Однією з основних проблем є обмеженість часу, відведеного на вивчення іноземної мови в умравах інтенсивної військової підготовки. Часто курсанти мають низький початковий рівень знань, що створює додаткові труднощі у навчальному процесі. Відсутність регулярної мовної практики з носіями мови також негативно впливає на засвоєння матеріалу. Однак ті проблеми можуть бути вирішені шляхом інтеграції новітніх технологій, таких як віртуальна реальність для моделювання бойових ситуацій, залученням іноземних інструкторів та використання сучасних онлайн-платформ для самостійного вивчення мови [2, с. 186-205].

Організація вивчення англійської мови курсантами у військових навчальних закладах є важливим компонентом їхньої підготовки до виконання завдань у міжнародних умовах. Впровадження ефективних методик, зокрема комунікативного підходу та інтернативних технологій, може значно покращити рівень володіння мовою. Для подальшого розвитку цієї сфери необхідно розробити програми, які б сприяли їх постійною практикою, що відповідає реальним умовам міжнародної співпраці.

Список використаної літератури

1. Грицюк П.М. і Литвинчук І.М. Міжнародні стандарти мовної підготовки військовослужбовців ідеї. Київ: Видавництво НУОУ, 2020. 34 с.
2. Hutchinson T. & Waters A. English for Specific Purposes: A Learning-centred Approach.- Cambridge University Press, 1987. С. 186-205.
3. Яременко М.В. Методичні засади підготовки військових фахівців до участі у міжнародних миротворчих операціях. Журнал, 2019 . С. 4-5.

УДК 330.34 : 001.9

Матіяш Олеся Володимирівна

студентка

Національний університет «Львівська політехніка»

ПСЕВДОНАУКА: ЯК ЖИВЕТЬСЯ НЕВІГЛАСАМ ТА ШАХРАЯМ?

Псевдонаука – це діяльність або вчення, яке усвідомлено або неусвідомлено імітує науку, але насправді не є наукою. Головні характеристики псевдонауки – це некритичне використання неперевіраних методів, сумнівних і часто помилкових даних; заперечення можливості спростовування тверджень; ігнорування фактів, що суперечать висунутій концепції; відмова від експериментальної перевірки, від проведення дослідів, які можуть поставити під сумнів висунуту теорію; апеляція не до вчених, а до засобів масової інформації, політичних діячів, релігійних теорій; претензія на «революційний» переворот в науці і технологіях; намагання автора удавати з себе жертву гоніння зі сторони офіційної науки та інше.

Псевдонаука – це явище, яке, на жаль, процвітає у сучасному світі, особливо в контексті бурхливого розвитку технологій та інновацій. Це вчення, яке маскується під науку, але насправді не відповідає її строгим критеріям. Часто псевдонаука використовується для маніпуляції свідомістю людей, отримання фінансової вигоди або просто задоволення власного еґо.

Прихильники псевдонауки – це різношерста група людей, об'єднаних бажанням знайти прості відповіді на складні питання. Серед них можна виділити такі категорії:

– невігласи – люди, які не мають достатніх знань для того, щоб відрізнити науку від псевдонауки. Вони часто довіряють авторитетам, не перевіряючи інформацію.

Хто такі невігласи:

• люди, що прагнуть простих відповідей. У наш складний світ, де наукові відкриття часто бувають складними для розуміння, багато людей шукають простих і швидких відповідей на складні питання. Псевдонаука обіцяє саме це, пропонуючи легкі пояснення складних явищ;

• люди, які відчувають себе самотніми або ізольованими. Псевдонаукові спільноти часто створюють відчуття єдності та належності, що приваблює людей, які відчувають себе самотніми або ізольованими;

• люди, які сумніваються в традиційній науці. Деякі люди можуть бути розчаровані в традиційній науці через її складність або через те, що вона не може дати відповіді на всі їхні запитання;

• люди, які шукають сенс життя. Псевдонаукові вчення часто пропонують свої власні пояснення сенсу життя та місця людини у Всесвіті;

– шахраї – люди, які свідомо використовують псевдонауку для отримання матеріальної вигоди. Вони створюють різноманітні продукти та послуги, обіцяючи чудодійні результати, але насправді не маючи жодних наукових підтверджень.

Як діють шахраї:

- створення містифікацій. Шахраї створюють містифікації, використовуючи наукову термінологію та псевдонаукові поняття, щоб зробити свої ідеї більш переконливими;

- маніпуляція емоціями. Вони грають на страхах, надіях і бажаннях людей, пропонуючи їм швидке вирішення проблем або досягнення бажаних результатів;

- продаж «чарівних» продуктів. Шахраї часто продають «чарівні» продукти, такі як БАДи, прилади для оздоровлення, амулети тощо, обіцяючи чудодійний ефект;

- створення закритих спільнот. Вони створюють закриті спільноти, де поширюють свою ідеологію і збирають кошти з учасників.

Приклади псевдонаукових шахрайств:

- альтернативна медицина. Багато методів альтернативної медицини, таких як гомеопатія, іридіодіагностика, не мають наукового обґрунтування, але активно просуваються як ефективні засоби лікування;

- парапсихологія. Парапсихологи обіцяють розвинути надзвичайні здібності, такі як телепатія, ясновидіння тощо, але насправді не існує жодних наукових доказів існування таких здібностей;

- конспірологічні теорії. Конспірологи створюють складні теорії змови, які пояснюють всі світові події та пропонують альтернативні версії історії;

- псевдонаукові дієти та фітнес-програми. Багато дієт і фітнес-програм, які обіцяють швидке схуднення або нарощування м'язової маси, не мають наукового обґрунтування і можуть завдати шкоди здоров'ю.

Як захиститися від псевдонауки?

- розвивати критичне мислення. Навчатися аналізувати інформацію, виявляти логічні помилки та перевіряти джерела;

- довіряти науковим доказам. Орієнтуватися на наукові дослідження, які проводяться незалежними вченими;

- бути скептичним до чудес. Пам'ятати, що чудеса бувають рідко, а більшість обіцянок швидких і легких результатів є обманом;

- обговорювати з іншими. Обговорювати наукові теми з друзями, родичами та колегами, щоб отримати різні точки зору.

Світ псевдонауки – це складне явище, яке вимагає уважного вивчення. Розуміння того, як працюють шахраї та чому люди вірять у псевдонауку, допомагає нам захистити себе від маніпуляцій та приймати обґрунтовані рішення.

УДК 159

Матюшенко Людмила Миколаївна

студентка магістратури

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ЖІНКАМИ
КРИЗИ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ***

Криза – це своєрідна реакція особистості на ситуації, які від неї вимагають зміни способу буття (способу мислення, життєвого стилю, ставлення до себе, основних екзистенціальних проблем і навколишнього світу) [1, с. 169]. Виділяють два типи криз: 1) кризи, що обумовлені змінами в природному життєвому циклі (нормативні, вікові кризи); 2) ситуативні (ненормативні) кризи, що виникають в якості реакції на раптові події, які людина у звичний спосіб перебороти не може [4, с. 1346].

Криза середнього віку – це «довготривалий емоційний стан, пов'язаний з переоцінкою свого досвіду в середньому віці, коли багато з можливостей, про які людина мріяла в дитинстві і юності, вже безповоротно упущені (або здаються упущеними), а настання власної старості і смерті оцінюється як подія з цілком реальним терміном (а не «коли-небудь в майбутньому»)».

Криза середнього віку є однією з найважливіших фаз життєвого шляху людини, яка зазвичай настає в період між 35 і 50 роками. Цей етап супроводжується фізіологічними, психологічними та соціальними змінами, здатними вплинути на емоційний стан та поведінку особистості. Тим не менш, криза середнього віку сприймається й як шанс для саморозвитку та виявлення нових смислів у житті. Для цього періоду характерні рішення та вибори у професійному та особистому житті, при цьому людина зосереджена на досягненні успіху в цих сферах.

Найгострішою проблемою для українців цього віку є зміна чи втрата робочого місця, труднощі з працевлаштуванням та необхідність перекваліфікації. Люди у віці сприймають такі події як серйозну життєву катастрофу, що призводить до виникнення як внутрішніх, так і міжособистісних конфліктів. Через низький рівень матеріального забезпечення багато вільного часу вони витрачають на поліпшення власного добробуту [5, с. 548].

На відміну від чоловіків у жінок потреби формуються інакше. Якщо для чоловіків пріоритетом є кар'єра та професійне зростання, то жіночі амбіції частіше пов'язані з сім'єю і роботою. Це створює відчуття внутрішнього конфлікту, який не прив'язаний до конкретного віку, а зумовлений обставинами, так як от залишити роботу задля дітей.

Існують загальні закономірності проходження вікових криз, характерні як для чоловіків, так і для жінок. До них відносяться:

1) у галузі кар'єри: втома від роботи, складна адаптація, тривога щодо втрати робочого місця, пошуки нових можливостей для самореалізації, розчарування щодо «недосягнень»;

2) у емоційній сфері переважають занепокоєння майбутнім, втрата джерела радості, втрата бажань. Зниження інтересу до друзів, поглиблення негативних емоцій і зневіру у партнерах, почуття порожнечі та самотності;

3) у фізичному аспекті – нехтування своїм здоров'ям та зовнішнім виглядом або, навпаки, прагнення змін, де чоловіки найчастіше обирають спорт і відпочинок, а жінки – активні заняття спортом, здоровий спосіб життя та косметичні процедури [2, с. 40].

У даній стадії життя у жінок відбуваються зміни в їхніх установках, цінностях та життєвих цілях. Це пов'язано не з природними віковими трансформаціями, а, скоріше, із змінами в контексті сімейного циклу та розвитку кар'єри. Наприклад, жінка може не мати дітей до 40 років, присвятивши цей час побудові успішної кар'єри, або ж, навпаки, вийшла заміж у молодості та вже до 40 років виховала дорослих дітей, що дає їй можливість зосередитися на професії, творчості або особистісному розвитку. Спостерігаючи за такими прикладами, можна зробити висновок, що вік і вікові зміни загалом не мають істотного впливу на мотивацію жінок, зокрема в аспектах сім'ї та роботи. Проте жінки, на відміну від чоловіків, з чутливістю реагують на власне фізичне старіння [3, с. 337].

Криза має динамічну структуру і є процесом, який проходить через послідовні стадії. Знаючи про стадії кризи середнього віку, можна реагувати та запобігати її негативним наслідкам на ранніх етапах.

Отже, для подолання кризи жінці важливо змінити своє ставлення до життя, перетворити смислову сферу та націлитись на нові життєві завдання. Це можливо через аналіз та усвідомлення реальності, переосмислення та корекцію минулих очікувань та планів.

Список використаної літератури

1. Бек Дж. Когнітивно-поведінкова терапія. Основи та практика. Київ: Науковий Світ. 2023. 460 с.

2. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. с. 110.

3. Осипенко А.В., Бохонкова Ю. О. Соціально-психологічна характеристика жінок, які переживають кризу середнього віку. Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі. 2021. №1. С. 336-338.

4. Руденко О.В., Ніколаєв Л.О., Мігальчан І.О. Феномен кризи середнього віку та її подолання засобами психологічного консультування. Наукові перспективи. 2023. №11. С. 1345-1359.

5. Хохлова Ю., Никоненко О. Поняття кризи середнього віку: вікові зміни та психологічні особливості. Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку. 2023. №1. С. 547-549.

УДК 159.9:364

Мельник Іларія Володимирівна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Палилюлько Оксана Михайлівна

кандидат історичних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Емоційне вигорання є однією з найбільш актуальних проблем, з якою стикаються соціальні працівники у своїй професійній діяльності. Високий рівень емоційного навантаження, постійний контакт з людьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, потребують допомоги та підтримки, а також тиск з боку професійних обов'язків можуть призводити до розвитку хронічного стресу та виснаження. Психологічні причини емоційного вигорання включають знижений рівень підтримки з боку колег та керівництва, недостатність ресурсів для виконання завдань, особистісні особливості працівника, а також загальні умови праці.

У сучасних умовах важливість вивчення даної проблеми зростає, оскільки емоційне вигорання не лише негативно впливає на ефективність роботи соціальних працівників, але й може призводити до погіршення їхнього фізичного та психічного стану, знижуючи якість наданих послуг. Пошук шляхів подолання та запобігання емоційному вигоранню є необхідним кроком для забезпечення належного функціонування системи соціальної допомоги. У цьому контексті особлива увага приділяється розробці програм підтримки, тренінгів зі стресостійкості, а також методикам саморегуляції та відновлення емоційного балансу.

Дослідження показують, що емоційне вигорання серед соціальних працівників є комплексним і багатовимірним процесом, який розвивається поступово та впливає не лише на професійну, але й на особисту сферу життя. Соціальні працівники часто стикаються з високим рівнем емоційного навантаження через роботу з вразливими групами населення, такими як люди з інвалідністю, безпритульні, жертви насильства чи конфліктів. Через постійний контакт з чужими стражданнями та відсутність достатньої підтримки, багато з них відчувають втрату емпатії, що є однією з ключових ознак емоційного вигорання [1-2].

Дослідження, проведене в Сполучених Штатах, показало, що понад 60% соціальних працівників, які працюють з групами ризику, відчувають ознаки вигорання вже протягом перших п'яти років роботи. В Україні ситуація також є досить критичною, особливо у зв'язку з війною та зростанням кількості соціально вразливих верств населення. Це

призводить до збільшення навантаження на систему соціальної допомоги, де фахівці часто працюють понаднормово та без належних ресурсів і підтримки [3].

Психологічні дослідження підтверджують, що вигорання у соціальних працівників часто пов'язане з відчуттям професійної неефективності, коли зусилля, які вони вкладають у роботу, не приносять очікуваних результатів або залишаються непоміченими суспільством та керівництвом. Це може посилювати почуття безпорадності та ізоляції. Проте дослідники відзначають, що найбільш ефективним підходом до подолання цього явища є програми підтримки, які включають тренінги з управління стресом, методики роботи з емоціями та розвиток соціальних і професійних навичок.

Одним з успішних прикладів є досвід країн Скандинавії, де на державному рівні впроваджено системи менторства та психологічної підтримки для соціальних працівників. Такі програми допомагають знижувати рівень емоційного виснаження та підвищують мотивацію співробітників, що, в свою чергу, позитивно впливає на якість їхньої роботи та зменшує ризики розвитку психосоматичних захворювань.

Емоційне вигорання соціальних працівників є серйозною проблемою, яка негативно впливає на їхню професійну діяльність та якість життя. Воно зумовлене низкою психологічних факторів, таких як недостатня підтримка з боку керівництва, високий рівень емоційного навантаження та постійний контакт з клієнтами, які перебувають у важких життєвих обставинах. Розробка та впровадження програм психологічної підтримки та навчання методам саморегуляції є важливими кроками для зменшення рівня вигорання. Крім того, необхідно вдосконалювати робочі умови соціальних працівників, забезпечуючи їх ресурсами та адекватним робочим середовищем для виконання професійних обов'язків. Запровадження скандинавського досвіду менторства та підтримки може стати ефективним підходом у вирішенні цієї проблеми в Україні.

Список використаних джерел

1. Кривоконь Н. І. Соціально-психологічне забезпечення соціальної роботи: монографія. Харків: ФОП Олійник, 2011. 480 с.

2. Лич О. М. Зв'язок здатності вирішення життєвих криз людиною похилого віку із життєстійкістю. Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства: монографія колективна / За ред. Л.В. Помиткіної, О.П. Хохліної. К.: ТОВ «АльфаПК», 2019. С. 214219.

3. Малишева К. О. Синдром «емоційного вигорання» психолога-консультанта: психологічні чинники, профілактика та корекція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2003. 16 с.

УДК 159.9.01

Мельник Людмила Миколаївна

кандидат політичних наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ СТРАХИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Страх – це почуття, яке може виникати у всі часи, проте, у воєнний час ескалація страхів, створення постійної психологічної напруги та стресу стали своєрідною психологічною зброєю масового ураження. Коли страх стає домінуючим, він може обмежувати здатність особистості до раціонального мислення та призводити до негативних наслідків.

Ще із часів Античності феномену страху приділялося багато уваги. Так, Платон та Аристотель, розглядали, як страх впливає на психіку людини та її поведінку. Також, у римському світі, страх виступав як один з основних механізмів розгортання влади та контролю над народом. Чільне місце проблема страху посідає в екзистенційній філософії. Відповідно до погляду екзистенціалістів, страх виникає з усвідомлення власної свободи та відповідальності за свої вчинки та рішення. У філософії страх і тривога є екзистенціальними реаліями, вираженням нерозривної єдності, що зливає буття людської свідомості з буттям світу. У цьому контексті в екзистенціалізмі існує глибокий, ірраціональний, метафізичний страх-тривога та неемпіричний страх-страх.

Термінологічний словник екстремальної та кризової психології визначає страх - як «емоцію, що виникає у відповідь на дійсну або уявну небезпеку, пов'язана зі станом сильної тривоги, хвилювання» [2, с.125].

Незважаючи на те, що дослідженням феномену страху науковці займаються вже давно, однак немає загальноприйнятої дефініції «страх». За найчастішим визначенням страх розглядають як емоційний стан, який виникає від відчуття небезпеки або загрози. Це природний механізм самозахисту, який допомагає людині уникнути потенційно небезпечних ситуацій. Однак швидко перетворюється на проблему, коли страх стає необґрунтованим або надмірним.

М. Мовчан у статті «Феномен страху у сучасному світі» звертає увагу, що науковці виділяють природні, соціальні й екзистенціальні страхи (але є й інші класифікації) [1].

Зупинимося більш детально на екзистенціальних страхах. Розглянемо екзистенційні страхи крізь призму концепції екзистенційної психодинаміки американського психотерапевта, психіатра, доктора медицини І. Ялома. В основі цієї концепції лежить вплив екзистенційних аспектів життя, таких як смисл життя, свобода, смерть, на психічну самосвідомість та психічні процеси людини. Підкреслимо, що на

переконання І. Ялома свідоме усвідомлення цих екзистенційних аспектів може сприяти покращенню психічного стану людини.

Страх смерті під час війни постає найголовнішим перед кожною людиною. Кожен і кожна з нас, навіть не перебуваючи на фронті, відчуває, що смерть занадто близько, оскільки може загинути під час повітряної тривоги через ракетний обстріл. У результаті цього особистість втрачає здатність повноцінно жити. Така стресова ситуація можуть призводити до появи тривожності, депресії та інших психічних проблем, а з іншого боку перед людиною постає питання про те, що ти робиш тут і тепер, аби твоє життя відбулося, як врятувати країну, свободу, гідність і вижити в цій війні.

Не менш актуалізується під час війни і наступна екзистенційна даність як свобода. Під час війни екзистенціальна свобода є вирішальним аспектом людського існування. Саме в періоди лиха негараздів люди стикаються з найвищим випробуванням своєї свободи робити вибір і визначати свій власний шлях. Екзистенціальна свобода дає людям можливість визначати свої цінності, переконання та дії серед хаосу та невизначеності, зрештою формуючи свою ідентичність та мету перед обличчям лиха.

Нагальним перед особистістю у воєнний час є і даність смислу життя. Особистості можуть шукати відповіді на ці питання у релігії, родині, оточенні, у своїх діях, вчинках, стосунках, справах тощо. Набуття впевненості і розуміння власних цілей та цінностей може допомогти їм зберігати оптимізм, визначити свої пріоритети та допомагати іншим у цій складній ситуації.

Отже, погодимося із думкою В. Кебуладзе, що війна – жахливий, але потужний психотерапевт. Якщо вона не вбиває і не доводить до божевілля, може навчити давати раду всім іншим проблемам. Вправний психотерапевт має навчити людину прийняти себе, жити зі своїми проблемами, але не обіцяє позбавити їх.

Список використаних джерел

1. Мовчан М. Феномен страху у сучасному світі. URL. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1788/1/Movchan.pdf>
2. Екстремальна та кризова психологія: термінологічний словник / Ю. В. Александров, І. Є. Богданова, Ю. В. Воронова та ін. ; за заг. ред. О.В. Тімченко. Харків : ХНАДУ ; НУЦЗУ, 2010. 291 с.

УДК 37.013.42

Мещерякова Марія Сергіївна

студентка гр.015-21-1

спеціальності Професійна освіта (Нафтогазова справа)

Науковий керівник: Калюжна Таїсія Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ У МОВНІЙ ОСВІТІ

На сучасному етапі розвитку освіти важливою є інтеграція різних галузей знань задля підвищення ефективності педагогічних процесів. Одним з найактуальніших напрямків є поєднання психологічних та педагогічних підходів у мовній освіті, що дозволяє адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів, сприяючи їхньому особистісному та мовному розвитку. Інтеграція цих двох наук дає змогу створювати комплексні освітні програми, які зосереджені не лише на передачі знань, а й на розвитку емоційного інтелекту, соціокультурних компетенцій і критичного мислення.

Психологічні підходи у навчанні мов відіграють важливу роль, оскільки вони зосереджені на емоційних та когнітивних потребах учнів. Основні аспекти психології, які застосовуються у мовній освіті, включають мотиваційні фактори, емоційний інтелект, самооцінку та рівень тривожності. Ці фактори безпосередньо впливають на ефективність навчання та швидкість засвоєння мовного матеріалу. Основні психологічні підходи, які сьогодні використовуються у мовній освіті:

Оскільки мотивація є одним з основних чинників успішного вивчення іноземної мови, сучасні педагоги приділяють велику увагу її розвитку. Психологічні дослідження показують, що студенти, які відчувають внутрішню мотивацію до навчання, досягають значно вищих результатів, ніж ті, які залучені до процесу виключно з зовнішніх причин.

Дослідження в галузі когнітивної психології сприяють розробці методів, що покращують процеси сприйняття, запам'ятовування і відтворення мовного матеріалу. Наприклад, методи мнемоніки, контекстуального навчання та побудови асоціацій є ефективними інструментами для запам'ятовування нової лексики.

Педагогіка мовного навчання зосереджена на структурі, організації та методах навчального процесу. Сучасні педагогічні стратегії ґрунтуються на принципах інтерактивності, індивідуалізації та гнучкості. Основні педагогічні стратегії включають:

Комунікативне навчання орієнтоване на розвиток практичних навичок спілкування, зокрема здатності вести бесіду, висловлювати думки,

використовувати різні стилі мови залежно від ситуації. Цей підхід забезпечує інтерактивність і дозволяє студентам набувати досвід у реальних комунікативних ситуаціях.

Методологія проектів дозволяє студентам вивчати мову в контексті конкретних завдань або тем, наприклад, підготовки презентацій або створення відеороликів. Це сприяє розвитку критичного мислення та креативності, а також стимулює залучення студентів до навчального процесу.

Інтеграція психології та педагогіки дозволяє досягти більш комплексного підходу до мовної освіти. Це забезпечується завдяки синергії методів та інструментів, що враховують як індивідуальні психологічні особливості учнів, так і педагогічні принципи.

Залучення елементів емоційного навчання дозволяє учням краще справлятися з психологічними бар'єрами у вивченні мови. Завдяки вправам на розвиток емпатії та саморегуляції, студенти стають більш стійкими до стресу та покращують свої навички комунікації.

Використання реальних або змодельованих ситуацій допомагає студентам легше засвоювати мовні норми та культурні аспекти, формуючи мовну компетенцію, адаптовану до міжкультурного контексту. Наприклад, підготовка до інтерв'ю або робота з діалогами сприяють формуванню відповідних мовних та соціальних навичок. Застосування психологічних тестів для визначення когнітивних стилів і типів пам'яті дозволяє викладачам розробляти індивідуальні навчальні плани. Це сприяє підвищенню ефективності навчання, оскільки завдання підлаштовуються під природні схильності студентів. Цифрові технології стали незамінним інструментом у мовній освіті, що поєднує психологічні та педагогічні підходи для створення більш інтерактивного навчального процесу.

Інтерактивні вправи, відео-уроки та віртуальні мовні середовища сприяють розвитку мовних навичок у зручний для студента спосіб. Такі технології дають змогу організувати процес навчання відповідно до особистих інтересів і потреб. Використання інструментів для відстеження результатів дозволяє аналізувати успішність кожного студента та коригувати програму навчання відповідно до його досягнень і прогалин.

Інтеграція психології та педагогіки у мовній освіті є ефективним підходом до формування не тільки мовних, але й особистісних та міжкультурних компетенцій студентів. Сучасні методи, які враховують когнітивні та емоційні особливості учнів, забезпечують більш індивідуалізований і гнучкий процес навчання. Подальші дослідження у цій сфері сприятимуть розвитку нових технологій і методик, що зробить мовну освіту ще більш ефективною та доступною для широкого кола людей.

УДК 159.944.4.9.07

Мизгіна Тамара Іванівна

кандидат медичних наук,

Тур Артур Русланович

здобувач освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Військовослужбовці знаходяться в групі високого ризику розвитку посттравматичного стресового розладу, не тільки у наслідку виконання ними професійних обов'язків, але й постійного переживання за рідних, соціально-побутових проблем тощо. У військових, які повертаються до цивільного життя виникають проблеми, пов'язані з отриманими пораненнями і травмами, і вони потребують лікування, фізичної та психологічної реабілітації.

Метою нашого дослідження було узагальнення даних щодо проведення психологічної підтримки ветеранів бойових дій у цивільному житті.

Нами було проведено теоретичний аналіз наукової літератури з вивченого питання, її аналіз та узагальнення.

Надання психологічної підтримки ветеранам бойових дій в Україні набуло особливої актуальності. Тривалі наслідки бойового стресу не менше ніж в 40–80% випадків трансформуються в посттравматичні стресові розлади і можуть мати довготривалі наслідки. [1, 206].

Ветерани бойових дій після повернення до цивільного життя часто мають посттравматичний стресовий розлад, відчуття нівелювання цінності та мети в житті після демобілізації, труднощі у встановленні стосунків з родиною та оточуючими, інші психосоціальні проблемами.

Було проведено 33 глибинних інтерв'ю з ветеранами у різних регіонах України, за результатами яких має здійснюватися комплексна підтримка колишніх учасників бойових дій у їхній успішній реінтеграції до цивільного життя через структуровану систему освіти, професійного навчання та психосоціальної підтримки тощо. Особи з обмеженням функціонування часто мають обмежений доступ до праці, незручні і умови праці, фінансові труднощі, відчуття соціальної ізоляції та низьку самооцінку [2].

У реабілітації ветеранів має велике значення професійна психологічна підтримка за міжнародними стандартами, спрямована на швидке професійне відновлення поранених та інвалідів бойових дій, відновлення професійних якостей, професійну переорієнтацію, перепідготовку з наступним працевлаштуванням.

З метою забезпечення адекватної підтримки та допомоги військовим, які повертаються до цивільного життя, створені реабілітаційні центри, спрямовані на надання ефективної фізичної та психічної допомоги ветеранам.

Психологічна реабілітація передбачає надання наступних послуг:

- психологічна діагностика
- психологічна просвіта та інформування
- психологічне консультування
- психологічна підтримка і супровід
- психотерапія
- групова робота
- декомпресія (комплекс заходів з метою поступової реадаптації до звичайних умов життєдіяльності) [3].

Таким чином, психологічна допомога ветеранам бойових дій має бути всебічною, враховувати особисті потреби та особливості кожного пацієнта, охоплювати не тільки медичні аспекти подання посстресових розладів, але й бути спрямована на психо – соціальну підтримку із ефективною реінтеграцією до суспільного цивільного життя.

Список використаних джерел

1. Пузирьов Є. В. Бойовий стрес та його наслідки для військовослужбовців. / Є. В. Пузирьов, В. В. Ізвєков// Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, 2023, 34.73: с. 206.

2. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3862250-medicna-i-psihosocialna-pidtrimka-veteraniv-u-reintegracii-do-civilnogo-zitta-na-aki-problemi-voni-nagolosuut-i-so-proponuut.html>

3. Про затвердження Порядку проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб : Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2017-p#Text.t>.

UDC 811.111.659 (3)

Minkovska Daria

II year student, Faculty of Dentistry,

Scientific advisor: Kostenko Viktoriia

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Poltava State Medical University

**CODE GLOSSES IN DENTISTRY
ORIGINAL RESEARCH ARTICLES**

Relevance: Across various cultures, languages, and disciplines, scholars are expected to share their expertise and findings through formal academic genres, particularly the research article (RA). Successful writing demands that authors skillfully use language in accordance with community standards, ensuring the text is both cohesive and accessible. Metadiscourse encompasses the linguistic elements that improve communicative efficiency and effectiveness, reflecting the social dimension of the conveyed message [1, p.20]. Dentistry is a highly specialized field, where the language of research can be dense and difficult. As academic writing in dentistry often addresses a diverse audience—including researchers, practitioners, and students—it is crucial for authors to use linguistic tools that enhance the accessibility of their work. One such tool is code glosses, which are considered part of the interactive resources because they help organize the information, ensure clarity and improve reader comprehension. The effective use of glosses enhances the overall readability of the research, making it easier for readers to follow the arguments and methodologies presented in the text.

While there is limited data on metadiscourse tools specific to dentistry, the *purpose* of this study is to identify the types of code glosses and their frequency in dentistry original RAs published between 2018 and 2022 as well as to analyze their role on enhancing reader comprehension.

Materials and methods: This descriptive study seeks to examine language phenomena as they naturally occur in the text. A total of 40 research articles were retrieved in electronic format from high-ranking specialty journals (*American Dental Journal, British Dental Journal, The American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics, The Journal of Oral Rehabilitation*) for analysis. The identification and classification of interactional markers were conducted using Hyland's metadiscourse taxonomy [2, p. 158]. The articles were manually reviewed for the use and frequency of interactive markers, and then, for the same purpose, were processed using *Text Inspector*, a professional web tool.

Results: The quantitative analysis of findings obtained has revealed that code glosses are less frequent than transition or evidential markers that aligns with our previous study [3, p. 119], but still crucial in explaining complex terms

and concepts. A conventional original RA in dentistry (which might be around 3,000 to 5,000 words long) can include approximately 15 to 50 code glosses. These instances are distributed throughout the text, with a concentration in sections where explanations and examples are most needed, such as the introduction (to define key terms), methods (to clarify procedures), and discussion (to restate findings and provide practical implications). In dentistry, where technical terms often require clarification, code glosses might appear 5–10 times per 1,000 words, similar to other scientific fields. In contrast, transitions or evidentials appear twice as frequently [3, p.119].

Among the four specific types of code glosses, definitions, clarifications, examples, and reformulations, each serving a distinct function, clarifications have been identified as the most prevalent (54.7%) in dentistry RAs. Clarifications are often brief insertions providing further explanation or elaboration on a previously mentioned concept in order to avoid ambiguity or misinterpretation: *Restorative treatment for established white spot lesions can range from the most conservative (remineralization with fluoride, calcium, and phosphate) to the most aggressive (tooth reduction and porcelain veneers).* Clarifications are typically found in sections that involve complex data analysis or statistical results. Examples rank the second position, approaching to 16.8% of all code glosses. Authors in dentistry research often use examples to illustrate abstract or technical points, especially when describing procedures, clinical outcomes, or the implications of findings. Definitions (13.8%) and reformulations (14.7%) were found to be in the minority, and not as prevalent as initially hypothesized.

Conclusion: The technical nature of dental terminology and references to complex procedures require the use of code glosses to improve reader accessibility.

References

1. Cao F., Hu G. Interactive metadiscourse in research articles: A comparative study of paradigmatic and disciplinary influences. *Journal of Pragmatics*. Vol. 66. 2014. P. 15-31. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2014.02.007>
2. Hyland, K., Tse, P. (2004). Metadiscourse in academic writing: A reappraisal. *Applied Linguistics*. V. 25. 156–177.
3. Minkovska D. I. Interactive metadiscourse markers in dentistry research articles: diachronic study. *IMEDSCOP 2024: Proceedings of IV International Medical Students Conference*. Poltava, March, 28. 2024. P.119.

УДК 330.4:216.2

Міськова Вероніка Сергіївна

студентка

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Глобалізація сприяє поширенню англійської мови, що впливає на всі сфери життя, зокрема на мову. Англіцизми активно входять у сучасну українську мову завдяки інтернету, популярній культурі, бізнесу та технічним новаціям.

Взагалі, англіцизм – ідіома чи крилатий вислів – пов’язується у свідомості мовців з англійським джерелом незалежно від способів творення: українське “скелет у шафі (буфеті)” (сімейна таємниця) – англійське “skeleton in the cupboard”; англійське “To be or not to be” – українське “Бути чи не бути”. [5, 25]

Основними причинами запозичень англіцизмів є: відсутність українських еквівалентів для нових понять (особливо в ІТ-сфері, бізнесі, маркетингу); мода на використання англійських слів як символу сучасності та прогресу; спрощення комунікації в молодіжному середовищі через популярні англомовні соціальні платформи (Instagram, TikTok, YouTube).

Англіцизми використовуються:

- в контексті соціальних медіа, новин і масової культури (наприклад, «fake» може перекладатися по-різному, залежно від контексту. У інтернет-культурі воно часто використовується в значенні "фальшивка" наприклад, "фейкові новини" (англ. "fake news");

- ІТ та технології: програмне забезпечення, гаджети, процеси (наприклад, «апгрейд», «хештег»), зокрема: «Апгрейд» – слово-неологізм, що походить від англійської Upgrade (підвищувати якість)- "провести зміни, застосувавши більш сучасні або високі технології/вимоги". Похідне слово апгрейдити означає вдосконалення, модернізування будь-чого, надання якійсь субстанції або пристрою більш сучасного вигляду; «Хештег» - від англ. hashtag, утвореного від іменників hash – знак решітки і tag – мітка; ключове слово або фраза, якій передуює символ решітки #;

- бізнес та фінанси: терміни типу «стартап»: «Стартап» - від англ. startup company, startup (запускати) - це комерційний проект, заснований на будь-якій ідеї та потребує фінансування для розвитку; «Фандрейзинг» - від англ. Fundraising (збір коштів) - це практика, яка об'єднує людей та окремі спільноти для матеріальної підтримки соціально-значущих ініціатив;

- повсякденна мова та молодіжний сленг: запозичення типу «вайб», «краш», «фейл»: «Фейл» - невдача, провал від англ. to fail (зазнати

невдачі); «Вайб» - (від англійського слова *vibe* - "вібрація") означає почуття атмосфери навколо чогось, загальний настрій; «Краш» (варіант - креш) – від англійського дієслова *crush*, який має значення "деформувати", "зламати". Функціонує переважно як іменник зі значеннями «об'єкт безмірного обожнювання і зазвичай таємного кохання» (мій/моя краш), а також «стан сильної закоханості-обоження» (у нього на мене краш).

Форми та способи адаптації англіцизмів:

- *Транскрипція та транслітерація*: англійські слова передаються через кирилицю («лайк», «пост»).

- *Калькування*: дослівний переклад англійських словосполучень («баланс між роботою та життям» – «work-life balance»).

Деякі англіцизми впливають на морфологічну та синтаксичну систему української мови. Наприклад, виникають нові словотворчі моделі, що базуються на англійських зразках («френдити», «шерити»).

Різні покоління по-різному ставляться до англіцизмів: старше покоління часто сприймає їх як загрозу для мови, тоді як молодь вважає їх природним елементом розвитку.

Важливість балансу між відкритістю до мовних запозичень та збереженням мовної ідентичності. Держава та мовні інституції намагаються регулювати запозичення, але це часто суперечить реаліям швидкого розвитку мовного середовища.

Перспективи розвитку: сьогодні, переглядаючи газету чи журнал з оголошеннями про роботу, можна легко не зрозуміти значення деяких вакансій, таких як "хендмейкер", "іміджмейкер", "мерчендайзер", "провайдер", "супервайзер" чи "ріелтор". Постійно пропонується реклама різноманітних закордонних товарів, для яких в українській мові часто бракує відповідних слів. Це сприяє прямому запозиченню термінів з англійської, переважно через усно-писемний шлях, оскільки реклама зазвичай використовує аудіовізуальні засоби впливу. Відомо, що мета реклами – привернути увагу україномовних споживачів, і часто вона маскує звичні речі, для яких можуть існувати українські назви.

Вплив англіцизмів на українську мову можна розглядати з двох різних сторін:

- з одного боку, наша мова постійно збагачується, поповнюється новими термінами та поняттями;

- а інші вважають, що англіцизми та іншомовні запозичення тільки засмічують мову, витісняючи власне українські слова.

Чи продовжиться експансія англіцизмів у майбутньому, і як це може змінити структуру української мови? Прогнозується, що з розвитком технологій кількість англіцизмів лише збільшуватиметься. Цей процес є незворотнім, і його ніхто не в силі зупинити. Єдине, що можна зробити - активніше виробляти і популяризувати українські відповідники.

Список використаної літератури

1. Гуманітарний вісник. Серія – іноземна філологія. Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики. – Харків, 2008
2. Русанівський В. М. Науково-технічний прогрес і мова. – К, 1978
3. Ярошенко, Микола Англійські запозичення в українській мові ХІХ-ХХ століть [Текст] / М. Ярошенко, Л. Гудзь // Українознавчий альманах. - 2012. - № 9. - С. 207-209.
4. Ломовцева А. Новітні англіцизми в укр.мові і проблема лексичної варіантності// Укр.мова. 2003 - № 1.- с. 96-102.
5. Українська мова. Енциклопедія. – К.: 2000. – 460 с. 6. Англіцизми в українській мові. - http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Philologia/3_57397.doc.htm

УДК 808.5:34

Мірошниченко Юліана Вадимівна

студентка ІІ курсу, першого бакалаврського рівня, спеціальності «Право»,
навчально-наукового інституту права та психології
Науковий керівник: Бортун Каріна Олександрівна
кандидат філологічних наук, доцент
Національна академія внутрішніх справ

***ОСНОВИ РИТОРИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ ЮРИДИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ Й ТРАНСФОРМАЦІЇ***

Риторичне мистецтво є невід'ємною складовою професійної діяльності юристів. Уміння переконливо доносити свої думки, аргументувати позицію клієнта, чітко формулювати правові вимоги та досягати бажаного результату в суді чи на переговорах – усе це вимагає знань основ риторики. Юрист, який володіє риторичним мистецтвом, має значно більше шансів переконати суддю, колег або опонента у справедливості своєї позиції. Адже сучасна людина витрачає значну частину часу на спілкування, особливо це стосується професій юристів, де мова є інструментом діяльності. Мовна майстерність юриста повинна відповідати високим стандартам: грамотність, переконливість, етичність, вміння адаптувати мову до ситуації та слухача. Юрист має володіти навичками спілкування, переконувати словом і брати участь у дебатах і дискусіях [6].

Варто наголосити, що зародки ораторської майстерності сягають Давньої Греції, де риторика поставала як основний метод ведення політичних і судових дискусій. Демосфен і Цицерон вплинули на розвиток

цієї науки, що дозволило сформувати її як окрему галузь знань. У Римі ця наука стала невід'ємною частиною підготовки юристів, бо успішний виступ у суді залежав не лише від знання законів, але й від уміння переконувати аудиторію. Цицерон особливо підкреслював значення риторичних умінь для правників, наголошуючи, що хороший адвокат повинен уміти ефективно структурувати свої промови, будуючи їх на логіці й емоціях [5].

Сучасний етап трансформації риторичного мистецтва для юристів є важливим елементом їх професійної діяльності, адже ефективно володіння мовою та здатність переконувати мають вирішальне значення в юридичній практиці [8]. А побудова аргументів, формулювання правових позицій і впливу на суд, присяжних, клієнтів або колег є важливою для успішного виступу.

Варто наголосити, що юристи мають не лише добре володіти фактами, наводити аргументи, але й аналізувати мовленнєву тактику опонентів. Саме уміння віднаходити логічні прогалини чи слабкі сторони в позиціях протилежної сторони є одним із важливих аспектів юридичної риторики. Адже успішна діяльність у суді вимагає навичок публічного виступу, зокрема роботу з голосом, дикцією, інтонацією й невербальною комунікацією, яка допомагає встановити контакт із аудиторією.

Ефективні риторичні прийоми для сучасного правника передбачають повагу до моральних і етичних стандартів. Адже важливим є не лише переконати суд і учасників цього процесу, щоб залишити позитивне враження про власну професійну етику, позитивну репутацію. Адже важливим є використання риторичних прийомів для побудови ефективної стратегії захисту та пошуку аргументів. Стратегія захисту передбачає використання емоційних аргументів, прийомів і софістичних технік. Варто наголосити, що розвиток технологій та інновацій дає можливість юристам використовувати у своїй діяльності великий репозитарій презентаційних матеріалів, відео- та аудіоматеріалів, інфорграфіку, елементи доповненої реальності для підкріплення своїх виступів.

Розуміння аудиторії і вміння управляти емоціями як своїми, так і слухачів є невід'ємним елементом сучасного риторичного мистецтва. Саме емоційний інтелект постає важливою складовою ефективного публічного виступу. Адже уміння розуміти та контролювати власні емоції, а також розпізнавати та впливати на емоції є важливими для оратора, адже визначають його здатність досягти бажаного впливу. У сучасному світі, де інформаційний потік стає дедалі швидшим, емоційний інтелект промовця набуває все більшого значення, допомагаючи забезпечити глибший контакт із аудиторією.

Отже, риторичне мистецтво є невід'ємною частиною професійної підготовки юристів, оскільки вона безпосередньо впливає на їхню здатність успішно виконувати свої професійні обов'язки. Саме це повинно

бути невід'ємною складовою програм під час навчання здобувачів вищої освіти спеціальності «Право», бо саме ораторство допомагає юристам досягати успіху в правовій практиці, що є здатністю впливати на рішення аудиторії і реагувати на основні вектори трансформації культури професійного мовлення.

Список використаних джерел

1. Бортун К.О. Стилiстичний потенцiал емоцiйно-експресивної лексики у романах Дари Корній. *Закарпатські фiлологiчні студії*. Вип. 21. Т. 1 2022. С. 15–19. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.2>
2. Бортун К.О. Статус і функцiйно-семантичнi особливостi iмператива в граматичнiй системi української мови. *Вiсник Донецького унiверситету*. Серiя Б: Гуманiтарнi науки, 2015. № 1. С. 46–52.
3. Бортун К.О. Форми спiльної дiї в українській мовi як виразники iмперативностi. *Науковий вiсник Дрогобицького державного педагогiчного унiверситету iменi Iвана Франка*. Серiя: Фiлологiчнi науки (мовознавство): зб. наук. праць. 2017. № 7. С. 20–23.
4. Бортун К. Мовнi засоби експресивностi в жiночих перiодичних журналах. *Розвиток сучасної освiти i науки: результати, проблеми, перспективи*. Том XIII: Утилитарна цiннiсть наукових дослiджень. Конiн – Ужгород – Перемишль. Херсон: Посвiт, 2022. С. 164–167.
5. Красницька О. В. Спадщина риторiв та ораторiв доби античностi в ораторській дiяльностi сучасного викладача. *Духовнiсть особистостi: методологiя, теорiя i практика*. 2022. Вип. 2. С. 52 – 63. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2022_2_7
6. Молдован В.В. Судова риторика. Київ, 1998. 222 с.
7. Гурвич С.С., Погорелко В.Ф., Герман М.А. Основи риторики. Київ, 1988. 248 с.
8. Kuznetsov Y., Bortun K., Suran T., Pilash M., & Shkurko H. Comparación de la arquitectura del texto dialectal en ucraniano e inglés. *Apuntes Universitarios*, 13 (1). 2023. <https://doi.org/10.17162/au.v13i1.1317>

УДК 355.426:364.62(477)

Мойсеєнко Альберт Володимирович

здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Шандрюк Сергій Костянтинович

доктор психологічних наук, професор

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

СТРАТЕГІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ

Участь у бойових діях та військові конфлікти мають значний вплив на психологічний, фізичний та соціальний стан людини, що повертається до мирного життя. Реінтеграція учасників бойових дій є важливим завданням сучасного українського суспільства, особливо в умовах тривалої військової агресії на сході країни. Проблема повернення ветеранів до цивільного життя потребує комплексного підходу, який включає не лише надання медичної допомоги, але й соціальну, економічну, освітню та психологічну підтримку.

Реінтеграційні стратегії, розроблені на державному та місцевому рівнях, а також за підтримки міжнародних організацій та громадських ініціатив, мають на меті створення сприятливих умов для соціальної та професійної адаптації ветеранів. Однак, ефективність цих стратегій потребує ретельного аналізу та оцінки з огляду на виклики, з якими стикаються учасники бойових дій після повернення: труднощі з працевлаштуванням, психологічні травми, соціальна ізоляція, обмежений доступ до медичних послуг та інші.

У ході дослідження, присвяченого стратегіям реінтеграції учасників бойових дій в українському суспільстві, було виявлено низку важливих аспектів, які розкривають ефективність та проблемні зони існуючих програм. Український уряд у співпраці з міжнародними партнерами, такими як НАТО та Європейський Союз, активно впроваджує програми, спрямовані на підтримку ветеранів. Одним із ключових напрямів є професійна реабілітація, яка включає навчальні курси, перенавчання та програми працевлаштування. За даними Міністерства ветеранів України, за останні кілька років кількість учасників, які успішно працевлаштувалися завдяки цим програмам, зросла на 25% [2].

Однак, попри позитивні зміни, значна частина ветеранів стикається з труднощами, зокрема з психосоціальною адаптацією. Дослідження показують, що близько 60% учасників бойових дій відчують симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що значно ускладнює їхню інтеграцію в мирне життя. Психологічна підтримка, хоч і є частиною державних програм, залишається недостатньою, оскільки на одного

військового психолога припадає понад тисячу ветеранів. У таких умовах громадські організації відіграють важливу роль, організовуючи групи підтримки та терапевтичні заходи, однак ці ініціативи потребують додаткового фінансування та інтеграції в загальнодержавну систему.

Особливо варто зазначити досвід реабілітаційних центрів, які застосовують комплексний підхід до лікування та реінтеграції. Один із таких центрів у Львівській області розробив програму, що включає фізичну терапію, психотерапію та арт-терапію. За рік програми близько 80% ветеранів, які пройшли повний курс лікування, змогли повернутись до активного соціального життя, знайти роботу або продовжити навчання [1].

Також, цікаво, що в Україні все більше уваги приділяється цифровізації послуг для ветеранів. З 2022 року впроваджено мобільний застосунок для учасників бойових дій, який дозволяє отримувати консультації, інформацію про наявні програми підтримки, а також реєструватися на курси онлайн. Цей підхід демонструє ефективність у спрощенні доступу до послуг, що знижує бар'єри для тих, хто проживає у віддалених регіонах/

Загалом, результати дослідження вказують на позитивні тенденції в реінтеграції ветеранів, але також підкреслюють необхідність удосконалення існуючих стратегій, зокрема в аспектах психологічної підтримки та адаптації до цивільного життя, особливо для ветеранів із травматичним досвідом.

Дослідження реінтеграційних стратегій учасників бойових дій в українському суспільстві показало, що наявні програми мають позитивні результати, однак вони потребують удосконалення. Ефективність реінтеграції залежить від комплексного підходу, який включає професійну, медичну та психологічну підтримку. Значну роль відіграє співпраця державних структур з міжнародними організаціями та громадськими ініціативами, що дозволяє розширити спектр послуг для ветеранів. Однак, існують значні виклики, зокрема психосоціальна адаптація та працевлаштування, які потребують додаткової уваги та ресурсів. Особливої уваги заслуговують реабілітаційні центри, що використовують комплексний підхід, який демонструє високий рівень ефективності. Цифровізація послуг для ветеранів також сприяє зниженню бар'єрів та поліпшенню доступу до допомоги, проте потребує подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Олексюк К.О. Вдосконалення публічно-управлінських механізмів забезпечення соціальної реабілітації учасників бойових дій. 2024. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/19043>
2. Ткачук Я. Публічна політика підтримки реінтеграції військово-службовців як фактор забезпечення суспільного добробуту. <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/1a59447c-9fe1-4f7b-ab38-764ced0a1ad/download>

УДК 355.426:616.89-008.441.44(477)

Моргун Владислав Володимирович

здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Палилюлько Оксана Михайлівна

кандидат історичних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

***ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ АТО: ВПЛИВ
ПОЛІТИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПРОГРАМ***

Після початку військових дій на сході України тисячі українських військовослужбовців стали учасниками антитерористичної операції (АТО). Внаслідок бойових дій багато з них зазнали фізичних, психічних та емоційних травм, що потребують не лише медичного, але й комплексного психологічного втручання. Психологічна реабілітація учасників АТО стає важливим компонентом у процесі їхнього повернення до мирного життя, соціальної адаптації та інтеграції в суспільство.

Однак ефективність реабілітаційних програм значною мірою залежить від політичних та соціальних умов, у яких вони реалізуються. Політичні рішення, суспільне ставлення до ветеранів, соціальні стереотипи, а також економічні та соціальні виклики впливають на доступність, якість і результативність психологічної допомоги. Дослідження цих чинників дозволяє виявити, наскільки успішної програми реабілітації адаптуються до змінних умов та які механізми підтримки можна застосовувати для підвищення їхньої ефективності.

У процесі дослідження психологічної реабілітації учасників АТО виявлено кілька важливих аспектів, що демонструють, як політична та соціальна ситуація впливає на ефективність реабілітаційних програм. Одним із найбільш помітних факторів є суспільне ставлення до ветеранів, яке варіюється залежно від політичних подій і соціальної стабільності в країні. Наприклад, під час загострення військової агресії та зростання національної єдності спостерігається більш позитивне ставлення до ветеранів, що сприяє їх соціальній адаптації. У такий період створюються нові можливості для розширення підтримки, зокрема відкриття додаткових центрів реабілітації та залучення до програм спеціалістів із психічного здоров'я [2].

Проте зміна політичної ситуації, зокрема в періоди економічних криз або політичної нестабільності, негативно впливає на ці програми. Часто скорочуються державні витрати на реабілітацію, і це позначається на якості та доступності послуг для учасників АТО. Крім того, громадські ініціативи, які зазвичай підтримують ветеранів, можуть втрачати ресурсну

базу, оскільки суспільна увага перемикається на інші нагальні питання.

Інший аспект пов'язаний з особистим сприйняттям ветеранами свого статусу та ролі у суспільстві. Дослідження показали, що в умовах соціальної підтримки та визнання їхньої участі у військових діях ветерани демонструють вищу мотивацію до участі у реабілітаційних програмах. Водночас негативні зміни у суспільному дискурсі, наприклад, зростання критичних настроїв щодо військових або зменшення уваги до їхніх проблем, ведуть до відчуття ізоляції та відмови від участі у таких програмах [1].

Особливу роль відіграє міжнародна допомога та співпраця. У співпраці з міжнародними організаціями в Україні було створено кілька сучасних програм, орієнтованих на надання комплексної допомоги ветеранам. Ці програми зосереджені на поєднанні традиційних методів психологічної допомоги з інноваційними підходами, включаючи арт-терапію, групову психотерапію та спеціальні тренінги з адаптації до мирного життя. Співпраця з європейськими партнерами також допомогла Україні запровадити стандарти реабілітації, які відповідають міжнародним нормам.

Дослідження впливу політичної та соціальної ситуації на ефективність програм психологічної реабілітації учасників АТО в Україні продемонструвало тісний зв'язок між політичним середовищем, суспільним ставленням і результативністю реабілітаційних заходів. У періоди соціальної стабільності та зростання національної єдності створюються додаткові можливості для розвитку центрів реабілітації та впровадження сучасних методів терапії, що позитивно позначається на соціальній адаптації ветеранів. Натомість під час економічних криз або політичної нестабільності доступність послуг зменшується, що негативно впливає на учасників АТО. Виявлено, що ефективність реабілітаційних програм також залежить від суспільної підтримки та визнання ролі ветеранів, оскільки це впливає на їхню мотивацію та залученість до програм. Міжнародна співпраця допомагає запроваджувати стандарти, які відповідають найкращим практикам, однак стабільність і політична воля залишаються ключовими умовами для успішної реалізації програм реабілітації в Україні.

Список використаних джерел

1. Бриндіков Ю.Л. Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи. 2018. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/items/dd1d2dc5-ef30-498d-9cac-07ebc0786c90>

2. Вус В.І. Терапевтичний потенціал малих груп у збереженні психічного здоров'я учасників бойових дій на сході України: аксіологічний підхід. 2019, 95.

УДК 316.6:159.9

Моравецький Юрій Ігорович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Хмельницький національний університет

**ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ВПЛИВУ
ЖИТТЄВИХ КРИЗ НА ДИНАМІКУ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН**

Сучасні соціальні та економічні умови нерідко призводять до виникнення життєвих криз, що негативно позначаються на функціонуванні сімей. Вивчення впливу життєвих криз на динаміку сімейних відносин стає дедалі актуальнішим, зокрема в контексті гендерної проблематики. Гендерні ролі, стереотипи та очікування можуть значно впливати на те, як члени сім'ї реагують на стресові ситуації та взаємодіють між собою в умовах кризи. Метою цієї статті є дослідження гендерних особливостей впливу кризових ситуацій на динаміку сімейних відносин. Гендерні ролі, що визначають поведінкові моделі та соціальні очікування щодо чоловіків і жінок, значно впливають на сімейні відносини в умовах життєвих криз. Традиційно чоловікам приписується роль захисника та годувальника, у той час як жінки часто асоціюються з відповідальністю за емоційну підтримку і турботу про сімейний затишок. У кризових ситуаціях ці стереотипні ролі можуть посилюватися, викликаючи додаткові емоційні та психологічні навантаження [3, с.49].

Дослідження показують, що жінки частіше зазнають психологічного стресу через необхідність виконувати як традиційні гендерні ролі, так і додаткові обов'язки, які виникають у кризові моменти. У той же час, чоловіки, зіткнувшись із неможливістю забезпечити економічну стабільність сім'ї, можуть зазнавати відчуття безпорадності та втрати соціального статусу, що негативно впливає на їхню самооцінку та комунікацію з іншими членами сім'ї.

Життєві кризи, такі як економічні труднощі, втрата роботи, хвороби або війни, призводять до змін у структурі та функціонуванні сімей. Кризові ситуації можуть посилювати конфлікти всередині сім'ї або, навпаки, стимулювати тіснішу співпрацю та підтримку. У цьому контексті важливо враховувати гендерні особливості реагування на стрес. Жінки частіше виявляють схильність до відкритої комунікації та емоційної підтримки, що сприяє збереженню сімейних відносин навіть у складних обставинах. Чоловіки, навпаки, через соціальні норми можуть уникати обговорення емоційних проблем, що ускладнює подолання сімейних криз та зменшує рівень взаєморозуміння. Гендерні стереотипи щодо прояву слабкості чи вразливості можуть стати перешкодою для відкритого вирішення проблем, знижуючи ефективність сімейної комунікації [2, с.28].

Гендерні ролі також визначають стратегії, що використовуються чоловіками та жінками для подолання життєвих криз. Чоловіки зазвичай схильні використовувати стратегії уникнення або активного вирішення проблем, тоді як жінки частіше звертаються до емоційної підтримки та соціальних мереж для отримання допомоги. Ці відмінності можуть впливати на якість сімейної взаємодії та динаміку подолання кризи. Дослідження показують, що сім'ї, у яких члени виявляють здатність поєднувати різні підходи до вирішення кризових ситуацій, досягають більшого рівня адаптивності та психологічного благополуччя. Зокрема, співпраця між чоловіками та жінками у вирішенні як практичних, так і емоційних проблем сприяє зміцненню сімейних зв'язків та підвищенню стійкості сім'ї до стресу.

Гендерний підхід до дослідження впливу життєвих криз на динаміку сімейних відносин дозволяє виявити специфіку ролей та поведінки чоловіків і жінок у кризових ситуаціях [1, с.53]. Врахування гендерних аспектів є важливим для глибшого розуміння внутрішньосімейної динаміки та розробки ефективних стратегій підтримки сімей у періоди життєвих криз. Успішне подолання кризових ситуацій значною мірою залежить від здатності сім'ї до комунікації, гнучкості в розподілі гендерних ролей та готовності до взаємопідтримки.

Список використаних джерел

1. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.О. Черезова. – Бердянськ, БДПУ, 2016. – 193 с.
2. Гендерні дослідження : прикладні аспекти : монографія / [В. П.Кравець, Т.В. Говорун, О. М.Кікінежді та ін.] ; за наук. ред. В. П. Кравця. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 448 с.
3. Крамченкова В.О., Чепелева Н.І. Подружні конфліктогени як ознака сімейної кризи на різних етапах життєвого циклу сім'ї. 2022. Наук. вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. 1: 47-51.

УДК 377:004.9

Невінчаний Віктор Анатолійович

магістрант

Науковий керівник: Хоцькіна Світлана Миколаївна

завідувачка кафедри професійної та соціально-гуманітарної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент

Криворізький національний університет

ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій стимулює трансформацію виробництва та потребує кваліфікованих фахівців з високим рівнем ІКТ-компетентності. Завдання закладів фахової передвищої освіти – підготувати здобувачів до виконання ними професійних обов'язків, забезпечити формування знань, вмінь та ставлень, які складають базис ІКТ-компетентності [1]. ІКТ-компетентність здобувачів закладів фахової передвищої освіти – це складна цілісна структура, до якої входять знання, навички та ставлення, необхідні для успішного використання ІКТ в процесі навчання та майбутньої професійної діяльності [2].

Процес формування ІКТ-компетентності у закладах фахової передвищої освіти має бути системним та охоплювати всі компоненти освітнього процесу. Важливим аспектом є інтеграція ІКТ у вивчення фахових дисциплін, що дозволяє здобувачам освіти опанувати специфічні для їхньої майбутньої професії цифрові інструменти та технології.

Ефективними методами формування ІКТ-компетентності є проєктна діяльність, кейс-метод, ділові ігри з використанням цифрових технологій. Особливу увагу слід приділяти розвитку критичного мислення здобувачів освіти при роботі з інформацією в цифровому середовищі, формуванню навичок кібербезпеки та етичної поведінки онлайн.

Важливим компонентом є також створення в закладі освіти відповідного цифрового освітнього середовища, що включає технічне забезпечення, програмні засоби, електронні освітні ресурси. Це дозволяє здобувачам освіти набувати практичного досвіду використання ІКТ у навчальній та майбутній професійній діяльності.

Формування та розвиток ІКТ-компетентності здобувачів закладів фахової передвищої освіти відбувається як в процесі очного, так і змішаного та дистанційного навчання, під час аудиторної та позааудиторної роботи.

Процес формування цифрової компетентності базується на структурі DigComp 2.2 [3] і охоплює п'ять основних областей:

– комунікація і співпраця (організація взаємодії за допомогою месенджерів, сервісів для онлайн-спілкування, спільної роботи);

– інформаційна грамотність та грамотність даних (ефективне використання платформи дистанційного навчання);

– створення цифрового вмісту (використання сервісів для гейміфікації, симуляторів, датчиків смартфонів, програм та додатків для створення інтерактивних матеріалів, інструментів штучного інтелекту);

– безпека (питання інформаційної безпеки та академічної доброчесності);

– розв'язання проблем (залучення засобів ІКТ для вирішення професійних завдань).

Дослідження досвіду формування ІКТ-компетентності здобувачів закладів фахової передвищої освіти, що процес аудиторної та позааудиторної роботи надає широкі можливості для розвитку цифрових навичок. Залучення ІКТ сприяє утворенню міцного зв'язку між навчальними дисциплінами та майбутньою професійною діяльністю здобувачів [5].

Результати узагальнення та систематизації досвіду дозволяють удосконалити підходи до формування цифрової компетентності здобувачів закладів фахової передвищої освіти. Зокрема, напрями оновлення включають розробку різнорівневих інструктивних матеріалів, посилення ролі ІКТ, забезпечення опановування цифровими технологіями, пов'язаними із майбутньою професійною діяльністю, та більш детальний розгляд питань інтелектуальної власності, авторського права та академічної доброчесності.

Список використаних джерел

1. Ala-Mutka K. Mapping digital competence: Towards a conceptual understanding (Technical Report European Commission JRC67075). Publications Office of the European Union. 2011. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.18046.00322>.

2. Saienko V., Kurysh N., Siliutina, I. Digital competence of higher education applicants: new opportunities and challenges for future education. *Futurity education*. 2022. P. 37–46. DOI: <https://doi.org/10.57125/fed/2022.10.11.23>.

3. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2, The Digital Competence framework for citizens – With new examples of knowledge, skills and attitudes. European Commission. 2022. DOI: <https://doi.org/10.2760/115376>.

4. González-Rodríguez C., Urbina-Ramírez S. Análisis de instrumentos para el diagnóstico de la competencia digital. *Revista interuniversitaria de investigación en tecnología educativa*. 2020. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.6018/riite.411101>.

5. López Simó V., Couso Lagarón D., Simarro Rodríguez C. Educación STEM en y para el mundo digital. *Revista de Educación a Distancia*. 2020. 20(62), 07. DOI: <https://doi.org/10.6018/red.410011>.

UDC 37.013.2

Nikitina Iryna Petrivna

senior lecturer at the Department of Language Training
Dnipro State University of Internal Affairs

***TECHNOLOGIZATION OF EDUCATION
AND THE PROBLEM OF THE DIGITAL DIVIDE***

Modern pedagogy faces numerous challenges caused by the changing world, technological progress and socio-economic transformations. Educational systems are under pressure from rapid changes that require updating approaches to teaching and upbringing. In this context, key problems of pedagogy concern both structural aspects and issues of methodology, technology and interaction with students.

Modern society is increasingly integrated into the digital environment, which places new demands on education. Schools play a key role in preparing the younger generation for life in this rapidly changing world. How can educational institutions help their students successfully adapt to digital realities?

The development of digital competencies is one of the priority areas. This includes not only teaching the basics of working with a computer, but also the development of algorithmic thinking, programming skills, the ability to effectively search for and analyze information on the network [1]. The integration of digital tools into the educational process - interactive whiteboards, online platforms, digital textbooks - makes learning more interesting and effective.

Distance learning, which has become especially relevant during the pandemic, also shows high efficiency for those who have limited access to traditional educational institutions, for example, due to geographical location or physical limitations [2]. It is important to note that technology allows expanding the boundaries of the educational space, erasing physical and time restrictions.

Despite the obvious benefits of technologization, the problem of the digital divide remains one of the most significant obstacles to equal access to quality education. The digital divide is inequality in access to digital technologies and the Internet among different social groups and regions. This is the gap between those who have the opportunity to use digital resources for study and work, and those who are deprived of this opportunity. This designation can be due to various factors: determining the status of the family, the idea of the place of residence, opportunities. However, if some students can use the tools to their full extent, others will be at a disadvantage [3]. This leads to a decrease in their motivation, a decrease in liquidity and, as the theory says, to an increase in social injustice.

The problem of the education gap has serious consequences. Firstly, it implements the principles of equal opportunities in education. Secondly, it

creates conditions for the emergence of new forms of social exclusion. Thirdly, it can lead to a decrease in the quality of education as a whole, as the teacher adapts his teaching methods to the capabilities of a smaller part of the class.

To solve the problems of widening the gap in education, it is necessary to take comprehensive measures. Firstly, it is necessary to provide access to modern technologies for all students. This provision can be achieved by creating computer classes in schools, free access to the Internet, and organizing a public access point. Secondly, it is necessary to develop special training programs for teachers aimed at improving their digital competencies. Thirdly, it is necessary to create educational resources that would be accessible to all students, regardless of their technical capabilities [4].

Finally, digital competence is an important component of the professionalism of a modern teacher/lecturer and at the same time the indicators of its effective formation ensure the successful functioning of a person in modern society. The term "digital competence" has become an integral qualitative criterion for characterizing the professional competencies of teachers of various educational institutions in Ukraine [5].

The technologization of education is an undoubted progress, but this progress must be inclusive. The technological transformation of education offers enormous opportunities to transform the learning process, making it more accessible, personalized, and effective. However, the problem of the digital divide prevents all students from taking advantage of these opportunities on equal terms. Coordinated efforts by states, educational institutions, businesses, and society are needed to address this problem. Only by ensuring equal access to technology and knowledge can we build a more equitable educational system that will contribute to the development of each person, regardless of their social status and place of residence.

References

1. Сисоєва С. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2545/
2. Карюк Є. О. Цифровізація як актуальний тренд шкільної географічної освіти. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01005ghd-a1cd.docx.html>
3. Стан цифрової нерівності: погляди громадянського суспільства на перешкоди прогресу в цифровому світі. URL: <https://gurt.org.ua/news/recent/83993/>
4. Головка Д. Ю. Цифрова трансформація у сфері освіти: виклики та можливості для підготовки кваліфікованих кадрів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737766/1/Цифрова%20трансформація%20у%20сфері%20освіти.pdf>
5. Стойка О. Цифровізація підготовки вчителів в Україні в контексті досвіду Угорщини та республіки Польща. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/56383/1/84.pdf>

UDC 811.111'255.2:[003.083:004]-021.321

Nikolaienko Yuliia

Associate Professor, PhD (Pedagogics)

Holovachova Yelyzaveta

Master's student

National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

Alina Aliksieieva

Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia

TRANSLATION PECULIARITIES OF ENGLISH ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN THE FIELD OF COMPUTER TECHNOLOGIES

Since ancient times, abbreviations and acronyms have been used in writing by all peoples. The purpose of their use was to save space on the textual information carrier (birch bark, ceramic tablets, parchment) and to speed up the writing of frequently used words and expressions. For example, the Romans used this form of writing to abbreviate their own names (*G.* – *Galius*, *Q.* – *Quintius*), and later other words (*v.c.* – *vir clarissimus* – ясновельможний чоловік). Also, abbreviations were used to abbreviate units of measure and weight [2, pp. 22–29].

Abbreviations were used later in written language in various fields, including medicine, art, science and technology. However, the largest number of abbreviations appeared because of the scientific and technological revolution of the mid-20th century.

Abbreviations are compound words formed from the first letters or other parts of words that make up a name or concept. They are used in spoken and written language [2, p. 31]. The main task of creating an abbreviation is to save linguistic means. Thus, when pronounced, the abbreviation is about five times shorter than the corresponding concept, and when written, such savings are even more significant [3, p. 33].

Abbreviations are also called acronyms. They belong to lexical abbreviations and are divided into sound-verbal abbreviations and acronyms. An acronym is an abbreviation whose phonetic structure is the same as that of common words. Acronyms are formed by using parts of words that are part of the original terminology or correlates (*CPS* (*computer programs standardization*) – стандартизація комп'ютерних програм).

Abbreviations and acronyms are one of the typological features of scientific and technical texts. They have always been a productive way of creating computer innovative units, a large number of which are now included in dictionaries of computer terms: *BIOS* (*basic input/output system*) – базова система введення/виведення, *ROM* (*Read Only Memory*) – пам'ять постійного зберігання, *RAM* (*Random Access Memory*) – пам'ять з довільним доступом.

One of the most difficult things in choosing a translation method for abbreviations and acronyms, which may have a universal spelling in all

European languages, is to consider how convenient it is to pronounce and write it in Ukrainian. In each case, it is important to consider the advantages and disadvantages of a particular method of translating abbreviations and acronyms.

So, here are the most common ways to translate abbreviations and acronyms:

1) translation with an abbreviation equivalent in Ukrainian. This is the way to translate well-known terms that are understandable without deciphering them: *PIN (Personal Identification Number) – PIN (персональний ідентифікаційний номер)* [1, p. 56];

2) translation-description, when there is no equivalent in the Ukrainian language to the concept that the abbreviation contains: *CAD (computer aided design) – система автоматизованого проектування* [1, p. 58];

It is an extremely productive way to translate computer abbreviations and acronyms, as the rapid development of the information technology sector does not allow most of them to find their equivalents in a timely manner and gain a foothold in the target language.

3) international abbreviations may remain untranslated: *ATM (automatic teller machine) – банкомат, GPS (Global Positioning System) – система глобального позиціонування*;

4) company names are usually translated by transliteration: *CCITT (International Telegraph and Telephone Consultative Committee) – МККТТ (Міжнародний консультативний комітет з телеграфії та телефонії)*;

A considerable number of abbreviations used in the English scientific and technical literature are homonymous, i.e. they have different meanings with the same graphical form. The full forms of the terms they refer to may belong to the same industry, which makes it even more difficult for the translator. For example, *CAT* means: *computer-aided testing – комп'ютерне випробовування, computer-aided typesetting – комп'ютерний набір, computer-aided typesetter – набірна машина, керована комп'ютером*.

The use of one of these ways of translating abbreviations depends on certain factors. The choice of translation method may be influenced by the style of the text, the type of abbreviated lexical unit, as well as the established norm of translation certain types of abbreviations and acronyms. Observing all of the above factors and choosing the right way to translate an abbreviated lexical unit guarantees the correct translation of the used unit.

References

1. Гращенко О. Переклад англійських та німецьких скорочень і акронімів з галузі комп'ютерної техніки на українську мову : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2009. 320 с.

2. Marchand H. The Categories and Types of Present-Day English Word Formation / H. Marchand. – Wiesbaden, Otto Harassowitz Publ., 1969. 379p.

3. Zmarzer W. Teoretyczne podstawy terminologii / W. Zmarzer – Warszawa: WLSiFW, 2001.

UDC 35.082.4

Ozernyy Maksym Ivanovych

***BARRIERS TO FEMALE LEADERSHIP
IN CORPORATE ENVIRONMENTS***

Despite significant progress in achieving gender equality, women continue to face numerous obstacles on the way to leadership positions in corporate structures. These barriers are often structural, cultural and psychological in nature and manifest in both overt and hidden forms. Understanding and overcoming these barriers is key to creating a diverse and inclusive workplace where leadership opportunities are available to all.

We agree with the researchers' opinion (M. E. Heilman, S. Caleo та F. Manzi), that «research on the effects of gender in employment settings has demonstrated pervasive bias against women striving to progress in their careers» [1, p. 166].

Shah S. notes that «In a cultural context where male leaders are perceived to be more competent than female leaders, males are more likely to be appointed to important leadership positions in higher educational institutions» [2].

During the analysis of the work of Aziz F., Kalsoom Q., and Quraishi U. it was noted that in Pakistan is a case in point where a study found that the leadership skills of decision-making, empowerment of employees and being a visionary are perceived to be associated with male leaders [3].

Available research shows that despite improvements in the gender balance in the workplace, women still face numerous barriers to achieving leadership positions. These barriers include stereotypes, lack of mentoring and networking opportunities, and unequal access to resources and training.

Despite the increase in the number of women in leadership positions, the gender imbalance in the highest echelons of power remains significant. Women often face a "glass ceiling" that limits their career growth.

Descriptive stereotypes, which depict men as agentic and women as communal, lead to the belief that women lack the qualities necessary for leadership roles traditionally seen as male-dominated. This perceived 'lack of fit' between women and leadership positions fosters negative expectations about women's performance, limiting their access to promotions, higher salaries, and organizational rewards [1].

Also, during the analysis, we paid attention to the fact that gender stereotypes have a significant impact on the evaluation of women in managerial positions. Research shows that during the hiring process, women's leadership potential is often overlooked and men are preferred, especially when leadership experience is lacking [4]. This is also manifested in the fact that men with less power tend to evaluate women worse and offer them lower wages [5]. In addition, although women in leadership roles are often rated as having as many

positive qualities as men, they are also more often attributed with purely negative "feminine" traits [6]. It is also worth noting that women are more likely to be promoted only when their performance is better than that of men, and the criteria for promotion are much stricter for women [7]. This indicates the presence of systemic barriers to women's career growth, which are often based on gender stereotypes and double standards in the corporate environment.

Let's proceed to the analysis of problems. Work-life balance is a significant challenge for women in leadership roles. Societal expectations of child and family care still largely rest on women, which can hinder their career growth. Even when women manage to balance career and family, corporate structures often underestimate this contribution or assume that women are less committed to their work because of family responsibilities. The lack of supportive policies, such as flexible hours, maternity leave or childcare assistance, only complicates the situation.

Mentorship and sponsorship are important elements for leadership development, but women often have less access to these resources compared to men. Mentors provide advice and sponsors actively promote employees during important career stages. In environments dominated by men, they are more likely to have sponsors, giving them a competitive advantage in terms of promotion and career opportunities. Without these important support mechanisms, it is more difficult for women to navigate corporate relationships and gain recognition in leadership programs.

In many corporate structures, women face exclusion from informal networks where important decisions are made, such as meetings after work, business trips or sporting events. These networks foster relationships and trust, often leading to promotions and leadership opportunities. Additionally, male-dominated corporate cultures can create hostile environments for women by tolerating sexist behavior or ignoring women in important meetings. Such practices reinforce the sense that management is a "men's club," discouraging women from aspiring to leadership roles.

Addressing this issue not only promotes fairness and equity, but also improves productivity and innovation in organizations. Supporting women in leadership roles is essential for economic growth and social development.

Modern research focuses on the search for gender-related mechanisms that limit women's career advancement opportunities. Various publications discuss social and organizational factors of gender inequality. These studies show that women often see their gender as a significant factor in career development, which can provide certain advantages in the short term, but in the long term it turns into a strategic barrier.

Overcoming barriers to female leadership in the corporate environment requires systemic change. Organizations must challenge gender bias, implement policies that support work-life balance, and provide women with access to mentoring and sponsorship. Additionally, creating inclusive corporate cultures

that value diversity and equality will help break down the glass ceiling and ensure that leadership opportunities are available to all based on merit, not gender.

References

1. Heilman M. E., Suzette Caleo, F. Manzi. Women at work: pathways from gender stereotypes to gender bias and discrimination. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior* 11.1. 2024. P. 165-192.
2. Shah S. Navigating gender stereotypes as educational leaders: An ecological approach. *Management in Education* 37.3. 2023. P. 140-149. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/08920206211021845>
3. Aziz F. Perceptions on gender-based differences in educational leadership. *Management in Education* 31.2. 2017. P. 75-81. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0892020617696628>
4. Player A., R. de Moura, G. Leite, A. C. Abrams. Overlooked leadership potential: the preference for leadership potential in job candidates who are men vs. women. *Front. Psychol.* 10. P.755. 2019. doi: 10.3389/fpsyg.2019.00755
5. Hoover A. E., Hack T., Garcia A. L., Goodfriend W., Habashi M. M. Powerless men and agentic women: gender bias in hiring decisions. *Sex Roles* 80. 2019. P. 667–680. doi: 10.1007/s11199-018-0964-y
6. Smith D. G., Rosenstein J. E., Nikolov M. C., Chaney D. A. The power of language: gender, status, and agency in performance evaluations. *Sex Roles* 80. 2019. 159–171. doi: 10.1007/s11199-018-0923-7
7. Lyness K. S., Heilman M. E. When fit is fundamental: performance evaluations and promotions of upper-level female and male managers. *J. Appl. Psychol.* 91. P. 777–785. 2006. doi: 10.1037/0021-9010.91.4.777

УДК 797.2

Омок Ганна Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Шуба Людмила Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Нікітенко Олексій Володимирович

студент факультету управління фізичною культурою та спортом, 3 курс
Національний університет «Запорізька політехніка»

**ВПЛИВ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ
НА МОТИВАЦІЮ ПРОФЕСІЙНИХ ПЛАВЦІВ ГОТУВАТИСЬ
ДО УСПІШНИХ СТАРТІВ**

Сьогодні ми спостерігаємо, за високими спортивними результатами не тільки видатних плавців, але й майбутніх чемпіонів, які тільки стали на ланку великих спортивних звершень. Але, на жаль, ми стикаємось, з певним переліком причин, які несуть за собою не бажання відвідувати тренування, особливо у видах спорту з високим рівнем фізичних навантажень, таких як плавання. Успішна спортивна діяльність не лише ґрунтується на фізичних здібностях, але й значною мірою залежить від вмотивованості, психічної стійкості та емоційної регуляції. Огляд наукових досліджень, акцентує увагу на важливості індивідуального підходу, враховуючи психологічні особливості спортсменів, що підкреслює необхідність розуміння особистісних характеристик для успішного тренувального процесу. Індивідуалізація дозволяє тренерам враховувати потреби, уподобання та рівень мотивації кожного спортсмена, що позитивно позначається на результативності та бажанні займатися спортом. Шаповалов Б. Б., досліджує важливість психомоторних навичок та їхній вплив на спортивну підготовку. Він підкреслює, що здатність керувати своїми рухами та координувати їх з ментальними процесами є критично важливою для досягнення високих спортивних результатів. Психомоторика включає здатність концентруватися, управляти емоціями та підтримувати мотивацію, що безпосередньо пов'язано з ефективністю тренувань; Клименко В. В. досліджує вплив емоцій на мотивацію спортсменів, підкреслюючи важливість позитивного емоційного стану для досягнення високих результатів. Згідно з його дослідженнями, саме позитивні емоції підсилюють мотивацію, тоді як стрес та негативні емоції можуть знижувати бажання тренуватися і впливають на загальний стан спортсмена. Лемешко Л. А. у своїх працях детально розглядає мотиваційні аспекти в плаванні, акцентуючи увагу на тому, що мотивація досягнень повинна формуватися відповідно до етапів спортивного розвитку. Він наголошує, що для спортсменів важливо розуміти свої особистісні цілі та

можливості, що сприяє максимальній реалізації їхніх фізичних і психічних ресурсів у змаганнях[1;4;5].

Отже, виокремлюємо основні аспекти впливу психологічного стану на спортивні результати спортсменів: 1. Оптимізація кілометражу для збереження мотивації. Надмірне фізичне навантаження може призвести до емоційного виснаження та зниження мотивації. Спортсмени, які тренуються на високих обсягах без достатнього відпочинку, часто стикаються з синдромом перетренованості, що вмикає депресію, втому. Водночас, адекватний розподіл навантаження сприяє підтримці високого рівня продуктивності на тренуваннях. 2. Вплив групи та соціальних взаємовідносин. Командні взаємини несуть як позитивний, так і негативний характер. Конкуренція в групі здатна розкрити у тренуючих працювати інтенсивніше, що покращує результати. Однак, якщо серед плавців виникають конфлікти, це звичайно стрес і спонукає відмовитись від бажання готуватись до змагальної діяльності. Підтримка один одного має важливе значення у формуванні позитивного клімату, що сприяє кращій адаптації та підвищує ефективність тренувального процесу. 3. Взаєморозуміння з тренером. Спільна мова з наставником є одним із ключових факторів, що дозволяє спортсменам демонструвати стабільні результати та залишатися в строю на довготривалій основі. Тренер який здатний забезпечити підтримку, враховуючи індивідуальні потреби спортсмена, мотивація – зростає, непорозуміння або надмірна критика з боку старшого наставника, – невпевненість у власних силах, занепад результату, бажання полишити спорт. 4. Особисте життя чи тренувальний процес?!. Проблеми в сім'ї, занепад у навчанні, ганебні стосунки з коханою людиною, – мотивація на нулі. Водночас, гармонійне життя створює відчуття рівноваги. Для досягнення «яскравих» результатів важливо тримати баланс між спортом та іншими сферами життя. Психологічна підготовка — невід'ємна частина спортивного тренування, оскільки дозволяє спортсменам не лише розкрити свій фізичний потенціал, але й підтримувати ефективність на тривалому етапі кар'єри.

Список використаних джерел

1. Гринь О.Р. Психологічне забезпечення та супровід підготовки кваліфікованих спортсменів : навч. посіб. Київ : Олімпій. літ., 2015. 276 с.
2. Коробейніков Г.В. Оцінювання психофізіологічних станів у спорті. Львів: ЛДУФК, 2013. 312 с.
3. Олійник Н.А., Войтенко С.М. Психологічні особливості спортивної діяльності: Монографія. – Вінниця: ВНАУ, 2020. – 240 с.
4. Шаповалов Б.Б., Бажанюк В.С., Камишин В.В. Психологічні особливості роботи з спортивно обдарованими дітьми: монографія. К. : Ін-т обдарованої дитини, 2014. 228, 126-142.
5. Клименко В. В. К49 Психологія спорту: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2006. 432 с.

УДК: 796.894-057.874

Офіцинський Олег Ярославович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ШВИДКІСНО-СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах дистанційної освіти рівень рухова активність учнів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) з кожним роком погіршується та заміщується більш пасивним способом життя. В учнів середнього шкільного віку рухова активність обмежується лише 2-3 уроками фізичної культури на тиждень. Як зазначають науковці, ключовою характеристикою рухової активності є фізична підготовленість, тобто показники фізичних якостей, які сприяють ефективній життєдіяльності людини та її фізичному здоров'ю (М. М. Булатова, М. М. Линець, В.М. Платонов, 2008; О. М. Худолій, О. В. Іващенко О.В., 2014) [2, с. 175; 5, с. 15].

Рівень розвитку таких фізичних якостей як сила, швидкість, витривалість, гнучкість позитивно впливає на фізичне, соціальне та психічне здоров'я учнів (О. В. Онопрієнко, Т. Ю. Круцевич Т. Ю, 2018) [3, с. 14; 4, с. 35].

Результати досліджень таких науковців як І. Р. Боднар, О. В. Римар, А. В. Соловей, Г. Г. Маланчук, П. П. Дацків (2015) [1, с. 11] свідчать, про низький рівень фізичної підготовленості, зокрема таких показників як швидкісно-силових якостей. Зупинимось більш детально про визначення поняття та видів швидкісно-силових якостей в учнів середнього шкільного віку. Поняття швидкісно-силових якостей охоплює здатність людини виконувати рухи з великою швидкістю, поєднаною з певною силою. Це поєднання сили та швидкості є критично важливим у багатьох видах спорту та фізичних активностях. Швидкісно-силові якості дозволяють виконувати вибухові рухи, такі як стрибки, метання, і є основою для розвитку загальної фізичної підготовки учнів.

У середньому шкільному віці розвиток цих якостей є особливо важливим, оскільки в цей період діти активно ростуть і їх м'язова система розвивається швидкими темпами. Саме у цьому віці формується база для подальшого розвитку фізичних можливостей. Швидкісно-силові якості можна поділити на кілька основних видів:

1. Швидкість і сила під час короткочасних рухів – це здатність виконувати рухи з максимальною швидкістю та силою за короткий проміжок часу. (наприклад, біг на короткі дистанції або стрибки з місця).

2. Вибухова сила. Включає здатність до раптового вибухового зусилля, (наприклад, під час стрибків у висоту або метання м'яча). Ця

якість поєднує максимальну силу та швидкість, зосереджуючи їх на виконанні одного вибухового руху.

3. Спринтерська витривалість – це здатність підтримувати високий рівень швидкісно-силової активності протягом трохи довшого періоду часу (наприклад, біг на 200 або 400 метрів із високою інтенсивністю).

4. Швидкісно-силова витривалість. Вона полягає у здатності виконувати серії рухів, які потребують поєднання сили та швидкості, але з можливістю відновлення після кожної такої серії. Це може включати повторні стрибки або біг з невеликими паузами між ними.

5. Координація рухів – це здатність виконувати рухи з високою точністю та синхронізованістю, що важливо для ефективного використання сили та швидкості. Вона є важливим компонентом швидкісно-силових якостей. Для учнів середнього віку координація має велике значення, оскільки координація в цьому році постійно удосконалюється.

Розвиток швидкісно-силових якостей важливий в період середнього шкільного віку. Значення полягає в тому, що розвиток швидкості та сили позитивно впливає на фізичний стан учнів і допомагає їм краще адаптуватися до фізичних навантажень. Добре розвинені швидкісно-силові якості допомагають підтримувати м'язи й суглоби в тонусі, зменшуючи ризик травм під час фізичної активності. Швидкісно-силова підготовка є базовим елементом у багатьох видах спорту, тож її розвиток у середньому віці закладає фундамент для майбутніх успіхів у спортивних змаганнях.

Отже, швидкісно-силові якості є ключовими для фізичного розвитку учнів середнього шкільного віку. Їх систематичний розвиток допомагає формувати витривалість, силу, швидкість та координацію, що є важливими не лише для спортивних досягнень, а й для загального здоров'я і гармонійного розвитку дітей.

Список використаних джерел

1. Боднар І.Р., Римар О.В., Соловей А.В., Маланчук Г.Г., Дацків П.П. Об'єктивні критерії для визначення функціонально-резервних можливостей учнів середнього віку. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання. 2015. №11. С. 11–19.

2. Булатова М. М., Линець М. М., Платонов В. М. Розвиток фізичних якостей. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Київ: Олімп. літ-ра, 2008. т.1. С.175-176.

3. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: Том 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Київ, 2018. 392 с.

4. Онопрієнко О.В. Теорія і методика розвитку рухових якостей школярів. Навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавничий центр ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 92 с.

5. Худолій О. М., Івашенко О.В. Моделювання процесу навчання та розвитку рухових здібностей у дітей і підлітків. Харків: ОВС, 2014. 320 с.

УДК 371.3

Павлюк Олена Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

Назаренко Неллі Олександрівна

здобувачка вищої освіти спеціальності «017 Фізична культура і спорт»

Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Дуальна освіта поєднує навчання в закладах вищої освіти з практичним досвідом на підприємствах й стає все більш популярною в Україні та світі. Цей підхід дозволяє здобувачам отримувати теоретичні знання та практичні навички одночасно, що значно підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Дуальна освіта має свої корені в німецькій системі професійної підготовки, яка існує з XIX століття. У країнах Європи та інших регіонах світу ця модель була адаптована до вимог сучасного ринку праці, що сприяло її популяризації.

Питання дуальної освіти як засобу ефективного поєднання теорії та практики вивчали Л. Марценюк та О. Груздев. Проблему дуальної форми здобуття вищої освіти як способу забезпечення вимог ринку праці до практичної підготовки випускників розглянуть в напрацюваннях О. Ярошенко. Разом із тим, феномен тенденцій розвитку дуальної освіти в ЗВО (зкладах вищої освіти) України потребує уточнень.

Наказом Міністерства освіти і науки України в документі «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти від 13.04.2023 р. № 426» зазначено, що основними завданнями дуальної форми здобуття фахової передвищої та вищої освіти є: 1) підвищення якості підготовки фахівців; підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання; посилення ролі роботодавців у системі підготовки фахівців на всіх етапах; 2) підвищення конкурентоздатності випускників закладів освіти, скорочення періоду їх адаптації до професійної діяльності, сприяння росту рівня зайнятості молоді; 3) зміцнення механізму, що забезпечує інтегрування освіти, науки і практичної діяльності в усіх галузях економіки, задля безперервного поступального руху завдяки тісній співпраці та прискореному обміну знаннями та інноваціями [2].

В останні роки ЗВО все більше співпрацюють з підприємствами. Це дозволяє здобувачам проходити стажування та отримувати практичний досвід у реальних умовах. Партнерство між університетами та компаніями стає основою для створення програм дуальної освіти.

Нові можливості для дуальної освіти відкриває впровадження цифрових технологій у процес навчання та виробництва. Здобувачі можуть використовувати сучасні інструменти, які допомагають їм краще підготуватися до майбутньої професійної діяльності.

Численними дослідженнями підтверджено, що важливим фактором в контексті дослідження є те, що більш гнучкими стають сучасні освітні програми, які дозволяють здобувачам поєднувати навчання з роботою. Зазначене сприяє підвищенню зацікавленості студентів у навчанні, адже вони бачать практичну цінність своїх знань [1; 3].

Дуальна освіта стає важливим елементом міжнародної співпраці в освіті. Обміни здобувачами та спільні програми з університетами інших країн дозволяють отримати новий досвід та знання, що розширює можливості для навчання.

Однак, попри численні переваги, дуальна освіта стикається з певними викликами, такими, як: невідповідність між навчальними планами та потребами ринку праці; складнощі у забезпеченні якісного наставництва; необхідність адаптації освітніх стандартів та ін.

Отже, дуальна освіта має потенціал стати ефективним інструментом підготовки кваліфікованих фахівців. Однак для реалізації цього потенціалу необхідно подолати існуючі виклики та забезпечити тісну співпрацю між закладами вищої освіти та підприємствами. Лише таким чином можна забезпечити високу якість освіти та відповідність освітніх програм вимогам сучасного ринку праці.

Список використаних джерел

1. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. Економіка та держава. 2021. № 3. С. 58–65. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=4884&i=92>.
2. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти від 13.04.2023 р. № 426. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89459/
3. Ярошенко О. Дуальна форма здобуття вищої освіти як спосіб забезпечення вимог ринку праці до практичної підготовки випускників. Проблеми освіти. 2023. № 1. С. 98. URL: <https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/issue/download/17/1-2023-pdf#page=63>

UDC 81'255.4:81'276.4]-021.321:791.221.71

Palii Kateryna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Lupai Olha

student of group 601-FF, Faculty of Philology, Psychology and Pedagogy

National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

Novak Kateryna

Student of Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

***PECULIARITIES OF TRANSLATING SLANG AND COLLOQUIALISMS
IN AUDIOVISUAL CONTENT: STRATEGY CHALLENGES AND
EXAMPLES BASED ON THE CATASTROPHE MOVIE "ARMAGEDDON"***

Slang and colloquialisms play an important role in audiovisual content, reflecting the nature of the characters, the socio-cultural environment and informal aspects of the language. However, translating such elements presents significant challenges, as they often do not have direct equivalents in the target language [1]. This requires translators to be creative and use different translation strategies to achieve maximum functional equivalence.

One of the fundamental objectives of translation is to ensure the preservation of the socio-cultural and emotional functions of slang and colloquialisms. To illustrate, consider the following example: "Hurry up! Hurry up! Come on! Come on!". The imperative "hurry up" is a colloquial expression that conveys a sense of urgency and impatience. Such expressions as "Come on!" are illustrative of the typical call to action in informal contexts. The translation may vary depending on the tone, context, and recipient. In this case, the use of the words "Поспішайте!" or "Бігом!" can convey the emotional intensity of the moment, but requires adaptation to the cultural characteristics of the target language. One of the main challenges for the translator is to maintain a fast pace of the dialogue, which is important for the dynamics of the scene. It is essential that slang expressions of this type reflect not only the semantic but also the emotional load, which emphasizes the urgency of the action.

Conversely, technical and professional jargon, such as that used in the oil and gas industries, can also present challenges for review. Terminology such as "manual override" or "fuel gauge" may not have clear equivalents in another language, necessitating a comprehensive understanding of industry realities from the translator. It is crucial to not only convey the technical essence of the terms but also to adapt them for the target audience to avoid alienation or misunderstanding. In instances where a term cannot be translated literally, the translator may employ compensation strategies or substitute it with a more general term that conveys the essence of the action or phenomenon.

It is important to consider the translation of informal exclamations such as "Damn!" or "Watch your heads!" In the initial case, the translation may vary from softer variants, such as "Ой!" or "Ой, Боже!" to more colloquial ones,

such as “Чорт забирай!” depending on the context and the overall style of the film. It is crucial to consider not only the intonation but also the current relaxation of censorship in the translation of audiovisual content, which allows for a more free interpretation of emotional exclamations. The strategy of translation adaptation should focus on preserving the intensity of the emotional load without distorting the overall style of the original.

A further crucial element is the timing of the subtitling process. The translation of audiovisual content is frequently constrained by temporal limitations, which may result in the abridgment of lengthy or intricate phrases. Nevertheless, this may result in the loss of significant elements of content or emotional subtleties [2] To illustrate, the phrase “We got to move!” can be abbreviated to “Вперед!” to conserve time, which enables the maintenance of the scene's dynamism but may result in the loss of some of the imperative connotation. Furthermore, the spatial constraints inherent in subtitling necessitate that translators make compromises between accuracy and readability. Shorter phrases, such as “Тікаймо!” in lieu of “Ми повинні тікати!” or “Рухаймося!” in the case of “We got to move!” permit the overall pace to be maintained, but may diminish the sense of danger and urgency originally conveyed.

In a technical context, the phrases “crack these pipes” or “blow the locks” also present particular challenges with regard to translation. The use of slang related to special professional processes complicates the process of translation due to the highly specialized nature of the expressions in question. In this case, the translator must take into account that overly technical terms may not be understood by the general audience, which prompts the use of more general or explanatory translation options.

Consequently, the translation of slang and colloquialisms in audiovisual content necessitates the implementation of comprehensive translation strategies, encompassing the adaptation to the cultural context, the preservation of stylistic and tonal features, and the technical consideration of the specifics of slang terms. In each instance, translators are confronted with a decision between the accuracy of the meaning and the stylistic appropriateness in the context of the target audience, which represents the pivotal point of audiovisual translation.

References

1. Бахов І. С. Субтитрування в перекладі як інструмент формування професійної ідентичності перекладачів в умовах глобалізації. *Наук. вісник Міжн. гуман. ун-ту. Сер.: Філологія. Вип. 38. Т. 1. Одеса, 2019. С. 122-127.*
2. Павельєва А.К. Способи перекладу лексичних одиниць в контексті молодіжних серіалів. *Наук. вісник Міжн. гуман. ун-ту. Сер.: Філологія. Вип. 62. Т.3. Одеса, 2023. С.26-29.*
3. Палій К.В., Лупай О.Ю. Особливості перекладу жаргонізмів і сленгізмів нафтогазової галузі українською мовою. *Наук. вісник Міжн. гуман. ун-ту. Сер.: Філологія. Вип. 62. Т. 3. Одеса, 2023. С. 30-33.*

УДК 376.015.31-056.262:502-047.22(045)

Панченко Оксана Олександрівна

доктор філософії, старший викл. кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність проблеми організації дослідницької діяльності дітей з особливими освітніми потребами важко переоцінити, адже це пов'язано із забезпеченням рівних можливостей у навчанні та розвитку. У сучасному освітньому просторі збільшується увага до адаптації педагогічних методів, форм та засобів для задоволення індивідуальних потреб кожної дитини, особливо дітей з порушеннями розвитку, що є ключовим аспектом інклюзивної освіти, яка прагне створити середовище, де кожна дитина зможе розкрити свій потенціал.

Дослідницька діяльність відіграє важливу роль у розвитку пізнавальних, творчих та соціальних навичок дітей з особливими освітніми потребами. Вона дозволяє не лише залучити їх до активного пізнання світу, але й розвивати самостійність, вміння комунікувати, а також сприяє їх соціалізації, вмінню співпрацювати з іншими дітьми. Поряд з цим, діти з особливими освітніми потребами, як і всі інші діти, мають природну цікавість до дослідження навколишнього світу, однак процес їх пізнання часто потребує спеціальної підтримки та адаптаційного супроводу з боку педагогів. Саме тому питання організації дослідницької діяльності в умовах інклюзивної освіти набуває особливого значення.

Забезпечення індивідуалізованого підходу до кожної дитини в межах дослідницької діяльності є необхідним для стимулювання розвитку її когнітивних можливостей. Правильна організація такої форми роботи може сприяти формуванню впевненості в собі, здатності до самовираження та комунікації, а також допомагає не лише академічному, але й емоційному та соціальному розвитку дитини, а також розвитку самостійності і впевненості у своїх силах. Тож, розглянемо особливості організації дослідницької діяльності дітей з ООП.

Для дітей з порушеннями розвитку, наприклад, із розладами аутистичного спектру (РАС), дослідницька діяльність може стати способом регулювання емоцій, які вони не завжди можуть передати вербально. Проведення досліджень, таких як спостереження за природою чи прості експерименти з водою та піском, не тільки активізують їхній інтерес, але й забезпечують високий рівень задоволення освітнім процесом. Педагогам варто враховувати, що діти з РАС часто мають підвищену або знижену чутливість до сенсорних стимулів (звуки, світло, текстури, запахи), що може викликати тривогу або дискомфорт під час

різних пізнавальних активностей. Тому педагогам варто створити «рутину» дослідницької діяльності, а отже повторювати однакові процедури та дії в різних дослідниках, щоб дитина відчувала себе впевнено і комфортно.

Для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату дослідницька діяльність дає можливість відчути контроль та свободу в межах своїх фізичних можливостей. Наприклад, під час створення художніх проєктів вони можуть використовувати адаптовані інструменти, такі як пензлі з подовженими ручками або спеціальні тактильні матеріали для малювання, що дозволяє дітям відчувати самостійність, навіть у простих завданнях, таких як сортування предметів за кольором або формою. Свобода вибору в рамках такої діяльності сприяє розвитку незалежності, що є важливим елементом їх соціальної адаптації.

Для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку або когнітивними порушеннями спільна дослідницька діяльність може стати платформою для розвитку навичок взаємодії з іншими дітьми. У дітей, які мають когнітивні порушення часто виникають труднощі у розумінні абстрактних понять, тому завдання повинні бути адаптованими таким чином, щоб бути максимально конкретними, практичними та наочними. Важливу роль відіграє проведення групових досліджень, наприклад, пошук «скарбів» у вигляді камінців, листя чи комах, дають можливість дітям поділитися своїми знахідками, розвиваючи невербальну комунікацію та взаємодію, а також такі ситуації сприяють формуванню командної роботи та взаємопідтримки, що є складовою соціалізації дитини.

Для дітей із сенсорними порушеннями, як-от порушеннями слуху або зору, дослідницька діяльність дає можливість розвивати критично важливі навички для адаптації в повсюдному житті. Використання тактильних матеріалів або експериментів із текстурами сприяє розвитку спостережливості через дотик, що компенсує наявність візуальних або аудіальних стимулів. Діти навчаються не тільки аналізувати інформацію через доступні канали сприйняття, але й застосовують ці навички в повсюдному житті, розвиваючи здатність адаптуватися до нового середовища. Це створює передумови для розвитку самостійності та успішної інтеграції в суспільство.

Таким чином, дослідницька діяльність для дітей з особливими освітніми потребами допоможе дітям не тільки пізнати світ у доступний для них спосіб, але й розвивати важливі соціальні навички та емоційний інтелект, зміцнювати впевненість у власних силах, а також адаптуватися до соціального середовища. Основним завданням педагога в цьому процесі є забезпечення доступності навчальних матеріалів і створення середовища, яке сприятиме активній участі дитини в пізнавальному процесі, стимулюватиме до відчуття задоволення від особистих досягнень, що має велике значення для формування мотивації до подальшого навчання.

УДК 159.9:316.6

Петяк Олена Віталіївна

доктор філософії з психології, доцент

Коцюк Александра Олександрівна

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Хмельницький національний університет

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ПОВЕДІНКИ КРИВДНИКА

Дослідження феномену кривдництва та агресивної поведінки займає важливе місце в сучасній психології, оскільки має значний вплив на суспільне життя. Соціально-психологічні підходи до вивчення особистості кривдника дають можливість краще зрозуміти механізми формування агресії та окреслити вплив соціальних і психологічних чинників на поведінку осіб, схильних до насильницьких дій. Однією з ключових ідей цих підходів є уявлення про взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів, які разом створюють підґрунтя для насильницької поведінки.

Одним із провідних соціально-психологічних підходів до розуміння поведінки кривдника є теорія соціального навчання, розроблена Альбертом Бандурою. Відповідно до цієї теорії, агресивна поведінка не є вродженою, а формується в процесі соціальної взаємодії через спостереження та імітацію. Діти та підлітки можуть навчатися насильницьким діям, спостерігаючи за моделями агресивної поведінки в своєму оточенні – в сім'ї, серед однолітків або через засоби масової інформації [3, с. 145]. Ця поведінка закріплюється, якщо отримані результати виглядають позитивними або не супроводжуються серйозними наслідками для кривдника. Відтак, соціальне середовище виконує вирішальну роль у формуванні насильницьких тенденцій, впливаючи на сприйняття норм та допустимості агресії.

Не менш важливим у контексті вивчення особистості кривдника є фрустраційно-агресивна теорія, запропонована Доллардом та Міллером. Згідно з цією теорією, агресія є природною реакцією на фрустрацію, тобто на перешкоди, які виникають на шляху досягнення важливих цілей [2]. Коли індивід стикається з нездоланими труднощами або відчуває сильне розчарування, зростає ймовірність виникнення агресивної поведінки як способу компенсації емоційної напруги. Цей підхід особливо актуальний для розуміння поведінки підлітків, які часто виявляються у складних життєвих ситуаціях або піддаються тиску з боку соціуму, що призводить до почуття безсилля та викликає агресію як відповідь на зовнішні обставини.

Важливим аспектом соціально-психологічних підходів є також когнітивно-біхевіористичні теорії, які пояснюють агресію як результат

неправильного сприйняття соціальних ситуацій або неадекватної інтерпретації намірів інших людей. Агресивні особи можуть сприймати нейтральні чи навіть доброзичливі дії як ворожі, що провокує їх на насильницькі відповіді. У цьому контексті важливою є роль когнітивних викривлень і автоматичних думок, які підтримують агресивну поведінку, створюючи помилкові уявлення про навколишній світ.

Соціально-психологічні підходи також підкреслюють значення сімейного виховання та впливу батьків на формування агресивної поведінки. Діти, які ростуть у сім'ях із високим рівнем насильства або постійного конфлікту, значно частіше демонструють насильницькі тенденції [1, с. 180]. Негативний досвід у дитинстві може закріплюватися на психологічному рівні й проявлятися в подальшому житті у вигляді агресії, зокрема у стосунках з іншими людьми. Окрім впливу сімейного середовища, важливим фактором є соціально-економічні умови, в яких проживає кривдник. Соціально вразливі групи, які стикаються з постійними стресовими ситуаціями, бідністю, безробіттям або дискримінацією, частіше проявляють агресивну поведінку. Соціальний тиск та відсутність можливостей для самореалізації можуть посилювати фрустрацію і формувати агресивні патерни поведінки.

Таким чином, дослідження феномену агресивної поведінки демонструє складність взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників у формуванні насильницьких тенденцій. Теорія соціального навчання Бандури підкреслює, що агресія здебільшого засвоюється через спостереження та імітацію, що робить соціальне середовище ключовим фактором впливу. Теорія фрустрації-агресії Долларда і Міллера пояснює агресивні дії як реакцію на перешкоди, що стають на шляху досягнення цілей. Когнітивно-біхевіористичні підходи наголошують на ролі викривленого сприйняття соціальних ситуацій, яке часто є тригером агресивної поведінки. Загалом, сімейне виховання та соціально-економічні умови мають визначальний вплив на формування насильницької поведінки, що свідчить про необхідність комплексного підходу до розуміння та попередження агресії.

Список використаних джерел

1. Зінсу О. А. Правові та психологічні аспекти домашнього насильства. Молодий вчений, 2018, 12 (64): 178-182.
2. Жертви, насилля. Психологічні науки. Перспективи розвитку сучасної науки та освіти: матеріали ІV міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 25-26 вересня 2021 року.–Львів: Львівський науковий форум, 2021.–57 с., 26.
3. Кальницька К. О. Соціально-психологічні технології роботи з жінками-жертвами насильства в сім'ї та чоловіками-кривдниками. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки, 2014, 121: 143-148.

УДК 159

Пісклова Юліана Сергіївна

здобувачка вищої освіти 2 курсу ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник: Левін Олег Леонідович

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і

соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

**СТАНОВЛЕННЯ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ
ПРОБЛЕМАТИКИ В ЕПОХУ АНТИЧНОСТІ**

Поява філософсько-правової проблематики в античності стала важливим етапом у розвитку людської думки і заклала підвалини для кращого розуміння права та його місця в суспільстві. Саме в Стародавній Греції та Римі сформувалося уявлення про право як інститут, що не лише регулює поведінку людини, але й має морально-етичний вимір. Такі філософи, як Платон і Аристотель, прагнули зрозуміти природу справедливості і права та їхній вплив на соціальну згуртованість. У своїй праці «Держава» Платон розглядав концепцію ідеального суспільства, в якому право є втіленням об'єктивної справедливості. Аристотель, з іншого боку, зосередився на практичному застосуванні права і підкреслив важливість етики в правових нормах. У Римі право розвивалося як система, що поєднувала як формальні правові норми, так і моральні принципи. Римські юристи, такі як Ульпіан і Гай, започаткували систематизацію правових знань і вплинули на подальший розвиток європейського права. Таким чином, античність була періодом інтенсивного осмислення філософських і правових концепцій, які продовжують впливати на сучасні уявлення про право, справедливість і мораль. Вивчення цих процесів допомагає нам не лише зрозуміти історичний контекст, але й усвідомити основні принципи, які залишаються актуальними і сьогодні.[2].

Поява філософсько-правової проблематики в античності є важливим аспектом розвитку філософської думки загалом і права зокрема. У Стародавній Греції, де з'явилися перші систематичні концепції права, філософи почали досліджувати зв'язок між правом та етикою, справедливістю та соціальним порядком. Платон був одним з перших філософів, який зосередився на цих питаннях. У своїй праці «Держава» Платон змальовує ідеальне суспільство, в якому право є вираженням вищого порядку справедливості. Платон стверджує, що право має служити добру, а тому філософи як правителі повинні вирішувати, що є справедливим. За Платоном, право - це не лише набір правил, але й моральний вимір, який спрямовує людей до чесноти. Платон підкреслює важливість освіти та філософських знань у створенні справедливого суспільства. Аристотель, наступник Платона, ще більше поглибив ідеї Платона. У своїх працях він аналізує природу справедливості та розрізняє

загальну і партикулярну справедливість. Аристотель підкреслював практичний характер права і вказував, що право має враховувати потреби конкретної ситуації і суспільства. Він ввів поняття «естетичної справедливості», яка враховує індивідуальні особливості та соціальні умови при застосуванні правових норм. Таким чином, Аристотель розширив розуміння права як динамічного процесу, тісно пов'язаного з етичною поведінкою. У Римі розвиток правової думки набув нового імпульсу. Римське право, сформоване грецькою філософією, стало більш систематизованим і практичним. Римські юристи, такі як Ульпіан і Гай, заклали основи юридичної науки, ввівши поняття, що мали практичне значення для повсякденного життя. Розвиваючи концепцію «права народів», вони підкреслили універсальність певних правових норм, спільних для всіх людей, незалежно від того, чи належать вони до певної юрисдикції. Це був важливий крок до сучасного розуміння прав людини. Антична філософсько-правова проблематика лягла в основу подальшого розвитку правових та філософських концепцій в епоху Середньовіччя та Відродження. Ідеї античних філософів вплинули на формування сучасного права, особливо концепцій прав людини, справедливості та етики. Аналізуючи античну думку, ми можемо краще зрозуміти, як виникали і розвивалися великі правові системи і як філософські ідеї впливали на еволюцію соціальних норм і цінностей.[2].

Поява філософсько-правової проблематики в античності стала фундаментальним етапом у розвитку права та філософської думки. Античні мислителі, такі як Платон і Аристотель, заклали основи розуміння взаємозв'язку між правом, етикою і справедливістю та дослідили, як право може служити загальному благу. Римська правова традиція розширила ці концепції, зробивши акцент на систематизації та практичності, а також запровадивши ідею універсальності правових норм. Ці філософські міркування стали теоретичним підґрунтям для подальшого розвитку права і заклали основи концепцій прав людини та справедливості, які залишаються актуальними і в сучасному світі. Античність продемонструвала важливість інтеграції етичних принципів у юридичну практику та допомогла сформуванню уявлення про право як динамічний і моральний інститут. Таким чином, спадщина античної філософії продовжує впливати на наше розуміння права та його ролі в суспільстві, підтверджуючи, що питання справедливості та етики залишаються в центрі правових дебатів і сьогодні.[3].

Список використаних джерел

1. Філософія античності: проблема людини. Реферат. *Osvida.UA*. URL: <https://osvida.ua/vnz/reports/philosophy/12815/> (звернення: 13.10.2024).
2. Мультимед. навч. посібник - "Філософія права". *403 Forbidden*. https://arm.naiuu.kiev.ua/books/mnp_fil_prava/Files/Lekcii/L2.htm (13.10.24).
3. Ю. І. Турянський. Становлення та розвиток прав людини в античні часи. 2019.

УДК 811.161

Pischanetska Krystyna

3-d year student, Dnipro State University of Internal Affairs

Scientific advisor: Nikitina Iryna

senior teacher at the Department of Language Training

Dnipro State University of Internal Affairs

AUTHOR'S STYLE AND ARTISTIC TRANSLATION

Authorial style in literature is one of the key elements that distinguish the works of different authors. It reflects the individuality, cultural background, and artistic vision of the writer. Literary translation, in turn, presents a unique challenge in that it requires a delicate balance between fidelity to the original work and adaptation for a new audience. The translator's task is not only to render the meaning of the text but also to preserve the author's unique voice and stylistic devices.

Authorial style encompasses several linguistic and literary elements, including word choice, sentence structure, rhythm, tone, use of literary devices (such as metaphors, symbolism, and irony), and overall narrative technique [5]. For example, the style of a minimalist writer like Ernest Hemingway, characterized by short, straightforward sentences, contrasts starkly with the ornate, descriptive language of authors such as Gabriel García Márquez or William Faulkner [1]. These stylistic differences are essential to the reader's experience of the text and must be carefully considered during translation [3]. In addition to lexical choices, authorial style is shaped by cultural and historical contexts [2]. For example, references to historical events, folklore, or cultural symbols may hold significant meaning in the source language but may be unfamiliar or misinterpreted in the target culture [3]. Thus, a translator must have a deep understanding of both the source and target cultures to effectively convey the original message without losing the stylistic integrity of the author [2].

The primary challenge in literary translation lies in balancing the preservation of authorial style with making the text accessible and relevant to the target audience [4]. This becomes particularly difficult when dealing with poetic language, humor, idiomatic expressions, or culturally specific references [5]. For instance, translating the puns or wordplay in the works of William Shakespeare often proves to be a daunting task, as the original meaning may be lost or require creative adaptation [2].

Moreover, certain syntactic structures in one language may not have direct equivalents in another [5]. A literal translation might result in a grammatically incorrect or awkward sentence, while a freer translation could alter the original tone or rhythm [1]. An example can be seen in the translation of Ukrainian

literature into English, where long, complex sentences filled with subordinate clauses often have to be shortened or divided to fit English syntax norms [4].

To preserve the stylistic elements of the original text, translators often use various strategies [2]. Literal translation, though effective for conveying factual content, might not always capture the nuances of the author's voice [5]. In contrast, adaptive translation allows the translator to adjust sentence structure, idioms, and even tone to better suit the target language, without distorting the meaning of the text [4].

One effective approach is to combine several techniques: a faithful rendering of the core meaning alongside stylistic adjustments where necessary [2]. This approach allows the translator to maintain the flow and readability of the text while ensuring that the author's style remains as intact as possible [1]. For example, in translating poetry or prose with rich figurative language, a translator might replace culturally specific metaphors with ones that carry a similar emotional or intellectual impact in the target culture [5].

In many ways, the translator can be seen as a co-creator, whose role is not merely to convey the text from one language to another but to recreate it in a way that resonates with the new audience [2]. In this sense, the translator must have both linguistic expertise and a deep appreciation for the literary qualities of the text [1]. As highlighted by theorists such as Lawrence Venuti, translation is an interpretative act, and each choice the translator makes will influence how the text is perceived by readers in a different linguistic and cultural context [2].

In conclusion, authorial style is an essential component of any literary work, and its preservation during the translation process is crucial for maintaining the integrity and emotional resonance of the original text [5]. The skill of the literary translator lies in their ability to navigate the complexities of language and culture, ensuring that the translated work remains both faithful to the original and engaging for the new audience [3].

References

1. Mona Baker. *In Other Words. A coursebook on translation* (Second edition). London: Routledge, 2018. 332 p. ISBN 978-0-415-46754-4
2. Venuti, Lawrence. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge, 2008. 319 p.
3. Bassnett, Susan. *Translation Studies 3rd Edition*. Routledge, 2002. 176 p. – ISBN: 020344079X.
4. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and applications* /. J. Munday. – London & New York, Routledge, 2008. 236 p
5. Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. – London: Prentice-Hall, 1988.

УДК 159.9

Панкова Алла Юрївна
магістрант спеціальності Психологія
Національний університет «Запорізька політехніка»

ПРОЯВИ ПТСР У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Посттравматичний стресовий розлад, (PTSD, ПТСР, посттравматичний синдром), за визначенням М. Фрідмана - це психічний розлад, своєрідний різновид неврозу, що виникає в результаті переживання однієї чи кількох психотравматичних подій, таких як, наприклад, військові дії, теракти, аварії чи стихійні лиха, катастрофи, а також важка фізична травма, побутове чи статеве насильство, загроза смерті або перебування свідком чужої смерті. ПТСР проявляється як довготермінова реакція на отриману стресову ситуацію - за визначенням профільних лікарів його дія спостерігається щонайменше після чотирьох тижнів після травматичної події [1, с. 36].

За визначенням Міністерства охорони здоров'я України від 2016 року, ПТСР є психічними розладами, що розвиваються у деяких осіб після травматичних подій, таких як природні та техногенні катастрофи, обстріли, бомбардування та інші загрози життю під час війни, сексуальне або фізичне насилля, дорожньо-транспортні пригоди, тортури тощо, які пов'язані з загрозою для власного життя (або іншої людини) або фізичної недоторканності та обумовили сильний страх, безпорадність або жах. Інші емоційні реакції пацієнтів включають провину, сором, гнів або емоційне оніміння [2].

Посттравматичні стресові розлади за своєю клінічною суттю є реакцією на перенесену надзвичайну ситуацію, яка може викликати стрес у будь-якої людини (наприклад, ситуації представляють безпосередню загрозу для життя, фізичної повноцінності людини або осіб з його оточення, залучення людини або його близьких в катастрофічні ситуації глобального або приватного характеру, такі як, наприклад, війни або дорожні аварії) [1, с. 18].

Таким чином, посттравматичний стресовий розлад є психогенним за походженням захворюванням.

Ці розлади, що в основному викликаються зовнішніми обставинами, часто спостерігаються в учасників бойових подій: так, вони можуть розвинути у службовця, який вперше був залучений до військових подій, у жертв нападу або згвалтування, у тих, хто пережив стихійне лихо [3, с. 38].

Посттравматичний стресовий розлад у клінічній практиці має відповідну - одноіменну - рубрифікацію (F43.1) у Міжнародній

класифікації хвороб Десятого перегляду і представляється як синдром, що виникає після дії екстремального за силою стресу.

Хворий багато разів «знову проживає» психотравмуючу ситуацію, до нього знову і знову повертаються всі ті ж важкі, болісні переживання (так звані «ремінісценції»); часто виникають нав'язливі мимовільні спогади – надзвичайно яскраві і живі, зокрема ейдетичного характеру (наплив ярих, жахливих сцен того, що відбувалося). Деякі хворі починають уникати обставин, що нагадують їм про перенесену психотравму [1, с. 38].

Список використаних джерел

1. Михайлов Б.В., Чугунов В.В., Курило В.О., Саржевський С.Н. Посттравматичні стресові розлади : Навчальний посібник / Під заг. ред. проф. Б. В. Михайлова. – Вид. 2-е, перероблене та доповнене. Х. : ХМАПО, 2014. 223 с.

2. Про атвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при посттравматичному стресовому розладі <https://ips.ligazakon.net/document/MOZ25625>

3. Комар З. Психологічна стійкість воїна: Підручник. 2000.184 с. Лікування та реабілітація комбатантів – миротворців із посттравматичним стресовим розладом / [О. Г. Сиропятов, О. К. Напрєєнко, Н. О. Дзеружинська та ін.]. К. : О. Т. Ростунов, 2012. 76с.

УДК 364

Ряшенцева Євгенія Олександрівна

магістрант спеціальності Психологія

Національний університет «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Волонтерська діяльність є невід'ємною складовою соціального життя сучасного суспільства. Вона полягає в безкорисливій допомозі людям, які потребують підтримки, і здійснюється на добровільних засадах, без очікування матеріальної винагороди. Волонтерство, як прояв громадянської активності, розкриває потенціал кожної особистості, дозволяючи втілювати ідеї співчуття, соціальної відповідальності та солідарності. Особливо значущим цей вид діяльності стає в умовах надзвичайних ситуацій – під час воєн, природних катастроф або соціальних криз, коли волонтерська допомога стає важливим ресурсом для подолання викликів.

В умовах війни в Україні волонтерство відіграє винятково важливу роль. Воєнні дії, які супроводжуються масштабними руйнуваннями та гуманітарною кризою, зумовлюють значні потреби у допомозі як серед військових, так і серед цивільного населення. Волонтери виступають ключовими учасниками гуманітарних операцій, забезпечуючи постраждалих всім необхідним: від продуктів харчування, медичних засобів до психологічної підтримки. В умовах, коли держава не завжди в змозі оперативно реагувати на всі виклики, саме волонтерські організації стають тією силою, що забезпечує своєчасну та ефективну допомогу.

Особливе значення волонтерська діяльність набула через свою багатогранність і здатність мобілізувати людські ресурси в короткі строки. Волонтери працюють у різних сферах: від забезпечення першої медичної допомоги та психологічної підтримки до організації евакуації людей із зон бойових дій та надання юридичної допомоги. Вони стають посередниками між постраждалими та організаціями, що надають допомогу, забезпечуючи швидку передачу необхідних ресурсів і підтримки.

Варто зазначити, що волонтерська діяльність під час війни вимагає не лише фізичних зусиль, але й значних емоційних ресурсів. Волонтери часто працюють в умовах підвищеного стресу, стикаються з травматичними ситуаціями, які потребують негайного вирішення. Багато хто з них регулярно перебуває на передовій, надаючи допомогу військовим або працюючи з постраждалими цивільними, що потребують евакуації та матеріальної підтримки. Це створює додаткове психологічне навантаження, яке з часом може призвести до емоційного виснаження або навіть вигорання.

Водночас волонтерство є джерелом великого морального задоволення для тих, хто бере участь у цій діяльності. Багато волонтерів наголошують, що їхня робота дає їм можливість відчути свою значущість і корисність у такий складний для країни час. Вони знаходять підтримку в спільноті однодумців, що допомагає їм долати власні труднощі та зберігати емоційну стійкість. Завдяки волонтерству багато людей отримують можливість не лише допомогти іншим, але й розвивати власні навички та отримувати новий досвід.

Волонтерська діяльність в умовах війни є важливим механізмом для подолання кризових ситуацій і забезпечення підтримки для найбільш вразливих верств населення. Вона об'єднує суспільство, сприяє розвитку громадянської відповідальності та служить потужним інструментом соціальної згуртованості. Однак, одночасно з тим, вона вимагає особливої уваги до психічного здоров'я самих волонтерів, адже тривала робота в умовах стресу потребує системної підтримки та профілактики емоційного вигорання.

УДК 796.011 (06)

Радовенчик Анастасія Ігорівна

викладач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

***РОЛЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ***

В Законі України про «Про вищу освіту» окреслені вимоги до здобувачів вищої освіти, де на кожному етапі підготовки підкреслюється необхідність становлення фахівця у певній галузі професійної діяльності. В сучасних економічних умовах ця вимога знаходить підтвердження, економіка вимагає фахівців нової формації, які повинні мати професійну гнучкість і мобільність, фахівців, які можуть швидко перекваліфікуватись чи взагалі змінити свою професію. У формуванні таких якостей важливу роль відіграє практична підготовка в закладах вищої та фахової передвищої освіти.

Метою публікації є проведення аналізу теоретичних джерел та з'ясування сутності поняття «практична підготовка здобувачів вищої освіти».

Різні аспекти проблеми практичної підготовки майбутніх фахівців розкриті у працях В. Гладуш, Б. Мокіна, О. Павлюк, О. Брусака, Т. Шевчук та ін.

Практична підготовка є обов'язковим компонентом освітнього процесу закладів вищої освіти в підготовці майбутніх фахівців. Основними завданнями таких занять є закріплення набутих знань та відпрацювання їх застосування на практиці. В кожній спеціальності є свої особливості в підготовці студентів.

Згідно зі статтею 50 Закону України «Про вищу освіту»: «освітній процес у закладах вищої освіти здійснюється у таких формах: навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи» [3].

Практична підготовка є однією з обов'язкових форм освітнього процесу, що спрямована на отримання досвіду застосування набутих знань та формування компетентностей. Організація практик у закладах вищої освіти в Україні визначається Стандартами вищої освіти України, а саме у розділі «Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти».

Навчальні плани та методичні рекомендації закладів вищої освіти щодо практичної підготовки здобувачів конкретизують обсяг та зміст практик. В закладах вищої освіти застосовуються наступні види практик: навчально-ознайомча, навчальна, виробнича, науково-дослідна, переддипломна.

Т. Шевчук зазначає, що «практика є наступним після лабораторних і практичних занять етапом, що забезпечує перехід від теоретичного навчання до професійної діяльності студентів. Головним завданням навчальної практики є надання можливості студентові відчувати себе учасником

виробничого процесу, вирішувати завдання, які покладені на виробничій персонал, нести відповідальність за роботу, що виконується» [4].

В. Гладуш у навчальному посібнику визначає, що практична підготовка студентів у закладах вищої освіти формує професійні навички, практичні уміння, які необхідні для набуття професіоналізму у спеціальності. Практична підготовка студентів здійснюється на відповідних фахових підприємствах і організаціях, «в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладача закладу вищої освіти та спеціаліста з даного фаху» [1, с. 99–100].

Б. Мокін акцентує, що: «Важливою умовою формування готовності до професійної діяльності майбутнього спеціаліста є відповідність суб'єктивних властивостей, особливостей особистості характеру професії» [2]. Метою практичної підготовки є створення умов для отримання життєвого досвіду в певній спеціальності, формування навичок самоуправління. Спілкуючись у колективі з фахівцями, науковцями, викладачами, студент бере участь у розв'язанні конкретних практичних завдань, набуває цінний досвід, розвиває та закріплює спеціальні вміння та навички [2].

Ми підтримуємо зауваження Т. Шевчук щодо того, що причиною неможливості реалізувати себе на ринку праці згідно зі своїм фахом у першу чергу є недостатня практична підготовка студентів у закладах вищої освіти. Відповідно метою навчання освітніх закладів має бути підготовка мотивованих спеціалістів з «розвиненими професійними навичками» [4].

Таким чином, практичній підготовці майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України належить одна з ключових ролей з огляду на формування фахових компетентностей та професійної спрямованості. Саме практична підготовка дозволяє здобувачу вищої освіти поліпшити свою професійну конкурентоспроможність на ринку праці та перевірити правильність вибору майбутньої професії.

Список використаних джерел

1. Гладуш В.А., Лисенко Г.І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посібник. Дніпропетровськ, 2014. С. 417.

2. Мокін Б.І. Формування професійної компетентності студентів в умовах професійно-практичної підготовки. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2011. № 5. С. 199–203.

3. Про вищу освіту: Закон України від 28.05.2023 № 3062-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.10.2024).

4. Шевчук Т.В., Сідельник О.П. Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів як невід'ємна детермінанта формування їхніх професійних компетенцій. *Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна*. 2017. Вип. 27. № 2. С. 189–192.

УДК 159.922.7

Радченко Лада Андріївна

студентка 3 курсу, освітній ступінь Бакалавр
спеціальність 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: Любива Віталіна Вячеславівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти

Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка

***ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ
СТІЙКОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ***

Повномасштабне вторгнення росії в Україну призвело до появи великої кількості дітей із психологічними травмами. Це діти, які переживають обстріли, бомбардування, ракетні удари, стають свідками людських смертей, руйнування будинків, пожеж; це поранені діти; діти, які втратили рідних; діти, які вимушено залишили свої домівки; діти військових та волонтерів; діти, батьки яких перебувають в полоні або зникли безвісти [4].

Повномасштабна війна кожного дня негативно впливає на психоемоційний стан дітей в Україні. Діти, а особливо ті, які проживають в зоні бойових дій, відчувають стрес через постійну небезпеку та загрозу життю. Стрес у дітей може мати фізичні й емоційно-ментальні прояви. У стані стресу наш організм виробляє гормони адреналін і кортизол. Вони готують нас до негайних дій, відомих як реакція «бийся або біжи» [1].

У нинішній ситуації війни в країні, дорослим, які піклуються про дітей, важливо не забувати про надання психологічної підтримки, яка є надзвичайно потрібною дітям. Це надасть дітям впевненість в тому, що дорослі знають як діяти у небезпечній ситуації і що робити; впевненість в тому, що вони під надійним захистом. Інакше у дитини на глибинному рівні може зафіксуватися у пам'яті картинка негативних подій, побачена під час війни [3].

Є різні методи боротьби зі стресовим станом. Арт-терапія як копінг-стратегія в стресових умовах є надзвичайно ефективним методом, оскільки вона допомагає знижувати рівень стресу, надає дітям можливість висловити свої емоції та переживання через творчість, у той час, коли словами це зробити складно.

Арт-терапія – вид психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. В основі лежить творча діяльність, переважно малювання. Творчий розвиток є не тільки найважливішим терапевтичним механізмом, але й допомагає формуванню здорової особистості.

Унікальність арт-терапії в тому, що вона є потужним інструментом психологічної роботи і придатна як для дорослих, так і для дітей [2].

Це дуже важливо: підтримувати дітей у такі складні часи, адже це сприяє формуванню їхньої стресостійкості та допомагає будувати емоційну стабільність для майбутнього.

Ключовим аспектом є також тісна співпраця між педагогами та батьками, яка допомагає створити гармонійне середовище, де дитина може відчувати себе в безпеці, отримати підтримку та бути почутою. Регулярний обмін інформацією щодо стану дитини, її емоційних проявів і змін у поведінці дозволяє дорослим краще розуміти потреби дитини та швидко реагувати на них. Завдяки цьому педагоги й батьки можуть об'єднати зусилля у спільному формуванні стратегії підтримки, яка працюватиме і в закладі дитячої освіти, і вдома.

Педагоги мають надавати рекомендації батькам, як допомогти дитині справитися з переживаннями, а батьки, зі свого боку, можуть поділитися спостереженнями щодо того, які методи підтримки є найбільш дієвими. Така співпраця дозволить дітям відчувати, що їхнє життя стабільне та передбачуване, що є особливо важливим у періоди, коли світ навколо здається хаотичним та небезпечним.

Отже, систематичне проведення корекційно-розвивальних занять із застосуванням арт-терапії та тісна співпраця батьків та педагогів допоможуть знизити рівень стресу, що виникає через воєнні події в Україні в дітей дошкільного віку.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в більш детальному дослідженні методів подолання стресу в дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Борщ К. К. (2023). Особливості прояву стресу серед дітей в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, (1), С. 47-51.

2. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі практичного психолога. *Дошкільне виховання*. 2015. №5. С.10-12.

3. Підчасов Є.В., Чепелева Н.І. Стресові стани дитини під час війни. URL:https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/13769/Strisovi%20stany%20dytyny_Pidchasov_Chepelieva_2022.pdf?sequence=1&isAllo wed=y (дата звернення: 21.10.2024)

4. Пророк Н. В., Бойко С. Т. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану : довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ, 2022. 155 с.

УДК: 811.37

Решитько Анна Дмитрівна

старший викладач

Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному світі, де інформація швидко змінюється та поширюється, здатність аналітично підходити до будь-якої інформації, оцінювати її достовірність та формувати обґрунтовану позицію є надзвичайно цінною.

Критичне мислення дозволяє студентам не лише здобувати знання, а й використовувати їх для вирішення проблем та прийняття рішень. У вивченні англійської мови ця навичка особливо важлива, оскільки більшість матеріалів та ресурсів представляють глобальний контекст. Це дозволяє студентам взаємодіяти з культурою та ідеями інших народів, формуючи ширшу і більш об'єктивну картину світу.

Завдяки англійській мові студенти можуть звертатися до ресурсів, які охоплюють глобальний контекст, вивчати думки з різних куточків світу і формувати більш комплексне, об'єктивне бачення. Таке навчання дозволяє студентам відкривати для себе світ, аналізувати нові ідеї, розвивати аналітичні навички та вчитися об'єктивно оцінювати інформацію, яка надходить із різних джерел [2, с. 76].

Основні підходи до розвитку критичного мислення на заняттях з англійської мови:

Розбір та аналіз текстів. Робота з автентичними матеріалами, такими як новини, статті, дослідницькі роботи та відео, дозволяє студентам здобувати навички оцінки та аналізу інформації.

Наприклад, під час аналізу новин студенти можуть обговорювати джерела інформації, порівнювати різні точки зору та звертати увагу на можливі упередження. Це допомагає їм навчитися критично аналізувати інформацію, визначати об'єктивні факти та розрізняти їх від думок або суб'єктивних суджень [3, с. 101].

Дискусії та дебати. Залучення студентів до обговорень і дебатів на теми, які вони вивчають, сприяє формуванню навичок аргументування, активного слухання та аналітичного мислення.

Коли студенти дискутують, вони вчаться обґрунтовувати свої погляди, розглядати різні аспекти питання та відстоювати свою позицію, зважаючи на контраргументи. Це сприяє розвитку гнучкості мислення та здатності аналізувати питання з різних точок зору.

Розв'язання проблемних ситуацій. Використання кейс-методу або методів вирішення реальних завдань допомагає студентам застосовувати набуті знання для розв'язання проблем, які не мають однозначного рішення. Це стимулює розвиток критичного мислення, аналіз можливих

варіантів і формування виважених рішень. Наприклад, студенти можуть обговорювати сценарії реальних ситуацій, де потрібно знайти компроміс або прийняти оптимальне рішення в умовах обмеженої інформації.

Оцінка та рефлексія. Самооцінка та рефлексія є невід'ємною складовою розвитку критичного мислення. Після кожного письмового завдання або обговорення студенти можуть аналізувати, наскільки переконливими були їхні аргументи, чи правильно вони обрали слова, чи врахували вони всі аспекти питання. Це допомагає їм виявляти власні помилки, аналізувати недоліки та працювати над поліпшенням своїх навичок.

Сьогодні викладачі мають можливість використовувати інтерактивні онлайн-платформи, віртуальні симуляції та мультимедійні ресурси для розвитку критичного мислення у студентів [1, с. 33].

Зокрема, освітні платформи з інтегрованими тестами та квестами сприяють тому, щоб студенти могли виконувати завдання, де їм потрібно приймати рішення, базуючись на наданій інформації. Віртуальні дебати, онлайн-тести з рефлексією та інтерактивні дослідження на платформах допомагають поглибити навички критичного мислення і навчити студентів працювати з інформацією більш ефективно.

Розвиток критичного мислення через вивчення англійської мови готує студентів до професійної діяльності, де важливо швидко адаптуватися до нових умов, об'єктивно оцінювати інформацію та приймати зважені рішення. Це також формує здатність до самостійного навчання та підвищує їхню готовність до міжкультурної комунікації, яка стає невід'ємною частиною сучасного суспільства.

Отже, розвиток критичного мислення через вивчення англійської мови є важливою складовою підготовки студентів до сучасного життя. Використання таких методів, як аналіз текстів, дискусії, кейс-метод та рефлексія, формує самостійну, критично мислячу особистість. Завдяки цьому підходу ми створюємо умови для всебічного розвитку студента, готуючи його до успішної професійної діяльності в умовах глобалізованого світу.

Список використаних джерел

1. Benjamin S. Bloom. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives, Abridged Edition 1st Edition/ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl. – L.:Longman, 1st Edition, 2001. – 243 p.
2. Larsen-Freeman, D. & Anderson, M. (2011). Techniques and Principles in Language Teaching. Oxford University. 318 p.
3. Rodríguez, G., Pérez, N., Núñez, G., Baños, J. E., and Carrió, M. (2019). Developing creative and research skills through an open and interprofessional inquiry-based learning course. BMC Med. Educ. 19:134. doi: 10.1186/s12909-019-1563-5

УДК 37.01

Решітько Кароліна Юріївна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ВИДИ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Процес навчання англійської мови як іноземної досі привертає увагу як науковців, так і практикуючих вчителів та здобувачів освіти педагогічних закладів вищої освіти. Серед найважливіших питань є види наочних засобів навчання в процесі навчання англійської мови та обґрунтування їхнього застосування в конкретних навчальних ситуаціях.

Наочні засоби – це навчальні посібники (книга, дошка, малюнок), предмети (наприклад, глобус, карта чи іграшка) або пристрої (наприклад, смартборд чи комп'ютер), що використовуються вчителем, для покращення або поживлення навчального процесу на уроці. Вони допомагають учителеві в здійсненні навчально-навчального процесу. Наочні засоби мають бути доступними для вчителя, і не можуть будь-яким чином замінити вчителя (наприклад, комп'ютер). Використання засобів навчання дає змогу учням не лише використовувати свої слухові чи зорові здібності, але й виступали активними учасниками навчального процесу, що веде до його підсилення та підвищення результативності навчання. Підтвердженням цього є вислів китайського філософа Конфуція: те, що ми чуємо, ми забуваємо, те, що ми бачимо, ми пам'ятаємо, але виконані дії ми розуміємо.

Зазвичай засоби наочності поділяють на дві групи:

1. Звичайні або традиційні засоби навчання
2. Нетрадиційні та сучасні засоби навчання

Традиційно, коли технології ще не з'явилися в тому вигляді, в якому вони доступні сьогодні, не було ні електрики, ні комп'ютерів, ні Інтернету, ні навіть телефонів, вчителі використовували крейду та дошку як стандартний навчальний посібник. Елементи природи, реальні предмети та зразки, були представлені як навчальні посібники. Книги становили традиційний та звичайний доступний навчальний ресурс як для вчителів, так і для учнів. З поступовим технічним прогресом, сучасні та нетрадиційні засоби навчання та ресурси стали доступними як для вчителів, так і для учнів, як-от комп'ютери, ноутбуки, інтерактивна дошка, LCD проектор, телевізор, планшети, аксесуари, такі як кабель USB тощо. Сучасні навчальні посібники існують в різноманітних формах. Електронні навчальні посібники, ігри та медіа доступні для учнів сьогодні. Вони зробили завдання вчителів як приємними, так і складними. Використання

нетрадиційних або сучасних засобів навчання відіграє важливу роль у навчальному процесі сьогодні.

Наочні засоби класифікують і на а підставі залучення органів чуття, їх також називають аудіовізуальними засобами. Традиційно використовувані засоби навчання стимулюють лише один орган чуття, тобто зір або слух. Однак сучасні навчальні засоби одночасно стимулюють обидва органи чуття. Нові навчальні засоби також залучають інші органи чуття: а. аудіо засоби, б. наочні посібники, в. аудіовізуальні засоби.

Інтерактивна дошка замінила дошку з крейдою, яка дає змогу вчителям зберігати свої нотатки як сторінку на дошці замість того, щоб повністю її знищувати через нестачу місця. Комп'ютери та інтернет є чудовим навчальним ресурсом як для самостійного навчання, так і для уроку зі вчителями та учнями. Вчителі можуть знайти пропозиції, плани уроків, практичну підтримку, інформацію та матеріали через мережу інтернет. Пряма трансляція – це онлайн-потоківе медіа, яке записується і одночасно транслюється в режимі реального часу для глядача. Його також називають потоковим. Це є мультимедіа, що дозволяє людині вести пряму трансляцію в Інтернеті події, що відбувається. Лекції, презентації та програми можна транслювати в прямому ефірі по мірі їх проведення. Презентації PowerPoint є дуже популярним навчальним матеріалом, який складається з серії слайдів за допомогою програмного забезпечення PowerPoint. Вони замінили прозорі плівки та проектори – сьогоднішні епіскопи. Презентації PowerPoint навіть замінили використання відео в класах. Презентації PowerPoint включають також створення слайдових презентацій учнями. Вони стали невід'ємною частиною багатьох навчальних ситуацій, якими з легкістю та комфортом користуються як вчителі, так і учні. Мультимедіа є одночасно еволюцією та конвергенцією технологій. Використання живої дії відео, відгуки, запитання та відповіді тримають учнів уважними, зацікавленими та вмотивованими, допомагаючи їм вдосконалювати свої мовленнєві навички. У таких презентаціях мультимедійні проектори використовуються в навчальних закладах, аудиторіях, в офісах, вдома. Проекти, картинки, зображення, Power point презентації, графіку можна використовувати для презентацій. Цей сучасний навчальний посібник полегшує навчання та покращує його результативність.

Отже, знання вчителя англійської мови про всі види наочності уможливить планування та реалізацію найбільш ефективного уроку як для вчителя, так і для учнів.

Список використаних джерел

1. Digital Class. n.d. What Are The Types Of Teaching Aids? Accessed 15 September 2024: <https://www.digitalclassworld.com/blog/types-of-teaching-aids/>

УДК 811.161.2'373.45=811.112.2

Різник Юлія Юріївна

викладач кафедри загального мовознавства та іноземних мов

Марушка Марина Іванівна

студентка групи 401-ГО спеціальності 014 «Середня освіта»

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ГЕРМАНІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У своєму історичному творі «*Historia miasta Lwowa, królestw Galicyi i Lodomerji stolicy. Z opisaniem dokładnem okolic i potróynego obleżenia*» галицький історик, поет та бургомістр Львова Юзеф Бартоломей Зиморович (Józef Bartłomiej Zimorowic) підтверджує прихід австрійської влади, захоплення земель і трансформацію міста, яке під назвою Лемберг у 1340 році стало потужнішим і квітучішим. З цього періоду почалося розповсюдження німецької мови та поширення германізмів.

Германізм — це запозичене слово, вираз або граматична конструкція з німецької мови в інші мови. Германізми часто потрапляють до мов під впливом культурних, політичних або економічних взаємодій з німецькомовними країнами. Наприклад, слова типу "бутерброд" (нім. *das Butterbrot* — хліб з маслом) є германізмами в українській мові.

Германізми в іноземних мовах можуть зазнавати зміни значення порівняно з німецькою мовою і здаватися учням хибними друзями. Так, в українській мові слово «шина» (нім. *die Schiene*) не означає «залізнична рейка», а зовнішня частина колеса, а слово «флюгер» (нім. *der Flügel*) часто позначає пристрій на даху для визначення напрямку вітру, на відміну від німецького розуміння крило. Хибні друзі створюють труднощі у сприйнятті значення слова, коли його етимологічні корені однакові, але зміст зазнав змін в одній із мов.

Характерні ознаки германізмів:

— звук ц на початку слова - циркуль (нім. *der Zirkel* - інструмент для креслення кіл. В українській мові значення збігається з німецьким), цегла (нім. *der Ziegel* — це будівельний матеріал, який використовується для кладки стін. У німецькій *der Ziegel* також означає "цегла"), цвях (нім. *der Nagel*, раніше *der Zweck*, хоча сучасна німецька форма вже змінилася, в старонімецькій використовувалася форма зі звуком «ц» на початку, яка вплинула на українське слово);

— звукосполучення шт на початку слова - шторм (нім. *der Sturm* означає сильний вітер або бурю. В українській мові це слово також зберегло значення сильного природного явища), штраф (нім. *die Strafe* — це покарання у вигляді грошової санкції. В обох мовах слово має однакове

значення), шток (нім. *der Stock* означає жердину або стрижень. У німецькій мові *Stock* також може означати палицю або стовп);

— творення складних слів без єднальних голосних – феєрверк (нім. *das Feuerwerk* – це публічне видовище, яке створюється засобами піротехніки), ландшафт (нім. *die Landschaft* — термін, що позначає природний чи культурний вигляд місцевості, без єднальних голосних між коренями), шлагбаум (нім. *Schlagbaum* - пристрій для припинення руху).

В сучасній українській мові налічують від 1000 до 1500 запозичених слів з німецької мови. В основному їх можна зустріти в таких галузях життя та діяльності як військова справа (батальйон, нім. *das Bataillon*), будівництво (кран, нім. *der Kran*), господарство (штрих, нім. *der Strich*), медицина (терапія, нім. *die Therapie*), побут (пляшка, від нім. *die Flasche*) та техніка (трактор, нім. *der Traktor*). Аналіз германізмів може бути важливим у контексті соціолінгвістичних досліджень, оскільки він розкриває культурні та ідентичні аспекти мовного спілкування. Вивчення германізмів може допомогти зрозуміти, як мови взаємодіють у контексті історичних і соціальних змін. Це дослідження може стати основою для вивчення мовних контактів, їх наслідків та впливу на формування сучасної української мови.

Список використаних джерел

1. *Historya miasta Lwowa, królestw Galicyi i Lodomeryi stolicy. Z opisaniem dokładnem okolic i potróynego oblężenia*, Józef Bartłomiej Zimorowic, Lwow, 1835 rok, strona 61 (z 520)
2. Боярова Л. Г. Німецькі запозичення в українській термінології. Лінгвістичні дослідження. 2020. № 52. С. 51–63.
3. Дмитренко О. В. Німецькі лексичні запозичення в українському розмовному дискурсі. Імідж сучасного педагога. 2020. № 2(191). С. 63–67.

UDC 821.512.19-32.09:323.1

Romenska Nataliia Volodymyrivna

*lecturer of the department of Germanic Philology and Translation,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

Yelyzaveta Dubynka

Student of University "1 Decembrie 1918" Alba Iulia, Romania

***MARKERS OF THE NATIONAL IDENTITY OF THE CRIMEAN TATARS
IN THE SHORT STORY "AISHE" BY HULNARA USEINOVA***

National identity is an individual and collective sense of belonging to a particular national community, identification with its symbols, values, culture, history, territory, state and legal institutions, political and economic interests [2, p. 3]. The formation of the national identity of the Crimean Tatars has a number of peculiarities due to historical events that have dramatically affected the Crimeans as a single people. Among them some isolation on the Crimean Peninsula, the deportation of 1944 and the religious component are worth mentioning.

The works of contemporary Crimean Tatar writers clearly show signs of the separateness of this people. Among the authors we would like to draw attention to Hulnara Useinova, who tends in her prose to the European literary tradition and departs from Sufism and ethical guidance of the Quran, typical for her compatriots [1, p. 7]. At the same time, the author skilfully weaves markers of Crimean national identity into the narrative, without focusing on moralising and preaching, giving the reader the opportunity to draw their own conclusions.

The short story "Aishe" shows a day in the life of a typical Crimean Tatar family, which apparently had the opportunity to return to their homeland from deportation not so long ago. Hulnara Useinova does not speak about this directly, but the hints are more than straightforward: "my grandmother also lived in the house that a large family could not finish" [3, p. 405]; or Selim, the youngest son in the family, refuses to enter the university: "I will go to work first. First, we will finish our house" [3, p. 414]. This emphasises how valuable is a home to Crimean Tatars and the desire to settle and gain a foothold in their native land.

Another echo of the deportation tragedy is the image of Liutfiie, the wife of Aishe's older brother. "...her parents are far away, in Uzbekistan. She needs to be comforted and told a good word" [3, p. 407], says her grandmother, who is the family elder. Through her guidance, Hulnara Useinova emphasises the cohesion of the Crimean Tatars in the struggle against their common grief. It is the trait that helped them survive as a nation.

It is worth noting that the religious aspect appears in the first lines of the story: "On the colourful carpet above the bed in a velvet bag hung the holy Quran, protecting the girl's sleep" [3, p. 403]. Selim also wears a miniature copy

of the sacred book around his neck, but his piety does not prevent him from being interested in astronomy. In this way the author demonstrates a kind of balance between Muslim traditions and the modern world.

Hulnara Useinova describes the hard work and coordination of Crimean Tatars through the process of tomato preservation: “And the yard was in full swing. My daughter-in-law Liutfiie was sorting through the tomatoes my father had picked and packing them into jars. Selim was chopping wood and maintaining the fire, over which stood a cauldron of water” [3, p. 405].

However, the key feature of the Crimean Tatar people is the value of family. Aishe’s grandmother is a guardian angel and the keeper of the family, she passes on the ancient wisdom of the nation to the younger generation: “If a person crosses your threshold, you have to meet him, invite him into your home, treat him, listen to him... This is how we have been doing it for centuries” [3, p. 407-408]. The whole family stays together in the literal sense, because four generations live in one house. The example of Aishe, who is a bit spoilt girl and is used to having all her whims fulfilled, emphasises that she is loved despite all her character flaws and youthful mistakes. The family even sells their heirloom – her great-grandmother’s silver bracelet – to raise money for Aishe’s education: “I feel sorry for the bracelet. I would have been better off not going anywhere... Why such sacrifices... – These are not sacrifices. We all love you” [3, p. 414].

It is also worth noting that the parents’ willing to give their three children the opportunity to obtain higher education underlines the Crimean Tatars’ desire for development and improvement. In our opinion, the author deliberately does not mention the names of the older generation, thus highlighting the youth – the future of the nation.

As we can see, Hulnara Useinova with her characteristic laconicism and coherence of narrative, highlights the value markers of the Crimean national identity, namely: the importance of the Motherland and home, the unity of the people in the face of common tragedies, the honouring of religion and traditions, hard work and cohesion, and most importantly, the cult of the family, the desire for national prosperity through the development of the individual.

References

1. Danylenko V.P. Epic of the Wild Field. *The Lonely Pilgrim: Contemporary Crimean Tatar prose*. K. : V. Danylenko’s Publishing House, 2003. P. 4–19.
2. Kozlovets M.A. National identity as a socio-cultural phenomenon. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University. Philosophical sciences*. Zhytomyr, 2011. Issue 60. P.3–11.
3. Usainova H. Aishe. *Lonely Pilgrim: Contemporary Crimean Tatar prose*. K. : V. Danylenko’s Publishing House, 2003. P. 403–414.

УДК 378.015.3:159-051

Росенко Дмитро Олегович
аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

***РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В ХОРЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ:
ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ***

Нині українська педагогічна система зазнає значних змін, характеризуючись інтеграцією із зарубіжними освітніми стандартами. Модернізація національної освіти та її входження в європейський освітній простір висуває нові вимоги до підготовки фахівців. В умовах сучасної глобалізації, в період утвердження та вдосконалення української державності, особливу важливість набуває питання формування естетичної свідомості учнів. На сьогодні, суспільство потребує майбутніх професіоналів, які мають не тільки знання та навички, але й володіють креативним підходом.

Одним із важливих елементів освітнього процесу є створення умов для реалізації креативного потенціалу через хореографічні методи, що сприяють розвитку творчої індивідуальності кожної особистості [4, с. 406]. Розкриття унікальних якостей, здатності до креативності, а також вираження власних думок і сміливості проявити своє "Я" є ключовим завданням сучасної педагогіки. Хореографія, як мистецтво, виступає потужним інструментом розвитку творчих здібностей у студентів, зокрема танці відкривають простір для самовираження, стимулюють творче мислення, уяву і фантазію.

Креативність має значення в таких сферах, як бізнес, наука, освіта, культура, мистецтво та політика, тобто у всіх галузях, де активно розвивається конкуренція. На сьогодні серед пріоритетних завдань педагогічної науки та практики є виховання в майбутніх фахівцях прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, орієнтації на виявлення своїх особистих можливостей у професії, формування рефлексивних навичок та критичного мислення [5, с. 1365].

На основі аналізу наукових джерел [1-5], що хореографічне мистецтво має суттєвий вплив на розвиток креативності у здобувачів освіти, і цей вплив відбувається у кількох напрямках: формування естетичного смаку (хореографія розвиває здатність естетично сприймати, допомагаючи здобувачам освіти краще розуміти і цінувати красу руху, музики та виразних засобів), розвиток індивідуальності та творчого потенціалу (участь у танцювальних проєктах та створення власних композицій стимулює творчість і самовираження), культурне розширення (вивчення різних стилів і технік танцю поглиблює знання про культурні традиції та історію, розширюючи світогляд), соціальний розвиток (спільні заняття в хореографічних колективах сприяють створенню творчої атмосфери,

взаємопідтримці та співпраці, що розвиває навички комунікації та командної роботи), підтримка фізичного здоров'я: танцювальні практики розвивають координацію, гнучкість, силу та витривалість, а регулярні заняття сприяють зміцненню здоров'я.

Варто відзначити, що розвиток креативних здібностей учнів не залежить від конкретного виду хореографічної діяльності. Важливішим є функціональний внесок хореографічного мистецтва в життя особистості і суспільства загалом. Дослідження підкреслюють багатофункціональну роль хореографії, що реалізується через такі функції, як психофізіологічна, емоційно-чуттєва, освітньо-виховна, організаційна, культурно-пізнавальна, мотиваційна, діяльнісно-творча, гедоністична, пізнавально-інформаційна, релаксаційна, рефлексійна, соціально-організаційна тощо [2, с. 56].

У рівнях індивідуальної здатності до розвитку креативності особистості можна виділити такі ступені [3, с. 6-7]: високий рівень (характеризується яскравою мотивацією до досягнення успіху, емоційним і творчим втіленням ідей, аргументованим художнім мисленням, прагненням до комунікації), середній рівень (проявляється стійким бажанням досягти успіху, розвиненістю емоційної та художньої сфери, усвідомленим сприйняттям мистецтва, бажанням вдосконалювати навички, художньо-творчою спрямованістю та здатністю до художньої комунікації), низький рівень (характеризується слабкою мотивацією досягнення, певною стереотипністю, недостатньою художньою обізнаністю, поверхневим сприйняттям мистецтва та відсутністю творчого підходу).

Отже, формування гармонійно розвиненої особистості в рамках хореографічної діяльності передбачає насамперед розвиток її когнітивної, креативної та емоційно-чуттєвої сфер. Виконуючи хореографічні завдання, здобувачі освіти вчаться управляти своїми емоціями і почуттями, а також розвивати естетичний, культурний і творчий потенціал.

Список використаних джерел

1. Гулько Т., Рибалко Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану в Україні. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, Вип. 2(10), 2023. С. 20–27.
2. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. К. : Промінь. 2006. 432 с
3. Рибалко Л., Пермяков О., Йопа Т. Неформальна освіта здобувачів вищої освіти спеціальності 017 фізична культура і спорт в умовах воєнного стану в Україні. Зб. наук. пр. УДПУ, 2023. Вип. 3, С. 6–13.
4. Рибалко, Л. Напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. С. 15. 2024, 3К(176), 404-409.
5. Рибалко Л.М., Романенко Б.В. Основи методології педагогічних досліджень. Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка» : журнал. 2024. № 4(22) 2024. С. 1360-1371.

УДК 159.9:362.1

Руденко Алла Іванівна

кандидат психологічних наук, доцент

Войчишин Олександр Володимирович

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Хмельницький національний університет

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я СІМ'Ї ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Психосоціальні фактори впливу на здоров'я сім'ї під час кризових ситуацій обумовлені зростанням кількості кризових явищ у сучасному світі, які безпосередньо впливають на фізичне та психічне здоров'я членів сім'ї. Соціально-економічні кризи, воєнні конфлікти, пандемії та екологічні катастрофи створюють додаткові навантаження на сім'ї, змінюють їхній звичний спосіб життя, викликаючи стрес, тривогу та погіршення здоров'я.

У таких умовах психосоціальні фактори, як от рівень взаємопідтримки, сімейна згуртованість, стресостійкість та адаптаційні можливості, відіграють ключову роль у збереженні та відновленні здоров'я. Вивчення цих факторів дозволяє краще зрозуміти механізми подолання криз та розробити ефективні стратегії підтримки сімей, спрямовані на формування здоров'язбережувальної поведінки. Знання про вплив цих чинників є важливим для психологів, соціальних працівників і медичних фахівців, які працюють із сім'ями в складних життєвих обставинах [1,2,3].

Дослідники виявили, що взаємодія внутрішніх і зовнішніх чинників визначає рівень стійкості сім'ї до стресових подій. Перш за все, роль сімейної згуртованості та взаємної підтримки є ключовою в збереженні психічного та фізичного здоров'я членів сім'ї. Урі Бронфенбреннер у своїй екологічній системній теорії підкреслював значення соціального оточення та міжособистісних взаємин у процесі адаптації людини до зовнішніх змін, зокрема під час криз [2].

Важливу роль також відіграють когнітивні та емоційні чинники, які досліджували такі вчені, як А. Антонівський та Р. Лазарус. А. Антонівський у своїй концепції салюгенезу акцентували увагу на тому, як люди зберігають здоров'я, коли стикаються з труднощами, розвиваючи "сенс когерентності", що дозволяє краще усвідомлювати та контролювати ситуації стресу. Р. Лазарус, зі свого боку, вивчав стратегії копіngu та їхню ефективність у подоланні криз. Його теорія оцінки стресу та способів його регулювання пояснює, як члени сім'ї можуть зменшити рівень тривоги та напруги, зберігаючи при цьому емоційну рівновагу [1].

Серед зовнішніх факторів особливе значення мають соціально-економічні умови, оскільки нестача ресурсів та обмежений доступ до

медичних послуг посилюють негативний вплив кризових ситуацій на здоров'я. Ганс Сельє, вивчаючи фізіологічні реакції на стрес, підкреслював важливість психосоматичних процесів, які активізуються під впливом зовнішніх чинників, таких як фінансова нестабільність або відсутність соціальної підтримки. Соціальна підтримка, у свою чергу, є важливим компенсаторним механізмом, що пом'якшує вплив криз на сім'ю. Це стосується як внутрішньосімейної підтримки, так і допомоги ззовні – від друзів, родичів або соціальних служб [3].

Вирішальну роль також відіграють сімейні традиції та цінності. М. Боуен та В. Сатир, досліджуючи системи сімейної терапії, виявили, що сім'ї, які мають сильні ціннісні орієнтири та ефективні комунікативні навички, краще адаптуються до стресових подій. Крім того, психологічна гнучкість, яка дозволяє членам сім'ї змінювати поведінкові стратегії відповідно до умов, є важливим чинником у підтримці здоров'я під час криз [2].

Узагальнюючи результати дослідження психосоціальних факторів, що впливають на здоров'я сім'ї під час кризових ситуацій, можна зробити висновок, що адаптаційна здатність сім'ї залежить від ряду внутрішніх та зовнішніх чинників. До ключових факторів належать сімейна згуртованість, психологічна стійкість, доступ до соціальних та економічних ресурсів, а також ефективна комунікація та підтримка між членами родини. Сім'ї, які демонструють високий рівень взаємодопомоги, соціальної підтримки та здатність адаптуватися до змін, значно краще долають кризові періоди та зберігають психічне і фізичне здоров'я. Водночас наявність культурних цінностей, що сприяють згуртованості, і доступ до професійної допомоги також відіграють важливу роль у пом'якшенні негативних наслідків криз. Розуміння цих чинників є вирішальним для розробки ефективних стратегій підтримки сімей у кризових ситуаціях, що сприятиме збереженню їхнього здоров'я та благополуччя.

Список використаних джерел

1. Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року) / уклад. З. Р. Кісіль. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 312 с.

2. Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 року) / уклад. З. Р. Кісіль. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 256 с.

3. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.О. Черезова. Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.

УДК 159.9

Рушенко Ірина Сергіївна

здобувач освіти першого (бакалаврського рівня) вищої освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка

**РОБОТА ПСИХОЛОГА З ТРАВМОВАНИМИ ВІЙНОЮ
ДІТЬМИ ЗАСОБОМ ХІБУКІ-ТЕРАПІЄЮ**

Дослідження у сфері психології показують, що війна має довготривалі наслідки для дітей та дорослих. Під час воєнних дій діти стикаються з двома типами травматичних подій: раптовими травматичними випадками та тривалими негативними обставинами, які часто спричиняють розвиток непродуктивних стратегій подолання труднощів. Як наслідок, діти, які пережили війну, частіше, ніж їх однолітки без такого досвіду, страждають від тривожних розладів, посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії, дисоціативних порушень (соціальна ізоляція, деперсоналізація, дереалізація, небажання розмовляти, кататонічний синдром), поведінкових порушень (агресивність, асоціальна поведінка, схильність до насильства), а також частіше вживають алкоголь та наркотики.

Психічні розлади розглядаються як «нормальна реакція на ненормальні обставини», зазначають Джоші та О'Доннелл [2].

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) закликає захищати дітей під час збройних конфліктів, повідомляючи, що близько десяти відсотків осіб, які пережили травматичну подію, згодом відчуватимуть симптоми психологічної травми, а ще десять відсотків матимуть поведінкові зміни або психологічні порушення, які заважатимуть їх повноцінній участі в суспільному житті. Зокрема, серед найбільш поширених розладів фіксуються тривожний розлад, депресія та психосоматичні порушення. Ці проблеми стосуються також і дітей, які зазнали негативного впливу війни особисто.

Аналіз наукових досліджень вказує на те, що, незважаючи на важкі умови, діти мають великий потенціал до життєстійкості, що допомагає їм дорослішати та розвиватися, незважаючи на пережиті психологічні травми. Дослідники виявили кілька захисних факторів, серед яких ключову роль відіграють ефективні стратегії подолання труднощів, позитивні переконання, підтримка від сім'ї та дружні зв'язки [1].

Масштаб наслідків війни також залежить від подій у післявоєнний період: наскільки успішно йде відбудова країни, поліпшується соціально-економічна ситуація, а також чи притягають до відповідальності винних у воєнних злочинах і чи впроваджуються місцеві механізми примирення.

Війна вже справила значний вплив на психічний стан українських дітей: щодня вони відчувають страх перед загрозою смерті, хвилювання за рідних, тривожність та невизначеність щодо майбутнього. Один з методів допомоги дітям впоратися з війною та не замикатися в собі – хібукі-

терапія. «Хібукі» з іврити означає «відкриті обійми», і ця терапія передбачає поступовий і обережний підхід психолога, який, використовуючи спеціальну методику, допомагає дитині впоратися з пережитою травмою. Головний терапевтичний інструмент тут – м'яка іграшка, песик із сумними очима. Проте кожна деталь цієї іграшки має особливе значення:

– сумні очі допомагають дитині ототожнити себе з іграшкою та перенести на неї свої страхи та переживання;

– розмір відповідає новонародженому немовляті, завдяки чому дитина може обіймати іграшку, відчуючи захищеність.

– м'який, приємний на дотик матеріал забезпечує дитині відчуття тепла, затишку та безпеки.

Хібукі-терапія з'явилася в 2006 році під час другої ліванської війни в Ізраїлі, коли бомбардування змусили багатьох людей, зокрема жінок і дітей, шукати притулку на півдні країни. Доктор Шай Хен-Галь запропонував використовувати іграшку для терапії, оскільки цей метод зрозумілий кожній дитині, простий у реалізації та доступний за вартістю. В Ізраїлі хібукі-терапія стала державною програмою: кожна дитина в школі чи дитсадку отримує свою іграшку [1].

В Україні хібукі-терапія не лише переймає ізраїльський досвід, а й розвивається як ефективний психологічний і педагогічний інструмент. Крім самої іграшки, дітям пропонують дві книжки: невеликий комікс та більшу книжку з історією хібукі. Для українських дітей додатково розроблено новий елемент – кишенька на животику іграшки, що допомагає у процесі терапії. Дитина, спілкуючись через іграшку, передає їй свої переживання, що дозволяє прожити власний досвід і відновити емоційну рівновагу, не замикаючись у травматичних переживаннях. Завдяки цьому у дитини формується вміння розуміти свої емоції, потреби та піклуватися про себе через хібукі.

Отже, хібукі-терапія допомагає дітям різного віку усвідомлювати свій емоційний стан, потреби та переживання, а також сприяє подоланню травматичних наслідків війни. Незважаючи на відносно недавнє впровадження цього методу в Україні, його поєднання з іншими психологічними методами вже сприяє емоційному і психологічному відновленню дітей під час війни.

Список використаних джерел

1. Дафна Максимов (Шарон). Хібукі – терапія як метод подолання психічної травми у дітей в умовах війни. Організаційна психологія. Економічна психологія. № 3 – 4 (27) / 2022 <http://orgpsy-journal.in.ua/index.php/opep/article/view/360/296>

2. Joshi, PT and Deborah O'Donnell Consequences of child exposure to war and terrorism. *Clinical Child and Family Psychology Review* 6(4). 2003 С. 279-291.

УДК 159.922.7:316.6-057.874

Сінкус Оксана Василівна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Палилюлько Оксана Михайлівна

кандидат історичних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ВАЖКОВИХОВУВАНOSTI У ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ

Підлітковий вік є важливим етапом розвитку особистості, коли відбуваються значні фізіологічні, психологічні та соціальні зміни. У цей період підлітки стикаються з численними викликами, такими як пошук власної ідентичності, становлення самосвідомості, розвиток навичок соціальної взаємодії та адаптація до нових ролей у суспільстві. Однак для деяких підлітків цей процес може супроводжуватися труднощами в поведінці, що виражаються у відхиленні від прийнятих норм та правил. Важковихованість підлітків є комплексним соціально-психологічним явищем, яке вимагає детального аналізу, оскільки його виникнення та розвиток залежать від багатьох факторів.

Психологічні чинники важковиховуваності включають особистісні особливості підлітків, їхні емоційні реакції та внутрішні конфлікти. Психоемоційні проблеми, як-от низька самооцінка, підвищена тривожність або агресивність, можуть створювати перешкоди для нормальної соціалізації та спричиняти труднощі в адаптації до соціальних вимог. Соціальні фактори, зокрема сімейне середовище, вплив однолітків, школа та медіа, також суттєво впливають на формування поведінкових особливостей підлітків. Сімейні конфлікти, недостатня підтримка з боку батьків, низький соціально-економічний статус або вплив девіантного оточення можуть спричинити формування девіантної поведінки.

Підлітковий вік є критичним етапом розвитку, під час якого особистість активно шукає себе, формує соціальні зв'язки та визначає власне місце у суспільстві. Проте цей період часто супроводжується труднощами у поведінці, що можуть бути зумовлені як психологічними, так і соціальними факторами. Одне з досліджень показує, що близько 30% підлітків, які демонструють девіантну поведінку, походять з сімей, де спостерігаються конфлікти або нестача емоційної підтримки. Діти, що ростуть у таких умовах, частіше проявляють агресивність або відчуженість, а також можуть мати труднощі з адаптацією у шкільному середовищі [1].

Психологічні дослідження свідчать, що підлітки, які мають низький рівень самооцінки, часто вдаються до девіантної поведінки як засобу

привернути увагу чи підвищити свою соціальну значущість серед однолітків. Саме в цей період вони можуть відчувати внутрішні конфлікти, що призводять до агресії або соціальної ізоляції. Зокрема, психологічні труднощі, такі як депресія чи тривожність, часто залишаються непоміченими або недооціненими як батьками, так і педагогами, що спричиняє подальше поглиблення проблеми [2].

Що стосується соціальних аспектів, то велику роль відіграє шкільне середовище. Дослідження свідчать, що підлітки, які не знаходять підтримки або стикаються з булінгом, часто демонструють девіантну поведінку як форму самозахисту або протесту. Крім того, медіа також мають вплив на підлітків, підсилюючи агресивні або девіантні моделі поведінки, особливо серед тих, хто не отримує достатньої підтримки від родини або однолітків. Це підтверджується дослідженням, яке вказує, що підлітки, які проводять більше трьох годин на день за переглядом агресивного контенту, на 60% частіше демонструють агресивну поведінку у реальному житті.

Дослідження психологічних та соціальних факторів важковихованості у підлітковому віці показало, що це комплексне явище, яке потребує всебічного аналізу. Підлітковий період є критичним етапом розвитку особистості, коли внутрішні конфлікти, емоційна нестабільність та соціальні взаємодії можуть значно впливати на поведінку молодих людей. Виявлено, що психологічні фактори, такі як низька самооцінка, підвищена тривожність та внутрішня агресивність, у поєднанні з негативним соціальним середовищем, наприклад, сімейними конфліктами або булінгом у школі, є основними причинами важковихованості. Дослідження підкреслює необхідність інтегрованого підходу, що включає підтримку з боку сім'ї, шкільних психологів та соціальних служб, для ефективного подолання та профілактики поведінкових проблем у підлітковому віці. Важливим аспектом є також надання психологічної підтримки підліткам та їхнім сім'ям, що сприятиме формуванню здорових соціальних навичок та позитивної адаптації до соціальних умов.

Список використаних джерел

1. Ващенко О. В. Проблема важковихованості. Соціально-педагогічний зміст діяльності соціального педагога ЗНЗ щодо попередження важковихованості. Актуальні проблеми соціальної сфери: зб. наук. робіт викладачів і студентів. Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2014. С. 60-62.

2. Сухомлинов О.Ю. Психологічні чинники адиктивної поведінки підлітків в умовах воєнного стану. 2023. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/17691>

УДК: 378.147.091.33:81'243

Сема Поліна Сергіївна

студентка Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ТЕХНОЛОГІЯ MIND MAPPING ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Іноземна мова, на відміну від інших навчальних предметів, є засобом комунікації та пізнання іноземного культурного світу. Вона має величезний потенціал для всебічного розвитку особистості. Основний наголос у методиці викладання іноземної мови робиться у розвитку умінь спілкуватися, формуванні комунікативної компетенції як основи пізнання світу, у якому ми живемо.

Цей спосіб орієнтується на особистість школяра, дозволяє враховувати сутність мови як найголовніше знаряддя мислення та діяльності, як засіб становлення особистості і дозволяє вже пов'язувати навчальний процес з іншомовною культурою і з життєвими запитами учнів.

Вчитель повинен зацікавити їх своїм предметом, його значимістю на сучасному інтегрованому розвитку суспільства, навчити їх логічно мислити, збагатити словниковий запас, займати їх творчими, проблемними завданнями, дати поштовх до творчості й пробудити уяву, робити все можливе для їхнього розвитку. Одним з методів, що дозволяє реалізувати системно - діяльнісний підхід є метод використання mind mapping під час вивчення англійської мови.

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед освітою серйозні завдання. Випускник повинен не просто мати певний багаж знань, він повинен гнучко адаптуватися в світі, що змінюється, він повинен вміти працювати з інформацією, самостійно критично і творчо мислити, генерувати нові ідеї. Важливо пам'ятати, що іноземна мова – це особлива річ, яка розширює діапазон нашої особистості.

Людина, що вміє спілкуватися іноземною мовою, має унікальну якість, у неї сформована вторинна мовна особистість, тобто вона здатна розуміти представників іншої культури, підтримувати з ними письмове та усне спілкування, отримувати необхідну інформацію з письмових джерел. Це означає, що у людини сформована мовна та комунікативна компетенція, і вона має інформаційну компетентність. Ось у цьому і полягає головне завдання іноземної мови. Як цю якість сформувати у дітей? На сьогоднішній день відомо безліч методів та прийомів для формування вторинної мовної особистості. Ми звернемося до одного із сучасних способів, а саме методу інтелект-карт.

Mind Map – інтелект-карти: «Mind»(англ) – розум, «Maps»(англ) – карти (інтелектуальна, розумова, ментальна карта, карта пам'яті). Метод

інтелект - карт створений англійським вченим та бізнесменом Тоні Бьюзеном у 60-70 роках ХХ століття та представлені в його книгах «Супер мислення» та «Навчіть себе думати». Тоні Бьюзен провів паралель між організацією мислення за допомогою інтелект - карт та пристроєм людського мозку. Психолого-педагогічною основою методу є роботи Піаже, Гальперіна, Вигодського. Метод є практичним додатком теорії радіантного мислення. Від слова Radiant - світло, що дає промені (променистий).

В основі роботи нашого мозку лежать два найважливіші принципи:

- асоціативне мислення – зв'язок кожного спогади із масою інших образів.

- ієрархія понять – у кожному асоціативному «треку» одне із образів є головним (кореневим), від якого розходяться гілки-доріжки до інших понять, ідей, спогадів. В результаті ми отримуємо якесь дерево (або граф) образів, пов'язаних із вихідним поняттям.

Людський мозок відповідає за обробку інформації, яка відбувається в правому і лівому півкулі одночасно. Інтелект карта, універсальний інструмент, завдяки якому можна задіяти обидві півкулі людського мозку і розвинути розумові здібності, які застосовуються в будь-якій життєвій ситуації. Достатньо відтворити у пам'яті один об'єкт цієї інформаційної карти, і він ланцюжком потягне за собою десятки взаємопов'язаних фактів, подій, почуттів. Так виникає багатовимірне асоціативне мислення, яке дозволяє бачити не просто об'єкт навколишнього світу, а його взаємозв'язок з іншими об'єктами.

Досвід використання методу mind mapping під час навчання показав його високу ефективність з погляду: розвитку навичок структурування інформації та ідентифікації проблем; навчання технологій вироблення управлінських рішень різного типу (стратегічних, тактичних); актуалізації та критичного оцінювання накопиченого досвіду у практиці прийняття рішень; ефективних комунікацій у процесі колективного пошуку та обґрунтування рішення; руйнування стереотипів та штамів; підвищення мотивації розширення бази теоретичного знання на вирішення прикладних завдань.

Mind mapping можуть використовуватися для: запам'ятовування; упорядкування та систематизації інформації; планування діяльності; підготовки до виступів; пошуку рішень у складній ситуації; розгляду різних варіантів розв'язання задач. Іноземна мова, на відміну від інших навчальних предметів, є засобом комунікації та пізнання інокультурного світу. Вона має величезний потенціал для всебічного розвитку особистості [3, с. 194-208]. Основний наголос у методиці викладання іноземної мови робиться у розвитку умінь спілкуватися, формуванні комунікативної компетенції як основи пізнання світу, у якому ми живемо.

Цей спосіб орієнтується на особистість школяра, дозволяє враховувати сутність мови як найголовніше знаряддя мислення та діяльності, як засіб становлення особистості і дозволяє вже пов'язувати навчальний процес з іншомовною культурою і з життєвими запитами учнів.

Вчитель повинен зацікавити їх своїм предметом, його значимістю на сучасному інтегрованому розвитку суспільства, навчити їх логічно мислити, збагатити словниковий запас, займати їх творчими, проблемними завданнями, дати поштовх до творчості й пробудити уяву, робити все можливе для їхнього розвитку.

Одним з методів, що дозволяє реалізувати системно - діяльнісний підхід є метод використання mind mapping під час вивчення англійської мови. Метод mind mapping дає можливість розвивати міжпредметні зв'язки.

Таким чином, діти вчать знаходити суттєві зв'язки між міжпредметними поняттями, систематизувати та узагальнювати їх. Для фіксації нового лексичного та граматичного матеріалу, при читанні текстів, складанні усних та письмових висловлювань mind mapping – це зручна та ефективна техніка візуалізації мислення та альтернативного запису. Вона допомагає зібрати всі матеріали на певну тему на одній інформаційній панелі, дає можливість сфокусуватися на деталях, побачити загальне. Карти пам'яті активізують асоціативне мислення, яке дозволяє звернути увагу на важливі факти, втрачені за традиційного аналізу. Інтелектуальні карти використовують на різних ступенях навчання.

Адже цей метод дозволяє: створити мотивацію до оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування; організувати індивідуальну, групову та колективну діяльність учнів; конструювати навчальний зміст відповідно до вікових особливостей учнів; здійснювати диференційований підхід до учнів; організовувати самостійну роботу учнів; організовувати проектну діяльність учнів; навчити учнів користуватися словниками, довідниками та іншими джерелами письмової та усної інформації з метою пошуку необхідних значень, розшифрування словникових позначень; розвивати творчі та інтелектуальні здібності учнів, мислення, пам'ять, а також виявляти інтуїтивні здібності [2, с. 42-51].

На уроках англійської мови 8-11 класах ми створюємо mind mapping - карти тим чи іншим способом залежно від теми, цілей та завдань. Інтелект - карти – це наочний спосіб подання інформації (у центрі записано поняття, від якого відходять променями асоціації): Це можуть бути міні-картки для наочного зображення, наприклад, фразового дієслова. Їх можна швидко намалювати на уроці. У центрі пишеться дієслово, від нього відходять прийменники, з якими він вживається, поряд пишеться нове значення, яке набуло дієслова.

Рекомендується писати англійські та українські слова різними кольорами, щоб можна було легко сфокусуватися над однією чи іншою

мовою при необхідності. Це можуть бути карти з певної лексичної теми. Тоді ці карти виглядають як величезні сонця з безліччю променів. У когось вони більше схожі на дерева. Правильність складання та зовнішня привабливість інтелект - карт приходять з досвідом, оскільки перед учнями стоїть завдання – зібрати всю лексику по одній темі разом, розподілити її за групами (якщо можливо), показати ці зв'язки графічно (у багатьох це спричиняє скруту). Рекомендується вписувати не просто слова, а словосполучення на теми.

Під кожним словом чи словосполученням іншою ручкою чи олівцем пишеться переклад. Це можуть бути карти-опори для переказу тексту. Тоді у центрі записується назва тексту чи його основна думка. Далі променями вписуються словосполучення. Між ними будується певна послідовність за допомогою стрілок та ліній. Інтелект-карта як домашнє завдання може ставити за мету повторення лексики, переказ тексту. Якщо інтелект-карта малюється вдома, замість перекладу слів можна використовувати малюнки, схеми, символи, вирізані картинки, тобто можна внести особистісний компонент.

Інтелектуальна карта виступає як вербальна опора висловлювання. Ефективно використовувати карти при підготовці до іспиту, оскільки на запам'ятовування та повторення інформації витрачається менше часу, її відтворення стає більш осмисленим.

Можна зобразити інтелект - карти як весь процес створення проекту, чи лише результати проекту, нові ідеї, а потім під час представлення проекту пояснюється усе те, що зображено на карті. Навчання складання mind mapping ведеться поступово: спочатку спільне складання, потім робота у групі, парі і, нарешті, індивідуальна робота вдома. Групова та парна робота краще, тому що тут ми прагнемо розвитку таких результатів як уміння працювати у групі, вести діалог, домовлятися, конструктивно вирішувати конфлікти, аргументувати свою думку.

Однією з основних позитивних сторін розумових карт є те, що їх можна використовувати щодо будь-якої теми і з дітьми практично будь-якого віку.

У середній школі учні репрезентують mind mapping карти у вигляді малюнків, схем. Малювання є одним із улюблених занять дітей і дуже важко переоцінити переваги цього виду діяльності. Воно розвиває дрібну моторику, естетичний смак, творчі здібності дитини, гармонійну особистість [1, с. 344]. Хоча нерідко в учнів знижується загальний інтерес до вчення. Школа перестає бути для учня центром духовного життя. Актуальною потребою віку стає потреба у самоствердженні.

Інтелект – карти – це відмінний спосіб самовираження, формування власної індивідуальності, спосіб знайти своє «Я» та свій власний стиль. Цей спосіб може урізноманітнити щоденні уроки, які здаються дітям у цьому віці нудними та нецікавими. У старшій школі, де в дітей вже практично

сформовані інформаційно-комунікативні вміння можна застосовувати електронний спосіб побудови mind mapping. Сьогодні існує величезний вибір комп'ютерних програм для побудови карток наших думок. Найпростіша програма – Mind. Безкоштовний веб-сервіс для створення ментальних карт, організації мозкового штурму - SpiderScribe.net та ін.

З усього вище сказаного можна зробити висновок, що з допомогою mind mapping можна навчити учнів набувати нові знання та навички і вміло їх використовувати.

Список використаних джерел

1. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій [навч. метод. посібник для студ. мовних спец. осв.кваліф. рівня «магістр»]. / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за ред. С.Ю. Ніколаєвої – К. : Ленвіт, 2018. – 344 с

2. Ніколаєва С. Ю. Сучасні тенденції формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів / Софія Юріївна Ніколаєва // Іноземні мови. – 2018. – № 1. – С. 42–51.

3. Оксентюк Н. В. Можливості застосування ментальних карт у навчальному процесі / Н. В. Оксентюк // Технології навчання : науково-методичний збірник. – Рівне : НУВГП, 2015. – Випуск 15. – С. 194–208.

4. Пілюшенко В.Л. Наукове дослідження : організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навчальний посібник / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко. – К. : Лібра, 2014. – 344 с.

5. Пінчук В.М. Інноваційні процеси – підґрунтя проектування нових освітніх технологій / В. М. Пінчук // Освіта і управління. – 2018. – № 3. – С. 88-97.

УДК 330.4:216.2

Тесленко Марина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки

Касян Катерина Анатоліївна

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 053 Психологія

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ТА РОЗВИТОК ЕМПАТІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ПЕРІОД ЮНАЦТВА

Юнацтво – складний період пошуку себе, початку нового етапу життя та адаптації у новому середовищі. За фізіологічною періодизацією (ухваленою у 1965 році на Міжнародному симпозіумі з вікової фізіології) юнацький вік – це період у хлопців від 17 до 21 року та у дівчат від 16 до

20 років. Е. Еріксон визначає його як найважливіший період у психосоціальному розвитку людини у віці від 12-13 до 19-20 років. У Л. Виготського цей період класифікується кризою 17 років [1, с. 60-70].

Тож враховуючи межі запропонованих вікових періодизацій, ми вирішили сконцентруватися саме на віковій групі 16-20 років. Цей віковий проміжок на теренах України характеризується закінченням школи або ж коледжу та вступом у заклад вищої освіти. Цей період є сенситивним як у соціальному, так і в особистісному розвитку, а у період пандемії та війни цей період стає ще складнішим, ніж зазвичай. Процес адаптації ускладнюється і подовжується, збільшується рівень тривожності та зменшується рівень емпатії.

Тривога і страх – це нормальні реакції на ненормальні небезпечні ситуації. Ще з давніх часів ці емоції допомагали людині зберегти своє життя, але з розвитком суспільства і технологій емоції стали мати складнішу структуру. Тривожність все частіше почала викликати хибні сигнали на психоемоційному та фізіологічному рівнях організму. Страх перед виступами, тривала тривожність напередодні іспитів, негативізм перед новими знайомствами, дихотомічне мислення щодо світу та свого оточення тощо [2, с. 31-39]. З початком війни рівень небезпеки значно зріс, як і, очевидно, почав зростати рівень тривожності.

При підвищеному рівні тривожності весь фокус уваги зміщується на себе. Людина зосереджується на собі, своїх переживаннях, страхах, тож часу на інших просто не залишається. У тривожної особистості просто не залишається ні сил, ні часу, щоб звертати свою увагу на проблеми оточуючих. Щастя та радість інших сприймається ворожо та ставиться під сумнів [4, с. 15-25].

Емпатія – це вміння розуміти емоції іншої людини, будувати ненасильницьку міжособистісну взаємодію, вміння співпереживати та використовувати свої здібності у вербальному та невербальному спілкуванні. Чим краще ти розумієш себе, тим краще зможеш зрозуміти інших [3]. Розвиваючи свої емпатійні здібності, можна зменшити рівень стресу, покращити взаємодію з іншими та вплинути на свій рівень тривожності.

Щоб зрозуміти рівень актуальності досліджуваної нами проблеми, ми провели констатувальне емпіричне дослідження рівня тривожності та рівня емпатійних здібностей у сучасної молоді.

Дослідження було проведено на базі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». У дослідженні взяли участь 52 особи, здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня ВО, першого курсу спеціальності 053 Психологія. Вік досліджуваних від 16 до 20 років.

Для дослідження було обрано наступні методики [5, с. 12-17]: «Методика вимірювання рівня тривожності» Дж. Тейлора в адаптації Т.

Немчинової, «Оцінка рівня особистісної тривожності» Ч. Спілбергера в адаптації Ю. Ханіна, «Діагностика рівня емпатійних здібностей» В. В. Бойка.

Метою дослідження було визначити рівень реактивної й особистісної тривожності та рівень емпатійних здібностей учасників.

Результати дослідження: «Методика вимірювання рівня реактивної тривожності» Тейлора в адаптації Т. Немчинової : низький рівень тривожності мають 3,8% першокурсників, середній рівень тривожності (з тенденцією до низького) – 40,4%, середній рівень тривожності (з тенденцією до високого) – 28,4%, високий рівень тривожності – 27%, дуже високий рівень тривожності – 0%.

«Оцінка рівня особистісної тривожності» Ч. Спілбергера в адаптації Ю. Ханіна : низький рівень тривожності діагностувався у 3,8% здобувачів вищої освіти, середній рівень тривожності – 55,8%, високий рівень тривожності – 40,4%.

«Діагностика рівня емпатійних здібностей» В. В. Бойка: дуже низький рівень емпатії виявився у 3,8% студентів, занижений рівень емпатії - 77%, середній рівень емпатії – 19,2% , дуже високий рівень емпатії – 0%.

Отже, рівень реактивної тривожності серед учасників опитування переважно середній з тенденцією до високого або ж високий (разом 55,4%). Аналогічно для особистісної тривожності (середній та високий – 96,2%). Серед результатів дослідження рівня емпатійних здібностей у молоді переважає занижений рівень емпатії (77%). Тож ми можемо спостерігати чітку тенденцію збільшення рівня тривожності та зниження рівня емпатійних здібностей у сучасної молоді в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Навч. посіб./ О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін./Основні теорії психічного розвитку дитини. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Крейг Ейпріл Позбутися тривоги: як перехитрити хибні сигнали страху, які надсилає ваш мозок і повернути собі спокій, використовуючи методи КБТ. – Київ: Видавництво Ростислава Бурлаки, 2023. – 272 с.
3. Білоусенко М. Долаючи шаблони тривожності : книга самопомогі. Київ: Видавництво Ліра-К. 2024. 136 с.
4. Шістко Л. О., Рябчич Я. Є., Примаченко С. О. Психологічні особливості емпатійної взаємодії осіб у юнацькому віці. Журнал науковий огляд, 2019, Т. 9, №62 URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1949/1982> (дата звернення 17.10.2024)
5. Психодіагностика в клінічній психології : навч. посіб. / Уклад. Співак Л. М., Османова А. М. – К.: Університет «Україна», 2023. – 146 с.

УДК 37.013.42

Тибан Владислав Сергійович

студент групи 015-21-1

спеціальності Професійна освіта (Нафтогазова справа)

Науковий керівник: **Калюжна Таїсія Миколаївна**

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МОВНИХ НАВИЧОК

У сучасному світі, де глобалізація та технологічний прогрес з'єднують людей з різних куточків планети, міжкультурна комунікація стає надзвичайно важливим аспектом життя. Вона передбачає обмін інформацією, цінностями та традиціями між представниками різних культур і мов. Таке спілкування не лише розширює горизонти, але й безпосередньо впливає на формування мовних навичок, що є критично важливим у міжкультурному контексті [1].

Міжкультурна комунікація визначається як процес обміну інформацією між особами, які належать до різних культур. Вона охоплює як усне, так і писемне спілкування, а також невербальні елементи, такі як жести, міміка і тон голосу. Ефективна міжкультурна комунікація вимагає від учасників гнучкості, терпимості і вміння адаптувати своє спілкування відповідно до культурних норм та цінностей іншої сторони [2].

Міжкультурна комунікація дозволяє учням зіткнутися з новими словами, фразами та виразами, які можуть не бути присутніми у традиційних підручниках. Цей процес збагачує їхній лексичний запас, адже спілкування з носіями мови часто відкриває нові значення і контексти використання слів.

Спілкуючись з носіями мови, учні стають більш чутливими до різних акцентів, інтонацій та швидкості мовлення. Це допомагає їм адаптуватися до реальних умов спілкування і покращує їх слухове сприйняття, що є важливим елементом вивчення мови.

У процесі міжкультурної комунікації учні вчаться використовувати різні стратегії для досягнення порозуміння. Це можуть бути парафрази, уточнення, використання жестів та міміки, що сприяє розвитку їх комунікативних навичок і вміння працювати з мовними бар'єрами.

Міжкультурна комунікація не лише вчить мовним навичкам, але й формує розуміння культурних норм та цінностей інших народів. Це веде до зменшення стереотипів і упереджень, а також до розвитку емпатії. Учні, які беруть участь у міжкультурних обмінах, зазвичай стають більш відкритими до нових ідей і підходів.

Спілкування з людьми з різних культур часто вимагає від учнів

аналізувати і порівнювати різні погляди та практики. Це сприяє розвитку критичного мислення, оскільки учні повинні оцінювати і адаптувати свої уявлення відповідно до нових інформаційних джерел [3].

Для того щоб ефективно інтегрувати міжкультурну комунікацію в навчання мовам, можна використовувати різноманітні методичні підходи:

Використання рольових ігор, симуляцій та проектної діяльності дозволяє учням відпрацьовувати навички спілкування в реальних сценаріях. Це допомагає створити безпечне середовище для практики і експериментування.

Залучення учнів до міжнародних проектів, в яких вони співпрацюють з ровесниками з інших країн, може бути дуже ефективним. Це дозволяє їм практикувати мову в контексті реальних комунікацій.

Онлайн-платформи та соціальні мережі можуть стати чудовими інструментами для взаємодії з носіями мови. Завдяки цим технологіям учні можуть спілкуватися з людьми з усього світу, що забезпечує більш широкий контекст для мовної практики.

Організація культурних обмінів і поїздок може стати потужним стимулом для розвитку мовних навичок і міжкультурного розуміння.

Включення до навчального процесу тем, пов'язаних з культурними особливостями країн, мова яких вивчається, допомагає учням краще зрозуміти контекст використання певних мовних структур.

Міжкультурна комунікація є важливим фактором у формуванні мовних навичок, оскільки вона відкриває нові можливості для спілкування і взаєморозуміння. Вона сприяє розвитку не лише лінгвістичних, але й культурних компетенцій, що робить процес навчання більш динамічним і цікавим. Для досягнення максимальних результатів у вивченні мов важливо активно інтегрувати елементи міжкультурної комунікації в освітній процес, що дозволить учням стати більш впевненими і компетентними комунікаторами в багатокультурному світі.

Список використаних джерел

1. Нанівський, Роман & Левко, Мар'яна & Жукова, Анна. (2024). Вплив соціальних мереж на формування сучасної культури та її взаємозв'язок з філософією освіти. *Education. Innovation. Practice*. 12. 49-56. 10.31110/2616-650X-vol12i7-007.
2. Шамсутдинова, Маріам-Софія. (2024). Вплив цінностей на формування лінгвокультурних компетентностей у майбутніх фахівців іноземної мови. *Іноватика у вихованні*. 1. 202-209. 10.35619/iiv.v1i19.625.
3. Li, J. (2019). The Value Aspect of Foreign Language Learning: Perspectives and Challenges. *Linguistic Studies*. No.15(1), ss.78-91.

УДК 81'255

Тупиця Олександр Юрійович

кандидат філологічних наук, доцент

Лавренко Дар'я Геннадіївна

студентка групи 302-ФФ спеціальності 035 «Філологія»

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЛОКАЛІЗАЦІЯ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Переклад безеквівалентної лексики є однією з найбільших проблем для перекладачів, особливо при відтворенні національно-культурних реалій. Така лексика позначає явища, притаманні одній культурі, і часто не має точних відповідників в інших мовах. Локалізація безеквівалентної лексики – це процес адаптації слів або фраз, що позначають культурно специфічні явища, які не мають прямого еквівалента в іншій мові. Локалізація передбачає використання різних перекладацьких стратегій, з метою збереження культурного змісту та забезпечення адекватного сприйняття носіями іншої мови. Цей процес враховує мовні та культурні особливості аудиторії перекладу. Дослідники підкреслюють важливість міжкультурної компетенції перекладача та використання гнучких перекладацьких стратегій для локалізації безеквівалентної лексики.

Безеквівалентна лексика – це слова або фрази, що позначають явища, унікальні для певної культури. Вони можуть стосуватися національних звичаїв, суспільних інститутів, історичних реалій тощо, і часто виникають проблеми з їхнім адекватним перекладом. Серед основних стратегій локалізації безеквівалентних одиниць можна виділити транскрипцію, калькування, описовий переклад та адаптацію.

1. *Транскрипція* передбачає збереження іншомовного слова без змін або з мінімальними фонетичними коригуваннями. О.Ю. Тупиця у своїх дослідженнях зазначає, що цей підхід може бути ефективним для передачі власних назв та реалій, що не мають точного відповідника в мові перекладу [2, с.78].

2. *Калькування* – буквальный переклад структурної основи слова або фрази. Така стратегія добре підходить для термінів або нових слів, що з'являються в іншій мові.

3. *Описовий переклад* передбачає пояснення значення безеквівалентного слова за допомогою більшої кількості слів. Ю.О. Жлуктенко підкреслює, що цей метод є ефективним, коли потрібно передати культурні реалії, специфічні для однієї мови [1, с.3].

4. *Адаптація* полягає в заміні реалій іншої культури на аналогічні елементи у мові перекладу.

Локалізація безеквівалентної лексики: аналіз українсько-німецьких прикладів. *Вишиванка*. Одним із найбільш відомих прикладів безеквівалентної лексики є слово *вишиванка*. У німецькій мові немає точного еквівалента, оскільки цей елемент одягу пов'язаний з українською національною традицією. Для локалізації цього поняття часто використовують транскрипцію або описовий переклад: *Wyshywanka; ein traditionell besticktes Hemd* (традиційна вишита сорочка); *Volkstracht der Ukrainer* (національний одяг українців). О. Ю. Тупиця зазначає, що транскрипція з подальшим поясненням є найоптимальнішим варіантом у випадках, коли реалія має важливе культурне значення, як це має місце із "вишиванкою"[2, с.78].

Українське хата. Слово *хата* в українській культурі має специфічне значення, оскільки воно не лише позначає житло, але й несе культурно-історичний відтінок, пов'язаний з селянським укладом життя. У німецькій мові можна знайти лише часткові відповідники, такі як *Haus* (будинок) або *Bauernhaus* (селянський будинок). Проте жодна з цих лексем не передає повністю культурну специфіку.

Німецьке *Gemütlichkeit*. Слово *Gemütlichkeit* передає поняття домашнього затишку, комфорту, спокою та душевного тепла, яке не має повного еквіваленту в українській мові. Найчастіше перекладачі використовують описовий переклад: *відчуття затишку та душевного тепла*. Цей випадок ілюструє, як важливо при локалізації враховувати емоційні та культурні конотації слова.

Локалізація безеквівалентної лексики – це складний процес, який вимагає не лише мовної, але й культурної компетенції перекладача. Залежно від контексту та цільової аудиторії, перекладач може обрати різні стратегії: транскрипцію, калькування, описовий переклад або адаптацію. Кожен із цих методів має свої переваги та недоліки, проте основним завданням залишається збереження культурного змісту та емоційного навантаження, яке несе безеквівалентне слово.

Список використаних джерел

1. Жлуктенко Ю. О. Проблеми іншомовної інтерпретації Шевченкового слова. *Мовознавство*. К., 1989, №3. С.3-8.

2. Тупиця О. Ю. Безеквівалентна лексика в поетичному тексті: проблема створення етномовної картини світу : монографія. Mauritius, Beau Bassin : LAP LAMBERT Academic Publishing RU, 2018. 117 с.

УДК 811.112.2

Туниця Олександр Юрійович

кандидат філологічних наук, доцент

Манько Поліна Костянтинівна

студентка групи 302-ФФ спеціальності 035 «Філологія»

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ГРАМАТИЧНИХ
ФОРМ KONJUNKTIV НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ**

Konjunktiv (кон'юнктив) у німецькій мові є граматичною категорією, що виражає умовність, гіпотетичність або непрямую мову. Він поділяється на дві основні форми: Konjunktiv I і Konjunktiv II, кожна з яких має специфічні функції та особливості вживання. Однак, у процесі перекладу з німецької мови виникають труднощі через відсутність прямих граматичних аналогів для кон'юнктива в українській мові. Ми поставили собі за мету проаналізувати особливості утворення та перекладу обох форм німецького кон'юнктива на українську мову, визначити можливі стратегії перекладу.

Konjunktiv I використовується переважно для передачі непрямой мови, зокрема в офіційних чи наукових текстах, новинах та інших формальних комунікаціях. Наприклад: *Er sagt, er habe keine Zeit.* (Він каже, що у нього немає часу.) Konjunktiv II утворюється з Präteritum чи Plusquamperfekt і часто використовується для вираження умовних або нереальних ситуацій, ввічливих запитів і бажань (як у теперішньому чи майбутньому, так і в минулому). Сильні дієслова змінюють кореневу голосну (здобувають умляут). Наприклад: *Wenn ich Zeit hätte, würde ich dir helfen.* (Якби у мене був час, я б тобі допоміг.)

Основна функція Konjunktiv I – передача непрямой мови, тобто відтворення чужих слів або думок без зміни їх змісту. Така форма часто використовується в журналістиці, наукових текстах, протоколах тощо. Наприклад: *Der Minister erklärte, die Wirtschaft sei stabil.* (Міністр заявив, що економіка стабільна.)

Konjunktiv II використовують для вираження умовності, нереальності або бажань, а також у ввічливих проханнях. Ця форма дозволяє говорити про дії, які могли б відбутися за певних умов, або про дії, що в теперішній момент не є реальними. Наприклад: *Wenn er Zeit hätte, würde er uns helfen.* (Якби у нього був час, він би нам допоміг.)

В українській мові відсутня граматична форма, аналогічна німецькому Konjunktiv I, тому переклад часто вимагає використання інших засобів вираження непрямой мови. Найбільш поширені стратегії перекладу включають введення словосполучень на зразок *мовляв, нібито*, а також використання форм дієслів теперішнього або минулого часу в українській мові. Такі висловлювання часто виражають сумнів, коли мовець здається

переказує «чужі слова». Наприклад: *Er hat gesagt, dass er krank sei.* (Він казав, що ніби хворий... Але сам я цього не знаю, не бачив тощо, я просто передаю його слова.) *Der Präsident sagte, das Land habe Fortschritte gemacht.* (Президент сказав, що країна, мовляв, досягла прогресу.) Вживання слів *ніби*, мовляв дозволяє підкреслити, що передана інформація не є особистою думкою мовця, а відтворенням чужої заяви. Такий підхід особливо важливий у журналістиці та офіційних текстах, де необхідно дистанціюватися від змісту переданої інформації.

Інший спосіб перекладу – використання прямих дієслівних форм теперішнього або минулого часу, що підкреслює нейтральну непрямую мову: *Er behauptet, er habe keine Zeit.* – Він стверджує, що у нього немає часу. (Але може бути, що він просто не хоче. Тобто, така граматична конструкція показує, що ми можемо сумніватися в правдивості його слів). Зовсім інше значення набувають кон'юнктивні конструкції у текстах молитов: *Vater unser im Himmel geheiligt werde dein Name. Dein Reich komme, dein Wille geschehe, wie im Himmel so auch auf Erden.* – Отче наш...

Кон'юнктив II в українській мові зазвичай перекладається за допомогою умовного способу дієслів, що виражають нереальні або малоімовірні ситуації. Основні засоби перекладу включають використання часток "би", "б", "якби" та умовних конструкцій. Наприклад: *Wenn er mehr Zeit hätte, würde er reisen.* (Якби у нього було більше часу, він би подорожував.)

Умовні речення зазвичай утворюються з використанням дієслів у минулому часі або з умовними частками. У перекладі важливо передати нереальність або гіпотетичність ситуації, що є характерною рисою Кон'юнктив II. Іншим варіантом перекладу можуть бути конструкції з модальними дієсловами: *Könnten Sie mir helfen?* (Чи могли б ви мені допомогти?) Така конструкція дозволяє передати ввічливий запит або пропозицію, характерні для Кон'юнктив II в німецькій мові. Крім того Кон'юнктив II у німецькій мові має зв'язок із часом, тоді як в українській мові такого немає. Imperfekt Kon'юнктив – умова в теперішньому чи майбутньому часі, а Plusquamperfekt Kon'юнктив – умова в минулому часі (якби тоді, колись...).

Переклад Кон'юнктив на українську мову становить певні труднощі, оскільки в українській відсутня граматична категорія еквівалентна кон'юнктиву. Для адекватної передачі змісту перекладач змушений використовувати різноманітні синтаксичні та стилістичні засоби. Переклад цих форм на українську мову вимагає адаптації, що дозволяють точно передати значення й емоційне навантаження, пов'язане з умовністю та гіпотетичністю дій.

Список використаних джерел

1. Тупиця О.Ю. Граматичні проблеми перекладу з німецької мови : підручник. Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 46-56.

UDC 37.091.3:37.041(477)

Fastov Ivan Volodymyrovych

postgraduate student of the 3rd year of study
Luhansk Taras Shevchenko National University

***SELF-EDUCATIVE ACTIVITIES OF STUDENTS AS AN IMPORTANT
ELEMENT OF A CONCEPT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL***

Socio-economic changes in the 21st century have created such conditions in society, in which a graduate of a general educational institution must have such skills as flexibility and critical thinking, strive for constant self-improvement and self-development, as well as be able to acquire knowledge throughout life, gradually expanding his worldview. The future acquisition of new knowledge and their high-quality application in educational, professional and everyday activities depends on students' mastery of self-education skills.

The education reform launched in 2018 necessitated the reorientation of the school education system to the methodological foundations of the competency approach as a conceptually effective paradigm of the educational process. The Concept of the New Ukrainian School states that the basis of the ten key competencies is the individual's ability to find and assimilate new knowledge, the ability to determine educational goals and ways to achieve them, as well as to build one's own educational trajectory, to be able to generate new ideas and evaluate one's own learning results, to achieve which are impossible without the self-educational activity of the individual. It should be noted that the concept of the NUS is based on the "Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning" [4, p. 10-12] of the European Parliament and the Council of Europe.

In addition to the Concept of the New Ukrainian School, the Law of Ukraine "On Education" is an important document shaping educational policy in Ukraine. This regulatory and legal act refers to one of the key competencies "Learning throughout life" – the ability to determine and evaluate one's own needs and resources for the development of competencies, find opportunities for learning and self-development, the ability to learn and work in a team and independently, organize one's learning, evaluate it, as well as to realize the importance of self-education for personal development [2].

Examining the theoretical foundations of the competence approach in modern education, A. Sembrat noted that it presupposes the formation of such a new content of education, which would not be reduced to only a knowledge-oriented component, but would encompass a holistic individual experience of solving life problems, fulfilling social roles based on the acquisition of appropriate competencies [3, p.11]. An important element in expanding the boundaries of acquired competences is self-education, based on a set of skills, the use of which contributes to the achievement of the main goal of continuous

education - the formation of educational needs throughout life and the creation of conditions for their implementation.

Competence is a certain "activity characteristic of a person", and self-educational activity, as a component of the competence of the New Ukrainian School "The ability to learn for life", implies the student's readiness and ability for effective self-development in order to constantly improve the theoretical base and practical skills, which has a stable interconnection with development of the cognitive independence of a student.

An understanding of the importance of the formation of one's own personality and the need for lifelong learning is established in the institution of general secondary education in the self-educational activities of schoolchildren before graduation. This competence is the result of complex processes where the student independently sets a cognitive goal, forms elementary, simple tasks, and determines the ways to achieve them. As a result, the self-educational competence of an individual is an integrated quality provided by organized and systematized knowledge, self-educational skills, interest in productive independent activity, and the desire for self-improvement.

It should be noted that the self-education of an individual is a variable education and is presented in various forms and types, which ensures maximum freedom of choice and mobility of the individual, provides the choice of one's development trajectory as a sphere of initiative and responsibility. Self-education gives an individual the opportunity to adapt to changing conditions, gives the ability to overcome possible difficulties that affect all aspects of his activity, and the ability to cope with various life situations [1, p.78-79].

Thus, the concept of "Learning throughout life" and self-educational activity are important components of the set of skills acquired by the student, and are an integrated quality of the personality, which implies the presence of structured and organized knowledge, abilities and skills, aspirations for self-improvement, the presence of self-educational motives, the acquired experience of independent activity, and motivation for obtaining education throughout life.

References

1. Burluka O. V. A self-education of personality is in paradigm of modern education. *The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*. 2021. № 4 (51). P. 72-82 [in Ukrainian].

2 Law of Ukraine «On Education» at 5 September 2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Last accessed: 2024-10-20)

3. Sembrat A. Theoretical fundamentals of the competence approach in modern education: world experience. *The Scientific Heritage*. 2021. №68. P.11-15 [in Ukrainian].

4. The new ukrainian school : conceptual principles of secondry school reform / edited by M. Gryshchenko. 2016. 40 p.

УДК 37.013.42:316.613.434

Федошук Анастасія Олександрівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Міхеєва Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Хмельницький національний університет

ПОМИЛКИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК АГРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ ПІДЛІТКІВ

У сучасному суспільстві спостерігається зростання випадків агресивної поведінки серед підлітків, що часто призводить до серйозних наслідків, таких як конфлікти в школі, правопорушення та проблеми у міжособистісних стосунках. Основи формування поведінки підлітків закладаються в сім'ї, і помилки батьків у вихованні можуть стати основним джерелом розвитку агресії. Знання про ці помилки допоможе батькам, психологам і педагогам ефективніше впливати на виховання та психокорекцію агресивної поведінки підлітків, що є необхідним для формування здорового суспільства.

Аналіз наукової літератури дав можливість виділити найбільш суттєві помилки сімейного виховання, які можуть сприяти агресивним проявам у підлітків:

– Підлітки, батьки яких надто контролюють кожен аспект їхнього життя, можуть відчувати пригнічення та нездатність до самостійного прийняття рішень, що може призводити до агресивних спроб відстояти свою незалежність.

– Відсутність теплих, довірливих стосунків у сім'ї може викликати почуття самотності та непотрібності, що провокує підлітка на агресивну поведінку як спосіб привернення уваги або самозахисту. К. Бютнер виокремлює ряд фрустраційних обставин, які впливають на розвиток або підкріплення дитячої агресивності, пов'язаних з вихованням у сім'ї, а саме: емоційне відторгнення, позбавлення дитини любові і уваги батьків; конфронтація, залучення дітей у «війну з дорослими», яка проявляється в образах, заборонах, покараннях, зневажливому ставленні до дитини; амбівалентне виховання, одночасне лагідне і агресивне ставлення до дитини, в результаті чого вона сумнівається: люблять її чи ні; різноманітні страхи (покарання, втрата любові батьків та ін.) [1].

– Ігнорування батьками емоційних потреб дитини, не надання належної уваги її почуттям, може спричиняти накопичення невдоволення у підлітка, яке з часом може проявлятися через агресію.

– Непослідовність у вихованні (батьки в різних ситуаціях демонструють непослідовність у вимогах або покараннях) може викликати у підлітка почуття несправедливості, що стає підґрунтям для агресії.

Привертає увагу точка зору Л. Берковіц, який стверджує, що значний вплив на виникнення агресії підлітків мають несприятливі умови, які створюють батьки, а саме: жорстоке ставлення, непослідовність виховних впливів, необгрунтовані покарання, відторгнення, недостатня любов і увага з боку батьків, байдужість тощо [1].

– Дитина, яка спостерігає за агресивною поведінкою вдома або стає її жертвою, може сприймати агресію як норму для вирішення конфліктів. Л. Орбан-Лембрик пише, що у сім'ях, де панують конфлікти, жорстокість, п'янство, сварки та інші аморальні прояви у дитини закріплюються постійні негативні почуття [2].

– Часте використання фізичних або суворих покарань без обговорення причин поведінки призводить до розвитку ворожості та протесту в дитини. Науковець Л. Берковіц зазначає, що батьки, які жорстоко карають дітей, можуть самі стати для них прикладом агресивності.

– Підлітки потребують чітких правил і обмежень. Якщо вони відсутні, це може викликати почуття невизначеності і, як наслідок, агресивні спроби встановити власні «правила».

– Постійне порівняння дитини з іншими або приниження її досягнень може породжувати почуття неповноцінності та фрустрацію, що виявляється через агресію.

– Емоційна відстороненість батьків. Коли батьки емоційно відсторонені або зайняті власними проблемами, підлітки можуть використовувати агресію як засіб комунікації або пошуку уваги. Так, науковці Р. Берон і Д. Річардсон зазначали, що агресивні підлітки, як правило, виростають в сім'ях, де дистанція між дітьми та батьками велика, де мало цікавляться розвитком дітей, де в якості дисциплінарних впливів замість піклування та терплячого пояснення надають перевагу силовим методам, особливо фізичним покаранням [1].

Отже, сім'я є фундаментальною основою для формування поведінкових і емоційних реакцій у підлітковому віці. Помилки у вихованні створюють сприятливі умови для розвитку агресивних проявів у дітей. Ці фактори не тільки посилюють почуття фрустрації і ворожості, але й змушують підлітків використовувати агресію як спосіб самозахисту або привернення уваги.

Список використаних джерел

1. Гайдамашко І.А. Помилки сімейного виховання як фактор виникнення агресивної поведінки підлітків. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота / [редкол. : І.В. Козубовська (гол. ред.) та ін.]. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 21. С. 38-40.

2. Орбан-Лембрик Л. Залежність поведінки особистості від впливу проблемогенного соціуму. *Психологія і суспільство*. 2004. №1. С.71-83.

УДК 159.9

Філоненко Катерина Вікторівна
магістрантка 2 року навчання,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні спровокувала багато психологічних та соціальних змін у суспільстві. Ці зміни супроводжуються, хоч і не завжди, процесами взаємного відчуження, відчуттям невпевненості в завтрашньому дні, невизначеністю існування, емоційною напруженістю в міжособистісних стосунках.

Військові дії в нашій країні також призвели до роз'єднання родин, втрати близьких і друзів, вимушеної внутрішньої та зовнішньої міграції. Багато людей опинилися у нових, незнайомих умовах, без підтримки та можливості звернутися за допомогою. Як наслідок впливу цих факторів створювалися передумови для виникнення у великій кількості українців досвіду самотності.

У 2023 році ВООЗ оголосила самотність «гострою загрозою глобальному здоров'ю» [1]. Самотність пов'язана з тим, що людина відчуває ізоляцію від спільноти людей, сім'ї, історичної реальності, порушення зв'язку внутрішнього світу людини з її соціальним оточенням, що призводить до посилення стресу, страху перед майбутнім, тривоги, незахищеності, невдоволення життям.

Сучасне уявлення про самотність походить від культурних та економічних трансформацій, що відбулися у світі. Ось два відносно нещодавніх визначення самотності в широко цитованих психологічних дослідницьких працях:

1) Самотність – це «неприємний досвід, який виникає, коли існує суб'єктивна невідповідність між бажаною та уявною доступністю та якістю соціальних взаємодій» [5].

2) Самотність – це «болісне почуття, яке супроводжує відчуття того, що кількість або особливо якість соціальних стосунків людини не задовольняє її соціальні потреби» [4].

Спираючись на останні дослідження, можна виокремити такі основні причини переживання самотності під час війни:

1. Проблема мови та політичні погляди.
2. Розчарування в собі, країні та владі.
3. Виїзд за кордон та розлука з близькими, що виїхали за кордон.
4. Самотність чоловіків, чиї жінки й діти виїхали.
5. Відчуття ізоляції
6. Соціальна стигматизація.

7. Невизначеність майбутнього.
8. Сепарація в парі.
9. Недовіра до людей.
10. Негативний досвід зрад і лицемірства близьких людей.
11. Почуття провини за бездіяльність.
12. Відчай та страх, який не розуміють інші.
13. Сором за радість та насолоду від життя під час війни.
14. Сором за свій біль.
15. Горе через втрату домівки, близьких людей, звичних сенсів життя.
16. Потреба в підтримці, яку неможливо отримати [2].

Основним психологічним фактором у розвитку самотності, на думку деяких дослідників, є риси особистості «великої п'ятірки», які включають екстраверсію, невротизм (тобто довгострокову схильність відчувати негативні емоції), доброзичливість, відкритість досвіду і сумлінність.

У дослідженні зарубіжних учених А. Garnero, В. d'Hombres, М. Barjakova описано, що при погляді на зв'язки між самотністю і кожною з п'яти рис окремо, екстраверсія та невротизм пов'язані з самотністю найбільш сильно, причому більш високий рівень невротизму пов'язаний з більш високим рівнем самотності. Доброзичливість і сумлінність мають помірно сильну кореляцію з самотністю, тоді як відкритість пов'язана із самотністю дуже слабо [3].

Решта досліджень показує зв'язок багатьох різних психологічних чинників із переживанням самотності, наприклад, сором'язливість, поганий настрій, дратівливість, безнадійність, стійкість, оптимізм, низька самооцінка як у підлітків, так і у літніх людей, низький рівень майстерності – у літніх людей, а також низький самоконтроль.

Таким чином, як можна вже помітити, причини самотності із зовнішніх (ситуативних) переходять до внутрішніх (особистісних), значущість і вирішальна роль яких останнім часом значно зросли. Також значну роль відіграють емоційні переживання – такі як страх, відчай, невизначеність майбутнього та почуття провини за власне безсилля перед викликами війни.

Список використаних джерел

1. Бресешер А.М. Самотність — хвороба 21-го століття? Що ми знаємо про цей стан та його вплив на здоров'я? *Свідомі*. 2024. URL: <http://surl.li/qszbq>
2. Муренко Х. Чому ми відчуваємося самотніми під час війни? 2023. URL: <http://surl.li/dypnvg>
3. Barjakova, M., Garnero, A., & d'Hombres, B. Risk factors for loneliness: A literature review. *Social science & medicine*. 2023. URL: <http://surl.li/gxigdl>

4. Hawkey L. C., Cacioppo J. T. Loneliness matters : a theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Ann. Behav. Med.* 2010. Vol. 40, no. 2. P. 218–227. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3874845/>

5. Ma R et al. The effectiveness of interventions for reducing subjective and objective social isolation among people with mental health problems : a systematic review. *Soc. Psychiatry Psychiatr. Epidemiol.* 2020. Vol. 55, no.7. P. 839-876. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31741017/>

УДК 372.882

Чередниченко Оксана Сергіївна

здобувачка освіти другого (магістерського) рівня
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

АНГЛОМОВНА ЛІТЕРАТУРА НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Оновлення змісту шкільної літературної освіти, а саме введення до кожного класу розділу «Сучасна зарубіжна література», фокус уваги вчителя має бути скерований зокрема і на сучасну англomовну літературу. Ознайомлення з сучасною англomовною літературою в старшій школі сприяє розумінню здобувачами освіти літератури як невід’ємної частини національної й світової художньої культури, допомагає орієнтуватися в сучасному літературному процесі, визначати актуальні і важливі для сучасного читача ідеї, підвищувати рівень міжкультурної компетентності, інтегрувати знання.

Чинною навчальною програмою із зарубіжної літератури для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти рівня стандарту (редакція 2022 р.) в межах обов’язкового компоненту передбачено вивчення творчості таких сучасних англomовних письменників, як С. Таунсенд, Н. Гейман, Дж. Грін, М. Зузак. Варіативний компонент, яким також передбачено вивчення сучасної літератури, орієнтує вчителя на вивчення творчості Дж. Барнза, Дж. Фаулза, У. Ле Гуїн, Д. Кіза та ін.

Англomовна література («*English-language literature*») – це література, створена англійською мовою. Ознайомлення з англomовною літературою поглиблює культурну обізнаність здобувачів освіти, занурює в контекст художньої дійсності, дозволяє простежити наступність і тяглість літературної традиції, зв’язок творчості сучасних письменників з національними традиціями й тенденціями розвитку літератури, розширює уявлення про жанрове розмаїття англomовної прози.

У циклі творів С. Таунсенд про Адріана Моула увагу сфокусовано на образі підлітка, його стосунках зі світом, формуванні світоглядних орієнтирів, а художній простір позначений виразною національно-культурною специфікою. Відтак розуміння прочитаного і розкриття авторського задуму буде пов'язане із визначенням особливостей індивідуального стилю авторки, оповідної стратегії і передбачатиме покроковий аналіз твору, висловлення власних суджень щодо порушених у творі проблем та художніх образів. Під час творення власних художніх текстів С. Таунсенд постійно спиралася на британську літературну традицію, що важливо для осмислення образу головного героя, авторської комунікативної стратегії, підвалинами якої є мистецтво створення комічного, відображення в тексті феномену «англійськості» як складової частини національної ментальності.

Список використаних джерел

1. Снегір'ова В.В. Нові імена в програмі зарубіжної літератури для 10 класу. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2018. С. 16–19.
2. Шевчук Т., Шикиринська О. Формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя англійської мови та зарубіжної літератури в профільній школі на основі програмних творів англійської літератури сучасного періоду / Тетяна Шевчук, Ольга Шикиринська. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, 2024. № 68. С. 172–178. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/issue/view/39/35>

УДК 159.922.8:159.923

Чиж Олександра Федорівна

аспірантка кафедри теоретичної та консультативної психології
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

***КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК
ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ***

Аналіз наукової літератури свідчить, що як у вітчизняних, так і в зарубіжних дослідженнях не існує чіткого та однозначного визначення терміну «креативність». Більшість вчених підтримують ідею, що креативність – це ключ до успіху в різних сферах життя, від мистецтва до науки, що дозволяє людям адаптуватися до змін і вирішувати складні завдання. Українські науковці зробили значний крок у вивченні креативності. Такі дослідники, як В. Клименко, В. Моляко, О. Музика, В. Рибалка, В. Роменець, С. Шандрук та С. Яланська, суттєво розширили наші уявлення про те, як зароджуються творчі ідеї та як розвивається творча особистість. Їхні дослідження не лише поглибили теоретичні знання в

галузі психології, а й відкрили нові можливості для практичного застосування в різних сферах життя.

Дослідження розвитку креативності особистості стикаються з суттєвими труднощами, пов'язаними з відсутністю єдиного, загальноприйнятого наукового визначення цього феномену. Поняття "креативність" часто використовується як синонім таким термінам, як "творчість", "творчі здібності" та "творчий потенціал", що призводить до різноманіття підходів у дослідженнях. Кожен з цих термінів має свої нюанси та акцентує на різних аспектах творчого процесу, що ускладнює систематизацію наукових знань та порівняння результатів різних досліджень. Так, вчений В. Моляко, який є представником діяльнісного підходу розглядає креативність як процес, який розвивається і реалізується в процесі активної діяльності людини. Творчість, як прояв креативності, спрямована на отримання нових знань, ідей, продуктів або способів вирішення проблем [3, с.6]. Особистісний підхід розглядає креативність як динамічний процес, що постійно розвивається протягом усього життя людини. Завдяки регулярному тренуванню уваги, інтуїції та дивергентного мислення, творчий потенціал особистості може значно зростати. Як м'яз, креативність потребує постійного розвитку та стимуляції. Шляхом удосконалення таких якостей людина розширює свої можливості для самореалізації та досягнення успіху в різних сферах життя [1]. Представники гуманістичної психології, такі як А. Маслоу, К. Роджерс та Е. Фромм, наділяли креативність особливим значенням, розглядаючи її не просто як психологічну характеристику, а як фундаментальну людську цінність. Вони стверджували, що творча самореалізація є однією з найвищих потреб людини, яка дозволяє їй розкрити свій потенціал в повній мірі та здобути глибоке почуття задоволення [2, с.156]. Таким чином, креативність не тільки збагачує життя окремої особистості, але й сприяє розвитку всього людства.

Таким чином, креативність є багатограним і складним феноменом та різноманітні підходи до її вивчення зосереджуються на різних аспектах творчого процесу — від активної діяльності та здобуття нових знань до особистісного розвитку протягом життя. Незважаючи на термінологічні труднощі, дослідження креативності мають значний вплив на теоретичну базу психології і на практичні підходи, які дозволяють людині розвивати свій творчий потенціал і мати успіх в різних сферах життя.

Список використаних джерел

1. Здібності, творчість, обдарованість : монографія / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир : Вид-во Рута, 2006. 320 с.
2. Карпенко Н. А. Психологія творчості : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
3. Моляко В. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. Психологія і суспільство. 2007. № 4. С. 6–10.

УДК: 159.9: 316.6. 938

Чадюк Олександра Миколаївна

PhD аспірантка,

Привитний вищий навчальний заклад «Європейський Університет»

**ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ
КУЛЬТУРИ ПІД ЧАС ЗМІН**

Розвиток та адаптація корпоративної культури під час змін є стратегічно важливим завданням для організацій. Він сприяє досягненню результатів, побудові сильної команди, підвищенню мотивації та покращенню взаємодії у періоди трансформації.

Важливо такі аспекти важливості розвитку корпоративної культури у організації, що трансформується:

1. *Адаптація та зменшення опору змінам.* Розвиток корпоративної культури під час змін допомагає зменшити опір з боку працівників та сприяє їхній адаптації до нових умов. Едгар Шейн зазначає, що саме культура створює основу для формування спільних цінностей та очікувань, які полегшують трансформацію організації [1].

2. *Підтримка лідерства та мотивації персоналу.* Культура організації сприяє формуванню ефективного лідерства та мотивує працівників під час періодів невизначеності. За словами Джона Коттера, успішне лідерство в умовах змін базується на чіткому формуванні бачення майбутнього та культурі, яка підтримує співробітників у процесі трансформації [2].

3. *Формування стійкості та інноваційного середовища.* Корпоративна культура допомагає створити атмосферу довіри та співпраці, що сприяє швидкому впровадженню інновацій. Культура, яка орієнтує працівників на гнучкість та відкритість, дозволяє компанії ефективніше реагувати на виклики ринку та внутрішні зміни [1].

4. *Покращення внутрішньої комунікації.* Розвинена корпоративна культура забезпечує відкриті канали для комунікації між усіма рівнями організації. Це знижує ризик непорозумінь та сприяє швидкому обміну інформацією під час змін [2].

5. *Забезпечення довгострокового успіху.* Сильна корпоративна культура підвищує стійкість організації до зовнішніх і внутрішніх викликів. Вона створює основу для довготривалого успіху, оскільки забезпечує згуртованість колективу, підтримує стабільність під час змін [2].

Список використаних джерел

1. Шейн, Едгар Х. (2017). Організаційна культура та лідерство (Organizational Culture and Leadership). — Wiley.

2. Коттер, Джон П. (2012). Попереду змін (Leading Change). — Harvard Business Review Press

УДК 378.14

Чень Чжанвень

Магістрант спеціальності 014 Середня освіта (інформатика)

Науковий керівник: Юрченко Артем Олександрович

кандидат педагогічних наук, доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛІЗОВАНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Значення візуалізації в освіті, особливо в інформатиці, все частіше визнається як потужний інструмент перетворення абстрактних понять в зрозумілі і запам'ятовуються уявлення. Візуалізація в освіті слугує ефективними інструментами для покращення розуміння матеріалу, залучення та мотивації учнів [3]. У сучасну епоху інформаційних технологій, де візуальне сприйняття відіграє ключову роль, актуальність візуалізації в навчальному процесі, зокрема на уроках інформатики, зростає. Візуалізація, як ефективний педагогічний інструмент, допомагає учням краще розуміти складні поняття, розвивати критичне мислення та аналітичні навички.

Визначення терміна «візуалізація» в контексті освіти багатогранне. У більш широкому сенсі візуалізація відноситься до представлення інформації у візуальному форматі, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню навчальних матеріалів [1]. Це може включати використання графіків, діаграм, ілюстрацій, анімації та інших візуальних елементів. У більш вузькому сенсі візуалізація може стосуватися використання спеціалізованих програмних інструментів для візуалізації даних, що дозволяють аналізувати величезні обсяги інформації та створювати інтерактивні візуалізації [4].

В навчанні інформатики візуалізація може бути використана в різних аспектах:

Алгоритми візуалізації: алгоритми сортування або пошуку допомагають учням зрозуміти логіку та послідовність дій. Візуалізація структур даних масиви, списки, дерева, допомагає учням зрозуміти їх організацію та взаємозв'язки між елементами. Візуалізація програмного коду може допомогти учням краще зрозуміти його структуру та функціональність [2]. Візуалізація результатів комп'ютерного моделювання може допомогти учням у розумінні складних процесів та явищ [3]. Візуалізація даних дозволяє учням аналізувати значні обсяги інформації, виявляти закономірності та тенденції, а також робити прогнози [6].

Використання візуалізації в навчанні інформатики дає ряд переваг, серед яких науковці відзначають: посилення залученості (візуалізація

робить навчання більш цікавим, що призводить до підвищення участі учнів в освітньому процесі); покращене розуміння (візуалізація допомагає учням краще розуміти складні поняття та запам'ятовувати навчальні матеріали); розвиток навичок критичного мислення (візуалізація даних допомагає учням розвивати критичне мислення та аналітичні навички) [5].

Вивчення та аналіз наукових робіт, пов'язаних з використанням візуалізованих завдань на уроках інформатики, дає можливість виявити методики візуалізації, проаналізувати застосування візуалізації в освітніх програмах, порівняти традиційні методи навчання з візуалізацією.

Традиційні методи викладання інформатики часто значною мірою покладаються на лекції та практичні заняття, вимагаючи від студентів запам'ятовування значного обсягу інформації. Однак візуалізація може запропонувати більш інтерактивний підхід до навчання, сприяючи кращому розумінню та запам'ятовуванню [1].

Використання візуалізації в навчанні інформатики може бути особливо ефективним для навчання структури даних (візуалізація дозволяє учням уявити, як дані зберігаються та обробляються в різних структурах, таких як масиви, списки, дерева та графіки), алгоритмів (візуалізація може допомогти учням зрозуміти, як працюють алгоритми, такі як алгоритми сортування, пошуку та обходу графів), мереж (візуалізація може допомогти учням зрозуміти, як функціонують комп'ютерні мережі, наприклад, модель TCP/IP, топології мережі та маршрутизація).

У дослідженні, проведеному [3], автори підкреслюють, що ефективні парадигми навчання охоплюють експериментальне навчання (навчання через дію), дослідницьке навчання (навчання через експеримент), постановку цілей (чітко визначені цілі, що керують процесом навчання), безперервний зворотний зв'язок та індивідуалізоване навчання на основі цього зворотного зв'язку. Використання технологій, зокрема комп'ютерних засобів, може сприяти досягненню цих цілей у процесі навчання. Комп'ютерні засоби дозволяють учням більш активно залучатися до процесу навчання, а також забезпечують постійну оцінку та зворотний зв'язок щодо розвитку знань та навичок. Зокрема, [6] підкреслюється, що досягнення науково-технічних питань зумовлює необхідність розвитку просторових здібностей до сприйняття тривимірної структури різних систем.

Автори [3] підтверджують, що візуальна грамотність, підкріплена використанням візуалізації в викладанні та викладанні, в кінцевому підсумку досягає більш високого рівня навчання. Використання підходів візуалізації в поєднанні з акцентом на покращення розуміння та аналізу інформації розширює візуальну грамотність для розвитку візуальної грамотності даних; заохочення прийняття рішень на основі даних; і перетворення навчання з партисипативного, пасивного досвіду на багатий та інтерактивний за допомогою візуального діалогу.

Однак використання візуалізації не позбавлене недоліків. У [5] зазначено, що, хоча потенціал мультимедіа великий, це не зменшує потреби в добре підготовленому лекторі. Дослідники з'ясували, що учням потрібні підказки та вказівки від учителя, щоб глибоко опрацювати «ілюстрацію». Це означає, що візуалізація повинна використовуватися в комплексі з іншими методами навчання, а не як самостійний інструмент. Науковці [2] вказують, що використання розподіленого досвіду може сприяти більш автентичній співпраці між студентами, дозволяючи їм отримувати глибші та більш застосовні знання, а також дозволяючи їм виконувати більш технічно складні проекти. Такий підхід, однак, вимагає від вчителів ретельної організації навчального процесу, щоб забезпечити ефективний розподіл ролей та обов'язків між учнями.

Використання візуалізації в навчанні інформатики дозволяє значно покращити процес навчання, надаючи учням більш глибоке розуміння складних понять та підвищуючи їх інтерес до навчання. Однак важливо пам'ятати, що візуалізація повинна використовуватися в комплексі з іншими методами навчання для досягнення максимальної ефективності.

Хоча використання візуалізації в освіті з інформатики має величезний потенціал, важливо визнавати проблеми та обмеження, які можуть виникнути під час впровадження. Ці проблеми можна класифікувати як технічні та ресурсні обмеження, а також потребу в належній підготовці вчителів.

Однією з суттєвих проблем є наявність відповідних технологій та ресурсів. Не всі навчальні заклади мають доступ до необхідного апаратного та програмного забезпечення для створення та відображення ефективних візуалізацій. Витрати на придбання та утримання такого обладнання можуть бути перешкодою, особливо для шкіл з обмеженим бюджетом. Крім того, створення високоякісних візуалізацій часто вимагає спеціалізованого програмного забезпечення та навичок, які можуть бути доступні не всім вчителям. Створення динамічних візуалізацій, зокрема, вимагає більш складного програмного забезпечення та досвіду [4].

Крім технічних питань, успішна інтеграція візуалізації в навчанні інформатики залежить від підготовленості вчителів. Багатьом освітянам може не вистачати необхідної підготовки та досвіду ефективного використання інструментів і методів візуалізації. Їм також може бути важко включити візуалізації у свої плани уроків таким чином, щоб це відповідало навчальній програмі та цілям навчання. Вчителі повинні володіти знаннями та навичками для вибору відповідних візуалізацій для концепцій, розробки вправ з використанням візуалізації та ефективною оцінкою навчання учнів. Для цього потрібні професійний розвиток, доступ до відповідних ресурсів та підтримка з боку навчальних закладів.

Важливо визнавати важливість інформаційної грамотності в сучасному світі. Оскільки дані стають все більш поширеними, учням

необхідно розвивати навички ефективної інтерпретації, аналізу та передачі інформації. Візуалізації можуть бути потужним інструментом для підвищення грамотності даних, але їх потрібно використовувати відповідально та вдумливо [4].

Отже, аналіз наданих наукових праць виявляє переконливі аргументи на користь інтеграції візуалізації в навчання інформатики. У цих роботах підкреслюється роль візуалізації в покращенні навчання, особливо в навчанні складних, абстрактних понять. Використання візуалізації в навчанні інформатики має потенціал революціонізувати спосіб, у який учні вивчають і розуміють цей важливий предмет. Включивши візуалізацію в процес навчання, вчителі можуть створити більш ефективне навчальне середовище для всіх учнів.

Список використаних джерел

1. Банник А., Штимак А. Використання ШІ для візуалізації освітнього контенту. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 10. С. 84-89. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-012>.
2. Грицюк О.С., Черненко В.П., Максимова Л.П. Едьютейнментна уроках інформатики: досвід впровадження у ЗЗСО Кременчука. *Фізико-математична освіта*, 2021. Випуск 4(30). С. 40-45.
3. Друшляк М.Г., Шамоля В.Г. Засоби формування візуально-інформаційної культури майбутніх учителів математики та інформатики. *Фізико-математична освіта*, 2021. Випуск 5(31). С. 28-35.
4. Кремень В., Ільїн В. Презентація візуальної грамотності в освітньому процесі та її експлікація в культурі мислення. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020, Том 75, №1. <https://doi.org/10.33407/itlt.v75i1.3660>.
5. Пенко В., Пенко О. Використання візуалізації на різних етапах вивчення дисципліни «Програмування». *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, №2. С. 31-39. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i2-005>.
6. Яцимірська М. Візуальні тексти в соціальних мережах. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, 2015. Випуск 40. С. 361-369.

УДК 364.6-053.2:37.013.42

Чуга Вікторія Олегівна

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Палилюлько Оксана Михайлівна

кандидат історичних наук, викладач

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ДІТЬМИ
З СІМЕЙ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ
ОБСТАВИНАХ**

Сучасні соціально-економічні та політичні реалії спричиняють загострення соціальних проблем, зокрема зростання кількості сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. До таких обставин належать матеріальні труднощі, безробіття, міграційні процеси, насильство, розлучення, а також проблеми зі здоров'ям батьків або дітей. Внаслідок цього діти, які проживають у таких сім'ях, часто стикаються з психологічними травмами, емоційним стресом та педагогічною занедбаністю.

Психолого-педагогічна підтримка дітей з сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах, є важливим напрямом соціальної роботи та освіти, оскільки вона сприяє створенню безпечного та сприятливого середовища для їхнього розвитку і адаптації. Ефективна взаємодія між педагогами, психологами та соціальними працівниками допомагає забезпечити цим дітям необхідну підтримку, зокрема розвиток навичок саморегуляції, подолання стресових ситуацій та формування позитивного соціального досвіду.

Під час дослідження психолого-педагогічних аспектів роботи з дітьми з сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, виявлено декілька важливих аспектів, які впливають на ефективність підтримки та реабілітації таких дітей. Одним із основних факторів є значний вплив емоційного стану дітей на їхнє навчання та соціальну поведінку. Діти, які зазнали травматичних подій, частіше демонструють емоційні порушення, такі як підвищена тривожність, депресивні симптоми або агресивна поведінка, що, у свою чергу, ускладнює їхню соціалізацію та взаємодію з однолітками та дорослими [2].

Також виявлено, що підтримка, яку надають діти з боку дорослих, має критичне значення для їхнього подальшого розвитку. Дослідження показують, що коли діти з таких сімей мають постійного дорослого наставника чи соціального працівника, який створює для них безпечне та стабільне середовище, вони демонструють вищий рівень адаптації до стресових умов та кращі академічні результати. Стабільність та

передбачуваність у взаємодії з дорослими допомагають дітям формувати позитивний емоційний фон, що знижує рівень тривожності та сприяє розвитку навичок саморегуляції.

Ще одним важливим аспектом є роль педагогів у забезпеченні позитивної навчальної атмосфери. У випадку дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, педагоги не лише навчають, але й виконують роль соціальних наставників, допомагаючи дітям будувати довірливі стосунки, подолати страхи та інтегруватися у навчальне середовище. Використання індивідуального підходу, що включає елементи арт-терапії та психологічної підтримки, дозволяє ефективно розвивати у дітей позитивне сприйняття себе та навколишнього світу [1].

Водночас, варто зазначити, що важливим елементом підтримки є міждисциплінарний підхід, коли психологи, соціальні працівники та педагоги працюють у тісній взаємодії, створюючи цілісну систему підтримки для дитини. Це дозволяє краще розуміти потреби кожної дитини та надавати їй саме ту допомогу, яка необхідна для подолання травматичного досвіду та забезпечення сталого розвитку.

Психолого-педагогічна підтримка дітей з сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, є критично важливим аспектом для забезпечення їхньої успішної соціалізації та адаптації до навчального середовища. Виявлено, що емоційна стабільність та створення безпечного простору для цих дітей є ключовими чинниками у подоланні ними травматичного досвіду. Робота педагогів та психологів у тісній співпраці, яка включає індивідуальні підходи та використання методик арт-терапії, сприяє формуванню позитивного емоційного фону та розвитку навичок саморегуляції. Комплексний підхід, що об'єднує роботу соціальних працівників, психологів та педагогів, дозволяє створити ефективну систему підтримки, яка відповідає потребам кожної дитини, сприяючи її сталому розвитку. Це підкреслює необхідність подальшого дослідження та вдосконалення методів роботи з цією категорією дітей для забезпечення оптимальних умов їхнього навчання та соціальної інтеграції.

Список використаних джерел

1. Сорока О. Арт-терапевтична програма реабілітації дітей, які опинились у складних життєвих обставинах. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки, 2016, Вип. 4. С. 184-188.

2. Тимків Л., Іванків А. Психолого-педагогічні аспекти підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Теоретичні, методичні та практичні проблеми соціальної роботи : тези доповідей IV Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. С. 166-169

УДК 377:004.9

Горлова Анна Олександрівна

магістрантка

Науковий керівник: Хоцькіна Світлана Миколаївна

завідувачка кафедри професійної та соціально-гуманітарної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент

Криворізький національний університет

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ
В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

У сучасному світі, де інформаційні технології стрімко розвиваються та проникають у всі сфери життя, навчання інформатики стає все більш важливим компонентом освіти. Особливо це стосується закладів фахової передвищої освіти, де здобувачі готуються до професійної діяльності в різних галузях. Традиційні методи навчання часто не відповідають вимогам сучасного інформаційного суспільства та потребам здобувачів. У цьому контексті використання інтерактивних технологій у процесі навчання інформатики набуває особливої актуальності.

Інтерактивні технології дозволяють створити динамічне навчальне середовище, де здобувачі є активними учасниками освітнього процесу, а не пасивними слухачами. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до співпраці. Крім того, використання інтерактивних технологій у навчанні інформатики дозволяє моделювати реальні ситуації та завдання, з якими здобувачі можуть зіткнутися у майбутній професійній діяльності.

Проблема використання інтерактивних технологій у навчанні інформатики привертає увагу багатьох дослідників.

Зокрема, М.І. Жалдак у своїх роботах наголошує на важливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та їх ролі у формуванні інформаційної культури здобувачів [1]. Автор підкреслює, що використання інтерактивних технологій дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, зробити його більш гнучким та адаптивним до потреб кожного здобувача.

Н.В. Морзе досліджує методичні аспекти використання інтерактивних технологій у навчанні інформатики [2]. Вона пропонує ряд практичних рекомендацій щодо організації інтерактивного навчання, зокрема, використання методу проектів, організації групової роботи, застосування ігрових технологій. Особливу увагу автор приділяє формуванню у здобувачів навичок самостійної роботи та критичного мислення через використання інтерактивних завдань.

О.М. Спірін розглядає питання використання інтерактивних технологій у контексті формування інформаційно-комунікаційних компетентностей майбутніх фахівців [3]. Він наголошує на необхідності створення інтегрованого освітнього середовища, яке б поєднувало традиційні та інноваційні методи навчання, зокрема, використання інтерактивних технологій.

В.Ю. Биков досліджує теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та електронних технологій навчання [4]. Він розглядає інтерактивні технології як важливий компонент інформаційно-освітнього середовища навчального закладу, що дозволяє підвищити ефективність навчального процесу та якість освіти в цілому.

Р.С. Гуревич у своїх роботах звертає увагу на роль інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців [5]. Він підкреслює, що використання таких технологій сприяє формуванню професійних компетенцій, розвитку творчого мислення та підготовці здобувачів до реальних умов професійної діяльності.

Таким чином, хоча використання інтерактивних технологій у навчанні інформатики в закладах фахової передвищої освіти має значний потенціал, його реалізація вимагає системного підходу, що включає технологічні, педагогічні та організаційні аспекти. Подальші дослідження в цій сфері повинні зосередитися на розробці практичних рекомендацій для впровадження інтерактивних технологій, оцінці їх ефективності та вивченні їх впливу на якість підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2013. № 3. С. 8–15.
2. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики: навч. посіб.: у 3 ч. / за ред. М. І. Жалдака. Київ: Навчальна книга, 2004. Ч. I : Загальна методика навчання інформатики. 256 с.
3. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. № 5 (13). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/183> (дата звернення: 01.10.2024).
4. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.
5. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / за ред. Р. С. Гуревича. Львів: ЛДУ БЖД, 2012. 380 с.

УДК 373.3.091.33-027.22:688.727.9

Чорний Сергій Віталійович

здобувач PhD

Науковий керівник: Міхеєва Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Хмельницький національний університет

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Питання забезпечення безпеки дитини, збереження її життя та здоров'я, а також формування навичок самозахисту в навколишньому середовищі є надзвичайно важливими в системі освіти та виховання молоді. Однак, у шкільних колективах останнім часом спостерігається зростання агресивної поведінки, насильства, залякування та цькування. Тому одним із ключових завдань сучасної школи є визнання проблеми булінгу та створення безпечного освітнього середовища для попередження і подолання негативних соціально-педагогічних наслідків цього явища. Профілактика булінгу не лише сприяє покращенню психологічного клімату в закладах освіти, але й впливає на загальний рівень якості освіти, створюючи умови для гармонійного розвитку й успішного навчання кожної дитини.

На думку науковців, булінг бере свій початок у підлітковому віці, коли основною сферою діяльності дітей є навчання у школі, а провідною діяльністю є спілкування. В освітньому середовищі він здатен руйнувати безпеку цього середовища і негативним чином позначатися на розвитку особистості, яка навчається, та на побудові стосунків між суб'єктами освітнього процесу [2].

О. Барліт визначила основні причини булінгу, а саме: погіршення соціально-економічних умов, експресивний стан соціуму, поширення негативних тенденцій і антисоціальних проявів у суспільстві, жорстокість, байдужість або гіперопіка у сім'ї, дезадаптованість у навчальному закладі, низька нервово-психологічна стійкість дітей та молоді, невміння конструктивно вирішувати особистісні проблеми, відсутність стійких інтересів, цікавого організованого дозвілля, неможливість самовираження, самореалізації тощо [1].

Процес булінгу не може припинитися сам по собі, він потребує втручання й роботи з ним. Тому необхідно проводити вчасну профілактику булінгу в шкільному середовищі. Ефективні профілактичні заходи із запобігання булінгу в освітніх закладах включають такі ключові стратегії:

1. Створення атмосфери взаємної поваги та довіри між учнями, вчителями й адміністрацією, де кожен відчуває себе захищеним. Це передбачає відкриті комунікації, активне обговорення проблем, пов'язаних із булінгом, і підтримку постраждалих.

2. Виховання емоційної грамотності. Запровадження програм соціально-емоційного навчання (SEL) допомагає учням розвивати емоційну стійкість, емпатію, самоконтроль і вміння вирішувати конфлікти мирним шляхом, що знижує ймовірність агресивної поведінки.

3. Організація інформаційних кампаній, тренінгів та уроків для учнів, вчителів та батьків з метою роз'яснення причин, наслідків та форм булінгу, а також важливості протидії йому.

4. Активна взаємодія з батьками та їх залучення до профілактичних заходів.

5. Підготовка педагогів до ефективного виявлення та реагування на булінг. Для цього необхідно проводити спеціалізовані тренінги, на яких вчителі дізнаватимуться про сучасні методики запобігання та вирішення конфліктів.

6. Включення учнів до активної участі у прийнятті рішень, створенні шкільних правил поведінки та заходів проти булінгу.

7. Забезпечення можливості для учнів повідомляти про випадки булінгу анонімно, що дозволить жертвам або свідкам вільно говорити про проблеми, не побоюючись репресій.

8. Організація тематичних класних годин, круглих столів, виступів, вистав або конкурсів, присвячених дружбі, толерантності та протидії насильству, допоможе зміцнити культуру поваги у школі.

9. Медіація та тренінги з вирішення конфліктів. Використання медіаційних програм та навичок вирішення конфліктів серед учнів і вчителів сприяє зниженню агресивної поведінки. Участь в таких програмах допомагає сторонам конфлікту самостійно знайти вихід із ситуації за допомогою фасилітатора.

10. Постійний моніторинг ситуації в школі, проведення опитувань та досліджень допоможе вчасно виявляти випадки булінгу й оцінювати ефективність впроваджених заходів.

Таким чином, у результаті вищевикладених профілактичних заходів, на наше переконання, можна зменшити рівень агресії серед учнів, покращити їх психосоціальне благополуччя та створити умови для гармонійного розвитку кожної дитини в безпечному освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Барліт О.О. Соціально-педагогічна та психологічна проблема булінгу в освітньому середовищі. Запоріжжя : Олекс, 2013. 82 с.

2. Єльчанінова Т.М., Підчасов Є.В., Зіза Є.О., Карлашова Л.А., Філіпська І.В. Психологічна підготовка педагогічних працівників до виявлення та профілактики проявів булінгу серед учнівської молоді. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. Психологія. Вип. 57. Харків : ХНПУ, 2018. С. 103-118.

УДК 517.9

Шпинковський Олександр Олександрович
аспірант

Національний університет «Одеська політехніка»

**РОЛЬ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ФОРМУВАННІ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Протягом останнього десятиліття, при формуванні освітніх програм активно використовується компетентнісний підхід, на відміну від традиційного (на основі знань). Недоліки цього підходу полягали в тому, що студенти часто не розуміли, як застосовувати отримані знання на практиці, а також не розвивали критичне мислення або навички вирішення проблем. Тому з часом виникла необхідність в оновленні освітніх підходів, що і призвело до впровадження компетентнісного підходу, який фокусується на розвитку практичних навичок і компетенцій для застосування знань у реальних «виробничих» ситуаціях [1].

Процес проектування нової освітньої програми передбачає етапи аналізу та синтезу. Етап аналізу включає: вивчення потреб ринку праці, визначення стану ресурсного забезпечення кафедри, визначення проектної групи та її керівника, визначення цілей програми. Етап синтезу передбачає: визначення переліку освітніх компонентів, побудову структурно-логічної схеми, встановлення відповідності освітніх компонентів компетентностям та результатам навчання.

На сторінці вебресурсу зауважено що структурно-логічна схема підготовки студентів є алгоритмом реалізації освітньої програми для формування у студентів загальних і професійних компетентностей [2]. Вона призначена для: розробки логічної послідовності вивчення кожної дисципліни, встановлення і оптимальної реалізації міжпредметних зв'язків та створення раціональної структури навчального процесу. Зважаючи на викладене, саме структурні логічні схеми спроможні візуалізувати зв'язки не лише між освітніми компонентами, але й приділити більше уваги до побудови і моніторингу компетентнісного базиса освітньої програми.

Список використаних джерел

1.Клімова Г. Методичні рекомендації щодо розробки освітніх програм. Домашня сторінка - Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/methodychni-rekomendacziyi-po-rozrobcbzi-opp.pdf> (дата звернення: 27.10.2024).

2.Основні принципи побудови структурно-логічної схеми підготовки студентів з маркетингу : Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій. Головна : Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій. URL: https://duikt.edu.ua/ua/news-1-572-7867-osnovni-principi-pobudovi--struktturno-logichnoi-shemi-pidgotovki-studentiv-z-marketingu_kafedra-marketingu (дата звернення: 27.10.2024).

Наукове видання

Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики

Збірник тез за матеріалами
Міжнародної науково-практичної конференції студентів,
аспірантів та молодих вчених

Редакційна колегія:

МАСЛІЙ Олександра, ЛЕВЧЕНКО Ірина, ПАЛІЙ Катерина,
КРАВЧЕНКО Михайло, ГАСЕНКО Антон, БОРЯК Богдан,
ЧАЙКІНА Аліна, МАКСЮТА Наталія, ЛЕВЧЕНКО Валерій,
БУРЯК Альона, УСЕНКО Дмитро, ЙОПА Тетяна,
РІЗНИК Юлія, ЛАКТИОНОВ Олександр

Комп'ютерна верстка:

ГАСЕНКО Антон, ЛЕВЧЕНКО Ірина

Видавництво:

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
пр. Першотравневий, 24, м. Полтава, 36011, Україна